Ömür İklim Demir

Kum Tefrikaları

2. baskı

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

KUM TEFRİKALARI

Ömür İklim Demir 1980'de Adana'da doğdu. Tarsus'ta büyüdü. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Yedi yıl ceza avukatı, üç yıl da reklam yazarı olarak çalıştı. Öğrencilik yıllarında çeşitli fanzinlerde ve teknoloji dergilerinde yazarlık yaptı. İlk öyküsü 2010'da *Varlık*'ta çıktı. Bir öyküsü Giovanni Scognamillo adına verilen GİO Ödülleri'nde "Yılın En İyi Öyküsü" seçildi. Almancaya ve Farsçaya da çevirilen ilk öykü kitabı *Muhtelif Evhamlar Kitabı* ile Haldun Taner Öykü Ödülü'ne, Notre-Dame de Sion Liseliler Edebiyat Ödülü'ne ve Ankara Üniversitesi Öykü Ödülü'ne değer görüldü. Şimdilik var olmakla meşgul.

Kitapları:

Öykü: *Muhtelif Evhamlar Kitabı* (YKY, 2015).

Roman: *Kum Tefrikaları* (YKY, 2020).

Ömür İklim Demir'in
YKY'deki kitapları:

Muhtelif Evhamlar Kitabı (2015)
Kum Tefrikaları (2020)

ÖMÜR İKLİM DEMİR

Kum Tefrikaları
ya da
Dünyanın Kenarı,
Salonun Ortası

Roman

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5691
Edebiyat - 1633

Kum Tefrikaları ya da Dünyanın Kenarı, Salonun Ortası / Ömür İklim Demir

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzelti: **Filiz Özkan**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Optimum Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 Küçükçekmece / İstanbul
Telefon: +90 (212) 463 71 25
Sertifika No: 41707

1. baskı: İstanbul, Kasım 2020
2. baskı: İstanbul, Şubat 2021
ISBN 978-975-08-4864-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2020
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
facebook.com/**yapikrediyayinlari**
twitter.com/**YKYHaber**
instagram.com/**yapikrediyayinlari**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Romanda geçen bazı tarihi kişi ve mekân isimlerinin gerçek olması, bazı olayların yaşananları andırması okuyucuyu yanıltmasın. Tüm anlatılanlar kumdan, buhardan ve de hayalden ibarettir. Tarihi gerçeklerle alakası yoktur.

"İnsan usul usul ölmek için gelir dünyaya.
Başlar her gün biraz daha insan olmaya.
Ve ölürken usul usul ne tuhaf;
Âşık olur, kedi besler, isim verir eşyaya..."

Metin Altıok

"Ölmek yeni bir şey değildir bu dünyada,
Ama yaşamak da yeni bir şey olmasa gerek."

Sergey Yesenin

"Eskiden hayat daha ilginçti. Her evde bir cin yaşardı, her kilisenin bir tanrısı vardı. İnsanlar gençti, şimdiyse her dört kişiden biri yaşlı."

Stalker adlı filmden

Politik hırslar uğruna ölüme gönderilen
bütün genç insanların anısına...

İçindekiler

I. KISIM
KUM
ya da
Rüzgârın Eti • 13

II. KISIM
ÇÖL
ya da
Ruhunu Kaybetmiş Deniz • 59

III. KISIM
FATA MORGANA
ya da
Bir Varmış Bir Yokmuş • 203

Ekler • 407

I. KISIM

KUM
ya da
Rüzgârın Eti

1. Kumun Getirdiği

Rüzgârlı havalarda tadım kaçar; çünkü ne zaman Suriye tarafında kum fırtınası çıksa, bizim tarafta elektrikler kesilir. Sonra da çölden kalkan bütün o toz, çamurdan bir karabasan gibi tepemize çöker. Caddeler, sokaklar, evler, telefon direkleri, fenni sünnetçi ilanları, eczane tabelaları, gazoz şişeleri, vergi beyannameleri, teker teker ve hatta üçer beşer gözden kaybolur. Geriye sadece rüzgârın uğultusu kalır. Uğultunun içinde kediler kaçışır, saksılar devrilir, teneke kutular tangırdar ve en azılı sokak köpekleri bile inlerine çekilir. Bazı günler rüzgâr öyle hızlanır ki kuytulara yığılmış çöp poşetlerinden, bebek ağlamasını andıran, suretine yabancı sesler çıkar. Uykusu bölünmüş çocukların yüreğinde, ismini bulmamış korkular cisimlenir, loş odalarda tespihler çekilir, dualar okunur, çaylar karıştırılır... İşte ben böyle gecelerde, yemek masasındaki sandalyelerden birini salonun ortasına çeker, tek başıma sigara üstüne sigara içerim.

Avuçlarım terler.

Ağzım kurur.

Biraz da gözlerim yaşarır.

Ağlamam.

Sonra fırtına diner. Mahalledeki binalar çamurdan yapılmış gibi görünür o zaman ve de bütün arabalar birbirine benzer. Kaldırım kenarlarında kızılla kahve arası tuhaf öbekler oluşur. Kimine göre tozdur bu, kimine göre kumdur, balçıktır, şehrin kınasıdır. Islanınca kana benzer, göze kar gibi güzel görünmez. Onları tekmeleyip dağıtan çocuklar dışında, kimsenin yüzünü güldürmez ya da kimseyi uzak hayallere sürüklemez. Sadece, yüzlerini tülbentle örtmüş kadınların, ellerinde kovalarla ve çalı süpürgeleriyle dışarı çıkmasına sebep olur. Sular dökülür. Merdiven boylarından aşağı çamur akar, o çamur sokaklara iner, yol olur. Denizi olmayan bu çorak şehir, yamacına dalga vurmuş kumdan kale gibi erimeye başlar. Kumların altından, paslı balkon demirleriyle, çanak antenleriyle, çatlamış duvarlarıyla, çıplak

damlarıyla –bir başka gün yine çamura bulanmak üzere– Suruç adında yorgun bir şehir çıkar.

Dünyanın kenarı, derdi Murat Hoca buraya; kimsenin hikâyesi burda başlamaz doktorum, sadece herkesinki burda sona erer. Yanılıyordu halbuki. Benim hikâyem tam da burda başladı. Dünyanın kenarında ya da salonun ortasında ya da her ne haltsa, ama temmuzda, rüzgârlı bir havada.

Dün gibi hatırlıyorum; çoğu gece olduğu gibi, o gece de fosur fosur sigara içiyor, sehpanın üstündeki kristal kül tablasına, boynu kırık izmaritler bırakıyordum. Annemi düşünüyordum bir yandan da. Her veli toplantısının ardından, kısık sesle, "Kenarda kalma yavrum," derdi bana, "sesin çıksın biraz, konuş." Nerden okumuş, kimden duymuşsa artık, başarılı olmak istiyorsam hep göz önünde olmalıydım ona göre. Ha, bir de yürürken omuzlarımı düşürmemeliydim, o da çok önemliydi. İster istemez gerindim oturduğum yerde, duruşumu düzelttim. Sırtımdan birkaç kütürtü geldi. Hay senin postürüne, dedim, camdaki çarpık görüntüme bakarken; ardından –çat!– hayatımın olağan akışı gereği, elektrikler kesildi. Annemmiş, postürmüş, izmaritmiş, hepsi karanlıkta kayboldu gitti.

Pencereyi açıp havlayasım geldi o an. Çünkü tepelerin ardında bir yerlerde koskoca bir elektrik idaresi, o koskoca elektrik idaresinin ardında da Pavlov'un köpeğine dönmüş insanlar vardı. Ne zaman rüzgâr şiddetlense, şartlandıkları refleksler gereği, şehrin şalterini indirirlerdi. Onlar şehrin şalterini indirince, ben de karşılık olarak –o saate kadar yapmamışsam eğer– sandalyelerden birini farkında olmadan salonun ortasına çeker, hemen bir sigara yakardım. Bir elektrik idaresindekiler, bir ben, bir elektrik idaresindekiler, bir ben, pinpon maçına meyleden bir şekilde, Pavlov'a saygı duruşunda bulunurduk.

Yine öyle oldu, düşüncelerimi bile böldü karanlık; gözlerim alışana dek bekledim. Birkaç dakika içinde, koltuğun kambur gölgesini, hemen onun yanındaki mermer sehpanın pürüzsüz yüzeyini, seneler önce bir hasta yakınının hediye ettiği Zippo çakmağı ve ortasına mum diktiğim porselen çay tabağını iyi kötü seçer hale geldim. Çakmağa uzanıp mumu, muma uzanıp sigaramı yaktım. Hatırladığım kadarıyla, evdeki son paket Gauloises'ımdı. Bir de Murat Hoca'nın geçen hafta bende unuttuğu yarım paket Muratti

olması lazımdı. Muratti'nin gerçekten tadını mı yoksa sadece adını mı severdi bilemiyorum ama bayılırdı o sigaraya bizim Hoca.

Ayağa kalktım.

Biraz daha ışık istedim nedense. Pencerenin önündeki oduna benzeyen mumu yaktım; fitilinin etrafı toz bağlamıştı, hafifçe çıtırdadı yanarken. Zayıf bir ışık sızdı geceye. Bir anlığına camda, kapkara dalgalandım. Kendi yansımamın içinden dışarıya kaydı gözlerim: Karşı tepedeki iğde ağacı, rüzgâr vurdukça bin yaprağıyla birlikte eğilip bükülüyor, tepesindeki ince dallar kırbaç gibi esniyordu yere doğru. Daha aşağıdaki dalların birindeyse beyaz bir poşet çırpınıyordu. Yaprak hışırtısıyla enik ciyaklaması arası, rahatsız edici bir sesi vardı poşetin. Hani bilmesem, acı çekiyor zannederdim. Belki de çekiyordur, kim bilir? Belki de delinin biri için, gerçeklik böyle bir şeydir? Gerçeklik dedim de, bir keresinde Murat Hoca "Ben Süpermen'im diye damdan atlayan çocuk, yere çakılınca gerçeği anlar mı?" diye sormuştu. Gerçeği bilmem de yerçekimini kesin anlar, demiştim. "Anlamaz" demişti o da, "Sabah yediği şekeri kriptonit sanır, yine anlamaz. Lex Luthor taa Amerika'dan geldi beni zehirledi sanır, yine anlamaz. Çünkü inanmak, gerçekten inanmak, böyle bir şeydir doktorum." Evet, aşağı yukarı böyle söylemişti. "Sadece çocuklar gerçekten inanır" gibisinden süslü bir lafla devam etmişti, "hem de senin yerçekimine inandığın gibi körlemesine inanır."

Sigaramdan derin bir nefes çektim. Ciğerlerime dolan duman, ruhuma kadar nüfuz etti. Eğer günün birinde ölür ve yarım kalmış işlerim nedeniyle bir hayalete dönüşürsem, muhtemelen hayaletim bile nikotin sarısı olacaktı. Bu sırada beyaz poşet, alttaki daldan kurtulup ortalarda bir başka dala takıldı, çığlık çığlığa çırpınıyordu uğultunun içinde. Yırtıldı yırtılacaktı. Sonunda rüzgâr öyle sert esti ki poşetle birlikte ağaçtaki ince dalları da havaya savurdu. Sabah olunca evhamlı anneler, yere dökülen bu dalları çocuklarına nazarlık, Murat Hoca'nın tabiriyle *temîme* yapmak için toplayacak, fırtınanın biçtiği kuru dallardan bile, her şeye dair arsız bir umut yeşerecekti. En azından, üst kattaki komşum Fatma Hanım açısından durum böyle olacaktı. Neredeyse her yaz, kızı Züleyha için iğde dalı toplardı Fatma Hanım. Ve benim ona, bırak şunları toplamayı teyzecim, kızına değecek nazar mı kalmış, diye dürüstçe tıslayasım gelirdi. Kendimden utanır, susardım.

Felçti çünkü Züleyha. Viranşehir tarafında gittiği bir düğünde, omuriliğine kurşun saplanmıştı; hep uzaklarda bir yerlere bakar, rüzgârlı gecelerde boğuk çığlıklar atardı. Anası ne zaman yolda, sokakta bir doktora denk gelse, "Yürür he mi doktorum?" diye sorardı. Ben dahil herkes, ağız birliği etmişçesine, "Yürür teyzecim" derdik, "Züleyha daha çok genç, çabuk iyileşir." Fatma Hanım bize gerçekten inanır mıydı yoksa sadece inanmak mı isterdi bilmem ama yaşadığı son güne kadar, aynı soruyu sormaktan hiç vazgeçmedi. Sanırım insan ne kadar umutsuzsa mucizelere de o kadar kolay inanıyor.

Remil* Caddesi adına yakışır şekilde kum altında kalırken iki mum daha yaktım. Etrafa, mürekkep lekesini andıran, titrek gölgeler saçıldı. Dudağımdaki sigaranın bile ateşi söndü. Birileri bu mumları karanlığın –ve belki de ölümün– altını çizmesi için icat etmişlerdi sanki. Halbuki çocukken severdim ben elektrik kesintilerini, aklıma böyle ölümü getirmezlerdi. O zamanlar, İstanbul'u sel aldığı için kesilirdi elektrik. Dışarda sırılsıklam sarhoşlar koştururdu. Ara sıra bir silah patlardı arka sokakların birinde. Saçakların altından nefes nefese birileri geçerdi. Uzaklardan bekçi düdükleri duyulurdu, sağda solda pencereler açılırdı, köpekler havlardı... Sonrasında, geriye sadece yağmurun sesi kalırdı. Odun sobasının çıtırtısı daha belirgin olurdu öylesi anlarda; mumların alevi inceden inceye pencereden öteye uzardı. Portakal kabuğu kokardı karanlık. Annemin gölgesinin sobanın başında durduğunu görürdüm; babam da o sırada, akşam haberlerini andıran ses tonuyla, anıtlar kurulundaki şerefsiz adamlarla ilgili bir şeyler anlatırdı. Çocukken sıkıcı gelirdi de, aslında hepsi çok güzel günlermiş. Gülümsedim. En azın...

Tam o noktada telefon zırıl zırıl çalmasaydı eğer, "En azından kendime kaçak çay demleyecek kadar keyfim yerine gelmişti" diyebilirdim. Ancak benim için telefonun akşam saatlerinde çalması, Urfa-Antep yolunda iki otobüsün kafa kafaya çarpıştığı ya da birilerinin sınırda mayına bastığı anlamına gelirdi. Apar topar hastaneye koşar, en mahrem yerlere saplanmış şarapnel parçalarını çıkartır, bileğinden kopmuş elleri, ayakları yerlerine dikerdim. Bir de bol bol annemle babamı düşünürdüm. Onların ölüm haberini de iki yıl

* Kum falı.

önce, tıpkı böyle bir havada, yine aynı karanlığın ortasında, yine aynı telefondan dinlemiş, ayakkabılarımı bile giymeden, yine aynı hastaneye koşturmuştum.

Telefon bir kere daha çaldı.

Umarım kimse ölmüyordur diyerek ahizeyi kulağıma götürdüm. Hiç tanımadığım bir adam, cenaze levazımatçılarını hayran bırakacak cansız bir sesle konuşmaya başladı: En son, otuz beş yıl önce sünnet düğünümde gördüğüm büyükhalam, altı hafta önce İstanbul'daki evinde, merdivenden aşağı yuvarlanıp ölmüş. Haberi duyunca, üzüntüden çok şaşkınlık hissettim; çünkü Yurdanur Hala'nın İsviçre'de yaşadığını ve hiç ölmeyeceğini zannediyordum. Kendisi benim gözümde, Nesquik gibi son kullanma tarihi olmayan, doğaüstü bir varlıktı. Dile kolay, o güne kadar bir koca, iki evlat, biri dedem olmak üzere üç kardeş, biri babam olmak üzere altı yeğen, hısım akraba literatürünü zorlayacak sayıda insan ve tahminimce sekiz kedi gömmüştü; beni de gömer diye düşünüyordum ama yanılmışım.

Babamın dediğine göre; kelimeleri kifayetsiz bırakacak kadar kederli, tıp bilimini anlamsız kılacak kadar sağlıklıydı Yurdanur Hala. Kışları ince bir hırkayla geçirir, rakıyı susuz içerdi. Ben ise detaylara babam kadar hâkim değilim. Ne de olsa büyükhalamı son gördüğümde, kafamda koca bir havacı şapkası ve elimde püsküllü bir asayla yatağa oturmuş, sünnetlik hediyelerimi açmakla meşguldüm.

"Bak halacığım, pilot yaptık Mithat'ı" demişti babam geniş yakalı gömleğinin arasından, "Maşallah, Şevket Enişte gibi yakışıklı olacak kerata." Bunu söylerken, elime bir şişe de Elvan tutuşturmuştu. Şaşkın şaşkın bakınmıştım.

Yurdanur Hala da mat gözleriyle, önce elimdeki gazozu, sonra da kafamdaki lacivert şapkayı süzmüş, çok eski bir tanıdığa bakar gibi, hafifçe tebessüm etmişti. O halini görünce, bir zamanlar onun da herkes gibi heyecanları olan, genç bir kadın olduğunu hissetmiştim. Kadıncağız tam ağzını açacakken...

"Mithat Bey?" dedi telefondaki ses, "Mithat Bey, orda mısınız?"

Sigaramın külünü silktim.

Karşı tepedeki iğde ağacı, toz bulutunun içinde artık iyice kaybolmuştu.

"Evet," dedim, "sizi dinliyorum."

Dinledim: Talihsiz, nâgehan bir kaza, mırmır da mırmır, mukadderat, takdir-i ilahi, hımhım da hımhım, mehmâemken ve mutad olduğu üzere, velhasıl, velhasıl, binaenaleyh ve bir velhasıl daha... Adam kelime dağarcığımı –dağarcık da neyse artık– dümdüz ederek konuştu da konuştu.

Halbuki Yurdanur Hala, yetmişli yılların sonlarında bir yerlerde, renkli balonlarla süslenmiş yatağımın başında, henüz daha ağzını bile açamamıştı. Tam bir şeyler söyleyecekti ki "Öp hadi büyükhalanın elini" diye babam araya girmişti.

Öpmüştüm.

"Berhudar ol paşam" demişti bana nemli gözlerle. Ardından, örümcek fosilini andıran kemikli elleriyle, sünnetliğimin yakasına koca bir Reşat Altını takmıştı. Acaba bununla bisiklet alınır mı, diye geçirmiştim içimden. O da gülümseyip yanağımı okşamıştı. Ellerinin soğukluğunu ve gülümsediği sırada alnının ortasında iyice belirginleşen derin çizgileri hâlâ hatırlıyorum. Yaşlanınca yanakların sarktığını, göz kenarlarının çizgi çizgi olduğunu, dedemlerden dolayı iyi biliyordum ama bir alnın böylesine kırışabileceğinden hiç haberim yoktu. İşte Yurdanur Hala'ya ait, hafızamdaki en net hatıra buydu. O günden sonra, kendisini bir daha görme şansım olmadı. İlkokula başladığım senenin sonunda büyükhalam, İsviçre'de yaşayan oğlu Fethi Amca'nın yanına taşındı. Hal böyle olunca da irtibatı tamamen kaybettik.

Kaybolan irtibat, ancak otuz küsur yıl sonra –ben salonda kaçak sigara içerek kum fırtınasını seyrederken– son bir defalığına yeniden kuruldu. Telefonun diğer ucundan, Yurdanur Hala'nın ölüm haberi geldi. Haberi bir süre aklımda evirip çevirdim, Tahir Münif ve Saliha kızı Yurdanur Çölgezer, nüfus idaresi ve mezarlıklar daire başkanlığı haricinde, artık kimse için bir anlam ifade etmiyordu. Oysa, "Yahu duydun mu, Yurdanur Hala ölmüş" diyebileceğim birkaç akrabam olsa, hiç fena olmazdı. Hadi geçtim Yurdanur Hala'yı, "Yahu duydunuz mu, dün gece annemle babam öldü" diyecek uzak akrabalarım bile olmadı. Çünkü aile fertlerimiz, büyük küçük demeden, bıkıp usanmadan, ölmüşler babam ölmüşlerdi. Bildiğim kadarıyla, şu gezegen üzerinde, Avustralya'daki kızıl saçlı teyze torunundan başka bir akrabam yoktu. Onu da sadece Facebook'taki birkaç sümüklü fotoğrafından biliyordum.

Çünkü hayat böyleydi, içinde bol bol ölüm vardı. Ve yeri geliyor,

Yurdanur Hala'nın iki Balkan, iki Dünya, bir Kurtuluş savaşı atlatmış, bir imparatorluk, bir cumhuriyet, iki darbe görmüş tarih öncesi vücudu bile ölüp gidiyordu. Tam da böyle, Osmanlı ve Türk Siyasi Tarihi'ni kendimce özet geçen bir envanter çıkartırken, telefondaki adam "Velhasılıkelam, Yurdanur Hanım'ın tek kanunî mirasçısı sizsiniz Mithat Bey" dedi. "Bu suretle, rahmetlinin Kandilli'deki evi size kaldı."

"Evi mi?" diye şaşkın bir soru çıktı ağzımdan.

"Evet Mithat Bey, tabii eğer kabul ederseniz..." deyip duraksadı karşıdaki, "Biliyorsunuz, mirası reddetme hakkınız var."

"Evet biliyorum," dedim içim sıkılarak, "maalesef iki sene önce bu konuları detaylıca öğrenmek zorunda kaldım."

"Anlayamadım?"

"İki sene önce annemle babamı kaybettim de, iyi kötü konuyu biliyorum."

"Anlıyorum, tekrar başınız sağ olsun Mithat Bey. İsterseniz intikal işlemlerinde size yardımcı olabilirim, hem yorulmamış olursunuz."

"Sağ olun, teşekkür ederim."

Sesim biraz soğuk çıkmış olacak ki, adamcağız "Sakın aklınıza başka bir şey gelmesin, bütün o evrak işleriyle uzaktan uğraşmanız zor olur diye söylüyorum" şeklinde bir açıklama yapma gereği hissetti.

"Hayır," dedim, "ne demek efendim, estağfurullah."

"Yurdanur Hanım çok sevdiğim, çok saygı duyduğum bir müvekkilimdi. Hatta aile dostumuzdu" diye nefes almaksızın devam etti adam. Konuştu, konuştu, konuştu... "Size yardım etmekten mutluluk duyarım" minvalinde yirmi sekiz farklı cümle sıraladı. Ben de es verdiği yerlere, birkaç tane daha "Estağfurullah" sıkıştırdım.

Biraz rahatladı, adını soyadını, telefon numarasını verdi.

İlk söylediğinde duymamıştım, adı Bahri'ymiş.

Hepsini not ettim.

Bahri Bey telefonu kapatmadan önce, "Yazıhanem Üsküdar'da, Paşakapısı civarında, müsait olduğunuzda sizi mutlaka bekliyorum" diye son bir kez ekledi. Nedense adamın ses tonu bana, hareket etmeye başlayan trenin arkasından koşarken, bana mektup yazmayı unutma, diye bağıran film kahramanlarını anımsatmıştı.

Hastanedeki işlerimi düzene koyabilirsem en kısa zamanda uğrayacağımı söyleyip ahizeyi yerine koydum. Alışkanlıklarım gereği, tekrar salonun ortasındaki sandalyeye oturdum. Sigaramı söndürdüm, yenisini yakmadan önce bir süre daha pencereye vuran kum tanelerini ve tozun içinde çırpınan iğde ağacını izledim. Çoğu rüzgârlı havada olduğu gibi, üst kattan yine Züleyha'nın ağlamayı andıran çığlıkları yükseldi. Ve biz, ağaç dalları, kum taneleri, izmaritler, çöp poşetleri, ıstırap yüklü sandalyeler, elektrik idaresi çalışanları, titrek mumlar ve saçları dökük, dikkatleri dağınık, ağızları Ritalin –bazen de Talcid– kokan pos bıyıklı cerrahlar, hayata kaldığımız yerden devam ettik.

2. Mesele

Neredeyse iki ay süren telefon ve evrak trafiğinin ardından, mirasla ilgili hukuki işlemleri halletmek için Urfa'dan İstanbul'a uçtum. Uçuş boyunca, vukuatlı nüfus kayıt örnekleri, ikametgâh ilmühaberleri, verasetler, terekeler, damga pulları ve en tazesinden mürisler ile müteveffâlar uçuştu aklımda. Kafam dağılsın, olmadı biraz uykum gelsin diye kitap okumaya çalıştım. Sherlock Holmes iyi giderdi, onunla oyalandım. Sherlock ile Doktor Watson, bir kutunun içinden çıkan kesik kulaklar hakkında akıl yürütürken, gözlerim kapanır gibi oldu ama yine de uyuyamadım.

Sabiha Gökçen'e indiğimde güneş doğmak üzereydi. Yolcu salonu, tıpkı benim gibi tekerlekli bavullarını sürükleyen, gözleri çapaklı, uykusuz insanlarla doluydu. Dudağıma yanmayan bir sigara yerleştirip hızlı hızlı çıkışa yürüdüm. Dışarda, tam olarak hangi yönden yağdığı belli olmayan, İstanbul'a özgü pis bir yağmur vardı; çok uzaktaki bir fıskıyeden sıçrıyormuş gibi, her tarafta nokta nokta, küçük, çamurlu izler bırakıyordu. Taksilerin beklediği yerin ilerisinde, rüzgâr almayan bir köşeye çekildim. Elimi siper edip ağzımdaki zıkkımı yaktım. Vay be, dedim içimden, hayatın cilvesine bak: Vakti zamanında babamın bütün hayallerini bağladığı ev, döndü dolaştı, daha doğrusu, durdu durdu, beni buldu.

Ev demişken... Babamla ev arasındaki hikâye, yetmişli yılların başında, ben doğmadan hemen önce başlamış. Çoğu insanın, piyangodan büyük ikramiyeyi kazanmak ya da zengin biriyle evlenmek haricinde, şöyle körü körüne inandığı bir ekonomik kalkınma planı olur ya hani? Babamın da kalkınma planı, Yurdanur Hala'nın evini kata verdirip, onun sermayesiyle film yapımcılığına soyunmakmış. Bu fikri de aklına Ateş Amca sokmuş; o yıllarda, Fatih'te yazlık sinema işletiyormuş Ateş Amca. Bir gün, "Senin ağzın iyi laf yapıyor Metin, gideriz artizler kahvesine, konuşuruz, bağlarız hepsini, üstüne bir de senarist bulduk muydu, tamamdır bu iş" diye, peder beyin kanına girmiş. "Hem," demiş "sen ticari ilimler akademisinde

iki yıl tahsil görmedin mi? İşte bu da bir çeşit ticaret, bir çeşit, iş adamlığı sayılır."

Ateş Amca tam olarak bu cümleyi mi kurmuştur bilmem ama annem hep güle güle, böyle söylediğini iddia ederdi. Değişik bir adammış Ateş Amca, bazen komik bazen de iyi biriymiş. Mesela bir keresinde, babamla küçük bir atışmaları olmuş da, "Bana yalancı deme, ben yalancı değilim Metin Ağbi" diye ağlamış koskoca adam. Sadece, kafasında kurduklarına fazlasıyla inanan birisiymiş. Aynen böyle söylemiş. Hayal gücü genişmiş de, çocuksu bir yanı varmışmış da, hassasmış da, hisliymiş de, uzun uzun bizimkilerin kafasını ütülemiş. En azından annem bu şekilde olduğunu anlatmıştı.

Her neyse, sonuç olarak peder bey, öyle ya da böyle, film yapımcısı olabileceğine inanmış. Fırsatını bulsa, olurdu belki de... Yine annemin anlattığına göre, babam, apartmanı dikecek müteahhitten, evin tarihi eser kapsamından çıkarılmasını sağlayacak Anıtlar Kurulu'ndaki o çok mühim şahsiyete kadar her şeyi ayarlamış. Hatta bununla da yetinmemiş, müteahitin vereceği altı dairenin, kendince dağıtım planını bile yapmış. (Yaşlı olduğu için zemin kattaki iki daire büyükhalama, kolay ısındığı için ortalardan iki daire büyükhalamın oğlu Fethi Amca'ya, geriye kalanlardan ikisi de sinemacılık macerası için babama.) Ama elbette, ne Fethi Amca ne de Yurdanur Hala, babamın planını ciddiye almamış. Annemin deyimiyle, kızmaya bile değer görmemişler adamcağızı, küçümsemişler.

Bana kalırsa, babama kızmamalarının nedeni, onu küçümsüyor olmaları değildi, onu fazlasıyla tanıyor olmalarıydı. Çoğu ailede, gizliden gizliye hayranlık beslenen ve aynı zamanda içten içe acınan, kadınlarda şefkat uyandıran, hani o hayatta bir türlü dikiş tutturamamış, kafası gelgitli, özünde iyi niyetli, temiz kalpli –ama– ayakları yere basmayan, basmadıkça her işi ters giden, her tersliğe bir bahanesi bulunan, o serseri, o zibidi, o hergele, bir tanıyınca çok sevilen enişteler, dayılar, onlar, bunlar vardır ya... İşte babam, tam olarak onlardan birisiydi. İyi şeyler uğruna, başta kendi gençliği olmak üzere, pek çok şeyi heba etti. Uzun lafın kısası, peder bey hiçbir zaman film yapımcısı olamadı. Ancak 1982'de, Ateş Amca'yla beraber, mahalledeki ilk video kaset dükkânını açmayı başardı. Video Kazablanka'yı...

Sert bir rüzgâr çıktı kafam bunlarla meşgulken, bir sütunun arkasına sığındım. O sırada bodur bir adam, can yeleğinden bozma paltosuyla, yanıma yanaşıp "Abi taksi lazım mı?" diye sordu.

"Lazım ama daha sigaram var."

"Arabada içersin abi, camı aralayınca sorun olmaz."

"İyi öyleyse" dedim.

"Hüso! Hooop, Hüseyin!" diye en öndeki taksiciye el etti.

Bavulumu bagaja koyduğum gibi, hemen hareket ettik. Beş dakika sonra, Hüseyin'in kronik sağlık problemlerini dinleye dinleye, ön koltukta sigara içiyordum. Sırtı tutuluyormuş Hüseyin'in, çaresi yokmuş, trafikte otur otur otur, hem nasıl çaresi olsunmuş. Bir de işerken –ayıpmış ama söylemesi– şeyinin ucunda yanma oluyormuş. Hele ki bazı geceler, böbreklerine arkadan arkadan bıçak-gibi-ağrılar saplanıyormuş. Bira iç geçer, demişler, geçmemiş. Sen hiç bıçaklandın mı Hüseyin, diye sorasım geldi bir an, laf etmedim. Onun yerine, arabanın camında sigaramı söndürdüm. Bir tane daha yakacaktım ki, ceketimin iç cebinde çakmağımın olmadığını fark ettim. Yine nereye koymuştum acaba...

"Ateş," dedim, "ateşin var mı kaptan?"

"Yok hocam, sadece ağrım var" dedi.

"Senin gibi iki arkadaşım olsa, sigarayı çoktan bırakmıştım Hüseyin."

"Nası' hocam?"

"Ateşinin olmaması iyiymiş, diyorum. Çakmağın var mı peki, çakmağın?"

"Aaa, var" deyip gülmeye başladı.

Üsküdar'a varana kadar da "Yahu hocam sen öyle söyleyince... Aracı arkadaşa devredicem... Uykusuz da olunca..." türünde bir şeyler geveleyip ara ara gülmeye devam etti.

Paşakapısı'na gelince arabadan indim. Yarım saat önceki ahmakıslatan, yerini şiddetli bir sağanağa bırakmıştı. Bavulumu su birikintilerin üzerinden aşıra aşıra, eski cezaevinin sokağındaki esnaf lokantasına koşturdum. İçerisi ıslak palto, salça ve mercimek çorbası kokuyordu. Karnım acıkır gibi oldu, cam kenarındaki masaya geçip bir çorba söyledim. Yan masada oturan adam, sabahın köründe katır kutur biber turşusu yiyordu; tatlı tezgâhının üstündeki küçük televizyona dalmıştı gözleri. Sanırım akşamdan kalmaydı ya da hemoroid olmak için harika bir gün, diye düşünüyordu, bilmiyorum.

Duvardaki saate baktım. Bahri Bey'in ofisine gitmek için henüz erkendi. Derken, saatin altındaki renklendirilmiş fotoğrafa takıldım. Elli yaşlarında, pala bıyıklı bir adamın fotoğrafıydı. Muhtemelen lokantanın kurucusuydu. Babamla annemin de, hâlâ hayallerinin olduğu yıllardan kalma, böyle sonradan renklendirilmiş bir fotoğrafları vardı: Geniş yakalı gömleği, uzun favorileri ve güneş gözlüğüyle babam, hemen yanında hasır şapkası ve fularıyla annem... Özellikle o renk tonlarıyla, ikisi de Yeşilçam filmlerinden –annemin tabiriyle *Hayat Mecmuası*'ndan– fırlamış gibi görünüyorlardı. Zaten annem de babam da film yıldızı olacak kadar güzel insanlardı ama günün birinde güzel atlara binmek yerine, bir O403'e binip yanarak öldüler. Bunu düşününce, dışarıda yağmur değil de kum fırtınası varmış gibi içim sıkıldı. Saçları dalgalı genç bir kadın televizyonda ud çalarken, katır kutur, katır kutur, yandaki adam ağzına birkaç biber turşusu daha attı. Öyle iştahla ve gürültüyle yiyordu ki, elimde olmadan, bir turşu da ben attım. Beklediğim kadar acı değildi, çorbanın yanında güzelce yedim.

Hızlıca hesabı ödedim.

Kasanın önünden aldığım karanfil tanesini çiğneye çiğneye dışarı çıktım.

Yağmur hızını hiç kesmemişti. Sağda solda çamurlu su birikintileri oluşmuştu; sokaklar, serseri mayın gibi kurbanını bekleyen oynak kaldırım taşlarıyla doluydu. Elimden geldiğince bina saçaklarının ve dükkân tentelerinin altından yürüdüm. Yine de paçalarım ıslandı. Sonunda, caddeye bakan tarafı is bağlamış, geriye kalan kısmıysa klimalarla, emlakçı ilanlarıyla ve paslı tabelalarla kaplanmış, seksenlerden kalma bir iş hanına vardım.

Sinek karası ile florasan mavisi arası, insanın gözündeki ışığı bile emen, loş bir havası vardı iş hanının. Döşemeleri, üzerinde yürüne yürüne aşınmış, bordoya çalan duvarları boydan boya kabarmıştı. Muhasebecilerden, mali müşavirlerden, diş hekimlerinden ve avukatlardan oluşan, bürokratik ve yer yer de ortodontik bir cehenneme benziyordu bina. Kapısında YÜK TAŞIMAK YASAKTIR yazan asansörün düğmesine basıp beklemeye başladım. Tepemdeki lamba cızırtıyla titriyor, merdivenin başındaki çay ocağından dışarı, karbonat kokan bir buhar yükseliyordu. Nedense kendini beğendirme derdi olmayan tüm çay ocakları –ki pek çoğu adliyelerde, dinlenme tesislerinde, er gazinolarında ve devlet hastanelerinde bu-

lunur– böyle kokardı. Ceketimin cebinden bir kâğıt peçete çıkartıp yüzümü kuruladım, birkaç defa daha asansörün düğmesine bastım.

"Beyefendi!" dedi arkamda genç bir kadın. Sesinde, "Beyefendi bakar mısınız, cüzdanınızı düşürdünüz" cümlesinde rastlanacak türden, iyilik yapanlara özgü gizli bir kibir vardı. Bu "gizli kibir" lafını da ilk defa Murat Hoca'dan duymuştum, pek hoşuma gitmişti. Bir akşamüstü, Hoca'nın balkonunda demlenirken "Kibir, ruhuna usul usul sirayet eder, haberin olmaz doktorum" demişti bana, biraz bozulmuştum. "Yanlış anlama, kötü adam olduğundan değil..." diye devam etmişti, "İyilik yapanlara has, gizli bir kibir sendeki."

"Beyefendi asansör bozuk, boşuna beklemeyin."

Reklamlardaki diş hekimleri gibi gülerek kadına teşekkür ettim. Bavulumu yüklenip merdivenlere yöneldim. Neyse ki Bahri Bey'in ofisi ikinci kattaydı da, çıkması dert olmadı.

Zili çaldığımda, saat sekiz buçuğa geliyordu. Kapıyı solgun ve yorgun yüzlü bir kadın açtı. Kırk yaşlarındaydı. Beni içeri buyur edip yeniden masasına oturdu; büyük bir dikkatle bilgisayarına gömüldü. Kemik çerçeveli gözlüklerinin ardında, gözlerini deli gibi sağa sola oynatıyordu. Karşısındaki monitörden gözlüklerine yansıyan rengârenk şekerleri görebiliyordum. Patır patır patlıyorlardı.

Bahri Bey henüz gelmemişti.

Birazdan gelirdi.

Peki çay ya da kahve içer miydim?

İçerdim.

Bahri Bey gelene kadar bir Türk kahvesi, iki de zift gibi çay içtim; ancak esnememe engel olamadım. Koltuğun bir tarafına doğru kaykılmış, içim geçmek üzereyken ofisin kapısı açıldı. Sağımdaki duvara, Alfred Hitchcock'un meşhur silüetine benzeyen, yuvarlak hatlı koyu bir gölge düştü. Ardından da içeriye Vahi Öz kılıklı, altmış beş yetmiş yaşlarında, kısa boylu, tombul bir adam girdi. Yuvarlak çerçeveli bir gözlük takmıştı. Ceketinin altına giydiği kareli yeleğin düğmeleri, göbeğinin yaptığı baskıya zor dayanıyor gibi görünüyordu. Eğer kendime dikkat etmezsem, muhtemelen ben de günün birinde böyle Bahri Bey gibi yusyuvarlak, tostoparlak bir adama dönüşecektim.

Şemsiyesini girişe bıraktı. "Hoş geldiniz Mithat Bey" dedi elini uzatırken –eli hafifçe titriyordu– "Buyurun içeri geçelim."

Geçtik.

Bahri Bey'in odası, içinde bulunduğu iş hanıyla tezat oluşturacak derecede bakımlı ve bir o kadar da kahverengiydi. Pencerenin kenarına, uzun bir toplantı masası yerleştirilmişti. Onun ortasına da yeşil bir cam vazo... Bilgisayarının durduğu çalışma masasıysa, mermer kalemliği, altın varaklı mektup açacağı, bakır işlemeli isimliği ve simsiyah sümeniyle, insanda bir devlet dairesinde olduğu hissini uyandırıyordu.

Bahri Bey yolculuğumun nasıl geçtiğine dair formaliteden konuşmaları tamamladıktan ve büyükhalamı tekrar rahmetle andıktan sonra "Daha önce de söylemiştim..." diyerek konuya girdi, kamu spotu gibi tane tane konuşuyordu: "Yurdanur Hanım ilerlemiş yaşına rağmen herhangi bir vasiyet hazırlamadı. En azından, kırk yıllık avukatı olarak, ben böyle bir bilgiye nail değilim. Binaenaleyh..."

Sıkıntıdan ölmek üzereydim.

"Birkaç imza dışında..."

Bir filmde olsaydım, bu kısmı kesinlikle ileri sarardım.

"Makbuzları size tevdi etmiştim. Tapu tescili için de..."

Bir, iki, üç, dört, beş... Bahri Bey'in arkasındaki kitaplığa dizili kitapları sayıyordum. Altı, yedi, sekiz... Tapu tescili, diyordu Bahri Bey, hallettik, diyordu, harçlardan, damgalardan, masraflardan bahsedip duruyordu. Dokuz, on, on bir... Oysa daha geçen hafta bütün bunları detaylıca konuşmuştuk; yapılan masrafları ödemiş, yardımları ve nezaketi için kendisine defalarca teşekkür etmiştim. On iki, on üç, on dört, on beş, on altı...

"Anlıyorum," dedim, "size de zahmet verdim."

"Estağfurullah efendim, vazifem neyi icap ettirdiyse onu ifa ettim" dedi dirseklerini masaya dayayarak, "Kırk yıllık müvekkilimdi kendisi..." Bunları söylerken kırk yıl önceki haline dönmek ister gibi gözlüklerini çıkardı, mendiliyle sildi, yeniden gözüne taktı. Ben de bir anlığına onu, o kül rengi loşluğun içinde, yirmili yaşlarının sonunda cevval bir avukat olarak gördüm. Bu sırada Bahri Bey'in sekreteri bize, mis gibi kokan iki fincan Türk kahvesi getirdi. Yanlarına da birer tane lokum koymuştu. Çay ocağının çamurlu kahvesi değildi bu, sanırım kendi yapmıştı.

Sekreter odadan çıkınca "Çok güzel piyano çalardı rahmetli. Bir de ud tabii..." dedi Bahri Bey ve de büyükhalamın nasıl zarif bir İstanbul hanımefendisi olduğunu anlatmaya koyuldu. Adam

konuştukça, her torunun rüyalarını süsleyecek tonton yanakları şişip şişip iniyor, elindeki fincan tıngır tıngır titriyordu. Bir ara, kurduğu çok uzun bir cümlenin ortasında, bütün takip yeteneğimi ve zaman algımı kaybettim; sanki hep aynı ânı yaşayıp duruyor gibiydik. Büyükhalamın zarafetini ve Kandilli'deki evini daha önce de böyle tane tane anlatmıştı bana. Yine anlatıyordu. Dönüp dolaşıp, "Kırk yıldır tanırım Yurdanur Hanım'ı" diyordu. O böyle dedikçe, duvarlar, diplomalar, bütün o kalın kalın kitaplar, tabiatlarını hiçe sayarak üstüme geliyordu. Başka zaman olsa sorun değildi de uykusuzken hiç dayanamıyordum. Nasıl söylesem, ağır çekimde sunulan kaplumbağa belgeseli gibiydi Bahri Bey. Hatta gibisi de fazla, kaplumbağa belgeselinin – hatta belgeseli de fazla, Galapagos'ta yaşayan etine dolgun kaplumbağanın ta kendisiydi.

Derken, içimden geçenleri hissetmiş gibi susuverdi. –Çıtırt– Parmaklarını çıtlattı. Cerrahpaşa'da öğrenciyken piyano çalan bir kız arkadaşım olmuştu, asla parmaklarını çıtlatmazdı. Yurdanur Hala ne yapardı acaba?

"Velhasıl," dedi, "sözü daha fazla uzatmaya lüzum yok." Ardından masanın çekmecesinden çıkardığı bir tomar anahtarı önüme koydu.

Anlamaz gözlerle Bahri Bey'e baktım.

"Evle ilgili bütün anahtarlar burda genç adam."

Genç adam mı?

"Şimdi hangisi nerenin anahtarıdır bilemiyorum efendim, denersiniz." Masadaki en büyük anahtarı bana uzatıp "Ama bu büyük olan, dışardaki asma kilidin" dedi.

Her yeri pas tutmuş, kaba demirden bir anahtardı. Üzerindeki küçük çekiç izlerini görebiliyordum. Tam içimden, "Bu devirde dökme demirden anahtar mı kaldı?" diye geçiriyordum ki aklıma Yurdanur Hala'nın otuz yıl önce bile Tutankamon'un anneannesi gibi göründüğü geldi. Değil demirden, cilalı taştan anahtar bile görsem şaşırmamalıydım.

"Evet..." dedim. Söyleyecek bir söz bulamadığımda hep böyle yapardım.

"Anahtarları teslim aldığınıza dair şu belgeyi de imzalarsanız mesele halloluyor."

"Tabii..."

İmzaladım.

İmzaladığım kâğıdı aldı, anahtarları verdi ve "Yeni eviniz hayırlı olsun" dedi.

Anahtarları cebime koydum, büyük anahtarı da bavulun ön gözüne attım – çakmağım da ordaydı. Yaptığı bütün yardımlar için Bahri Bey'e teşekkür edip elini sıktım. Gerçekten de hastanedeki yoğunluktan dolayı, bu süre zarfında mahkemeyle, tapuyla uğraşacak hiç vaktim olmamıştı. Sağ olsun Bahri Bey her işimi titizlikle halletmiş, üstelik bütün ısrarlarıma rağmen ücret dahi almamıştı. Başka bir devrin adamıydı vesselam; dürüstlüğün bir erdem, nezaketin ise şahsiyetsizlik sayılmadığı yıllarda pişip kavrulmuştu.

El sıkıştık, vedalaştık.

Bavulumu aldım.

"Mithat Bey" diye mırıldanır gibi seslendi arkamdan.

Tekrar ona döndüm.

"Buyurun Bahri Bey?"

"Çok konuştuysam kusuruma bakmayın, biliyorum sizin de başınızı ağrıttım" dedi. "Aynı şeyleri defaatle söylediğim çok oluyormuş, Nihal Hanım da uyarıyor bazen."

"Estağfurullah Bahri Bey" dedim.

Ulan kerata, der gibi sevgiyle gülümsedi.

Bu onu ilk ve son görüşüm oldu.

Şimdi bile aklıma, o babacan gülümsemesiyle gelir.

3. Kapıların Ardı

Bahri Bey'in ofisinden çıktığımda hava iyice basıklaşmış, şehrin üstüne, insanın içindeki kuruntuları büyüten, kurşunî bulutlar yığılmıştı. Birkaç şemsiyeci acele acele Üsküdar sahiline doğru iniyordu. Muhtemelen iskele önünde, yağmura-şemsiye, yağmura-şemsiye, diye hep birlikte kanon yapacaklardı. Bir sigara yakıp yine bina saçaklarının altından caddeye yürüdüm. Taksiler sarı dolmuşların önünden çığlık çığlığa yolcu kapıyor, camları buğulu belediye otobüsleri, kalabalıkları midesine indiriyordu. Kaldırımlar, organ nakli ameliyatına organ yetiştiriyormuş gibi koşturan adamlarla doluydu; ellerinde simit, ellerinde poğaça, ellerinde kahve... Herkes, üstlerini çamur etmeyecek ve terlemeyecek kadar yavaş, ama durakta bekleyen otobüsleri de kaçırmayacak kadar hızlı hareket ediyordu. Süruç'ta ise, bazı doktorlar, ambulans şoförleri ve yaz sıcağında gömülmeyi bekleyen ölüler dışında, kimsenin çok acelesi olmazdı.

Taksilerden birine el ettim, durmadı. Sonraki yine durmadı. Ardından geçenler ağzına kadar doluydu. Bu böyle, ben ikinci sigaramı yakana kadar sürdü. Sonunda boş bir tanesine denk geldim.

Elimdekini gösterip "Arabada içebiliyor muyuz?" diye sordum.

İçebiliyormuşuz.

Hemen ön koltuğa geçtim. Taksici pek konuşkan bir adam değildi, nereye gideceğimi sorduktan sonra ağzını bile açmadı. Kan çanağına dönmüş gözleriyle ruh gibi yola bakıyordu. Başımı öne eğip telefonumda birikmiş reklam mesajlarını silmeye başladım. Fue yöntemiyle saç ektirin diyordu mesajlardan bir tanesi. Elimle alnımı yokladım, yavaş yavaş yukarılara çıktım, kafamın çorak bir araziden farkı kalmamıştı. Bir diğeri, bazı bitkisel çaylarla üç ayda on kilo verebileceğimi iddia ediyordu. Onların hesabına göre, en az altı ay bu çaylardan içmeliydim. Uygun koşullu araç kredisi mesajlarını tıkır tıkır silmeye geçtiğimde, araba tak diye durdu. Kuleli'nin önündeki trafikte sıkışıp kalmıştık. Dikiz aynasındaki tespih bile sallanmayı bırakmıştı. Bundan böyle, A noktasından

B noktasına doğru ilerleyen bir sürücü ile yolcu değil, duran bir arabanın içinde konuşmadan oturan iki yorgun adamdık. İşte o an, aramızdaki katı sessizlik, dalga yemiş kumdan kale gibi bütün ağırlığıyla üstümüze çöktü. Taksici sıkıntısını belli eder şekilde nefesini dışarı verdi, elleri hâlâ direksiyonun üstünde kıpırdanıyordu. Bir çıt, bir ses, buraları-kazdılar-beter-ettiler ya da ne bileyim ilerde-kaza-var-herhalde nevinden bir söz bekledim ama hiçbiri olmadı. Boş boş dışarı baktım, sahile küf yeşili dalgalar vuruyordu. Dalgaların köpürüp patladığı yerde, siyah yağmurluklu bir adam oltasını toplamakla meşguldü. Çocukken biz de babamla Arnavutköy'e, Aşiyan'a, bazen de Çirozluk'a istavrite giderdik. Ama hep güzel havalarda... Yağmurla çamurla işimiz olmazdı. Sessizliğin beşinci dakikasında taksici boynunu kütürdetti ve radyoyu açtı. Aklımdaki her şey, sigara dumanı gibi dağıldı gitti.

Bir reklam kuşağı ve üç şarkı sonra trafik açıldı, ağır ağır çözüldü dünya. Büyükhalamın evinin bulunduğu yokuşu tıngır mıngır çıkmaya başladığımızda, radyoda Hamiyet Yüceses, "Bakmıyor Çeşmi Siyah"ın gazel kısmına geçmişti:

Gel, ne korkarsın ecel sîmâ-yı zerdimden benim*
Kurtar Allah aşkına dünyayı derdimden benim

Yeni sahip olduğum eski bir eve değil de annemle babamın cenazesine gidiyormuş gibi ruhum sıkıldı. Uzaklarda bir yerde gök gürledi. Radyodaki şarkı, tarih boyunca kendine eşlik etmiş herkesin sesini aynı anda çıkartmaya çalışarak bir anlığına cızırdayıp dalgalandı. Telefonumu açıp haritaya baktım, eve varmak üzereydik. On beş yirmi metre sonra timsah sırtını andıran çıkmaz bir sokağın başında durduk. İki insanın yan yana güçbela geçebileceği, daracık bir sokaktı. Sokağın bir tarafında üç dört metre yüksekliğinde, sarmaşık kaplı taş bir duvar uzanıyordu, diğer tarafındaysa bu duvarın gölgesinde ezilmiş, loş apartman daireleri vardı. Annemin, nezih muhit, diyeceği türden, sessiz bir mahalleydi.

Parayı verip arabadan indim. Gelmiştim işte... Ağır aksak sokağın sonuna kadar yürüdüm. Bavulun tekerleri, Arnavut kaldırımın üstünde tıkır-tıkır-tıkır-tıkır-tıkır-tıkır-tıkır etti. Apartmanların bit-

* Sararmış, solgun yüz.

tiği yerde, ağaçlar tarafından yutulmuş, iki katlı, cumbalı, ahşap bir eve vardım. Böyle evlerin sadece siyah-beyaz Türk filmlerinde ya da Hüseyin Rahmi Gürpınar romanlarında varolduğunu düşünürdüm. Aklımın köşesinde uzun parmaklı bir gulyabani dolanırken, bahçe kapısına ve onun boynuna dolanmış asma kilide baktım. Sanki zaman, kum fırtınası gibi üzerlerinden geçmiş, her yanlarından bir parçayı söküp kopartmıştı. Kapının gövdesi delik deşikti, parmaklıkları boydan boya pas içinde kalmıştı. Asma kilit ise, az önce bir gemi batığından çıkartılmış gibi görünüyordu. O anda Murat Hoca yanımda olsaydı "Eşyanın tabiatı da bunu gerektirir doktorum. Zaten her şey, günün birinde yok olmak için varolmuyor mu?" diye cevabını beklemediği bir soru sorardı. Ben de, haklısın hocam ama yine de direnmek lazım, derdim. Yine de direnmek lazım.

Eğildim, bavulun ön gözüne koyduğum Nuh nebiden kalma anahtarı aldım. Asma kilidi sağa sola epey zorladım ama bana mısın demedi. Al sana, direnme. Anahtarı geri çıkartayım dedim, o da olmadı. Sıkışıp kalmıştı.

Hay, dedim, eşyasına da tabiatına da!

Uğraştım babam uğraştım.

Uğraştım...

Uğraştım...

Kapıyı ancak yarım saat sonra, umudumun tükendiği bir anda, açabildim. İçeri girer girmez elimdeki asma kilidi, üzerindeki anahtarla birlikte, girişteki çalıların arasına fırlattım. Mümkünse önümüzdeki yüz yıl boyunca orda kalabilirlerdi.

Hışır hışır yürüdüm. Bahçenin her tarafı ısırgan, devedikeni, köygöçüren, yılanyastığı, karahindiba, şevketibostan, ebegümeci, bodurmahmut, ballıbaba ve dilyaran gibi –bir kısmının adını çok sonradan öğrendiğim– tuhaf isimli yabani otlarla kaplıydı. Duvardaki tuğlaların arasından bile dikenler fışkırmıştı. Sol taraftaki üç büyük çam ağacını ve önlerindeki yosun tutmuş süs havuzunu saymazsam eğer, bahçe tamamen işgal altındaydı. Öyle ki, birkaç adım atana kadar, üzerinde durduğum taş döşeli yolu bile fark etmemiştim. Sağ taraftaysa, işler biraz daha da karışıktı. Duvar boyuna dizilmiş bodur güller ile köşedeki erik ağacı, kızıl bir sarmaşığın kollarında yaşam mücadelesi veriyordu.

Bacaklarıma sürtünen ıslak pisipisi otlarının arasında ilerlerken, birden ayağım kaydı, neyse ki çabuk toparladım. Karga leşine bas-

mıştım. Gövdesinin çoğu çürümüş, geriye sadece kanatları kalmıştı hayvanın; ayağımla kenara ittim. Kim bilir yüz küsur sene önce ne güzel bir yerdi burası, diye geçirdim içimden. Yani böyle apartmanların gölgesinde çürümeye başlamamış, her köşesini dikenler sarmamışken... Karıncalar ve sümüklü böcekler ve çekirgeler ve kırkayaklar ve salyangozlar ve ağları güneşte gümüş gibi parıldayan uzun bacaklı örümcekler yokken... Yaz akşamları, cırcırböcekleri, sonunu hiç hesaba katmadıkları mutlu şarkılarını söylerken... Hayat, hazin tebessümler eşliğinde hatırlanması gereken bir şey değil de dörtnala yaşanması gereken capcanlı bir şey iken, kim bilir ne güzel bir yerdi burası.

Bir anlığına, büyükhalamın kocasına yaptığı ud taksimini ve süs havuzunun şırıltısını duyar gibi oldum. Hatta, Yurdanur Hala'nın önündeki sofrayı, sofrada duran sek rakıyı, gümüş saplı çatalları, bıçakları, küçük küçük tabakları, evin üstünden süzülerek geçen huysuz, huzursuz martıları dahi gördüm. Sonra dağılıp gittiler. Hepsini tekrar görmek ister gibi kafamı kaldırıp bir süre bekledim. Evin, öne doğru eğilmiş cumbasına ve kararmış panjurlarına baktım. Bir korku filminde olsaydım eğer, tam o sırada çatıda şimşekler çakar, ağaçlarda kargalar ötüşürdü. Elbette bunların hiçbiri olmadı.

Girişteki merdivene yürüdüm.

Anahtarı kapıya taktım.

Bahçe kapısının aksine, bu kapı, beni içeri davet edercesine hemen açıldı. Eve girdiğimde fark ettiğim ilk şey, yaşlılara özgü o ekşi koku oldu. Rahmetli dedemin odası da böyle kokardı ve onun odası da, tıpkı Yurdanur Hala'nın evi gibi, öğle vakti bile loş olurdu. Girişteki elektrik düğmesine bastım. Tam tepemdeki kristalleri dökülmüş avize, solgun bir ışıkla aydınlandı. Bu haliyle, avizeden çok, elektrik çarpmış ahtapota benziyordu.

İçinden çakmağımı aldıktan sonra bavulumu hole bıraktım. Cilası soyulmuş tahtalar, ayaklarımın altında hafifçe oynayıp gıcırdadı. Birkaç metre ilerdeki çift kanatlı kapıya yürüdüm. Her adımımda döşemenin farklı yerlerinden farklı tonda sesler çıktı. Kireçlenmeden mustarip yüz yaşındaki bir kadının eklem yerleri de muhtemelen böyle sesler çıkartırdı. Galiba zaman geçtikçe, evler de tıpkı köpekler gibi sahiplerine benziyor, diye düşündüm. Şimdi yine düşündüm de, mesela Kurtuluş'taki evimiz, kendiliğinden açılan kocaman kapıları ve rengârenk duvar kâğıtlarıyla

babamın gömlekli hali gibiydi. Bir de her köşesine, adını tam olarak koyamadığım, bir sıcaklık sinmişti. O sıcaklık da, evin anneme benzeyen tarafı olmalıydı. Ne de olsa annem, hayatının büyük kısmını, babamı adam, o küçük apartman dairesini de gerçek bir ev yapmak için harcamıştı. Başarılı da olmuştu bana kalırsa. Babam desem, o da uçarı ve güzel bir adamdı ama nedense o hali annemde şefkatle karışık, gizli bir utanma duygusu uyandırırdı. Ya da bana öyle gelirdi, bilmiyorum. Ama ne olursa olsun annem, babamın film yapımcılığı macerasında da, Video Kazablanka günlerinde de hep onun yanında oldu. Âşıktı be annem babama, şaka maka, deli gibi âşıktı.

Annemle babamın ilişkisini kendimce tahlil etmeye çalışa çalışa salona girdim. Suruç'ta yaşadığım evin salonundan en az iki kat daha büyük bir salondu. Baş köşesine, kazulet gibi, aynalı, ceviz bir büfe dikilmişti. Büfenin etrafında da, insanın ruhunu karartan, aslan pençeli, müze kaçkını mobilyalar vardı. Hepsinin döşemesi pıhtılaşmış kan rengindeydi. Panjurların arasından süzülen tozlu ışıkta, iyice siyaha çalıyorlardı. Koltuklarla kanepenin baş kısımları, Dolmabahçe Sarayı'ndakiler gibi çiçekli oymalarla süslenmişti. Tam bu noktada, babaannemin evindeki mobilyalar da böyle dantelli ve kasvetliydi, deyip konuyu özetleyebilmek isterdim ama... Babaannemin mobilyaları, Yurdanur Hala'nın mobilyalarının yanında IKEA kataloğundan fırlamış gibi görünürdü.

Halı desem, o da en az mobilyalar kadar koyu renkliydi. Ortasına, bazı turistik otellerde dekor olarak kullanılan, Osmanlı usulü bir pirinç mangal yerleştirilmişti. Köşede, en az iki metre yüksekliğinde, görüntüsü bile insanın içini ısıtan, çinili bir soba duruyordu. Böyle büyük bir sobaya, şatafatlı saraylar haricinde, ilk defa doğu hizmeti yıllarımda Kars'ta denk gelmiştim. Hatta kaçak sigaraya da aynı zamanlarda başlamıştım. Bir refleks, cebimdeki Gauloises paketini yokladım, iki tane kalmıştı. Kendi evimde olsaydım, hemen oracıkta, ciğerime bir tabut çivisi çakardım. Duraksadım, yahu dedim, teknik olarak zaten kendi evimde değil miyim? Tapusu bende. Keyifle sigaramı yaktım. Dışarıda gök gürledi. Ardından da sahnesini kaçırmış bir şimşek çaktı. Yemek masasındaki gümüş şamdanlar, parlayıp söndü. Çocukken ne çok korkardım gök gürlemesinden... Çocukken ne çok korkardım. Çocukken korkardım. Büyüyünce hiçbiri kalmadı. Ne korku, ne aşk, ne heyecan...

Elimde sigara, emekliliğini bekleyen müze bekçileri gibi salonda bir ileri bir geri dolandım. Önce, ortadaki pirinç mangalın etrafında birkaç tur attım, yemek masasındaki şamdanları aynı hizaya getirdim. Sonra da ön bahçeye bakan pencereyi ve panjurları açtım. Burnuma ıslak toprak kokusu geldi. Yine yağmur başlamıştı. Sigaranın külünü aşağı silkeledim. Biri o halimi uzaktan görse, çok önemli bir telefon beklediğimi ya da hayatî bir karar almanın eşiğinde olduğumu zannederdi. Halbuki ameliyat masası haricinde, hayatî kararlar almazdım. Telefonlarıysa, beklemekten çok, beklememekten yanaydım. Salonda birkaç daire daha çizdim. Arka bahçeye bakan pencereye, daha doğrusu o pencerenin önüne dayanmış konsol tipi piyanoya gelince durdum. Piyano bu haliyle, ortama uyum sağlamaya çalışan ama ne yaparsa yapsın bir türlü beceremeyen hevesli bir Alman turiste benziyordu. Dınnn... Beyaz tuşlardan birine bastım. Dınnn... Evin tepesinde bir şimşek daha çaktı. Dınnn... Piyanonun üstündeki siyah-beyaz fotoğrafın gözleri parladı. Dınnn... Gülümsedim. Dınnn... Demek ki büyükhalamın meşhur kocası –Yüzbaşı Şevket Kemal Bey– bu adammış, diye düşündüm. Ne zaman pilotlarla ilgili bir filme denk gelsek, babam hep ondan bahsederdi. Gerçi babam, her türlü filmde bahsedecek birilerini bulurdu. *Geleceğe Dönüş*'teki çılgın doktoru görünce, Şemsi dedemin de vaktiyle garip icatlar peşinde koştuğunu anlatmış, filmin sonuna kadar "Şemsi deden taa elli yıl önce su arıtma cihazı yapmıştı" deyip durmuştu.

Çok severdi filmleri babam; sevmekten de öte, onlarla yaşardı. Salata için doğradığı domatesleri bile, *Apocalypse Now*'daki helikopter sahnesinin müziğini mırıldanarak, marulların üstüne tepeden bomba gibi bırakırdı. Balığa gittiğimizde de tiz bir ıslıkla *İyi, Kötü ve Çirkin*'i çalardı. Her pazar kovboy filmi izleyince, normaldi tabii böyle olması. O zamanlar TRT'de, sabah onda çıkardı kovboy filmleri. Hiç kaçırmazdık. Genelde iyi filmler oynardı, bazen de kötüler... Filmin kötü olduğu durumlarda, babamın dükkândan getirdiği video kasetlerden birini takardık. Artık savaş filmi, kovboy filmi, macera filmi, şansımıza ne olursa... Annemse pek sevmezdi vurdulu kırdılı filmleri, o daha çok *Gülen Gözler*'i, *Neşeli Günler*'i, *Mavi Boncuk*'u, *Bizim Aile*'yi tercih ederdi. O nedenle, kovboyların atlarına binmesiyle birlikte, annemin Kâmuran Teyzelere geçmesi bir olurdu.

İyi, Kötü ve Çirkin, *Bir Avuç Dolar*, *Birkaç Dolar İçin*, *Yedi Silahşörler*, *Kahraman Şerif*, *Alamo Kalesi*, *Sabata*, *Elveda Sabata*, *Sabata'nın Dönüşü* ve yıllar sonra orijinal adının *Butch Cassidy and the Sundance Kid* olduğunu öğrenip şaşırdığım *Sonsuz Ölüm* gibi filmleri hep o pazar sabahlarında izlemişimdir. Bu saydıklarım arasında favorim, elbette ki *Sonsuz Ölüm*'dü. Umutsuzluğun en dibinde, cesaret ile deliliğin bir arada yattığını ilk defa o filmde görmüştüm.

İyi hoş, kovboy filmlerini izlerdim ama ben asıl savaş filmlerine bayılırdım. Nedense kendimi asker gibi hayal etmek, kovboy ya da Kızılderili gibi hayal etmekten daha kolay gelirdi. Sanırım bunda, bir Omo kutusunda sakladığım, adları kurşun kendileri plastik askerlerin de etkisi çoktu. Film bitince, onlarla tüm sahneleri kendimce baştan çekerdim. *Kwai Köprüsü*'nden sonra, iki koltuğun arasına ince bir tahta cetvel koyduğumu ve üstünden kurşun askerleri geçirirken, tıpkı filmdeki tabur gibi ıslık çaldığımı hatırlarım. Babam da güm diye kendini koltuğa atıp cetveli ve tüm askerleri yere indirmişti.

Şimdi düşünüyorum da, biz aslında peder beyle filmleri izlememiş, *Das Boot*'ta okyanusun en karanlık köşelerine dalmış, *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'ta siper kazmış, *Büyük Firar*'da Steve McQueen'in Nazi kampından kaçmasına yardım etmiştik. O güneş görmeyen evde, gözlerden ırak, çocuklukla karışık, gizli bir delilik yaşamıştık. Çubuk dondurmanın henüz icat edilmediği, her bakkalda Kenan Paşa'nın asılı olduğu yıllardı. Mutluydum. Nasıl bir şeyse şu mutluluk... Kurtuluş'ta izbe bir apartman dairesinde kolayca tesis edilebiliyor, fakat daha sonra hiçbir yerde tekrar bulunamıyordu. Kötü bir hayat yaşadığımdan değil bu laflarım. Aksine, iyi yaşadım, güzel yaşadım. Özellikle üniversite yıllarım dolu dolu geçti. Güldüm, eğlendim, mutlu da oldum ama, aması çoktu. "Mesele mekân değil doktorum, mesele zaman" demişti Murat Hoca bir keresinde, "Otuzundan sonra her yerde boğulabilir insan. Taşraymış metropolmüş, hiç fark etmez."

Boğuluyordum.

Ah babam... Filmleri, hikâyeleri, savaşları hiç bitmeyen babam.

Ne diyordum? Ha, evet, savaş filmlerini severdim. O zamanlar dikkatim bu kadar dağınık değildi, tek onları severek ve de aynı filmi hiç sıkılmadan defalarca izleyerek yaşayabilirdim. Savaş filmleri içinde de, en fazla, babamın Yüzbaşı Şevket Kemal hikâyeleriyle

süslediği, pilotlu olanları severdim. *Son Hücum*'u, *Blue Max*'i, *Tora Tora Tora*'yı vesaire... Uçaklar birbirinin kuyruğuna yapışıp ra-ta-ta-ta-ta ateş etmeye başladığında, Şevket Kemal Bey'in de tıpkı böyle bir uçağı varmış, diye babam da anlatmaya başlardı. *"Trablusgarb sahillerinden açıldığında, denizin dibinde Şevket Kemal Enişte'nin düşürdüğü İtalyan pilotlar yatar. Suriye çölleri desen, yine onun düşürdüğü İngiliz uçaklarıyla doludur."* Babamın hikâyeleri, izlediğimiz filme göre değişiklik gösterirdi. Yüzbaşı Şevket Kemal kâh Kuzey Afrika'da, kâh Kafkaslar'da, kâh Balkanlar'da gezer dururdu. Bazen uçağı düşer bir adada mahsur kalır, bazen de koca bir filoyla tek başına çarpışırdı. Tabii her macerasının sonunda, mutlaka ama mutlaka, evine sağ salim dönerdi.

Bir pazar sabahı, *Kızıl Baron*'daki Baron Richthofen, Fransız uçaklarına ra-ta-ta-ta-ta ateş ederken, babam elleriyle havaya doğru kadraj hareketi yapıp "Büyükeniştenin uçağını havada gören düşman pilotları, tebeşir kokan brifing odalarını, hatta barlarda yedikleri dayakları bile özlermiş" demişti.

"Niye?" diye sormuştum.

"Çünkü öleceklerini bilirlermiş oğlum. Öleceğini anlayan adam, her şeyi sevip özlemeye başlar. Sıradan şeyleri... Onları düşünür."

On iki yaşımdayken babamın bu dedikleri, bana dünyanın en doğru lafı gibi gelmişti. Uzun yıllar da doğruluğuna inandım. Halbuki alakası yokmuş. Üniversite yıllarımdan bu yana, ameliyat masalarında ve hastane koridorlarında gördüğüm yüzlerce ölüm, bana tek bir şey öğretti: Çoğu insan ölürken annesini özler, geriye kalanlarsa ölüyor olduğunun farkına dahi varmaz. Annemle babam, akordeona dönmüş bir otobüste sıkışıp kaldığında, ilk olarak ne düşünmüşlerdi acaba? Bizimkilerin ölürken, anneaannemle babaannemi düşünmüş olmaları fikri, kulağa çok acayip geliyor. Umarım işler peder beyin anlattığı gibi güzel gelişmiştir de, ikisi birden balkonda yaptığımız kahvaltıları, karşı apartmanın çatısından bize bakan üç renkli kediyi ve sofraya gelip gelip giden ama hiçbir zaman yenmeyen o tarihi vişne reçelini düşünmüşlerdir. Ya da kızarmış ekmekleri... Ya da film izlediğimiz o küçük salonu, ne bileyim, Kurtuluş'un is kokan havasını, dışarda inadına parlayan güneşi... Sıradan şeyleri...

Şimdi ne zaman pilotları anlatan bir film izlesem ya da bir yerlerde Iron Maiden'ın "Aces High" adlı parçasına *–run, live to fly,*

fly to live, do or die– denk gelsem, aklıma hep babamın "Öleceğini anlayan adam, hayata dair her şeyi özler" deyişi gelir. Ardından da çocukluğum boyunca maceralarını dinlediğim, meşhur mu meşhur, Yüzbaşı Şevket Kemal Bey'i düşünürüm.

Şevket Kemal Bey demişken, o sırada kendisinin siyah-beyaz fotoğrafı, dınnn... piyanonun üstündeki gümüş çerçevenin içinden hâlâ bana bakıyordu. Tıpkı gözümde canlandırdığım gibi kaytan bıyıklı, sert bakışlı bir adamdı. Üniformasının göğsüne güneşi andıran iki farklı nişan takılmış, kalpağının ön tarafına kanatlı bir ay-yıldız işlenmişti. *Blue Max*'ten hatırladığım kadarıyla, Alman pilotlarının Mavi Haç denilen onur nişanını kazanabilmesi için en az yirmi uçak düşürmesi gerekiyordu. Belki bu nişanlar da onun Osmanlı versiyonuydu. Suruç'a dönünce Murat Hoca'ya sorardım, iyi kötü bir fikri olurdu.

Ne diyeyim, çocuklar gibi şendim. Gözlerimi dört açmış, salondaki her şeyi –fotoğrafları, çerçeveleri, nişanları, perdeleri, koltukları, kanepeleri, yastıkları, minderleri, sandalyeleri, şamdanları, vazoları, duvardaki solmuş desenleri, tavandaki ahşap oymaları, çini sobadaki külleri, piyanodaki tuşları, halıdaki renkleri, mangaldaki delikleri– her eşyayı, merakla inceliyordum. Dışarda ise, bütün bu merakımdan habersiz, koca bir dünya uğulduyordu.

Ön bahçeye bakan taraftaki perdeler, yırtılırcasına dalgalanmaya başladığında, piyanonun markasının ne olduğunu –Bösendorfer– anlamaya çalışıyordum. Öyle sert esiyordu ki rüzgâr, kornişler yerinden sökülecek sandım. Bütün evi boydan boya sarsarak pencereye koştum. Panjurlar güm diye birbirine çarpıp kapandı, geri açıp kancalarını taktım. Yağmur iyice şiddetlenmiş, tüm gücüyle toprağı dövmeye başlamıştı. Apar topar perdeleri topladım. Pencereyi kapattım. Camdaki yansımamla göz göze geldim: Uykusuzluktan gözlerimin altı çökmüş, dudağımdaki sigara küle dönmüştü. Sigaranın fazla külünü avcuma silkeleyip salondan çıktım.

Mutfak lavabosunda elimi yıkadım. Mutfak, salonun tam karşısında, eve girince holün solunda kalıyordu. Duvardan duvara uzayan mermer tezgâhın sonunda, kilere açılan küçük bir kapı vardı. Kapıyı araladım, burnuma salça, baharat ve rutubetle karışık tahıl kokusu geldi. En alttaki geniş rafa, içlerinde çeşit çeşit otlar çöpler bulunan kavanozlar sıralanmıştı. Kim bilir belki de bu otlar çöpler sayesinde Yurdanur Hala o kadar uzun yıllar yaşamıştı. Duvarın

dibine, nerden baksam on litrelik bir turşu kavanozu konulmuştu. İçindeki turşular, tekerleğin icadından birkaç yıl evvel kurulmuş olmalıydı. Kilerden çıkarken, kapının arkasına asılmış dolmalık patlıcanları gördüm ve yok artık Yurdanur Hala, dedim, oldu olacak bir de sarma sarsaydın. Sarıyordu belki de kadın, neden olmasın?

Kül tablası bulmak için dolapları karıştırdım. İçlerindeki her şey, kuşaktan kuşağa aktarılmış aile yadigârları gibi görünüyordu. Birisi burda zamanın elini kolunu bağlamış, hatta bir de sesi çıkmasın diye ağzına çorap tıkmıştı sanki. O kadar beterdi durum. En nihayetinde, kül tablası olarak, desenleri solmuş küçük bir fincanı kullanmaya karar verdim. Sonra da çakmağımı çıkarıp hemen oracıkta –tak tak tak– kalbimin ortasına sapsarı bir tabut çivisi daha çaktım. Bu tabut çivisi lafını da Murat Hoca dolamıştı dilime.

Bir elimde fincan, bir elimde sigara, mutfaktan hole geçtim. Bir yandan da işaretparmağımı fincanın ağzındaki çatlakta ileri geri oynatıyordum. Gıcırtılı adımlarla hol boyunca yürüdüm. Büyükhalamın yuvarlanıp boynunu kırdığı dar merdivene gelince durdum, duruverdim. "Bakıcısı, Yurdanur Hanım'ı merdivenin dibinde bulmuş" demişti Bahri Bey. O lafı hatırlayınca, büyükhalamın iki büklüm kıvrılmış cesedini ayaklarımın dibinde görür gibi oldum.

Acaba dedim içimden, Yurdanur Hala hangi basamaktayken dengesini kaybetti? Kireç tutmuş bacak kemikleri, basamaklardan daha fazla gıcırdarken neler hissetti? İlk darbeyi nerdeyken aldı? Kafasını duvara mı vurdu, yoksa tırabzana mı? Yere düştüğünde hangi yana yığıldı? Öldüğünde aç mıydı, tok muydu? Böbrekleri dolu muydu? Sanki görebilecekmişim gibi bir süre daha ahşap zemine baktım. Sigaramı dudağıma götürüp ciğerlerim vapur bacasına konmuş martıya dönene kadar dumanı içime çektim. O sırada elimde sigara yerine pipo olsaydı, içimdeki cümleye "Evet sevgili Watson," diye başlardım, "Yurdanur Hanım muhtemelen şu dönemeç yapan altıncı basamakta dengesini kaybetti, sağ eliyle tırabzanı kavramaya çalıştı ama başaramadı. Vernikteki tırnak izleri onu gösteriyor. Döşemenin şu bölgesindeki ton farkı da ölüm sonrası açığa çıkan idrardan dolayı olmalı. Demek ki ceset burada en az..." Elbette böyle cümleler sıralayamadım. Karşımda, gıcırdayan bir merdivenden başka bir şey görmüyordum, üstelik üstünde tırnak izi kalacak verniği bile kalmamıştı. Merdivenin önündeki boş alana basmadan, adımımı doğruca ikinci basamağa atıp yukarı çıktım.

Üst katta dört oda vardı. Odaları birbirine bağlayan sofanın ortasında, kapağında sarmaşık kabartmaları bulunan, dökme demirden, devasa bir odun sobası duruyordu. Kül tablası yaptığım fincanı sobanın üstüne bıraktım. Önce sağdaki odaya girdim. Gardıroptaki naftalin kokan kıyafetlere, ipekli entarilere ve duvara ortalanmış çift kişilik yatağa bakılırsa, burası Yurdanur Hala'nın odası olmalıydı. Fazla oyalanmadan bitişikteki küçük odanın kapısını araladım. İçerde, tek kişilik bir yataktan ve yatağın başucundaki küçük komodinden başka eşya yoktu. Yıllar önce burada muhtemelen büyükhalamın çocukları (Makbule ile Fethi) kalıyordu ve yine muhtemelen: Fethi Amca'nın ablası Makbule, daha beş yaşında küçücük bir çocukken, bu yatakta son nefesini vermişti. Büyükhalamın Bahri Bey'e anlattığına göre, Makbule ateşli bir hastalıktan ölmüştü. Ateşli bir hastalık... Penisilinin henüz keşfedilmediği o yıllarda, zavallı çocuk basit bir enfeksiyondan menenjite kadar her şeyden dolayı ölmüş olabilirdi. İçimdeki son yaşam enerjisini de oraya bırakıp kapıyı kapattım.

Geriye görmediğim iki oda kalmıştı; ikisinin de çift kanatlı, ceviz ya da meşe gibi sağlam bir ağaçtan yapılma, ağır kapıları vardı. Önce merdiven ağzındaki oturma odasına girdim, alt kattaki salonun tam üstüne denk geliyordu. Odanın iki duvarı boydan boya işlemeli sedirlerle kaplıydı, sedirlerin önünde gümüş sinili büyük bir sehpa duruyordu; sehpanın ortasında da –TRT'nin arıza ekranlarından adına ve şekline aşina olduğum– necefli bir maşrapa... İlk bakışta bütün bunlar, içerisinin bir evden çok, otantik ev yemekleri satan, turist tuzağı bir restoran ya da nargile salonu gibi görünmesine neden oluyordu. Ama yine de eşyalardan hiçbiri, o mekânlardakiler gibi ucuz veya eğreti durmuyordu. Tarihi eserle dekoratif eşya arasındaki fark böyle bir şeydi demek.

Ancak, köşedeki elli beş ekran tüplü televizyonu fark edince tüm tarih algım sekteye uğradı. Kendi çağımdan, kendi çocukluğumdan bir eşyaya rastlamanın şaşkınlığıyla gülümsedim. Sanırım Sahra Çölü'nde karşılaşan iki Eskimo da, benim o ekrana gülümsediğim gibi birbirlerine gülümserdi. Televizyonun düğmesine bastım, saçları uçuşan şemsiyeli bir adam belirdi ekranda, nefes nefese kalmıştı, yoğun yağış nedeniyle oluşan uzun araç kuyruklarından bahsediyordu. Trafikte sıkışmış insanlara mikrofonunu uzattığı sırada, bu kadar yirmi birinci yüzyıl yeter deyip televizyonu kapat-

tım. Kaldırımlarına çamurlu dalgalar vuran, sokaklarında arabalar yüzen İstanbul'u izlemesem de olurdu.

Duvar kenarındaki alçak büfenin çekmecelerine göz attım. Hepsi ağzına kadar sağlık karnesi, vergi beyannamesi, kenarları sararmış eski fatura, gözlük ipi, ipekli mendil, tığ işi örtü ve dantel doluydu. Altlarındaki dolapta da bir ud ile kanun duruyordu. Udu şöyle bir elime alıp çalar gibi yaptıktan sonra –ki gibi yapmaktan öteye geçemezdim– tekrar yerine koydum. Üç beş yeri daha kurcalayıp odadan çıktım. Öğle olmak üzereydi. Ortalığı, sağanakla karışık, nemli bir sessizlik kaplamıştı. Dudağımdaki boynu bükük izmariti, sobanın üstündeki fincanda söndürdüm. Şu son odaya bakar, sonra da bir şeyler yerim diye düşünüyordum, fakat öyle olmadı.

Son odanın kapısı bir türlü açılmadı.

Cebimdeki tüm anahtarları çıkartıp sırayla denedim.

Bir tanesi girer gibi oldu, girmedi.

Bir tanesi döner gibi oldu, dönmedi.

Hiçbiri uymadı.

Oysa eve girerken, en çok o cumbalı odayı merak etmiştim.

Gözümü kapının deliğine dayadım: İçerde perdeler çekiliydi. Bir sandalyenin karanlık sırtıyla, bir masasının köşeli gölgesi dışında hiçbir şey göremedim.

Anahtar elbet evde bir yerlerdedir, diyerek, yarım saat kadar çekmecelere, dolaplara, minder altlarına baktım; Yurdanur Hala'nın gardırobundaki kıyafetlerin ceplerini bile karıştırdım ama hiçbir yerde bulamadım. Bahri Bey bana eksik anahtar vermiş olabilirdi. Ya da ne bileyim, belki de anahtarı çevirmeden önce kapıyı biraz daha kendime çekmem gerekiyordu. Öğrenciyken Kocamustafapaşa'da kaldığımız evin kapısı öyleydi mesela, bazı günler o sihirli tık sesini duymak için dakikalarca uğraştığımız olurdu. Girip de dönüyormuş gibi yapan anahtarı tekrar deliğe soktum. Bu sefer olurdu belki. Kapıyı kendime çekip kilidi zorlamaya başladım, anahtar bir noktaya kadar dönüp yine takıldı. Ardından, midemden kükremeyi andıran derin bir gurultu yükseldi. Ne de olsa onca saattir bir kâse çorbayla duruyordum. Anahtarı birkaç kere daha çevirmeye çalıştıktan sonra kilitle uğraşmayı bıraktım, sonra çaresine bakardım.

Büyükhalamın kafa üstü yuvarlandığı merdivenden aşağı dikkatle indim.

Mutfaktaki banka kasasını andıran buzdolabı boştu. Birisi fişini çekmiş, kablosunu güzelce sarıp arkasına bantlamıştı. Neyse ki tel dolapta iki paket makarna ve biraz bulgur buldum. Isınması yarım saat süren sekiz kiloluk demir tencerede, bir paket salçalı makarna yapıp oturma odasındaki sehpada yedim. Her hareketimde çökecek gibi gıcırdayan sedire oturup biraz televizyon seyrettim. Sanırım evde, yaşça benden küçük olan tek eşya o tüplü televizyondu.

"Numan Amca yetmiş üç yaşında, emekli, tek yaşıyor. Kendi evi de var" diyordu ekrandaki sunucu. Numan Amca başını öne eğmiş, kravatının ucuyla elindeki gözlüğün camlarını siliyordu. Alnı ter içindeydi. Arka planda hüzünlü bir müzik çalıyordu. Kamera, adamın hafifçe titreyen benekli ellerine yaklaşırken, stüdyodaki seyircilerden biri –otuzlu yaşlarının ortalarında sarışın bir kadındı– ayağa kalkıp, eğer gerçekten emekli maaşı ve kendi evi varsa, Numan Amca'ya talip olduğunu söyledi.

"Var" dedi Numan Amca. "Ama ben genç ve güzel biriyle evlenmek istiyorum." Seyirciler kahkahayla karışık şaşkın sesler çıkartırken ayağa kalkıp kanalı değiştirdim. Türkan Şoray köhne bir pavyonda şarkı söylüyor, adını bilmediğim şehirlere bombalar yağıyor, adamın biri kendini köprüden aşağı atıyor, Urfa pistinde atlar dörtnala koşturuyor ve de Numan Amca, ülkedeki bütün gözü dönmüş yaşlıları temsilen, stüdyo ışıklarının altında deliler gibi halay çekiyordu. Göklerden bir damla limonlu deterjan iniyordu sonra dağ gibi bulaşıkların üstüne. Bir anlığına da olsa, her şeyin kolay olduğuna inandırıyordu herkesi. Tecavüze uğrayan çocukların gözleri yere bakıyordu o sırada, ölenlerinkiyse havaya...

"Geber ulan Numan Amca" dedim. "Herkes ölüyor, bir sen geber."

Televizyonu kapattım.

Mutfağa gidip kendime yarım paket salçalı makarna daha yaptım. Yüz, hatta yüz otuz yıl önce, kim bilir neler pişiyordu bu evde, diye geçirdim içimden. Yani yüz küsur yılı garantiydi de... Yüz otuzu da bulabilirdi evin yaşı. Bahri Bey'den öğrendiğim kadarıyla, Hariciye Nazırlığında kıdemli bir memur olan Salih Fuad Efendi diye birisi yaptırmıştı evi. İspanyolcayı ve Fransızcayı anadili gibi konuşan, zehir gibi bir adammış Salih Fuad Efendi. Koskoca nazırlıkta, diplomatik yazışmaları onun kadar çabuk çevirebilen kimse yokmuş, mesleğinin en iyisiymiş. İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar

da öyle olmaya devam etmiş. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte, Salih Fuad Efendi'yi ikinci kâtip sıfatıyla Paris Büyükelçiliğine atamışlar. Sonrasında da, o tarihlerde yeni evlenmiş olan Yurdanur Halam ve Şevket Kemal Enişte eve taşınmış. Daha on sekizindeymiş büyükhalam, kocası da yirmili yaşlarının başındaymış. Gelecek diye bir şeyin varlığına inanacak, geriye baktıklarında bir geçmiş ve hatta bir çocukluk dahi göremeyecek kadar gençlermiş.

Büyükhalamın Bahri Bey'e anlattığı bu ev hikâyesine göre, Salih Fuad Efendi'nin Kandilli'deki evde en az on yıl yaşadığını varsayarsam eğer, evin yapım tarihi 1898 olabilir, diye düşünüyorum. Tabii Salih Fuad Efendi o evde on değil, otuz yıl da yaşamış olabilir. Sonuçta adamın yaşına dair bir bilgim yok.

Bunları Murat Hoca'ya anlattığımda "Senin Fuad Efendi dediğin zat, büyük ihtimalle İttihatçıların dışişlerindeki casusudur doktorum" demişti. Hoca çok severdi böyle komplo teorilerini. Belki gerçekten öyleydi, belki alakası bile yoktu, bilemiyorum. Her neyse, makarnamı alıp tekrar oturma odasına çıktım. Çatıda kiremitler tıkırdıyordu. Rüzgârın her uğuldayışında, yağmur oluğundaki suyun gümbürdediğini duyuyordum. Böyle giderse, akşama Nevizade'de fasıl falan yalan olacaktı. Oysa bir çıkayım diyordum, ne güzel...

Cam kenarındaki sedire oturdum.

Dışardan gelen sesleri dinleyerek makarnamı yedim.

Üstüne de Yurdanur Hala'nın garip çaylarından birini demleyip salonda biraz kitap okudum. Sherlock Holmes, Baskerville Ailesi'ndeki erkekleri sırayla öldüren korkunç bir köpeğin sırrını çözmeye çalışıyordu. Baskerville'ler yine şanslıymış, dedim içimden, en azından kadınları hayatta kalıyormuş.

Birkaç saat sonra, evdeki gölgeler, avizenin tozlu ışığında iyice uzayıp koyulaştı. Büfedeki tabaklar, masadaki şamdanlar tek tek karanlığa karıştı. Koltuklar aslan pençeli, kızıl canavarlara dönüştü. O loş ışıkta iki... üç... dört... sayfa daha okumaya çalıştım ama olmadı. Gözlerim ağrıdı. Yağmurlu bir kış günü, kalabalık bir belediye otobüsündeymişim gibi esnedim. Hem dedim, sabah erkenden kalkar, şu kilitli oda için bir çilingir çağırırım. Başım öne düşer gibi oldu, gözlüğümü çıkartıp sehpanın üstüne koydum. Karanlık, yorgan misali örttü üstümü. Parmaklarım, kollarım, ayaklarım, ellerim... gevşedikçe gevşedi. Gözlerimi... Gözlerimi kapatsam... İki büklüm sızar giderdim. Hastane nöbetlerimden tanıyordum bu sefil uykuyu;

kırılgan ve ürkekti. Kalkıp yatağa gitsem, arkasına bakmadan kaçardı. Durdum. Yatak mı? Sahi hangi yatakta yatacaktım ben? Birkaç ay önce Yurdanur Hala'nın cesedinin beklediği yatakta mı? Yoksa kızı Makbule'nin ateşler içinde öldüğünde mi? Hayatım boyunca, ölüme dair ne varsa gördüm, yaşadım sanıyordum, yanılmışım. O güne kadar, hiç, bir ölünün yatağında uyumamıştım.

Yurdanur Hala'nın odası hâlâ öksürük şurubu ve ter koktuğu için, tercihimi küçük odadan yana kullandım. En azından büyükhalamın odası gibi tepeleme eşya dolu değildi.

Bavulumu odaya taşıdım.

Kapının arkasında, kenarları işlemeli, kulpları kararmış, devasa bir gömme dolap vardı. Kapağına, sedef işlemeli, uzun bir tespih asılmıştı. Onun hemen yanında da, iki metrelik bir tavan süpürgesi duruyordu. Esnedim, hâlâ kaçmamıştı uykum. Üstümü değiştirirken, bir kedinin arka bahçede boğulur gibi miyavladığını duydum. Ardından bir bebeğin ağlama sesi geldi. Bir ya da iki dakika sonra sustular.

Lambayı söndürüp uzandım.

Şeker kokuyordu yastık.

Süt kokuyordu.

Gözlerimi dedim, kapatsam gözlerimi, gözlerimi...

4. Yüz Yıllık Kül

Sabah bir kadının tiz çığlığıyla yataktan fırladım. Sesi neşter gibi beynimi ortadan ikiye ayırmıştı. Odanın kapısında dikilmiş öylece bana bakıyordu. Daha önce hiç görmediğim birisiydi: Sol eli gevşekçe kalbinin üstünde, "Ay, ödüm koptu ölüyordum!" dedi gülerek, "Allah canınızı almasın."

Yorganın içinden sıyrılmaya çalışırken, çapaklı gözlerle yüzüne baktım. Elli beş, altmış yaşlarında, güleç yüzlü bir kadındı. Dışarı doğru fırlamış gözlerine, şiş boğazına ve hafifçe titreyen ellerine bakılırsa, toksik multinodüler guatr olma olasılığı yüksekti. Kurtuluş'ta bir Fasulye Abla'mız vardı, onun yaşlı haline benziyordu. Yaylana yaylana yürür, bakkala giderken bile beşibiryerdesini takardı Fasulye Abla. İncecikti. Tığ gibi derler ya hani, öyleydi.

"Kusura bakmayın, geleceğinizi bilmiyordum, birden görünce böyle şey oldu" dedi nefes nefese, "Siz Bahri Bey'in bahsettiği beyefendi olmalısınız."

Bahri Bey'i bildiğine göre evin yabancısı değildi.

"Sanırım o olmalıyım," dedim, "Yurdanur Hanım, büyükhalam olur."

"Hey gidi büyükhanım..." dedi iç geçirerek, bir elini diğerinin üstüne kavuşturdu: "Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın."

Dinlediğimi belli etmek için manasızca "Evet..." dedim.

"Ne söylesem boş, biliyorum ama... Başınız sağ olsun."

"Sağ olun, dostlar sağ olsun."

"Nasıl muhterem bir insandı bir bilseniz."

"Evet," dedim "öyleymiş. Kendisini pek tanımazdım ama çok methini duydum."

"Nazikti, marifetliydi... İnanır mısınız, annem gibi severdim. Çok farklıydı, çoook," dedi önce, sonra kısa bir es verdi.

Bekledim. Yatakta biraz doğruldum.

"Şey..." diye mırıldandı, "Bahri Bey söylemişti de..."

"Neyi söylemişti?"

"Adınızı yani, söylemişti Bahri Bey. Dilimin ucunda."

"Kusuruma bakmayın" dedim. "Uyku mahmuru olunca ben de unuttum. Adım Mithat."

"Memnun oldum Mithat Bey" dedi. "Ben de Meftûne."

İşte büyükhalamın bakıcısı Meftûne Hanım'la, böyle tuhaf bir şekilde tanıştım. Unuttuğu bazı eşyalarını almaya geldiğini anlattı, anlatırken de sanki bir suçu varmış gibi, birkaç defa benden özür diledi. Üç yıldır büyükhalama bakıcılık yapıyor, akşamları da benim yattığım odada kalıyormuş. Bir hafta sonra Tarabya sırtlarında özel bir huzurevinde işe başlayacakmış. Bahçeli, yemyeşil, çok hoş bir yermiş. Sonrasında kızını anlattı; damadını, torununu ve bir şeyleri daha... Dinlemekte güçlük çekiyordum. "Büyükhanım İsviçre'den dönünce, sağ olsun beni işe aldı" diyordu. "Evim gibi olmuştu burası. Öyle zor ki şimdi ayrılmak..." Hiç bıkmadan konuşuyordu ve hiç bıkmadan konuşan her insan gibi beni bıktırıyordu. Eminim ki o ân başımı, evet-anlıyorum-dinliyorum minvalinde aşağı yukarı sallayıp duruyordum. Hatta muhtemelen gülümsüyordum da, çünkü ne zaman konudan kopsam öyle yapardım.

"Evet" dedim.

"Yani haksız mıyım?" diye sordu.

"Hayır" dedim.

Devam etti.

Gömme dolabın kapağındaki tespihi alırken fısıldayarak bir şeyler söyledi.

Fırsattan istifade araya girip "Meftûne Hanım, şurdaki kilitli odanın anahtarını hiçbir yerde bulamadım" dedim. "Nerededir sizce?"

Tespihi, çok ağır ve kırılgan bir eşyayı taşıyormuş gibi dikkatle cebine koydu. "Bilmiyorum," dedi, "beyefendinin odası hep kilitli olurdu, tozunu bile aldırmazdı büyükhanım." Sonra duraksadı, "Aaa, ama durun durun, ıvır zıvırları bir vazoya atardı, belki ordadır" diyerek ateş gibi odadan çıktı.

Ellerimi ensemin altında topladım. Yastığımı, çoğu zaman olduğu gibi, biraz yukarı çekip yatağın başucuna dayamıştım. Bir süre, Meftûne Hanım'ın döşemede çıkarttığı gıcırtıları dinleyerek, ahşap tavandaki işlemeleri inceledim. Desenler, kafası karışık bir örümceğin ağlarına benziyordu. Çocukken oynadığımız "bıçak" diye bir oyun vardı; çamura bıçak atar, çizgi çekerdik, onda da buna benzer karışık desenler oluşurdu. Gözlerimi kısıp çizgilerden

birini boydan boya takip ettim. Kalın, güçlü bir çizgiydi: Ahşaptaki çatlaklara, dökülmüş boyalara aldırmadan inatla ilerliyor, diğer çizgilerin kolunu bacağını kırıyordu. Biraz daha dikkatli bakınca, tüm bu sakat kalmış çizgileri, sona yaklaştıkları yerden kesen, incecik bir başka çizgi daha gördüm. Tavan falı diye bir şey olsaydı eğer, muhtemelen ben, o güçbela seçilen incecik çizgi olurdum.

Meftûne Hanım'ın kapıyı tıklatıp "Bunun içindekilere bakmış mıydınız?" demesiyle sona erdi tavan falı.

"Hayır, Meftûne Hanım, size de–"

"Öyleyse bir bakın bakalım, belki burdadır" deyip vazoyu bana uzattı. Mavi-beyaz desenli porselen bir vazoydu. Şöyle bir salladım, tıngır tıngır etti. Dibinde, tedavülden kalkmış pek çok bozuk para ve çeşitli boy ve ebatlarda onlarca anahtar vardı. Geçen hafta bir kadının sırtından çıkarttığım şarapnel parçaları için de çeşitli-boy-ve-ebatlarda lafını kullanmıştım, hemşirelerden biri kıkır kıkır gülmüştü. Bazı insanların gülme sebeplerini gerçekten anlamıyordum.

Teşekkür edip vazoyu başucumdaki komodine bıraktım. "Ya, size de zahmet veriyorum ama..." dedim. "Küllük aradım, onu da bulamadım."

"Büyükhanım sigara içmezdi," dedi, "ben de ağzıma sürmem."

Misafirler de mi içmezdi diyecektim, diyemedim.

Teşekkür edecektim, onu da edemedim.

Gitti.

Yatakta on on beş dakika daha döndükten sonra çıktım. Ayağa kalkarken sırtımdan kütürt diye bir ses geldi. Nerde uyursam uyuyayım, mutlaka bir yerlerim tutuluyordu. Piyano çalmak gibi bir derdim olmadığından özgürce parmaklarımı çıtlattım. Tam üstüme çeki düzen verip kibar bir ev sahibi gibi davranmaya yelteniyordum ki... Meftûne Hanım çayı koyduğunu, istersem birkaç parça alışveriş yapıp bana yemek de hazırlayabileceğini söyledi. Böyle bir cümleyi annem dışında başka bir kadından ilk defa duymuştum. Normal şartlar altında kadınlarla aramdaki beslenme ilişkisi, doktor-bey-kantine-gidiyorum-siz-de-bir-şeyler-ister-misiniz'den öteye geçmezdi.

Sessizliğimi fark edince, sıkıntıyla, "Yemeklerim çok güzeldir. Tuzunu baharatını eksik etmem" dedi, "Büyükhanım da çok severdi."

Yarım ağızla da olsa yok, zahmet olur, rica ederim, estağfurullah ve benzeri lafları geveledim ama fayda etmedi. Meftûne Hanım alışveriş için para bile istemeden, şemsiyesini kapıp fırladı gitti.

Yüzüme tuhaf bir gülümseme yayıldı. Kendimi, annemin şarkı söyleyerek kek yaptığı güneşli günlerden birindeymiş gibi iyi hissettim. Dışardaki gök gürültüsü bile buna engel olamadı. Şimdi fark ediyorum da... Yıllar sonra mutlulukla ilişkilendirdiğim çoğu gün, aslında yaşadığım sırada farkında bile olmadığım, fazlasıyla sıradan anlardan oluşuyormuş.

Ceketimle pantolonumu giydim. Kravatımı bile takmıştım. Vazodaki anahtarları cebime koyduğum gibi, dün açamadığım kilitli kapının önüne vardım. Hadi, dedim içimden, açıl susam açıl. İlk anahtarı denedim, uymadı. İkinci... üçüncü... dördüncü... beşinci... altıncı... derken, denediğim yedinci anahtar, tık diye kilide oturdu. Ensemdeki tüyler diken diken oldu o an. Nefesimi tuttum. Anahtarı yavaşça sola çevirdim: Tıkırt.

Kapı ince bir gıcırtıyla açıldı.

Açtığım kapının şeklinde, kurşunî bir ışık vurdu yere; önümde toz taneleri uçuştu, bir iki öksürdüm. İçerisi terk edilmiş sahaf dükkânı gibi kokuyordu. Serindi. Loştu. Hatta karanlıktı. Perdeler öyle sıkı sıkıya kapanmıştı ki, aralarından değil gün ışığı, zaman dahi geçmemişti. Birkaç adım attım. Kalbim göğüs kafesimden fırlayacak gibi oldu. Halime şaşırdım. Yutkundum. Şaka maka, çocukluk kahramanımın odasına girmiştim. Kızıl Baron'un, Martin Mystere'in, Tenten'in ya da Indiana Jones'un odasına girmek gibi bir şeydi bu benim için.

Ağır ağır perdeleri açtım. Panjurların arasından ince, dilim dilim bir ışık sızdı; odadaki kitap yığınlarının ve masanın üzerine yayıldı. Elektrik düğmesini de o ara gördüm, hemen ışığı yaktım: Duvarlardan biri, tavana kadar yükselen koyu renkli bir kitaplıkla kaplıydı. Kitaplığın önüne, kahverengi deri bir koltuk ile üç bacaklı, yuvarlak bir sehpa yerleştirilmişti. Böyle bir yerde, hiç sıkılmadan saatlerce polisiye okuyabilirdim. Rastgele bir kitap çektim raftan. Eski Türkçe bir şeyler yazıyordu üstünde, kitabın kapağında beyaz bir kuyruklu yıldız, yıldızın kuyruğundaysa genç bir kadının yüzü vardı. Muhtemelen romandır, diye düşündüm, biraz içini karıştırdım. Birisi, sayfalarının arasına, boynu bükük, kuru bir çiçek koymuştu. Annemde ve Kamûran Teyze'de vardı bu acayip huy.

Hey gidi... Üç beş kitaba daha göz attıktan sonra hepsini tekrar yerlerine koydum.

Karşı duvarda, kabzası korumalı bir subay kılıcı asılıydı. Buna benzer bir kılıcı daha önce Kore Gazisi komşumuz İzzet Amca'nın evinde görmüştüm. Kılıcın altındaki çerçevelenmiş belgelere yaklaştım. Birinin üstünde, pek anlaşılmasa da, toplu tüfekli, sancaklı gürzlü bir Osmanlı arması vardı. Tahminimce askeri okul diplomasıydı. Ortasında *Aviator's Certificate* yazan 8 Mart 1912 tarihli diğer belge de pilot lisansı olmalıydı. Sonradan tarih kitaplarından öğrendiğim kadarıyla, o yıllarda Osmanlı pilotlarının tamamı Fransa, Almanya ya da İngiltere'de eğitim alıyormuş. Bu durum, Ayastefanos Tayyare Mektebi'nin kurulmasına kadar böyle devam etmiş.

Tam pencerenin önündeki çalışma masasına oturmak üzereyken, bahçe kapısının açılıp kapandığını duydum. Çocuksu bir refleksle apar topar odadan çıktım. Kapıyı kilitledim. Nedense odanın mahremiyetini sadece kendime saklamak istemiştim. Aşağı kata indiğimde, hole bırakılmış şemsiyeyi gördüm. Meftûne Hanım hiç zaman kaybetmeden mutfağa geçmiş, eve alışkın hareketlerle, elindeki torbaları buzdolabına yerleştirmeye başlamıştı.

"Aman aman aman, her yeri sel götürüyor Mithat Bey" dedi beni fark edince. "Neyse ki fırının sokağı iyiydi de size ekmek alabildim."

"Keşke zahmet etmeseydiniz Meftûne Hanım, inanın mahcup oldum."

Ben böyle söyleyince "Olur mu hiç öyle şey canım!" diyerek bir Adile Naşit kahkahası patlattı. "Sıcacıkken şöyle bir ucundan koparın" diye devam etti torbadaki ekmeği bana uzatırken.

Kopardım.

Çıtır çıtırdı.

"Çay da mis gibi olmuş" diye kikirdedi çaydanlığın başında, sonra bakır sahana iki koca yumurta kırdı. Beyaz peyniri dilimledi, zeytinleri oval bir tabağa doldurup uzun parmaklarıyla üstüne kekik serpti. "Aaaa siz beklemeyin ama, hadi yukarı çıkın" dedi domatesleri keserken. Tatlı bir azardı. Gülümseyerek Meftûne Hanım'ın incecik gövdesine baktım: Domestik, sevimli ve otoriter kelimelerinin, aynı cümle içinde kullanılması için varolmuş gibiydi. Kullandım: Meftûne Hanım'ı domestik, sevimli ve otoriter buldum.

"Torbada gazete olacak, size zahmet onu da alın çıkarken" dedi.

Cümleleri sizli bizli olmasına rağmen, öyle çocukluğumdan kalma bir ses tonuyla konuşuyordu ki, dediği her şeyi sorgusuz sualsiz yapmak istiyordum. Gazeteyi koltuğumun altına sıkıştırıp tıpış tıpış üst kattaki oturma odasına çıktım. Mutfaktan kap kacak sesi geliyordu. Bir anlığına kendimi, okul dönüşü sokakta kalmış da bir komşu teyzenin evinde annemin pazardan dönmesini bekliyormuş gibi hissettim. Sırf bir şeyler yapmış olmak için masanın üstündeki örtüyü katlayıp güzelce sedirin üstüne koydum.

Aşağıdan Meftûne Hanım'ın sesi çınladı: "Bahtiyar. Bahtiyaaar!"

Bahtiyar her kimse, cevap vermedi.

"Bahtiyar! Bak, kime diyorum, Bahtiyar! Pisi pisi pisi... Yemek vereceğim, gel."

Bir iki daha seslendi ama anladığım kadarıyla Bahtiyar gelmedi.

Yaklaşık on dakika sonra –üçüncü sayfadaki cinnet haberlerini okuduğum sırada– merdivenlerin gıcırdadığını duydum. Meftûne Hanım elinde kahvaltı tepsisiyle içeri girdi.

Gazeteyi kapatıp "Bahtiyar gelmedi galiba?" diye sordum. Yıllardır o evde yaşayan, çevreye hâkim birinin ses tonuyla söylemiştim bunları. Ne zaman yabancılık çeksem, böyle pozlara girerdim.

"Yok," dedi, "gelmez zibidi. Tek gözüyle karga avlar, yine gelmez."

"Niye ki?"

"Huyu öyle... İlginçtir biraz, fare görür kaçar, kedi görür kovalar. Çağırırsın gelmez, gelince gitmez. Çayınıza kaç şeker alırdınız?"

"Tek şeker yeter, sağ olun. Komşunun kedisi miydi?"

"Hayır, büyükhanımın, yani büyükhanımındı. O ne zaman hakkın rahmetine kavuştu, Bahtiyar Efendi de buralara uğramaz oldu. Daha evvel de evde çok durmazdı zaten, bir bahçeye, bir sokağa... fıldır fıldır koştururdu."

"Anladım" diyerek konuyu kapatmaya çalıştım. Kapanmadı.

Kedi muhabbeti uzadıkça uzadı. Bahtiyar'ın bahçe kavgaları, bir gözünün nasıl kör olduğu, sevdikleri, sevmedikleri, hobileri derken, yaz aşkları ve odunluk kaçamakları kısmında meseleden tamamen koptum. Meftûne Hanım'ın neşeli sesi, asansör müziği gibi aklımın arkasında bir yerlerde kaldı. Kucağımda gazete, mutlu mutlu kahvaltı sofrasına bakıyordum. Yok yoktu! Lokum gibi beyaz peynir, bostandan yeni gelmiş domates, incecik salatalık, sahanda

yumurta... Hepsini geçtim, içinde badem olan yeşil zeytinlerden bile vardı masada. Sonra o reçelli ekmeklerden, hımmmm, çocukluğumdaki kadar lezzetliydi onlar da. Aynı ekmeği ben alsam, üstüne aynı reçeli sürsem, eminim böyle güzel olmazdı.

İki çay ve üç dilim ekmek sonra, yaşlı biriyle aynı sofraya oturmuş her doktor gibi, kendimi Meftûne Hanım'ın sağlık problemlerini dinlerken buldum. Başına şiş gibi saplanan ağrıları ve uyguladığı patates tedavisini anlattı. Bir de kızının gömülü kalmış yirmi yaş dişini... Ben de ona, kafasına tülbentle patates dilimi sarmanın aslında bir halta yaramayacağını anlatmaya çalıştım. Pek ikna olmadı ama nezaketen dinledi.

Konuştukça konuşuyordum. Ellerim masanın üstünde bir ileri bir geri kıpırdanıyor, parmaklarım şefkatle birbirinin üstüne kapanıyordu. Tırnaklarıma bakıyordu Meftûne Hanım, bazen de yüzüme. Bir insanın sahip olabileceği en hüzünlü gözlere sahipti. Yine de bir şekilde güzel gülmeyi başarıyordu. Şimdi, diyordum, alternatif tıp –alınmasın diye kocakarı ilacı dememiştim– moda oldu. İnsanları otla çöple avutuyorlar. Halbuki hepsi hurafe. Modern hurafe hem de! Ciddiye almamak gerek. Sağ elim, bir sineği kovmaya çalışır gibi havada daireler çiziyordu. Muhtemelen o sırada, vücut diliyle birlik-beraberlik-güven mesajları vermeye çalışan acemi politikacılara benziyordum. Ben bütün bunları anlatırken, Yüzbaşı Şevket Kemal Bey'in kilitli odası, birkaç metre arkamdaki duvarın ötesinde beni bekliyordu. Hissediyordum beklediğini, durmaktan başka bir şeydi bu; eşyanın tabiatına aykırı türlü işlere kalkışıp aklımı allak bullak ediyordu. Ve ben, bıkmadan, usanmadan, ne idiğü belirsiz bir şevkle, patates dilimlerinin tıp literatüründeki anlamsızlığından dem vuruyordum.

"Peki o zaman" dedi Meftûne Hanım.

Bir şeyler daha söyleyecek sandım, söylemedi.

Çiseleyen yağmurun camdaki tıpırtısı girdi araya.

Çatalın ucuna takılı kalmış peyniri ağzıma götürdüm. Kulaklarım, dişlerimin arasında dağılıp giden peynirin sesiyle doldu. Kuru kuru yutkundum. Önümdeki bardağın dibine çökmüş çay tanelerine takıldı gözüm. Annem 'balıklı çay' derdi böyle iyi süzülmemiş olanlara.

"Daha çay var Mithat Bey," dedi, "ister misiniz?"

"Sağ olun, fazlası zarar."

Güldü.

"Kim demiş onu? Zararmış. Yok daha neler."

"Yani öyle derler."

"Desinler. Büyükhanım sabah akşam içiyordu bunları, yüz yıl yaşadı. Bir de görseniz, nasıl dinçti, nasıl sağlamdı. Eski toprak işte..."

"Tabii tabii, onlar bir başka."

"Hakikaten öyleler. Allah sizi inandırsın, merdivenden yuvarlanmasa bir yüz yıl daha yaşardı büyükhanım."

Yurdanur Hala'nın resmî evraklara göre yüz değil, yüz yirmi yıl yaşadığını ve hatta nüfusa geç yazılmışsa eğer daha da fazla yaşamış olabileceğini, Meftûne Hanım'a özellikle söylemedim. Konuyu anlamsızca uzatmaya gerek yoktu. Onun yerine, "Peki..." dedim, "Madem büyükhalam içiyormuş, ben de içeyim."

Birlikte çaylarımızı içtik. İşe başlayacağı huzurevinin nasıl güzel bir yer olduğunu anlattı tekrar. Etrafı çam ağaçlarıyla çevriliymiş, bahçesinde ördekler varmış. Üst kattaki odalardan Boğaz bile görünüyormuş; ancak manzarası, huzurevinin broşüründeki kadar güzel değilmiş. Broşürdeki fotoğraflarda, Boğaz'a nazır gibi görünüyormuş. Tabii yine de çok güzel bir yermiş. Ben de bizim hastaneden bahsettim ona. Koridorları açık mavi, dedim. Bahçesinde arabalar var. Bazen de keçiler geliyor.

"Keçiler mi?" diye şaşırdı, "İlahi Mithat Bey, latife mi ediyorsunuz?"

"Hayır" dedim. "Gerçekten keçiler geliyor. Bir keresinde acilin kapısından içeri bile girdiler."

"Ne aceleleri varmış?" deyip duvarları çınlatan bir kahkaha attı.

"Keçilerin değil, çobanın acelesi varmış."

Bir kahkaha daha...

Güle güle sofrayı topladı. Ardından, unuttuğu eşyaları elindeki çizgili torbaya doldurdu. Öğleye doğru da, bana kendi adını taşıyan patlıcanlı bir yemek yapıp evine gitti. Meftûnenin nasıl bir yemek olduğunu, maalesef o gün öğrenemedim. Tadına bakma şansım olmadı, yine de çok lezzetli olduğuna eminim.

Meftûne Hanım evden çıkar çıkmaz, soluğu Şevket Kemal Bey'in odasında aldım. Bu sefer kitapları es geçmiş, doğrudan camın önündeki çalışma masasına oturmuştum. Dirseklerimi masaya dayadım, dolmakalemlerin yanında duran siyah-beyaz fotoğrafa kilitlendi

gözüm. Gencecik bir kız, küçük dudakları ve dalgalı saçlarıyla bana bakıyordu. Büyük ihtimalle Yurdanur Hala'ydı. Yirminci yüzyılın başlarında çekilmiş çoğu fotoğrafta olduğu gibi, gözleri donuk, cildi bembeyazdı. Dışımdan, epey bir heyecanla, vaaay be, dediğimi hatırlıyorum. Güzel bir sessiz film oyuncusu vardı, onu andırıyordu büyükhalam. Lily miydi, Lillian* mıydı, öyle bir şeydi. Hatta o gün de adını hatırlayamamıştım kadının, daha sonra kim diye internetten bakmıştım.

Yüz yirmi yaşındaki birinin, yirmi yaşındaki halini görmüş her insan gibi, bir süre daha hayat muhasebesi yaparak şaşkın şaşkın oturdum. Öztürk Serengil'i saçlı ya da Suavi'yi sakalsız görmek kadar tuhaf bir durumdu benim için. Ancak bu küçük şoku atlattıktan sonra masadaki diğer şeylere odaklanabildim.

Üst üste konulmuş kitaplara şöyle bir göz attım. Çoğu havacılıkla ilgiliydi ve de neredeyse tamamı Fransızcaydı; birkaç tanesi de İngilizce... Hepsinin sağına soluna Arap harfleriyle küçük notlar alınmıştı. İkiye katlanmış bir *Daily Mail* gazetesi, kuşlarla ilgili çizimlerin yer aldığı kalın bir kitabın üstünde duruyordu. Gazeteyi kaldırınca, sayfaların altında kalmış küflü sigara paketini –markası Murad'dı– ve yarısına kadar dolu kül tablasını gördüm. Hayatımda daha önce hiç yüz yıldır aynı yerde bekleyen sigara külü görmemiştim; hatta arkeologlar dahil çoğu insan görmemiştir. Yurdanur Hala sigara içmediği ve kesinlikle kocasının odasını temizletmediği için, en azından ben böyle olduğunu tahmin ediyordum; her neyse... Sigara, diye geçirdim içimden. Elim istemsizce ceketimin iç cebine gitti. Tıkı tıkı tıkı... Tek dal sigaram kalmıştı. Dudağımın köşesine götürüp yaktım. İnce bir çıtırtı çıktı. Bir gözümü dumandan kıstım, diğerini az önce kaldırdığım gazeteye yuvarladım. Yedinci sayfadaki haberin kenarına, yıldıza benzer bir işaret konulmuştu. 26 Haziran 1909 tarihliydi. Haberde, Louis Blériot adlı bir Fransız pilotun, kendi tasarladığı uçakla Manş Denizi'ni aştığı yazıyordu. Pilotun fotoğrafına baktım; inişten sonra uçağının yanına geçip gururla poz vermişti adam. Tıpkı bizim Şevket Kemal Bey gibi kaytan bıyıklıydı. Benim bıyığımsa yolunmuş berber fırçasına benziyordu.

Panjurların gölgesi yüzümde parlayıp söndüğünde, bıyığımla oynuyordum; ardından boğuk bir gök gürültüsü geldi. Sigaramın

* Lillian Gish (1893-1993).

külünü silktim. Beş saniye önce kor gibi yanan kül, yüz yıllık diğer külün içinde kaybolup gitti. Geçmiş tarafından yutulmak böyle bir şey olmalıydı.

Masadaki çekmeceleri karıştırdım, ne yoktu ki içlerinde: Yıpranmış haritalar, sararmış gazeteler, navigasyonla ilgili kitaplar, zarflar, bir mektup açacağı, bir köstekli saat, bir sigara tabakası, bir çatlak camlı pusula, bir pilot gözlüğü, aynaları kırık bir sekstant... Bu sekstant nasıl kırılmıştı acaba? Haritalar ne zamandan kalmaydı? Peki ya pusula, çalışıyor muydu? Hımmm... Deniz şu taraftaysa eğer... Evet, hafif bir sapmayla çalışıyordu. O an kendimi, çocukken hayranlıkla okuduğum Jules Verne romanlarından birinde gibi hissettim. Onlarda da baş kahraman, önemli bir maceraya atılmadan önce bazı belgeleri karıştırır, araştırmalar yapar, sonunda da mutlaka önemli bir şeyler keşfederdi. Gerçi benim keşfettiğim pek bir şey yoktu ama olsun.

Pilot gözlüğünü anlamsızca kafama takıp çıkardım. İç tarafı kürklüydü. Başhekim şu halimi görse, kesin hakkımda aklî dengemi yitridiğime dair en fiyakalısından bir rapor tuttururdu. Sandalyeyle birlikte geriye kayıp, alttaki büyük çekmeceyi ayağımın kenarıyla açtım. En üstte 1913 tarihli bir *National Geographic* dergisi duruyordu. Onun altında da cetveller, pergeller ve yine haritalar... Dergiyi alıp arkama yaslandım, derken...

Derken, sümenin altındaki o dar çekmeceyi gördüm. Yavaşça uzanıp açtım. İçinde deri kaplı eski bir defter vardı. İki tane de dolmakalem... Defterdekiler, Arap alfabesiyle yazıldığından, ilk başta pek ilgimi çekmedi. Daha doğrusu ilgimi çekti de, ne olduklarını pek anlayamadım. Günlük, seyir defteri ya da öyle bir şey olmalıydı, çünkü bazı sayfaların başına tarih atılmıştı. Sonuçta Arapça harfleri okuyamasam da rakamları tanıyordum. Kaçak içki, kaçak sigara ve kaçak çaydan sonra, Suriye sınırında doktor olmanın ender faydalarından birisi de budur.

Defterdeki tarihler, Rumi takvime göre 1329'dan başlayıp 1330'da sona eriyordu. Cep telefonumdan bir site bulup orda bu tarihleri miladiye çevirdim. Aşağı yukarı hangi yıllara denk geldiğini görünce heyecan bastı: 1913-1914... Elimde muhtemelen, Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir günlük tutuyordum. İçindekiler, askeri operasyon bilgilerinden, aşk acısına kadar her şey hakkında olabilirdi. Büyük bir keşfin eşiğindeymiş gibi hissettim

kendimi; tek tek sayfalara baktım, bazıları nemden birbirine yapışmıştı, kenarlarından tutup dikkatlice ayırdım. Son yirmi, yirmi beş sayfa boş, diyordum ki... En sondaki sayfanın boydan boya defterin cildine yapışmış olduğunu fark ettim. Masadaki mektup açacağının yardımıyla o sayfayı da ayırdım.

Kalbim duracak gibi oldu.

Heyecandan mıydı, sevinçten miydi bilemedim.

Sayfanın sonunda birkaç kısa cümle ve koyu bir kan lekesi vardı.

Yazının altındaki lekeyi inceledim. Belli ki temas lekesiydi. İz yapısına bakılırsa sağ elden bulaşmışa benziyordu. El hareket edip durmuş, hareket edip durmuş, en sonunda da kıpırtısız kalmıştı. Bıyığımı kaşıdım. Tıng! İşaretparmağımla başparmağımın arasında duran siyah kıla baktım. Offf... Yine bıyığımı yolmuştum. Ne zaman heyecanlansam ya da bir çıkmaza girsem böyle yapardım. Hastane koridorları ve morg kapısı yolup attığım bıyıklarla doluydu.

İşte yine aynısı oldu, diye geçirdim içimden,

"İşte yine aynısı oldu."

Nerede olursam olayım, yolum hep kan kokusuna çıkıyor.

"Nerede olursam olayım, yolum hep kan kokusuna çıkıyor."

Formaldehit kokusunu alır gibi oluyorum. Annemle babamı hatırlıyorum birden. Çelik bir tepsinin üstünde yan yana yatıyorlar. Göğüslerinde "Y" şeklinde dikişler, tavana bakıyorlar. Ben de onlara...

Günlüğü alıp aşağı kata indim. Dın... Dın... Dın... Piyanonun tuşlarına rastgele basıyormuşum. Durup tekrar sayfalara baktım, tarihler arasında atlamalar var. Demek ki günü gününe tutulmamış. Belki günlük bile değil. Sadece uçuş kayıtlarının olduğu bir seyir defteri de olabilir. Ama kan... Pencerenin dışında bir kedi miyavlıyor. Bahtiyar, diyorum, kaçıyor. Yemek masasındaki sandalyeyi salonun ortasına çekip oturuyorum. Sigara arıyor ellerim. Yok. Çözüm arıyorum. O da yok. Günlük bu, günlük, diyorum. Sağ eliyle bir şeyler yazmış son sayfaya. Kanlıymış eli... Kanlı... Annemin pençe gibi kıvrılmış sağ eli, geliyor aklıma. Beyaz örtünün altından dışarı sarkmış. Kapkara... Kömür gibi, katran gibi... Sigara da yok. Sigara da yoktu. O gün yoktu, bugün de yok. Artık hiçbiri, hiçbir yerde yok.

Elimde günlük, salonun ortasında ne kadar oturduğumu ya da kaç defa cebimdeki boş paketi yokladığımı hatırlamıyorum. Neyse ki cebimde bir tane Ritalin kalmıştı da onu yuttum.

Bir ara kedi yine cama geldi. Tek gözüyle içeriyi süzdü.

"Gel lan, Bahtiyar!" dedim.

Gitti.

Ben de gitmeliydim. Zaten bu yağmurda Nevizade'nin tadı olmazdı, yağmur olmasa da olmazdı gerçi, tat mı kaldı. Bizim Cerrahpaşa tayfası çoktan dağılıp gitti. Koskoca Kurtuluş'tan bile kimse geriye kalmadı. Kalanlarınsa, site içi-güvenlikli evlerinden, Netflix dizilerinden ya da futbol maçlarından başka anlatacak bir şeyleri yok. Beşiktaş iyiymiş bu sene, Beşiktaş iyiymiş. Bana neyse Beşiktaş'tan.

Ayağa kalktım.

Saat ikiyi çeyrek geçiyordu.

Sandalyeyi yerine koydum.

Bavulumu bile almadan çıktım dışarı.

İşte hastaneden aldığım dört günlük izni, İstanbul yerine Suruç'ta harcamaya böyle karar verdim. Murat Hoca vardı orda, o çözerdi beni. Beni de, günlüğü de, her şeyi de çözerdi.

II. KISIM

ÇÖL
ya da
Ruhunu Kaybetmiş Deniz

5. Defterin Sesi

Meftûne Hanım'la kahvaltı yaptığım günün gecesi, aklımdaki planların aksine, kendimi tekrar Suruç'ta buldum. Murat Hoca'nın kitaplarla ve el yazmalarıyla dolu evinde, televizyonun çaprazındaki ahşap kollu, mavi koltukta oturuyordum.

Murat Hoca demişken, çoğu insanı olduğu gibi, onu da ölümle cebelleştiği bir sırada tanımıştım. Acilin girişinde, rotasyondan gelmiş genç doktorlarla sigara içiyordum. Kapının önünde toz duman bir Renault Toros durmuş, içinden apar topar insanlar dökülmüştü. Gürültülü, ceketli bir kalabalık... Ortasında kan revan içinde, zayıf bir adam... Nedense gözlükleri hâlâ gözündeydi. Hikâyesi, dalga dalga peşinden geldi; Suriye tarafından atılan serseri bir top mermisi, ders anlattığı sınıfın duvarında patlamış. Çivi gibi bir şarapnel parçası zın diye gırtlağını delip geçmiş.

Boğuk bir hırıltı geliyordu kulağıma, konuşuyordu belki de anlamıyordum. Ayakları yerli yersiz titriyordu. "Hoca gidiyor!" diye bağırıyordu yanında koşturanlardan birisi, "Açılın! Açılın adam hava alsın!" Sedye yanımdan geçerken iki ya da üç saniyeliğine, ayakkabısının açılmış tabanına takılmıştı gözüm. Kırk iki numaraydı ayağı. Tabanının dış kısmındaki izler aşınmıştı. Dışa basıyordu demek yürürken. Sigaramı söndürüp içeri koştum. Ademelmasının altında koca bir oyuk, kan içinde fokurduyordu. Patlayacak gibi tıslıyordu resmen. Ölüyordu adam, boğuluyordu. Deliğe elimi attım: Birisi, Hoca'nın mavi çizgili mendilini buruşturup tampon niyetine oyuğun içine tıkıştırmıştı. Karga tulumba hastaneye getirirken kimse fark etmemişti muhtemelen. O an gülsem mi, irkilsem mi bilememiştim.

Ancak birkaç yıl sonra, "Seni şarapnel parçası değil, mendili gırtlağına sokuşturan gerizekâlı kimse, o öldürecekmiş hocam" diye lafını edebildim. "Kim sokuşturdu bilmiyorum ama Gülbahar hediye etmişti o mendili" dedi o da ciddi bir sesle. Murat Hoca'nın eski karısıydı Gülbahar; anaokulu öğretmeniydi, bir pazar akşamı evi terk etmiş, bir salı sabahı beden eğitimi öğretmeninden hamile

kalmış ve bir başka salı sabahı da ölmüştü. Anlamsız bir gülme almıştı ikimizi de. Ne acı, ne hüzünlü, ne komik... Sanırım zaman, nadiren de olsa, insanı bir şekilde güldürüyordu.

O gün ellerim kan içinde ameliyathaneden çıktığımda, günün birinde Murat Hoca'yla karşılıklı oturup konuşabileceğimizi, daha doğrusu Murat Hoca'nın konuşabileceğini, hayal dahi edemezdim; çünkü patlamada tüm ses telleri pelteye dönmüştü Hoca'nın. Aylarca konuşamamış, yumuşak gıdalar dışında tek lokma yemek yiyememişti. Asitli içecekler, baharatlı yemekler, çay, kahve, sigara, alkol, çok soğuk ya da çok sıcak olan her şey yasaktı. Sadece ılık çorba, sadece yoğurt ve sadece sesli harflerle, hiç moralini bozmadan dokuz ay on yedi gün yaşadı – idare etti. Günbegün eridi bunları yaparken. Gözlerinin altı çöktü. Küçüldü. Elli dört kiloluk bir iskelete dönüştü. Sokakta görenler, nasılsın, diye soramaz oldu. Tüm bu cefanın nihayetinde, hayat ona teselli ikramiyesi niyetine, Tom Waits ile Tuncel Kurtiz arası, kırçıllı, hışırtılı bir ses tonu verdi.

Şimdi o ses tonuyla karşıma geçmiş, "Doğru tahmin etmişsin doktorum, günlükmüş bu" diyordu bana. "Kimin olduğu şurda yazıyor bak."

"Şevket Kemal değil mi?"

"Evet, yüzbaşı yazıyor başında da..."

"Bizim büyükhalanın kocası o!" diye atladım hemen. "Memleketteki ilk pilotlardan."

"Deme yahu, amma ilginç şahsiyetler varmış sizin ailede."

"Her ailede olmaz mı?"

"Bizimkinde yoktu" dedi sakince.

"Sen varsın ya hocam" demek üzereyken sustum. Hoca'nın ailesi yoktu. Gülbahar'ı saymazsak, hiç olmamıştı. Hem lafı toparlamak hem de asıl konuya girmek için "Eee hocam, ne diyorsun, zamanın olur mu bunları çevirmeye? Ya da ister misin böyle bir şeyi?" diye sordum.

"İstemez olur muyum doktorum, tarih yatıyor burda" dedi ortalardan bir sayfa açarken. "Hazine bu, hazine... Ben de akşamları meşgul olacak bir şeyler arıyordum, iyi oldu. Lakin şu sıralar, okulda işler biraz yoğun, çocuklar her gün başımın etini yiyor, hocam kâğıtları okudunuz mu diye."

"Acelesi yok hocam. Ne zaman müsait olursan, o zaman bakar-

sın. Bekleyeceği kadar beklemiş zaten" deyip kısa bir es verdim, "ama çok merak ettiğim bir yer var."

Gözlüğünü düzeltip güldü.

"Neresiymiş o?"

"En son sayfada, görünce anlayacaksın."

Tam bir şeyler söylüyordu ki şaşkınlıkla duraksadı: "Kan mı bu?"

"Büyük ihtimal..."

"Ooo, hikâye de büyük o zaman" dedi, bir eliyle dizine vurarak.

"O kadarını bilmiyorum Murat Hocam, sen söyleyeceksin. Eee, neymiş şimdi bu sondaki üç dört satır, şiir mi yazmış adam?"

Pos bıyıklarının altında dişleri parladı, "Olmadı ki ama doktorum!" diye şakayla karışık söylendi. "Hikâyenin sonunu, en başında okutuyorsun." Bunları söylerken parmakları mırıl, mırıl, mırıl, mırıl harflerin üstünde geziniyordu. Kaşları havaya kalkıp indi bir ara. Sonunda, "Senin enişte ölürken yazmış bunları galiba," dedi, "bir attan bahsediyor."

"At mı?"

"Evet evet, öyle görünüyor, diyor ki: Mavi bir at zuhur etti önümde. Bastığı yerden su fışkırıyor. Başka bir at..."

"Hiçbir şey anlamadım" dedim.

"Ben de anlamadım. Bana kalırsa, diğer sayfaları da okumak lazım."

"Haklısın hocam. Önceki sayfaya da bir baksana o zaman."

Bir süre elini sayfanın üstünde bekletti, ardından "Yahu," dedi, "şimdi böyle yarım yamalak olmasın doktorum. Madem acelesi yok, sindire sindire taa en başından okuyalım."

"İyi de..." diye mırıldandım.

"İyi-de'si yok. Kanlı sayfayı merak ediyordun, okudum ama gel gerisini benim dediğim şekilde halledelim. Hem bak bir anlamı, bir heyecanı olur, ne dersin?

"İyi derim, ne diyeceğim," dedim hayal kırıklığıyla, "patron sensin."

"Hâşâ, o nasıl laf öyle! Ben sadece sihrini bozmayalım diyorum."

Bir elim bıyığımda, evet gibisinden başımı salladım.

"O halde şimdilik günlüğü unutalım" dedi neşeyle, defteri önümdeki sehpaya bıraktı. "Her satırını tercüme edeceğim doktorum, sen hiç merak etme" diye son bir defa ekledi.

"Şüphem yok hocam," dedim, "senden başkası da uğraşmaz bunla zaten."

"Deli işi diyorsun yani..."

"Yani..."

Keyifle güldü; kuş desenli kanaviçe yastıklardan birini, sırtından alıp yanına koydu. Ellerini önünde kavuşturup yavaşça geriye yaslandı. Birkaç saniye için de olsa, daldı çıktı bir yerlere. Aklına bir şey gelmişti görebiliyordum. "Bak sana ne anlatacağım o zaman," diye lafa girdi, "şu kanlı sayfayı görünce aklıma geldi. Beşir Fuad kimdir, bilir misin sen doktorum?"

"Hayır..." dedim her zaman olduğu gibi, çünkü Hoca'nın bilir misin diye sorduğu şeyler hakkında genellikle bir fikrim olmazdı.

Oturduğu kanepenin sürgülü dolabından bir paket Muratti çıkarttı, içinden bir tane alıp tıp tıp ucunu sehpaya vurdu. "Tanzimat Dönemi'nden bir yazar Beşir Fuad," dedi, "aynı zamanda da asker... Osmanlı-Sırp Savaşı'nda, 93 Harbi'nde, Girit İsyanı'nda, hepsinde gönüllü savaşmış. Asker dediysem, subay tabii; İngilizce biliyor, Almanca biliyor, Fransızcayı anadili gibi konuşuyor. Velhasıl, sular seller gibi bir adam... Hatta yanlış hatırlamıyorsam, üç yıl kadar da Sultan Abdüllaziz'e yaverlik yapıyor."

Murat Hoca konuştukça, hiçbir yere bağlayamadığım savaşlar, yüzlerini çıkartamadığım insanlar geçti aklımdan. Televizyonun siyah camında birbirine karışan suretlerimize baktım, masadaki deftere, uçup giden kelimelere, seslere – hayattan geriye kalanın hepsi buydu işte; birkaç harf, üç beş hikâye...

Başımı salladım.

"Senin anlayacağın doktorum," diyerek sigarasını yaktı, "bilime-felsefeye meraklı, akıllı bir adammış Beşir Fuad. Bilim dergisi çıkartmış, gazetecilik yapmış, başyazar olmuş..." Uzuyordu laf; Schopenhauer, Voltaire, Flaubert, Victor Hugo, Emile Zola, Charles Dickens diye yazar ve filozof isimleri sayıyordu yine bana, anlatıyordu, hepsi hakkında makaleler yazmış, diyordu, yüzlerce makale yazmış, pek çoğunun kitaplarını çevirmiş...

"İyiymiş."

"İyiymiş. Otuz beş yaşındayken kendini öldürmüş, sigara doktorum?"

Uzattığı sigarayı aldım, "Derdi neymiş?" dedim ağzıma götürürken.

"Annesi gibi çıldırmaktan korkuyormuş."

"Bak bu ilginçmiş."

"İntihar şekli daha da ilginç" diye devam etti, "Klorit kokain diye bir şey varmış, onunla kolunu uyuşturuyor önce, sonra bileklerini kesiyor. Ölüm anına kadar da yazıyor hissettiklerini. Hem de kendi kanıyla doktorum. Mürekkep olarak kanını kullanıyor. Böyle de iflah olmaz bir pozitivistmiş işte, gerçi romantik bir yanı da var yaptıklarının, bu son deney meselesinin... Öğrencilik yıllarımda çok etkilenmiştim bu hikâyeden."

Bense hiç etkilenmemiştim. Tamam nahif bir yanı vardı; kendine lokal anestezi yapması da ilginç sayılabilirdi ama ne bileyim... Yok işte. Birimizin edebiyat, birimizin tıp okumasıyla alakalıydı belki de hepsi bilmiyorum. Hoca'yı kırmamak ve konuyu uzatmamak adına "Ne yazmış peki kanıyla?" diye sordum.

"Yani..." deyip sigarasından bir nefes çekti "Aslında aman aman da bir şey yazmamış."

Evvvet, diye sevinçle geçirdim içimden, biliyordum.

Yüz ifadem beni ele vermiş olacak ki "Ama doktorum, işin özünü kaçırıyorsun" diye çıkıştı bana, "Kimine göre, çıldırmaktan korkan bir adamın, çılgınca çözümüdür bu. Bir tür delilik paradoksudur. Evet, olabilir. Fakat bir yandan da, hayata yenilen bir adamın, ölüm karşısındaki zaferidir. Her an müdahale edip durdurabileceği bir ölümü, ağır ağır vücuduna yayılırken hiç çekinmeden izlemiş. Söyle bana doktor, şu hayatta ölüm, başka türlü nasıl yenilir?"

Önce, "İyi de ölmüş adam, böyle zafer mi olur" demeyi düşündüm. Sonra, ölümü yenmeyle alakalı güzel bir defibrilatör* hikâyesi anlatmak istedim. Derken ikisinden de vazgeçtim. Sabaha kadar uzayıp gidecekti yoksa konu. –Tıng– Bir elim bıyığımda, önemli bir hususu idrak etmiş birinin sesiyle "Evet," dedim, "doğru yani, ne yazmış peki adam?"

"Dur o zaman, geliyorum hemen" deyip bir çırpıda ayağa kalktı. "Yahu kusuruma bakma şunlara dalınca şey oldu, birer çay içer miyiz?" diye sordu salondan çıkmadan önce. Yok, dedim, sigara yetiyor. "İçeriz, içeriz" dedi gülerek. İçecektik. Mutfağa girdiğini anladım gelen seslerden. Çakmağın çıt çıt edişini duydum. Ardın-

* Fibrilasyona uğramış veya yeni durmuş kalbe elektrik akımı verilerek kalbin tekrar normal ritmine dönmesini sağlayan araç; elektro şok cihazı.

dan diğer odanın kapısı gıcırdadı. Birkaç dakika sonra elinde bir kitapla gelip tekrar karşıma oturdu. "Dediğim gibi çok da ilginç şeyler değil" dedi özür diler gibi.

"Olsun hocam, ne olacak yahu, oku sen."

Okudu:

"Ameliyatımı icra ettim. Hiçbir ağrı duymadım. Kan aktıkça biraz sızlıyor. Kanım akarken baldızım aşağıya indi. Yazı yazıyorum, kapıyı kapadım diyerek geri savdım. Bereket versin içeri girmedi. Bundan daha tatlı bir ölüm tasavvur edemiyorum. Kan aksın diye hiddetle kolumu kaldırdım. Baygınlık gelmeye başladı."

Buydu hepsi.

Evet ilginç değildi, sıradandı, hemorajik şok geçirirken çok da bir şey yazması beklenemezdi zaten; ancak, sıradan olduğu için bir o kadar da ilginç gelmişti bana. Bütün o yazarlığına çizerliğine rağmen, ölümü şiirsel bir şey gibi göstermeye çalışmamıştı, süslememişti, sanırım o nedenle güzeldi. Gerçekti en azından.

O koca kitabı getirmişken, bir de Beşir Fuad'ın resmî makamlara bıraktığı intihar mektubunu okudu Murat Hoca:

"Canib-i zabıtadan gelecek tahkik memuruna, size anlatmağa mecbur olmadığım bazı esbabdan dolayı terk-i hayata mecburiyet gördüm. Kendi kendimi öldürdüm. Benim yazım ve imzam, âlem-i matbuatta bulunan muharrirlerce malumdur. Binaenaleyh beyhude işgüzarlık edeceğim diye zaten matem içinde bulunacak familyam azası hakkında bi-lüzum tahkikata girişip de onları iz'ac etmeyiniz. Şu itirafnamem intiharın vukusunu müsbittir. Sizin vazifeniz kâğıdı alıp bir jurnal ile makama takdim etmekten ibarettir.

Vücudumu teşhir olunmak üzere Mekteb-i Tıbbiyye'ye teberrüan bahşettim. Cenaze oraya naklolunmalıdır. Beşir Fuad, 5 Şubat 1887."

•

O gece Beşir Fuad ve ölüm hakkında biraz daha laflayıp dört çay içtikten sonra sabaha karşı eve döndüm. Murat Hoca'nın okuduğu şiirlerden biri parçalarına ayrılmış dolanıyordu kafamda: Bir zaman da böyle geçti, diyordu, pusula durmadan döndü ve durmadan durdu. Ben de pusula gibi miydim bilmem ama dönüp duruyordum yatakta. Düşünüyordum. Ne diyordu, diyordum, ne diyordu

o şiir sonra? Yani, yani pusula dedikten, pusula durduktan sonra... Şimdi... Şimdi burdayım, diyordu, evet. Şimdi burdayım: Kâğıtla kalem arasında titrek, kararsız, bir sınır varsa beni benden ayıracak, tam da kanın mürekkebe dönüp kuruduğu yerdeyim. –Beşir Fuad yanlış kardeşim benim.*

Yastığı boynumun altına alıp duvara dayandım, kırk beş derecelik tatlı bir açıydı, dalar giderdim böyle, dalar giderdim, dala-ancak duvar saatinin sesi tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... tik... tak... geçer dedim geçmedi. Yok, olmadı, tüm yorgunluğuma rağmen uyuyamadım. Çaylar mahvetmişti beni. Salona geçip belgesel kanallarından birini açtım; kırk beş dakika boyunca, aslanların ağzında can çekişen ceylanları seyrettim. Sırtlanlarla birlikte elma yiyip uçsuz bucaksız savanaları izleyerek yarım şişe Süryani şarabı içtim. Nihayet, fil yavruları çamur banyosu yaparken gözlerim kapanır gibi oldu. Kalktım tekrar içeri uzandım. Sokakta bir teneke kutu tangır tungur yuvarlandı. Rüzgârdı belki sebebi, belki de bir kedi...

Kafamı yüzükoyun yastığa gömdüm. Gözlerimi kapattıkça kanlı harfler görüyordum. Sesler çınlıyordu kulaklarımda. "Acı olan ölüm değil, yarım kalmak doktorum" diyordu Murat Hoca üç numara gözlüklerinin ardından. "Emin ol, bir ölüden daha hüzünlüdür, arkasında bıraktığı ütülü pantolonlar." Babamın pantolonlarını düşünüyordum sonra, geniş yakalı gömleklerini, her mevsim inatla taktığı güneş gözlüklerini... Annemi... En çok da annemi... Son ziyaretinde bende unuttuğu torba geliyordu aklıma: İçinde iki örgü şişi, bir top yün, yarım bir kazak... Battıkça batıyordum yatağın içine. Tıng... Tıng... Tıng... Parmaklarımın arasında üç tel bıyık, kafamda meçhule teğet birkaç cümle, boğuluyor muydum yoksa metafor zehirlenmesi mi geçiriyordum, bilmiyorum.

Öyle cahil, uyumuşum.

* "Yanlış Mesel", Enis Batur.

6. Fevkalade Bir Cevap

Murat Hoca okuldan ve haftalık köşe yazdığı yerel gazeteden arta kalan zamanlarında, tıpkı söz verdiği gibi, günlüğü satır satır tercüme etti. Tabii Şevket Kemal Bey, günlüğün bazı sayfalarını büyük ve titrek harflerle, bazı sayfalarını ise mercekle okumayı gerektirecek kadar küçük harflerle yazdığından, bu iş o kadar da kolay olmadı. Büyükenistemin el yazısı, sayfa sonlarına yaklaştıkça sadece küçülmekle kalmıyor, bazen sayfanın yanındaki boşluklara kayıp sıkışarak iyice okunmaz hale geliyordu.

Tek zorlandığımız konu, yazıların küçük olması değildi elbette; büyükenistem bazı yerlerde kalın, bazı yerlerde ince uçlu bir dolmakalem kullanmış ve de sık sık fikrini değiştirdiğinden olsa gerek, bazı satırların üstünü okunmayacak derecede karalamıştı. Bunun haricinde, defterin ikinci yarısındaki sekiz on sayfa birbirine yapıştığından, bazı cümleler tam olarak okunamıyordu. Murat Hoca'nın bu cümleleri, gidişatlarına göre, tek tek tahmin etmesi gerekti. Bütün bunlara bir de yüz küsur yıllık mürekkebin solgun rengi eklenince, defterin okunması iyice zorlaştı. Bu sebeple okuyuculardan, olası hatalarımızı şimdiden hoşgörüyle karşılamalarını rica ediyorum.

İçerik meselesine gelince, Murat Hoca günlüğü daha kolay anlayabilmem için, metindeki çoğu yeri sadeleştirip günümüz Türkçesine yakın bir hale getirdi. Tercümenin haricinde, günlükteki rumî takvime göre yazılmış tarihleri, özellikle miladîye çevirdi. Bazı sayfalarda da, alaturka sisteme göre yazılan saatleri bugün kullandığımız şekline uyarladı.

Böylesi sebeplerden ötürü, Hoca'nın tüm metni bitirmesi, eylülün ortasından diğer senenin temmuzuna kadar, on ay dört gün sürdü. Bu süre zarfında pek çok defa yanına uğradım, birlikte binlerce sigara içtik, yazılanlar hakkında uzun uzun konuştuk ve bazen de geç saatlere kadar tartıştık. Güzel zamanlardı. Babamla pazar sineması izlediğimiz günleri anımsatıyordu bana. Özellikle de günlüğün ilginç bir bölümüne gelmişsek... O tip durumlarda

Murat Hoca, sesine mutlaka belgesel sunuyormuş gibi derinden bir hava veriyordu. Neredeyse rüzgârı yüzümüzde hissediyorduk öyle olunca. Başka ne söylenebilirdi ki...

Pervaneler dönüyordu artık.

Yüzbaşı Şevket Kemal Bey'in hayatına kapılıp gitmek üzereydik.

Birazdan okuyacağınız satırlar, çok uzun yıllar önce dönmeye başlayan bu pervanelerin eseridir. Başta, ilk sayfada yer alan, teşekkür mahiyetindeki giriş yazısı olmak üzere, günlüğün önemli bulduğum kısımlarını, Hoca'nın çevirisine tamamen sadık kalarak sunuyorum.

> *Şayet seneler sonra birisi, yazdığım bu naçiz hatıralara kıymet verir ve onları okursa, ona şimdiden, bütün kalbimle şükranlarımı arz eyliyorum. Tayyareciliğe ve tarihe dair, küçük de olsa bir fikir verebildiysem, kendimi dünyanın en bahtiyar insanı addederim.*

6 Şubat 1914 – Ayastefanos*

Muavenet-i Milliye ve Prens Celaleddin'in tetkikleri, bu sabah yapıldı. Daha evvel Deperdussin tipi tayyare görmediğim için, Prens Celaleddin'in tetkikine Nuri ve İsmail Hakkı'yla birlikte ben de iştirak ettim. Deperdussinler, Blériot tipi tayyarelere kıyasen daha fazla mukavemet sahibi görünüyor.

Akşam esen sert rüzgârda, çadır malzemeleri talim tayyaresinin üzerine devrildi. Yeni gelen makinist mühim bir hasar olmadığını söyledi. Ben yine de tedbiri elden bırakmayıp yarın Hüseyin Efendi'ye vaziyeti bilhassa tetkik ettireceğim. Hüseyin Efendi sadece iyi bir makinist değil, aynı zamanda mahir bir marangoz olduğundan, kendisine diğer makinistlerden daha fazla itimat ediyorum.

7 Şubat 1914 – Ayastefanos

*Bugün bütün gün yağmur yağdı. Osmanlı ve Ordu'yu su emip ağırlaşmamaları maksadıyla acilen büyük hangara çektik. Her ihtimale karşı, kanatlarına biraz daha emayit** tıla ettirdim. Saat dokuza*

---

* Yeşilköy'ün eski adı.

** Eski uçakların kanatlarına sürülen ve kanattaki bezi sertleştiren bir tür cila.

doğru diğer hangara gittim. Hüseyin Efendi lüzumlu olan tetkikleri yapmış, talim tayyaresini çoktan tamire başlamıştı. Pervane milinde hafif bir çatlak tespit etmiş, hemen işe koyulmuş. Hakikaten işinin ehli bir adam.

Tetkikler haricinde, yarınki mühim seferin evrak işleriyle meşgul oldum. Hintyağı, benzin ve bilumum diğer malzemelerin sevkıyatına dair telgraf üstüne telgraf geldi. Telgrafların birinde, Fethi ve Nuri'nin adlarının yanında, kendi adıma da tesadüf edince, beni de pilot sıfatıyla sefere dahil ettiler zannedip heyecanlandım ama nafile. Yine de akşama kadar bir ümit bekledim, fakat hiçbir şey değişmedi. Rasıt olarak dahi vazifeye kabul edilmedim.

Velhasıl yarın Fethi ve Nuri uçuyor, ben ise yer hizmetindeyim. Bunun, Marki de Gois'un iddia ettiği gibi, Balkan Harbi'nde uçmamış olmamla alakalı olduğuna inanmıyorum. Başka bir sebebi olmalı. Enver Paşa'ya diğerleri gibi körü körüne hayran olmadığımdan mı bütün bunlar? Mümkündür. Ne de olsa artık devir, ittihatçıların devri, ötesi lafügüzaf.

Her şeye rağmen, havacılık tarihimiz adına çok sevinçliyim. Allah'ın izniyle yarın İstanbul'dan kalkar, iki haftaya kalmadan da Kahire'ye varırız. Hem yol boyunca yeni tayyareler için bağış toplanır, hem de Fransızların Paris-Kahire uçuşuna mukabil, fevkalade bir cevap verilmiş olur.

Canıgönülden inanıyorum.

Hepsinin yolu açık olsun!

Sefer Güzergâhı ve Mesafeler

İstanbul - Eskişehir	*: 220 km.*
Eskişehir - Afyon	*: 120 km.*
Afyon - Konya	*: 200 km.*
Konya - Ulukışla	*: 200 km.*
Ulukışla - Adana	*: 110 km.*
Adana - Halep	*: 210 km.*
Halep - Humus	*: 180 km.*
Humus - Beyrut	*: 150 km.*
Beyrut - Şam	*: 90 km.*
Şam - Kudüs	*: 225 km.*

Kudüs - El-Ariş : 160 km.
El-Ariş - Port Said : 150 km.
Port Said - Kahire : 175 km.
Kahire - İskenderiye : 180 km.

8 Şubat 1914 – Ayastefanos

Bugün mesaiye, diğer günlere nazaran, çok daha erken başladık. Şafak sökmeden nihaî tetkikleri tamamlamak için Hüseyin Efendi ve birkaç askerle birlikte meydana indik. Çadırların kuytusundan çıktığımız vakit, çelik gibi bir ayaz yüzümüzü yalayıp geçti. Ardından da şiddetli bir sağanak bastırdı. Velhasıl hiç uçulacak hava değildi.

Hangardan içeri girdiğimizde, marangozlardan biri cezvenin başında ellerini ısıtmaya çalışıyordu. Beni fark edince hemen toparlandı, "Rahat asker" dedim, "Koy birer kahve de içimiz ısınsın." Hemen koşa koşa Hüseyin Efendi ile bana birer kahve getirdi. Bir elimde fincan, bir elimde defter, tayyareleri tetkik etmeye başladım. Kanatları kaplayan çadır bezleri tam istediğim gibi kuruydu. Motor aksamı güzelce yağlanmış, yel siperi sıkıca sabitlenmişti. Dışarıda rüzgâr uğuldayınca, kendimi gayriihtiyarî şekilde, tayyarenin ahşap iskeletine bakarken buldum. İskeletin yüksek mukavemetli olduğunu biliyordum, fakat öyle incecik ve öyle narindi ki... Defalarca uçmuş olmama rağmen, nasıl olacak da uçacak bu tayyare, diye düşünmeden edemedim.

Tam o sırada, Yüzbaşı Murat ve Makinist Cemal de hangara girdi. İkisi de seferde vazifeliydi; İstanbul'dan Kahire'ye kadar bizim tayyareleri karadan takip edeceklerdi. Marangoz olarak da yanlarına Saim'i alıyorlardı. "Tayyarelerin tetkikini biz hallederiz yüzbaşım" dedi Murat, "Siz dışarıdaki kalabalıkla ilgilenin. Biliyorsunuz vazife bizim."

Biliyorsunuz vazife bizim.

Biliyorsunuz vazife bizim.

Biliyorsunuz vazife bizim.

Şu satırları yazarken bile kulağımda yankılanıyor o son cümlesi. Zira bunları söylerken öyle müstehzi bir gülüş vardı ki çehresinde; sanki, bu tarihî vazifenin asıl parçası biziz, diyordu, sen ise, itila hayalleriyle telgraf makinasının başında bekleyecek zavallının tekisin. Haklıydı da, öyleydim. Bilhassa onların gözünde, ben artık bir tayyareci değil, kâtipten hallice bir muhaberat memuruydum.

Hışımla dışarı çıktım. Yağmur iyice şiddetlenmişti. Hangarların önüne yığılmış kalabalığa doğru yürürken Hüseyin Efendi kulağıma

yanaşıp "Tayyarelerin tutkalı, perçini sağlamdır kumandanım, merak etmeyin" dedi. "Ancak yol uzundur. İhtimam gösterilmezse, motorlar arıza yapabilir."

"Biliyorum Hüseyin Efendi" dedim sıkıntıyla, "Yolları açık olsun."

Ancak birkaç dakika sonra, kıyafetleri yağmurdan üstlerine yapışmış o sırılsıklam kalabalığı görünce, içimdeki sıkıntı yerini taptaze bir ümide bıraktı. Halkalı Ziraat Mektebi'nden talebeler, Safra Köyü'nden meraklı gençler, al yazmalı gencecik kızlar, gözleri ışıl ışıl çocuklar ve hatta topal sütçümüz Hasan Efendi bile uçuşu izlemeye gelmişti. Tayyarelere ve muzıkaya yer açmaları için, ahaliyi, alanın dışına doğru uzaklaştırdım.

İdarî heyet koğuşun önündeki yerini alınca, hangar kapıları açıldı. Saat yedi buçukta, Muavenet-i Milliye ve Prens Celâleddin'i iterek hangardan dışarı çıkardılar. Tayyareleri gören kalabalıktan heyecanlı bir uğultu yükseldi. Öndeki çocuklardan biri "Bunlar ufakmış be ya!" diye bağırınca, hafif bir gülüşme oldu. Derken arka sıralarda başka bir hareketlenme başladı. Uzun boylu bir genç, İstanbul tarafını işaret ediyordu; chaussée'de otomobiller vardı, paşalar geliyordu.

İlk otomobilde Nâfia Nazırı...

Bu satırı görür görmez, böğrümün bir yanına Bülent Ersoy, diğer yanına da Müzeyyen Senar oturmuş gibi daralmış –ve anında Murat Hoca'ya telefon açıp "Bravo hocam, ayakta alkışlıyorum seni, bazı yerleri fevkaladenin fevkinde sadeleştirmişsin, sular seller gibi okuyorum şimdi" diye şakayla karışık ona çıkışmıştım, "Hadi, nazırı biliyorum da, nâfia ne yahu?"

"Nasıl yani, sen şimdi bu kelimeyi daha önce hiç duymadın mı? Nâfia işte!" demişti, terlik ya da diş fırçasından bahseder gibi. Uzun lafın kısası, bayındırlık demekmiş nâfia.

İlk otomobilde Nâfia Nazırı Cemal Paşa vardı. Rahmetli Mahmut Şevket Paşa'nın bindiğine benzeyen, büyük bir Mercedes'e biniyordu. Mektep müdürümüz Binbaşı Veli Bey'le birlikte, kendisini karşılamaya koştuk. Fesa ve Fazıl da yanımızdaydı. Otomobilin şoförü hemen şemsiyeyle inip Cemal Paşa'ya kapıyı açtı.

Paşa iner inmez binbaşıya dönüp "Nasıl, her şey hazır mı?" diye sordu.

"Hazır paşam."

"Sefer vakti muayyeninde yapılacak değil mi?"

"Yapılacak paşam. Hava uçuşa müsaittir."

İşte o sırada coşkulu bir alkış koptu. Can dostlarım Fethi ile Nuri, ellerinde tamirat çantalarıyla koğuştan dışarı çıkmıştı. Rasıtları Sadık ve İsmail Hakkı da kollarının altında haritalarla biraz arkalarındaydı. Yağmura hiç aldırış etmeden tayyarelere doğru yürüyorlardı. Fethi'nin Fransız usulü bağladığı atkısı, her adımda sarkaç gibi ağır ağır sallanıyordu. Motosiklet sürerken de atkısını ekseriyetle bu şekilde bağlardı. Nuri ise her daim olduğu gibi ziyadesiyle ciddiydi.

Onların yerinde olsaydım, heyecanımı gizlemek için, muhtemelen ben de Nuri gibi ciddi bir ifade takınırdım. Şayet onların yerinde olsaydım. Şayet... Böyle cümleler kurduğum için, hakkımda menfi düşünülmesini istemem. Hâşâ, silah arkadaşlarıma karşı katiyen kıskançlık hissetmiyorum. Bilakis hepsiyle iftihar ediyorum; lakin, gıpta etmeden de duramıyorum. Yolunuz açık olsun kıymetli dostlarım, kanadınıza bulut dahi değmesin. Birgün elbet birlikte de uçarız.

Cemal Paşa'dan sonra, Dahiliye Nazırı Talat Paşa ve Bahriye Nazırı Çürüksulu Mahmut Paşa da merâsim için tayyare meydanına teşrif etti. Onları İttihat ve Terrakki Fırkası'ndan Mithat Şükrü Bey, Adliye Nazırı İbrahim Bey ve Zaptiye Nazırı Bedri Bey takip etti. Son olarak da su birikintilerine bata çıka üstümüze doğru gelen heybetli Mercedes göründü. Harbiye Nazırı Enver Paşa da meydana varmak üzereydi.

Oluyordu işte, tarihi bir güne en ön sıradan şahitlik ediyordum. Belki bizzat sefere çıkmıyordum ama buradaydım. Aynı yağmurun altında, tüm o paşalarla ve tayyarecilerle birlikte bekliyordum, bekliyorduk. Duruşumu düzelttim. Kalpağımdaki yağmuru elimle silkip tekrar başıma geçirdim. Mercedes'in kapıları açılırken muzıka, Vicdân-ı Muâzzam Marşı'nı çalmaya başladı.

Şimdi hatırlıyorum da bir gün Murat Hoca bana bu marşı dinlettiğinde, kıkır kıkır etmiştim. O da tuhaf tuhaf yüzüme bakmıştı.

"Hocam," demiştim, "Şener Şen'in bir filminde çalıyordu bu şarkı. *Değirmen*'deydi galiba... Annem çok severdi, taa ordan yer etmiş aklımda. Bir de *Süt Kardeşler*'de, dat-diri-dat-dat sahnesi vardı, bak onu da ezbere bilirim."

"Öncelikle şarkı değil, marş diyorlar buna doktorum" demişti bana bir Muhsin Bey edasıyla, ardından da "*Değirmen*'i hem izledim, hem okudum" diye eklemişti. Reşat Nuri yazmış vesaire vesaire... Sonra da hırıltıyla gülmeye başlamıştı. Bu sefer de ben onun yüzüne bakmıştım tuhaf tuhaf.

"Doktorum," demişti, "sen sahneyi ezberlerken, filmi unutmuşsun galiba. O dediğin dat-diri-dat-dat muhabbeti *Süt Kardeşler*'de değil, *Şabanoğlu Şaban*'da vardı bir kere." Çoğu zaman olduğu gibi yine haklıydı. Zaten o kadronun filmlerini, ben hep birbirine karıştırırdım. Velhasıl böyle "namuslu namussuz" hareketleri çoktu Murat Hoca'nın.

Otomobilden indikten sonra Enver Paşa ve yaverleri, süratle diğer paşa ve nazırların beklediği kalabalığa karıştı. Peşlerinden biz de o tarafa yürüdük.

"Çok merak ediyorum şu işi" dedi Çürüksulu Mahmut Paşa tayyareleri işaret ederek, "Hazır gelmişken ben de uçayım."

"Seni Fethi Bey uçursun paşa" dedi Enver Paşa, "Kendisine itimadımız tamdır."

Bir asker hemen koğuşa koştu. Birkaç dakika içinde elinde tayyareci şapkası, gözlük ve meşin bir montla geri geldi. Paşa kıyafetlerini giyerken, biz de hangardaki talim tayyaresini dışarı çıkardık. Nihâî tetkikini Hüseyin Efendi'yle birlikte yapmıştık, bu vesileyle içim rahattı. Fethi tek hareketle kendini pilot kısmına attı. Mahmut Paşa da bir sandalye yardımıyla rasıt mahalline tırmandı. Fazla yükselmeden mektebin üstünde on dakika kadar uçtular.

Yere indiklerinde Mahmut Paşa'nın çehresine koca bir tebessüm yayılmıştı; meşin montunun yakasını iyice yukarı kaldırmış "Dondum. Dondum" deyip duruyordu, "Allah bu gençlere yukarda kuvvet versin."

Enver Paşa gülerek sordu: "Ne hissettin paşa?"

"Soğuk haricinde pek şahane doğrusu."

Onlar konuşurken, Fesa ile Fazıl'ın yanındaki yerimi aldım. Akabinde, Harbiye Nezareti Muzıkası, Reşadiye Marşı'nı çalmaya başladı. Göklerde bulutlar birbirinin üstüne yığılıyor, kalpaklarımızdan, parmaklarımızdan, postallarımızdan aşağı sicim gibi yağmur akıyordu.

Marştan sonra Enver Paşa sert adımlarla yürüyüp tayyarelerin önünde durdu; "Mühim bir vazife ile yola çıkıyorsunuz" diye başladı

sözüne, o sırada paşanın arkasında hazırolda bekleyen yaverlerden biri, Nuri'nin rasıtı İsmail Hakkı'ya başıyla dostâne bir selam verdi. Muhtemelen, İsmail Hakkı'nın Enver Paşa'ya yaverlik ettiği senelerde birlikte çalışmışlardı. Paşa sözlerine devam ederken yağmur daha da şiddetlendi, göz gözü görmez oldu. Bütün bunlara rağmen, sefer vakt-i muayyeninde başladı.

Kalkış esnasında tayyareler rüzgârdan savrulur gibi olunca, kalabalıktan heyecan dolu bir nidâ yükseldi. Bereket versin, bizimkiler kaşla göz arasında muvazenelerini temin edip bulutların içine daldılar.

Tayyarelerin sesi kaybolana kadar bekledi kalabalık.

Sonra üçer beşer evlerine dağıldı.

Paşalar arabalarına bindi.

Muzıka toparlandı.

Ben de muhaberattaki odama geçtim.

İki saat sonra Fethi'den telgraf geldi. Ters rüzgâr sebebiyle Adapazarı'na mecburi iniş yapmışlar. Tam o esnada, tepemizde başka bir tayyarenin sesini duyduk. O da Nurilerin tayyaresiydi. Bulutların içinden meydana doğru süzülüyordu. İner inmez yanlarına koştuk. Sisten mütevellit sürat kesip geri dönmüşler, elbette Fethiler durmamış. Merak etme, onlar da Adapazarı'nda inmişler, dedim, az evvel telgrafları geldi. İnat adam yahu, diye mırıldandı Nuri kendi kendine, gülümsedi, dönse ölürdü sanki. Sahiden de öyleydi, biraz inatçıydı bizim Fethi.

Öğlenden sonra hava açılınca Nuri tekrar yola çıktı.

Fethi de Adapazarı'ndan havalanmış.

Alafranga saatle akşam beşe doğru Nuri'nin telgrafı ulaştı elimize. Eskişehir'e varamadık, bu geceyi Lefke'de geçireceğiz, diyordu. Karamürsel Dağları'nı aşarken tayyarenin motorunda ufak bir arıza çıkmış, inip tamir etmek mecburiyetinde kalmışlar. Fethi ise bastıran sise rağmen Eskişehir'e inmeye muvaffak olmuş.*

Yarın sefer kaldığı yerden devam edecek.

İnşallah her işleri rast gider.

---

* Bilecik il sınırları içinde yer alan Osmaneli'nin eski adı.

7. Bozkırın Kenarında

Taburenin üstündeki paketten bir sigara alıp dudağıma götürdüm. "Yahu bırak şu galoşu, ciğerine yazık!" diye atladı Hoca, nikotinden sararmış parmaklarıyla Muratti'sini yaktı.

"Hepsi aynı tabutun çivisi," dedim, "ha Gauloises, ha Muratti, ne fark eder!"

"Benim çiviler hafif en azından" diyerek paketin yanındaki "light" yazısını gösterdi. "Maşallah, sendekiler mıh gibi."

"Light olanı boş ver hocam, en sağlamından içeceksin içiyorsan."

"Sigara öneren doktor... Valla, Hipokrat mezarında ters döndü şu an!" dedi gülerek. "Tadı bir şeye benzese içeyim de, yok yani..."

"Sana da yaranılmıyor. Ne arkadaş tavsiyesi dinliyorsun ne doktor tavsiyesi."

Sigarasından bir fırt çekip "Bence," dedi, "sen bunun reklamlarına falan çıkmalısın doktor. 'Körük gibi ciğeri, mangal gibi yüreği, izmarit kadar beyni olan herkese tavsiye ederim' dersin."

Velhasıl,

Yine vır vır vır,

Yine sandalyelere tünemiş,

Yine Murat Hoca'nın evindeydik.

Hava kararmak üzereydi. Şahane bir rakı sofrası kurmuştuk arka balkona. Acılı ezmeyle süzme yoğurdu köşedeki kebapçıdan, kırma zeytinle beyaz peyniri apartmanın altındaki bakkaldan almıştık. Hoca yine o meşhur roka salatasından yapmıştı, içine bol bol nar ekşisi, pulbiber ve ceviziçi koymuştu. Kısacası, hayatımızın genel akışı çerçevesinde sıradan bir gündü. Hiç sektirmeden, ayda en az iki üç defa yapıyorduk bu olayı. Ve her defasında konuştuğumuz konular değişse de oturduğumuz yerler değişmiyordu. Hava kötüyse pimapenle kapatılmış arka balkona, iyiyse ön balkona. Her iki balkonda da, ben soldaki sandalyeye, Hoca sağdakine... Buz kovası, sigara ve çakmak, plastik taburenin üstüne. Eğer mangal yakılacaksa, tabure duvar kenarına, yakılmayacaksa masanın di-

bine... Dış hatlarıyla böyleydi işte bizim hayatımız; iç hatlarıysa epey bir karışıktı.

Hoca kadehini, önce iğde ağaçlarının ötesindeki binalara, sonra da bana doğru kaldırdı. Küf yeşili süveteri, kemik çerçeveli gözlükleri, gözlüklerinin ardında olduğundan daha büyük görünen gözaltı torbalarıyla, bir süre kıpırtısız bekledi. Arka planda Nükhet Duru'dan bir şarkı, kafalarda binbir çalkantı... Başlıyorduk işte.

Beni en güzel günümde sebepsiz bir keder alır,
Bütün ömrümün beynimde, acı bir tortusu kalır.

"Bozkırlara içelim doktorum."

"Bozkırlara!"

Kadehler çın etti akşamın orta yerinde.

"Şu şarkıyı duyunca, bak aklıma ne geldi?" dedi ilk yudumunu aldıktan sonra.

Evet yine başlamıştık.

"Ne geldi?"

"Garibim Orhan Veli... Sonra Sabahattin Ali ile Necip Fazıl..."

"Niye onlar?"

Beni duymamış gibi devam etti: "Melih Cevdet Anday, Cemal Süreyya, Cahit Sıtkı ve bir de Can Yücel."

Evet, hem de çok fena başlamıştık. Hoca yine bir ton şair ismi sayıyordu.

"Hepsinin tek bir ortak noktası var" dedikten sonra, ağır hareketlerle sigarasının külünü silkti, hâlâ parmağında takılı olan alyans bir anlığına parladı.

"Hepsi erkek" dedim, ciddi görünmeye çalışarak.

"Niye böyle yapıyorsun?" deyip güldü. Çatalıyla beyaz peynirin köşesinden küçük bir parça aldı, lokmasını çiğnerken, "Elbette hayır..." dedi, "Ortak noktaları, Nahit adında bir kadın." İşaret-parmağıyla gözlüğünü düzeltti, "Tüm bu şairler aynı kadına âşık olmuş, düşünebiliyor musun olayı?"

"Gerçekten ilginçmiş hocam."

"Hakikaten öyle, Rönesans gibi kadın derlermiş ona, her neyse doktorum, Orhan Veli'yi saymazsak eğer, şairlerden hiçbiri aşkına karşılık bulamamış. İşte bu şarkının sözleri, o ümitsiz âşıklardan birine ait; Sabahattin Ali, Nahit Hanım için yazmış."

Murat Hoca sayesinde, edebiyattan tarihe çoğu konu hakkında, böyle ilginç ve de muhtemelen gereksiz bilgiyle doluyordu kafam. Ama gereksiz mereksiz, çok keyif alıyordum bu muhabbetlerden. En çok da bu yüzden seviyordum Hoca'yı. Zaten başta babam olmak üzere, anlatacak hikâyeleri olan insanları hep çok sevmişimdir.

İkinci dublelerimiz bittiğinde, Hoca, Orhan Veli'nin aslında Nahit Hanım'ın kocasının bir öğrencisi olduğunu anlatıyordu. "Düşünüyorum da Murat Hocam," diye lafını kestim, "biz böyle kupkuru, hani ot gibi yaşarken, böyle saplanıp kalmışken..."

"Eee?"

"Nasıl oluyor da senin şu şairler, böyle yoğun yaşıyor her şeyi?"

"Vay vay vay doktorum," dedi şişenin kapağını açarken, "coştun yine derinlere dalıyorsun. O zaman bize en acilinden, daha fazla rakı lazım."

"Lazım..."

"Vur hadi gözüne, tazeleyelim."

"Tazele hocam. Yahu işte ne bileyim, arada kafama takılıyor. Yani, yani mesela şimdi bir filmde-romanda olsak, bizim de şu masada anlatacak enteresan bir aşk hikâyemiz olmaz mıydı? Olurdu. Oysa benim rakı muhabbetleri, haftanın iddaa kuponuyla başlıyor, Viagra-mı-yoksa-Cialis-mi-doktorum diye de bitiyor."

Ben böyle söyleyince, lokması boğazında kalıyordu.

Öksürmeye başladı.

Su uzattım.

"Helal hocam, helal..."

"Kimmiş yahu sana Viagra soran?" dedi öksürüğü kahkahaya meylederken.

"Ziraat'in bodur müdürü yok mu, o sormuştu en son."

"Asıl bizim Mahmut Bey'e sorsun, o daha iyi bilir."

Hoca'nın köşe yazdığı *Suruç Rüzgâr*'ın sahibiydi Mahmut Bey. Geçen yaz saç ektirmiş, ardından kaşlarını bile boyatır olmuştu. Jeep görünümlü bir Dacia'sı, sarışın görünümlü esmer bir karısı vardı.

"Haklısın," dedim, suyuma buz attım, "asıl damdan düşene sormak lazım."

Başını evet der gibi sallayıp kadehini kaldırdı: "Şairlere içelim o zaman."

"Yok yok, dur hocam, bizim gibilere içelim. Kupkuru hayatlara..."

Öyle olsun makamında güldü. Yudumunu aldıktan sonra gözlüğünü çıkarıp avcunun içiyle sağ gözünü ovuşturdu. "Ama," dedi, "hakkımı yiyorsun, kuru bir hayatım olmadı ki benim. Bilakis..." birkaç kere öksürdü, "Film gibi aşk hayatım, leopar gibi karım vardı. Sen de biliyorsun."

Gülbahar'dan bahsediyordu ve maalesef ben de biliyordum. Boşanma davası çıkışı, Hoca'nın yüzünü yukarıdan aşağıya ve sağdan sola tırmalamış, on dakika sonra da emniyetin önünde otobüsün altında kalmıştı.

Sandalyesinde iyice geriye yaslandı Murat Hoca, kendi kendine konuşur gibi "Gülbahar..." diye nefesini dışarı verdi.

Sustu.

Bu hassas konu hakkında konuşmak zorunda kalmamak için hemen rakımı içmeye başladım. Çok içince sessizleştiğim, dalıp dalıp gittiğim olurdu, Hoca da halime anlayış gösterirdi. Tam zamanıydı sessizliğin ve bir parça anlayışın.

Tekrar gözlüğünü taktı Hoca. Bir süre, sanki masada çok önemli bir şey varmış da onu görmeye çalışıyormuş gibi dikkatle tabaklara baktı. "Üzülsem mi sevinsem mi, bilemiyorum doktorum" dedi belgesellerden çıkma kirli sesiyle "Ama... Ama çok üzülüyorum galiba. Çok... En çok da hayatımdan bir kere değil, iki kere çıktığı için üzülüyorum. Keşke bir saat yumruklasaydı beni de, kalmasaydı otobüsün altında. Altı üstü boşanmış olacaktık, orda burda denk gelecektik falan, şimdi hale bak..."

Gülümsemeye çalıştı, beceremedi.

Kadehimde kalan rakının hepsini kafama diktim. O da kendi kadehindekini...

Bunlar üçüncülerdi.

Sonra dördüncüleri doldurduk, ardından beşincileri, altıncıları...

Kaçını içtik, kaçını devirdik hatırlamıyorum.

Artık iyice hareketsizleşmiştim. Ne gereği var ki hareket etmenin, diye düşündüm bir ara. Dünya dönüyor, atomaltı parçacıklar dönüyor, hücre çeperlerimiz omuz omuza vermiş, her yanımızda kıpırdaşıyor... Ne gereği vardı ki hareket etmenin? Zeytinler meseleyi çözmüştü mesela, hücreymiş, atommuş hiç umursamadan,

tabağın ortasında heykel gibi duruyorlardı. Sağa sola dağılmış roka tepeleri, beyaz peynir kırıntıları, ucundan ısırılmış ekmekler, uçları yoğurda bulanmış çatallar da öyle... Her saniye biraz daha çürüyor olmayı, hiçbirinin umursadığı yoktu. İğde ağacının ardında uzanan bozkır, bozkırın kenarına dizilmiş apartmanlar, evler, arabalar, çöp tenekeleri, gazoz kapakları, hepsi kayıtsızca sonlarını bekliyordu. Ama kafam, eşyanın ruhsuz tabiatına inat, bir sağa bir sola yalpa vuruyordu ben bunları düşünürken. Gözlerimi kısıyordum. Öyle yapınca, altımızdaki bozkır az da olsa denize benziyordu. Arka sokaktan geçen mobiletin patpatı, balıkçı teknelerinin sesi gibi geliyordu kulağıma. İstanbul'u düşünüyordum gözlerim kapalı. Tünel'i, Galata'yı, Beyoğlu'nu, Kocamustafapaşa'yı, Kadırga'yı, Samatya'yı, Çapa'yı, Şişli'yi, Bomonti'yi, Kurtuluş'u... Sonra hepsini unutuyordum. Geriye sadece Kurtuluş kalıyordu. Ne de olsa eskiden sokak köpeklerine kadar tanırdım orayı. Kaldırımlara oturmuş kadınların neler konuştuğunu tahmin edebilirdim. Yeni gelinleri çekiştirirlerdi genelde, arka sokaktaki dairelerin ucuza gittiğinden bahsederlerdi. Madamın kızını süzerlerdi geçerken, çocukları bakkala gönderip çekirdekle gazoz aldırırlardı. Damatların riyakâr, gelinlerin sinsi, evlatların hayırsız olduğu tuhaf bir dünyaları vardı. Kimse iyi değildi onlara göre. Nedendir bilmem, yine de severdim ben o teyzeleri. Bir dondurmaya, birkaç sakıza tav olduğumdandır belki de. Ya da sadece çocuk olduğumdandır. Çocukken her şeyi sevmek daha kolaydır.

Kadehleri saymaya çalışırken çocukluğuma saplanıp kalmıştım. Her neyse, o gece Hoca'yla epey içtik. Beşinci, altıncı ya da yedinci dublenin sonunda, kafam Şevket Kemal Bey'in günlüğüne takılmaya başladı. Takılırdı tabii. Dürüst olmam gerekirse, ilk üç gününün çevirisini okuyunca, biraz hayal kırıklığına uğramıştım. Telgrafhanede pinekleyen, uçamayan bir pilot muydu yani bizim enişte? Bu muydu gerçekten? Hani nerdeydi ra-ta-ta-ta it dalaşları, uçak savaşları, bombardımanlar? Belki gerisi daha iyi olur, diye tekrarladım içimden, başladığı gibi gitmek zorunda değil. Bizim hastabakı...

"Nereye daldın doktorum?" diye sordu Hoca, acılı ezmeye uzanırken.

"Bizim hastabakıcının dediği bir laf vardı, onu düşünüyordum."

"Aydoğdu mu? Hani, kapılardan sığmayan?"

"Aynen Murat Hocam."

"Ne diyor?"

"Gol makinesi diye aldık, çamaşır makinesi çıktı, diyor."

Marşı basmayan araba gibi derinden bir kahkaha attı: "Kime diyor onu?"

"Transferlere falan işte."

"Hay Allah'ım ya! Senin nerden aklına geldi ki şimdi?"

"Şu verdiğin üç günün çevirisini okudum ya hocam, ondan."

"Vallahi anlamadım."

"Yani şöyle, şu bizim günlükte diyorum, daha heyecanlı bir şeyler buluruz diye bekliyordum. Savaş pilotu diye okuduk, telgraf memuru çıktı bizim enişte" dedim, elimdeki izmariti kül tablasına bastırdım.

"Altı üstü üç günlük yer okudun, ne anlaşılacak ki ordan?" dedi, sesi biraz sert çıkmıştı. "Hem nesi varmış bulduklarımızın? Ne güzel pilotmuş işte! Lalettayin pilot da değilmiş hani, baksana Enver paşalar, Talat paşalar... Resmen tarihe tanıklık etmiş adam."

Sigaramı yaktım, çakmağın alevi Hoca'nın gözlüklerinde parlayıp söndü. "Orası öyle de hocam," dedim, "Yüzbaşı Şevket Kemal benim çocukluk kahramanımdı. İster istemez hayal kırıklığına uğruyor insan. Babam nasıl süslerdi Şevket Kemal Bey'in hikâyelerini bir bilsen..."

"Bence senin peder, hikâye değil de masal anlatmış sana" dedi sandalyesinden kalkarken, "ama dur bakalım, hiç belli olmaz. Kimi zaman..." deyip aklına çok önemli bir fikir gelmiş gibi durdu, ceplerini yokluyordu: "Haydaaa, çakmağı bulamıyorum."

Az önce kullandığım çakmağı aramaya başladık. Masanın altına, tabakların arasına ve hatta ekmek sepetinin içine bile baktık ama yoktu. Sigarasını sigaramla yaktım. "Eyvallah doktorum. Ne diyordum, takılma işte onu öyle yazmış, bunu böyle yazmış diye. Hiç belli olmaz, kimi zaman hayat kurgudan daha acayip olur." Bunları söylerken, ağzından dışarı kül rengi dumanlar yükseliyordu. "Geliyorum ben hemen" diyerek içeri gitti.

Birkaç dakika sonra elinde bir kâğıtla geri geldi.

"Üç beş gün biriksin öyle vereyim diyordum, lakin sen şimdi böyle söyleyince, son çevirdiğim kısmı da hemen okuyalım dedim."

"Bak işte bu şahane oldu!"

Babacan bir tavırla güldü. Buna benzer bir gülüşü en son büyükhalamın avukatı Bahri Bey'in yüzünde görmüştüm.

Murat Hoca, sakince gözlüklerini düzeltti ve "Dokuz şubat, bin dokuz yüz on dört, yani, yirmi yedi kanunusani, bin üç yüz yirmi dokuz..." diye okumaya başladı.

9 Şubat 1914 – Ayastefanos

Sabahın ilk saatlerinde karargâh öyle sakin ki, sıkıntıdan defterimi, nöbet cetvelinin arasına açtım, ağır ağır yazıyorum. Mülâzım Tevfik haritaların asılı olduğu duvarın önünde cigarasını içiyor. Gözü, Eskişehir'in üstüne saplanmış kırmızı bayraklı raptiyede. Kırmızı bayrağı Fethi için kullanıyoruz. Mavi bayrak Nuri için. Siyahlar da seyyar ikmal istasyonlarını temsil ediyor.

"Kumandanım," diyor iki raptiyenin arasını parmağıyla ölçerken, "Sizce hangisi daha evvel varır Kahire'ye?"

Uçuş tecrübesi, cesareti ve en az elli kilo daha hafif tayyaresiyle Fethi'nin bir adım önde olduğunu düşünsem de fikrimi beyan etmiyorum. Böyle mühim bir vazifeyi bahis konusu haline getirmek veyahut hakkında tahminlerde bulunmak doğru değil.

Binaenaleyh, "Bu müsabaka Fethi ile Nuri arasında değil, Devlet-i Aliyye ile Fransa arasında" diyerek konuyu kibarca kapattım.

Telgraf geliyor.

Nuri Lefke'den göndermiş. Eskişehir'e doğru yola çıkmadan evvel Bilecik'e uğrayacaklarmış. Bilecikliler, "Eğer tayyarecilerimiz şehrimize teşrif ederlerse, biz de bağış toplayıp onlara yeni bir tayyare alırız" diye taahhütte bulunmuşlar.

Bunun haricinde, Lefkeliler Nuri'ye iki çanta dolusu mektup vermiş. Biri Bilecik, diğeri Eskişehir için. Bu suretle Memâlik-i Osmanî'de ilk defa tayyare ile posta taşınmış olacak. Kanaatimce seferimiz, daha ikinci günden meyvelerini vermeye başladı; sonrasını tahayyül dahi edemiyorum.

Öğlen yemekte rastlaştığımız Binbaşı de Gois da yeni tayyare havadisini heyecanla karşıladı. Seferin nihayetinde, magnifik bir filo kurulacağına benden daha fazla inanıyor. Yemekhaneyle karargâh arasındaki ağaçlık yolda yürürken, kısa bir müddet tayyarecilik ve sefer hakkında hasbihal ettik. Ben binbaşının Fransız olduğunu unutup gafleten "Kahire Seferi, bilhassa Fransızlara karşı fevkalade bir cevap olacak" deyince, suratı asılır gibi oldu. Benim bu seferi diğer devlet-

lerle yapılan bir müsabaka olarak görmemem gerektiğini söyleyip, eliyle yukarıyı işaret etti. "Gökyüzünde hudut yoktur monsieur" dedi parmağını sallayarak, "Orda milletler, devletler yoktur. Orda sadece bulutlar, kuşlar ve de rüzgâr var. Daha ötesinde de feza ile yıldızlar... İşte orda, insanlara dahi yer yoktur."

Tam lafını bitirdi sanmıştım ki yine konuştu: "Velhasıl benim için, gökyüzünde muvaffak olanın Fethi Yüzbaşı, Monsieur Blériot ya da şu Amerikalı kardeşler olmasının ehemmiyeti yok. Yeter ki uçalım monsieur, yeter ki kuşlar gibi hür olalım."

Elimi kaldırıp "Hocam dur şimdi, dur şimdi" diye araya girdim.

Gözlüklerinin üzerinden, yine ne oldu der gibi, bana baktı Murat Hoca.

"Cüneyt Arkın filmlerinde tüm Bizanslılar Türkçe konuşur ya?"

"Konuşur."

"Şu Türkçe konuşan mösyöyü görünce, o geldi aklıma" dedim, aslında aklıma bir de Cüneyt Arkın'ın "Bağırmayacaktın Anton, artık ağzının yerini biliyorum!" diye ok attığı sahne gelmişti ama konuyla hiç alakası olmadığı için onun lafını etmedim.

Hoca sıkıntıyla çenesini kaşıdı.

Bir örnek daha çaktım aradan: "Ya da hani Amerikan filmlerinde Naziler kendi aralarında bile Alman aksanıyla İngilizce konuşur... Anlatabildim değil mi? Hep takılırım onlara ben."

"Yahu takılacak bir şey yok. Muhtemelen, bu De Gois derdini anlatacak kadar Türkçe biliyordur. Koskoca Osmanlı Ordusu'nda binbaşı rütbesi vermişler adama, kolay mı?" dedikten sonra sigarasından birkaç nefes çekti, "Ya da Fransızca konuştular ama senin enişte Türkçe yazdı günlüğüne. Hayır zaten, ne önemi var ki bunun?"

"Kusura bakma Murat Hocam" dedim, işaretparmağımı masadaki susam tanelerine bastırırken.

"Kusuru musuru değil de, çok alakasız yerlere takılıyorsun be doktorum."

Haklıydı, fakat bu beni durdurmadı. Daha sonra araştırıp öğrendim: Şevket Kemal Bey'in bahsettiği binbaşı, marki seviyesinde bir Fransız soylusuymuş ve uçuş okulundaki bazı dersleri bizzat kendisi veriyormuş. Dersleri hangi dilde verdiğiniyse öğrenemedim.

Hoca, konuyu kapatıyorum artık, anlamında gözlüğünü düzeltip boğazını temizledikten sonra, tekrar günlüğe döndü.

Binbaşı de Gois bu söylediklerinde ne kadar samimiydi bilemiyorum fakat o "Yeter ki kuşlar gibi hür olalım" derken heyecanlanmadan edemedim. Seneler evvel de benzer bir saikle denizin mavisine kapılıp bahriyeli olmamış mıydım? Bugünse azimle, şevkle, cesaretle, nâmütenâhîye doğru uzanan bir başka mavinin peşinden gidiyorum. Allah utandırmasın.

Muhaberata dönerken, kendiliğinden hızlandı adımlarım. Mesnetsiz bir sevinçle, manasız bir heyecanla doldu içim. Bir cigara yakıp masama oturdum. Epey bir müddet pencereden gökyüzünü seyrettim. Zihnimde bir tayyare havalandı bulutlara doğru, yardı hepsini, tam döne döne yükseliyordu ki, Nuri'den gelen telgrafla bütün hayallerim sekteye uğradı. Bilecik dönüşü, bin iki yüz metre irtifada seyrederken, aniden pervaneleri durmuş bizimkilerin. Söğüt'ün ilerisinde, Poyra Köyü civarında bir tarlaya düşmüşler. Tabii maharetli arkadaşım, tayyareyi mümkünatınca idare edip havada süzüldüğü için, burunları dahi kanamamış. Ancak tayyaredeki hasar büyükmüş: Dingil gövdesi ile dingile bağlı uzuvlarda birkaç çatlak varmış; motor burnu, bilhassa da motor çerçevesinin alt kısmı, epey bir târumar olmuş. Binaenaleyh, bu geceyi Poyra'da geçirip sabah erkenden lüzumlu parçaları temin için Eskişehir'e geçeceklermiş.

Ben telgrafı okuyunca, Mülazım Tevfik mavi bayrağı Bilecik'ten çıkartıp Poyra Köyü'ne sapladı. Yaşananların, haritadaki tezahürü maalesef bundan ibaretti; benim hayatımın ise, bu kadarcık dahi tezahür ettiği yoktu. Aynı noktada, derinlere doğru kazıp duruyordum. Kazdım, kazdım, kazdım, önümdeki kahveden bir yudum aldım, bunları yazıyorum. Yurdanur'u düşünüyorum; yarın müsaadeliyim, tiyatroya gideceğiz onunla. Yurdanur'un bal rengi gözlerini düşünüyorum, ellerini, burnunu, bukleli saçlarını, güzel kokusunu, dudaklarını, nefesini... Yurdanur, seni düşünüyorum.

•

Nöbetimi Salim Yüzbaşı'ya devretmeden evvel, Eskişehir'deki seyyar istasyona, tayyaredeki hasarla ilgili telgraf çektim. Yarın muhteme-

len herkes tamiratlarla meşgul olur; ben de sefere ilişkin mühim bir hadiseyi kaçırmamış olurum. Zira Toroslar'ı aştığımız gün, tayyarede olamasam bile, telgrafın başında olabilmek istiyorum.

•

Akşam eve geldiğimde, Yurdanur, o cihette tek kelime etmememe rağmen, Kahire Seferi'ne iştirak edemediğim için müteessir olmamamı söyledi. Ben, havacılık tarihimiz adına ne kadar bahtiyar olduğumu anlatmaya çalışsam da, çoğu hususta beni benden daha iyi tahlil eden sevgili refikam, bir türlü buna ikna olmadı. Haklıydı vesselam. Evet, itiraf ediyorum; bu tarihi vazifeyi, bana değil de Fethi ile Nuri'ye teklif etmelerine, tahammül edemiyorum. Acaba diyorum... Acaba... Acaba... Onların da mı ittihatçılarla hususi temasları var?

"İşte doktorum," dedi Hoca, bilgisayar çıktısını katlayıp sigara paketinin yanına bırakırken, "günlükteki dördüncü gün böyle bitiyor."

Bunları söylediğinde, kapanmak üzere olan gözkapaklarımın arasından masaya bakıyordum, daha doğrusu bakmaya çalışıyordum. Haritaya saplanmış küçük bir bayrak görüyordum gözlerimi her kapattığımda. Önce İstanbul'un üstünde dalgalanıyordu bayrak, sonra da ordan kalkıp çat diye Suruç'a –pimapen kaplı bir balkonda, plastik bir sandalyenin üstünde sızmak üzere olan, saçları dökülmüş, pantolonuna acılı ezme bulaşmış, şişman ve bıyıklı bir cerrahın tabağındaki son süzme yoğurt tepeciğinin üstüne– saplanıyordu.

O sırada boş boş tabağıma kilitlendiğimden olsa gerek, "Hadi gel, seni yatıralım" demişti Hoca, orada bulunmayan birinden bahseder gibi. Ne cevap vermiştim bilmiyorum ama Hoca'nın salonundaki kanepeye yattığımı, yatırıldığımı ya da devrildiğimi çok iyi hatırlıyorum.

"Saplanıp kaldık hocam," diyordum dönüp dönüp, "çivi gibi saplanıp kaldık, bir yere kıpırdamıyoruz, paslanıyoruz, çürüyoruz... Anlıyorsun beni değil mi?"

"Tamam, önce sen bir uyu, sabah nereye istiyorsan oraya kıpırdarsın" minvalinde bir şeyler söyledi. Annemin sarhoş idare etme

cümleleri de –ki genelde babamı idare ederdi– hep böyle sabaha atıfta bulunurdu. Sabah olsun, konuşursun Metin. Sabah olsun, gidersin Metin. Sabah olsun...

Ama daha sabaha çok vardı. Yanağım yarı yarıya yastığa gömülmüş vaziyette, o haritadaki bayraklar, diye sayıklıyordum: "Fethi'ymiş, Nuri'ymiş, hepsi bir yerlere gitmiş, bizim enişte saplanıp kalmış. Bizim gibi... Bizim..." deyip duraksadım, bir ayağımla, diğer ayağımdaki çorabı çıkartıyordum, "Bizim bir yere gittiğimiz yok. Hep burdayız değil mi hocam?"

"Burdayız" dedi, iyi-o-zaman-git-İstanbul'da-bir-özel-hastanede-çalış ya da sat-şu-miras-kalan-evi-dünyayı-dolaş demek yerine. Alıştığım düzenden ayrılmayacağımı, ayrılmak istemediğimi ama bunları asla kendime açık açık söyleyemeyeceğimi, benden çok daha iyi biliyordu. Zaten hayatımın büyük bir bölümü, Hoca'nın benden çok daha iyi bildiği durumları idrak etmekle geçti. Tabii o sırada, bunların hiçbirini idrak edecek durumda değildim.

"Ölüyoruz değil mi?" dedim, çatallı bir sesle.

"Herkes ölür, hadi bırak bunları."

"Ölüyoruz değil mi, bir soru sordum."

"Ölüyoruz."

"Ha şöyle..." dedim yüzükoyun yattığım yerden, "o zaman bak sana ne diyeceğim..."

Elinde geyik desenli battaniyeyle, hadi söyle de bitsin artık şu tantana dercesine televizyonun yanında durdu. Biraz doğruldum. Yüzünde, arka sırada oturan gürültücü öğrencilerine bakar gibi anlayışlı bir ifade vardı. Böyle anlarda onun benden beş yaş değil de yirmi beş yaş daha büyük olduğunu düşünüyordum.

"Bir şey diyordun" dedi.

"Ne faşizm, ne kapitalizm, ne terörizm, insanlığı konformizm bitirecek" dedim dilim döndüğünce, tam burada elimi havaya kaldırdım, "Ve..."

Midem bulanır gibi oldu, yüzümü ekşittim.

Daha önce beni yüzlerce defa bu halde gördüğü için sessizce bekledi.

"Ve..." diye devam ettim, "Hepimiz bu suça ortağız."

"Evet," dedi üstüme battaniyeyi örterken, "hepimiz bu suça ortağız."

8. Ferah Bir Gün

10 Şubat 1914 – Kandilli

Sabah, sevgili kızım Makbule'nin şen kahkahalarıyla uyandım. Ayağına, evvelki bayram validemin hediye ettiği keçe patikleri geçirmiş, panjurların arasından sızan sedef rengi ışığın içinde bir sağa bir sola koşturuyordu. Kanaatim odur ki hayattaki tüm mücadelemizi, bir sabah vakti, şu güzel kahkahaları duyabilmek için veriyoruz. Yüzümde hafif bir tebessümle aşağı kata inerken, mutfaktan yükselen ıhlamur kokusunu içime çektim. Yurdanur beni böyle keyifli görünce, memnun bir ifadeyle bana baktı. Sol yanağındaki gamze, içinde bulunduğum bahtiyar anı teyid edercesine bariz hale gelmişti. İşte dedim o zaman, bu narin gamzenin içinde saklı benim bütün hayatım.

Kahvaltı yaparken havanın ne kadar iyi olduğundan bahsettik. Hakikaten dışarıda, dünkü yağmuru inkâr eden ve de insanın içini ümitle dolduran bir kış güneşi parlıyordu. Keşke hava dün de böyle pırıl pırıl olsaydı. Eminim o zaman, Nuri daha alçaktan uçabilir ve hiç müşkülat yaşamadan Eskişehir'e inebilirdi. Muhtemelen şu satırları yazdığım akşam saatlerinde, tamiratı çoktan bitirmişlerdir. İnşallah yarın mektebe gittiğimde hepsinin güzel havadislerini alırım.

Kahvaltının ardından Makbule'yle bahçeye çıktık. Süs havuzunda ters dönmüş küçük balığı, ona hiç hissettirmeden elime alıp duvar kenarında bir yere bıraktım. Geçen ay denk geldiğimiz ölü serçeden sonra, böyle vaziyetlerde artık daha dikkatli davranıyorum. Trottoir boyunca yürüyüp arka bahçeye geçtik. Odunluktaki kara kediye bir kâse süt verdik. Bu küçük rüşvet mukabilinde, yavrularını sevdik. Biraz da kümesin önünde oyalandık. Tavuklara ekmek kırıntısı attığımız sırada Yurdanur da evden koşarak onların arasına daldı. Onun koşturmasıyla yüreği hop hop eden dört beş zavallı tavuk, gulyabanî görmüş haminneler misali kümeslerine kaçıştı. Horozumuz Beberuhi...

Durdum. Uzun yıllar önce sünnet törenimde gördüğüm seksen küsur yaşındaki büyükhalamın, hayat dolu şekilde, sırf oyun olsun

diye evinin bahçesindeki tavukları koşturduğunu okumak garibime gitmişti. Vay arkadaş, dedim kendi kendime. Nedense sesli şekilde ifade etmediğim ya da ifade etmeye çekindiğim çoğu kelimeyi, kendi kendime konuşurken gani gani kullanıyordum, ki nedenini bilmemekle beraber gani gani de bunlardan birisiydi. Vay arkadaş, dedim kendi kendime, Şevket Kemal Enişte'nin bu satırları yazdığı gün, Yurdanur Hala gencecik, şen şakrak bir hatunmuş. Murat Hoca dediklerimi duysaydı, muhtemelen önce "hatun değil kadın" diye beni düzeltir, üstüne de zaman konusunda, tıpkı ölüm gibi, gereğinden fazla takıntılı olduğumu söylerdi. Bırak aksın, bırak geçsin doktorum. Evet, daha önce yüzlerce defa yaptığı gibi lafına yine böyle başlardı: Bırak aksın, bırak geçsin doktorum, zamanın başka ne işi var? Daha önce bahsetmiş miydim hatırlamıyorum ama Murat Hoca sadece söyledikleriyle değil, söyleme ihtimalinin bulunduğu cümlelerle dahi, haklı çıkmanın bir yolunu mutlaka bulurdu. Hadi aksın bakalım, deyip büyükhalamın 1914 yılında tavuklara doğru hamle yaparken havada donup kaldığı sayfaya geri döndüm.

Horozumuz Beberuhi de can havliyle şeftali fidanlarına doğru uçmaya çalıştı fakat irtifa dümeni kilitlenmiş tayyare gibi yere çakıldı. Beberuhi, Yurdanur, Makbule ve paçalı tavuklar, havaya savrulan tüylerin içinde dön babam dönüyorlardı. Bu hengâme böyle üç beş dakika devam etti. Derken herkes köşelerine çekildi.

Bir cigara yakıp Makbule'nin elini tuttum, hâlâ olduğu yerde zıplıyordu. Yurdanur ise buklelerinin arasına girmiş ince bir tavuk tüyünü çıkartmaya çalışıyordu, "Bugün Pera'ya gitmesek mi?" diye sordu, güneşten gözlerini kırpıştırırken. Çünkü geçen sefer yaptığımız plana göre, müsaadeli olduğum gün Varyete Tiyatrosu'nda Molière'in Cimri*'sini izleyecek, tiyatro çıkışı da Lebon Pastanesi'ne uğrayacaktık. Belki bir de Herald'da yeni potin bakardık. Güldürülü oyunlardan pek haz etmediğimden, benzer bir coşkuyla ben de "Gitmeyelim!" dedim, "Güzelim havayı dört duvar arasında hebâ etmeyelim."*

"O halde Göksu'ya gidelim!" dedi neşeyle.

Elbette oraya gidecektik.

Hazırlanmak için güle oynaya eve girdik. Yurdanur gülkurusu kıyafetini askıdan aldı; ne vakit bu kıyafetini giyse, gözüme meşrutiyet kartpostalındaki o melek gibi uhrevî görünüyordu, bugün de öyle

göründü. Biliyorum Yurdanur, daima inkâr etsen de biliyorum: Sen rüyama tesadüf etmiş puslu bir hayal, kanatlarını cennette unutmuş, narin bir meleksin.

Bunları düşünürken, giymeye bir türlü fırsat bulamadığım kışlık redingotumu dolaptan çıkardım. Tatyos Efendi'nin diktiği günden beri öylece duruyordu. Seri hareketlerle giyindim. Kravatımı bağladım, fesimi taktım, fesimi çıkardım, tekrar taktım, her ihtimale karşı şemsiyemi de alıp salona indim. Yurdanur her daim biraz bekletirdi, bekledim. Sehpanın üstündeki mecmuaya göz gezdirdim. İngiliz mühendislerden biri geçen hafta Bristol'e dönerken mektepte unutmuştu. Mecmuada, iki sene evvel Peru'ya yapılan bir seyahatten ve Hiram Bingham adında Amerikalı bir arkeoloğun orada keşfettiği kayıp şehirden bahsediliyordu. Bu devirde hâlâ keşfedilmemiş bir yerlerin olması, hakikaten anlaşılır gibi değil. Başka bir sahifede de, eşekle kuzu arası, tuhaf bir hayvanın fotoğrafı vardı. Lama adı verilen bu hayvanlar, kızınca insanın yüzüne tükürüyormuş. Enteresan bir mecmuaydı.

Biraz daha bekledim. Büfenin önünde durmuş, bıyıklarımın ucunu yukarı kıvırırken, Yurdanur merdivenlerden çifter çifter inip yanıma süzüldü. Ekseriyetle olduğu gibi, lacivert şalını yine dökümlü şekilde omzuna almıştı; bir elini bıyığıma uzatıp "Şurayı biraz daha kıvır istersen" dedi gülerek. Makbule de güldü. İkisinin de sol yanağında aynı kırılgan gamze zuhur etti. Vahim bir durumla karşılaşmış gibi duraksadım. Çünkü bütün hayatımı, bütün saadetimi, bütün coşkumu, bu kırılgan gamzelerin –ve de muvazenesi bozuk birkaç tayyarenin– üstüne kurmuştum. Gizliden gizliye tedirgin oldum bundan, ancak yine de tebessüm ettim.

Kapıya yürüyordum ki "Bekle, bekle" dedi Yurdanur arkamdan, "gitmeden yanımıza yiyecek bir şeyler alalım." Ardından mutfağa geçip, dün yaptığı yaprak sarmasını sefertasına dizdi. Alttaki göze de biraz kaymaklı yoğurt koydu. Haklıydı, derede rüzgârı yiyince, kurt gibi acıkacaktık.

Velhasıl, öğlen güneşi kuvvetini kaybetmeden, Makbule'yi elinden tutup aheste aheste dereye doğru inmeye başladık. Yurdanur'un sedefli firketeleri, saçlarının arasında ince ince ışıldıyordu ve de ağaçların gölgesi insanın içini titretecek kadar serindi. Deniz tarafından, mevsimin hâlâ kış olduğunu hatırlatan, hafif bir rüzgâr esiyordu. Yine de ayaz değildi, keyifle yürüdük. Hatta bir ağacın dibinden iki şaşkın

çiçek kopardım, birini Yurdanur'a, diğerini Makbule'ye verdim. İkisi de çiçekleri kulaklarının arkasına taktılar.

Yola kadar taşmış yabani otların, ağaç köklerini mesken tutmuş salyangozların arasından itinayla geçerek, yarım saat içinde çayırlığa vardık. Dere kenarına dizilmiş kayıkçılar haricinde, etrafta kimseler yoktu. Onlar da nargile tüttürüp, bağrış çağrış tavla oynuyorlardı. Keşke yaz olsaydı, diye düşündüm, o zaman buralar macuncularla, helvacılarla, tulûatçılarla dolu olurdu.

Kayıkçılardan biri beni görür görmez "Hoş geldin kumandanım!" diye ayağa fırladı. Kara sakallı, ince uzun bir adamdı. Biraz yaklaşınca, adam dediğimin bizim Paytak İlyas olduğunu fark ettim; ne vakit Göksu'ya insek ona denk gelirdik. Daha bu yaz tüysüz bir oğlandı, boy atmış, sakalları çıkmış keratanın, tanıyamadım. İlyas öyle hareketlenince, diğerleri de ayağa kalkıp bizi yanlarına buyur etti. Şükrü Kaptan, Bodos Dayı, Abbas, Hüso, Cumali diye hepsiyle teker teker tanıştık.

Bodos Dayı dedikleri ihtiyarın tek gözü kördü. Rivayet muhtelif olmakla beraber, yirmi sene evvel teknesiyle çinekoptan dönerken Kuzguncuk'ta bir yalıya bodoslama girmiş Bodos Dayı. Yalının her tarafı baştan aşağı balıkla dolmuş. Çinekopu, kofanası, araya karışmış istarviti, gümüş mecidiyeler gibi yerlere saçılmış. O sırada, balıkların sırtında öyle bir parlamış ki güneş, Üsküdar'ın ücra mahallerinden, Çengelköy'ün ıssız bostanlarına kadar her yerden, akın akın kedi sürüleri koşturmuş yalıya. Sadece kediler mi? Bir de martılar varmış tabii. Onlar da Çamlıca'dan, Nakkaştepe'den, hatta tâ Yıldız Korusu'ndan aynı anda havalanmış. Kediler daha yalıya varmadan, binlerce martı, bahçede çırpınan biçare balıklara pike yapmaya başlamış. Bodos Dayı bunları anlatırken, kayıkhanenin tepesinde dink beygiri gibi dönen martıların sesi girdi araya. Tepelerden aşağı süzülen aç martı sürülerini, bir anlığına görür gibi oldum. "Şayet martıların gittiği bir cennet varsa," diye devam etti adam, "öldüklerinde muhtemelen o yalının bahçesi gibi bir yere gidiyorlardır." Elbette kedilerin baskın verdiği bahçede, martıların ziyafeti çok uzun sürmemiş, kaşla göz arasında ortalık cenk yerine dönmüş. Balık kavgasına tutuşan cümle mahlukat, birbirinin gözünü oymuş.

Tam bu noktada, gayriihtiyarî şekilde Bodos Dayı'nın oyulmuş gözüne baktım. Böyle yaptığımı fark edince yosun tutmuş dişlerini göstererek sırıttı: "Yok kumandanım," dedi, "martıya kaptıracak

göz var mı bende? Bunun hikâyesi başka." Latife mi etmişti, ciddi mi söylemişti anlayamadım. Yurdanur da o sırada öksürme bahanesiyle mendilini dudağına götürmüş, hafifçe tebessüm etmişti. Nihayetinde ihtiyar kayıkçı, martılarla kedilerin bugün bile o yalıyı mesken tuttuğunu ballandıra ballandıra anlatıp kaza bahsini kapattı.

Hikâyenin ardından, İlyas'ın sandalına bindik; ceviz kabuğundan hallice, küçük bir sandaldı. Bana itimâdı tam olduğu için İlyas bizimle gelmedi. Manevralar hususunda ondan çok daha maharetli olduğumu biliyordu; yoksa kendi tabiriyle, sadrazamın oğlu bile gelse bırakmazdı sandalını. Ağır ağır kürekleri çekmeye başladım. Suyun rengi lacivertle yeşil arasıydı, dere kenarındaki konakların gölgesinde kalan kısımlarsa, siyaha meylediyordu. Bazı konakların pencereleri sonuna kadar açılmış, önlerine havalanması için halılar, kilimler, çarşaflar serilmişti. Açık pencerelerin birinde şişman, tekir bir kedi güneşin keyfini çıkarmakla meşguldü. Makbule ayağa kalkıp heyecanla kediye el salladı, ardından bir balık geçti yanımızdan. Hep birlikte sandalın kenarından balığa baktık. Gölgelerimiz suyun üstünde bir hayal gibi dalgalanıp birbirine karıştı. Kürekler battı çıktı, battı çıktı, battı çıktı... Martıların ciyaklaması yitip gidene kadar ilerledik. Bir müddet sonra, güneşli, sakin bir yerde durduk. Nevâzişkar kuş sesleri duyuluyordu ağaçların arasından. Kürekleri yavaşça elimden bıraktım. Her esintide hafifçe suya batıp çıkan söğüt dallarını izleyerek saatlerce oturduk, güldük, eğlendik, yemek yedik. Hülâsa-i kelam, anlatılmaktan ziyade yaşanmayı hak eden, huzur dolu, ferah bir gün geçirdik. İnşallah Fethi ve Nuri için de öyle olmuştur.*

* Okşayan, gönül alan, iltifat eden.

9. Dağlar, Kanatlar ve Bazı İncelikler

"Orhan Veli ile Sait Faik, Beyoğlu'nda hep aynı kahveye takılırmış. Orda akşama kadar muhabbet eder, yazı yazar, bulmaca çözerlermiş. En çok da *Cumhuriyet* gazetesinin bulmacalarını..." diye, hışırdayarak anlatıyordu Murat Hoca, "Bir akşam, sıkıntıdan öyle büyük bir boşluğa düşmüşler ki, bulmaca çözme üstüne iddiaya girmişler. Bulmacayı kim daha önce bitirirse, diğeri ona rakı ısmarlayacakmış."

"Güzel iddiaymış."

"Öyleymiş" dedi çayından bir yudum alıp. "Neyse işte doktorum... Açmışlar bunlar önlerine birer *Cumhuriyet* gazetesi, başlamışlar bulmacaları çözmeye; ilk gün Orhan Veli kazanmış iddiayı. Sonrasında, ikinci günü, üçüncü günü, dördüncü günü de Orhan Veli kazanmış. Neredeyse bir ay boyunca, her gün kazanmış Garibim Orhan Veli."

"Garibin mi? Adamı ezmiş be, daha neresi garip."

"Hay... Yahu, yine nerden çevirdin lafı –ne diyordum?"

"Gariban, diyordun. Bulmaca çözüyorlardı."

"Hah, evet, bakmış olacak gibi değil, sonunda Sait Faik dayanamamış, yeter be, demiş, her gün, her gün rakıyı bana ısmarlatıyorsun, ne yapıyorsun arkadaş, nasıl beceriyorsun sen bu işi?"

"Nasıl beceriyormuş?"

"Şöyle doktorum; çünkü, demiş Orhan Veli –böyle çok sakin bir ses tonuyla– *Cumhuriyet*'in bulmacalarını ben hazırlıyorum."

"Hah," dedim, "iyiymiş bu."

Murat Hoca da, günlük anekdot dozajını kanıma zerketmenin verdiği keyifle, sonunu uzata uzata, "İyi tabii" diye karşılık verdi. Üç beş daha lafladuktan sonra, tekrar rutinimize döndük; Hoca gözlüğünü taktı, –öhöm öhöm– boğazını temizledi, cebindeki dörde katlanmış kâğıdı çıkarttı "Başlıyorum o halde" dedi, başladı.

11 Şubat 1914 – Ayastefanos

Sabah mektebe varır varmaz heyecanla muhaberata koştum. Mülazım Tevfik'i masanın başında keyifle cigarasını tüttürürken görünce

içim rahatladı. Çok şükür, dün herkesin işi rast gitmiş. Sevgili dostum Fethi, Eskişehir'den havalandıktan sonra, akşama doğru sağ salim Konya'ya varmış. Meydanda, on bin kişi davullarla, zurnalarla onları karşılamış.

"Konya'da yere indiğimizde, halkın bir kısmı sevinçten ağlıyordu." yazmış Fethi telgrafının sonuna. "Kanaatim odur ki bu bedbaht halkın, bu bezden kanatlara bizlerden daha fazla ihtiyacı var" diye de eklemiş. Trablusgarp'ı, Balkan Harbi'ni ve yaşadığımız bütün o mağlubiyetleri düşününce, hak vermemek elde değil. Sadece halkın mı, başta İttihat ve Terakki olmak üzere, herkesin gökyüzüne bakmaya, bir şeylere tutunmaya ihtiyacı var.

Nuri ve İsmail Hakkı ise, geceyi Poyra Köyü'nde geçirdikten sonra, sabah buldukları ilk trenle Eskişehir'e gitmişler. Orada, Prens Celaleddin'in tamiri için lüzumlu olan bütün parçaları akşama kadar temin edip, makinistleri de yanlarına alarak, tekrar köye dönmüşler.

"Helal olsun bizimkilere" dedim.

Haritanın önüne geçip bayraklara baktım.

Zıpkın gibi, fişek gibi, alesta bekliyorlardı.*

Tütünümü çıkardım, birer cigara sardım.

Tevfik'le birlikte ayakta, karşılıklı içtik.

"Bugün Toroslar'ı aşar mıyız kumandanım?" diye sordu.

Böyle bir suale hiç düşünmeden evet diyeceğimi sanıyordum fakat nedense, nerden icap ettiyse artık, bir anlığına tereddüt ettim. Tereddüt edince de halimden hicab duydum. Cigaramı dudağıma götürüp belki de, dedim içimden, belki de Fethi'nin muvaffak olmasını için için istemiyorumdur, bu tereddüt onun tezahürüdür. Utandım.

Çıngır,

çıngır,

çıngır,

çıngır diye –ki bahsettiğim ses, bayır aşağı koşturan bir inek sürüsünden değil, Hoca'nın üç şeker attığı çay bardağından geliyordu– araya girdi Murat Hoca, "Senin enistedeki zarafete bakar mısın?" dedi, "Hissettiği tereddütten utanmış."

Böyle acayip nahiflikleri, şiirsel hareketleri çok severdi.

"Ya..." dedim, "İncelikli adammış."

---

* Harekete hazır, tetikte, anlamına gelen bir denizcilik terimi.

Sonra da o dönemde savaş uçağı pilotu olmanın bile, bu dönemde doktor olmaktan daha sakin bir iş olduğunu düşünüp sövdüm içimden. Hiç olmazsa adamcağızın ince düşüncelere, kibarlıklara vakti varmış. Halbuki ben daha iki gün önce, hastane koridorunda, ayıdan bozma bir sivil polisle yumruklaşıyordum. Kafamın içinde "Öyle mi, amirimi kaybettik öyle mi?" diye bağırıp duruyordu şerefsiz, "Ya abi ne diyor bu? Ne diyorsun lan sen!" diye üstüme atlıyordu. Öldü diyorum, diyordum. Ben mi öldürdüm amirini, kafasına sıkmışlar adamın, diyordum. Bir sakin ol, diyordum; olmuyordu. Devrilen sedyeyle, serum şişesini hatırlıyorum, hastabakıcılardan birinin elindeki yemek tepsisini yere atıp koşturduğunu, yumruklarımı sıktığımı...

"Dinlemiyorsan okumayayım doktorum" diye sitem etti Murat Hoca.

"Dinliyorum hocam. Tereddüt etmiş işte..."

"O-hoooo! Tereddüt mü kaldı, geçtim gittim orayı."

"Kusura bakma, geçen gün bir tatsızlık oldu da hastanede... Ona şey oldu kafam."

"N'oldu yahu?" dedi, gözlüğünü çıkarıp.

Anlattım.

"Herif aradan öyle bir vurdu ki aklım sallandı be hocam!" dedim.

"Türkçene de vurmuş sanki" deyip başını öne eğdi.

"O benim Türkçeme vurdu, ben onun burnunu kırdım."

"Ne yaptın? Polisin burnunu mu kırdın?" dedi hayretle.

"Hocam hocam, hayır, polisin değil," diye parmağımı havaya kaldırdım, "bana saldıran herifin burnunu kırdım. Mesleğinin ne önemi var ki?"

"Ama polismiş adam."

"Polisliğini bilmem. Adam madam da değildi, adam olan o hareketi yapmaz."

"Şu işe bak yahu... E niye daha önce anlatmadın?"

"Neyini anlatayım. Sonra geldi bir de özür diledi benden, geçen sene midesinden vurmuşlar bunu, ameliyatına ben girmişim. Sıcağı sıcağına anlayamamış da, sinirleri gerginmiş de..."

"İyi en azından, şikâyetçi olmamış. Biliyorsun düğmesi altı aydan başlıyor heriflerin."

"Başlasın, hayatını sikeyim onun. Yanlış anlama hocam, yine vurulsun yine kurtarırım, fakat hayatını sikeyim onun."

"İyi adamsın sen doktor. Emin ol, yakışmıyor sana şu laflar."

"Çok zoruma gitti hocam" dedim çayıma uzanırken, "öyle ölmüş anneme babama sövüp sayınca... Bir de haklıymış gibi üstüme yürüdü. Yani, yani biliyorsun benim anne baba olayını, sonunu monunu düşünmedim."

"Biliyorum," dedi, "hadi bak, sıkma canını. Senin şu günlük gittikçe ilginçleşiyor. Ne diyorsun, okuyayım mı o tereddüt muhabbetinden itibaren?"

"İyi..." dedim.

Gözlüklerini taktı. Tereddüt muhabbetinden de değil, taa Mülazım Tevfik'in Toroslar'ı aşar mıyız, diye sorduğu yerden alarak, tekrar okumaya başladı.

Böyle bir sualę hiç düşünmeden evet diyeceğimi sanıyordum fakat nedense, nerden icap ettiyse artık, bir anlığına tereddüt ettim. Tereddüt edince de halimden hicab duydum. Cigaramı dudağıma götürüp belki de, dedim içimden, belki de Fethi'nin muvaffak olmasını için için istemiyorumdur, bu tereddüt onun tezahürüdür. Utandım. Hayır, dedim, hayır, tayyarecilikten anlayan kim olsa, şu sual karşısında tereddüt eder; mantık da fenn de bunu emreder. Öyle muvaffak olması kolay değil, tayyare takrîben üç bin metrede uçacak. Rüzgâr, soğuk, yığın yığın bulut, oksijensizlik... O irtifada nefes almak, muvazene sağlamak, istikamet tayin etmek, neredeyse imkânsız. Hem daha iki ay evvel, Pierre Daucourt denen Fransız, tıpkı Fethi'nin kullandığı gibi bir Blériot'yla, aynı dağ silsilesini aşmaya çalışırken yere çakılmadı mı? Velhasıl, kim olsa tereddüt eder. Evet, evet... Tereddüt eder. Ciğerimdeki dumanı havaya üflerken, gözüm tekrar haritadaki bayraklara kaydı. Poyra Köyü'ndeki mavi bayrak, tamiratla uğraşıyormuş gibi hafifçe öne eğilmişti; Konya'dakiyse her an kanatlanıp uçacakmış gibi görünüyordu. Gülümsedim. Hem de, Tevfik bana seferle ilgili ciddi bir sual değil de, cazibe-i arzın gerçek olup olmadığını yahut atların uçup uçmadığını sormuş gibi gülümsedim. Haritadaki kırmızı bayrağı elime alıp "Elbette aşarız Toroslar'ı," dedim, "şüphen mi var? Denizde balık, havada kartaldır bizim Fethi; bak göreceksin, öğlene kalmadan inecek Adana'ya."

Nitekim tahminlerimin bir kısmında haklı çıktım. Fethi ve rasıtı Sadık, akşama doğru Toroslar'ı aşma şerefine nail oldu. Şayet daha erken bir saatte yola koyulsalardı, öğlen saatlerinde de dağı aşabi-

lirlerdi tabii. Fakat bizimkiler halkın ısrarına dayanamamış, sabah tümen kumandanıyla birlikte kalkıp bir de Konya'yı gezmişler. Öğlene doğru da, mektebin birinde tayyarecilik hakkında konuşma yapmışlar. Hatta yola çıkmadan evvel, birkaç talebeyi tayyareyle gezdirmişler. Ne acıdır ki talebelerin çoğu, tayyareyi bizim yaptığımızı zannediyormuş. "Öyle müşfik bir heyecanla bakıyorlardı ki tayyareye, esasında Fransız tayyaresi olduğunu hiçbirine söyleyemedim" diye yazmış kıymetli dostum. Üzüldüm. Hakikaten ama hakikaten, biz neden hep ecnebî memleketlere muhtacız? Neden, Fransız'dan aldığımız tayyareye, Türkçe isim koymaktan öteye geçemiyoruz? Halbuki bizim memleketimizde de her nevi mevâdı iptidaiye mevcut. İnsanımız, zekâmız, her şeyimiz var. Heyhât, yine de enseyi karartmıyorum. Yok, hayır, biliyorum; gün gelecek, kendi tayyaremizi de yapacağız.*

Tayin edilen güzergâha göre, kalkıştan sonra Fethi'nin, Pozantı ile Çiftehan arasından Toroslar'ı aşması icap ediyordu. Böylece dağı aşmak için 2500-3000 metre arası bir irtifaya çıkması kâfi olacaktı. Elbette gözü kara dostum böyle yapmadı. Güzergâhı takip etmek yerine, Toroslar'ı daha yüksek olduğu bir yerden, Medetsiz Tepe civarından, aştı. İnanılacak gibi değil. Ben 3000 metrenin bile zor olduğunu düşünürken, o neredeyse 4000 metre irtifayı gördü. Hareketini tasvip etmemekle birlikte, cesaretiyle iftihar ediyorum. Ben olsaydım, tayyareyi beyhude yere zorlamaz, asıl sefer güzergâhını tercih ederdim. Tabii bizim başıbozuk başkadır; her daim mesuliyetinin bilincinde olsa da, yeri geldiğinde inisiyatif kullanmaktan imtina etmez.

Hayat ne kadar tuhaf. Bu tarihi hadise hakkındaki fikirlerimi, şimdi sakince yazıyorum, halbuki birkaç saat evvel, heyecandan yerimde duramıyordum. Hatta telgrafı okurken sesim titremişti; Binbaşı De Gois bile "Bravo Fethi! Bravo sana deli çocuk!" diye iskemlesinden fırlamıştı. Ne diye seviniyor elin Fransızı, diye geçirmiştim içimden. Mülazım Tevfik'le birbirimize bakmıştık, muhtemelen onun da kafasından aynı düşünce geçmişti. De Gois ise böyle bakıştığımızı fark etmemişti. Ellerini arkasında kavuşturmuş, pencerenin önünde kendi kendine "Très bien, très bien..." diye mırıldanıp duruyordu. Ba'dehû bana döndü "Görüyorsunuz ya monsieur," dedi, "uçmak için tek ihtiyacımız cesaret. Cesaret olduktan sonra, kanatlar elbet bulunur."

---

* Hammadde.

Binbaşı benim yeterince cesaret sahibi olmadığımı mı îma etmişti, yoksa mecazi mi konuşmuştu anlayamadım. Münakaşa etmeye gerek yoktu. Haklı olduğunu söyleyip, Tarsus'a benzin göndermeleri için, Adana'daki ikmal istasyonuna telgraf çektim. Zira, güzergâh değişince tayyarenin benzini erkenden bitmiş, Fethi ile Sadık da Adana yerine Tarsus'a inmek mecburiyetinde kalmışlardı.

Öyle ya da böyle, hangi saikle olursa olsun, seferin en zor merhalesini bugün geride bıraktık. Fransız tayyarecilerin çakılıp kaldığı dağlardan kartal gibi süzülüp geçtik. Birkaç gün sonra Nuri'nin de aynı muvafakkiyeti göstereceğini ümît ediyorum. Mamafih Nuri'nin tayyaresi Fethi'ninkine göre biraz daha ağır. Deperdussin'le o kadar irtifa kazanamayabilir. İnşallah yanılıyorumdur.

*İcmâlen,**

Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Poyra Köyü (Tamirat)

Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Tarsus (Benzin bekleniyor)

12 Şubat 1914 – Ayastefanos

Dün gece rüyamda, karlı bir dağın eteğine çakıldım. Tayyarenin içinde sıkışıp kalmıştım. Ne yaparsam yapayım bacaklarımı hareket ettiremiyordum. Ellerimi kapatıp açtıkça, parmak uçlarım diken batmış gibi acıyordu. Uyumamalıyım, diyordum mütemadiyen, uyumamalıyım. Şuurumu kaybetmek üzereyken, üstümden iki tayyarenin geçtiğini duydum. Bir Blériot ile bir Deperdussin... Kuyruklarındaki ay yıldızı fark edince bizimkiler olduğunu anladım. İmdat diye bağırmaya başladım, elbette duymadılar. Son bir gayretle revolverimi çıkartıp havaya iki üç el ateş ettim ama nafile.

Hiçbir uzvumu hissetmeden, enkazın altında biçare yatıyordum. Sanki vücudum bir yerde, ruhum başka bir yerdeydi. İnceden kar bastırdı o sırada; tane tane örttü üstümü. Dakikalar geçti, belki de saatler... Günler, aylar, seneler devrildi üstüme. Güneş batıp batıp yeniden doğdu ve ben öldüm öldüm, dirildim. Nihayetinde, verdiğim nefes bile buza döndü. Ne ümîdim kaldı, ne takatim... Ümidim tü-

* Bu paragraftan sonra Şevket Kemal Enişte, sanırım ileride seferi daha kolay hatırlayabilmek amacıyla, her günün sonuna tablo benzeri bir şey çizip içine de hangi uçağın nerede olduğunu yazmış.

kendiği için mi takatim kalmamıştı, yoksa takatim kalmadığı için mi ümitsizliğe kapılmıştım emin değilim. Sonra sen geldin Yurdanur. Orada ne işin vardı, nasıl olmuş da beni bulmuştun bilemiyorum, ancak şaşırmadım; zira insandan öte, meleğe benziyordun. Öyle ruhani bir ışık saçıyordun ki etrafa, yanında kar taneleri bile kirli görünüyordu. Tebessüm ettin. Sen ve gamzen... Ölemem, dedim işte o ân, en azından şimdi, bu dağ başında ölemem. Yurdanur tebessüm ettiği müddetçe yaşayacağım.

Saatlerdir altında yattığım enkazı, kâğıttan yapılmış gibi kenara itip ayağa kalktım. Her şeyi susturan bir rüzgârın ortasında öylece bekliyordun. Saçlarından aşağı kar taneleri dökülüyordu. Derken rüzgârın uğultusu, bir tayyarenin motor sesiyle bölündü. Bizim için döndüler, diye geçirdim içimden. Kafamı kaldırıp baktım, fakat bir tayyare yerine, yamacında durduğumuz tepeye doğru düşen koca bir bomba gördüm. Ağzımı bile açamadan koptu kıyamet. Dağın ciğeri söküldü sanki, göğe savruldu tüm kar ve toprak. Yer gök oldu, gök de yer... Heyula gibi bir çığ koptu gümbür gümbür. Kollarını boynuma doladın. Saçların hatmi çiçeği kokuyordu; daha da sarıldın. Buraya kadarmış, dedim, hikâyemiz böyle sona eriyormuş. O şedit çığ bizi yutarken, ter içinde uyandım. Şafak sökmek üzereydi. Yatakta bir müddet daha döndükten sonra; pencerenin kenarına geçip tabakamdaki son cigarayı yaktım. Hangarın önünde üç asker, talim tayyaresini temizlemekle meşguldü. Anladığım kadarıyla tayyareyi Fesa'nın dersine hazırlıyorlardı.

Üniformamı giyip odamdan çıktım. Yemekhaneye indiğim sırada, birkaç metre önümde yürüyen yüzbaşıya takıldı gözlerim: Hiç mübalağasız üç arşın boyunda,

Hoca virgülde yarım nefes durup "Ki doktorum, üç arşın 2.04 ediyor" diye ekledi. "Yani senin enişte çarşı arşınından bahsettiğini varsayarak böyle diyorum, mimar arşınıysa eğer 2.27 ediyor."

"Yok be hocam ne yaptın, 2.04'tür o" dedim. "İnsan yani!"

"Öyledir herhalde."

"Bir de ben şu yumruklaştığım polise iri diyordum."

"Eee, iri var, iri var. Ama bu adam iri miri değil, izbandutmuş bence."

"Öyleymiş" deyip bardağımdaki son yudum çayı tepeme diktim.

"Zaten senin şu polis, bu herif kadar iri olsaydı, bence iki düzine cerrah, zor toplardı seni doktorum," dedi hırıltıyla gülerek, "tır çarpmış tavşana dönerdin."

"Abartma hocam, tamam belki dayak yerdim ama benim de elim armut toplamıyor. İyi kötü, birkaç yumruk sallardım."

"Evet işte, sallardın."

"Sallardım da, anatomik açıdan çok hassas yerlerine sallardım" dedim.

Bu muhabbet bir süre daha böyle gitti. Sonra bir şeyler hakkında daha konuşmuştuk ama şimdi tam hatırlamıyorum.

Ama gülmüştük.

Epey bir gülmüştük.

Birer çay daha alıp günlüğe devam etmiştik.

Hiç mübalağasız üç arşın boyunda, kolları bacaklarımdan kalın, pala bıyıklı, zebella gibi bir adamdı. Attığı her adımda vücudu bir sağa bir sola yatıyor, ensesindeki katmerler, genişleyip genişleyip daralıyordu. Ahir ömrümde, daha evvel bu cüssede bir yüzbaşı, bir pehlivan, bir tulumbacı yahut herhangi bir başka insan evladı gördüğümü hatırlamıyorum. Kahvaltısını, tek başına, herkesten uzakta yapıyordu; çehresi öyle ifadesizdi ki, onu gören, tüm insanî hislerden âzâde olduğunu düşünürdü. Kim şu yüzbaşı, diye Salim'e sordum, daha evvel hiç rastlamamış. Bir ihtimal Fesa bilir dedim, ancak o da bilmiyor. Tuhaf...

Kahvaltıdan sonra mesaim rehavet içinde geçti. Saat yedide nöbeti Salim Yüzbaşı'dan devraldım. Nuri, tayyarenin elzem olan tamiratlarını çoktan halledip şafak sökmeden Eskişehir'e uçmuş bile. Orada makinistlerle birlikte, daha teferruatlı birkaç tetkikte bulunacaklarmış. Fethi'yle Sadık ise, Adana'dan Tarsus'a benzin gönderildiği zaman yola çıkacakmış.

Muhaberatta işsiz güçsüz otururken Tanin'*e göz gezdirdim. Gazete, mûtad olduğu üzere, İttihatçılar'a iltifatlar yağdırıyor, koca koca harflerle, Toroslar'da destan yazdığımızı, anlatıyordu. Tebessümle okudum. Zannımca, Toroslar'ı aşmamız haricinde, gazetedeki dikkate şayan tek havadis, Cadde-i Kebir'de elektrikli tramvay seferlerinin dün başlamış olmasıydı. Yurdanur'a Paris'teki, Londra'daki tramvayları anlattığımda çok merak etmişti, Pera'ya gittiğimizde görürdük artık.*

Öğlen yemekhanede, yine o iri yüzbaşıyı gördüm. Cam kenarında tek başına yemek yiyordu. "Şu yeni yüzbaşıyla tanışan oldu mu?" diye sordum.

"Henüz tanışmadım ancak kim olduğunu öğrendim" dedi Fesa, "Binbaşı De Gois söyledi."

"Kimmiş?" diye araya girdi Mülazım Tevfik.

"Ben de onu izah ediyorum. Birkaç aya kalmaz, aşağıdaki koya deniz tayyare mektebi kuruluyormuş. Oranın mürettebatını bahriyelilerden alacaklarmış."

"Kimmiş yani?" diye tekrarladı bizim patavatsız; hepimiz ters ters ona baktık.

"Velhasıl," dedi Fesa hiç istifini bozmadan, "bu adam, bahriyeden Miralay Ragıp Bey'in yaveriymiş. Yüzbaşı Ramiz... Mektebin idarî işleyişi hakkında malumat sahibi olmak için gelmiş."

"Haaaa! Şimdi anlaşıldı" dedi Tevfik, "İdarî işler, tabii... Ben de tayyareci olmaya gelmiş sandım kumandanım, ondan şaşırdım. Yani... Yani bu..."

"Söyle Tefo, dilin şişmesin" dedim.

"Yani, bu ayıyı uçuracak tayyare henüz icat edilmemiştir" deyip, muhteşem bir laf etmiş gibi sırıttı. Böyleydi işte Tevfik, cephe dahil her yerde, laubali olmanın bir yolunu mutlaka bulurdu.

Yemekten sonra bahçeye çıktım. Hava alabildiğine ayaz, gökyüzü alabildiğine maviydi. Cigaram bittiği için, Fesa'dan aldığım tütünü sarıp içtim. Hangarın tepesinde dönüp duran kırlangıçları izledim. Onların yaptığı manevraların yarısını yapabilseydim, sanırım karşımda tek pilot dahi duramazdı. İçeri girdiğimde Fethi'nin ilk telgrafı geldi: "İhtiyacımız olan benzin temin edildi. Birkaç saat içinde Tarsus'tan Adana'ya doğru yola çıkacağız. Akşamdan evvel orda oluruz." İyi, dedim, tahmin ettiğimden daha sakin bir gün olacak.

Şekerli bir kahve alıp birkaç hafta evvel bulduğum coğrafya mecmuasına göz gezdirdim: Sahifelerden birinde, yıkılmış bir mabedin önünde duran hasır şapkalı köylülerin resmi vardı. Hemen altında, "İnka Medeniyeti'nden kalma Machu Picchu Şehri'nin en kuvvetli müttefiki tabiat oldu. Seneler boyunca düşmanlar, şehrin etrafındaki tepeleri ve balta girmemiş ormanları aşamadı" yazıyordu, "Şimdiyse aynı tabiat, müdafaa edip gizlediği şehri, günbegün yıkmakla meşgul." Hakikaten düşündürücü. Vakti zamanında ormanlar bile böylesine büyük engel iken, bugün en sarp dağları aşıyoruz. Kanaatimce yir-

minci asırda, değil ormanlar, dağlar bile şehirleri müdafaa etmeye yetmeyecek.

Velhasıl, bugün mesaimin büyük kısmını, gazete ve mecmualara hasrettim. Fethi, tıpkı telgrafında bahsettiği gibi, akşam olmadan Adana'ya indi. Yazdığına göre, Adana'da onları yirmi bin kişilik mahşerî bir kalabalık, davullarla zurnalarla karşılamış. Tayyarenin indiği yerde hemen koçlar kesilmiş. Vali bey, bu akşam hükümet konağında onları misafir edecekmiş. Yarın da inşallah Halep'e uçacaklar.

İcmâlen,

Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Eskişehir (Tamirat)

Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" – Adana

Not: Yurdanur, eğer sana sabah gördüğüm kâbusu anlatırsam, muhtemelen binbir türlü evhama kapılacaksın. Seni beyhude yere müteessir etmek istemem; fakat söz veriyorum, seneler sonra da olsa, yazdıklarımın hepsini birgün sana okutacağım.

13 Şubat 1914 – Ayastefanos

Telgrafhaneye vardığımda, Miralay Ragıp Bey'in yaverini, haritanın başında Mülazım Tevfik'le hasbihal ederken gördüm. Tevfik hergelesi, daha dün ayı dediği adama, bugün utana sıkıla kumandanım diyerek, hangi bayrağın ne anlama geldiğini izah ediyordu. Sessizce selam ettim.

"Hoş geldiniz kumandanım" dedi Tevfik, "Ben de tam Ramiz Yüzbaşı'ya Kahire Seferi hakkında malumat veriyordum."

O sırada yaver, cüssesinden beklemediğim bir çeviklikle bana döndü; altındaki ahşap döşemenin hafiften çatırdadığını duyar gibi oldum. Burnu geniş ve kemerliydi. Gözleri, insan ruhuna ait her hissiyatı, her kederi yutacakmış gibi kapkara görünüyordu. Sağ yanağında, gözünün hemen altından başlayıp çenesine kadar inen, ince bir yara izi vardı.

"Ramiz" dedi elini uzatıp. Sevgili validemin tabiriyle, fırıncı küreği gibi bir eldi.

"Ben de Şevket Kemal, memnun oldum yüzbaşı" dedim; elim, adamın avcunda kayboldu. Avcunun içi, oltu taşı gibi pürüzsüzleşmiş, sert nasırlarla doluydu. Altın bir diş parladı ağzının içinde, zannederim ki bu da onun gülümsemesiydi.

"Eyvallah" dedi kısık bir sesle, sonra tek kelime etmeden haritanın önündeki iskemleye çöktü. Buyur bakalım Şevket Kemal Efendi, diye geçirdim içimden, memleketin en patavatsız mülazımından bıkmıştın, şimdi bir de onun yanına memleketin en hâmûş adamı geldi. Sıkıntıyla telgrafın başına geçtim, adam da devasa parmaklarıyla birkaç cigara sardı. Sardıklarından birini bana, diğerini Tevfik'e uzattı: "Yakın bre, selam cigarasıdır."

Teşekkür edip aldık. Bu sefer de cebinden mavzer mermisi boyunda, kaplaması soyulmuş pirinç bir çakmak çıkardı. Çakmağın ucu mitralyöz namlusu gibi delikliydi. Bir yerine bastırınca, deliklerin etrafı metal bir siperle kapanıyor, ortasında küçük bir ateş yanıyordu; daha evvel gördüklerime göre epeyce küçüktü. Tabii çakmağın ebâdı hususunda yanılıyor da olabilirim; çünkü muhtemelen Ramiz'in ellerinde, top güllesi bile ceviz kadar görünüyordur.

Cigaralarımızı yaktık. Lafları, Ramiz'den kerpetenle sökerek üç beş kelam etmeye muvaffak olduk. Buraya gelmeden evvel bahriyede çarkçıymış, bir müddet topçuluk da yapmış. Gerisi Fesa'nın öğrendiğiyle aynı hikâyeydi. Deniz tayyare mektebinin kurulacak olması sebebiyle bizim mektebe gelmiş, orada bazı idarî işlerle iştigal edecekmiş. İdarî işlerle... Sahiden çok acayip. Bu lenduha gibi adamı, masa başında pul yapıştırırken, mühür basarken ya da envaiçeşit evrakla haşır neşir olurken düşünemiyorum.

Saat dokuzda günün ilk telgrafı geldi. Nuri yollamıştı, "Tayyarenin tamiratını bitirdik. Artık bize Afyon yolu göründü" diyordu. Fethi'den ise ses yoktu, hâlâ Adana'daydılar.

Yarım saat sonra Nuri'den başka bir telgraf daha geldi. Tayyarenin pistonu benzin yakmadığından, tekrar Eskişehir'e dönmek mecburiyetinde kalmışlar. Makinist Cemal ve Yüzbaşı Murat ile birlikte pistonlardaki arızayı gidermeye çalışıyorlarmış. Cemal ile Murat'ın tamirat kabiliyetine pek itimat etmediğimden olsa gerek, o an içime kötü bir his yerleşti. Muhtemelen yok yere evham yapıyordum, biliyorum. Ne de olsa her zamanki nizamdı: Harbiye Nazırlığı tecrübeye ya da kabiliyete göre değil, ahval-i siyasiyyeye göre adamını seçerdi. Her zaman, olan diğerlerine olurdu. Hüseyin Efendiler boş hangarlarda, Şevket Kemaller telgraf başlarında paslanır giderdi.

"İnşallah halledebilirler" dedim.

"İnşallah kumandanım" dedi Tevfik, "Ah orda şimdi Hüseyin Efendi de olaydı..."

"Öyle, ama yok işte."

"Kim ki bu Hüseyin Efendi?" diye sordu yaver, bıyığının ucunu kıvırırken.

"Çok kabiliyetli bir makinist, çok iyi de bir marangozdur."

"Ee, niye almadılar?"

"Malum sebepler..." diye sırıtarak araya girdi Tevfik.

Yaver boş gözlerle Tevfik'e baktı.

Şunun şurası birkaç saat evvel tanıştığım adamla, İttihatçılar'ın makinist seçmedeki basiretsizliği hakkında konuşacak değildim, "Bakmayın bu densize" diye atıldım, "Askeriye böyledir, nasıl icap etmişse öyle yapmışlardır."

"Öyle..." dedi düşünceli bir sesle ve avcunun içine sakladığı cigarasından derin bir nefes çekti.

Öğlenden sonra, Nuri tekrar Afyon'a doğru yola çıktı, fakat tayyarenin sarsıntısı devam ettiği için Eskişehir'e tekrar geri döndü. Yine tamiratlar yapıldı. Akşam vakti, rasıt koltuğunda Makinist Cemal'le birlikte tecrübe uçuşu yapmışlar, Nuri'nin dediğine göre arıza halledilmiş. Yollarına yarın sabah devam edeceklermiş. Bilemiyorum. Prens Celaleddin'in mütemadiyen arıza yapması hiç hayra alamet değil.

Mesaim bitince, mektep müdürümüz Binbaşı Veli Bey'in yanına uğradım. Her zamanki gibi, zabitan misafirhanesinin kütüphanesinde gazetesini okuyordu. Selam verip "Kumandanım," dedim, "cüretimi mazur görün ama Kahire Seferi'yle alakalı, hayatî bir mesele hakkında konuşmak istiyorum."

"Buyurun yüzbaşı" dedi şaşkınlıkla.

Yol boyunca en az beş kere içimden tekrarladığım cümleler ağzımdan dökülmeye başladı: "Vaktinizi almamak adına, hemen sadede geleyim kumandanım. Görünen odur ki, Nuri'nin tayyaresi vaziyet itibariyle, bu vazife için müsait değil" dedim tek nefeste, "Seferin ilk gününden bugüne kadar defalarca arıza yaptı. Allah korusun, Toroslar'ı aşmaya çalışırken bir arıza daha yapabilir. Bunun vebalini ödeyemeyiz, diye endişeleniyorum. Dört başı mamur bir tamirat için, o tayyarenin İstanbul'a gönderilmesi şart efendim. Şahsi kanaatim budur."

Veli Bey gazetesini katlayıp sehpaya bıraktı. Bakışlarını bana çevirdi, ancak gözleri, bana değil de uzakta bir yerlere kilitlenip kalmış gibiydi. Mahalle mektebindeki hocamız da bizi sıra dayağına çekmeden evvel, böyle uzun uzun yüzümüze bakardı.

Sarkık yanaklarını daha da sarkıtarak derin bir nefes verdi Veli Bey. O, henüz dudağını dahi oynatmamışken, nasıl şuursuz bir harekette bulunduğumu fark ettim. Keşke evveliyatında Binbaşı De Gois ile konuşsaydım, diye geçirdim içimden. Elin Fransızına laf anlatmak, İttihatçı'ya laf anlatmaktan daha kolay olurdu.

"Harbiye Nazırlığı kesin kararını vermişken, bunun endişesi size düşmez yüzbaşı" dedi buz gibi bir sesle, "Cüretinizi, hüsnüniyetinize ve toyluğunuza veriyorum."

"Anlıyorum kumandanım."

"Anlasanız iyi olur" dedi gazetesini tekrar eline alıp, "Gökten taş da yağsa, Kahire'ye varılacak."

Duyduğum, Binbaşı Veli Bey'in şahsi cevabı mıydı, yoksa taa Enver Paşa'dan başlayan emir komuta silsilesinin bir tezahürü müydü, bilmiyorum. Aynı silsilenin bir ferdi olarak "Emredersiniz kumandanım" deyip, yorgun argın odama döndüm. Sonra da oturdum, jurnalime bu satırları yazmaya başladım.

Başım ağrıyor. Off...

*Vakti geldiğinde inşallah haksız çıkarım.**

Yatağa girince fark ettim, Fethi'yle alakalı tek kelime dahi etmemişim.

Sevgili dostum bugün hiçbir müşkülat yaşamadan Adana'dan kalkıp Halep'e indi. İndikleri meydanda otuz bin kişilik büyük bir kalabalık onları karşılamış. Akşam da, Baron Oteli'nde bir ziyafete katılacaklardı.

İcmâlen,
Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Halep
Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Eskişehir

Okuduğu sayfayı dörde katlarken "Askeriye böyledir işte" diye mırıldandı Murat Hoca, "Fikrin olduğunda zikrini, zikrin olduğunda fikrini bırakmaz."

"Doğru..." dedim, "Neyse ki ben peder beyin sözünü dinlemiştim. Alaydan içeri girerken kafayı nizamiye kapısında bıraktım."

* Şevket Kemal Enişte, bu satırın altına yine o tuhaf tablodan çizmiş, ancak daha sonra bir ek daha yapmış. Karışıklık olmaması adına, unuttuğu kısım ile tablonun yerlerini değiştirdim.

"Akıllılık etmişsin. Ben kafamı da yanıma almıştım, bir faydasını görmedim" deyip masadaki Muratti paketine uzandı: "Şu merete de orda başladım."

Sigarasını yaktı.

Çok uzakta kalmış kötü bir günü hatırlar gibi gülümsedi. "Sırf bu kafa yüzünden," dedi, işaretparmağını şakağına vurarak, "neredeyse her gece, iki dört nöbeti tutup duvarlardan bok temizledim. İyi günlerim böyle geçti."

Bu lafın üstüne, kötü günlerinin nasıl olduğunu sormadım. Birkaç yıl sonra, sarhoş olduğu bir akşam anlatmıştı, "kollarımda güç kalmayana kadar bokun üstünde şınav çektirdiler" demişti. Susmuştum. Yine de benimkinden çok daha iyi bir askerlik yapmışsın hocam, en azından kollarında insanlar ölmemiş, diyememiştim. Gerçi meselenin askerlikten çok cerrahlıkla ilgisi vardı, sivilde de hayatım pek fazla değişmedi. İnsanlar genç, yaşlı, üniformalı, üniformasız, kadın, erkek, çoluk, çocuk demeden gözlerimin önünde ölmeye devam ettiler.

10. Hoca'nın Sürprizi

"Buyur buyur, geç" dedi Murat Hoca kapıyı açıp tekrar içeri koşarken, koridora yayılmış yağlı dumanın içinde kayboldu: "Ben de balıkları kızartıyordum. Şemsiyeni kapının önüne bırak, bir şey olmaz. Terlikler de orda şeyde, görürsün işte."

"Gördüm" diye seslendim arkasından.

Uzun zamandır rakı-balık yapmadığımızdan olsa gerek, evin kokusu bir değişik geldi burnuma. Sahi, en son ne zaman rakı içip ellerimle kılçık ayıklamıştım? Gerçekten çok olmuştu. Sanırım denizsiz memleketlerde, insan rakıdan olmasa bile, rakı-balık fikrinden uzaklaşıyor.

Ayakkabılarımı çıkarttım.

Rahmetli babamınkini andıran deri terlikleri giydim, içleri soğuktu.

Cızırdayan yağ sesine doğru yürüdüm. Hoca'nın üstündeki küf yeşili süveter, dumanın gerisinden griymiş gibi görünüyordu.

"Nefis kokuyor hocam" dedim.

"Nefisten de öte!" deyip, elindeki una bulanmış barbunu usulca tavaya bıraktı. "Sınıfta Mersinli bir çocuk var, o getirdi. Dayısı memleketten yollamış."

"Ne kıyak öğrencilerin varmış."

"Eh, birkaç tane var. Sana zahmet, şu tabağı uzatır mısın doktorum..."

Uzattım. Kenarları yaprak desenli, oval bir tabaktı. Bir ara gazetelerin kuponla dağıttıklarına benziyordu. Muhtemelen, kapı girişindeki ağlayan çocuk resmi gibi, o da Gülbahar'ın yaşadığı günlerden kalmaydı. Aslında hepimiz Gülbahar'ın yaşadığı günlerden kalmaydık. Miras meselesini ve Şevket Kemal Enişte'nin günlüğünü saymazsam eğer, ikimizin de hayatında yeni bir şey yoktu. Hoca yine yıllar önceki gibi aynı dersleri anlatıyor, aynı yerel gazetede köşe yazıyor ve de ısrarla aynı küf yeşili süveteri giyiyordu. Ben de aşağı yukarı hâlâ aynı ameliyatları yapıp, aynı salonun ortasında sigara içiyordum. Son dönemde hayatımıza bir de günlük girmişti.

Genellikle birlikte okuyorduk. Bazen de Hoca çevirdiği bölümleri yazıcıdan çıktı alıp bana veriyordu. Ben de evde kendi kendime okuyup, anlamadığım kelimelere sözlükten bakıyor, her biri için Hoca'ya ayrı ayrı sövüyordum. İyi kötü, bu okuma işini, Yüzbaşı Şevket Kemal'in telgrafhanedeki rutin hayatına yakışır şekilde, biz de rutin bir aktivite haline getirmiştik. Rutin deyince, halimden memnun olmadığımı düşünmeyin. Şaka maka, babamla pazar sabahları film izlediğimiz günlerden sonra, hayatımın en güzel günleriydi. Sanırım insan kırkını görünce, kendini rutinin sıkıcı bir şey değil de, huzurlu bir şey olduğuna daha kolay inandırıyor. Fakat iki gün önce, bu rutinimiz de sekteye uğradı: Murat Hoca hiç âdeti olmadığı halde, gecenin on birinde beni arayıp, yine hiç âdeti olmadığı halde "Mithat!" dedi, "Cumartesi akşamı bana gelsene, rakı-balık yaparız. Hem günlüğe de bakarız. Bir de... Bir de şey var."

"Ne var hocam?"

"Sürpriz var, sürpriz. Gelince görürsün."

Rakı, balık ve sürpriz, benim lügatimde yan yana gelemeyen üç güzel kelimeydi; "Tabii hocam," dedim, "seve seve gelirim."

İşte şimdi, o seve seve gittiğim yağmurlu cumartesi akşamının ortasında bir yerlerdeydim. Balık tavasından yükselip etrafımı saran dumanın içinde dikilmiş, yaprak desenli tabağı uzatıyordum.

"Bekleme yahu, sen keyfine bak" dedi Murat Hoca tabağı elimden alırken. "Balıklar da oldu zaten. Bir şu buzları götürsen yeter."

Elma şeklindeki plastik buz kovasını –ki muhtemelen bu da Gülbahar'dan kalmaydı– alıp mutfaktan çıktım. Neydi acaba Hoca'nın sürprizi? Huyunu bildiğimden, kalkıp da soramamıştım. Sorsam, sürpriz nedir bilir misin doktorum, diye başlayan uzun bir nutuk çekerdi. Umarım günlükle ilgili bir şeydir, diye geçirdim içimden. Çünkü şu esrarengiz yaverin ortaya çıkmasıyla birlikte işler biraz renklenmiş, ikimiz de sayfaları biraz daha heyecanla çevirir olmuştuk.

Koridor boyunca hızlı hızlı yürüdüm, oturma odasının kapısını açtım. Bilgisayar masası ile çekyatın arasından yan yan ilerlerken, duvara asılmış ahşap çerçeveli, kare levhalara baktım. Evdeki çoğu şeyin aksine, bunlar Gülbahar'dan değil, Hoca'nın hat sanatına kafayı taktığı tuhaf bir dönemden kalmaydı. Birinde Arap harfleriyle "Bu da geçer ya hû!", diğerindeyse –yine Arap harfleriyle– sadece "Hiç" yazıyordu. Arka balkona, daha doğrusu eskiden arka balkon

olan yere, geçtim. Kapalı pencerenin arasından sızan rüzgâr, tül perdeleri hafifçe dalgalandırdı. Muhtemelen Hoca'nın ev sahibi, balkonu içeri aldırırken, memleketteki en dandik pimapenleri kullanmıştı. Masaya oturunca bir sigara yaktım. Geçen seferki gibi Murat Hoca'nın Muratti'sine kalmamak için, son uğradığımda Tekelci Beşir'den üç karton Gauloises almıştım. Buz kovasını, her zaman olduğu gibi yine tabureye koydum. Soğanlı roka salatası, baş köşede assolist edasıyla duruyordu. Elimle salatanın kenarından birkaç yaprak tırtıkladım, pulbiberiydi, ekşisiydi, yine nefis olmuştu.

Murat Hoca dört dörtlük rakı sofrası kurduğuna göre, ya günlükteki olaylar acayip bir hal almıştı ya da... ya-da'sını bilmiyordum aslında. Birkaç kırma zeytin attım ağzıma, ekşisi şahaneydi. Ardından, tam lakerdaya çatalımı batıracaktım ki geri çektim, Hoca gelmeden başlamaya kıyamadım. –*Hem ne ara, nerden bulmuştu ki lakerdayı?*– Onun yerine, aylardır bitiremediğimiz biber turşusuna dadandım. Of! Zehir gibiydi. Acısını alsın diye ağzımı ekmekle doldururken, geçen hafta okuduklarımızı, hazırlık mahiyetinde kafamdan geçirdim: Şevket Kemal Bey en son, Nuri Bey'in uçağı arıza yapacak diye endişelenmiş ve durumu komutanına anlatmıştı. Toroslar'ı aşamaz bu uçak, demişti. Elbette sonuç falan alamamıştı; bizim başhekim gibi ters bir adamdı komutan. Sonraki günlerde, bahsettiği bu uçak, daha Toroslar'a bile varamadan iki kere arıza yapmıştı. Neyse ki arızalar bir şekilde giderilmişti. Nihayetinde Nuri Bey ve yardımcısı İsmail Hakkı Bey, iki gün sonra Toroslar'ı aşmak için Osmaniye'den havalanmış, ancak bu sefer de kötü hava şartları nedeniyle yollarını kaybedip kendilerini tekrar Konya'da bulmuşlardı.

Gördüğüm kadarıyla, onlar böyle havada daireler çizdikçe, Şevket Kemal Enişte'nin de hayal kırıklığı, katbekat artıyordu. Dön dolaş, bu göreve kendisinin seçilmesi gerektiğini, Prens Celaleddin'in ağır bir uçak olduğunu yazıp duruyordu defterine. Şimdi ben böyle anlatınca, Şevket Kemal Bey sayfalar boyunca sadece mıy mıy mıy söylenmiş, şikâyet etmiş zannedebilirsiniz; çünkü bir noktaya kadar ben de öyle yaptığını zannetmiştim. Fakat 17 Şubat 1914 tarihli sayfada, "Nuri şayet daha hafif bir tayyare kullanıyor olsaydı, Toroslar'ı aşacak kadar irtifa kazanabilirdi. Tabii şimdi, şu saatte tayyareyi değiştirme imkânı bulunmadığına göre, sevgili arkadaşımın yapabileceği en iyi hareket, rasıtını geride bırakıp tek başına uçmasıdır"

diyerek, çözüm de sunuyordu adamcağız. Nitekim haklıydı da... Nuri Bey, 18 Şubat'ta Toroslar'ı aşmayı deneyip tekrar başarısız olmuştu. Karargâha gönderdiği telgrafa bakılırsa, yere sağ salim inmeleri bile mucizeydi. "Üç bin metreye çıktığımızda, tayyare ters cereyanlı rüzgârda çatırdamaya başladı" diye yazmıştı. "Biraz daha havada kalsaydık, kanatlarımız kırılacaktı."

Atlatılan bu tehlikenin ardından, Nuri Bey de büyükeniştemle aynı çözüme ulaşmış ve uçağın ağırlığını azaltmak için, yardımcısı İsmail Hakkı'yı önden trenle Tarsus'a göndermişti. Gerçekten de uçak hafifledikten sonra, Nuri Bey 4000 metreye kadar zorlanmadan yükselip 19 Şubat 1914'te Toroslar'ı aşmayı başarmıştı.

Bütün bunlar yaşanırken, Şevket Kemal Enişte malzeme sevkıyatıyla ilgili yüzlerce telgraf çekmek zorunda kalmıştı. Hatta bir de üşenmemiş, hangi seyyar istasyona, hangi tarihte ne kadar hintyağı, emayit, keten ve benzin gönderildiğini tek tek defterine not etmişti. Bir iki kere de öğle arasında, hangarın arkasındaki küçük çardakta, Ramiz denen şu yaverle kahve içip tavla oynamışlardı. Tavla meselesini ilk okuduğumda hoşuma gitmişti, sonrasında ise biraz hüzünlü bulmuştum. Çünkü arkadaşlarının altından koca koca dağlar akıp geçiyorken, büyükeniştem bir tabureye çökmüş, hepyek üstüne hepyek atıyordu. Zavallı adam, üstünde havacı üniformasıyla, taşrada ikinciel beyaz eşya satan bir esnafın hayatını yaşıyor gibiydi. O sırada avcumun içindeki zeytin çekirdeklerini zar gibi salladığımı fark edince güldüm, kıyıda köşede, gerçek ya da mecazî anlamda tavla oynamak, bizim sülalenin genlerinde olmalıydı.

Pek bir heyecanı olmadığından, Fethi Bey'den bahsetmeyi unuttum. Kendisi, her zaman olduğu gibi yine hiçbir sıkıntı yaşamadan, Halep, Humus ve Beyrut'ta gösteri uçuşları yapmış, halktan dört uçak parası kadar bağış toplamıştı. Devamında ne olduğunuysa, Hoca'nın çevirisi yarım kaldığı –ve de inatla internetten hiçbir araştırma yapmadığım– için bilmiyordum. Sürprizi de ordaydı belki. Öğrenirdim elbet. Dirseklerimi masaya koydum. Sigaramın külü, otuz derecelik kırılgan bir açıyla, aşağı doğru kıvrılmıştı. Külü silkip, ezbere, derin bir of çektim. İyiden iyiye kararmıştı hava. İğde ağaçlarının ötesindeki evlerin ışıkları, birer ikişer yanmaya başlamıştı. Kızarmış balığın kokusu, artık balkona kadar geliyordu. Lezzetli, çıtır çıtır, insanı acıktıran bir kokuydu. Hal böyle olunca, içimdeki balık yeme isteğine daha fazla karşı koyamadım; hâlâ

avcumda tuttuğum zeytin çekirdeklerini tabağın kenarına bırakıp, çatalımın ucuyla bir parça lakerda aldım.

"Derya kuzusu bunlar!" diye balkona daldı Hoca. Tepeleme barbun doldurduğu cam kâseyi, küt diye masanın ortasına bıraktı. Ben daha, eline sağlık, bile diyemeden "Rakıyla suyu alıp geliyorum" diyerek fırladı gitti. Bir aydınlanıp bir karardı ortalık. Uzaklarda bir yerde gök gürledi – gümbür, gümbür, gümbür ve sustu. Geriye sadece Hoca'nın ayak sesleri kaldı. Koştur koştur yürüyordu. Hızlı. Mutfak kapısının gıcırtısı geldi kulağıma, ekmek poşetinin hışırtısı... Sonra yine adım sesleri...

Geliyordu işte, müziği de açtı.

İlhan İrem'in pek bilinmeyen şarkılarından biriydi:

Yüreğime saplanmış, paslanmış çivilerle,
Her yanım acı dolu, yığıldım bir köşeye.
Düşüncemi takmışım, hayat denen bilmeceye,
Çözüldükçe dolaşır, dağılır ince ince.

Hoca'nın rakı masası müzikleri konusunda gerçekten tuhaf seçimleri vardı. Fasıla da arabeske de hiç yanaşmaz, bin dokuz yüz yetmişler-doksanlar arası Türkçe müzikte dolanır dururdu. Hatta daha geçen hafta, "Bir gün de fasıl aç hocam" demiştim, açmamıştı.

Ne beklerim hayattan, hayat benden ne bekler?
En sevgili ümitler, bende bir gece bekler.

"Ben de biliyorum fasıl dinlemesini," demişti önce, "ama" –ama'sı vardı– "geçmişimde bir yere dokunmuyor o şarkılar. Sen şimdi ne dersen de, gençliğimden kalan şarkılar hep daha fazla hoşuma gidiyor. Rakı-fasıl ikilisi, reklamcıların dayatması gibi geliyor bana. Tamam, Abdullah Yüce'yi severim, Müzeyyen Senar'a, Hamiyet Yüceses'e bayılırım, ama onlar benim değil, babamın, hatta ta dedemin nesli yahu. Bir anım yok ki o şarkılarda" diye uzun uzun anlatmıştı. Sonra da, "Boş ver be doktorum," diye eliyle pat pat omzuma vurmuştu, "bizimki de böyle olsun. Cazı viskiyle, fasılı rakıyla dinlemek zorunda değiliz."

Değildik tabii, kendince haklıydı, ama ne bileyim, insan arıyordu işte. Olur da bir gün yolumuz İstanbul'a düşerse, sırf bu

yüzden, Kurtuluş'ta rakıya götürecektim Hoca'yı. Dayayacaklardı fasılı, basacaklardı zurnayı, klarneti...

"Çatal var değil mi?" diye seslendi, evin derinliklerinden.

"Var hocam, tek eksik sensin."

Bir şeyler anlata anlata geldi, suyu, rakıyı masaya koydu.

Vay arkadaş, dedim içimden, Yeni Rakı da değil, kalkmış bir de Altınbaş almış.

"Sonunda sınav dönemini atlattım doktorum," dedi barbunları tabaklara servis ederken, "kâğıtları okudum, notları verdim, şimdi bir ay kafam rahat."

Keşke benim de böyle dönemlerim olsaydı; bir oh çekip, ölüm sezonu sona erdi, şimdi kimse mayına basmaz, bombayla parçalanmaz, tüfekle taranmaz, on dört yerinden bıçaklamaz ya da en azından devrilen traktörün altında kalmaz diyebilseydim. Mesela nisan sonu gibi, yağmurların dinmesiyle beraber kesilseydi ölümler. Cinayetler teşebbüs aşamasında donup kalsa, morgların kapısına kilit vurulsaydı. Taa eylüle, hatta ekime kadar... Ciddi ciddi kendimi kaptırmış, ölüme, birikmiş bütün izinlerini toplu halde kullandırtmaya çalışıyordum. Hep babadan kalma huylardı bunlar. O sırada Hoca bardakları doldurdu. Benim sadece suyuma, kendisinin hem rakısına, hem suyuna buz attı.

"Sınavlar bitti dediysem, boş durmadım tabii."

İnanırdım. Durmazdı.

"İstesen de boş duramazsın sen," dedim, "bir tek o konuda beceriksizsin."

Hırıltıyla karışık bir ses yuvarlandı ağzından. Nietzsche'ninkini andıran pos bıyıklarının arasından, nikotin sarısı ön dişleri görünür gibi oldu, göz kenarlarındaki kırışıklıklar hafifçe derinleşti. Muhtemelen öğrenci velilerinin iltifatlarına da böyle belli belirsiz gülüyordu. "Doktorum," dedi, "balıklar zaten yağlı, bir de sen başlama şimdi allasen. Ölüp gideceğiz burda kolesterolden."

Daha önce söylemiş miydim bilmiyorum ama bazen Hoca'nın mizah anlayışının da doksanlardan kaldığını düşünürdüm, işte bu da öyle düşündüğüm anlardan birisiydi. Balıklar yağlıymış da, of, of, offff... Yine de hakkını yemeyeyim yağcılarda-inecek-var'a göre epey ilerleme kaydetmişti. Bir keresinde, ben arabayı sokağa park ederken "Gel, gel, gel, sağ serbest, solda Ecevit var" demişti de ne karşılık vereceğimi şaşırmıştım. Çok beterdi, çok...

Şahane esprisine tepkisiz kalmama aldırmadan sürdürdü konuşmasını: "Neyse dün gece oturdum, şu yarım kalan günü çevirdim. On dokuzu muydu neydi. Bir de arasında kupür vardı sayfanın, onu da hallettim. Fethi Bey'in gazeteye verdiği beyanatmış."

"Demeç diyoruz biz ona ama..."

"Nasıl doktorum?"

"Beyanat yerine, artık demeç diyoruz."

"Aman be! Demeç, memeç... Orasını boş ver, kupür diyordum ben asıl."

"Evet..."

"Hah, boş durmadım, onu da çevirdim. Fethi Bey'in şeyiymiş –röportajı."

"Yoksa bu röportaj mıydı, sürpriz dediğin, ha hocam?"

"Yok, onu vakti gelince söyleyeceğim."

"Günlükle mi ilgili?"

"Onu da vakti gelince söyleyeceğim."

Mesele anlaşılmıştı, bekleyecektim.

Kadehini kaldırdı. "Haydi..." dedi, Tom Waits veya Can Yücel veya Tuncel Kurtiz veya Hollywood filmlerinin fragmanlarında 'in a world' diyen adamın kirli ses tonuyla: "Bırak aksın, bırak geçsin, bulutlara içelim."

"Bulutlara hocam."

"Hem sen ayık çekilmiyorsun."

Hem ben ayık çekilmiyordum.

İlk kadehleri hızlı içtik. İkincilerin ortasında durulduk. Üstümüze çöken rehavetin altında, irili ufaklı cümleler kurduk. Anlamsız denebilecek türdendi çoğu. Hangi şarkı çalıyorsa, ondan açıyorduk konuyu. Epey bir süre –böyle gelmiş böyle, böyle geçerken dünya– Gönül Akkor'un saçlarının sarı olduğunu ama aslında ona sarışın denemeyeceğini konuştuk. Saçlarını sarıya boyamış insanlar için, sarışın dışında kullanabileceğimiz başka bir kelime olmalıydı. On on beş dakika bu muhabbetle oyalandık. Sonunda, sarışınize diye saçma sapan bir kelime uydurup acemice güldük.

Gülüşlerimiz seyrekleştiğinde, Hoca yalandan –ehem! ehem!– boğazını temizledi. Bu onun, farkında olarak ya da olmayarak, ciddi konulara girmeden önce mutlaka yaptığı özel bir hareketti. Murat Hoca böyle yapınca ben de, farkında olarak ya da olmayarak, kendimi salata yemeye verdim. Gizlice susmanın en lezzetli yolu,

iştahla yemek yemekti. Yedikçe yedim. Hoca da o sırada, bahsettiği gazete kupürünü ağır ağır okudu. Fethi Bey, Beyrut'ta bulunduğu sırada bir gazeteciye aynen şöyle demiş;

"Deniz üstünde uçarken daima rahat ettim. Tayyare adeta düz bir satıh üzerinde gidermiş gibi katiyen muvazenesini bozmuyor, yağ gibi akıp gidiyordu. Kanat ve dümeni kullanmaya dahi lüzum görmüyordum. Keyfim geliyor, şarkı söylemeye ve çikolata yemeye başlıyordum. Lakin karadan, bilhassa dağlık arazilerin üzerinden geçerken, iş değişiyordu. Tepelerden vadilere geçince, tayyarede dehşetli sallanmalar, bilhassa başaşağı devrilmeler peyda oluyordu. Bazı yerlerde tayyare öyle alçalmaya başlıyordu ki, tekrar muvazenesini sağlayıncaya kadar çok zahmet çekiyordum. Bunun da sebebi, soğuk hava tabakasından, birdenbire sıcak hava tabakasına geçmemizdi."

Kanatlı motosikletten hallice bir uçağın içinde, zangır zangır sallanırken, hiç istifini bozmadan çikolata yiyip şarkı söyleyen bir pilot... Şimdi fark ediyorum da, biz onlara bey, paşa falan diyorduk ama, aslında hepsi çok gençti bu adamların, kanları kaynıyordu. Yerine göre çocuk bile sayılabilirlerdi. Şevket Kemal Enişte, 1914'te daha otuz yaşında bile değildi. Fethi Bey yirmi yediydi. Nuri Bey yirmi üç... Yirmi üçümde ben, tıp tarihine geçeceğini sanan cahilin tekiydim. Bir de dünyanın en harika kadınıyla birlikte olduğumu düşünüyordum. İkisinde de yanıldım.

Hoca'ya göre, yirmi üç yaşımdayken düşündüklerim gayet normaldi. Gençken iyi kötü hepimiz, hayallerimiz ve hormonlarımız tarafından zehirleniyorduk. Gerçekleri idrak etmek zaman alıyordu. Bey-paşa meselesine gelirsek, onda da bir tuhaflık yoktu. Tek sebebi, eskiden hayat şartlarının daha zor olmasıydı. Çünkü hayat daha zor olunca, insanlar da erkenden büyümek zorunda kalıyordu. Şimdiyse çoğu insan, yaşlansa bile büyümüyordu. Mezarlıklar, her daim çocuk kalmış, Peter Pan cesetleriyle doluydu.

"Doğru söyledin hocam" dedim, şişenin kapağını açarken.

"Dur, koyma!" diye elini kaldırdı. "Önce şu yarım kalan günü okuyalım, sonra rahat rahat içeriz."

Galiba sürpriz geliyordu.

Okumaya başladı:

19 Şubat 1914 – Ayastefanos

Öğlen vakti haritaları tetkik ettiğim sırada, telgrafın başında "Eyvah!" diye bağırdı Mülazım Tevfik. Sandalyemden fırladığım gibi Tevfik'in yanına vardım. Hâlâ ebleh ebleh telgraf makinasına bakıyordu. Elindeki kâğıdı aldım, Fethi göndermişti: "Şoran Meydanı'ndan havalandıktan sonra tayyarenin motorundan alelacayip sesler geldi. Birkaç dakika sonra da pervane durdu. Denizin üstünde, altı yüz metre civarındaydık. Hızla irtifa kaybetmeye başladık. Tayyareyi hemen Beyrut sahiline doğru çevirdik. Uzun bir müddet süzüldük, süratimiz kesilir gibi oldu. Ancak sahile yaklaştığımızda, rüzgâr ters istikametten vurdu, bir anda muvazenemizi kaybedip tepetaklak olduk. Başaşağı halde Beyrut Nehri'ne çakıldık. Allah korudu, nehrin derin yerine denk geldik. Sadık da, ben de gayet iyiyiz fakat tayyarede epey hasar var. Bugün tetkik edeceğiz. Yarın, hasara ve son vaziyete dair teferruatlı bir telgraf gönderirim."

Yazılanları okuyunca nutkum tutuldu. Nuri'deki Deperdussin arıza yapacak diye beklerken, büyük arıza gelip Fethi'nin Blériot'sunu bulmuş, Muavenet-i Milliye ölümün birkaç metre uzağına çakılmıştı. Buraya kadardı demek, iki tayyarenin de miadı dolmuştu. Pervane durdu, diyordu aziz dostum, ters döndük. Tahminimce tayyareyi, elinden geldiğince kuyruk dümeniyle idare etmişti. Hakikaten olacak iş değil. Pervanesi dönmeyen tayyareyi, kuyruk dümeniyle... Üstelik tepetaklak olmuşken... Hakikaten Allah ikisini de korumuştu.

Şahsen, ters vaziyette şehre doğru düştüğümü tahayyül dahi edemiyorum. Herhalde tayyareyi ben kullanıyor olsaydım, şimdiye çoktan Beyrut'a çakılıp ölmüştüm. Gerçi ne malûm? Belki de toparlardım tayyareyi, hatta meydana dahi indirirdim. Yoksa indiremez miydim? Zannederim ki, bu sualin cevabını asla ve kat'a bilemeyeceğim.

Velhasıl, aşılacak dağlar ve hatta çakılacak nehirler bile hep Fethi için. Bana düşen muhaberat, bana düşen tık tık da tık tık.

İcmâlen,
Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Beyrut
Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Tarsus

Hoca okurken bir ara "Of of of, kaza mı yapmışlar?" diye araya girmeyi düşündüm ama girmedim. Karşımda duran birine "geldin mi" demek ya da bir şey için yok denildiğinde, "hiç mi yok" diye tekrar sormak gibi anlamsız olurdu. Bir de ameliyathane kapısında bekleyen hasta yakınlarının "Öldü mü? Ne demek öldü?" diye sormaları vardı ama o bambaşka bir konuydu. Dört beş ay önce bir kadına, oğlunun öldüğünü söylediğimde "Örtün üstünü, üşüyecek!" diye bağırmıştı mesela. Cidden üşüyecekmiş gibi cesedin üstüne battaniye örtmüştük, anlamsız gelmemişti.

"Ya işte böyle," dedi Murat Hoca, "adam tepetaklak ölümlerden dönmüş."

"Çok acayip..." deyip tekrar elimi şişeye attım, "Düşünsene Murat Hocam," dedim, "Fethi Bey yerine Şevket Kemal Enişte uçsaydı, belki de şimdi günlüğün son sayfasını okuyor olacaktık. Tabii yine de belli olmaz bu işler."

"Hiç belli olmaz."

Bardakları doldurdum.

"Doldur doldur, biraz daha ekle, pavyon dublesi olmasın."

Ekledim.

"Şimdi gelelim, şu benim sürprize" dedi, bardağına buzları atarken.

"İşşşte büyük an!" Bunu derken bir de masaya –tong– hafiften yumruk atmıştım.

"Büyüklüğünü bilemem, ama bak," deyip duraksadı, rakısından bir yudum aldı, "söyleyeceğim ama kızmayacaksın."

"Ne münasebet sayın hocam. Tamam, sigaradan anlamıyorsun, Fenerbahçelisin falan ama tanıdığım en hisli, en incelikli adamsın."

Cevap bile vermedi; onun yerine öyle bir bakış attı ki yüzüme, kafamın içinde minyatür bir Hulusi Kentmen'in, *"ulan kerata, ulan hergele, ulan hayta!"* diye bağırdığını, duyar gibi oldum.

"Son günlerde pek uyuyamıyorum Mithat" diye girizgâh yaptı Hoca; nedense ciddi meseleler hakkında konuşacağı zaman, bana doktor ya da doktorum demezdi. Öyle durumlarda Mithat'tım ben. Mithat... Uzun süredir, tek başına, sıfatsız ve de unvansız şekilde adımı duymadığımdan bir garibime gitti ismim. Annemle babam öldüğüne, sevgililerim fi tarihine karıştığına, okul arkadaşlarım *Mito* ya da *Çiko* dediğine göre, muhtemelen uzunca bir süre –ve belki de hiçbir zaman– kimse bana sadece *Mithat* diye hitap etmeyecekti.

"Dün gece toplasan, üç saat anca uyudum" dedi devamında.

"Bir şeye mi canın sıkıldı?"

"Yok yahu, kum döküyorum bu sıralar. Ara ara yapıyor böyle. Baktım uyku tutmuyor, geçtim masaya, şöyle bir baştan sona taradım senin eniştenin günlüğünü." Ağzımı açıyordum ki "Ama dur, atlama hemen," diye kesti beni, "şöyle bir üstünkörü baktım, çevirmekle falan uğraşmadım. Filmi ileri sara sara izledim diyelim."

"Eee hocam? Yap artık sürprizini, ne yazıyordu günlükte?"

"Anlatamadım meseleyi" dedi "ya da sen beni yanlış anladın. Sürpriz, neler yazdığıyla alakalı değil tam olarak."

"Neyle alakalı?"

"Ben de oraya geliyorum. Okurken, epey ilginç şeyler çarptı gözüme; nasıl diyeyim, bir noktadan sonra hakikaten tuhaf olaylar oluyor. İşte senin büyükenişte, o sayfalardan birine..." deyip, cebinden küçük bir kâğıt parçası çıkardı, gözlüklerini taktı. "Hah, aynen şöyle yazmış: *'Cereyan etmiş hadiselerden ve muhaberattan bazılarını, sırf tarihe not düşmek adına, burada jurnalimde arz ediyorum. Tek gayem, istikbali münevver eylemek ve de tarihin menfî şekilde tekerrür etmesine mani olmaktır.'* Ben bu cümleden şunu anlıyorum doktorum; Şevket Kemal Bey hemen değilse bile, ilerde birgün, yazdıkları bilinsin istemiş. En başta da buna benzer bir şeyler diyordu zaten, belki hatırlarsın. Ne diyorsun?"

"Bilemedim ki," dedim, lafın nereye gideceğini merak ederek, "ama haklısın."

"Haklı olmamı geç doktorum, önemli olan senin ne düşündüğün."

"Evet, bilinsin istemiş. Yaşananlardan ders alınsın gibisinden bir şeyler demiş değil mi, o tarih tekerrür kısmında?"

"Evet..."

"Tamam o zaman, ne yapalım diyorsun şimdi?" diye sormamla tüm dünya karardı. Hayatımızın doğal akışı gereği, yine elektrikler kesilmişti. Ayda üç beş, hatta bazen on on beş defa kesiliyordu elektrikler. Pek umursamıyorduk.

"Günlüğü bizim gazetede tefrika halinde yayımlayalım, diyorum" dedi Hoca, cep telefonunun ışığıyla içeri giderken. İki dakika sonra elinde mumla gelip, "Hem belki adamcağızın istediği gibi, tarihe de bir katkısı olur" diye konuya kaldığı yerden devam etti. "Nasıl doktorum, beğendin mi sürprizimi?"

"Güzel sürprizmiş" dedim. "Olabilir tabii de, internete koysak onun yerine? Şöyle site, blog falan... Daha çok kişiye ulaşır."

"Güvenmiyorum internete doktorum. Tanımıyorsun sanki beni, faturalarımı bile bankaya gidip ödüyorum ben. Hem bilgi kirliliğinden, manüplasyondan başka bir şey yok ki orda. Yazdıklarımız arada kaynar gider. Bence biz *Suruç Rüzgâr*'da bir yayımlayalım şunları, ondan sonra sen nereye istiyorsan koy."

İnternet konusunda bir noktaya kadar haklıydı belki ama yanıldığı yerler de vardı. Ancak gereksiz olacağı için çok da üstünde durmadım. Sonuç olarak, günlükte-yazanları-mutlaka-tüm-ülkeye-duyurmam-lazım gibi saçma bir misyonum yoktu. Ben sadece çocukluk kahramanımın gerçek hikâyesini öğrenmek istiyordum. Murat Hoca'yı da kıramazdım... Tabii, dedim, olur, istediğin gibi yapalım hocam. Bunları derken birkaç lokma balık yuvarladım. Üstüne de bir sigara yaktım.

"Adını da buldum bak," diye ekledi Hoca, "Kum Tefrikaları... Her hafta küçük bir bölümünü yayımlarız. Benim bir arkadaş vardı eskilerden, karakalemi iyiydi, belki o da bakarsın birkaç çizim yapar başına. Cidden basılmaya değecek şeyler gördüm doktorum, gerçekten ilginç şeyler... Şimdi söylersem, tadı tuzu kaçar. Yok diyorsan da anlarım, neticede aileden biri. Ama öyle kötü ya da utanılacak bir şey yazmıyor günlükte, en azından gözüme çarpmadı. O konuda müsterih ol. Hem istersen isimleri de değiştiririz. Zaten bir başlarız önce, haftada bir, ağır ağır ilerleriz gazetede. O sırada biz de çoktan bitirmiş oluruz tercümeleri. Bu arada sen, yok sevmedim, keselim burda, dersen de, günlükler buraya kadardı, gerisi maalesef okunmaz halde der, bitiririz. En kötü, uydurduk bunları, deriz. Adı üstünde, tefrika, akademik araştırma demiyoruz ki."

Konuşuyor da konuşuyordu.

Heyecanlıydı.

Sevinçliydi hatta.

Elleri mum ışığında daireler, üçgenler, beşgenler çiziyordu.

Sütunlara böleriz, diyordu, vıujjt diye aşağı kayıyordu eli, haydari tabağından tavana doğru yükselen dağlar dikiyordu masaya. Keyifle dinliyordum anlattıklarını. Yağmurun camdaki tıpırtısını duydukça daha da hoşuma gidiyordu dinlediklerim. Beşinci kadehin kuytusunda bir yerlerdeydim. Hapur hupur önümdeki barbuna yumuluyordum, rakı şişesinde balık olmak isteyen şairi

hatırlıyordum anlamsızca. Orhan Veli'ydi sanırım, evet, oydu. Bir de r harflerini söyleyemeyen bir başkası vardı, hatta r harflerini söyleyemeyen bir taksicinin arabasına binmişti de, adama ayıp olmasın diye Karaköy yerine Eminönü'ne gideceğini söylemişti; o da rakıyı seviyordu galiba. Didikleye didikleye bir, iki, üç barbun daha yedim. Kılçıklarını ve kafalarını tabağımın kenarına koydum. Babam olsa, bu balıkların kafasını, kuyruğunu, her bir tarafını yerdi. Annemse, kılçık ayıklamayı pek sevmez, hamsi ve mezgit dışında balık yemezdi. Bir soran olduğunda, "Sevmiyorum balığı hayatım," derdi rahmetli, "hamsiyi çerez, mezgiti börek niyetine yiyorum."

Ah annem...

Ah babam...

"Hayırdır, sesin soluğun kesildi," dedi Hoca, "yatmadı mı kafana tefrika işi?"

"Yok, ondan değil hocam. Tefrika olayını sevdim, adı da çok güzel. Annem geldi aklıma birden, balığı pek sevmezdi de... Onu düşünüyordum."

"Şimdi anlaşıldı" deyip gülümsemelerin en sarısıyla gülümsedi. "Gülbahar da sevmezdi, biliyor musun? Ne zaman balık yapsak, bir gün yiyoruz, bir hafta kokusunu çekiyoruz, diye söylenirdi. Hep söylenirdi zaten biliyorsun, bu onun standart iletişim biçimiydi."

Biliyorum gibisinden başımı salladım. Biliyorum gibisinden nefes aldım. Biliyorum gibisinden ellerimi bir yerlere koydum, koyamadım, üç günlük sakalımı kaşıdım. Biliyorum, biliyorum, biliyorum dedim, demekten başka her türlü hareketin içine girerek. Biliyorum, gündelik hayatın tıkırtısı, meşguliyetlerimizin illüzyonu sona erdi artık, isimler kana-cana bulandı, sıfatlar dağların tepesinden yuvarlandı, ortalık toz duman... Biliyorum, okuduğumuz tonlarca kitap, konuştuğumuz bir dolu insan, gölgelere karıştı biliyorum. Vakit, bilmediğimiz kuytu köşelere uzanan, suretinden anlamlar çıkartmaya çalıştığımız, o tuhaf düşüncelere sarılma vakti hocam.

Hoca da başıyla aynı şekilde karşılık verdi.

Battık.

Devamında, tek kelime dahi etmeden, tıpkı umutları tükenmiş, hayalleri törpülenmiş bütün o mülayim insanlar gibi, karanlığın içinde dalgalanan ıslak bozkıra baktık. Camdan aşağı akan yağmur damlaları, uzun, titrek kollara ayrıldıkça sustuk. Bir taşra kasaba-

sının belediye meydanı gibi sessizdik. Her an içimizden patapat bir mobilet geçecekmiş ya da havuzlu kahvenin önünde bir köpek havlayacakmış gibi, ellerimiz kılçık içinde öylece bekledik. İşte böyle sessiz, işte böyle sedasız, bozkırın kenarında, iki adamın rüyası olarak doğdu "Kum Tefrikaları".

11. Bir Tomar Gün

Murat Hoca'yla rakı-balık yaptığımız günden bir hafta sonra, büyükeniştemin yazdıkları, gazetede yayımlanmaya başladı. Günlük, ilk zamanlarda birkaç meraklı öğrenciden ve tarih öğretmeninden başka kimsenin ilgisini çekmedi. *Suruç Rüzgâr* abonelerinin, genellikle muhtarlardan, kıraathanecilerden, dernek başkanı görünümlü kumarhane sahiplerinden ve çarşı esnafından oluştuğunu düşünürsek, böyle olması gayet normaldi.

Fakat aradan birkaç hafta geçince, işler biraz değişti. Önce, Harran Üniversitesi'nden bir öğretim görevlisi, gazeteye övgü dolu bir e-posta gönderdi. Bu kadar göz önünde olduğu halde, tarihin kuytusunda kalmış bir döneme ışık tuttuğumuz için bizi tebrik ediyordu. Devamında da, ilçe jandarmadan Hüseyin Yüzbaşı ile milli eğitimden Sevim Hanım, yazı dizisini –nedense tefrika dememişlerdi– zevkle okuduklarını söylediler. Murat Hoca'ya da, kendi öğrencilerinden ve velilerden, sıra sıra övgüler geldi. Özetlemem gerekirse, beklediğimizden çok daha fazla insana ulaştık. Zırt pırt ana şalterleri indirdiğinden şüphelendiğim, elektrik idaresinden Köpek Danyal Bey bile okuyormuş bizi. Nasıl bir kafayla yaşıyorsa artık, elinde bir paket çikolatayla gazeteye uğrayıp tebrik etmiş herkesi.

Görünen o ki; tarih için küçük olsa da, kendimiz için büyük birer adım atmıştık. Ya da... Hayat gailesi içinde, meşgale sahibi olmayı başarmış her yorgun insan gibi, sadece kendimizi kandırıyorduk. Kandırmıyor da olabilirdik, emin değilim, sonuçta günlerimiz güzel geçiyordu. Pek çok insana ulaşmış, içimizdeki çocuksu heyecanı iyi kötü ayakta tutmuştuk. Hatta Murat Hoca öyle gaza gelmişti ki, gece geç saatlere kadar uğraştığı çevirilere, okulda ders aralarında bile devam eder olmuştu. Hatırladığım kadarıyla, Hoca'nın bu olağanüstü azmi yüzünden, elimde koca bir tomar kâğıt birikmişti. Genellikle hastane nöbeti dönüşlerinde, mutfak masasında kamburum çıkmış vaziyette –sigara içip kahvaltı yaparak– okuduğum bu tomarları, bende bıraktığı etkiyi bırakabilmesi amacıyla, hiç bölmeden ve değiştirmeden paylaşıyorum.

20 Şubat 1914 – Ayastefanos

Ziyadesiyle sakin bir gündü. Mesaimizin çoğunu, Fethi'nin yollayacağı telgrafı beklemekle geçirdik; zira sabah erkenden tayyaredeki hasarı tespit edip bize haber edecekti. Saat sekizde telgraf makinası tıktık etmeye başladı. Ancak telgraf Fethi'den değil, Nuri'den gelmişti. Tarsus'tan kalkıp Adana'ya inmişler. Onları da davullu zurnalı bir kalabalık karşılamış. İndikleri yerde hemen iki koyun kesmişler. Bugün burdayız diyorlardı, bizi bir yere bırakmıyorlar. Vaziyet böyle olunca kaldılar tabii.

Fethi'nin telgrafıysa bir türlü gelmek bilmedi. Muhtemelen, motordaki arızanın ne olduğunu anlamaya ya da artık kullanılmaz hale gelmiş pervane ile tekerleri, eldeki imkânlarla, tamire kalkışmışlardı. Her ihtimale karşı, Adana'daki depodan Beyrut'a, yeni bir pervane ile bir çift tekerlek sipariş ettim.

Öğlene doğru tam kahvemi yudumlamak üzereyken, haftalardır sükûnetini muhafaza eden telefon çalmaya başladı. Uzun zamandır telgraf tıkırtısından başka sese aşina olmadığımdan yerimden zıpladım, elimdeki kahvenin birazı üstüme döküldü. Tevfik de benzer bir telaşla, sanki içeri ak sakallı koca paşalardan biri girmiş gibi hazırola geçip haritaya doğru selam verdi. Halimize gülmemeye çalışarak ahizeyi kaldırdım.

"Alo, karargâh?" dedi hışırtılı bir ses.

"Evet," dedim, "burası karargâh. Muhaberat, muhaberatla konuşuyorsunuz."

"Alo alo? Beni duyuyor musun karargâh? Karargâh, cevap ver."

"Duyuyorum, duyuyorum."

"Alo? Karargâh, tayyarenin motorunu söktük. Duyuyor musun karargâh?"

"Alo, Fethi? Fethi sen misin?" dedim ama hat kesildi; zaten telefon denilen icadın en büyük alametifarikası, mütemadiyen kesilip durmasıydı. Hele ki şu İsveçlilerin kurduğu askerî hat, neredeyse saat başı sekteye uğruyor, her daim tetkike ve tamire ihtiyaç duyuyordu. Daha iki ay önceki fırtınada, mektebin Edirne ile olan irtibatı kopmuş, arızanın tespiti bile neredeyse bir haftayı bulmuştu.

Birkaç dakika sonra telefon tekrar çaldı, tekrar açtım.

Bu sefer birbirimizi duyuyorduk.

Çabuk çabuk konuştu Fethi, sesi her daim olduğu gibi neşeliydi. Aziz dostum ve rasıtı, Beyrut Posta Telgraf Telefon başmüdürü İbra-

him Bey'in de yardımıyla, tayyarenin motorunu söküp temizlemeyi başarmışlar. Bremze ettikten sonra da geri takmışlar. Kolay olmamış tabii. Bihassa, kum filtreleri epeyce uğraştırmış.*

"Sadece bizim ağzımız yüzümüz değil, tayyareninki de çamur olmuş" dedi Fethi meseleyi anlatırken; güldü sonra, daha doğrusu gürülder gibi kahkaha attı. Ve tıpkı bahriye yatakhanesinde hikâye anlatırken yaptığı gibi "Hiç mübalağasız söylüyorum," deyip kısa bir müddet bekledi, "kulağımızdan yosun aktı Şevket."

Hakikaten mübalağadan haz etmezdi Fethi, yosun diyorsa yosun akmıştır.

"Hatta bir de küçük kurbağa çıktı benim koltuğun altından."

Kurbağa diyorsa kurbağa da çıkmıştır.

Sonrasında pervanenin dört parçaya ayrıldığından bahsediyordu ki "Hiç merak etme Fethi," diye araya girdim, "sabah sevkıyat için telgraf çektik. En fazla üç dört güne yeni pervane elinizde olur."

"Çok sağ ol aziz dostum" dedi minnetle, "Telgrafın başında senin gibi kabiliyetli bir tayyarecinin olması, bizim için büyük şans."

Hakikaten büyük bir şans mıydım, yoksa sevgili dostum, kendimi kıymetsiz hissetmemem için mi böyle söylemişti bilemiyorum. Sanki ben telgrafın başında olmasam, yine aynı telgraflar çekilmez miydi? Çekilirdi elbette, Tevfik iyi kötü hallederdi o işi. Kanaatimce, yaptığım işin pek bir kıymetiharbiyesi yok; beyhude bir meşguliyetin içinde, olduğum yerde peyk gibi dönüyorum.

İcmâlen,

Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Beyrut - Pervane ve tekerlek sevk edilecek.

Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Adana

21 Şubat 1914 – Ayastefanos

*Sabah masama kurulmuş kahvemi yudumlarken, nizamiye nöbetçisi geldi. "Sizeymiş kumandanım" diyerek elindeki zarfı uzattı. Hayırdır inşallah, dedim içimden. Hayırdı. Yurdanur'dan mektup** gelmişti. Beni çok özlemiş sevgili refikam. Olur da idrak edemezsem diye defalarca*

* Alıştırma, motor ayarı yapma, rodaj.

** Bahsi geçen mektubu, daha sonra Kandilli'deki evde dip köşe aradıysam da bulamadım.

yazmış sahifenin başına "Seni çok özledim, seni çok özledim, seni çok özledim, seni çok özledim" diye. Yarın sana göndereceğim mektupta da okuyacağın üzere Yurdanur: Ben de seni ve Makbule'yi çok özledim, gözümde tütüyorsunuz; şu Kahire Seferi bir bitsin, ilk fırsatta yanınızda olacağım. Sana söz, Pera'daki güldürülü tiyatrolara bile gideceğiz geldiğimde. Biliyorsun pek haz etmiyorum onlardan.

~~Cesim Efendi'ye yeni bir kuyu kapağı yaptırman pek isabetli olmuş; geç bile kalmıştık. Malûm, Makbule her geçen gün daha da büyüyor. Zaten eski kapak da epey harap olmuştu. Bunların haricinde, bahsettiğin kitabın konusu enteresanmış; iktibâs ettiğin cümlelerin hepsini ziyadesiyle beğendim. Dediğin gibi, erkek bir muharririn, bir kadının ruhunu böyle teferruatlı şekilde tasvir edebilmesi, hakikaten takdire şayan. Daha evvel hiç Flaubert okumamıştım, mutlaka göz atacağım. Hele bak, mektupta yazacaklarımı kalkmış jurnalimde yazıyorum. Son günlerde pek uyuyamadım, ne olursun mâzur gör.~~

Makbule'yle alakalı kısmı okuduğum sırada –sokakta gördüğü bir askere baba diye el sallamış– telgraf makinası tıkırdamaya başladı. Nuri, Adana'dan yola çıkacaklarını haber ediyordu. İyi, öğlene kalmaz Halep'e varırlar, Fethi ile Sadık da zaten yeni pervaneyi bekliyor, bugün de böyle geçer, diye düşünüyordum ama, yarım saat sonra Adana'daki muhaberattan bir telgraf daha geldi. Nuri ve İsmail Hakkı, bujilerde çıkan arıza sebebiyle, Misis Harabeleri civarında bir düzlüğe inmek mecburiyetinde kalmış. Allah'tan, Adana'ya sadece otuz kilometre uzaktalardı, akşama doğru yeni bujiler temin edildi. Muhtemelen, yarın şafaktan evvel yola çıkarlar.

Akşama kadar herkes arızalarla meşgul olunca, mesaimiz sütliman geçti. Mülazım Tevfik'le, bıyıklarımız sararana kadar tütün sarıp içtik. Öğlen yemeğinde miralayın yaveri Ramiz'le hasbihal ettik. Ramiz, ilk günlere kıyasen, artık bizimle daha fazla konuşuyor. Hatta alakadar olduğu konularda, Tefo delisi kadar olmasa da, epey konuştuğunu söyleyebilirim. Başka bir adama dönüşüyor sanki. O az konuşan yaver gidiyor, yerine Rumeli'den bir külhanbeyi ya da ne bileyim Galata'nın arka sokaklarından bıçkın bir tulumbacı geliyor. Deniz Tayyare Mektebi'ne dün iki tane Curtiss Model F getirmişler, bugün onları anlattı mesela. Tayyare değil, uçan sandal mübarek, dedi anlatırken; kanatları varmış da, bir kürekleri noksanmış.*

---

* Bkz: Ekler – Fotoğraf 7.

Yemekhaneden çıkınca, artık mekân-ı sabitemiz haline gelen, hangarın arkasındaki kameriyede tavla oynadık. Ramiz ard arda attığı birkaç düşeşle tüm kapılarımı kırıp, ahvâli adiye icabı, beni hezimete uğrattı. Beş sıfır... O koca elleriyle hile mi yapıyor, zar mı tutuyor bilemiyorum.

Yenilen pehlivan misali, "Olmaz," dedim, "bir kere daha oynayalım."

Oynadık.

"Pencüse! Severler güzeli genc üse!" diye neşeyle bağırdım pulları toplarken.

Ramiz ise duvar gibi durmaya devam etti. Onun için düşeş, şeşbeş, dubara ya da hepyek gelmesinin pek ehemmiyeti yoktu. Zira galibiyet ya da mağlubiyet karşısında bir duvar ne kadar hissiyat sahibiyse, Ramiz de o kadar hissiyat sahibiydi. Öyle ya da böyle, ikinci seferde beşe iki galip geldim.

Ardından, birer keyif cigarası yaktık. Ramiz'in elinde yine o acayip çakmak vardı. Biraz dikkatli baktığımdan olsa gerek, "Deniz tayyarede bizim bir monşer çelebi var, böyle alengirli icatları çok sever" diye çakmağı bana uzattı, "Baktı ben çok tüttürüyorum bu mereti, al senin olsun, dedi."

Çakmağı alıp avcumda hafifçe tarttım, kurşun gibi ağırdı; bakırdan ya da pirinçtendi sanırım. Üstü çizik içindeydi. Birkaç kere yakıp söndürdüm.

"Siper çakmağı diyorlarmış buna" dedi.

"Siper çakmağı mı?"

"He ya..."

Anlatır diye bekledim ama nafile... "Peki neden öyle diyorlarmış adına?" diye tekrar sormak mecburiyetinde kaldım.

"Siperde cigara yakarsan, yerini belli etmiyormuş."

"Yerinin belli olması için senin cigaraya mı ihtiyacın var Ramiz?" diyerek güldüm, "Pehlivanlar bile sıbyan kalır yanında."

"Öyle..." deyip sustu.

Latife olsun diye söylediklerimin, patavatsızlığa meyletiğini hissedince ben de sustum. Keyfim kaçar gibi oldu. Mülazım Tevfik'le aynı odada otura otura, adab-ı muaşeret namına her şeyi unutmuş, onun gibi nobran bir adam olmuştum. Çakmağı yavaşça masanın üzerine bıraktım.

"Ben zaten nasıl olduysa, vaktiyle bir anamın karnına sığmışım Şevket" deyip geriye yaslandı; altındaki zavallı iskemleden, her an

parçalanıp kıymıklarına ayrılacakmış gibi ızdırap dolu çıtırtılar geldi, "Düşün bre," dedi sonra keyifle, "Koskoca Hamidiye'nin kazan dairesine sığmadım ben."

Düşünemedim.

Fakat iyi güldüm.

Ardından Ramiz ayağa kalkıp tavlayı koltuğumun altına sıkıştırdı: "Bir aya kalmaz aşağı koydayız her daim. Tavlayı öğrenirsen gel beklerim" dedi, dünyanın en ciddi konusundan bahsedermiş gibi. Beş sıfıra, beş iki... Haklıydı tabii; birkaç muharebeyi kazanmıştım belki ama, topyekûn harbi kaybetmiştim.

Velhasıl bugün, tavla tahtasında fırtınalar kopsa da, havacılık tarihimiz adına tek yaprak dahi kıpırdamadı. Şu anda ben bu satırları yazarken, Fethi ile Sadık yeni pervanenin gelmesini, Nuri ile İsmail Hakkı ise Misis'te güneşin doğmasını bekliyor. Benimse –Kahire Seferi'ni vareste tutarsam eğer– neticelenmesini beklediğim hususî bir hadise yok. Zannımca düz bir çizgiden daha çok, terakkiden muaf koca bir çembere benziyor artık hayatım. Hepimizin yolu açık olsun.

İcmâlen,

Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" – Beyrut

Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Misis Harabeleri

22 Şubat 1914 – Ayastefanos

Bugün muhaberata ilk telgrafın Halep'ten geleceğini zannediyordum fakat öyle olmadı. Nuri ile İsmail Hakkı, Misis'ten havalandıktan sonra ters istikametten öyle şiddetli bir rüzgâr esiyormuş ki, bizimkiler tayyareyi tam kuvvetle kullanmasına rağmen, bir türlü kâfi derecede süratlenememiş. Hatta Amanos Dağları'nın üzerindeyken, neredeyse ilerleyemez hale gelmişler. Nihayetinde, Halep'e dahi varamadan benzinleri bitmiş. Reyhaniye civarında bir tarlaya mecburi iniş yapmışlar. Velhâsıl ters bir rüzgâr, bütün tahminlerimi altüst etti. Günün ilk telgrafı Halep'ten değil, sefer planında adı bile geçmeyen Reyhaniye'den geldi.*

Hava kararmadan benzin temin edebilmek için, Halep'teki ikmal istasyonuna hemen haber ettik. Fakat nafile... Telgraf silsilesiydi, benzin

* Reyhanlı'nın 1914 yılındaki adı.

miktarıydı, vesait teminiydi, nakliyeydi derken akşam oldu. Hülâsa, Nurilerin Halep uçuşu yarın sabaha kaldı. Fethi ile Sadık ise yeni pervane henüz kendilerine ulaşmadığı için hâlâ Beyrut'ta. Muhtemelen birkaç gün daha orda bekleyecekler.

Askerî mesaimin haricinde, öğlen vakti yine Ramiz'le kameriyede kahve içip tavla oynadık. Ve ben yine, kanadı rüzgâra takılmış tayyareler gibi biçare zarlar attım; ne yaparsam yapayım, nasıl sallarsam sallayayım, dubaradan öteye geçemedim. Binnetice, aynı kameriyenin altında, aynı adama, tekrar ve tekrar mağlup oldum. Bu sefer Ramiz, tavla tahtasını koltuğumun altına sıkıştırmaya lüzum dahi görmedi. Onun yerine, devâsa elleriyle cebinden iki sarma cigara çıkarıp "Buyur," dedi, "yak. Teselli niyetine..."

Heyhât, dedim ben de içimden, teselli niyetine; hayatımdaki efkârın da tesellinin de, tavlada gelecek iki zara bağlı olması ne kadar acı. Cigarayı yaktım –yine o acayip çakmak. Büyük meselelere sahip olamamak, ücrâ odalarda beyhude yere vakit geçirmek, her gece şu dünyadan bir gün daha eksilmek ne kadar acı... Parmaklarımın arasında çıtır çıtır etti tütün. Derin bir nefes çektim. Duman değil de barut doldu sanki içime.

"Yavaş bre! Adıyaman tütünüdür" dedi Ramiz, "Beyzade düdüğüne benzemez."

İki öksürük arasında gayriihtiyari güldüm. Beyzade düdüğü...

Ba'dehû, elimizde cigaralar, kameriyeden kalktık. Muhaberata dönmeden evvel, tetkik mahiyetinde hangara uğradık. İçerisi ekseriyetle olduğu gibi ahşap tutkalı, hintyağı ve kahve kokuyordu. Yeni gelen mühendislerden biri, makinistlerin de yardımıyla, talim tayyaresinin motor aksamını sökmekle meşguldü. Motordan yine o acayip ses çıkmaya başlamıştı anlaşılan. Her ay, asgari bir defa yapıyordu böyle.

Tayyarenin başında durmuş, arızayla alakalı not alıyordum ki, Ramiz hangarın diğer ucunu işaret etti. Döndüm baktım ama bir şey göremedim. İşaret ettiği her ne ise artık, koca bir balya yelken bezinin arkasında kalmıştı. Merakımdan balyanın yanına gittim.

"Oradaki adam var ya?" diye mırıldandı Ramiz –Hüseyin Efendi'yle konuşan melon şapkalı adamdan bahsediyordu– "İşte siper çakmağını o verdi bana."

"Yapma yahu!" dedim, şaşkınlıkla, "Senin monşer, bu ihtiyar mı yani?"

"He ya... Sakın monşer deme ama beyzadeye, ihtiyar da deme. İkisine de çok kızar."

Tamam minvalinde başımı salladım: "Beyzade diyebiliyor muyuz?"

"Yok" dedi, tebessüm dahi etmeden.

"Nasıl hitap ediyoruz?"

"Şinasi Bey."

"Hakikaten mi?"

"Bazan" deyip şöyle bir baktı balyanın ardına.

Anladığım kadarıyla, tıpkı diğer zâbitân gibi, Monşer Şinasi Bey de idarî manada feyz almak için bizim mektebi tetkik ediyordu. Ancak daha evvel gelenlere göre daha farklı, hatta ziyadesiyle enteresan bir havası vardı. Sivri sakalı, kareli cepkeni, gümüş topuzlu bastonu ve yuvarlak çerçeveli tuhaf gözlükleriyle, deniz tayyarede dirsek çürüten bir memurdan çok, yolunu kaybetmiş bir maslahatgüzara benziyordu.

"Hakikaten, senin monşer dediğin kadar varmış be Ramiz" dedim tekrar talim tayyaresine doğru yürürken, "Adamın adını söylemesen, ecnebî zannederdim."

"Hâlâ da zannedebilirsin. Alaman'dan, Fransız'dan daha ecnebidir Monşer."

Ramiz ile Monşer arasındaki şahsi münasebetin derecesini bilmediğimden, bu cevabı latife bab'ında verip vermediğini anlayamadım. "Ecnebî ya da değil," dedim, "nereli olduğunun ehemmiyeti yok. Pek münevver bir beyefendiye benziyor."

"Öyle..." dedi manidar bir şekilde. Devamını ise daha sonra, hangardan dışarı çıktığımızda, anlattı: "Bakma böyle göründüğüne soysuzun" diye bodoslama girdi lafa –anlaşılan Ramiz'in içindeki tulumbacı yine ortaya çıkmıştı– "Karı görünce başka adam olur, şaşarsın. Sarışını esmeri, tombulu çirozu, yollusu yolsuzu, hepsini ipe dizer köpoğlusu. Kimine mühendisim der, kimine manifaturacı, artık hangisinden dümeni tutturursa, ordan gider. Ancak teşriki mesaisine, askeriyeyi hiç karıştırmaz."

"Ahlakı da, ahlaksızlığı kadar muazzammış o zaman" dedim.

"He ya..."

"Ben de evli barklı adamdır diye düşünmüştüm, böyle yaşlı başlı görünce..."

"Evli zaten!" diye kükredi, "Selanik'te karısı var gâvurun. Kapatması da Üsküdar'da... Tabii yiğidi öldür, hakkını yeme, kafası zehir gibidir. Varsın böyle olsun, kafası zehirdir monşerin."

Kelimesi kelimesine, aynen böyle söyledi: Kafası zehirdir monşerin. Hem de öyle bir söyledi ki bunu, gözlerinin içinde şimşekler çaktı sandım. Öfkeden yahut sevgiden değil ama son raddeye kadar inanmaktan mütevellit bir şimşek...

İcmâlen,
Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Beyrut
Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Reyhaniye

23 Şubat 1914 – Ayastefanos

Nuri ve İsmail Hakkı, alafranga saatle sabah dokuzda Reyhaniye'den yola çıktı; yirmi dakika sonra da Halep'e indiler. Nuri'nin telgrafına göre, bizimkiler şehrin üstünde belirir belirmez, cûşâcûş bir kalabalık, akın akın sokaklara dökülmüş. Kimisi on gün evvel Fethi'nin iniş yaptığı Sebil Meydanı istikametinde koşuyor, kimisi de elinden geldiğince yüksek bir yere tırmanıp tayyareye el sallamaya çalışıyormuş. Birkaç dakika içinde, damların, çatıların ve hatta telgraf direklerinin tepesi bile hıncahınç insanla dolmuş. "Alkış sesi, tayyare sesini bastırıyordu" diye yazmış kıymetli dostum. Ah ki, ne ah... O güzel alkışı bizimkilerle birlikte duyabilmeyi, hakikaten çok isterdim. Alkışın ardındaki eli, elin ardındaki gözü, gözün ardındaki dimağı, dimağın ardındaki fikri görebilmeyi... fikrin ardındaki gururu, hayranlığı, heyecanı, sevgiyi ve korkuyu ve merakı ve saflığı ve cehaleti ve hor görmeyi ve belki de daha ötesini hissedebilmeyi... Bütün bu hadiselerin kör ışığında, mevcudiyetimin temelini idrak etmeyi ya da edebilmeyi, hakikaten çok isterdim.

Akşamüstü haritanın önünde durmuş, hiç görmediğim o şehirdeki, hiç duymadığım o alkış için zihnimi böyle bulandırıyorken, tık tık tık etti telgraf makinası. Bu sefer haber Fethi'den geliyordu. Nihayet yeni pervane ile tekerlekler ellerine ulaşmış; tamiratı halledebilirlerse, yarın sabah erkenden Şam'a doğru yola çıkacaklarmış.

Zannederim ki Nuri yarın, tayin edilmiş sefer güzergâhı gereği, Halep'ten Humus'a, Humus'tan da Beyrut'a, cem'an 340 kilometre uçacak. Fethi de o esnada muhtemelen Beyrut'tan Şam'a varmış olur. Halbuki ben Nuri'nin yerinde olsaydım, ikinci merhalede Humus'tan Beyrut'a takriben 150 kilometre uçmak yerine, tayin edilmiş güzergâhın dışına çıkar ve Humus'tan kalktığım gibi doğrudan 140 kilometre mesafedeki Şam'a uçardım. Fethi nasıl olsa Beyrut'ta uzun müddet kaldı,

orda ziyadesiyle bağış topladı; birkaç gün sonra aynı şehre varacak ikinci tayyarenin, halk üzerinde çok da büyük bir tesiri olacağını düşünmüyorum. Hem eminim ki, Şam'dan sonra Kudüs'e, Port Said'e, Kahire'ye ve İskenderiye'ye iki tayyareyle inmek, çok daha ihtişamlı olur. Kanaatimce, Devlet-i Aliyye'ye ve tayyareciliğimize yakışan budur. Tabii iki dostumu da çok iyi tanıyorum; Nuri ne olursa olsun, son raddeye kadar kaidelere riayet eder, kat'i suretle böyle bir maceraya atılmaz. Şayet Nuri'nin yerinde Fethi olsaydı, o da muhtemelen benim düşündüğüm şekilde hareket ederdi. Zira bizim delibaş, kaideler ne olursa olsun, inisiyatif kullanmayı çok iyi bilir. Toroslar'ı aşarken de öyle yapmamış mıydı? Pozantı üzerinden uçmak yerine, gitmiş tayyare ile aşılması imkânsız denilen Medetsiz Tepe'nin üzerinden geçmişti. Biz 3000 metre irtifada uçabilir miyiz acaba derken, hepimize, ve de bilhassa Fransız tayyarecilere, 4000 metre irtifanın bile aşılabileceğini göstermişti. Şimdi merakla bekliyorum; bakalım yarın, kim, nasıl hareket edecek?

İcmâlen,
Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Beyrut
Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Halep

24 Şubat 1914 – Ayastefanos

Bugün sabah sekizde Nuri, Halep'ten Humus'a doğru yola çıktı. Saat dokuzda da Fethi, bir pervane uğruna günlerdir mahsur kaldığı Beyrut'tan havalandı. Biz ise Mülazım Tevfik'le birlikte, etimiz kemiğimizin üstüne yığılmış vaziyette, çuval misali oturduk. Tevfik sessiz sedasız, elindeki İdman Mecmuası'na daldı. Muhtemelen yine Ali Faik Bey'in beden terbiyesiyle alakalı yazılarından birini okuyordu. Bir cigara yakıp, ekseriyetle yaptığım gibi, duvardaki haritaya bakmaya başladım: Tayyareleri temsil eden küçük bayraklar, çölün üstünde bir yerlere saplanmıştı. "Ne garip," diye geçirdim içimden, "biz havasız odalarda cigara dumanı içinde oturuyorken, bizimkiler kumla ve yine kumla kaplı koca bir hiçliğe mana katıyor." Fethi'yi, Nuri'yi, Sadık'ı, İsmail Hakkı'yı görür gibi oldum o ân. Bez kanatlı tayyareleriyle, boyunlarında dalgalanan beyaz kaşkollarıyla, güneşin, tozun, kumun içinden, henüz adı konulmamış bir rüzgâr gibi geçiyorlardı. Hepsinin gözü alev alevdi. Harp üstüne harp yaşamış bu bedbaht milletin, mahcup ve de ketum ümidini boşa çıkarmamak adına uçuyorlardı.

Kum, toz, toprak, mermi, bulut, duman, artık ne çıkarsa karşılarına, deliyorlardı hepsini fişek gibi. Görüyordum. Evlatlarını Yemen'de, Balkanlar'da, Kırım'da, Kafkaslar'da kendi elleriyle toprağa gömen her ananın, geride kalmış her nişanlının, baba kelimesini lügatından çıkarmış her yetimin, hafif bir tebessümü için uçuyorlardı, biliyordum. Hep bir heyecanla, hep umutla... Çünkü Fethi, çünkü Nuri, çünkü ben, çünkü biz, rüzgârı yüzümüzde hissettiğimiz gün, kanatlarımızın olduğuna inanmıştık.

Mülazım Tevfik "Aman düşüyor!" diye bağırdı o sıra.

"Ne! Kim düşüyor?"

"Cigaranın külü kumandanım. Düştü hatta!"

Güldüm.

Aklımdaki bütün çöller, tayyareler küle döndü.

Cigaramı söndürdüm.

Karşı masadaki telgraf tıkırdamaya başladı.

"Fethi Yüzbaşı'dan geliyor kumandanım" dedi Tevfik heyecanla, "Şam'a inmişler. Yüz bin diyor, yüz bin kişi toplanmış indikleri meydanda!"

"Aslanım Fethi be!" diye avcumun içiyle dizime vurdum fakat bir yandan da içime kurt düşmesine mâni olamadım. Çünkü iki buçuk saat evvel havalanmalarına rağmen, Nuri ile İsmail Hakkı'dan hâlâ bir haber yoktu. O vakte kadar çoktan Humus'a varmış olmaları icap ediyordu. Yarım saat daha bekleyip Humus'taki ikmal istasyonuna telgraf çekmeye karar verdim. Neyse ki ben ortalığı telaşa vermeden, Nuri'nin telgrafı geldi. Hikmetinden sual olunmaz, çölün ortasında şiddetli yağmura yakalanmış bizimkiler; bir de üstüne ters istikametten rüzgâra kapılınca, güçbela yere indirmişler tayyareyi. Çok şükür kimsenin burnu dahi kanamamış, fakat tayyarenin sağ kanadındaki ince çıtalar hasar görmüş. Nuriler de sonrasında, sırf bize telgraf çekebilmek için, yağmurda bata çıka, en yakındaki tren istasyonu olan Hemdaniye'ye kadar yirmi kilometre yol tepmiş. Ordan da, lüzumlu parçaları temin maksatıyla, trenle Hama'ya doğru yola çıktılar.

Nuri ile İsmail Hakkı yoldayken, ben de Humus'ta bekleyen aklıevvel makinist ile marangoza, yardıma gitmeleri için telgraf çektim. Hem de kibar kibar, tane tane, en sarih şekilde, Cemal dedim, Saim dedim, beyhude yere Humus'ta tayyareyi beklemeyin, ilk trenle hemen Hama'ya gidin. Bu gece oraya varır, parçaları temin eder, yarın

da erkenden tamirat işini halledersiniz. Eşek değiller ya, hallederler herhalde.

İcmâlen,
Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Şam
Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Hama

25 Şubat 1914 – Ayastefanos

Mülazım Tevfik'le kahve içip tütün sardığımız lâlettayin bir gündü. Fakat Tevfik her daim olduğundan biraz daha neşeliydi. Neymiş efendim, dün Süleymaniye, Altınordu İdman Yurdu'nu ikiye sıfır mağlup etmiş. Keyifle söyledi. Güldü hatta. Öyle Süleymaniye taraftarı olduğundan değildi neşesi, bizimkinin tek derdi Altınordu'nun mağlup edilmiş olması. İdman Yurdu'nun başına Talat Paşa geçtiğinden beri vaziyet böyle... Kalkıp da sual etsem, paşanın itibarını mesele edinmiş gibi, koskoca paşanın ne işi var çayırla çimenle, futbolla, onla bunla diye konuşur durur. Ama lisana getirmese de biliyorum, esasında pek haz etmiyor kendisi Talat Paşa'dan; derdi de, meselesi de bundan ibaret.

"Böyle işte kumandanım" dedi Tevfik, "tepelemişler Büyük Efendi'nin takımını."

"Tevfik sus" diye sertçe fısıldadım sanki odada bizden başka birisi varmış gibi, "Böyle konuştuğunu bir duysalar, kendini anında Yemen'de bulursun. Hem de piyade olarak." Piyade kısmını bilhassa bastıra bastıra söylemiştim.

"Küfür gibi oldu kumandanım" deyip sustu.

"Hicap duyarak söylüyorum Tevfik, o hakîr gördüğün piyadenin sabah akşam hâcetini temizlersin."

Başını öne eğdi.

"Çok münasebetsiz konuşuyorsun, çok..." diye nutkuma devam ediyordum ki, muhaberatın kapısı açıldı. Kapısı açıldı ama içeri zerre-i miktar ışık ya da hava girmedi. Çünkü Ramiz gelmişti. Sığdığı kadarıyla kapıdan içeri girdi. Başıyla ikimize de selam edip sobanın yanındaki iskemleye kuruldu. Miralayın evrak işlerini halletmek için sabah erkenden müdüriyete gelmiş, gelmişken de bize uğramış. Yarım saat, kırk dakika hasbihal ettik. Deniz Tayyare'ye, bizim mekteptekini emsal alarak büyük bir hangar yapmışlar, onu anlattı. Tam kıyıya... Hatta biri karada, diğeri denizde, iki kapısı varmış hangarın. Tayyareler karadaki kapıdan içeri giriyor, diğer kapıdan da doğruca denize

süzülüyormuş. Monşer'in zehir fikriymiş, Ramiz'in lafıydı, Monşer'in zehir fikri... Her dört beş cümlede bir, mutlaka müstehzi bir şekilde söylüyordu bunu. Anlattı da anlattı, nihayetinde "Hangarhâne, diyorum kızıyor beyzade. Neymiş efendim, base amphibie diyecekmişiz oraya. Demiyorum ulan, hangarhâne işte!" diye hiddetlendi kendi kendine. Yüzümüzdeki şaşkınlığı fark etmiş olacak ki "Birgün bizim oraya gelin, gözünüzle görün ağalar" dedi, "Öyle herkese nasip olmaz kayıkhaneden devşirme hangar görmek."

Geliriz minvalinde bir şeyler söyledik.

Tebessüme benzer bir ifade geçti suratından, "Eyvallah," dedi, "gelin tabii..."

Cigarasını bitirdikten sonra gitti.

Mülazım Tevfik'le manasızca birbirimize baktık. Beşerî münasebetlerin iflas ettiği, adab-ı muaşeretin biçare kaldığı, tuhaf bir ânın ortasındaydık. Ramiz ne demek istemişti? Ne demek istemişti? Bir şey mi demek istemişti? Yoksa ima mı etmişti? İma mı etmişti? Etmiş miydi? Etmemiş miydi? Günün ilk telgrafı, daha doğrusu ilk telgraf silsilesi de, zihnimiz böyle suallerle haşır neşirken geldi. Tık tık tık, tık tıkır, tık tık tık, tık tıkır, diye dokuz buçukta başladık mesaiye: Şam'dan ya da Hama'dan değil, Kahire'den geliyordu ilk telgraf. Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa, Prens Aziz Hasan Paşa idaresindeki karşılama heyetinin, bugünden hazırlıklara başladığını haber ediyordu. Tayyarelerin ineceği Heliopolis Meydanı'nı bayraklarla donatmışlar. Heliopolis Oteli'nin en güzel odaları şimdiden bizimkilere tahsis edilmiş. İskenderiye desem ona keza... Oteller, ziyafetler, geziler, merasimler, her şey en teferruatlı şekilde düşünülmüş. Hatta Mısır'daki bütün Fransız tayyarecilere, karşılamaya katılmaları için birer davetiye dahi yollamışlar. Tabii icabet ederler mi bilemiyorum.

Öğlene doğru, Fethi'nin yolladığı telgraf tıkırdamaya başladı. Dün gece vilayet konağında, enfes bir ziyafete katılmışlar. Kuzu çevirmeler, kebaplar, lahmacunlar, sarmalar, dolmalar... sofrada yok yokmuş. Doyduk ama yemekler öyle lezzetliydi ki kendimizi bir türlü durduramadık, yazmış kıymetli dostum. Hatta Sadık, o kadar lüzumundan ziyade içli köfte ve babagannuş yemiş ki, neredeyse mide fesadı geçirecekmiş. Ben olsam, ben de yerdim; bayılırım içli köfteye. Sabah da nümayiş uçuşu yapmış bizimkiler, bittabi halk coşmuş, akabinde iki tayyare satın alacak kadar bağış toplanmış Merce Meydanı'nda. Hal böyle iken, Fethi ve Sadık yarın da Şam'da kalacakmış. Hem

belki böylece Nuriler de onlara yetişmiş olur. Kudüs'e iki tayyare birlikte inerler.

Söz Nurilerden açılmışken, onlar da Hama'dan trene binmeden evvel telgraf çektiler: Lüzumlu parçaları temin etmenin haricinde, Hemdaniye İstasyonu ile kaza mahalli arasındaki yirmi kilometrelik mesafeyi aşmak için, emaneten de iki at bulmuşlar ordan. Gönderdiğim makinist ile marangoz da yanlarına ulaşmış. Tamirattan sonra bizimkiler Hama'ya tayyareyle dönerken, Cemal ile Saim de atları geri getirecekmiş. Bugün Nuri'den aldığımız son haber bu oldu. Muhtemelen şimdi hâlâ, çölün ortasında bir yerlerde, kanadı tamir etmekle meşgullerdir. Demek ki o ebleh makinistle ve safderûn marangozla ancak bu kadar oluyormuş.

Son olarak yatmadan evvel küçük bir temennide bulunmak istiyorum; inşallah bugün toplanan bağış ile Aviatik B.I tipi tayyarelerden alırız, zira Aviâtik, Blériot gibi muvazenesiz ya da Deperdussin gibi mukavemetsiz bir tayyare değil. Tek kusuru ağır olması diyeceğim, fakat altı silindirli Mercedes motor takmış Almanlar. Hem iddia ettikleri gibi saatte yüz kilometre sürat yapabiliyorsa, ziyadesiyle kuvvetli olmalı. Ayrıca okuduğuma göre, Aviatikler hiç ikmale ihtiyaç duymadan dört saat kadar havada kalabiliyormuş. Bu da tek seferde dört yüz kilometre yol katedebileceği manasına geliyor. Biz ise bugün iki yüz kilometre menzili zor görüyoruz. Hülâsa, Aviatiklerin tayyareciliğimiz adına muazzam bir hamle olacağı kanaatindeyim. Hepimizin yolu açık olsun.

İcmâlen,

Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Şam - Nümayiş Uçuşu

Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Hemdaniye civarı

26 Şubat 1914 – Ayastefanos

Kimi zaman, ~~kıymetli refikamın~~ Yurdanur'un bana yolladığı mektupları açıp tekrar okuyorum. Neredeyse hepsi, insanın ruhuna derinden tesir edecek veciz sözlerle dolu. Bu akşam, geçen hafta gönderdiği mektubu açıp baştan okudum mesela. Orada Flaubert'ten iktibâs ettiği cümle sahiden ruhumu sıktı. "İnsan hiçbir ümidi kalmayınca, her gün kendini tekrarlayan hayatın altında ezilir" demiş Flaubert. Benim

de kendimi böyle pejmürde hissetmem, muhtemelen bu fasit dairenin içinde, neredeyse hiçbir ümide sahip olmadan, dönüp durmamdan kaynaklanıyor. Muhaberattaki günlerimde, daha da hızlı dönmeye başladım. Evet, Kahire Seferi birkaç gün sonra bitecek, muhaberattan kurtulacağım, biliyorum, ama– ama beni nâtamam kılan, o kadar fazla ama, fakat, lakin ve ancak var ki hayatımda... Ahval-i siyasiyye icabı, ömrümün sonuna kadar hiç tayyare yüzü göremeyeceğimin farkındayım mesela. Rüzgârı yüzümde hissetmeden, ikinci mevki vazifelerde çürüyüp gideceğimi çok iyi biliyorum. Beni sadece her ihtimale karşı ellerinde tutuyorlar, onu da biliyorum. Onların nezdinde, icap ettiğinde kolayca harcanacak zavallı bir piyondan ya da üniformalı bir memurdan ötesi değilim.

Gün batarken, ay bulutların arasında dinlenirken, gökler zifire çalarken, zifir kızıla boyanırken, kızıl sabaha meylederken, değirmen taşı gibi dönüyor tepemde devrân. Telgraf tıkırtısı ve kâğıt hışırtısıyla, un ufak ediyor beni. Tahammül edemiyorum. Eziliyorum, eziliyorum, eziliyorum... Eskiden böyle ezilip gitmezdim Yurdanur; senin ve Makbule'nin mevcudiyeti her şeye karşı bana metanet verirdi. Fakat –dedim ya sayamayacağım kadar çok var bu fakatlardan– fakat artık sizin mevcudiyetiniz bile bana kâfi gelmiyor. Uzun bir müddettir, gizliden gizliye hissettiğim, kendime dahi itiraf edemediğim bir vaziyet bu. Artık iyice ayyuka çıktı. Hicab duyarak yazıyorum şu anda bu cümleleri fakat –işte bir tane daha– fakat jurnalimde bile kendime karşı dürüst olamaz isem eğer, koskoca bir yalandan ibaret olmaz mıyım Yurdanur? Çaba sarfediyorum. En çok da kendime karşı dürüst olmak için çaba sarfediyorum. Fakat çabaladıkça kayboluyorum. Ruhumun derinlikleri, adını bile bilmediğim, dikenli ve ziyadesiyle tuhaf hislerle dolu; ummanın dibinde gezinen, devâsa kara balıklar gibi zihnimde dönüp duruyorlar. Bazı günler, birkaç kulaç atıp yüzeye yaklaşıyorum, öylesi anlarda sana ve Makbule'ye ve de güzel evimize sahip olduğum için, dünyanın en bahtiyar, en huzur dolu insanı gibi hissediyorum kendimi fakat –saymıyorum artık kaçıncı olduğunu– fakat sonra içimdeki bütün güzel hisler derisini dökmeye başlıyor. Derinlerde gezinen o devâsa kara balıklar, pulları çamura ve kana bulanmış vaziyette, aklımın en kuytu köşelerine süzülüp "Heyhât..." diye fısıldıyorlar, "Bu sahte huzurun müsebbibi, ruhundaki teslimiyettir. Çünkü sen, her şeyi kabul ettin, her şeyi kabul ettin, her şeyi kabul ettin..." Aklım karışıyor Yurdanur; huzurumdan da, hırsımdan da ikrâh ediyorum artık. Söyle şimdi bana, kim haklı?

Ba'dehû bir başka mektubundaki, bir başka cümle geliyor hatırıma. Goethe'den iktibas etmiştin zannedersem: "Hürriyeti ve hayatı hak edenler, onu her gün fethetmek mecburiyetinde olanlardır" diye yazmıştın mektubunun girişine. "Biz," diye devam etmiştin, "sanki her mücadeleden muaf, hak etmediğimiz bir hayatı yaşıyoruz Şevket. Aldığımız her nefes, bahçemizdeki çiçekler, o güzelim Boğaz, sanki hepsi, biz onlarla birlikte zaman geçirdikçe Pera'daki tiyatroların ahşap dekorlarına dönüşüyor." O gün ilk okuduğumda, zihninin ziyadesiyle bulanmış olduğunu düşünmüş ve hatta mektubumda, bizden daha kötü vaziyette olan insanlardan dem vurmuştum sana fakat –görüyorsun ne çok var– fakat cümlenin ruhunu idrak edememiştim. Lakin, şimdi ne demek istediğini çok iyi anlıyorum ancak... Ancak mücadeleden muaf rahat bir hayat mı yaşıyorum, yoksa yaşadığım köhne hayatı, mücadeleye değer mi görmüyorum, ondan emin olamıyorum. Hangi yalanları söyledim kendime, nasıl ve ne şekilde avundum, avunuyorum bilemiyorum. Bilemiyorum sevgili refikam, bilemiyorum afet-i canım. Yoksa diyorum, böyle düşünerek, vaktiyle kıymetli pederimin de söylediği gibi nankörlüğe mi meylediyorum? Rahmetli, denize çıkmadan evvel mutlaka beni –bazan da hemşiremi– odasına çağırır, duvardaki koca dünya haritasının önünde, tane tane konuşurdu. "Hamdolsun," derdi, "her deryada, her ummanda tuza bulandım. Her kıtanın tozunu yuttum, her göğün yağmurunda ıslandım." Böyle kitabî girizgâhları çok severdi ve de her girizgâhının sonunda, her kelimenin içime nüfuz etmesi için, mutlaka biraz beklerdi. Ardından, "Ne öğrendim biliyor musun?" diye sorar, yine beklerdi. Hem de her seferinde... Ve ben de her seferinde, takriben aynı nutku dinleyeceğimi bildiğim halde, söylediklerini sanki ilk defa duyuyormuşum gibi heyecanla sorardım: "Bilmiyorum, nedir efendim?" Nedense böyle teatral vaziyetlerden de müthiş keyif alırdı bizim Koca Kaptan. Tömbekiden sararmış bıyıklarının altındaki tebessümü gizlemeye çalışarak, kaldığı yerden nutkuna devam ederdi: "Öğrendiğim şu, hayatta her şeyi tüketen, ruhu öldüren, sahip olduklarının kıymetini unutmana sebep olan tek bir şey vardır, o da alışmak. İşte bu sebeple, nankörler her güzelliğe kolay alışır ve de bu alışkanlığın perdesi altında, evveliyatlarındaki bütün diğer günleri unuturlar. Gençlikmiş, sıhhatmiş, servetmiş, hepsi iki günde hükümsüz kalır. Bir de çilekeşler var, onlar da ızdıraba kolay alışır. Onlar için de işkenceymiş, ölümmüş, kölelikmiş, hiçbirinin hükmü yoktur. Velhâsılıkelam, iyiye de kötüye de fazla alışma evladım. Alışırsan,

güzel olanın kıymetini bilmez, kötü olandan da rahatsız olmazsın. Kıymetsiz bulduğun yahut rahatsız olmadığın şeyler için de, asla ve kat'a mücadele etmezsin. Kuruyup gidersin bir köşede, hiç yaşamadan ölürsün. Sen sen ol, mücadele etmekten vazgeçmiş o mezar-ı müteharriklerden biri olma evladım."*

Şimdi söyle bana Yurdanur, nerede, ne zaman ve nasıl öldüm ben? Bir hangarın kuytusunda attığım hepyeklerin altında mı kaldım? Ya da etimle-kemiğimle arka bahçedeki kuyunun dibine mi çekildim? Ondan mı her gece içime titrek bir ay doğuyor? Bu sebeple mi, zihnimdeki bütün karanlığa rağmen hâlâ ümide kapılıyorum? Söyle Yurdanur, söyle, neden kendimi peydarpey öldürmeme hâlâ müsaade ediyorsun? Eve döndüğümde fırsatım ve cesaretim olursa, seninle bu hususla alakalı konuşabilmeyi çok isterim.

Kahire Seferi'ne gelecek olursam, Nuri ile İsmail Hakkı'nın çölün ortasında giriştikleri tamirat, en nihayetinde bitti. Sabah erkenden Hama'ya vardılar. Gece de şereflerine büyük bir ziyafet verilecekti, oradadırlar şimdi. Fethiler ise yine Şam'da nümayiş uçuşu yapıp bağış topladı. Zannedersem bugünkü bağışlarla birlikte, halihazırda on tayyare satın alacak kadar paramız oldu.

Bunların haricinde, bir telgraf da Kudüs Mutasarrıfı'ndan geldi; Fethi ile Sadık için yapılan tedarikat ile alakalıydı. Vilayet meydanında muazzam bir merasim tertip olunacakmış. O sebeple, bizimkilerin Kudüs'e ne zaman teşrif edeceğini soruyordu. İlk telgrafını müteakiben, askerî muzıkanın çalacağı marşlardan, ikram edilecek yemeklerin listesine kadar, her şeyin uzun uzun izah edildiği bir silsile yolladı bize. Anlaşılan, seferin bitmesine yakın, bütün mülkî erkânı bir heyecan sarmış. Şam halkının, bizimkilere kalmaları hususunda ısrar ettiğini, bu sebeple Kudüs'e ancak yarın gelebileceklerini yazdım.

Akşama doğru, Kudüs Mutasarrıfı'nın telgraf gönderdiğini Fethi'ye haber ettim: "Mümkünse yarın hiç vakit kaybetmeden Kudüs'e geçin" dedim, "Mutasarrıf, ziyadesiyle sabırsız görünüyor." Zaten onlar da, bugün pek bağış toplanmadığından, öyle yapmayı düşünüyorlarmış; isabet oldu.

Son minvalde;

Kısmetse yarın Nuri, Humus üzerinden Şam'a, Fethi de doğrudan Şam'dan Kudüs'e uçacak. Benim tanıdığım Fethi mutlaka orada Nuri'yi

---

* Yürüyen mezar, yaşayan ölü.

bekler. Nuri de Şam'da bir geceden fazla kalmaz, hemen Kudüs'e geçer. Nihayet... Nihayet aynı şehirde buluşacak bizimkiler. Artık bundan sonra, İskenderiye'ye kadar her şehre iki tayyare birden ineceğiz. Hepimizin yolu açık olsun!

İcmâlen,

Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Şam - Nümayiş Uçuşu

Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Hemdaniye civarı

Not: Yurdanur olur da birgün jurnalimi okuman icap ederse, şunu bilmeni istiyorum, sadece seni değil, mektuplarını da çok seviyorum.

Bu son sayfaları okuduğum günü çok iyi hatırlıyorum. Sabahın köründe hastanedeki nöbetimden eve gelmiş, yatmadan önce tavaya iki yumurta kırmıştım. Dışarda yine o berbat rüzgâr vardı. Bir gözüm tavadaki yumurtanın sarısında, bir gözüm büyükeniştemin hayat muhasebesi yaptığı kâğıtlarda, ocağın önünde epeyce durmuştum. Çaydanlığın ateşinde sigaramı yakmış, vay be, demiştim sonra, hiç olmazsa Şevket Kemal Enişte'nin derdi aşağı yukarı belliymiş. Bir çıkabilseymiş o muhaberat odasından dışarı, şöyle bir uçabilseymiş, dünyanın en mutlu insanı olacakmış adam.

Benim ise savaşacağım belli bir düşman ya da ne bileyim, kendisiyle mücadele etmek için cesaret toplayacağım, metaforik bir canavar yoktu. Sadece, her zaman tırnak içinde söyleme gereği hissettiğim 'mücadelesiz' bir hayatım vardı ve de fazlasıyla mücadele doluydu. Mesela daha o gün, eve gelmeden iki saat önce, elli yaşlarındaki bir adama –sarkıntılık ettiği on dört yaşındaki kızı tarafından bıçaklanmıştı– kalp masajı yapıyordum. Doğru muydu yaptığım bilmeden, *bin bir, bin iki, bin üç*, çok da sorgulamadan, *bin bir, bin iki, bin üç*, iki elimle bastırıyordum göğsüne. Benim de mücadelem buydu işte. Neyin mücadelesini verdiğimi anlamaya çalışmanın mücadelesi... Birkaç kere daha söylersem, anlamını yitiriyor olmanın mücadelesi... Yitip gitmenin, tekrar ve tekrar ölüme karşı koymanın, koymaya çalışmanın ve de uzun vadede, hep ama

hep kaybetmenin mücadelesi... Tek bir tuğlayı yerinden oynatabilmek için, aynı duvara yüzlerce defa kafa atmaktan pek farkı yoktu yaptıklarımın. Bastırıyor da bastırıyordum adamın göğsüne, bir yandan da –geber git ulan diyordum içimden, *bin bir, bin iki, bin üç*, geber git ulan, geber git ulan... Ne gitti, ne geberdi herif. İki yıl sonra eski karısını pompalı tüfekle vurdu. Tam karnından... Gözümle görmedim ama akşam televizyonda seyrettim. Tüfek patladığı gibi sokağın ortasına saçıldı kadın, mozaikler içinde can çekişti. Bu sırada herif, ne doktorları ne de polisi yaklaştırıyordu kadıncağızın yanına. Eski karısının ölmesinden çok, herkesin gözü önünde acı çekerek ölmesini istiyordu belli ki. Maalesef istediği gibi de oldu: On ya da on beş dakika kadar yerde kıvrandı kadın. En sonunda da hareketsiz kaldı. Her neyse...

Kısacası, yüz küsur yıl önceki insanların hayatında hiç var olmamış, başka türlü bir mücadelesizlik haliyle uğraşıyordum. Kalkıp da kıyaslamak olmazdı şimdi. Ama yine de her şeye rağmen, başka bir zamanda, başka bir şehirde, başka sebepler yüzünden bile olsa, Şevket Kemal Bey de tıpkı benim gibi, bir noktaya sıkışıp kaldığını hissetmişti işte.

Ha, bir de bütün bunları okurken Murat Hoca'ya bol bol salladığımı hatırlıyorum. Büyükeniştenin günlüğünü Türkçeye çeviriyordu güya bana. Ne Türkçe, ne Türkçe ama... Yaptığı çeviri, bazı yerlerde, Latin alfabesiyle yazılmış Osmanlıca olmanın ötesine geçmiyordu. Günlük değil de evliya mezarı okuyordum sanki. Hoca'ya da söyledim zaten balkonda takıldığımız bir akşam. "Hocam yahu," dedim, "sana zahmet, daha Türkçe yapsan şunları. Zırt pırt sözlüğe bakmaktan perişan oldum. Nöbet çıkışı okumaya çalışıyorum, kafa desen kazan o saatlerde, olmuyor yani, anlamıyorum. Ne bileyim hocam, daha Türkçe –hatta ne dahası, bildiğimiz Türkçe yapsan şunları keşke. Neydi mesela, mezar-ı bir şey vardı, mezar-ı bilmem ne, neydi, neydi o?"

"Mezar-ı müteharrik mi?"

"Hah! Baktım mesela ona neymiş diye, canlı cenaze diyor. E sen de canlı cenaze yazsana o zaman, yaşayan ölü yaz... Zombi yaz, zombi, ona da razıyım."

"Zombi mi?"

"Evet zombi, hani böyle filmlerde oluyor ya saldırıp milleti yiyorlar."

"Biliyorum ne olduğunu... Ama ne alakası var bunun onunla doktorum?"

"Alakası şu, ikisi de bir çeşit apati hali bana soracak olursan."

"Ne hali?"

"Git hocam, sen de ona tıp sözlüğünden bak!"

"Of be doktorum... Of be..." şeklinde devam eden, sinaptik bağlantıları kopuk, uzun bir muhabbete dalmıştık o gece. Sezen Aksu şarkısı eşliğinde, zombilerin insanları yediği tuhaf bir İtalyan filmi* vardı, onun adını hatırlamaya çalışmıştık sonra bir süre. İnternetten bakmak yok, diye şart koştuğumuzdan, bulamamıştık tabii. Hey gidi günler...

* *Dellamorte Dellamore* (1994).

12. Kırılma

Murat Hoca'nın sabah bana "çok önemli'" diyerek verdiği sayfaları okumadan önce, hastane kantininden bir kahve aldım. Yine çamur gibiydi, yüzümü ekşitip ilk yudumu içtim, iki de Ritalin yuvarladım yanına. Ellerimde kâğıtlar, kapı ağzındaki masalardan birine geçtim; yer yer öksürüklerle ve anonslarla bozulan o sabit uğultuyu dinledim. Öğrenciyken de böyle yapardım. Ders notlarıyla, fotokopilerle kantinde bir köşeye çekilir, yarısı İP, SİP ve DEV-GENÇ afişleriyle, yarısı da YÖK'E HAYIR pankartıyla kapanmış panonun altında, çay, kahve, sigara içerek ders çalışırdım. Özellikle de sınavdan önceki panik saatlerinde... Bir iki gerindim sandalyede, sayfayı önüme açtım. "Yirmi yedi şubat, bin dokuz yüz on dört" diye okumaya başlıyordum ki cep telefonuma mesaj geldi. Bankanın biri, bana çok cazip koşullarla otomobil kredisi vermeye çalışıyordu. Sadece bana özel, kaçırılmayacak bir fırsatmış, kaçırdım tabii. Hemen sildim mesajı. Ardından birkaç mesaj daha sildim. Bir süre sonra, dikkat dağınıklığı çeken her insan gibi, kendimi internette anlamsız şekilde gezinirken buldum. Yine birkaç arkadaşım evlenmiş, birkaç arkadaşım boşanmış, birkaçının da çocuğu olmuştu. Derken, donup kaldım: Dört gün önce Kâmuran Teyze ölmüş. Yaz vakti çekildiği belli olan, güneşli bir fotoğrafını koymuş bizim Erman, Facebook'a.

İçim sıkıldı, taa Kurtuluş'tan tanıyordum Kâmuran Teyze'yi. Çocukluğumun yarısı, onun yaptığı poğaçaları, kekleri mutfaktan aşırmakla geçmişti. Ne zaman Kâmuran Teyzelerde altın günü olsa, okul çıkışında Erman'la birlikte yağmalamaya giderdik. Evet, yağmalama olmalıydı o işin adı, çünkü Erman da ben de insan gibi yemezdik. Misafir odasındaki teyzelerden şen kahkahalar yükselirken, mutfakta çizgi roman okur, bir yandan da o teyzeler için hazırlanmış çörekleri-börekleri üçerli beşerli mideye indirirdik. Buzdolabının arkasındaki formika masada... Şu koca göbekli hantal bünye, o günlerden yadigâr bana. Hey gidi dünyalar iyisi, hey gidi Kâmuran Teyze...

Bir daha baktım gözleri kısık çıkmış fotoğrafına, Erman'ın yazdığı yorumu okurken içimde bir şeyler kırıldı, omuzlarım çöktü; "Böyle mi gidecektin anne?" yazmış en başa. "Olmaz olsun böyle büyümek." Arayıp, hep öyle zamansız gidiyorlar be oğlum, diyesim geldi. Sonra vazgeçtim tabii... Sonra, vazgeçişimden de vazgeçip aradım. Tam olarak düşündüğüm lafları söyleyemesem de, çok üzüldüm gibisinden birkaç laf ettim. Başın sağ olsun be oğlum. Sorma, dedi, sormadım. Yeni haberim oldu, dedim, olsun lan dedi, gelsene bir ara mahalleye, ben hâlâ eski evdeyim. Tabii, dedim, hep aklımda zaten. Gerçekten de hep aklımdaydı Kurtuluş. Sanki nedense, birgün oralara geri dönecekmişim gibi hissediyordum, sanki dönecekmişim de öldü bildiğim herkesi en genç halleriyle görecekmişim gibi... Her tehlikeli maceradan sonra, mutlaka evine dönen o kahramanlardan biri olacakmışım gibi... Sherlock Holmes ne olursa olsun Baker Street 221B'ye, Dylan Dog her türlü canavara rağmen Craven Yolu 7 numaraya, Keloğlan ile Hobbitler de hep köylerine dönmüyor muydu sonunda? Benimki de o hesaptı –güya. Güya, diyorum, çünkü aslında hiçbir yere döneceğim yoktu, biliyorum. Sadece, günün birinde çocukluğumun geçtiği yerlere dönecek olma fikri, uzaktan hoşuma gidiyordu o kadar. Aslında başıbozuk, titrek bir fikirden ötesi değildi sahip olduğum; iyi niyetli ama beceriksiz bir fikirdi hatta, hiç gidilmemiş bir sahil kasabasında, hiç açılmamış –ve de muhtemelen hiç açılmayacak olan– butik bir otel fikrinin içinde yaşıyordu. Varolmayan sahaflarda çay içiyor, kibrit kutusu kadar pastanelerde, en yapılmamışından rengârenk pastalar yiyordu dünyadan habersiz.

Avcumdaki kahve bardağını buruştururken, aşağı yukarı bunları düşünüyordum. Bir de Erman, diyordum, Erman'a da uğramalı birgün. Bakalım, filmleri hâlâ öyle güzel anlatabiliyor mu? Şaka maka, çok iyi film anlatırdı Erman. Anlatmak ne kelime, yaşatırdı resmen. Tüm sınıf etrafına toplanırdı o film anlatırken. Ben de severdim film anlatmayı, ancak hiçbirinin sahnesini kalkıp da onun gibi "Sıvası yer yer dökülmüş koyu yeşil duvarın önünde, 69 model mavi bir SS Camaro durdu. Arabanın içinden, sol ayağı hafifçe aksayan, kahverengi ceketli, asabi görünüşlü, favorilerine *Örümcek Adam*'daki J. Jonah Jameson gibi kır düşmüş, elli yaşlarında bir adam indi. Böyle görsen, gözleri fıldır fıldır, deli bakışlı bir adamdı" şeklinde anlatamazdım. Olsa olsa, "SS Camaro'dan

bir adam indi" diyebilirdim, arabanın modeli de SS Camaro diye aklımda kalırdı, Camaro'yu severim, yoksa araba der geçerdim. Ne eksik, ne fazla... Araba.

Bu arada, yıllar sonra Erman'ın anlattığı filmlere televizyonda denk geldiğimde, onun anlattığı versiyonların, filmlerin aslından hep daha farklı ve daha güzel olduğunu görürdüm. Sıkıcı bulduğu yerlere, mutlaka bir kavga-dövüş ya da sevişme sahnesi eklemişti balta. Araba takip sahnelerindeyse uçmuştu zaten; açılan köprülerden atlamalar, kamyonların arasından iki teker üstünde geçmeler, el freniyle sokakları dönmeler, daha neler neler... Vaktiyle sormuştum, "Neden öyle abartıyordun lan anlatırken?" diye. "Ne bileyim oğlum," demişti, "sizin çok hoşunuza gidiyordu, ben de gaza geliyordum, durduramıyordum kendimi." Doğruydu gerçekten, acayip eğlenirdik o anlatırken. Şimdi de hayatımda benzer bir durum vardı sanki: Babamın anlatmalara doyamadığı Şevket Kemal Bey'in gerçek günlüğüne denk gelmiş ve yine hayal kırıklığına uğramıştım. Gerçi son zamanlarda ilginçleşiyordu günlük. Özellikle de biz şu tefrika olayına karar verdikten sonra; büyükeniştemin iç muhasebeleriyle falan, iyice romana benzemeye başlamıştı. Bazen sırf bu yüzden, acaba Murat Hoca diyordum, günlüğün ilginç olması için bazı yerleri kendisi mi uyduruyordu? Ya da ne bileyim, uydurmasa bile, sıkıcı bulduğu yerlerin sağını solunu mu süslüyordu? Bir ara kendisine sorayım diye düşünmüştüm hatta ama adamcağızı kırarım korkusuyla hiçbir zaman soramamıştım. Hem yok yahu, Hoca yapmazdı öyle bir şey.

Önümdeki kâğıtlara çevirdim kafamı, "Yirmi yedi şubat, bin dokuz yüz on dört..." diye tekrar başladım okumaya.

"Çay ister misiniz doktor bey?" dedi yanımda birisi. Buket hemşireydi. İki ay önce gelmişti bizim hastaneye, yirmi altı, yirmi yedi yaşlarında olmalıydı. Annemin "menekşe" diyeceği türden, renkli, kocaman gözleri vardı.

Biraz şaşkın baktığımdan olsa gerek, kendime çay alacaktım... sizi de görünce... kâğıtlarla... meşgul... bardağınız... size de alayım... gibisinden kırık dökük bir açıklama yapma gereği hissetti.

"Sağ olun," dedim, "teşekkür ederim."

Gitti.

Kaldığım yerden okumaya devam ettim.

27 Şubat 1914 – Ayastefanos
~~İtibar uğruna,~~
~~Şöhret uğruna,~~
~~İktidar uğruna,~~

Hoca sabah söylemişti, senin büyükenişte baştaki sayfaların çoğunu okunmayacak şekilde karalamış, diye. Sadece ilk birkaç kelime okunuyormuş: İtibar uğruna, şöhret uğruna, iktidar uğruna... gerisi yok. Şevket Kemal Bey, aynı cümleye üç defa başlamak istemiş ama başlayamamış anlaşılan. Yazmış yazmış silmiş, yazmış yazmış silmiş, yazmış yazmış silmiş... Ancak iki sayfa sonra "Öyle meş'um bir gündü ki" diyerek, tekrar düzgün şekilde yazmaya başlamış.

Öyle meş'um bîr gündü ki tek kelime yazasım yok. Zaten ne yazsam nafile. Fakat hayır, inadına yazacağım. Çünkü ben, cereyan etmiş hadiselerden ve muhaberattan bazılarını, sırf tarihe not düşmek adına, burada jurnalimde arz ediyorum. Tek gayem, istikbali münevver eylemek ve de tarihin menfî şekilde tekerrür etmesine mani olmaktır. Şimdi, yazmayı kendime vazife addederek, cümlelerimi karalamadan, hiçbirini tahrif etmeden, bocalamadan, en teferuatlı şekilde yeniden yazacağım.

Evet... Sabah zor uyandım. Muhaberata varınca, Mülazım Tevfik'le haritanın önündeki masada birer kahve içtik. Ardından da Tanin'*e göz attık, zaten askeriyede* Tanin *haricinde gazete okumanın imkânı yok. Fethi'nin küçük bir fotoğrafı vardı ilk sahifede; kendisinden sitayişle bahsediyordu gazete. Şam halkının tayyarecilerimizle nasıl iftihar ettiği anlatılıyordu. Diğer sahifeler ise Enver Paşa ve fırka üyeleriyle alakalı haberlerle doluydu.*

Günün ilk telgrafı, alafranga saate göre sabahın sekizinde geldi. Fethi göndermişti, Şam'dan Kudüs'e doğru yola çıkacaklarını haber ediyordu. Saat onda da Nuri, Hama'dan kalkacaklarını haber etti, Humus'a gidiyorlardı. Hama ile Humus arası 45 km olunca, çok geçmeden indiklerini bildirdiler.

Humus'ta da halk, çoğu zaman olduğu gibi, bizimkilere kalmaları için ısrar etmiş. Ancak Nuri, bugün Şam'a mutlaka varmak istediğinden, bu teklifi kibarca reddetmiş. Harika, diye sevinmiştim telgrafı okurken, Nuriler Şam'da en fazla bir gece kalır, yarın sabah

da Kudüs'te Fethilerle buluşurlar. Fakat öyle olmadı. Fakat... Kafamı toparlamalıyım. Evet, evet, evet, kafamı toparlamalıyım. Öğlen yemeğinin sonrasıydı, evet öyleydi. Muhaberata dönmüştüm. Mülazım Tevfik, avcunun içinde yılan gibi kıvrılan telgraf şeridini okumaya çalışıyordu. Beni fark edince, "Kudüs'ten geliyor kumandanım!" dedi heyecanla.

"Âlâ, âlâ... Bitiriyoruz artık seferi Tevfik."

"Öyle kumandanım. Fransızların gözü tayyareci görsün" deyip güldü.

"Yine nerde ziyafetleri varmış, oku bakalım" dedim ben de keyifle.

"Hayır kumandanım, bizimkilerden değilmiş. Kudüs mutasarrıfından geliyor."

"Hayırdır inşallah."

"Vilayet meydanında seksen bin kişi onları bekliyormuş ama..."

"Ama?"

"Ama Kudüs'e... Kudüs'e hâlâ inmemişler kumandanım. "

Bu son cümleyi duyduğumda kalbim sıkışır gibi oldu. Fethi ile Sadık, dört saat önce havalanmıştı Şam'dan; o vakte kadar çoktan Kudüs'e varmış olmaları icap ediyordu. Belki de, birkaç gün önce tıpkı Nurilerin başına geldiği gibi, çölün ortasında bir yere mecburî iniş yaptılar, diye düşündüm. Fakat o halde bile, bir kasabadan, karakoldan yahut da bir istasyondan bize telgraf çekerlerdi.

"Çabuk Tefo," dedim, "Mutasarrıfa cevap ver, sıhhıyeye, süvârilere haber salsın. Hemen aramaya başlasınlar bizimkileri. Allah korusun, kazası var, eşkıyası var, her şey mümkün oralarda."

Tevfik Kudüs'e telgraf çekerken ben de Şam'dakilere haber verdim. Küçük bir süvari müfrezesi, sıhhiye ve makinistlerle birlikte buyurun çayınız, yalnız köpük bardak kalmamış, plastiğe koydurttum. İki de şeker ekledim yanına.

Ne kâğıdı, ne plastiği diyordum ki Buket Hemşire'nin koca gözlerini gördüm karşımda. Elindeki bardaklardan birini bana uzatıyordu.

"Bana da mı çay getirdiniz?" dedim şaşkınlıkla.

"İstememiş miydiniz yoksa?"

"Eee..."

"Siz öyle sağ olun, teşekkür ederim, deyince ben... Ayyy! Çok affedersiniz."

"Olsun," dedim, "önemi yok, getirmişsiniz artık, teşekkür ederim."

Belli belirsiz gülümsedi. Hafifçe mahcup, hafifçe kafası karışıktı.

Sorma gereği hissetmeden, masanın köşesine ilişti sessizce.

Getirdiği çaydan göstermelik bir yudum alıp tekrar günlüğe döndüm. Daha doğrusu dönmeye çalıştım; çünkü Buket Hemşire göz ucuyla beni inceliyor gibiydi o sırada. Kafamdaki terli yansımalardan bir anlam çıkartmaya çalışıyordu belki, ya da gömleğimin altında iki kat olmuş göbeğime rağmen, nasıl oluyor da hâlâ çay bardağına uzanabildiğimi merak ediyordu. Bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu, hissedebiliyordum. Ya havalar ya da hastanenin bol salçalı yemekleri hakkında konuşmaya başlayacaktı muhtemelen. Genelde öyle olur. Hep aynı muhabbetler, çevremde döner durur.

"Dün nasıl şiddetli bir fırtına vardı öyle, değil mi?" dedi.

Havalardan konuşacaktık belli ki...

"Evet, çok fenaydı gerçekten" dedim.

"Aslında ben o kadar da fena bulmuyorum fırtınayı."

Anlaşıldı, havalardan devam edecektik. Cevabını merak etmediğim sorular konusunda uzman biri olarak "Nedenmiş o?" diye sordum.

"Ertesi güne, herkesle konuşacak ortak bir konu oluyor" deyip gülümsedi. "Bir de elektrik kesintilerini falan, biraz seviyorum galiba."

Falan... Biraz... Galiba...

"Ben hiç sevmem" diye kestirip attım. Falansız. Kesin.

"Kesintileri mi?"

"İkisini de. Yalnız izin verirseniz..." diyerek elimdeki kâğıtları işaret etim. "Biraz önemli de, okumam gerekiyor."

"Kusuruma bakmayın doktor bey, şey ettim biraz, fark etmedim."

"Sorun değil," dedim, "çay için de teşekkürler."

"Siz de hep teşekkür ediyorsunuz, kafam karışıyor doktor bey" deyip yine gülümsedi, çok içtendi gülüşü.

Ben de aynı şekilde karşılık verdim. En azından, aynı şekilde karşılık verdiğimi düşünüyorum. Hani öyle, yüz yıllık aile yadigârı vazoyu kırmış misafir çocuğuna ah-canım-hiç-önemi-yok der gibi riyakârca gülümsemedim. Kırk iki yaşındaki uykusuz bir cerrah ne kadar sempatik gülümseyebilirse artık, o kadar sempatik gülümsedim. Sonuçta, kimseye kızmaya hakkım yoktu. Kalkmış, hiç bilmiyormuş gibi, hastane kantininde günlük okumaya çalışıyordum. Bölen de olurdu, dağıtan da olurdu, çay getiren de... Son bir gayretle günlüğe döndüm. Birkaç cümle geriden, tekrar okumaya başladım.

Tevfik Kudüs'e telgraf çekerken ben de Şam'dakilere haber verdim. Küçük bir süvari müfrezesi, sıhhiye ve makinistlerle birlikte Kudüs istikametine doğru yola çıktı. Velhasıl atlarla, askerlerle, iki yüz kilometrelik güzergâhı, iki ayrı koldan taramaya başladık. Bir taraftan da, tayyarenin son görüldüğü yeri tespit edebilmek için, ana güzergâh üzerindeki her vilayete, her nahiyeye telgraflar çekiyorduk. Görmedik, diyorlardı; haberimiz yok, hiç geçmedi, sesini bile duymadık. Sesini bile... Sesini bile... Yazılanları okudukça kulaklarım uğulduyordu. Battıkça batıyordum dibe doğru. Nerdesin Fethi, diyordum içimden, nerdesiniz Sadık? Bir ses verin, bir haber edin. Hiçbir şey olmuyordu. Bir kâbusun ortasında, biçare debeleniyordum. Sonra Nuri'ye ulaşmaya çalışıyordum. Belki diyordum, belki o tayyaresiyle çabucak bulur Fethileri. Ancak olmuyordu. Lakin o sırada Nuri, her şeyden bihaber, Humus'tan Şam'a doğru uçmakla meşguldü.

Nihayetinde, Taberiye Gölü kıyısındaki küçük bir bucaktan geldi ilk haber. Oradaki balıkçılar, Fethi'nin tayyaresini birkaç saat evvel Golan Tepeleri'nin üzerinden geçerken görmüşlerdi. Kudüs istikametinde yol alıyormuş. Bütün araştırmayı, hemen bahsettikleri bölgeye hasrettik. Heyhat! Nasıl da kolayca yazdım hasrettik diye. Çölün ortasında kıymetli dostlarımı aramıyor da, nöbet cetveli hazırlıyordum sanki. Hasrettikmiş. Etsek etsek, halt ettik, halt ettim. İçim sıkılıyor, içim, lakin devam etmeliyim.

Köylüleri de yanlarına alıp her tepeyi, her vadiyi, her derenin dibini taradı bizimkiler. Ardından... Ardından Mülazım Tevfik'in önündeki telgraf makinası, ömrümden eksilen zaman misali, ağır ağır tıkırdamaya başladı. Tık tık tık... Tık tıkır... Tık tık tık... Tık tıkır... Alafranga saate göre öğlenden sonra üç civarıydı. Ben kendi masamdaydım, ellerim hafifçe titriyordu. Ellerime bakıyordum. Parmaklarımda, damarlarımda, bileklerimde gezdiriyordum gözlerimi. Gömleğimin manşetine biraz mürekkep bulaşmıştı. Karaydı, kapkaraydı. Kolları ve bacakları vardı mürekkebin. Gözleri ve kulakları vardı. Bakıyordu bana, bakıyordu ruhuma doğru. Gözlerimden içeri akıp, katre katre zihnime bulaşıyordu. Haydi, diyordu, haydi kapat gözlerini, bu aysız karanlıktan ötesi yok. Bugün ya da yarın ya da dün ne fark eder? Hepsi bir, hepsi karanlık artık, kapat gözlerini, kapat... Kapatıyordum. Tık tık tık... Tık tıkır... Tık tık tık... Tık tıkır... Mülazım Tevfik'in sesi yankılanıyordu kulaklarımda, "Kumandanım," diyordu, "Fethi yüzbaşım... Sadık yüzbaşım... şehit olmuşlar kumandanım."

Koca bir ağaç devrildi içimde, o sözleri duyduğumda. Taşıyla toprağıyla, mazi içimden sökülüp gitti sanki. Bir laf ettim mi, bir şey yaptım mı, ellerimi nereye koydum, oturdum mu kalktım mı, hiçbirini hatırlamıyorum. Sadece...

"Densizlik etme Tefo!" diye bağırdığımı hatırlıyorum.

Hayatın duracağını zannettiğimi hatırlıyorum.

Kulaklarımın uğuldadığını...

Makinaların inadına tıkırdadığını...

Bileklerime sarılan mürekkepten ahtapotları, telgraftan fışkıran kâğıttan yılanları ve de her yılanın içimde açtığı derin derin yaraları hatırlıyorum. Sonra, kazayla alakalı teferruatlar doluyor zihnime irili ufaklı. En çok da onlar yakıyor canımı. Gözümü kapattıkça ters dönmüş kollar, kırılmış bacaklar görüyorum. Zira kolları ve bacakları kırılmış bizimkilerin, pardon, yanlış yazdım, 'feci şekilde' kırılmış. Son gelen telgrafta öyle yazıyordu. Feci şekilde... Etten dışarı fırlamış kemiği, kemikten içeri saplanmış ahşabı ve çeliği hissediyorum oturduğum yerde. Kayalardan aşağı akan sıcak kanın kokusunu alıyorum neredeyse. Bir de etrafa saçılmış beyin parçalarını görüyorum. Tayyare hiç süratini azaltmadan, öyle şiddetli çarpmış ki çünki yere, Fethi'nin de, Sadık'ın da kafaları paramparça olmuş. Müfrezedekiler enkazı bulduklarında, altimetrenin ibresi hâlâ üç yüz metreyi gösteriyormuş. Anladığım kadarıyla çok ama çok süratli irtifa kaybetmiş bizimkiler, her şey bir anda olup bitmiş. Geçtim Fethi'nin manevra yapmasını, altimetre dahi vaziyeti fark edememiş.

Etse ne olacaktı ki? Yine düşeceklerdi, yine düşeceklerdi. Daha evvel Blériot XI ile uçtuğumdan biliyorum, o muvazenesi bozuk tayyareyi herhangi bir anaforda toparlamak neredeyse imkânsız. Benzin deposu, kuyruğa çok yakın bir kere; tayyare pikeye girdiğinde, o pikeden çıkmak rüzgârsız havada bile büyük maharet istiyor. Adeta bir uçan tabut... Bu cihetle: Ben olsam, hararet farkının ve dolayısıyla şiddetli rüzgârın bol olduğu çölde, katiyen Blériot'ya itimat etmezdim. Tedbir mahiyetinde, asgari iki bin metre irtifadan uçardım. Ben olsam tabii, ben olsam... Şu saatten sonra kendimden bahsetmenin, kazaya dair faraziyelerde bulunmanın ne ehemmiyeti var ki? Velhasıl, tahtaları gıcırdayan, bezden bir tayyarenin içinde şehit oldu bizimkiler. Bir Fransız tayyaresiyle, Fransızlara mukabil vereceğimiz o fevkalade manasız cevap uğruna göçüp gittiler.

Velhasıl öldüler.

Velhasıl öldürüldüler.

Velhasıl paramparça oldular.

Velhasıl, velhasıl, kurban edildiler; İttihatçıların itibar ve şöhret sevdası uğruna, hayalperestliği uğruna, kifayetsizliği uğruna, gözleri kör hüsnüniyetleri uğruna, en çok ama en çok da –ahmaklığa meyleden ümitleri uğruna, kurban edildiler.

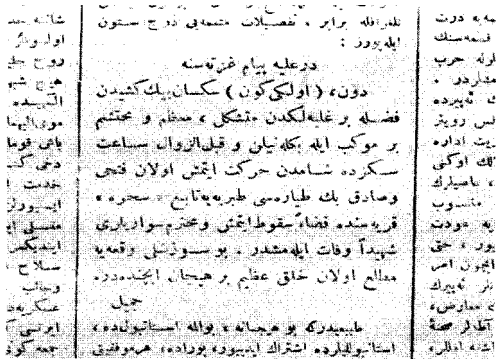
Ve ben,

telgraf makinasının başında bunların hepsine ortak oldum. Herkes kadar aptal ve de herkes kadar suçluyum. Affet beni sevgili dostum. Seni temin ederim ki elimden geleni yaptım. Hakikaten denedim. Binbaşı Veli Bey'e vaziyeti izah etmiştim. Bu tayyarelerle olmaz demiştim. Bilhassa Nurilerin tayyaresi için konuşmuştum. Yaptım bunları Fethi, mimlenmeyi ve hatta sürgün edilmeyi göze alarak yaptım. Ancak olmadı, binbaşı hazretleri kâle almadı beni; vebali boynuna, vicdanı nasıl el veriyorsa öyle yaşasın bundan sonra. Tabii kalkıp da Veli Bey'in ölmenizi arzu ettiğini söyleyemem. Hayır, hâşâ, kimse ölmenizi arzu etmedi, ancak herkes biraz göz yumdu. Ne yazık ki ben de onlardan birisiyim. Bazan iyi niyetler, akla gölge edermiş, kıymetli dostum. Hep o iyi niyetlerle yapılırmış, bazı büyük kötülükler. Bizimki de o misal oldu; ha kasten, ha taksîrle artık... Öldün sen Fethi, öldürdük biz seni. İkinizi de hiç gözümüzü kırpmadan öldürdük.

Bu dünyada, birgün bir yerlerde karşılaşma ihtimalimiz kalmadı artık. Tamam hep uzaktaydınız, uzaklardaydık, çoğu vakit farklı cephelerde, farklı ufuklardaydık ama mutlaka bir yerlerde –en çok da Hristo'nun Meyhanesi'nde– karşılaşırdık. Kahkahalarınızı, şakalarınızı tekrar duyardım. İhtimali vardı. İhtimali... Fakat şimdi, hepsi bitti. Biz ki eski bahriyeliyiz, alışkınız beklemeye, bilirsin Fethi; nöbet bekleriz, emir bekleriz, müsaade bekleriz... Az mı bekledik güneşin doğmasını, güvertenin aymasını, dalgaları, fırtınaları? Üzerimizden akıp geçmedi mi hepsi? Çarptı, hırpaladı, kırdı bazan sağımızı solumuzu ama en nihayetinde geçip gitmedi mi? Ancak ölüm... Ancak ölüm öyle değil ki aziz dostum, bir kere geldi mi hiçbir yere gitmiyor. Velhâsılıkelam, artık suallerin cevapsız, kelimelerin kifayetsiz kaldığı yerdeyim. Sizleri tanıma bahtiyarlığını yaşadığım için, kendimi şanslı addediyorum. Elveda dostlarım, ikinizi de asla unutmayacağım. Ruhunuz şâd, mekânınız cennet olsun.

İcmâlen,
Fethi ve Sadık / Blériot XI "Muavenet-i Milliye" - Ebediyen Şam
Nuri ve İsmail Hakkı / Deperdussin "Prens Celaleddin" - Şam

Bugünden sonra, uzun süre tek kelime dahi yazmamış Şevket Kemal Enişte. O aradaki dönemde ne yaptı, tam olarak neler oldu bilemiyorum. Kazayla ilgili, bol bol haber okudu muhtemelen – günlüğün arasına da bir gazete kupürü koymuş zaten; düzgünce kesmiş kenarlarından, tam karşıdaki sayfaya yapıştırmış. Ben bulduğumda kupür sayfaya yapışık değildi tabii, tutkalı çoktan kuruyup gitmişti. Aldım, tekrar yapıştırdım.

Bahsettiğim kupürün çevirisini, sayfanın sonuna eklemişti Murat Hoca. Başına da tükenmez kalemle aynen şöyle not düşmüştü: "Doktorum, sen hep benim günlüğü yeterince tercüme etmediğimi söylüyorsun ya? Sırf bu yüzden, kupürde yazanların tek kelimesine dahi dokunmadım, sadece latin harfleriyle baştan yazdım. Bak bakalım, nasıl oluyormuş. Şimdi bana kalkıp da 'Yok efendim ben hâlâ bir fark göremedim' dersen, o içtiğin dandik sigaradan bir karton alacağım sana."

Güldüm okuyunca.

Her fırsatta sigarama laf etmeye bayılırdı.

Ardından haber başlığını okudum: *Fennin Bizde İlk Kurbanları*, yazıyordu. Eh, dedim, çok da fena değil, anlaşılıyor yani. Ama altındaki cümlelere göz atınca –*Dün, (evvelki gün) seksen bin kişiden fazla bir kalabalıktan müteşekkil, muazzam ve muhteşem bir mevkib*

ile beklenilen ve kable'l-zeval saat sekizde Şam'dan hareket etmiş olan Fethi ve Sadık Bey tayyaresi Taberiye'ye tabi Sahre karyesinde kazaen sukut etmiş ve muhterem süvârîleri şehiden vefat eylemişlerdir. Bu suzişli vakaya muttali olan halk, azim bir heyecan içindedir– maalesef Hoca'ya hak vermek zorunda kaldım. Beterin beteri varmış.

Bu arada ilginçti, gazeteye göre pilotlar ters rüzgârın, uçağın veya herhangi başka bir nedenin değil, fennin, yani bilimin kurbanı olmuşlardı. Bilimin kurbanı... Şu başlığı görünce, Kahire Seferi'nin herkes için bir uçak yolculuğundan çok daha fazlası olduğunu anladım; ışık hızını aşmak ya da Mars'a insan göndermek gibi büyük bir olay olmalıydı o yıllarda. Ondanmış demek, halkın her şehirde saçma sapan böyle deli gibi coşması, ağlaması, bağırması... Tabii ben, ciğerlerimin içinden Wİ-Fİ dalgalarının geçtiği, uçak biletlerinin tek tıkla 29.90'a alındığı bir devirde, olayın asıl büyüklüğünü biraz geç idrak etmiştim.

Oh, deyip arkama yaslandım, bölüne bölüne de olsa, bitirmiştim sayfaları. Yirmi saniye içinde hayat cevabını verdi tabii; bir gürültü, bir bağrış çağrış koptu alt kattan. Sayfaları katlayıp hemen önlüğümün cebine soktum – saat sekize geliyordu. Evet, dedim, başlıyoruz işte. Bardağın dibindeki çayı –ki buz gibi olmuştu– tepeme dikip koridora fırladım. Daha merdivenlerden aşağı inerken yüzüme çarptı acilin uğultusu. Epik hadememiz Aydoğdu, giriş kapısının olduğu tarafta "Geri çekilin kardeşim!" diye kalabalığın üstüne yürüyordu, "Sedye geçsin. Yol aç, yol, yol!" Ardından bir sedye vınlayıp geçiyordu yanımdan. Ortalık çimento ve alçı kokuyordu. "İnşaat çökmüş, inşaat!" diye bağırıyordu hemşirelerden birisi, "Çekilin! Yol açın!" Çekiliyorduk. Yol açıyorduk. Sedyede kıvranan adamla göz göze geliyordum o an. Kuruması için bırakılmış, betondan bir heykele benziyordu yüzü ve de hepimize inat, toz içinde gülümsüyordu. Birkaç dişi eksikti. Şu huzuru çok aradım ben, der gibiydi bakışları. Şu huzuru çok aradım ben hemşiranım, bırakın dinleneyim, beni bırakın, yok-yok, arkama yastık koymayın, ne zahmet ettiniz, yok rahatım, yok gerçekten rahatım, beni bırakın hemşiranım... Derken hepsi bitti. Öylece donup kaldı adamın gülümseyişi. Şu pilotlar, diye geçirdim ben de içimden, acaba onlar da bizi bırakın demişler miydi?

13. Kıpırtısızdı Hayat, Bir Heykel Gibi

Hastaneden eve döndüğümde, ne Şevket Kemal Bey'in günlüğü kalmıştı aklımda ne de Fethi Bey'in kazası. Morga çevrilmiş buz pateni pisti gibi hissediyordum kendimi, sus pus ve de allak bullaktım. Gözlerimi ovuşturdum, kulaklarımı... Kulaklarım uğulduyordu hâlâ. Beynimin içinde patlamıştı sanki tabanca. Halbuki, olağan sayılabilecek bir mesaiydi benim için; inşaatın biri çökmüş, işçilerden biri acilin girişinde ölmüş, birinin kolu dirsekten kırılmış, bir diğerininse karın boşluğuna sekizlik demir saplanmıştı. Bir ölü, iki yaralı, triaj usulüyle siyah, sarı, kırmızı... Halledilmeyecek iş değildi, iç organlardaki hasarı kontrol edecek, ona göre de demiri çıkartıp cildi kapatacaktık; nitekim öyle de yaptık.

Sonrasındaysa, çoğu ameliyatın sonrasında yaptığım gibi –hayatımdaki rutinler ve ritüeller gereği– sigaraya çıkacaktım, fakat öyle olmadı. Bunun yerine, on sekizinde var yok, kara kuru bir oğlan "Kim öldürdü lan babamı!" diye daldı içeri, çekti tabancayı –Pat! Pat! Pat!– havaya saydırdı hastanenin ortasında. Yüz küsur kiloluk bir adamın yapabileceği en çevik hareketlerle, atladım bir tarafa doğru, merdivenin altındaki yangın kovalarına koşarım diyordum ama temizlik odasının karanlığında buldum kendimi. –Pat!– Bir kere daha patladı silah. Ancak birkaç saniye sonra fark edebildim, kocaman bir el omzumu kavramıştı. "Ses etme doktorum, yakarlar valla" dedi birisi tam ensemde. Aydoğdu? Aydoğdu muydu? Evet, oydu. Kısık kısık konuşuyordu. Ben ortalarda balina gibi çırpınırken, sağ olsun içeri çekmiş beni. –Pat! Pat!– İki el daha... Bir kadının kesik çığlığını duydum o sıra, ah ya da öyle bir şey...

"Burayı başınıza yıkarım! Anladınız mı lan? Burayı başınıza yıkarım oğlum! Hangi doktor baktıysa, gelecek buraya!" diye bağırıyordu dışarda oğlan, "Ekmeğinin peşindeydi lan babam! Ne yaptı size adam? Ne yaptı?" Ardından bir koşturmaca oldu, birkaç bağrışma...

"Bırak silahı! At yere, at!"

Hastane jandarması gelmişti sanırım, hafifçe kapıyı araladım.

Yaka paça alaşağı ettiler çocuğu. Sırtına bastırdı jandarmalardan birisi, diğeri güçbela ellerini kelepçeledi. Yerde tepiniyordu. Birkaç defa, cenazem var asker ağa, diye bağırdı, biraz daha çırpındı, biraz daha bağırdı ama kurtulamadı. Göz göze geldik çocukla: Hem öfkeli hem de özür diler gibi baktı bana, ağlamayacağım ulan diyordu sanki, babam ölmüş kime ne, ağlamayacağım ulan. Ağlamadı da... Sanki babasını ben öldürmüşüm gibi içimde bir suçluluk hissetim o an ve de hâlâ temizlik odasında gizlendiğimi fark edip utandım.

Odadan dışarı çıktığımda, tavanda bir, iki, üç... dört... beş, altı delik... yerde, yüzükoyun yatan ufak tefek bir hemşire vardı. Hemen kızcağızın yanına koştum. Buket Hemşire'ydi. Kafası yana dönmüş, kocaman gözleri sonuna kadar açılmıştı. Tam ensesinden girmişti kurşun, öldüğünü bile anlamamıştı muhtemelen. Oysa... Oysa daha o sabah, daha o sabah gülüyor, nefes alıyor, yanlışlıkla bana çay getiriyordu. Biraz yavaş yürüseydi ya da biraz daha hızlı, hâlâ hayatta olabilirdi. Olmadı işte. Buraya nerden gelmişti acaba, bir hayali var mıydı, yalnız mıydı, kalabalık mıydı... hiçbirini bilmiyordum. Elektrik kesintilerini seviyordu galiba, en son onunla ilgili bir şeyler söylemişti. Buket Hemşire'nin bendeki hükmü, velhasıl bundan ibaretti.

Oturduğum sandalye, belli belirsiz altımda gıcırdadı; elimde bir kutu bira, dudağımda yanmayan, unutulmuş bir sigara, salonun ortasında öylece bıyıklarımı yoluyordum. –tıng– Kime kızılır ki şimdi, diye geçiriyordum içimden. Demire, kuma, betona, inşaatın altından kayıp giden toprağa nasıl kızar insan? –tıng– Ölen babaya, hatta mutlu ve mahcup ölen babaya, nasıl kızar insan? Bir çocuğun cahilliğine, ıstırabına, tavandan seken mermiye, paramparça beyinciğe nasıl öfke duyar? –tıng– Sadece kendime kızmalıydım belki de, en kolayı buydu, şikâyetçi olmazdım. Çok yapardım böyle, hep kendime kızardım, hep kendime kızardım... Züleyha'nın inlemeyi andıran çığlığı geldi o sırada üst kattan. Peşinden –tıpır, tıpır, tıpır– Fatma Hanım'ın uykusuz terlik sesleri duyuldu. Kekik suyu, ardıç yağı, artık kimden ne duyduysa, aktardan ne bulduysa içirecekti yine kızcağıza. Bazıları için ölüm, huzurun ta kendisi olmalıydı. Huzurun ta kendisi... Acı acı güldüm. Bir yudum daha aldım biramdan, sigaramı yaktım.

Benim için huzur neydi peki? Ölüm değildi, ondan eminim. O gün hastanede ölüp gitsem, çok mu iyi olacaktı? Şaka maka, ölüp

gidecektim orda. Ne için peki? Hiç... Buket Hemşire niçin öldü? Ona da hiç... Boku bokuna, pisi pisine, kim hangi ismi seçerse artık, o biçimde gitti işte. Safça da bir kızdı oysa. Güzelceydi. Akşama izleyeceği diziler vardı muhtemelen, henüz kapağını açmadığı yeni bir şampuan almıştı belki de –güne ferah başlayacaktı– ve belki de Wİ-Fİ şifresini üst kattakilerle paylaşıyordu –bir akşam yumurta istemişti hatta onlardan, komşuluk ölmemişti– bir de Candy Crush'ın yetmişinci bölümünde takılıp kalmıştı, geçecekti birgün, mutlaka geçecekti orayı. Hepsi yarım kaldı.

Kimin için aktığını bilmediğim, birkaç damla yaş döküldü gözümden. Rafine mutsuzluk... Damlalardan biri, bıyıklarımın kenarından süzülüp dudaklarımın arasına girdi. Tuzluydu. Gök gürledi birdenbire, –GÜMBÜR!– ardından, kurulu saat gibi, Züleyha'nın sesi yankılandı. Yağmur geliyordu. İnce ince çamura bulanacak, tertemiz bir yağmur...

Anlamsızca, ceketimin iç cebindeki kâğıda gitti elim, içinde yüz küsur yıllık ölümler ve paramparça pilotlar vardı. Sigaramdan derin bir nefes çektim, ölüp gittiğimi düşündüm. Bir uçağın içinde olmasa da, hastane koridorunda yere serildiğimi gördüm. Sırtımda bir kurşunla, Buket Hemşire'nin yanına devrilmiştim. Fakat halime üzülmedim, ne olurdu ki sanki ölsem, ne yarım kalırdı ki ardımdan? Bir ihtimal şu günlük... Hayır, onu da Murat Hoca hallederdi, öyle yarım bırakmazdı. Kebapçının sokağında bir yazı vardı, mavi boyayla duvara yazmışlardı, o geldi aklıma: Biz şimdi ölsek, diyordu yazıda, en fazla kahvede çaylar soğur. Benimki de o hesaptı galiba. Olsun, yine de ölmek istemedim. Saklanacak delik aradım silahlar patlarken, annemi gördüm yanımda en güzel haliyle, sonra babamı, ne alakaysa Süleyman Amca'yla Kâmuran Teyze'yi bile gördüm. Bir anlığına da, üniversitedeki kız arkadaşımı... Piyano çalıyordu geniş bir sahnede, saçlarını yine tepesinde topuz yapmıştı. İşte o kısacık ânın ortasında, değiştiğimi hissettim; çok değil elbette, azıcık. İnsan kırkından sonra çok değişirse, delirir çünkü. İyi, dedim içimden, hadi oğlum Mithat artık harekete geç, bir şeyler yap. Hiç yapmayacağın işlere kalkış mesela. Mesela... Mesela en basitinden, Erman'ın yanına uğra; bir kuru başsağlığı diledin, *diledim*, başka da bir halt yapmadın, *yapmadım*, o kadar gelirim Erman, görüşürüz Erman, falan filan ettin, *ettim*, atla o zaman hafta sonu, git gör işte. Hem çocuğa da

teselli olur, ordan başlarsın ufak ufak yaşamaya, çık artık dışarı, bas git.

İlk defa lafta kalmadı bir hezeyanım.

İki hafta sonra gerçekten basıp gittim.

Yağmurlu bir akşam vakti indim İstanbul'a. Havaalanından çıkar çıkmaz bir sigara yaktım. Bu küçük ziyaretin, günün birinde bütün hayatımı kökünden değiştireceğini bilmeden, kapıda bekleyen taksilere doğru ağır ağır yürüdüm. Bir adım, bir adım, bir adım daha...

14. Karanlıktır Bazı Evler

Ne kadar ertelesem de sonunda gelmiştim işte. Silecekleri can çekişen bir taksinin içinde, neredeyse bütün çocukluğumun geçtiği Kurtuluş'a doğru gidiyordum. Taa geçen haftadan sözleşmiştik Erman'la. Bizim mahallede patlayana kadar rakı içecek, gerekirse Despina'dan mezeyle yolluk kapıp gerisine evde devam edecektik. Ağlayacaktık belki Kâmuran Teyze için, sonra üstüne Süleyman Amca'yı anacaktık. Mutlaka anardık. Çok güzel boğma rakı yapardı Süleyman Amca. Her senenin ilk mahsulünde bizimkileri yemeğe çağırırdı; o yemeklerde annem daha bir genç görünürdü gözüme, babam da daha bir hareketli... Biz ise hep çocuktuk, zamanın akmadığını zannediyorduk. Kafamda bütün bunlarla, öksürür gibi gülümsedim.

"Bir şey mi söyledin müdürüm?" dedi taksici – akşam akşam kimsenin sağlık problemini dinleyesim olmadığından, adama bir rulman fabrikasında satış müdürü olduğumu söylemiştim. Hatta kendimi role kaptırıp, çift sıra eğik bilyalı rulmanlarla ilgili, birkaç uydurma laf bile etmiştim. İşe yaramıştı.

"Yok" dedim, kafamı telefondan kaldırmadan. Laf olsun diye birkaç haber sitesine girdim çıktım; birkaç e-posta okudum: Bir tanesi Murat Hoca'dan geliyordu. Görünce şaşırdım, çünkü son günlerde okuldaki işleri epey yoğundu, değil günlüğün çevirisine, gazetedeki haftalık köşesine bile zor yetişiyordu. Bir de üstüne fena üşütmüştü. Söyledim mi bilmiyorum ama bünyesi çok sağlam değildi bizim Hoca'nın. Her sene mutlaka bir iki defa yatak döşek hastalanırdı. Hâlâ hafif ateşi varmış, ondan bahsetmiş, ama kendini düne göre biraz daha iyi hissediyormuş, okuldaki işlerini de epey yoluna koymuş. Yakında yine tam gaz çeviri işlerine dalardık.

Telefonu cebime koydum, dışarıyı izledim görebildiğim kadar. Yağmurun altında, olduğundan daha karanlık görünüyordu şehir, olduğundan daha kalabalık, daha beton, daha üst üste... Tekerlerden gelen sabit bir tıkırtı eşliğinde, ağır ağır ilerledik hepsinin arasından, Haliç Köprüsü'ne gelince de durduk. Trafik felçti. *Öm-*

rümü yıllara değil, yollara verdim, yazıyordu öndeki taksinin arka camında; tam da o yollardan birinin ortasında olmalıydık. Arabasının burnunu kenardan ustaca sokup yan şeride kıvrıldı sonra o şoför. Bir halk otobüsünün arkasında, Güleryüz Cobra, yazısıyla baş başa kaldık. Güleryüz Cobra... Yanımızdaki körüklü otobüs ise, arka mahallelerden yuttuğu kalabalığı asfaltın üstüne kusmak ister gibi, dur kalk yapmakla meşguldü o sırada. Kapılarını bir açsa, safra ve terle karışık, insan fışkıracaktı içinden. Birbirinin üstüne yığılmış adamlar, birbirinin üstüne yığılmış kadınlar, birbirinin üstüne yığılmış servisler, taksiler, arabalar, kamyonetler, bunların arasından vızır vızır geçen motosikletler, pizzacılar, hamburgeciler, dönerciler, kebapçılar, kornalar, kornalar, göğe savrulan yağlı dumanlar, taksinin camından aşağı akan kırmızı ışıklar, tozlar, şemsiyeciler, lambalar, kornalar, yine kornalar... Başım döner gibi oldu. Sanırım İstanbul'un trafiğini de kalabalığını da unutmuştum. Öyle acayip gelmişti ki hepsi birden, öyle yabancı hissetmiştim ki o anda kendimi... Batılı turistlere has, otantik soslu oryantalist bir şaşkınlıkla olmasa bile, zamana ayak uyduramamış, ihtiyar bir adamın şaşkınlığıyla bakmıştım etrafa. İşte o gün, doğduğum büyüdüğüm semt dahil, hiçbir yere ait olmadığımı anlamıştım. Zamandı çünkü benim asıl memleketim. Epey geçmişte, uzaklarda bir yerlerde, televizyonların siyah-beyaz olduğu, incecik bir zaman dilimine aittim.

Feriköy tarafına dönünce trafik hafifledi. Parke taşı kaplı, çukur çukur sokaklardan geçtik. Loş ışıklı birahaneler belirdi sağda solda; birinin kapısında, saçları civciv sarısı, yaşlıca bir kadın, apartman saçağının altına sığınmış, cep telefonuyla konuşuyordu. Biz geçerken hafifçe eğilip taksinin içine baktı. Taksici kendi kendine tıslayıp güldü. Sarsıla sarsıla devam ettik yola. Boydan boya mermerci dükkânlarının olduğu birkaç çamurlu sokaktan sonra, mezarlığın yanındaki yokuşu tırmanmaya başladık. Sokak lambalarının koyu ışığında uçları parıldayan demir parmaklıklara baktım. Kâmuran Teyze, Süleyman Amca, annem, babam, hepsi bu parmaklıkların diğer tarafındaydı işte. Aynı yağmurun altında, kaldıkları kadarıyla ıslanıyorlardı.

Yine o can sıkıntısı geldi çöktü üstüme. Taksinin camını açtım. Kimin olduğunu hatırlamadığım plastik bir çakmakla –Zippo'mu yine kaybetmiştim– sigaramı yak... yak... yak... yaktım. Bir tane de

taksiciye verdim. Adam daha iki nefes çekmişti ki ciğerleri sökülüyormuş gibi öksürmeye başladı.

"Müdürüm bu ne böyle?"

"Gauloises," dedim, "biraz serttir, kusura bakma."

"Vay abim, vay!" dedi son nefesiyle, "Öhhh! Yok kusuru değil de –öhhhö! Ben yani, arada içiyorum müdürüm, çok tiryakisi değilim, hani sana şey olsun diye aldım. Öhhh... Oyyyy, ciğerim yandı." Böyle biraz daha öksürüp konuştu adam, bir iki güldü. Sonra tekrar sessizlik oldu. Sileceklerin sesini dinleye dinleye mezarlığın sonuna doğru çıktık. Biraz ilerideki duvarın dibinde, pas rengi yağmurluğuyla bir adam sigara içiyordu. Eskiden biz de Erman'la aynı duvarın dibinde sigara içerdik. Lisenin ilk yıllarıydı. Ortak aldığımız bir paket olurdu genelde, evdekiler bulmasın diye apartman girişindeki merdivenin altına saklardık. Sonra milletle bir yığın kavga. Çeşit çeşit. Sigara kavgası, bisiklet kavgası, kız kavgası, erik kavgası, top kavgası... Kavganın her türlüsüne girerdik Erman'la, birlikte epey adam tepeledik. Bir keresinde de Durmuş ve itlerinden feci dayak yemiştik. İkimizi birden yere devirip hunharca tekmelemişlerdi. Topukla girmişti şerefsizler. Hatta Erman'ı ufak tefek diye kaldırıp çöp tenekesinin içine atmışlardı. Ama zeki, çevik ve arızalıydı Erman; yaz tatili dönüşü, bizi dövenlerin hepsini tek tek bulup kızılcık sopasıyla hacamat etmişti. Durmuş'u da –elbette benim yardımımla– çöp tenekesine atmıştı. Velhasıl, telaşlı ve çalkantılı yıllarımız oldu. Zamanla ikimiz de durulduk. Ben kendimi köhne bir hastanede konsültasyon kâğıtlarıyla boğuşurken buldum. Erman da günde on saatini redaksiyon yaparak geçiren gözlüklü bir adama dönüştü. Çok güzel tiyatrocu bir kızla evlendi sonra, iki oğlu oldu. Sait ile Faik... Ardından boşandı. Üç dört yıl geçmedi, yeniden evlendi. Hem de eski karısıyla... Karısının adını hatırlamaya çalışıyordum ki durdu araba. Gelmiştik.

Taksiden indim. Kırık bir kederle, çocukluğumun geçtiği sokağa baktım. Kaldırım taşlarına kadar değişmişti mahalle. Ne Lütfü Bakkal'ın dükkânı kalmıştı geriye ne de onun yanındaki küçük odunluk... İkisinin yerine, apartmanın altını kaplayan kocaman bir halı yıkamacı açılmıştı. Bir tek köşedeki pastane duruyordu. Tabii artık Cavit Ağbi işletmiyordu orayı, yıllar önce başkasına devretmişti, ama en azından hâlâ bir pastane vardı aynı köşede. Kurupasta vitrini bile aynıydı. İlk sıraya, uçları hindistancevizi kaplı, U şek-

lindeki kurupastalardan diziliydi. Onları görünce derinden derine neşelendim. Hiçbir mantıkla açıklanmayacak şekilde iyi hissettim kendimi. Daha bütün, daha gerçek ve de daha insandım sanki...

Ermanların ziline bastım.

Bizimki balkona çıktı.

Kapı otomatı bozukmuş, bana yukarıdan anahtarı attı. Hep öyle olurdu zaten.

Apartmana girmek üzereyken "Çiko* merdivenlerden çık!" diye seslendi, "Asansör de bozuk!"

Çiko... Amma uzun zaman geçmişti şu lafı duymayalı.

Bir elim tırabzanda, tutuna tutuna çıktım dördüncü kata.

Erman baltası kapıyı açtı.

Nefes nefeseydim. Biraz da terlemiştim. Olsun.

Tabletimin ve birkaç parça çamaşırımın olduğu küçük çantayı, hemen ayakkabılığın üstüne bıraktım, ki eskiden okul çantamı da hep oraya bırakırdım. Televizyonun karşısındaki –rengi eskiden turuncu olan– kiremit rengi kanepeye çöktüm. Süleyman Amca'nın kimselere dokundurtmadığı Pioneer marka pikaptan hafif bir hışırtı geliyordu; tepsideki plağın boş boş döndüğünü görünce şaşırdım.

"Vay! Hâlâ çalışıyor mu bu Erman?"

"Çalışıyor. Sen gelmeden dinliyordum hatta, kalmış öyle..."

İğneyi tekrar plağın başına koydu. Akustik gitar hafif bir giriş yaptı.

I hurt myself today to see if I still feel.
I focus on the pain, the only thing that's real.

Bilmediğim bir parçaydı.

"Johnny Cash, Hurt..." dedi. "Bir haftadır sadece bu plağı dinliyorum."

Neden diye sormadım.

"İyi geliyor" diye ekledi odadan çıkarken.

Sonra su getirdi bana, ardından da bira...

"Cilayı önden atalım" dedi.

"Atalım" dedim.

Birasını açtı, öndeki etiketini söktü eski bir alışkanlıkla.

---

* Çizgi roman kahramanı Zagor'un şişman yardımcısı.

Şerefe yapıp şişelerimizin dibini –olmayanların yerine– hafifçe sehpaya vurduk.

Tong! Tak.

Biralar bitene kadar epey konuştuk. Anlattı da anlattı Erman. Yayınevinde işler yoğunmuş, önce onlardan bahsetti. Ayda en az kırk elli yeni dosya geliyormuş önlerine, bir yandan da ha bire Man Booker kovalıyorlarmış. Man Booker ne diye sormadım, belli ki önemli bir şeydi onun için. Mehveş desem yine aynıymış, konservatuvardan birkaç arkadaşının kurduğu küçük bir tiyatroyla, doğu turnesine çıkmış. Doğru ya, dedim içimden, Mehveş'ti karısının adı.

Tong! Tak.

Oğullarının fotoğrafını gösterdi. "İyi ki tipleri bana çekmemiş Mito" dedi boynunu bükerek. "Baksana şunlara, öyle böyle değil, çok yakışıklı olacak bu herifler." Haklıydı gerçekten, lacivert gözlü, güzel çocuklardı, cidden annelerine çekmiş olmalıydılar.

Tong! Tak.

Ben de ona, Yurdanur Hala'dan ve miras kalan evden bahsettim biraz. Büyükhalamın yüz yirmi beş yıl yaşadığını duyunca Erman'ın aklı çıkacak gibi oldu. Ne de olsa Süleyman Amca elli dördünde gitmiş, Kâmuran Teyze altmış yedisini zor görmüştü. Sonra günlüğü nasıl bulduğumu anlattım. Hoşuna gitti bu son konu. Çocukluğundan kalma, unutulmuş bir oyuncağa denk gelmiş gibi yüzü aydınlandı, "O zaman," dedi, "babanın anlattığı şu pilot gerçekten varmış be oğlum."

"Yani, varmış galiba."

"Vay be Mithat, cidden çok acayip!" deyip birasından bir yudum aldı ve az önce aklına gelmiş gibi "Ya..." dedi, duraksadı, "Ya, ne ballandıra ballandıra anlatırdı senin peder, o uçağı muçağı. Gerçi her şeyi öyle anlatıyordu rahmetli."

"Öyleydi değil mi? Abartmayı çok severdi."

"Abartıyordu demeyelim de... coşkuluydu daha çok. Neşeli adamdı işte Metin Amca, heyecanlıydı. Nasıl diyeyim, hayat içinden taşıyordu lan resmen."

"Biraz da deliydi."

"Orası kesin zaten. Yoksa benim pederle ne işi var?"

"Değil mi ama! Büyük manyaktı senin Süleyman Başkan."

"Büyük manyaktı..." deyip gülümsedi, kederli bir gülümseme değildi ama yüzündeki, Barbar Conan'ın Türkiye'de basılmış ilk

sayısına denk geldiğimiz gündeki gibi hayranlığa meyleden bir gülümsemeydi. Sahaftan çıkar çıkmaz *"Krom ölüleri say!"* diye koştur koştur bağırmıştık o gün sokaklarda. *"Âşıkları tek say, ihtiyarları yarım. Çocuklarıysa hiç sayma!"* Bunca zamandır Krom ne yapıyor bilmiyorum ama son zamanlarda ölüleri en çok ben sayıyorum. "Mithat ölüleri say!" olmalıymış o lafın doğrusu, çocukken hep yanlış söylemişiz. Çocukluk işte, her neyse...

Evden çıkıp Madam Despina'ya vardığımızda Erman'la tam da bu Barbar Conan meselesini konuşuyorduk. Sanki Kâmuran Teyze birkaç hafta önce hiç ölmemişti de, biz iki arkadaş, iş çıkışı meyhanenin birine buluşmuş, eski günleri yâd ediyorduk. Önce bir köpoğlu söyledik ortaya ve öyle boş, öyle başı sonu belirsiz cümlelerle örttük ki her şeyin üstünü, bir anlığına da olsa, başka bir zaman diliminde olduğumuza inandık. Kara Kıyılar'ın Kraliçesi Belit'ten girdik, Kızıl Sonya'nın dalgalı saçlarından çıktık masada. Ben Belit'çiydim tabii, zaten en çok Kharam Akad'ın Aynaları ve Belit'in Ölümü sayılarını severdim. Erman ise Alfa Yayınları'nın bastığı ilk altmış altı sayılık fasiküle hastaydı – her maceranın başında yazan paragrafı ezbere okuyabilirdi. Şunu bilin ki prensim, kabaran okyanusların Atlantis'i yutmasından hemen sonra falan filan, diye başlayan yeri.

Şimdi hatırlıyorum da, nasıl güzel gelmişti şu geyik muhabbeti... Murat Hoca ile de epey geyik yapardık ama çocukluk arkadaşıyla yapılanı, zamandan mekândan muaf, ayrı bir güzel oluyordu. Hem zaten Hoca pek haz etmezdi Conan'dan, Zagor'dan, Örümcek Adam'dan. Bir yerden sonra bizi de sıktı tabii o kadar çizgi roman tantanası. İçimizdeki heyecanın külleri dağılıp gitti.

İlk dublenin ortasında bir yerlerde "Boş ver oğlum bunları," dedi Erman, "ne yazıyormuş günlükte, neymiş senin şu büyükeniştenin olayı, onu anlat."

Garson geldi o sırada, masaya bir tabak lakerda bıraktı. Yanına da limon ile mor soğan... Ağzımın sulandığını hissettim.

Erman, çatalını lakerdaya batırırken "Hadi be Mito," dedi, "büyükeniştеyi anlatıyordun, sustun kaldın."

"Ha," dedim, "doğru."

Aklımda kaldığı kadarıyla, Kahire Seferi'ydi, Şevket Kemal Bey'in muhaberat günleriydi, Yurdanur Hala'nın mektuplarıydı, miralayın insan azmanı yaveriydi, monşerdi, uçak kazasıydı, hepsini anlattım. Masal gibi dinledi Erman.

Sonunda,

"Miralayın yaveri hakikaten ilginç karaktermiş" dedi, "Monşer de çok acayip... Hani sanki bir senin enişte sıkıcıymış be oğlum."

"Sorma," dedim, "pilot görünümlü telgrafçıymış adamcağız."

"Telgrafçı ya, doğru... Şefim, bir bakar mısın!" diye eliyle işaret etti geçen garsonlardan birine, sandalyesinde doğrulup adamın kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Hayırdır Erman?"

"Yok bir şey Çiko" dedi, "Sen yumulsana topiğe falan, bak bulamazsın oralarda."

Yumulmak ne kelime, balıklama daldım tabaklara. Gerçekten hepsi nefisti.

Ben bunları yaparken, Erman elini havada orkestra şefi gibi sallayarak "Son, birrr, kiii, üüüç!" dedi ve *"Telgrafın tellerine kuşlar mı konar"* diye arkamda koptu gürültü. Kaşla göz arasında orkestrayı ayarlamış balta. Klarnetçi sağ kulağımda zırıl zırıl öttürmeye başladı. Başımdan gitsin diye bir yirmi lira sıkıştırdım adamın cebine. Gitmedi tabii.

"Hadi!" dedi Erman, yüzünde koca bir sırıtışla, "Şevket Kemal Bey'in şerefine..."

Çıng!

"Öyle olsun" dedim, "büyükenişteye içelim!"

"Ve de bütün ölülere..."

"Ve de bütün ölülere..."

Yanımızda bulunan ve bulunmayan herkesin yerine, tepemize diktik bardakları.

Yenilerini doldurduk.

Çıng!

Kâmuran Teyze'nin biberli ekmeklerinden bahsettik bir ara. Bir de böreklerinden. Biralı börek diye bir börek yapardı Kâmuran Teyze, çok yersek sarhoş oluruz sanırdık, elbette bir halt olmazdı. Midemize otururdu en fazla, üstüne deli gibi Kızılay sodası yuvarlardık. İnsanı yemeden içmeden tiksindirecek kadar geğirirdik ardından. Erman, "İstiklal Marşı"nın ilk iki mısrasını okuyabilirdi bunu yaparken. Kâmuran Teyze, pek belli etmese de, çok kızardı böyle yapmamıza. Yüzünde hafif bir tebessümle derin derin içini çeker, perdeyi aralayıp bizim eve doğru bakardı: "Haydi," derdi sonra, "geç oldu Mithatcım. Annenler de merak eder şimdi."

Tıpış tıpış eve dönerdim.

Ne diyeyim, kızması da, kovması da ayrı bir kibardı Kâmuran Teyze'nin.

Kitaplardaki incelikli insanlardan biri olduğunu düşünürdüm çoğu zaman.

Çok da kitap okurdu zaten. Çoğunluğu Kerime Nadir olmakla birlikte, gençlik yıllarından kalma yüzlerce aşk romanı vardı kitaplığında. Şu Harlequinn denilen, beyaz dizilerden... Saçma sapan şeylerdi aslında biliyorum ama kitaplardı yani sonuçta. Neyse ki ilerleyen yıllarda Kâmuran Teyze, Süleyman Amca'nın da yardımıyla aşktan umudunu kesip polisiyeye merak sardı. Biz de bu sayede, Milliyet Yayınları'nın bastığı cinayet kitaplarıyla tanıştık: *Son Durak Tabut, Adres Mezarlık, Ölüm Motosiklete Binmişti, Ve Papağan Fıstık Dedi, Merdivendeki Gölge, Topuklu Ayakkabıyla Gelen Ölüm, Casuslar Savaşı, Rahat Uyu Katrin*... Hepsi çok hızlı akan kitaplardı. Hem hiçbiri için para da ödemiyorduk, çok tatlı geliyordu. Arka odadaki gömme kitaplıktan alıp alıp okuyorduk. Okurken çizgi roman keyfi de alıyorduk. Sağda solda görenler "Aferin, işte böyle kitap okuyun" da diyordu. Daha ne olsun, bir taşla kuş katliamıydı bizim için. Tabii Murat Hoca'ya göre, bu tarz kitaplar da beyaz diziler gibi ucuz edebiyattan ibaretti. Böyle söylediğinde, biraz kızıyordum ona, "Ne önemi var şimdi bunların hocam!" diye çıkışıyordum, "Okuması çok eğlenceliydi bir kere, seviyorduk."

"Sen de haklısın" diyordu. "Artık insanlar sadece eğlenceli şeyleri seviyor."

Her neyse, konumuz bu değildi. Kâmuran Teyze, diyordum. Velhasıl bendeki polisiye merakının, ve de muhtelif hamur işleriyle semirmiş şu koca göbeğin, mimarı Kâmuran Teyze'dir. Çok net hatırlamıyorum ama, sanırım o gece de, kendimle alakalı buna benzer bir cümle kurmuştum.

"Sen de az yeseydin be Mithatım!" demişti Erman, "Sormuyordun valla, löp löp gömüyordun çörekleri, börekleri. Bak bana, hâlâ zargana gibiyim." Bunu söylerken, gerçekten kanıtlamaya ihtiyacı varmış gibi, kazağının kolunu dirseğine kadar sıyırıp bir de kolunu göstermişti.

Gülmüştük.

Ne kadar eskiyse aklımızdaki anılar, o kadar çok gülmüştük.

Geçen günlerin geri gelemeyecek olmasına, ölüyor oluşumuza,

açıkça dile getirmesek de, her şeyin ama her şeyin, çok gerilerde kalmasına, gizliden gizliye üzülmüştük. Açıkça yapamazdık zaten böyle şeyleri. Böyle şeyler, deyip geçerdik çoğu zaman, böyle şeyler...

Kahkahanın içindeki hüz...

Çıng!

"Alo Çiko! Daldın gittin be oğlum" demişti Erman, "Vurgun yiyeceksin!" Gülmüştü. Güldü ya da... Gülüyordu hatta, veya, ya da, ve bazen ve şimdi ve her zaman ve geçmişte, di'lisinde ve miş'lisinde ve daha nice türlüsünde, hiçbirini bir diğerinden ayırmaksızın – gülüyordu Erman. Anlayın, çok eskiden bir zamanda işte. Unutulmaya yüz tutmuş bir gece vakti, rakı şişesinin gölgesi, az önce ya da çok önce sıyırdığı kazağının lastikli kıvrımında kırılırken, gülüyordu.

Çıng!

İşte ben, kahkahanın içindeki hüznün, sessizliğin içindekinden daha ağır olduğunu o gece anladım.

Ve ben de güldüm.

"Hayatımda yediğim en şahane börekleri yapan o güzel kadına..." deyip, kadehimi kaldırdım. Sonra biraz paçangayla sigara böreği söyledik ortaya. Ne kıtırdı ne de güzel... İkisinin de içinden vıcık vıcık yağ akıyordu.

Çıng!

Ve biz deli gibi içiyorduk.

Çıng!

Ve nedense, içtikçe içimizdeki bütün nostaljik teranelerden sıyrılıyorduk. Nihayetinde, bir noktadan sonra, yaşıyor olmanın gündelik ağırlığı çöktü üstümüze. Bir anda, en büyük meselemiz, sigara böreğinin yağlı olması haline geldi. Yağlıydı ama gerçekten de börek, birisi onları erkenden tavaya atmış ve de uzun süre orda bekletmiş olmalıydı. Halbuki böreği, yağ kızdıktan sonra tavaya atmak gerekir, yağ kızdıktan sonra. Tabii temiz yağa... Yağın içinde, önceden kalma galeta unu, pane harcı falan olursa, güzel olmaz. Her neyse... Beğenmeye beğenmeye, yedik masada ne varsa. Son dubleleri diktik tepeye, üstüne bir büyük daha açtırdık. Birkaç defa sigaraya çıktık. Bir ara da ben lavaboda elimi yüzümü yıkadım, enseme su sürdüm. Gözlerim kanlanmıştı. Midem bulanıyordu hafiften.

Çıng!

İkinci büyüğü de devirmiştik sonra sanırım, çünkü elimizde, yolluk niyetine birer kalem bira vardı. Tepemizde bulutlar dönüyordu. Sokaktaydık. Mezarlığın yanındaki yokuşu tırmanıyorduk. Hesabı ne ara ödemiştik? Ödemiş miydik? Neden bardakları yanımıza almıştık? Yoksa almamış mıydık? Hepsi muallak...

"Anne, Mithat geldi bak!" diye bağırmıştı sanki Erman, mezarlık duvarındaki parmaklıklara tutunup.

Evet evet, bağırmıştı. Zamanın yıllarla ölçüldüğü bir düzlemde, çok ama çok uzun yıllar önce, öyle yapmıştı. Yaptı.

Hatta ben de, duvardan öteye doğru "Merhaba Kâmuran Teyzecim" dedim.

Hatta...

Hatta... Erman parmaklıkların tepesine çıkmaya çalışırken, paçasından çekip durdurdum onu. "Oğlum," dedim, "sen atlarsın da, ben atlayamam ordan. Koyma beni bu tarafta. Hem zaten yarın ben, gündüz gözüne bir uğrayacağım."

İyi neyse, dinledi beni. Sendeleye sendeleye, tırmandığı yerden aşağı indi.

Bir ara devrilir gibi oldu. Koluna giriyordum ki "Lan!" deyip boynuma sarıldı, "Lan oğlum... Lan şimdi sana sarılınca, çocukluğuma sarılmış gibi oldum lan. Yok... Oldum yani, anladın değil mi? Anladın değil mi sen beni?"

"Anladım" dedim. Elimdeki bardağı mezarlığa doğru fırlattım.

Niye öyle yaptıysam artık?

Bardak, sokak lambasının ışığında bir... iki... üç... takla atıp gözden kayboldu.

ŞANGIIIR!

Apartmandaki tüm zillere basmış sümüklü çocuklar gibi, gecenin karanlığında paldır küldür koşturduk. Tabii yüz metre sonra götümüzden solumaya başladık. Birkaç pencere açıldı arkamızdan, sonra geri kapandı. Kim ne etsindi ki bizi? Heyecansız ve de sıradan, iki sarhoştuk o kadar. Nihayetinde, ayaklarımız yan basarak da olsa, sağ salim eve varmayı başardık.

Salona girince, kanepeye devrilip kaldım –hani ben çocukken turuncu olan kanepeye... Süleyman Amca ile Kâmuran Teyze'nin duvardaki fotoğrafları, dikkatle bana bakıyormuş gibi geldi o ân. Gözlerimi kapadım.

"Dur," dedi Erman, "sızma hemen. Bak burda ne var?"

"Ne var?"

"Aç gözünü de bir bak."

Baktım: Elinde içi biber turşusu dolu, iki litrelik bir kola şişesi tutuyordu.

"Hasssiktiiir!"

"Yaaa! Annemin son kurduğu turşular, bunlar."

"Oğlum yapılır mı bu şimdi! Ağır vurdun."

"Bekle" dedi, "daha ağırı da var."

Mutfağa gitti.

Bu sefer, elinde beş litrelik bir su damacanasıyla geldi. Alkol koması manzaralı, kusmuğunda boğulma garantili, bir darbe gömdü mideme.

"Yok artık lan!" diye böğürdüm.

"Süleyman Başkan'ın son harikası. Şimdi içmezsek olmaz."

Olmadı da zaten.

İçtik.

Çay bardağında sek attık boğmaları.

Biberler cayır cayır içimizi dağladı.

"Şerefine Süleyman Başkan!" dedi Erman duvardaki fotoğrafa doğru, –Çıng!– "Şerefine Kâmuran Sultan!"

Çıng!

Son gücümle ben de bardağımı havaya kaldırdım.

Kelimelerin sadece sesli harflerden ibaret olduğu saatlerdi.

Salya sümük ağladı bir ara Erman. Ağlama be oğlum, hepsi geçer, diyemedim. Geçmiyordu çünkü, belki biraz şekil değiştiriyordu ama geçmiyordu. Ağladı. Raftaki plaklar, büfedeki porselen tabaklar ya da rengi üç ton atmış o kanepe gibi, ben de sessizce bekledim.

Derken güldük.

Hayvan gibi anırdık ya da...

Öyle bir şeyler yaptık, evet, sonra üstüne birkaç tek daha attık.

Duvardaki fotoğraflar bize bakıp "eşşşek sıpaları sizi" der gibi gülümsedi.

Sizi, sizi, sizi... eşşek sıpaları sizi... kırkımız bile çıkmadan götürdünüz içkileri.

Utandım.

Küçücük oldum kanepenin köşesinde.

Aynalı kırlentlerden birine gömdüm kafamı.

Kâmuran Teyze, üzülme dercesine, karbeyaz bir battaniye örttü üstüme.

Birisi birkaç kürek toprak attı ardından.

Kırık dökük çakıllara sürtündü metal.

Kemiğe ve ete sürtündü.

Semtin görmüş geçirmiş solucanları, meraktan ve hasetten ve açlıktan ve jilet gibi kürek darbelerinden mütevellit, tam ortalarından ikiye ayrıldılar. Her birinin yarısı diğerine muhalif, kopup da kanadıkları taraflara doğru kıvrıldılar. Kürekler durmadı. Çünkü çok ama çok derin konulardı bunlar. Ezdiler, kopardılar, kazdılar, kazdılar, kazdılar... Beni taa bütün bunların ötesine, Atlantis'in battığı yere, gömdüler.

• • •

Ertesi gün yine aynı kanepede, Süleyman Amca ile Kâmuran Teyze'nin fotoğraflarının tam karşısında, müthiş bir baş ağrısıyla uyandım. Saat on bire geliyordu. Ter içindeydim. Üstümdeki polar battaniyeyi hışımla yere attım; en azından ceketle yatmasaymışım, diye geçirdim içimden. Sırtımda ceket, midemde biber turşusu, ağzımda pas tadı, yüzümde aynalı kırlentin ince diş izleri... En olmayacak eşyalara bile hırpalatmıştım kendimi.

Bir süre nefes dahi almadan, duvardaki saatin tik... tak... tik... tak... edişini dinledim. Her saniye bir öncekinden daha ağır gibiydi. Yanımdan geçip gitmek yerine, üzerimde birikiyorlardı sanki. Of, dedim, of... Şakaklarımı ovuşturdum. Saniyeleri ovuşturdum. Boynumu ovuşturdum. Gözlerimi ovuşturdum. Dakikaları ovuşturdum. Tik... Tak... Tik... Tak... Ani hareketler yapmadan, ağır ağır doğruldum.

Tam adım atarken dizim sehpaya dokundu, sehpanın üzerindeki boş çay bardakları, hafifçe tıngırdadı. Bir tanesinin dibinde hâlâ iki parmak kadar boğma vardı. Bardağı görünce, gözlerim daha da beter zonklamaya başladı. Kafamı mümkün olduğunca sarsmadan mutfağa gidip su içtim. Kanı sulandırması için iki de Aspirin attım. Yarım saate kalmaz iyileşecektim, biliyordum. Hep öyle olurdu.

Ben damar çeperlerimle mücadele halindeyken, dışarısı bir anlığına aydınlanıp karardı. Toz kokan, gri bir yağmur döküldü Kurtuluş'un üstüne. Arabaların tozlu camları ve o camların kıyısına

köşesine titrek parmaklarla yazılmış "Beni Yıka!" yazıları, çamur olup sokağa aktı. Bazı çocukların, bazı dilekleri, bir şekilde yerine geliyordu işte.

Daha önce söylemiş miydim hatırlamıyorum ama ceketle sızıp kalmanın, her zaman ve her yerde sigaraya hızlıca ulaşabilmek gibi pratik faydaları vardı. Ben de hemen oracıkta faydalandım elbette bundan, mutfak penceresini aralayıp bir sigara yaktım. Pencerenin kanadı, tıpkı çocukluğumda olduğu gibi, iç tarafından çerçeveye sürtünerek garç diye açıldı. Suruç'taki evimin mutfak penceresi de, aşağı yukarı böyle bir sesle açılırdı, bir anlığına, nerede ya da hangi zamanda olduğumu şaşırırdım. Zaten içinden çıkmadıktan sonra, bir evin hangi şehirde olduğunun pek de bir önemi kalmıyordu sanırım, zamanı bile büküyordu o evler.

Ciğerlerim sigara dumanıyla dolarken, karşı binaya, eskiden bizim evimiz olan apartman dairesine takıldı gözüm. İçerde televizyon açıktı. Evin yeni sahipleri, odun sobasını iptal etmiş, televizyonu baca deliğinin altına, kapının yanındaki duvara, tablo gibi asmışlardı. Bol patlamalı bir film ya da öyle bir şey izliyorlardı. Tül perdeler çekili olduğundan, ne izlediklerini tam anlayamadım. Köprüler mi yıkılıyordu, arabalar mı patlıyordu, ne oluyorsa orada artık... BOM! Hüzünle karışık bir gülümseme yerleşti yüzüme. GÜM! Sanki babamla televizyonun başında savaş filmi izliyorduk da... KABOOOM! Ben yıllar sonrasından gelmiş tuhaf bir zaman yolcusu gibi –RATATATATA!– uzaktan kendimi seyrediyordum. Yaprak desenli tül perdenin ardında yaşanıyordu bütün bunların hepsi; zaman ve mekân moleküllerine ayrılıyor, kainatın her zerresi şarapnel misali aklıma saplanıyordu. Hiçbir şeyden haberi yoktu tabii salondakilerin. Televizyonun önünde öylece oturuyorlardı. Yaprak desenli tül perdenin ardında... Daha doğrusu, o yaprak desenli tül perdenin tesis ettiği pileli mahremiyetin ardında... Balkon terlikleriyle, koltuklarla, televizyonlarla ve damlayan musluklarla çevrili şekilde, –vaktiyle tıpkı bizim de yapmış olduğumuz gibi– hiçbir şeyin farkında olmadan, yaşayıp gidiyorlardı. Sigaramdan derin bir nefes çekiyordum ki birinin koridorda yürüdüğünü duydum.

Erman uyanmıştı.

Ayaklarını sürüye sürüye mutfağa girdi.

"Patates olmuşuz be oğlum" dedi, buzdolabının yanındaki damacanaya eğilirken, "Of... Of kafam!"

"Patates olduysan iyi, boka döndüm ben Erman" dedim gözlerimi ovuşturarak. "Ağzımıza sıçtı Süleyman Başkan'ın boğması."

Güldü.

Elindeki sürahiye su doldurmaya başladı.

"Ne diyorsan öyle olsun Çiko" dedi. "Yalnız büyük hayvanlık etmişiz dün."

Birkaç bardak su içti.

Kocaman bir yutkundu.

İki parmağını sigara içer gibi dudağına götürüp, "Bir tane versene" dedi.

Verdim.

Mutfak penceresinden yağmuru izleyerek, dün gece nasıl da yamulduğumuz hakkında yarım saat kadar lafladık. *Rakı değil de boğma bitirdi bizi. Kaldırmıyor artık vücut. Bıkkınlık da var. Yaşlandık be oğlum. Yaşlandık. Yaşlandık. Yoksa boğmayı da içerdik. İçerdik tabii. İçerdik.* Yaşlanıyor olmanın en iyi yanı da buydu sanırım. Daha eveline bakmaksızın, beceremediği her şeyi, yaşlılık parantezine alıp gururla kabullenebiliyordu insan. Şimdi abartıyor gibi olmayayım ama, o günden yirmi sene öncesi olsaydı, o beş litrelik boğmayı da affetmezdik. Gerçekten etmezdik. Çok aptaldık çünkü. Alkol komasına girerdik, gerekirse ölürdük, ama yine de hepsini bitirirdik.

Kahve içtik sonra – şekersiz.

Erman yine o Johnny Cash plağını koydu pikaba. Şarkının nakarat kısmı, sanki biz o gün, o salonda dinleyelim ve içimizde dolanan bütün ölüleri hatırlayalım diye yazılmış gibiydi. *What have I become my sweetest friend? Everyone I know goes away in the end.* Hatırladık da zaten. Ama bunun hakkında pek konuşmadık.

İki kere daha döndü plak.

Birer kahve daha içtik.

Birkaç da sigara...

İyi geldi öyle susmak, başımdaki ağrı, çocukluktan kalma bir gün gibi silindi gitti. Yıllar önce de böyle yapardık. Kafayı genellikle çeşitli kız meselelerine takar, hiç konuşmadan uzun uzun otururduk.

Az biraz kendimize geldiğimizde, saat bire geliyordu. Gündelik hayatın gereklerini yerine getirebilirdik artık. Akşamdan kalmamış ve bir gece önce mezarlık parmaklıklarına tırmanmaya kalkışmamış, iki aklı başında adam gibi, evden çıkıp Cavit Ağbi'nin pasta-

nesine gittik. Şansımıza, tezgâhta hâlâ biraz suböreği kalmıştı. Cam kenarındaki boş masalardan birine oturduk, ufak ufak atıştırdık.

"Yahu dün söylemeyi unuttum" dedi Erman, çayına tatlandırıcı atarken "Senin şu Kandilli'deki evi kiraya versene Mithat. Durmuş öküzü var ya, emlakçı oldu o, bilir böyle işleri."

"Bırak ya o sığırı" dedim. Daha önce bahsetmiş miydim hatırlamıyorum ama gerçekten sığırın tekiydi Durmuş. Bir keresinde yok yere saldırmıştı bize, pis kavga etmiştik –Off!– anlatmıştım galiba bunları. Her neyse...

"Öyle deme Çiko, şimdi çok efendi adam oldu Durmuş. Zamanın olursa bir yanına uğra, Son Durak'ın orda yeri. Ben de zaten annemlerin evini kiraya vereyim diyorum, istersen beraber de gidebiliriz. Hem muhabbet olur."

"Yok yok, sen git. Ben sonra uğrarım belki bir ara."

"Nasıl istersen" dedi. "Yani işte aklında olsun, Arap turistler çok para veriyormuş bu sıralar."

"Tamam, bir bakarım."

"Bak tabii, bak bak..." dedi dalga geçer gibi, "Ben bakamıyorum. Yayınevinden gelen parayla –boğazına fiske vurdu– malum işte durumlar... Yayınevi de haklı tabii, artık kitap okuyan mı kaldı? Bir de kalkıp bana adam gibi maaş verecekler?" Ağzına bir parça börek attı, "Tiyatro desen, ayrı hikâye..." diye devam etti, "Mehveş pek toz kondurtmuyor ama onun da orda keyfi yok, biliyorum. Üstüne çocuklar da heykeltıraş olur büyüyünce, hepten şapa otururuz."

"Entel olmak da başa belaymış lan!" deyip anırır gibi güldüm.

"Para oğlum bu, enteli danteli mi var!?" diye sesini yükseltti, kızdığından değil ama kendince bana yardım etmek istediğinden. "Tamam cerrahsın, benden iyi kazanıyorsundur" dedi masada biraz öne eğilerek. "Olabilir, ama ne bileyim... Kötü mü olur lan cebine fazladan biraz para girse?"

Ağzım suböreğiyle dolu olduğundan, haklısın, der gibisinden başımı salladım.

"Hmmm-hmmm."

"Hatta bak," dedi çalı gibi gür kaşlarını yukarı kaldırarak, "büyükhalanın evi konak gibi bir yer değil miydi?"

"Hmmm-hmmm konak, yok, saray hatta. Dalga mı geçiyorsun Erman yahu? Anlattım o kadar, dört oda bir salon, bahçeli bir yer. Tarihî ama..."

"Olsun oğlum, az mı dört oda, o da yeter" dedi. "Dizilere falan çok rahat kiraya verirsin orayı, çekim başına da para alırsın. Mehveş'e sorarım ben, vardır mutlaka bir tanıdığı."

"Offf..." dedim. "Tamam, o olabilir bak. Eşyalara bir zarar gelmez diyorsan..."

"Diyorum."

"İyi..."

Gökyüzünde bir şimşek parlayıp söndü o sıra, kısa bir ân için dahi olsa, tüm dünya daha aydınlık, daha umut dolu bir yer gibi göründü gözüme. Çatalımın kenarındaki koyu lekeler bile fikrimi değiştirmedi. Ama yağmur... Ama sokağın ortasından çağıl çağıl kaynayan o koyu çamur... Düğün evinin önünden geçen tabut gibi böldü bütün güzel düşüncelerimi. Anlamsızca içim sıkıldı. Halbuki gerçek dediğimiz, kelimelerle ifade edilemeyecek kadar basit ve bir o kadar da bölünemez bir şey değil miydi? Neresinden baktığımın ya da onu hangi mantıklı açıklamalar çerçevesinde çarpıtmaya çalıştığımın önemi yoktu, olmamalıydı. Kim diyordu onu, Murat Hoca mı? Gerçeklerin mantıklı açıklamalara ihtiyacı yoktur, diye? Yine haklıydı. Neticede mezarların da kumsalların da üzerinde aynı güneş parlıyor. Ve de her şeye inat, aynı çamurlu su akıyor hepsinin ortasından. O halde, diye geçirdim içimden, yağmur da çamur da, bu sahte umudun bir parçası olmalı. Hepsi bu sahte umudun bir parçası olmalı.

Bir pastane masasında böyle dağılıp gidiyordu işte kafam, her şey ama her şey çamura bulanıyordu ve Erman sürekli konuşuyordu. Ev mev, kira mira, öyle şeyler... Ben de, konuya dahil görünebilmek adına, başımı sallıyor, gücüm yettiğince suböreği yiyordum. Biraz daha konuşuyordu sonra Erman, bu sefer de Airbnb diye bir internet sitesinden bahsediyordu. Turistler geliyormuş. Gençler geliyormuş. İyi para veriyorlarmış. Azgın bir otoyolun kenarında, karşıdan karşıya geçmeyi bekliyordum sanki, ama şansıma, son sürat arabalar, Erman marka koca koca tırlar geçiyordu o yoldan; asla durmuyorlardı. Sonunda dayanamadım, pat diye yola attım kendimi: "Neyse artık Erman," dedim, "ben ufaktan kaçayım." Asıl niyetimin, bizimkilerin mezarını ziyaret etmek olduğunu, kendisine özellikle söylemedim. (Dün gece söylediğimi de unutmuştu muhtemelen.) Onun yerine; taa Kandilli'ye gideceğim, yolum uzun, gibisinden bir şeyler geveledim. Yoksa biliyordum, mezar lafını

duyunca o da benimle birlikte gelmeye kalkacak, ve ben de, "Hayır oğlum gelme, yanımda biri olunca rahat edemiyorum, halka açık şekilde üzülemiyorum ben" diyemeyecektim. Şartları zorlamanın âlemi yoktu.

Birkaç dakika sonra çıktık pastaneden. Yağmur neredeyse dinmişti. Tentenin altında ayaküstü vedalaşıp farklı yönlere doğru uzaklaştık.

Uzaklaştıkça ferahladım. Oh be, dedim içimden, *oh be bunu da atlattım*. İşte ben, çocukluk arkadaşımdan bir gecede sıkıldığımı, o öğle vakti, bu lafı ettikten sonra anladım. Dön dolaş, hep aynı şeyleri konuştuğumuzdan mı, yoksa her hareketiyle bana çocukluğumu ve dolayısıyla merhum annemle babamı, hatırlattığından mı böyle olmuştu, bilemiyorum. Yine de şaşırmamak lazımdı tabii. Sonuç olarak hayatın bir noktasında Erman'la aramızdaki arkadaşlık bağı kopmuş, ikimiz de büyüyüp birbirinden alakasız yönlere savrulmuştuk.

Ve de

muhtemelen,

s a v r u l m a y a devam ediyorduk.

15. Bekleyen

Yağmur dinmiş, su birikintileri çamura dönmüştü. Elimde bir demet karanfille, arabaların lastik izlerine basa basa, mezarlığın yanındaki dar yokuşu tırmanıyordum. Çantamı omzuma çaprazlamasına asmıştım. Ter içindeydim. Üstümde tütün rengi kalınca bir ceket, lacivert şetlant bir süveter, kareli bir gömlek, yine koyu renk bir pantolon ve spor ayakkabı görünümlü bir trekking ayakkabısı vardı. O gün giydiğim kıyafetleri, hâlâ böyle detaylı şekilde hatırlıyor oluşuma ve de onları ucuz polisiyelerdeki gibi teker teker listeleyebilmeme gerçekten şaşırıyorum. Bazı şeyler insanın aklında alakasızca yer edebiliyor sanırım. Alakasızca...

Ter içinde tırmandım. Parmaklıkların önünden geçerken, şöyle bir dönüp baktım. Epey yüksek bir parmaklıktı. Şanslıymış Erman, diye geçirdim içimden, iyi dün gece başına bir iş gelmedi. Yoksa sabaha kadar hastanedeydik. Erman'ın, demir parmaklıklardan kaldırıma kafa üstü düştüğü ya da tepedeyken ayağının kaydığı ve de parmaklıklardan birinin koltukaltından girip omzundan çıktığı çeşitli varyasyonları aklımdan geçirerek biraz daha yürüdüm.

Yokuşun sonuna vardığımda, nefes nefese kalmıştım. Bir elimi duvara dayayıp soluklandım. Alnımdaki teri sildim. Gelip geçenler, dikkatli ama mesafeli bir şekilde, beni süzdüler o sırada. İyiyim, ölmüyorum, gibisinden gülümsedim; kaldıkları yerden yollarına devam ettiler.

Ben de devam ettim.

Ağır aksak da olsa yürüdüm.

Mezarlığın kapısına gelince durdum.

Karşıdaki ağaçların arasından, sert bir rüzgâr esti o sırada.

Üşüdüm biraz.

Hüzne değil de huzura benzer bir his karıştı içime; ameliyathanede ya da morgda denk gelmediğim türden, çok daha başka ve belki de daha dostane, daha serin bir ölüm bekliyordu sanki bu mermerlerin altında. Annem, babam, Süleyman Amca, Kâmuran Teyze... hepsi, herkes, mücadelesiz ve her şeyi kabullenmiş vaziyet-

te, bir arada yatıyorlardı işte. Kimse cayır cayır yanmıyor, yastığına kan kusmuyor, parmaklarının arasından akan iç organlarına dehşet içinde bakmıyordu artık.

Bizimkilerin mezarına, daha doğrusu aile mezarımıza varınca, selam niyetine bir sigara yaktım. Son gördüğümden bu yana toprağın üstü, yaprakları etli, tuhaf bir bitkiyle kaplanmış, mermer kaidenin sağında solunda, ne idüğü belirsiz dikenli otlar bitmişti. Babamın taşı da hafifçe geriye yatmıştı. Ya toprak çöküyordu ya da peder bey yine yerinde rahat durmuyordu, bilemiyorum. Elimdeki karanfilleri annemin mezarına bıraktım –çok severdi anacığım karanfilleri, onun için almıştım.

Eğilip yerdeki yabani otları sökmeye başladım. Kederin elle tutulur hali gibilerdi; solgun, dikenli ve de güçsüz... Dizime biraz çamur bulaştı, elime birkaç diken battı, sigaranın dumanı gözüme kaçtı. Dur, dedi hayat, dur, burada harekete yer yok. Bir iki ot daha yolduktan sonra durdum gerçekten.

Ayağa kalktım.

Yüzüme rüzgâr değdi. Filmlerden öğrenilmiş birkaç efkârlı poz eşliğinde, sigaramdan derin nefesler çektim. Bitince yenisini yaktım. Nedense, hiç âdetim olmadığı halde, baş parmağımla işaretparmağımın arasında tuttum sigarayı. Üflediğim dumanın gerisinden mezarlığa baktım. Sonra bir kuşun kanat çırpışını duydum uzaklardan, ıssızlığın altını çizer gibi yanımdan uçtu geçti.

İşte o an,

İşte içimde o an, çamura bulanmış arı misali, bir ses vızıldadı.

Ve ben, aptal gibi, önümdeki mezar taşlarına "Merhaba..." diye fısıldadım. Milyonlarca yıl önce, gezegenin taa dibinden eriyik halde kopup gelmiş birkaç kilo mermer parçasına, aptal gibi –biliyorum bunu daha önce de söylemiştim– merhaba diye fısıldadım. Tuhaf ama, iyi geldi böyle söylemek. Kaidenin kenarındaki çamur izlerini sildim sonra. "Merhaba anne..." dedim, "Merhaba baba..." Boş boş beni bekleyen üçüncü mezar taşına baktım. Hayatıma dair son cümlenin, son noktası olmak üzere, annemle babamın kıyısında öylece duruyordu. *Doktor Mithat Uzak adına rezervedir, lütfen içinde ölmeyiniz* diyordu millete. Ona da merhaba dedim. Bazı insanların çaresizlik anlarında hiç farkında olmadan yaptıkları gibi, hüzünle ve de gizli bir umutla gülümsedim bunu söylerken. En azından, o şekilde gülümsediğimi tahmin ediyorum.

Halbuki çok uzun yıllar önce böyle şeyler söylemez, mezar taşlarıyla konuşup aptal aptal gülmezdim. Yaşlandıkça, bütün masallara inanmaya daha meyilli hale geliyor insan. Annemle babamdan geriye kalan birkaç kömürleşmiş kemiğin, beni dinlediğini düşündüğüm oluyor. Yoksa ben de biliyorum, orda bir bok olmadığını. Hem de çoğu insanın bilemeyeceği kadar yakından, içinden, taa derinden... Biliyorum, mezarlar da ölüler de insanları beklemez. Onları geçtim, ölüm de beklemez. Bekleyen sadece biziz, ölüme çok derin anlamlar yükleyen, başımıza gelen her haltı şiirsellikle süsleyen biziz. Kaybolup gitmeyi kabullenemeyen, hayır-hayır-biz-yok-olamayız diye deliren, direnen, yine biziz. Biz... Biz, zavallılarız. Halbuki ölüm de, terlik, bardak ya da gazoz gibi, sadece bir kelime en nihayetinde. Hayatta ince bir detay, zamanda küçük bir leke... Ama olmuyor işte, insan bir şekilde avunmak istiyor; yine de, küçük de olsa, bir masala tutunmak istiyor.

Tutundum.

Sigara içip sukulentlerin yapraklarıyla oynayarak –o tuhaf bitkinin adı buymuş– epey bir süre konuştum mezarın başında. Şevket Kemal Enişte'nin günlüğünden bahsettim babama, annem hiç oralı olmadı, yani baba dedim, anlattığın kadar olmasa da, varmış öyle bir adam. Murat Hoca ile çözüyoruz, ne yazmış, ne etmiş... Murat Hoca'yı bilirsin. Kazadan önceki sene annemle bana geldiğinizde, bir akşam eve uğramıştı, birlikte yemek yemiştik. Ufak tefek, gözlüklü bir adamdı. Hani sen, nerden buldun bu antika herifi Mithat, demiştin. Onunla...

Yarım saat kadar durdum orda.

Kuşlar için koydurduğum küçük suluğun içini temizledim.

Fazla detaya girmeden Buket Hemşire'nin talihsiz ölümünü anlattım sonra. Annem çok üzüldü kızcağıza, menekşe gözlüydü anne, dedim, tam senin sevdiğin gibi. Vaktiyle acilde bir polisle yumruklaşmıştık, onu anlattım. Ankara'daki sempozyumun birinde flörtleşmeye çalıştığım reprezantı da anlatacaktım ki birkaç metre ilerdeki mezara yaşlıca bir kadın geldi.

Sustum.

Çok durmaz, gider belki, dedim ama gitmedi.

Aksine... Kıvrıldı, oturdu mermerin köşesine.

Hiç acele etmeden, sigarasını yaktı.

Zavallıca değil ama müdavimlere has bir rahatlıkla yaptı bunu.

Çantasını açtı, büyükçe bir çantaydı.

Bir demet nergis çıkardı içinden.

Mezarın üstüne bıraktı.

Parmaklarının ucu hafifçe toprağa değdi.

Bir süre, hiç kıpırdamadan bekledi. Öyle rahat ve öyle doğaldı ki... Oranın bir parçası, hatta, mezarın ta kendisi gibiydi. Varlığımdan, duruşumdan, parmaklarımın arasındaki sigaradan bile utandım o ân.

"Ah İhsan..." diye mırıldandı kadın, "Sen de beni bıraktın gittin."

Çok mahrem bir konuşmaya şahitlik ediyormuşum gibi hissettim kendimi.

Apar topar ayaklandım. Ayaklanıverdim.

Hem bulutlar da toplanıyordu zaten.

Ne gereği vardı durmanın?

Yağmura kalmadan kendimi Kandilli'ye attım.

16. Kandilli'de Bir Ev

Kandilli... Evet, hatırlıyorum, o akşamüstü çok şaşırmıştım ve biraz da kendime kızmıştım. Yurdanur Hala'nın evi ölüyordu çünkü; zaman bütün kemiklerini kırmış, çivilerini sökmüş, çıkmaz bir sokağın kenarına tükürüvermişti onu. Halbuki çok değil, daha dört ay önce, böylesine harap görünmüyordu. Nasıl anlatsam... Büyükhalamın evi, bir insan olsaydı eğer, tanıdığı herkes arkasından "Zavallı çok çökmüş, vah vah vah yazık" diye fısıldaşıp ağlaşırdı.

Diyorum ya, çok şaşırdım.

Daha eve girmeden, başladım şaşırmaya. Demir kapının önüne gelince, görünmez bir duvara çarpmışım gibi kalakaldım. Bahçedeki yabani otlar, ilk gördüğümden bu yana iyice büyümüş, neredeyse adam boyuna gelmişlerdi. Hatta otları geçtim, çatıdaki yosunlar bile coşmuştu; habis bir tümör gibi önce cumbaya yayılmış, oradan da pencerenin çevresine sıçramışlardı. Ne diyeyim, kelimenin tam manasıyla, ölüyordu büyükhalamın evi. Hiçbir şey ama gerçekten hiçbir şey yapmadan, apartmanların arasında, kıpırtısız, yok olmayı bekliyordu. Bazen insanlara da böyle olur, eşya gibi, bırakıldıkları yerde sorgusuz sualsiz kalırlar. O zaman, ne adrenalin iğnesi, ne defibrilatör, ikisi de fayda etmez.

Bahçe kapısını açtım, avcumda pas izi kaldı. Gök gürledi tepemde. Ayaklarıma dolanan, ellerime sürtünen tuhaf otların arasından hızlıca geçip eve girdim. Öhhhö! Öhhhö! Öhhhö! Öhhh... Girer girmez bir öksürük aldı. Toz, toz, toz... Oysa ilk gelişimde, içerisi sadece huzurevi gibi kokuyordu. Şimdiyse o koku gitmiş, yerine, vaktiyle güneyde bir yerlerden hevesle alınmış ama artık kimsenin kullanmadığı yazlık evlerin kokusu gelmişti.

Aksıra tıksıra salondaki perdeleri açtım.

Arka bahçedeki kuyunun üstünde simsiyah bir kedi yalanıyordu.

Pencerenin sesini duyunca fırladı geldi. Bahtiyar'dı bu.

Kalan tek gözünü kocaman açıp "Hayırdır birader, sen niye geldin?" der gibi bana baktı. *Herkes gider, ben kalırım, sen niye geldin? Sen niye geldin?*

"Gel lan Bahtiyar!" dedim.

Tısladı bana. Kendi dilinde "Defol git lan!" ya da öyle bir şeyler dedi muhtemelen. Sonra da otların arasında kayboldu gitti.

Öhhhö!

Evdeki tüm pencereleri açtım. Çengelköy tarafından gelen vapur düdüğüyle birlikte, serin bir hava doldu içeri. Annem de pazar günleri kahvaltıdan sonra, sıcak soğuk dinlemez, sucuk kokusu çıksın diye tüm pencereleri böyle açardı. Peder bey de "Kapat şu camı Nezahat" derdi. "Biz kokusu için yiyoruz zaten, bırak koksun."

Öhhhö! Öhhhö!

Hay kokusuna, hay tozuna, dedim.

İnsan bunca ay gelip bakmaz mı yahu şu eve? Hale bak!

Kafamdan geçen bu son cümleyi, sanki ben değil de, valide hanımın bayram temizliği yapan hali kurmuştu: Hale bak... Annem çok kullanırdı. Babamla benim, her türlü sorumluluktan muaf dağınıklığımızın özetiydi o laf, iki kardeş gibi birlikte yediğimiz üstü kapalı azardı.

"Hale bak... Öhhhö! Hale bak Bahtiyar!" diye bağırdım pencereden.

Ardından güldüm.

Tabii bunların hiçbiri Bahtiyar'ın umurunda olmadı. Zaten on beş yirmi dakika sonra yağmur başladı, muhtemelen o akşam hayvanın en büyük derdi, kafasını sokacak kuru bir yer bulmaktan öteye geçmemiştir.

Bir süre yağmuru izledikten sonra –ki damlaların gökyüzünden yere doğru değil de rastgele yönlerden insanın yüzüne doğru yağdığı, sessiz bir yağmurdu– pencereleri kapattım. Havadaki toz kokusu biraz da olsa azalmış gibiydi.

Ceketimi çıkarıp salondaki kanepeye uzandım; misafire serilen çarşaflar gibi serindi her yeri ve ben ne tarafa kıpırdanırsam kıpırdanayım, hiç vazgeçmeden, gıcır gıcır gıcır ediyordu altımda. Kanepe ayrı, tahtalar ayrı, gıcır da gıcır, gıcır da gıcır... Yüz yıl önce de hepsi böyle acayip sesler çıkartıyor muydu acaba? Yüz yıl önce de birisi, mesela Yurdanur Hala ya da Şevket Kemal Enişte, tıpkı benim gibi bu kanepeye yanlamasına uzanıyor muydu? Uzanıyorlardır herhalde, fakat bunu yaparken, kendilerini işten kaytaran müze bekçisi gibi hissetmiyorlardır. Peki o zaman da yağmur böyle sessiz ve de yönsüz mü yağıyordu, diye düşünürken, buzdolabının mutfaktan

gelen hırıltısı, evdeki toz bağlamış sessizliği yerle bir etti. Hasiktiiir, dedim son hecesini uzatarak, buzdolabı ilk geldiğim günden bu yana açık kalmıştı. Halbuki hiç âdetim değildi, uzun süreliğine bir yere giderken evdeki bütün fişleri mutlaka çeker, üstüne bir de ana şalteri indirirdim. Bu evham da annemden yadigârdı bana, yoksa babam çok dert etmezdi. Her neyse...

Öhhhö! Öhhhö!

Mutfağa gittim. Orası da evin diğer köşeleri gibi feci haldeydi. Hamamböcekleri tezgâhta kol geziyor, tel dolaptan bahçenin derinliklerine doğru incecik ve de virajlı karınca yolları uzanıyordu. Hemen hemen her şeyin üstünü, hafif yağlı, yapış yapış bir toz tabakası kaplamıştı. Nefesimi tutup buzdolabını açtım: Yoğurda dönmüş bir kutu süt, sabunlaşmış birkaç dilim beyaz peynir, birbirine yapışıp küflenmiş iki limon, rengi solmuş bir kavanoz reçel, birkaç yumurta ve aylar önce Meftûne Hanım'ın benim için yaptığı bir tencere yemek... Yemeğin adı da meftûneydi galiba. Tencerenin kapağını açınca, adının bir önemi kalmadı gerçi, kokusundan kusacaktım nerdeyse. Dolaptaki her şeyi siyah bir torbaya doldurup çöpe attım; ve sanırım, Yurdanur Hala'nın evini, gerçekten kendi evimmiş gibi benimsemeye ancak o zaman başladım. Çöp kokuları içinde...

Evet, dedim, biraz mecburi de olsa, bu evin sahibi artık benim. Kurtuluş'taki apartman dairemiz, Video Kazablanka, peder beyin külüstür arabası, annemin plakları, üniversite yıllarında müdavimi olduğum mekânlar, tenekeden oyuncaklarım, tüm o solgun kıyafetlerim, çocukluğuma ve gençliğime dair her şey bir bir kaybolduğuna göre, burası benim dünyadaki son kalem sayılır. Tabii şimdi o kalenin üstünden, öksürdüm, toz duman bir Moğol Ordusu geçmişti.

Öhhhö! Öhhhö! Öhhhö!

İşte büyükhalamın bakıcısı Meftûne Hanım'ı, böyle ciğerlerim sökülmek üzereyken aramaya karar verdim. Çünkü ben Suruç'tayken, muhtemelen evle en iyi o ilgilenirdi. Kendisi doğrudan ilgilenmese bile, kendisi kadar canla başla ilgilenecek başka birini bulabilirdi. Bahçıvan da ayarlardı belki, kesin olurdu bir tanıdığı.

Birden durdum, iyiydi hoştu da... Neredeydi Meftûne Hanım? Hiçbir fikrim yoktu. Oysa o kadar hayatını anlatmıştı bana, kahvaltı bile hazırlamıştı. Hatta üstüne bir de yemek yapmıştı kadıncağız. Peki ben, ne diye telefonunu almamıştım ki? Çünkü... Çünkü Murat

Hoca'nın da dediği gibi "gizli kibir" vardı bende. Ya da sadece aptal, kaba ve umursamazdım, emin değilim. Belki bir saat düşündüm o akşam. Ne anlatmıştı bana Meftûne Hanım? Ne anlatmıştı? Nerede yaşıyordu? Salonda bir sağa bir sola turlarken, karşıdaki bir huzurevinden bahsettiğini hatırladım, orda iş bulmuştu. Güzel bir yer demişti. Manzaralı... Boğaz manzaralı... Öyle manzaralı... Tarabya'daydı sanki, evet, Tarabya'da bir yerlerdeydi. İnternetten küçük bir araştırma yaptım. Bu kriterlere uygun, iki huzurevi çıktı karşıma. Sabah olunca ikisini de arardım.

Akşam sekize doğru Murat Hoca telefon etti. Havadan sudan ve şu mevsimlik hastalığından konuştuk. Sonunda ateşi düşmüş, iyiymiş. Fakat gece yatmadan önce, her ihtimale karşı bir Nurofen daha alacakmış. C vitamini de al, dedim. "Merak etme," dedi, "ben de tam... –sesi uzaklaşır gibi oldu, çakmağının sesini duydum– ... portakal suyu içiyordum zaten."

Güldüm: "Anlaşıldı, sen iyileşmişsin."

"İyileştim iyileştim, turp gibiyim. Hatta şimdi oturdum, senin büyükeniştenin günlüğünü okuyorum. Birkaç saate, yeni bir şeyler gönderirim. Onun için şey ettim bu saatte seni, aradım."

Yormasaydın kendini, dinlenseydin, dedim ama, "Yok, yok, ben asıl böyle dinleniyorum" dedi. Bir demlik de kaçak çay yapmış, onu anlattı. Çok anlamsız buldum, bu son söylediklerini. Bir demlik çayın gölgesinde yakaladığı sahte huzurdan tiksindim. Sahte değildi belki de, huyu kurusun, belki de yine haklıydı, bilemiyorum. Bir çay kaşığı bile koysan, yetiyormuş koca demliğe, öyle bir çaymış. Kapkaraymış. Çok da umurumdaydı sanki çayın rengi. Zaten, umurumda olan ne vardı ki benim? Belki biraz Şevket Kemal Enişte'nin günlüğü – o da belki, biraz, babamın güzel hikâyelerinin hatrına... Neyse ki Hoca lafı daha fazla uzatmadı, tıpkı dediği gibi, birkaç saat sonra yeni yaptığı çevirileri gönderdi.

E-posta geldiğinde, salondaki akordu bozuk piyanonun başındaydım. Kırık dökük ve de çok ağır bir biçimde, Beethoven'ın Ayışığı Sonatı'nı çalmaya çalışıyordum. Fakültenin üçüncü yılında tanıştığım bir İspanyol kızdan dinlemiştim bu sonatı ilk defa. Daha önce de anlatmıştım zannedersem, Patricia'ydı adı, piyanistti. Hatta beraber olduğumuz dönemde, az buçuk piyano çalmayı da o öğretmişti bana. "Sen," demişti, o günlerden birinde, duvar kenarındaki eski piyanonun önünde, ayakta, sol eli sağ dirseğinin

üstünde, "sen bir cenazenin iki farklı hali gibisin Mithat. Yani, yani nasıl anlatsam, kasvetli cenazeler vardır, çoğu öyledir, ama bazısı neşeli olur. Sizde yoktur belki, ama bilirsin işte, bir yerde toplanır, ölen kişinin sevdiği şarkıları dinler, şarap içersin. Önce bir hüzün basar herkesi, ardından hafif hafif gülüşmeler başlar. Mutlu değilsindir ama gülersin. Belki ölümü kabullenmek, onunla barışmak gibi bir şeydir bu yaptığımız, bilemiyorum. Teyzemin cenazesinde, kuzenimle dans ediyorduk mesela en son. İşte senin neşeli halin, yanağımda kuru yaşlarla dans ettiğim o cenaze gibi. Kötü anlamda söylemiyorum bunu, zaten, ve, ve sanırım, ve sanırım zaten, sırf bu acayip halin için seviyorum seni. Yani, yani sanırım. Bir insan, bir cenaze törenini ne kadar sevebilirse işte..."

Sonra piyanonun başına oturup saçlarını toplamıştı. Birkaç tutam saç, tokasından kurtulup boynuna dökülmüştü. Dalgalı ve simsiyahtı saçları. Onları izlemiştim. Gülmüştü. Şimdi, demişti parmaklarını oynatırken, bu çalacağım sonat, senin hüzünlü halin.

Dın, dın-dın...
Dın, dın-dın...
Dın, dın-dın...

Dünyanın ağır çekimde döndüğü günlerden birisiydi.

Dın...
Dın, dın...
Dın...
Dın, dın...

Her saç telinin, başka yöne baktığı,

Dın, dın, dın...
Dın, dın, dın...
Dın, dın, dın...

Günün,
ışığın,
gün ışığının,
tek tek ayrıştığı,

Hayatın delik deşik olmadığı günlerden biri...

Bu hikâyeyi Murat Hoca'ya da anlatmıştım bir akşam. "Bazı şeyler ilhamın ta kendisidir doktorum," demişti bana, "Ayışığı Sonatı da onlardan biri, çok şairde izi vardır." Sonra yine her zaman olduğu gibi, bir şairden birkaç dize okumuştu. *Bu zincirinden boşanmış poyrazda, uçuyoruz dolunaya doğru. Yel yepelek, yelken kürek. Uçuyoruz, ağaçlar, evler, duvarlar...** gibi bir şeyler. Sıkılmıştım. Nedense bazen sıkılıyordum Murat Hoca'dan ya da sadece okuduğu şiirlerden.

Ağaçlar, evler, duvarlar, kapkara kapkara çaylar diye mırıldandım. Ardından, ellerim durdu; ama piyano kafamın içinde çalmaya devam etti.

Dın, dın-dın...
Dın, dın-dın...
Dın, dın-dın...

Aklımın köşesinde gülümsedi Patricia; gözlerinin önüne düşen saçları yukarı üfledi. Sanki bir hayal değilmiş ve aradan hiç vakit geçmemiş gibi, hâlâ, o sedir ve tarçın kokan, loş ışıklı evde yaşıyormuş gibi...

Dın...
Dın, dın...
Dın...
Dın, dın...

Sonatı bitirdi.

Konumuz hâlâ cenazelerdi.

"Bu da" dedi, tekrar saçlarını toplarken, "senin neşeli halin!" Gittikçe hızlanan, baş döndürücü bir şey çalmaya başladı. Kahkahalar atıyordu. Kahkahalar atıyorduk. Sarhoştuk biraz, daha doğrusu ben sarhoştum, Patricia ise hem biraz sarhoş hem de biraz deliydi: "Dans ediyor ölüler etrafımda!" diye bağırdı parmakları hızlanırken, "Görüyor musun? Bunun adı Danse Macabre! Dans ediyor ölüler her yerde! Kapat, kapat gözlerini, kapatmazsan göremezsin, kemikleri, dişleri, tıkır tıkır edenleri, mutlu, mesut, bahtiyar ve de

* Can Yücel.

şen iskeletleri. Kapat kapat kapat! Kapat gözlerini. Tıpkı bir ölü gibi... Tıpkı... bir... ölü... gibi..."

Ve ancak bu sözlerden sonra kesildi, kafamda çalan melodi. O gece de Patricia her şeyi kendi dilinde bu kadar kafiyeli mi söylemişti, emin değilim. Sanırım tercüme ederken, ben biraz fazladan ekledim, hatta epey de süslemiş olabilirim. Ahh, fena zehirlemişsin beni Murat Hoca.

Bir süre daha dans eden ölülerle oyalandıktan sonra piyanonun başından kalktım. Tabletimi alıp cam kenarındaki kanepeye oturdum. Artık sıra, uçak uçuran, telgraf çeken, ara sıra da günlük tutan ölülere gelmişti. Hatırladığım kadarıyla, en son Fethi ile Sadık, Suriye civarında bir yerlerde kayalıklara çakılıp ölmüş, Şevket Kemal Enişte de bu kazanın ardından derin bir sessizliğe gömülmüştü; ve ben birazdan, bu derin sessizliğin ardından gelen ufak tefek sesleri duyacak, gündelik hayata tutunmaya çalışan o adamın ilk cümlelerini okuyacaktım. Büyük bir merakla Hoca'nın yolladığı belgeyi açtım: Dört mart, bin dokuz yüz on dört, parantez içinde, on dokuz şubat, bin üç yüz yirmi dokuz, diye başladım okumaya.

4 Mart 1914 – Ayastefanos

Sultan Reşad, dün Sadrazam Sait Halim Paşa'yı ve Enver Paşa'yı huzuruna çağırmış. Kazayla alakalı konuştuklarını tahmin ediyorum. Duyduğuma göre sultan, ziyadesiyle müteessirmiş.

5 Mart 1914 – Ayastefanos

Sabah mektebe emir geldi. Hangardaki tayyarelerden ikisinin adını, Fethi ve Sadık olarak değiştirecekmişiz. Harbiye Nazırlığı da Fethi ile Sadık'ın ailelerine beşer yüz lira yardımda bulunmuş. Ayrıca her aile ferdine, fevkaladeden maaş bağlamışlar. Güzel, hiç olmazsa bunu yapsınlar.

Bunların haricinde, Kahire Seferi'ne temkinli bir güzergâh üzerinden üçüncü bir tayyare daha göndermeye karar verdiler. Zannederim ki ne kadar feci hadiseler yaşanırsa yaşansın, herkes Heliopolis Meydanı'na iki tayyareyle inmek istiyor. İtibar meselesi oldu artık, şu saatten sonra başka türlüsü de mümkün değil. Hemen, Fesa ve Salim ile birlikte vazife için gönüllü olduğumuzu söyledik. Üçümüz arasında kura çekildi. Elbette kuranın galibi Salim oldu. Sadece cesur değil, bir o kadar da şanslı adamdır Salim. Rasıt olarak ise

Kemal gidecek. Marangozluk vazifesini de, en nihayetinde Hüseyin Efendi'ye verdiler. Tanıdığım en mahir marangozdur, makinisttir, mühendistir, her şeydir Hüseyin Efendi. Hak ediyordu bu şerefi, pek münasip oldu.

Yeni güzergâha göre Salim ile Kemal, İstanbul'dan Çanakkale'ye, Çanakkale'den Ayvalık'a, Ayvalık'tan da İzmir'e uçacak. İzmir'e varınca, Hüseyin Efendi ile birlikte tayyareyi söküp sandıklara koyacaklar. Birkaç gün dinlendikten sonra gemi ile Beyrut'a geçecekler. Beyrut'tan da, mehmâemken sahil boyunu takip ederek, Kahire üzerinden İskenderiye'ye kadar uçacaklar. Allah yollarını açık etsin.

6 Mart 1914 – Ayastefanos

Çok erken uyandım bu sabah. Birkaç lokma kahvaltı yapıp gecenin karanlığında kendimi dışarı attım. Hava ayaz ve bulutsuzdu. Deniz tarafından, insanın içini huzurla dolduran, ılık bir rüzgâr esiyordu. Âlâ, diye geçirdim içimden, rahat kalkacak tayyareler. Arkadaki yoldan hangarlara doğru yürüdüm. Çardağın altında bir dev, kamburunu çıkarmış cigara içiyordu. Bu ebatlarda tanıdığım tek insan Ramiz olduğundan, hiç düşünmeden "Ramiz" diye seslendim, elini kaldırıp selam etti. Sahiden oydu. Yanına vardım, ikişer cigara tellendirdik. Epeydir görüşemiyorduk, güzel tesadüf oldu.

Deniz tayyarede, derya kadar evrak işi varmış Ramiz'in, ondan dert yandı. "Topla, tüfekle değil, kâğıtla, mühürle öldürecekler beni orda" dedi.

Beni de telgraf teliyle boğuyorlar, dedim.

Acı acı güldük.

Bütün bunlar kâfi değilmiş gibi, bir yandan da Monşer ve onun extraordinaire fikirleriyle mücadele ediyormuş. Pek teferruatına girmedi ama "Deli deli işlerle uğraşıyor Monşer" diye söylendi birkaç defa.

Sonrasında, Fethi hakkında konuştuk biraz. "Ben tanımazdım ama yaman tayyareciymiş" dedi. Öyleydi, dedim, o sırada hangarın diğer tarafından bir uğultu yükseldi. Cigaralarımızı söndürüp seri adımlarla ön tarafa yürüdük. Muhabirler, muharrirler, köylüler, talebeler... Yine herkes geçen seferki gibi toplanmış, büyük bir heyecanla tayyarenin kalkışını bekliyordu. Salim ile Kemal kapıdan görününce, meydanda alkış kıyamet bir tezahürat koptu.

Salim, eldivenlerini düzelte düzelte kalabalığa doğru yürüdü ve "Efendiler!" diye seslendi, "Heyecanınızı anlıyorum, fakat emin olun

ki ben bu kadar iltifata layık değilim. Yaptığımız o kadar da büyük bir iş değildir. Milletini seven herkes onun için biraz fedakârlık etmeye mecburdur. Biz sadece, vazifemizi yerine getiriyoruz. Şurada alkışlanacak birileri varsa eğer, onlar Fethi ile Sadık'ın aziz hatıralarıdır. Onlar ki bize çok mühim dersler vererek aramızdan ayrıldılar. Açtıkları yoldan ilerlemek, boynumuzun borcudur. Ruhları şâd olsun."

Kalabalık daha fazla ve daha da coşkuyla alkışladı.

Gayriihtiyari de olsa tebessüm ettim.

İkindiye doğru Enver Paşa, Talat Paşa, Ordu Müfettişi Osman Paşa ve Şehzade Abdülhalim Efendi merasim için tayyare meydanına geldiler. Geçen seferkinden farklı olarak, bu sefer Rus ve İtalyan askeri ateşeleri de onlara katılmıştı. Merasime başlanmadan evvel, Fethi ve Sadık için mevlid okundu.

Ba'dehû, merasim başladı; evvela Enver Paşa konuştu. Kahire Seferi'nin ehemmiyetinden ve Fethi ile Sadık'ın yerlerinin milletin kalbinde ebedî olduğundan bahsetti. Konuşmasının sonunda Salim ile Kemal'in ellerini sıktı ve "Arkadaşlarım, size uğurlar olsun" dedi, "İnşallah şimdiki gibi, dönüşünüzde de böyle ellerinizi sıkarım."

Nedense bu sefer söylenenler, manasız lakırtılardan ibaretmiş gibi geldi bana. Kuru laf kalabalığından ya da hamasî bir nutuktan ötesi değildi. Biraz utandım böyle düşündüğüm için; lakin utancım, fikrime mâni olmadı.

Akşama kadar, muhaberata gelen bütün telgrafları Mülazım Tevfik cevapladı. Ben ise, gazete okumak ve şu jurnali yazmak haricinde hiçbir iş yapmadım. Yapmak istemedim. Bol bol da şekerli kahve içtim.

7 Mart 1914 – Ayastefanos

Kahve, cigara, telgraf, kahve, cigara, telgraf, kahve, cigara, telgraf...

8 Mart 1914 – Ayastefanos

Kahve, cigara, telgraf, kahve, cigara, telgraf, kahve, cigara, telgraf...

9 Mart 1914 – Ayastefanos

Kahve, cigara, telgraf, kahve, cigara, telgraf, kahve, cigara, telgraf...

10 Mart 1914 – Ayastefanos

Kahve, cigara, telgraf... Daha fazla yazmaya lüzum yok, hayatım kahve, cigara, telgraf müsellesinde geçiyor. Şimdi manasızca aklıma

geldi; bir müsellesin dahili zaviyelerinin yekûnu yüz seksen ediyor ya hani? Bu suretle, benim hayatımın da dahili zaviyelerinin olduğundan ve bu dahili zaviyelerin yekûnunun yine yüz seksen ettiğinden bahsedebilir miyiz dersin, Yurdanur? Bence mümkün. Doksanı sen, kırk beşi Makbule, kırk dördü tayyareler, biri de her şeye rağmen etli kuru fasulye.

11 Mart 1914 – Ayastefanos

Bir facia daha!

Öğlen vakti haber geldi; Prens Celaleddin, Yafa'dan kalktıktan hemen sonra, ters istikametten esen rüzgâr sebebiyle irtifa kazanamayıp denize çakılmış. Uğurlamaya gelen kalabalık, henüz daha coşkuyla bayraklarını sallarken olmuş her şey. Sahilden yüz elli ya da iki yüz metre ilerde, denizin dibine girmiş bizimkiler. Millet arkalarından dalgaların içine atlayıp yüzmeye başlamış. İsmail Hakkı'yı, tayyare dibe batmadan kurtarmışlar ama Nuri'yi kurtaramamışlar. Nuri kulaç atıyormuş o sırada çünkü, "Ben iyiyim, bırakın" demiş birkaç kere, imdadına yetişmeleri için İsmail Hakkı'yı işaret etmiş. Hatta millet İsmail Hakkı'yı taşırken, Nuri de onların biraz yanında yüzüyormuş. Ancak otuz, kırk metre kadar sonra yüzüstü, hareketsiz kalmış. Ölmüş işte Nuri, öyle ya da böyle, sudan dışarı sağ çıkamamış.

Yüzme bilmeyen İsmail Hakkı'nın yaşayıp, balık misali yüzen Nuri'nin boğulmasını hakikaten muhayyilem almıyor. Ah be Nuri... Sen ki o garabet Balkan Harbi'ni devirmiştin, bir ters rüzgâra, üç beş başıbozuk dalgaya mı mağlup oldun? Mukadderat, deyip geçemiyorum, dilim varmıyor. Ruhun şâd, mekânın cennet olsun benim cesur arkadaşım.

16 Mart 1914 – Kandilli

Bugün bahçeye üç çam fidanı diktim.

Biri Fethi, biri Sadık, biri de Nuri için...

Bu cümleyi okuyunca durdum.

Gecenin karanlığında uğuldayan rüzgâra ve o rüzgârın içinde ağır ağır sallanan devasa çam ağaçlarına baktım. Hâlâ yan yana ve hâlâ üç taneydiler. Hangi ağacı, kim için dikmişti acaba Şevket Kemal Enişte? Soldan sağa mı başlamıştı dikmeye, yoksa sağdan

sola mı? Ölüm tarihlerine göre mi sıralamıştı onları, yoksa bröve numaralarına göre mi? Bilemiyorum. Bilsem ne fark ederdi ki? Kim hangi niyetle dikmiş olursa olsun, en nihayetinde üç yaşlı çam ağacından ötesi değillerdi. Ya da olduklarından daha fazlasıydılar ama ben göremiyordum. Çünkü neydi, ne diyordu Murat Hoca? Gizli kibir vardı bende, gizli körlük vardı, gizli benlik vardı. Ruhsuz ve de mantıklı laflarla gizlemeye çalışıyordum hepsini. Kırılgandım da değilmişim gibi yapıyordum, değilmişim gibi yapıyordum da, beceremiyordum. Hatta ve hatta: Bir ben vardı bende, benden içeri; değil mi ama? Murat Hoca'nın dediklerine en son şu geyikle karşılık verdiğimde çok kızmıştı bana, o kırçıllı sesiyle "Bak yine öyle yapıyorsun" demişti. Gülüp geçmiştim.

İki sigara boyunca ağaçları seyrederek bunları düşündüm.

Sonra diğer sayfaya geçtim.

17 Mart 1914 – Ayastefanos

Sabah, Tanin*'de okudum; Fatih Belediye Dairesi'nin önüne, bizimkilerin anısına büyük bir âbide dikeceklermiş. Âbide, vazifenin nâtamam kalmasına istinaden, kırık bir sütun şeklinde inşa edilecekmiş. Ardınızdan kalanın hepsi bu kadar Fethi. İki satır haber, nâtamam bir sütun...*

Şimdi diyorum ki gitsem Cağaloğlu'na, dayansam Kırmızı Konak'ın kapısına, "Hepiniz şarlatansınız ulan!" diye haykırsam, anlarlar mı beni? "Terakkiden değil, nümayişten yanasınız. Ancak, ölüme gönderdiklerinizin ardından, kırık dökük âbideler dikersiniz" desem, azıcık da olsa ölmenizden hicap duyarlar mı Fethi? Hiç zannetmiyorum. Muhtemelen karanlık bir arka sokakta, sıkarlar kafama. Hatta ne arka sokağı, hemen kapıda bitirirler işimi. Bab-ı Âlî'nin ortasında koskoca Nazım Paşa'yı** vurdular, beni mi vuramayacaklar? Başka ne söylenir ki artık. Ah be Fethi... Ah be Sadık... Ah be Nuri... Biz ki tayyarelere meftun üç beş delibaştık, nasıl oldu da şu hengâmenin ortasında kaldık?*

•

* İttihat ve Terakki Fırkası'nın idari merkez olarak kullandığı tarihi bina.

** Bâb-ı Âli Baskını sırasında Yakub Cemil tarafından vurularak öldürülen harbiye nazırı paşa.

Uyku tutmadı.

İki saat dönüp durdum yatakta, kalktım yine jurnalimin başına oturdum.

Âbide ile alakalı Tanin*'de daha başka neler yazılmıştı onları düşündüm.*

En iyisi aşağı inip şu gazeteyi alayım.

*Maalesef gazeteyi yerinde bulamadım.**

Sabaha az kaldı, yatıyorum.

Bu sözlerle bitti Murat Hoca'nın çevirisi. Açıkçası beklediğimden kısa sürmüştü. Hoş, kazalardan sonra büyük enistemin de pek yazası yokmuş zaten. Dağılmış adamcağız. Tableti kapattım derin derin esnerken.

Dışarıda gök gürledi o sırada.

Üst katta bir yerlerde bir şeyler tıkırdadı. Birkaç iri ve ıslak dal, ruhunu teslim eder gibi evin gövdesine sürtündü. Seyircinin patlamış mısıra kafasını gömeceği türden, rahatsız edici bir sesti.

Ölüyorum, dedi ev. Sağlamından bir şimşek çaktı ardından. Panjurların gölgesi, dilimler halinde duvarda parlayıp söndü |**Karanlık** Aydınlık **Karanlık** Aydınlık **Karanlık**| Yeniden gürledi gök, yeniden inledi ev; yeniden, ölüyorum, dedi ve tüm ışıklarını çat diye kapattı. Sigorta mı attı, elektrik mi gitti anlamadım. Karanlığın ortasında, kendimden ibaret kaldım. Pavlov'un köpekleri ve tüm elektrik idaresi çalışanları adına pencereyi açıp

---

* Bugüne ait bölümü hocayla birlikte *Suruç Rüzgâr* için düzenlerken, eksik kalan haber metnini de eklemek istedik. Birkaç gün süren kısa bir araştırmanın ardından, Murat Hoca'nın Ankara Üniversitesi'nden tanıdığı bir öğretim üyesi aracılığıyla *Tanin* gazetesinin 17 Mart 1914 tarihli nüshasına ulaşmayı başardık. Şevket Kemal Bey'in, çok uzun yıllar önce bir gece vakti yapmak isteyip de yapamadığı şeyi tamamlamak adına, eksik kalan o metni şimdi ben paylaşıyorum.

Âbide, resimde de görüldüğü gibi çemenzar bir alanın ortasında, kaide üzerinde yükselecek ve üstüvani nitelikte, baş tarafı kırık bir sütun şeklinde olacak. Sütunun kırık olmasının sebebi, vazifenin natamam kalmasıdır. Sütunun üzerinde tunçtan imal edilmiş büyük madalyalar bulunacaktır. Esasen şehitlerimiz, seyahatlerini tamamlayabilselerdi bu madalyaları almış olacaklardı. Madalyaların bir tarafında tayyare resmi, diğer tarafındaysa İstanbul-Kahire isimleriyle seyahatin tarihi nakşedilecektir. İşte memleketimizin terakki yollarında fen ve vazife namına verdiği ilk kurbanların namları bu suretle ilelebet yaşayacaktır.

uluyasım geldi o an. Tabii vazgeçtim. Aklı başında olmak bunu gerektirirdi. Fakat birgün yapacaktım, onu da biliyorum. Murat Hoca'ya kalırsa, yapmıştım da hatta. Gecenin bir yarısı onun balkonuna çıkıp, rahat sekiz on saniye ulumuşum. İnanmadım elbette, uyduruyor.

Her şeyi duymazdan gelerek ayağa kalktım. Bir elimle destek aldım bunu yaparken, kanepenin kolçağı inceden gıcırdayıp gerildi ama teslim olmadı. Doğruldum. Yemek masasındaki altın varaklı sandalyelerde çaktı söndü bir şimşek. Sonra etraf birkaç kere daha kararıp aydınlandı.

Pavlov'un köpeği sahnedeydi artık.

Salonun ortasına çektim sandalyelerden birini, oturdum. *Suruç Rüzgâr* logolu plastik çakmakla sigaramı yaktım. Kırk, kırk beş dakika kadar öylece sigara içtim sanırım. Bir yandan da annemle babamı düşündüm, biraz da Yurdanur Hala'yı. Olduğu kadar yani... Üstünde oturduğum sandalyenin aslan pençeli olup olmaması, alışkanlığımın gidişatını pek etkilemedi. Güçlü alışkanlıklar, kolay kolay sekteye uğramıyordu. Yorulup da uykum gelene kadar, tıkır tıkır yaşadım tüm hezeyanlarımı. Ardından, cep telefonumun solgun ışığında üst kata çıktım. Sofanın ortasındaki devasa odun sobası, karanlıkta daha da ürkütücü göründü gözüme. Kapağındaki sarmaşık kabartmaları, ıslak yılanlar gibi birbirine dolanmıştı.

Bir şimşek daha çaktı.

Sobanın isli gölgesi, duvardan duvara saçıldı.

Bir yerlerde, bir şeyler, yine patır kütür koşturdu. Kırmızı kırmızı gözler, kedi büyüklüğünde fareler geldi aklıma. Hay ulan Bahtiyar, bir de kedi olacaksın, deyip adımlarımı hızlandırdım. Geçen sefer uyuduğum küçük odaya attım kendimi. Kapıyı kapatıp arkasından kilitledim. İçten içe utandım böyle yaptığım için ama kendime engel olamadım.

Tam yatağa uzanacaktım ki köşedeki karartıyı gördüm. Kalbim hızlanır gibi oldu. Bir telaş, cep telefonumun ışığını açtım: Aylar önce eve ilk defa geldiğimde yanıma aldığım bavul, üzerindeki kabin etiketiyle birlikte hâlâ yerde duruyordu. Doğru ya, büyükenıştemin günlüğünü bulunca, saçma bir heyecanla, çantamı bile almadan çıkmıştım evden. Şimdi her şey biraz hayal kırıklığı, şimdi her şey olağan ve normal...

Telefonumun ışığını kapattım.
El yordamıyla yatağa uzandım.
Duvar tarafına dönüp yastığa kafamı gömdüm.
Bir kedi miyavladı belli belirsiz.
Bir şeyler tıkırdadı.
Yağmur hızlandı.
Sabah olsun hepsi geçer dedim.
Sabah olsun hepsi geçer.
Bir de Meftûne Hanım'ı bulurum,
bu evi adam eder, bu evi adam eder, bu evi adam eder...

17. Deus Ex Machina

Sabah uyandığımda yağmur hâlâ yağıyordu ama en azından elektrikler geri gelmişti. Elimi yüzümü yıkayıp demliğe çay koyduktan sonra, dün gece internetten bulduğum iki huzurevine de telefon ettim. Meftûne adında bir çalışanlarının olup olmadığını sordum. İlk aradığım yer, berbat bir asansör müziği eşliğinde, personel bilgilerini kimseyle paylaşamayacağını söyledi. Gizli deneyler yapılan laboratuvar işletiyorlardı sanki.

Şansıma, ikinci huzurevinde işler yolunda gitti. Gerçekten de o isimde bir çalışanları varmış, hiç uğraştırmadan telefona çağırdılar kendisini. Ben daha mef bile demeden "Aaa Mithat Bey! Çok şaşırdım aramanıza beyefendiciğim" diye başladı konuşmaya Meftûne Hanım. Halimi hatırımı sordu. İyiyim, iyiyim ama, diyerek, evle ilgili düşüncelerimi anlatmaya başladım ben de. Kiraya vermek ya da vermemek çok mesele değil ama işte temiz kalsın, bakımlı olsun ev, gibisinden laflar ettim.

"Tabii ki, tabii ki!" dedi, "Siz hiç merak etmeyin, ben bizzat ilgilenirim. Hem gitmişken bizim Bahtiyar Efendi'ye mama da bırakırım. Ben gidemezsem, benim kız gider, o çeker çevirir."

"O nasıl oldu?" diye sordum.

"Kim efendim? Anlayamadım."

"Kızınız, onu diyorum, yirmi yaş dişi gömülü kaldı demiştiniz en son."

"Ay! Ay ilahi Mithat Bey!" diye gülmeye başladı, "Onu nasıl hatırladınız? Gömülü hâlâ, unuttuk biz o dişi. Ağrı yapmıyor çok şükür."

Nasıl ya da neden hatırladım, ben de bilmiyorum. Bazı şeyleri, farkında olmasam da dinliyordum demek ki. "İyi..." dedim sakince, "Ha, bir de aklıma gelmişken, bir de bahçıvan, diyorum. Bulursanız yani, bulabilirseniz..."

Bahçıvan da bulurdu tabii, neden olmasındı.

Meftûne Hanım benim süper kahramanımdı.

Teşekkür ettim. Bu sefer telefon numarasını istemeyi unutmadım. Ertesi sabah erkenden uçağım olduğundan, bu öğlen yanınıza

geleyim size anahtarları bırakayım Meftûne Hanım, dedim ama... istemedi; bir anahtar için taa oralara kadar zahmet edilmezmiş. Sahildeki börekçiye bıraksam yetermiş. Benim de kolayıma geldi açıkçası, hiç itiraz etmedim. Mutlu mesut, telefonu kapattım.

Mutfakta bir kuru çay içtim, iki sigara tellendirdim. Şevket Kemal Enişte'nin odasında üç beş kitap karıştırdım. Odadaki her şey daha tanıdık geldi gözüme. Peru'yu anlatan *National Geographic* ordaydı işte; alt katta, Yurdanur Hala'yı beklerken okumuştu hatta bu dergiyi Şevket Kemal Enişte. Tıpkı büyükenieştemin yüz küsur yıl önce yaptığı gibi ben de dergiyi alıp alt kata indim. Onun günlüğünde bahsettiği yerleri okudum, sonra büfenin önüne geçtim, kaytan bıyıklarını kıvırmıştı burda. Kendi pos bıyıklarıma baktım. Birkaç dakika sonra, Yurdanur Hala sefertasına sarma ve yoğurt koyup yanıma gelmedi elbette, hayalim bu noktada sona erdi. Saat on iki gibi, vestiyerdeki rengi atmış şemsiyeyi alıp dışarı çıktım. Mahallede biraz dolandıktan sonra anahtarcıyı buldum, anahtarları kopyalattım. Serhat'tı anahtarcının adı. Ordan da çabuk çabuk börekçiye indim, yeni anahtarları ona bıraktım. Meftûne Hanım'ın adını duyunca, başın sağ olsun ağbi, dedi börekçi, çok severdik Yurdanur Teyze'yi, pamuk teyzemizdi o bizim. Hiç detaya girmeden, sağ ol kardeşim, dedim. Oraya kadar gitmişken Boğaz'ı izleyerek ıspanaklı börek yedim. Bir anlığına Kurtuluş da Suruç da çok uzaklarda kaldı. *–Ustam bir porsiyon daha yollasana, bir de küçük su alayım–* Nedense kendimi semtin yerlisi gibi hissettim o küçük masanın başında. Hoşuma gitti. Sanki yirmi yıldır aynı börekçide hep aynı masaya oturuyor ve de aşağı yukarı hep aynı böreği yiyordum. Kök salmak belki de böyle bir şeydi; kulağa sıkıcı gelse de hissiyatı güzeldi.

Sahilde, orda burda vakit öldürdüm, bir şeyler daha tıkındım.

Akşama doğru yağmur iyice hafifledi.

Şemsiye açma gereği hissetmeden, ağır ağır eve döndüm. Sabah iki ayağım bir pabuca girmesin diye, varır varmaz bavulumu hazırladım. Ameliyatlar haricinde hiç beceremiyordum zaten hızlı hareket etmeyi. Ne zaman acele etsem, bir şeyleri unutuyordum. Tabletimi ve birkaç parça çamaşırımı, vaktiyle kapının arkasında unuttuğum kabin bagajına yerleştirdim. Zippo'mu da o ara buldum. En son ben bunu burdan almamış mıydım? Tekrar nasıl koyduysam oraya?

Çakmağın şerefine bir sigara yaktım.

Bir yandan da ayak bileklerimi ovuşturdum.

Of...

Uzun zamandır yürümediğim kadar yürümüştüm.

Bir de iki gün boyunca yokuş in, yokuş çık...

Bitmişti bünye.

Kanepeye uzandım, daha doğrusu, gövdemi usulca kanepeye bıraktım. Havaalanından aldığım kitaba göz attım biraz. İsveçli'ydi yazarı. Nedense o günlerde herkes İskandinav Polisiyesi okuyordu, ben de neymiş bakalım diyerek almış ama pek beğenmemiştim. Yapmacık gelmişti. Kötü kitap olduğundan değil, aksine, iyi bir hayal gücü vardı yazarın, ama ne bileyim, olaylar İsveç'te geçiyordu bir kere. Doğru düzgün suç işlenmiyordu ki İsveç'te! Bay Olafsson'ların, Bayan Bergström'lerin, IKEA kataloğundan hallice minimal evlerinde, ritüeller eşliğinde çatır çutur ve de seri halde öldürülmesi pek eğreti görünmüştü gözüme. Herkes neyi eksikse onun hayalini kuruyordu sanırım. Onlarda da seri katil yoktu, adamlar ne yapsın?

Her şeye rağmen, bir kere başladım diye, okumaya devam ettim. İyi kötü, bir iki saat oyalandım. Agnis Knutsson, donmuş bir gölün kenarındaki kayıkhanede, elleri bağlı şekilde, tavandaki cızırdayan lambaya bakarken, kitabı kapattım. Laktoza duyarlı ve de fıstık ezmesine alerjisi olan zavallı Agnis, çim hokeyi takımından tanıdığı kızlardan birinin albino babası tarafından kaçırılmıştı, falan da filan. Sherlock Holmes'tan, Hercule Poirot'dan, Philip Marlowe'dan, Müfettiş Maigret'ten şaşmamak lazımmış demek. Nedense ben, eski tarz dedektifleri daha çok seviyorum. Eski kafalılık mı bilmem. Klasikleri sevmek, eski kafalılık sayılıyorsa eğer, klasikleri, klasikleri... diye sayıklarken, çuval gibi uyumuşum.

Kıtırt.

Gecenin üç buçuğunda sinsi bir boyun ağrısıyla uyandım. Bir elim ensemde, tam da annemin of-of-of-feci-tutulmuşum ya da damar-damar-üstüne-bindi-herhalde türünden laflar sıralayacağı şekilde, kaskatı ve de robotsu hareketlerle yerimden doğruldum. Babamın da bir yerleri tutulurdu ama hiç böyle lafları olmazdı.

İki saat fazladan uyuyabilmek için, gözlerimi açık, ya da sadece aralık, tutmaya çalışarak, bir yandan da tırabzana tutunarak üst kata çıktım. Mümkün olduğunca boynumu kıpırdatmadan pijamalarımı giydim, yatağa uzandım. Battaniyeyi omzuma kadar çekip kafamı yastığa gömdüm. Sırtımdaki uykunun mahmurluğunu, on üç ba-

samak yukarı taşımayı başarmıştım. Tabii sonra hepsi boşa gitti. Ne uyku kaldı, ne bir şey...

miiiv

O incecik sesi duydum.

Tahtaların arasından jilet gibi geçip kalbime saplandı.

Noktasız, virgülsüz, ünlemsiz, kendinden başka hiçbir şeye ihtiyaç duymadan...

miiiiv

Rüzgârdır dedim.

Suruç'ta da olurdu, aynen böyle ıslık çalardı rüzgâr.

Ya da gerçekten ıslıktır.

miiiiiv

Bebek ağlaması da olabilir.

Ya da kedidir.

Bahtiyar falandır.

Evet, evet, kedidir kedi...

miiiiiiv

Kedidir de...

Neredeydi peki bu kedi?

Evin içinde bir yerlerden geliyordu sesi. Oflaya puflaya ve de ani hareketler yapmadan kalktım yataktan. Belim hafifçe öne eğik, pisi pisi pisi, dolanmaya başladım. Sabahın köründe uçuşum olmasa yine çok dert etmezdim de... Şimdi bir içerde kalsa hayvan, acından ölürdü dört duvar arasında.

miiiiiiiv

Sofada gezinirken, tam tepemde kıpırdandı ses.

İki adım geriye gelip, becerebildiğim kadarıyla kafamı kaldırdım.

Tavanarasına açılan kapak, dört, belki de beş metre yukarıdan bana bakıyordu.

O sırada, gerilimi artırmak için bir daha miyavladı kedi.

miiiiiiiiv

"Tamam tamam, geliyorum" diye söylendim, sanki ulaşılması çok rahat bir yermiş de karşımdaki hayvancağız beni anlamıyormuş gibi. Durdum. Tavanla aramdaki mesafeyi –hımmm– şöyle bir gözümle ölçtüm biçtim, bir yandan da boynuma destek olsun diye elimi çeneme dayadım bunu yaparken. Kapağın altına sandalye çekmeyle falan olacak iş değildi. Bir yerden merdiven bulmalıydım. O da varsa, bir ihtimal, odunlukta olurdu.

Gecenin karanlığında kör topal, arka bahçeye indim. Öyle yüksek ve öyle birbirine girmişti ki bahçenin etrafındaki binalar, bir kuyunun dibinden dünyayı seyrediyormuş gibi hissettim kendimi. Kim bilir, belki de gerçekten bir kuyunun dibindeydim, hiçbir zaman çıkamayacaktım içinden. Bu açıdan, tavanarasındaki o kediden çok da büyük bir farkım yoktu aslında. O miiiiiv miiiiv ediyordu, ben söyleniyordum. O miiiiiv miiiiv ediyordu, ben söyleniyordum. Tabii kimse benim için gecenin dördünde merdiven aramaya çıkmıyordu elbette. Kedi şanslıydı. En azından ben vardım, tüm alerjilerime rağmen odunluğun kapısındaydım.

Nefesimi tutup kapıyı ağır çekimde açtım. İçeri girer girmez yüzüme tül gibi örümcek ağları dolandı. Aksıra tıksıra elektrik düğmesini buldum. Hafifçe titreşerek, ince bir cızırtıyla yandı lamba. Yığın yığın eşya, toz içinde ışığa bulandı. Kutular, bidonlar, kazmalar, kürekler, tırmıklar, paslanmış soba boruları ve renginin bir zamanlar koyu mavi olduğunu düşündüğüm bahçe hortumu, zor da olsa suretlerine kavuştu. Odunların arasında bir şeyler kıpırdandı, karanlığın kıyısında gözler parıldadı. Eğilip ne olduğuna baktım ve odunlukta tek başıma olmama rağmen, gayet gür bir şekilde "Haydaaa!" dedim. Onlar da *miiiv, miiiv, miiiv* diye bana karşılık verdiler. Ardından da tehditkâr bir tıslama geldi. Anneleri de yanlarındaymış, kuytuda kaldığından görmemişim. Yine tısladı. Güzel yüzlü, irice bir kediydi. Yavrularının önüne geçip, ki ikisi siyah biri de tıpkı kendisi gibi tekirdi, kocaman yeşil gözlerini bana dikti.

Kedileri ürkütmemeye çalışarak merdiveni biraz daha aradım. Neyse ki bulmam zor olmadı. Soba borularıyla kutuların arkasında, duvarın dibinde duruyordu işte. Yüzüme koca bir gülümseme yayıldı. Aldım boyacı merdivenini omzuma, acemi hırsız misali, tangır tungur bahçeye attım kendimi. Ordan da hızlı hızlı ve yine robotsu hareketlerle eve geçtim. Ben orda mıyım, değil miyim hiç aldırmadan, kedi hâlâ miyavlıyordu tavanarasında. Çaresizlik böyle bir şey olmalıydı. Ya da sadece umut...

miiiiiiiiv

İkinci kata çıkınca birkaç dakika soluklandım. Ardından, merdiveni büyük bir dikkatle açtım – tıkır tıkır ediyordu bir ayağı. Az biraz dengeme yardım eder umuduyla, ayaklardan birini kaymasın diye sofanın ortasındaki odun sobasına dayadım. Usulca tırmanmaya başladım. Her basamakta merdivenden emanet sesler çıkıyor,

ortasından bel vermiş basamaklar paslı paslı gıcırdıyordu. Güçbela vardım en tepeye. Tavanarasına açılan koca kapağı yukarı ittim. Kapak gıcırtıyla geriye doğru açılıp, neredeyse dik vaziyette duvar gibi kaldı. Belli ki bir şeye dayanmıştı.

miiiiiiiiiv miiiiiiiiiv miiiiiiiiiv

Yarı belime kadar –Öhhhö! Öhhhhö!– tavanarasındaydım artık. İçerisi havasız, basık ve karanlıktı. Keskin bir sidik kokusu geldi burnuma. Cep telefonumun ışığını açtım. Kedi yavrusu, birkaç metre ilerimde, büyükçe bir sandığın önünde yerde yatıyordu. Gözleri çipil çipil, tekir bir kediydi. Boynunda papyonu andıran beyaz bir lekesi vardı. Elimi uzatıp gel pisi pisi, dedim, kıpırdanır gibi oldu ama ayağa kalkamadı hayvan. Bacakları titriyordu. Pat etti, yüzüstü yere bıraktı kendini. Daha da beter miyavlamaya başladı. Bir yandan da kafasını yerden kaldırmaya çalışıyordu.

miiiiiiiiiv miiiiiiiiiv miiiiiiiiiv

Olmayacaktı bu iş böyle. Oflaya puflaya kendimi yukarı çektim, merdiven altımda bir gidip geldi, bir gidip geldi, şansım varmış da devrilmedi. Devrilseydi itfaiyeyi arardım artık, hem kediyi hem beni kurtarırlardı. Üstüne bir de uçağı kaçırırdım, ertesi gün işbaşı yapmadığım için başhekimden ihtar da yerdim... Neyse ki devrilmedi. Boynumun ve de çatı mimarisinin izin verdiği ölçüde doğruldum, daha doğrusu doğrulmaya çalıştım; çünkü çatının sivri kısmı haricinde, içerde ayağa kalkmak neredeyse imkânsızdı. Köşelere doğru üst üste mukavva koliler yığılmıştı. Kim bilir içlerinde neler vardı, bir ara mutlaka hepsine bakmalıydım. Ortadaki ahşap kolonda da bir asker matarasıyla birkaç sukabağı asılıydı. Kabaklar ne alaka bilmem de, matara Şevket Kemal Enişte'nin olmalıydı.

miiiiiiiiiv miiiiiiiiiv miiiiiiiiiv

İki büklüm kediye yanaştım. Açlıktan, susuzluktan perişan olmuştu hayvan, dayanılmaz derecede sidik kokuyordu. Eğildim, avcuma aldım yavaşça, iğne gibiydi tırnakları. Sarılır gibi yaptı bir an, sonra iyice bıraktı kendini. Acilin kapısına kadar sırtında bıçakla ya da karnında mermiyle yürüyen insanlar da böyle yapardı. Önce bir tutunur sonra bırakırlardı. Buraya kadar, derlerdi gözleriyle, ben artık devriliyorum. Devrilirlerdi. Bazıları bir daha yerlerinden kalkmazdı.

miv

Kalbi biraz güçsüz atıyordu kedinin, gözkapakları belli belirsiz hareket ediyordu. Sandıktan güç alıp ayağa kalktım, arkama dönerken kolondaki sukabaklarına çarptı omzum, takır tukur birbirlerine girdiler. O sırada asker matarasına kaydı gözüm. Şöyle bir elime alıp salladım. Dibinde azıcık su vardı. Yok artık, diyerek kapağını açtım, kokladım, bir önceki yaz buzdolabında unutulmuş su şişesi gibi kokuyordu içi. Matarayı ağzıma götürdüm, dilimin ucuyla tadına baktım, bildiğimiz suydu, biraz kumlu gibiydi o kadar. Suyun birazını avcuma döküp kedinin dudaklarına değdirdim. Yalanır gibi oldu, yutkundu. Aferiiin sana, dedim gülerek, böyle işte. İyi kötü avcumdaki suyu içti hayvan. Biraz rahatladım. Matarayı tekrar yerine astım. Merdivenden iniyordum ki aklım sandığa takıldı, buraya kadar çıkmışken... diye mırıldandım kendi kendime, taa buraya kadar çıkmışken... Kedi avcumda hafifçe kıpırdandı, çıkacağız burdan diye fısıldadım kulağına, merak etme, annene götüreceğim seni, ama buraya kadar çıkmışken... Kediyi yere bırakıp sandığı açtım. Naftalin ve toz kokusu vurdu yüzüme. Tıpkı annemin çeyiz sandığındaki gibi işlemeli, beyaz bir örtü vardı en üstte; onun altında da bir üniforma ile bir gelinlik... Hikâyelerini tamamlamış, bütün dünyayı geride bırakmış her eşya gibi ikisi de sararıp solmuştu; ancak yine de görkemlerini yitirmemişlerdi. Gelinliğe bir göz atıp tekrar sandığa koydum ama üniforma, kalpağından postalına –üniforma, postalları kırk üç numara, kemerinde pusulasıyla, tabancasıyla, hançeriyle– her şeyiyle üniforma... Aklım gitti geldi. Dizleri ve dirsekleri iyice aşınmıştı üniformanın, sağında solunda ince yırtıklar, irili ufaklı delikler oluşmuştu. Sonra heyecanla tabancaya attım elimi, o meşhur mu meşhur Lugerlerden birisiydi. Daha önce sadece filmlerde görmüştüm bu silahı, genelde subaylar kullanırdı. Elimde evirip çevirip biraz kurcaladım, zannettiğimden daha hafifti, namlusunun sol tarafında zımpara izini andıran ince çizikler vardı ve de yer yer oksitlenmişti. Emniyetini açtım kapadım, şarjörünü söktüm taktım. Avcumun içiyle hafifçe namlusuna bastırdım, geriye doğru çıt çıt yaylandı, nedense hoşuma gitti böyle yapması. Sonra hançeri aldım elime, sapı ağırdı, keskin kısmında boydan boya, dalgalı siyah lekeler vardı, biliyordum bunları daha önceden, Şam çeliği diyorlardı, meraklısı çoktu bizim oralarda. Sandıktaki her şeyi alıp Suruç'a götüresim geldi o an. Üniformayı götürürdüm de, tabancayla hançer büyük dert olurdu havaalanında.

"Tamam..." dedim kediye, "Sen de haklısın, çok uzattım."

Kapattım sandığı. Hayvancağızı ve üniformayı kucağıma aldım, hançeri dişlerimin arasına sıkıştırdım, tabancayı da ucuz gangster filmlerindeki gibi arkadan belime taktım. İnerken, merdiven tangır tungur etti altımda; şimdi şurda bir dengemi kaybetsem, diye geçirdim içimden, avcumda yavru kedi, kolumda pilot üniforması, ağzımda hançer, belimde buz gibi bir tabanca... Kim bilir ne alelacayip senaryolarla düşerdim gazetelerin üçüncü sayfasına.

Hiçbir haber değeri taşımadan aşağı indim. Evde kediye verecek yemek yoktu, o nedenle doğrudan temizliğe giriştim. Bir sabunlu bezle kedinin üstünü başını yalapşap sildim, gözlerindeki çapakları aldım, güzelce kuruladım. Göbeğini açtı ben bunları yaparken, incecik sesiyle gırlamaya başladı. Cep telefonumun alarmı da o ara çaldı: Saat beşe çeyrek vardı –yarım saat içinde giyinip evden çıkmalıydım, yoksa uçağı kaçıracaktım. [Snooze] Kucağımda kediyle bahçeye fırlayıp odunluğa koştum, şaşkın şaşkın yüzüme baktı hayvancağız. Korkma, dedim, bak seni annene geri getirdim. *Miiiv miiiv miiiv* sesleri eşliğinde yavru kediyi annesinin yanına bıraktım. Anne kedi, bir iki kokladıktan sonra, bıraktığım yavruyu yalamaya başladı. Yavruyu kabul etmişti en azından, durum onu gösteriyordu. Odunluktan tekrar bir koşu eve çıktım. Şevket Kemal Bey'in çalışma odasına girdim. Tabancayla hançeri, masadaki çekmecelerden birine koyup kilitledim, ancak odanın kapısını özellikle açık bıraktım. Meftûne Hanım geldiğinde orayı da bir elden geçirse fena olmazdı. Odama geçtim. Üstümü değiştirdim, bavulumu aldım, alt kata indim.

Sonra durdum.

Tekrar üst kata koşturdum.

Kapının arkasında bıraktığım üniformayı hızlıca bavula yerleştirdim. Tavanarasında iki büklüm dururken fark etmemiştim; üniformanın sağ omzunda, aşağı yukarı akromiyonun* hemen yanına denk gelen yerde, bozuk para büyüklüğünde bir delik vardı. Kurşun yarasıydı muhtemelen –deliğin etrafındaki kurumuş kan izini iyi kötü seçebiliyordum. Büyük bir keşfin eşiğindeymiş gibi heyecanlandım. Şevket Kemal Bey bir şekilde sağ omzundan yaralanmış,

* Omuz çıkıntısı.

muhtemelen kan kaybederken de günlüğünü yazmıştı demek. Bir tane de sol dizin arkasında, diğerlerine göre daha büyük bir delik ya da yırtık çarptı gözüme, onda da hafif kan izleri vardı sanki, ancak sebebini kestiremedim, her şey olabilirdi. Ne diyeyim, Murat Hoca bayılacaktı bütün bunlara. Bir daha çaldı cep telefonumun alarmı o sırada. Oyunu yarım kalmış bir çocuğun kırık heyecanıyla, eşyalarımı toplayıp kendimi apar topar evden dışarı attım.

Alacakaranlıkta ruh gibi taksiye bindim. Havaalanına giderken Meftûne Hanım'a uzunca bir mesaj yazdım: "Meftûne Hanım," dedim, "ben anahtarları çoğaltıp dediğiniz gibi börekçiye teslim ettim. Yalnız sizden bir ricam olacak, dün gece tavanarasında küçük bir kedi yavrusu buldum, yeşil gözlü, tekir bir şey, boynunda papyon şeklinde beyaz bir lekesi var. Odunlukta üç yavrusu olan bir başka kedi vardı, yavruyu onun yanına bıraktım. Sizi de haberdar edeyim dedim, gidince bir zahmet o yavrunun durumuna da bakabilirseniz sevinirim. Yardımlarınız ve gülen yüzünüz için çok teşekkür ederim. Not: Uçağa yetişeceğimden evden biraz aceleyle çıktım, merdiveni orta yerde bırakmış olabilirim, lütfen kusuruma bakmayın."

Meftûne Hanım'ın cevabı ben Urfa'ya inince geldi. "Ay yerim ben onları Mithat Bey!" diye başlıyordu mesajı, "Siz hiç merak etmeyin, hepsinin mamasını suyunu veririm. Komşulara da tembih ederim. Zaten ben yetişemezsem benim kız halleder. Çok sever Aynur kedileri. Bu arada ilahi Mithat Bey, ne kusuru canım; orası sizin eviniz olduğu kadar benim de evim sayılır. Hepsini seve seve yaparım."

Güldüm bavulumu arkamda sürüklerken, başka ne demesini bekliyordum ki sanki kadıncağızın. Daha önce bahsetmiş miydim hatırlamıyorum ama Meftûne Hanım benim süper kahramanımdı. Uzun yıllar boyunca da hep öyle kaldı.

• • •

Meftûne Hanım, gerçekten de söylediği gibi, kafama takılan meseleleri kısa sürede yoluna koydu. Elbette ilk önce kedilerle ilgilendi, hem de aynı gün içinde. Hiç tanımadığım bir numaradan, odunluktaki yavruların birkaç fotoğrafı geldi önce cep telefonuma. Urfa'dan Suruç'a geçmiş, ayağımın tozuyla hastaneye girmiştim; Buket Hemşire'nin vurulup düştüğü koridorun ortasındaydım. Her

şeye rağmen gülümsedim o tuhaf açılı kedi fotoğraflarını görünce, şebek şebek yavrulardı hepsi. Plastik bir kabın başına toplanmış, acemice süt içiyorlardı. Acemice diyorum, çünkü dördünün de yüzü süt içinde kalmıştı. Yanımda boş bir sedye zangırdadı o sırada, üzerinde ıslak kan izleri vardı. Kim bilir kimin kanıydı. Olsun, dedim, ne önemi var, ne değişir, hayat bazen gülmeye değer, üç beş kedi içinmiş, bir sümüklü çocuk içinmiş ne fark eder? Hayat bazen gülmeye değer.

"Sağ olun Meftûne Hanım çok teşekkür ederim" diye ezbere cevapladım mesajı, ancak tutturamadım. Meftûne Hanım değilmiş fotoğrafları gönderen, onun kızı Aynur'muş. Annesi akşam uğramasını istemiş, tabii ki o da dayanamayıp öğle arası tatilinde kedileri beslemeye gelmiş. Zahmet ettiniz vesaire dedim ama... "Rica ederim," yazdı, "ne zahmeti, ben ne gerekiyorsa onu yaptım. Böyle şeyler külfet olmaz bana. Olması gereken de bu değil mi?" Evet, dedim, haklısınız. "Bu gezegen hepimizin :)" diye bir mesaj attı hemen ardından, insan değil de üçüncü sınıf bir sosyal sorumluluk projesiydi sanki; tamam doğru bir laftı belki, biliyorum, ancak insanlar böyle reklam sloganı gibi konuşunca, bir tuhaf geliyordu kulağıma. Gerçi sonuna gülücük de eklemişti ama... Her neyse... Sonuçta bir cevap yazmadım. Kedi meselesi böylece kapandı.

Süper kahramanım Meftûne Hanım, iki gün sonra bahçıvan meselesini de halletti. Çengelköy'de Yadigar Efendi diye bir adam varmış, vaktiyle bostancılık falan da yapmış, onu ayarladı. Her hafta birkaç saat de olsa eve uğrayacak, otların sökülmesinden, çiçeklerin sulanmasına kadar bahçenin her işiyle ilgilenecekti. Sağ olsun, ilgilendi de gerçekten, süs havuzunu temizledi, sarmaşıkları budadı, ağaçlara kireç sürdü, toprağı belledi, çiçekleri gübreledi... çiçeğini böceğini geçtim, bahçe kapısını bile zımparalayıp boyadı. İstanbul'a her gittiğimde daha da güzelleşmiş buluyordum bahçeyi. Bir keresinde karşılaştık hatta Yadigar Efendi'yle, kavruk yüzlü, ak saçlı, fırça bıyıklı bir adamdı, "Hoş geldin beyim" demişti beni görünce, komiğime gitmişti, Yeşilçam Filmleri dışında duymamıştım beyim lafını. Küçükbey, beybaba ya da köftehor gibi sadece filmlerde varolan kelimelerden biriydi benim için. Ah be Murat Hoca, senle zaman geçire geçire, ben de sana benzedim sonunda. Kafamı taktığım şeye bak, ev diyordum, nereye geldim. Ev, ev, evet... Velhasıl bir ay içinde kendine geldi ev, üstüne bir de talibi

çıktı; bir dönem dizisi için kiralamak istediler. Kiralık ilanı bile vermemiştim oysaki... Şaşırdım. Sonradan öğrendim, bizim Erman rahat durmamış, çevresindeki oyuncu tayfasına Yurdanur Hala'nın evini ballandıra ballandıra anlatmış. Bize filmleri anlattığı gibi anlattıysa zaten, adamlar etkisinde kalmıştır, ararlar tabii. Hiç de fena teklif değildi bu arada, iyi, dedim, hadi öyle olsun, üst kattaki çalışma odasının kilitli kalması kaydıyla, evi kiraya vermeyi kabul ettim. Sonraki aylarda devamı geldi, dönem dizileri, reklam filmleri derken, büyükhalamın evi birkaç yıl içinde, pek çok prodüksiyoncunun bildiği, gözde setlerden birine dönüştü. Babamın yetmişlerde film yapımcılığı macerası için Yurdanur Hala'ya sattırmak istediği meşhur ev, yıllar sonra bir şekilde dizi yapımcılarıyla, kirli sakallı jönlerle, kısa boylu ama güzel yüzlü kadın oyuncularla ve her daim ellerinde kâğıt bardaklarla dolaşan set teknisyenleriyle doldu. Garip...

Tabii, İstanbul'daki bu kira mevzusunu saymazsam eğer, hayatımın olağan akışı pek de sekteye uğramadı. Darmadağınık dikkatim, üç tutam saçım ve yolunmuş bıyıklarımla, iğde ağacı manzaralı evimde yaşamaya devam ettim. Günler yine taş gibi ağır, yine bir o kadar kıpırtısız ve de yer yer mum ışığında geçti benim için. Bekledim, bekledik; Hoca'yla ben, yani biz, biz iki meczup, iki münzevi, nehrin kıyısında yatan kayalar gibi, varoluşumuzun amacı ve belki de neticesi gereği, beklemeye –beklemek de bir eylem sayılır– daha doğrusu durmaya, devam ettik. Pimapenle kaplı o arka balkonu, o rutubet kokusunu, beyaz plastik tabureleri ve hiçbir yere gitmeyen zamanı, öyle çok kabullendik ki onlardan sıkılmak şöyle dursun, hepsinden ayrı ayrı keyif aldık. Hem bir de günlüğümüz vardı artık. Mutlaka aklımızı yoracak bir şeyler buluyorduk. Hoca'nın çevirdiği sayfaları okuyorduk genellikle, sağlarında sollarında düzeltmeler yapıyor, küçük küçük notlar alıyorduk. Günlükte adı geçen kişilerle ilgili kitaplar buluyorduk, gazeteye internetten okuyucu yorumları geliyordu, onlara göz atıyorduk, hiç olmadı annemden, babamdan, verem olan şairlerden ve bazen de –Murat Hoca yeterince içmişse eğer– Gülbahar'dan bahsediyorduk. Dahası yok, hepsi bu kadar. Tamam, kabul, belki biraz kıpırtısız, fazlasıyla sakin bir dönemdi, belki uzaktan bakan biri için tatsız tuzsuz ve de renksiz günlerdi ama bizim için yeterliydi, ama bizim için dolu doluydu, ama bizim için güzel günlerdi hepsi. Öyle kalıyorduk hayatta, öyle yaşıyorduk.

İşin tuhafı, hayatımın büyük bölümü, bu kıpırtısız dediğim dönemde değişti. Tabii o zamanlar farkında değildim. Yağmurun altında bekleyen heykellerin eridiğini, suyun damla damla mermeri deldiğini, nasıl görür ki insan? En fazla bilebilir, bilmek de bir halta yaramaz, sigaranın ciğerleri mahvettiğini herkes bilmiyor mu sanki? Halbuki, otopsi masasında ciğerlerinden zift gibi balgam akan cesetleri bir görseler, sigarayı anında bırakırlardı. Gerçi hoş, ben gördüm de ne oldu, bir gün olsun bırakmayı düşünmedim. Bu saatten sonra da hiç düşünmem zaten. Her neyse, ne diyordum? Hayatım, diyordum, hayatım kimseye hissetirmeden değişti. Zamanla, hakikat diye kabul ettiklerim, bir bir yıkıldı gitti. Gerçek yerine hakikat demeye de o günlerde başladım.

Sonra...

Sonra, yağmur oldu yağdı zaman, dünyayı yedi bitirdi, hayat dedim adına, hiç durmadan devam etti. Tanıdığım, bildiğim, gördüğüm her şey –ama her şey– parmaklarımın arasından aktı gitti. Kum gibi... Kum gibi aktı gitti. Birazdan okuyacağınız sayfalar, kuma dönen bütün o insanlar, hayvanlar, ağaçlar, rüzgârlar ve de hepsinden önce zaman hakkındadır.

III. KISIM

FATA MORGANA
ya da
Bir Varmış Bir Yokmuş

18. Orada Olmama Sanatı

Murat Hoca'nın, Gülbahar'dan kalma limon desenli, emaye bir çaydanlığı vardı. Mutfakta, onun başında ayakta duruyorduk. "Bak bakalım doktorum, sevecek misin?" dedi bardağımı doldururken.

"Ne ki bu?"

"Lavanta çayı."

"Ne?"

"Lavanta çayı... Sindirime iyi geliyormuş."

"İnanma böyle şeylere" dedim. "Hem, çeyizlik yorgan mısın sen, ne yapacaksın lavantayı? Berbat da kokuyor zaten."

"Berbat mı? Lavanta yahu..."

"Ha işte, ondan berbat kokuyor."

"Nasıl yani?"

"Hiç geçtin mi bilmem, Karaköy'de altgeçitler vardır."

"Yok, çok bilmem İstanbul'u."

"Neyse, ordaki umumi tuvaletler de böyle ağır lavanta kokar. Çağrışım yaptı."

"Hay senin çağrışımına..." deyip hırıltıyla güldü. "Kusura bakma, başka çaydanlığım yok ama istersen sallama çay yapayım sana ya da kahve..."

"Yok hocam, hiç zahmet etme, bir şey almayayım."

"Sen bilirsin" dedi, çayına biraz bal koydu, ağır ağır karıştırdı, hırkasını düzeltti, bardağını aldı, mutfaktan çıkarken durdu, geri döndü, buzdolabının kapağını açıp şöyle bir baktı: "Bira da var, bira vereyim mi?"

İlla bir şeyler içirecekti bana, başka türlüsü olmazdı.

"İyi" dedim, "hadi bira alayım."

Tombiğinden bir Efes açtı, uzattı. "Gerçi sen Tuborg'cuydun ama..."

"Yok yok, hiç fark etmez" deyip şişeyi elinden aldım.

Oturma odasına geçtik. Televizyonda, bütün adamların sakallı olduğu, kadınlarınsa az önce kuaförden çıkmış taze görümce gibi göründüğü, uyduruk, padişahlı dizilerden biri vardı. "Büyükhalanın

evini, böyle bir şeyde mi kullanacaklar şimdi?" diye mırıldandı Hoca, kafasıyla ekranı işaret ederek.

"Galiba," dedim, "çok da bilmiyorum detayını. İkinci Meşrutiyet yıllarında geçen bir diziymiş sanırım."

"Güzel bir şey olsun da..." deyip duraksadı, gözleri uzaklarda bir yere daldı çıktı. "Bak ne geldi aklıma," dedi sonra, "ben küçükken Emirgân Korusu'ndaki Sarı Köşk'ü Hulusi Kentmen'in evi zannederdim, biliyor musun?"

"İyiymiş" deyip güldüm.

"Çocukluk işte, ne bileyim, her filminde orda otururdu adam."

"Doğru doğru, hep orda otururdu. Sen deyince fark ettim şimdi."

"Sonradan öğrendim, meğer taa IV. Murat'tan kalmaymış o köşk."

"O kadarını bilmiyorum."

"İranlı bir emir, hiç savaşmadan kalesini teslim etmiş IV. Murat'a, o da adama bu köşkü hediye etmiş."

"Rüşvet yani?"

"Bir çeşit... Velhasıl, nerden nereye..."

"Öyle..." dedim, "Nerden nereye... Şimdi aile çay bahçesi oldu orası."

"İlla içine edecekler" dedi kısık sesiyle. –Al başına belayı.– Nerden baksam yarım saat bunun hakkında konuştuk. Ne yapsınlar, müze olsa kimse gitmezdi, en azından böyle birileri gidiyor, bina bir işe yarıyor gibisinden birkaç laf ettim ama çok oralı olmadı Murat Hoca. Başını öne eğip, çamaşır yumuşatıcısı gibi kokan çayını içti. En son sıkıldı köşk muhabbetinden, "Şimdi köşkü möşkü boş ver de doktorum," diye lafımı kesti, "telefonda, sana sürprizim var, diyordun, onu anlat."

Var, dedim heyecanla, olmaz mı, eve geldiğimde yanımdaki torbayı çaktırmadan televizyonun arkasına saklamıştım, gittim onu aldım. "Vay vay vay..." dedi Hoca, "Adam bir de önceden hazırlık yapmış." Elimi torbaya daldırdım, Şevket Kemal Enişte'nin üniformasını, bohçacı kadınlar gibi parça parça çekyatın üstüne sermeye başladım: "Nasıl sürpriz ama Murat Hocam?"

"Ama bu..." deyip kaldı Hoca, "Bu şey değil mi?"

"Ta kendisi! Kolunda da şöyle bir işleme var. İki yazıyor sanırım, o kadarını anlıyorum."

"Evet," dedi, "rakamla iki..."

Üniformanın ceketini omuzlarından tutup havaya kaldırdım; bir de şuna bak, diyerek, arkasını çevirdim.

Hoca'nın gözü, omuz üstündeki deliğe takıldı.

Ağzını açmasına fırsat vermeden "Kurşun deliği," diye atladım, "şunlar da kan izi galiba, üstünden çok zaman geçmiş, bir de Yurdanur Halam yıkamış sanırım ama belli oluyor biraz. İnternetten lambasıyla falan sprey luminol sipariş ettim, kan izi mi değil mi anlarız yakında Murat Hocam."

"Hımmm..." dedi sakince, nedense çok da şaşırmış veya etkilenmiş görünmedi, muhtemelen günlüğe göz atarken bununla alakalı bir şeyler okumuş ama olayların heyecanı kaçmasın diye bazı şeyleri bildiğini benden gizlemişti ya da bana öyle gelmişti emin değilim, çok da üstelemedim. Sonrasında, bulduğum Luger'den ve hançerden bahsettim biraz, havaalanında dert olur diye getirmedim, dedim, iyi yapmışsın getirmemekle, dedi o da, bırak havaalanını, burda da dert olurdu başına. Sanırım yine haklıydı Murat Hoca. Sonuçta ruhsatı yoktu, bir şeyi yoktu tabancanın, üstüne üstlük bir de tarihi eserdi. Bir yakalatsam, kimseye anlatamazdım derdimi; başhekiminden emniyet müdürüne, herkesin eline koz vermiş olurdum.

Ben bunları düşünürken ayağa kalktı Hoca, "O zaman," dedi, "şu üniformanın güzel hatrına, tercüme ettiğim son yerleri okuyalım mı?"

Elbette okuyacaktık, hep öyle yapardık; hep öyle yaptığımız işler konusunda da, her daim istikrarlı ve de fazlasıyla ısrarcıydık.

Biramdan bir yudum alıp "Tabii ki" dedim.

"On sekiz mart bin dokuz yüz on dört, yani, beş mart bin üç yüz otuz" diye başladı Hoca okumaya.

18 Mart 1914 – Ayastefanos

Akşama doğru Binbaşı Veli Bey, postasını gönderip beni makamına çağırdı; odasına girdiğimde, elindeki lüle taşı pipoya tütün doldurmakla meşguldü. "Ayakta kalma, geç otur yüzbaşı" dedi. Bu cümleyi sarfederken, gözlerini piposundan dahi ayırmadı.

Oturdum.

Gaz lambasının titrek ziyasında, her şey olduğundan daha katı ve daha koyu görünüyordu. Masanın üzerinde açık kalmış gazeteye baktım göz ucuyla. Le Petit Journal*'in arka sahifesinde, bir kaplanın*

ağzında can vermiş kanlar içinde bir kadın vardı. Bir ormanın ortasındaydı zavallı. Biraz ilerisindeki kayalıkların arasından tüfekli birkaç asker, temkinli şekilde ona doğru yaklaşıyordu. Kadının kıyafetine ve büyük hasır şapkasına bakılırsa, Aksâ-yı şark civarında vuku bulmuş bir hadise olmalıydı.

Merhumenin yüzünde donup kalmış dehşetengîz ifadeye baktığım esnada, piposunu yaktı Veli Bey; odaya, tömbekiyi andıran kesif bir tütün kokusu yayıldı. "Deniz Tayyare'den bir teklif geldi" dedi, dumanını üflerken, "Muhaberattan ve tayyare tetkiklerinden anlayan iyi bir tayyareciye ihtiyaçları varmış, bilhassa seni istediler benden. Ben de mukavemet etmedim."

Söylediklerini duyunca şaşırdım. Anladığım kadarıyla, Kahire Seferi halihazırda tek tayyare ile yapıldığı için, kendisi de muhaberat kadrosunu azaltmakta bir beis görmüyordu. Zaten Mülazım Tevfik de, muhaberatı tek başına rahatlıkla idare edebilirdi.

Yeni vazifem için hakikaten sevindim mi emin değilim ama çehreme yayılan mütebessim ifadeyi gizleyemedim. Haddizâtında, çok da sevinmemi icap ettirecek bir vaziyet yoktu; nihayetinde bir muhaberattan, diğerine gidiyordum. Ancak ne bileyim, orada deniz tayyarelerini görecektim en azından.

Bulutların içinden süzülerek hırçın dalgaların arasına karışan bir tayyare tahayyül ettim. Mavi göğün altında uçuşan martıları, martıların altında çırpınan yorgun denizi ve de her şeyin üstünde parıldayan o kocaman güneşi görür gibi oldum. Sanki her şey daha farklı olunca, daha güzel olacakmış gibi... Bir anlığına da olsa buna inandım.

Zabitan misafirhanesine dönünce, büyük bir heyecanla kitaplarımı ve kıyafetlerimi toplayıp vaktiyle Bristol'den aldığım deri bavula muntazam bir şekilde yerleştirdim. Velhasılıkelam yarından itibaren, yeni vazifemin başında olacağım.

Uyku tutmuyor.

Uyku tutmuyor.

Uyku tutmuyor.

"Böyle işte..." diye çıkardı gözlüğünü Murat Hoca, elindeki kareli kâğıdı katlayıp sehpanın köşesine bıraktı.

"Bitti mi?" dedim, bira şişesinin boynundan aşağı süzülen damlaları izlerken.

"Şimdilik..." dedi. "Gerisini çeviriyorum hâlâ... Sonra yarım yamalak olmasın, ama şu kadarını söyleyeyim, nasıl diyorlardı fragmanlarda: *Coming soon*, pek yakında."

Coming soon, lafını Hoca'nın sesinden duyunca çok acayip geldi kulağıma. "Bir daha söylesene Murat Hocam" dedim.

"Neyi?"

"*Coming soon*'u..."

"*Coming soon*!" dedi sesini biraz daha kalınlaştırarak.

Güldüm.

"Gülme, gülme, gerçekten öyle, asıl hikâye burdan sonra başlıyor."

Başladı da gerçekten.

Bir uçağın pervanesi gibi ağır ağır, tıkır tıkır ve de gittikçe hızlanarak...

Okuduk.

Bazen hastane dönüşlerinde benim evin salonunda, bazen akşamüstleri Hoca'nın arka balkonunda ya da oturma odasında, bazen... Bazen yine hastane dönüşlerinde benim evin salonunda ve bazen yine akşamüstleri Hoca'nın arka balkonunda ya da oturma odasında, birayla, çayla, rakıyla, havayla, suyla, sırtımızda masabaşı kamburlarla, parmaklarımızda devlet malzeme ofisinin dağıttığı köşeli nasırlarla, çocuksu bir heyecanla, orta yaşlı hezeyanlarla, temkinli gülüşlerle, meşgale ve meşguliyet gibi miadını doldurmuş kelimelerle okuduk. Okumak ne kelime, daldık Şevket Kemal Bey'in günlüğüne.

Birazı gündüzdü, birazı gece...

Birazı masaldı, birazı hikâye...

19. Kum Gibi Aktı Günler, Birikmedi

19 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Hayret, son günlerde hiç olmadığım kadar dinç uyandım bugün; bir nebze de olsa yaşadığımı hissettim. Fakat bu halimi, mutluluk ya da mutsuzluk şeklinde tarif edemem. Sadece yaşıyorum, nefes alıp veriyor ve de aldığım her nefesi bütün mevcudiyetimle hissediyorum. Perdeleri açtım; bir müddet, tepelere yığılmış gül kurusu bulutları izledim. Şimâlden esen rüzgârın önünde ağır ağır hareket ediyorlardı. Manasına tam olarak vâkıf olamadığım bir memnuniyet duydum onları seyrederken. Belki biraz da tebessüm ettim.

Ardından üşenmedim, karyolanın altında kaç zamandır âtıl vaziyette bekleyen ispirto ocağında bir tas su ısıttım. O sıcak suyla tıraş oldum. Nefes aldım, nefes verdim, nefes aldım, nefes verdim. Yaşıyordum işte. Üniformamı giyip misafirhanenin yemekhanesine indim. Domates, zeytin, ekmek ve Mihaliç Peyniri'ni andıran tuzlu bir peynirle kahvaltı yaptım. Domates daha bir domates, peynir daha bir peynirdi sanki. Her şey ama her şey öyle lezzetliydi ki, kuru ekmeği bile kemal-i afiyetle yedim. Son lokmamı yutarken Mülazım Tevfik yanıma geldi; illâ ki beni yolcu edecekmiş.

İki bavulumu da alıp misafirhanenin önüne çıktık. Fayton gelene kadar sundurmanın altında cigara içtik. Alafranga saat ile yedide, her tarafı gıcırdayan, pejmürde bir fayton geldi, askeriyenin arabalarından değildi, sütçü beygirinden hallice iki at koşulmuştu önüne. Öyle zavallı görünüyordu ki atlar... Kuyruklarını sallamaya bile mecâli yoktu hayvanların. Arabacının hali atlardan da beterdi; zafiyet geçirmiş gibi kara kuru, gudubet bir adamdı. Eti güneşte kuruyup, kemiklerine yapışmıştı sanki.

Fayton inleyerek durdu. Mülazım Tevfik, hiç bana fırsat vermeden bavulları arka tarafa yükledi. Sundurmanın altında birer cigara daha içtikten sonra yola koyulduk; sarsıla sarsıla hareket etti araba. "Bizi unutma kumandanım!" diye bağırdı arkamdan Tefo, "Aşağı varınca bir telgraf yolla". Tamam nev'inden başımı salladım ve gülerek selam verdim.

Takır tukur, aşağı inmeye başladık. Hava hâlâ loştu. Tekerlerin altında kozalaklar çatırdıyor, serin bahar güneşi, inceden ağaçların tepesine vuruyordu. Yılankavi yollardan, yosun tutmuş oduncu köylerinden geçtik kıvrıla kıvrıla. Kaç zaman oldu, diye düşündüm dışarıyı seyrederken, kaç zaman oldu, kaç defa çağırdı Ramiz, ama ben, bir türlü muhaberattan çıkıp da deniz tayyareyi ziyarete gidemedim. Kısmet bugüneymiş.

Sahile inince, yosun, midye ve güneşte kalmış ağ kokusu kapladı her yanı. Balıkçı barakalarının yakınından geçiyorduk. İki balıkçı, küçük bir sandığın başına çömelmiş, büyük bir dikkatle uskumru temizliyordu; çiroz dizeceklerdi muhtemelen. Bizi görünce, başlarıyla selam ettiler. Müsaadeli olduğum birgün, mutlaka bu balıkçıların yanına uğramalıyım. Yurdanur da çok sever çirozu, şöyle dört başı mamur, güzel bir rakı sofrası kurarız evde. Epey de zaman oldu içmeyeli, özledim. Off... Rakıyı ve Yurdanur'u aynı cümle içinde zikredince, aklım karıştı, ne yazdığımı unuttum. Balıkçılar, diyordum. Tıngır mıngır, balıkçıların ve tuzdan kavrulmuş karaçam ağaçlarının yanından geçtik. Güneş epey yükselmişti, Ayastefanos Feneri'ni ve etrafındaki kayalığı sarih şekilde görebiliyordum artık. Deniz tayyarenin bulunduğu koy da, onların hemen gerisinde balık sırtı gibi parıldıyordu.

Biraz daha ilerleyince, koyun ağzındaki hangarlar da görünür oldu; önlerinde ahşap bir rıhtım uzanıyordu. Rıhtımın kenarına, birbirinin aynısı iki Curtiss MF-2 tekne gibi yanaşmıştı. Ramiz'in uçan sandal diye bahsettiği tayyarelerdi bunlar. Hakikaten de sandala benziyorlardı.

Nizamiye kapısına gelince durduk.

Nöbetçiler bizi görünce topuk vurup selam verdi.

Askerlerin kolundaki işaretlere takıldı gözüm. Beyaz bir dairenin üzerine, mavi iplikle ٢ rakamı işlenmişti. Çelik mavisi ya da öyle alelacayip bir renkti.

"Açın kapıyı dubaracılar!" diye hırıldadı faytoncu. Sesinden anladığım kadarıyla, gülerek söylemişti bunu.

Kapı açıldı, içeri girdik.

Yeni kuruluyor olduğundan olsa gerek, deniz tayyare, bizim tayyare mektebine kıyasen daha dağınık, daha kalabalık ve de daha hummalıydı: Üst üste istiflenmiş büyük sandıklar, ağaçların gölgesine yığılmış devasa kalaslar, kesme taşlar, halatlar, zincirler, boyalar, fırçalar, manivelalar, pervaneler, tekerlekler, bütün bunların arasında mekik

dokuyan velespitli askerler, yük taşıyan hamallar, pas içinde makinistler, marangozlar, tayyareciler, hepsinden göğe doğru yükselen kokular, sesler, kıvılcımlar, nefesler... Sanki hepsi vecd içinde, yek ağızdan, yaşıyoruz diyorlardı.

Faytoncunun "Çüşşş bre!" demesiyle kendime geldim.

Tekerler gıcırdadı, atlar durdu.

Denizin kenarında, ağaçlarla çevrili küçük bir binanın dibindeydik.

"Misafirhane burasıdır beyim" dedi omzunun üstünden.

Bavullarımı alıp aşağı indim.

•

Deniz Tayyare'de akşama kadar pek bir iş yapmadım. Ramiz bana etrafı gezdirdi. Beni makinistlerle, marangozlarla, muhaberattaki zabitanla tanıştırdı. Rıhtımdaki Curtiss'leri gösterdi; tayyareler, yanında kâğıttan kayıklar gibi küçücük kaldı. Hukukumuz var ya, bu sefer konuştu da konuştu: Muhaberatı geçecekmişim artık, muhaberattan evvel, bilhassa deniz tayyareleri hakkında malumat sahibi olacakmışım, dün akşam Miralay Ragıp Bey, kelimesi kelimesine aynen böyle söylemiş, malumat sahibi olsun, demiş, emretmiş, hem, demiş, tayyareci değil mi o, böylesi icap eder. Muhaberatı zaten iyi biliyor, orasını halleder. Doğruydu, iyi biliyordum ben tıktıkçılığı, hatta sırf onu biliyordum, tayyareciliği ise külliyen unutmuştum. Hepsi buydu işte. Hayatımın bundan sonrasında, tayyareler hakkında, ancak malumat sahibi olacaktım.

O sırada, cebinden tabakasını çıkartıp rıhtımın ucuna doğru yürüdü Ramiz, "Katakoftiye gerek yok," dedi, neyse artık katakofti Ramo'nun lûgatında, "Uç istiyorlar işte Şevket. Biraz da muhaberatı adam et, kâfi."

Duyduklarıma bir müddet inanamadım.

Uçmamı mı istiyorlardı?

Uçmamı mı, dedim.

Ulan...

Anırır gibi gülmeye başladı Ramiz.

Ulan Ramo!

Bu böyle mi söylenir?

Malumat sahibi olacakmışım.

Başparmaklarını göbeğinin altından kemerine takıp biraz daha güldü.

Hâlâ inanamıyorum. Tam, bir muhaberattan bir başkasına savruldum derken, artık tayyareleri rüyamda bile görmeyeceğimi düşünürken... Yeniden uçmaya başlayacağım, yeniden uçmaya başlayacağım, yeniden uçacağım!

20 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

~~Uçan sandalla ilk uçuşumu~~ İki saatlik nazarî dersin ve talim tayyaresiyle birkaç manevranın ardından, Curtiss MF-2 ile ilk intibak uçuşumu yaptım. Denize inip kalkabilecek kabiliyette, şahane bir tayyare.

Kısa bir güzergâh izledim. Havalandıktan sonra Küçükçekmece'nin ve o mendebur Rus Âbidesi'nin üzerinden geçip koya geri döndüm. Böyle rahat yazdığıma bakma Yurdanur, o esnada ziyadesiyle tedirgindim. Kalkış için şüphem yoktu, evet, ancak iniş kısmı beni biraz korkutuyordu. Nasıl olur, diyordum kendi kendime, nasıl olur da bir tayyare martı gibi suya inip kalkar. Nihayetinde bugün tecrübe ettim, oluyormuş, dalga olmadığı müddetçe, karaya inmekten pek de farkı yokmuş.*

Yer, gök, deniz, hepsi birleşiyor artık!

Nasıl mutluyum, anlatamam.

21 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

İçtimâdan sonra Kolağası Kenan ile tanıştım; azimli, delidolu, fişek gibi bir tayyareci. Senelerdir ayazda nöbet tutmuş askerlerinki gibi, hep uzağa bakan, kısık gözleri var. Bu geceki uçuşta, rasıtı ben olacakmışım. Daha evvel hiç gece uçmamıştım, çok heyecanlıyım.

•

Uçuşu yaptık!

Karanlıkta koydan havalanıp Küçükçekmece Gölü'ne indik. Oradan da kalkıp tekrar koya döndük. Bunları sana şifahen anlatmak için sabırsızlanıyorum Yurdanur. Öyle kaynıyor ki kanım, öyle şedit bir heyecanla çarpıyor ki kalbim, yerimde duramıyorum Yurdanur, yerimde duramıyorum.

22 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Yemekhanede, Ramiz, Kolağası Kenan ve muhaberattan birkaç zabitân ile aynı masaya oturduk. Kolağası Kenan herkese uzun uzun

* Bkz: Notlar II.

Sultan Reşad'ın fermanından bahsetti; Fethi'nin adını Muğla'da bir kazaya vermişler. Bundan sonra Meğri'nin adı Fethiye olacakmış. Duyunca, ne hissettiğimi ya da ne hissedeceğimi bilemedim. Kederle karışık bir gurur duydum zannedersem, emin değilim.

Kolağası Kenan'ın başka bir zabitle konuşmaya daldığı sırada, Ramiz kulağıma eğilip "Sultanın yaptığı, vicdan azabından değil midir?" diye fısıldadı, "Sen git, koskoca sultan, dümeni kaymakama kaptır, sonra da böyle ferman çıkar, breh, breh, breh..." Şu ettiği lafları bir duysalar, Fizan'a sürerlerdi bizi. Hoş, şimdi elimizde Fizan da kalmadı ama... Bulurlardı elbet ikimizi de sürecek ücra bir yer. Omzumun üstünden gayriihtiyari arkama baktım, Allah'tan kimse yoktu. Ramiz'e dönüp haklısın manasında başımı salladım. Haklıydı hakikaten; Sultan Hamid'i tahttan indiren de, Sultan Reşad'ı tahta çıkaran da, memleketi idare eden de İttihatçılardı artık.*

23 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Bugün Ramiz'e, her yerde gördüğüm maî renkle yazılmış iki rakamının manasını sordum. Deniz tayyareye Mâî İki ya da askerler arasındaki adıyla dubaracılar diyorlarmış. İki mâî, deniz ile gökyüzüymüş. Monşer'in ısrarla söylediğine göre ise, bu işaret, iki maviyle iki beyazın buluştuğu yer, manasına geliyormuş. Bulutlar ve dalgalar iki beyazı, deniz ve gökyüzü ise iki maviyi temsil ediyormuş. "Monşer işte!" dedi Ramiz bu lafın ardından, "İlla her haltı çorbaya çevirecek."

Çorba mıdır bilmem ama Monşer'in tafsilatı daha çok hoşuma gitti. Neticede dalgayı denizden, bulutu gökyüzünden kim ayırabilirdi ki?

•

Akşama kadar muhaberattaydım, ancak bu sefer üstüme kasvet çökmedi. Telgrafın sesi ilk defa ruhumdan birkaç parça söküp götürmedi. Bilakis, daha da kuvvetlenmiş hissettim kendimi. Acemi zabitana Mors

* İlk okuduğumda Fethiye Kaymakamı ile Osmanlı Sultanı arasında mantıklı bir bağ kuramamış, bu kaymakam meselesini anlamamıştım. Murat Hoca'nın söylediğine göre, burada kaymakam diye bahsedilen, bizim bildiğimiz anlamda mülkî amir olan kaymakam değildi. Osmanlı Ordusu'nda yarbaylara, kaymakam deniliyordu. Ramiz, o cümlesinde, büyük ihtimalle, Bâb-ı Âlî Baskını sonrasında bir yıl içinde yarbaylıktan tuğgeneralliğe, ordan da Harbiye Nazırlığı'na yükselen Enver Paşa'yı kastediyordu.

Alfabesi'ni anlatırken gece yapacağım uçuşu düşündüm, bulutları düşündüm ve bir an olsun susmadım, bir an olsun sıkılmadım.

•

Gece uçuşuna Kolağası Kenan ile çıktık. Ben yine rasıt oldum. Ferah bir uçuştu, uzun uzun ayı izledim. Manası yok belki ama, evdeyken bazı geceler, sırf birlikte ayı izlemek için seni uyandırmak isterdim Yurdanur. Nedendir bilmiyorum, aya bakınca, içinde bulunduğum zamandan ve bütün dertlerimden, hatta kendimden dahi uzaklaşıyormuşum gibime geliyor. Koskoca bir kainatın kenarında, minimini bir seyyârenin üstündeyiz, diyorum. Ötelerde bir başka seyyâre, ve onun ötesinde bir başka seyyâre daha var, kalk, uyuma, kalk Yurdanur.

24 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Bu gece Kolağası Kenan, rasıt koltuğundan pilot koltuğuna geçmem hususunda çok ısrar etti. Dönüş yoluna çıkmadan evvel yerlerimizi değiştirdik.

Hava rüzgârlıydı ama ikimiz için de güzel bir uçuş oldu.

Tayyareye hayran kaldım.

25 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Bugün keşif uçuşu mahiyetinde küçük bir tatbikat yaptık.

Köprülerin ve köylerin havadan fotoğrafını çektik.

Tayyarenin sarsıntısı içinde fotoğraf çekmek, ilk başlarda biraz meşakkatli gibi görünse de birkaç saat içerisinde fotoğraf makinasına ve tayyarenin sarsıntısına mükemmel şekilde intibak ettim.

26 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Deniz Tayyare Mektebi'ne iyi ki gelmişim diyorum her gün. Nasıl söylesem, sanki bir rüyada gibiyim ve uyanmaktan korkuyorum.

Dün çektiğimiz fotoğrafları gözden geçirdik. Dağları, tepeleri böyle görmek, tayyareden görmeye göre epey farklı hisler uyandırdı bende. Sanki hepsinin hakiki sahibi olmuş, bütün o yüce dağları kâğıda hapsetmişiz gibi geldi. Tuhaf...

•

*Tayyareden fotoğraf çekme üzerine,**

Tayyarenin içinde bulunan fotoğraf makinası, fotoğrafı çekilecek araziye nazaran, daha fazla hareket halinde oluyor. Binaenaleyh bu hareket, iki nevi farklı hareketin muhassalasından ibaret. Bunlardan birincisi müstakim, diğeri ise deveran hareketi.

Tayyare hattı müstakim bir mahrek üzerinde uçtuğuna göre, fotoğraf makinası da bu harekete tâbi oluyor. Fotoğraf makinasının devaran hareketi ise, tayyarenin, tûlanî, arzanî ve şakulî mihverleri etrafındaki ve tayyare motorunun tevlit ettiği elastikî ihtizazlarından ibaret.

Poz müddeti zarfında, makinada teşekkül eden arazinin hayali, makinanın bu mürekkep hareketlerinin neticesi olarak, hassas cama nazaran yerini değiştiriyor. Kanaatimce bir arazi noktasının poz müddeti zarfında, hassas cam üzerindeki intikalinin, istenildiği kadar küçük ve bu suretle fotoğrafların sarih olmasının temini, ancak poz müddetini, kullanılan camların hassasiyet derecesine göre kısaltmakla mümkün olabilir. Tayyarenin sürati ile poz müddetinin evvelden belirlendiği ve sabit kaldığı hallerde ise, tayyarenin irtifasının, asgari ve azami hadleri aşmamasına bilhassa dikkat etmek lâzım.

27 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Nihayet tek başıma uçtum bugün. Bir taraftan hem daha yalnız, bir taraftan da hem daha hürdüm. Hiç âdetim olmadığı halde şarkı söyledim bulutların arasında. Fethi geldi hatrıma. O benim gibi merdümgiriz bir adam değildi; kalabalığı çok sever, her soba başı muhabbetinde, mutlaka birkaç şarkı söylerdi. Ah be Fethi...

Bugün senin için uçtum kıymetli dostum. Küçükçekmece Gölü'nün üstündeyken, o çok sevdiğin tulumbacı türküsünü söyledim. Ve de türkünün bütün neşesine rağmen, kederlendim. Hakikaten ironique...

Olur ya, günün birinde jurnalimi okursun Yurdanur, şöyleydi türkünün sözleri, oku da gül biraz.

Fındıklı bizim yolumuz eşim amân ammân
Hovarda hovarda çıktı da soyumuz
Bu bizim eski de huyumuz eşim amân ammân

---

* Bana göre günlükteki en sıkıcı ve en gereksiz kısım, şu yarım sayfalık askeri fotoğrafçılık bölümüydü; ancak Murat Hoca'nın ısrarı üzerine *Suruç Rüzgârı*'da bu bölümü yayımlamıştık. Tabii bir de, rezalet çevirisinden dolayı, Murat Hoca'ya en fazla sövdüğüm kısım da yine burası olmuştu.

Sen hancı ben yolcu, çatma da kaşların
Sar dola boynuma kolların

Fındıklı'dan gelir geçersin eşim amân ammân
Salına salına cigara da içersin
Ne alır ne vazgeçersin eşim amân ammân

Sen hancı ben yolcu, çatma da kaşların
Sar dola boynuma kolların

28 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Öğlen uçarken fark ettim, yalnız başımayken, daha gözü kara manevralar yapıyorum. Dağlara, taşlara, ağaçlara teğet geçiyorum. Öyle güzel ki! Bir taraftan da şüphe etmeden duramıyorum böyle yaptıkça; ölmek diyorum, ölmek istiyorum sanki? Kendimden bile gizli...

Hayır!

Saçmalıyorum.

Yurdanur ve Makbule varken, uçulacak bunca gökyüzü varken... Hâşâ!

İnadına yaşamaya, inadına uçmaya devam.

29 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

İkindi vakti Kolağası Kenan ile birlikte havalandık. Bu sefer rasıttım. Kum torbaları ile bomba talimi yaptık. Daha evvel hiç tecrübe etme şansım olmamıştı, pek şahane oldu. İçi kum dolu torbaları, hedefin üzerinden geçerken aşağı bıraktım. İlk birkaç taneyi isabet ettiremedim ama son iki kum torbası tam da düşmesi icap eden yere düştü.

Kanaatimce tayyareler, kısa müddet içinde, muharebenin ve hatta harbin bütün seyrini değiştirecek kabiliyete ve kuvvete kavuşacaklar. Neticesi daha mı iyi olacak yoksa daha mı fena olacak, kestiremiyorum. Müspet şeyler düşünmek istiyorum ama çok zor.

30 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Tek kişilik tayyare ile uçuş...

Bomba talimi...

Tek başına uçarken aşağı elle bomba bırakmak epey meşakkatli oluyor. Altı kum torbasından ancak birini hedefe isabet ettirebildim. Aşağıdaki hedefi gözlerken, tayyarenin muvazenesi, gayriihtiyari şe-

kilde de olsa bozuluyor. Elle bırakmak yerine, bu bombaların fasılalı şekilde aşağı düşmesini sağlayacak bir halat ya da manivela mekanizması olsa keşke. Bu suretle, daha isabetli atışlar yapmak mümkün olur. Muhtemelen, çok değil, birkaç seneye bunlar da yapılır. Bu asırda fennin hızına yetişmek imkânsız.

31 Mart 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Almanya'dan üç devasa hidrojen balonu geldi Deniz Tayyare'ye. En büyüğünün adı Parseval... Rüzgârın vaziyetine göre, üç yüz metre irtifaya kadar rahatlıkla çıkabiliyormuş. Keşif için kullanılacakmış. Aşağıdan bir halatla yere ya da deniz üzerinde bir dubaya sabitlendikten sonra, yavaş yavaş göğe doğru yükseltiliyor bu balonlar. Altında, tıpkı zeplinde olduğu gibi, üç dört kişiyi taşıyabilecek büyüklükte bir sepet bulunuyor. Hava vasıtasından daha çok, uçan gemiye benziyorlar.

1 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Kolağası Kenan nişancılığımın nasıl olduğunu sordu. Uzun zamandır, pistolümü kullanma şansımın hiç olmadığını söyledim. Peki ya mavzer, dedi. Bahriyedeyken kullanmıştım, fena değildim kumandanım, dedim. O halde biraz talim yapalım, deyip gitti.

Öğlen yemeğinden sonra, mektebin ilerisindeki çamlığa gidip Kolağası Kenan ile mavzer talimi yaptık. Biraz paslanmışım ancak beklediğim kadar kötü de değildim. Kırk atıştan on yedisi tam isabetti. İki de karavanam var. Elbette, çamların arasında yere uzanıp atış yapmak, taarruz hattında atış yapmaya benzemez. Yine de iyiydim. Yine de iyi... Ancak daha iyi olmalıyım. Ne de olsa artık, tayyarecilerin gökyüzünde tüfekli müsademeye girdiği kanlı bir devirdeyiz. Pervaneler sadece bulutları değil, eti, kemiği, ruhu bile delip geçiyor.

Talim dönüşü, Mülazım Tevfik'i gördüm uzaktan; elinde kocaman bir harita çantası, uçar gibi karargâh binasına yürüyordu. Beni fark edince, bir koşu yanıma geldi. Evrak işi hiç bitmiyor, diye dert yandı ayaküstü. Epey bir hasbihâl ettik. Valla özlemişim sizi kumandanım, dedi birkaç kere, Kalitarya'ya giderken, sahilde güzel bir Rum meyhanesi bulmuş, ondan bahsetti. "Burdan çıkınca oraya uğrayacağım hatta," dedi, "siz de gelin isterseniz." Fena fikir değildi aslında, tebdil-i mekânda ferahlık vardır, diyerek kabul ettim.*

* Florya'nın eski adı.

Hava kararmaya yakın sivilleri giyip misafirhanenin önünde buluştuk. İnceden yağmur başlamıştı. "Hay bizim şansımıza..." diye söylendi Tevfik.

Nizamiye kapısından çıkıyorduk ki "Nereye bre!" diye gürledi arkamızda birisi.

Ramo'ydu elbette.

Velhasıl bugün, iki yerine üç kişi gittik meyhaneye. Meyhane dediysem, duvarlarına balıkçı ağları gerilmiş, barakadan bozma, sıkış tıkış, dumanaltı bir mekândı. Ortadaki alçak masada, yedi sekiz kişi, itiş kakış barbut atıyor, onların hemen arkasında da sarı bukleli, kazulet gibi bir kadın, inceden inceye udunu tıngırdatıyordu. Mülazım Tevfik'in ipiyle, ancak bu kadar kuyuya iniliyordu işte.

Kapıyı açtığımızda, içerde çeyrek saniyelik kısa bir sessizlik oldu. Zarlar bile havada durup bir anlığına bekledi. Sonra bizi de içine aldı o havasız, küf kokulu keşmekeş. Köşedeki masaya geçip oturduk.

"Çal anam be, neşemizi bulalım!" diye bağırdı yan masadaki ihtiyar.

Kadın başıyla selam edip şen şakrak Rumca bir şarkıya geçti.

Şarkıyla birlikte dışardaki yağmur da şiddetlendi. Barakanın çatısı trampet gibi tangırdarken, kalabalıktan birkaç pervasız kahkaha yükseldi, ayaklar yere vurdu, kadehler tıngırdadı, tezgâhın arkasında biri kesik kesik öksürdü.

"Haydi yavrum kemik!" diye inledi biri.

"Ah be!"

Alkış kıyamet bir vâveylâ koptu.

Gaz lambalarının ince uzun alevleri titredi.

Teneke tabaklarda, biraz pilaki ve lahana turşusu geldi masaya.

"Peynirin yok mu barba?" dedi Tevfik uğultunun arasında.

"Yok beyim, kalmadı."

"Biraz daha turşu ver bari."

Kaşla göz arasında gitti geldi adam.

Lahanın yanına, azıcık da biber ve börülce turşusu getirdi.

Turşuydu, pilakiydi, muhabetti derken iki büyük şişe düzikoyu devirdik.

Ramo neredeyse gece boyu heykel gibi konuşmadan oturdu. Fakat bir vakit cigarasını sararken, ud çalan kadına takıldı gözleri; eskiden Tırnova'da bir nişanlısı varmış, onun anasına benziyormuş kadın. Bundan başka da laf etmedi. Gerçi Tevfik'in hikâyeleri hiç bitmediğinden,

ve bazan da sarhoşluğun tesiriyle biteviye kendini tekrar ettiğinden, benim de konuşmaya pek fırsatım olmadı. Ancak hakkını yemeyeyim, her şeye rağmen, iyi güldürdü bizi serseri.

Velhasıl neşemiz boldu. Ancak, gecenin devamı o kadar da neşeli geçmedi. Tuvalete gitmek için ayağa kalktığında, muvazenesini kaybedip barbut masasındakilere çarptı Tevfik.

"Höst ulan ayı!" diyerek arkasına döndü heriflerden biri, bir eli çoktan kuşağındaki kamanın sapına gitmişti.

Bizim densiz, komik bir laf edilmiş gibi sırıttı.

"Hoşuna mı gitti dürzü?" diye araya girdi bir başkası.

"Yok da," dedi Tevfik doğrulurken, biraz daha sırıttı, "bence siz..."

Herkes manasız gözlerle birbirine baktı.

Uddan yükselen nağmeler, hatta gaz lambalarında titreşen alevler bile bekledi.

Ramo döşemeyi ve sağ eliyle kuvvet aldığı derme çatma masayı gıcırdatarak ayağa kalktı. Barbut masasındaki çakalların üstüne, ölümü hatırlatan devâsâ bir gölge düştü. Birinin yutkunduğunu duydum. İşte tam bu noktada bitti "... hiç ayı görmemişsiniz" diyerek, Tevfik'in son cümlesi.

O kapkara gölgenin içinde, çıt, etti bir sustalı. Sekize üçtük. Gayriihtiyari elim belime gitti ama –ahmaklık işte, sivil çıkıyorum diye pistolümü yanıma almamıştım. İşimiz yumruklara kalmıştı.

"Ne nağme yapıyorsun, sıçtırma lan sıfatına!" diye sustalıyı Tevfik'e salladı arkalardan fırlayan güdük bir herif. Tevfik, sarhoşluğundan beklenmeyecek bir çeviklikle, sustalıyı savuşturup herifi sırtından tuttuğu gibi bizim masaya yolladı. Bu esnada, adamın alnı dar, ön dişleri ve elmacıkkemikleri çıkık, gözlerinin altı torbalıydı ve de muhtemelen istikbale dair küçük hayalleri vardı. Ramo'nun kucağına düşmesiyle, dişmiş, kemikmiş, hayalmiş, hepsi birden tuz buz oldu dağıldı. Sekize değil, yediye üçtük artık.

İnsanlar kaçıştı, zarlar uçuştu, masalar devrildi.

Tevfik köşede, kolunun altına kara kuru birini sıkıştırmış, adamın yüzüne yumruk üstüne yumruk saydırıyordu. Arkasından gelen kel kafalıyı fark etmemişti. "Tevfik arkanda!" diyordum ki –sırtıma bir iskemle indi. Yüzükoyun yere kapaklandım, birkaç tekme yedim böğrüme. Patır kütür yuvarlanıp masanın altındaki şişeyi kaptım. Tam tepemde, iki elin kaldırdığı iskemleyi gördüm. Elimdeki şişeyi, can havliyle herifin kaval kemiğine indirdim, cam sesi kemik sesine

karıştı, alkol koktu ortalık. Adam, daha evvelinde hiç duymadığım bir böğürtüyle yanıma devrildi. O sırada üstümüzden uçarak biri geçti ve sahnenin arkasındaki balıkçı ağlarıyla kaplı duvara çarparak patates çuvalı gibi yere yığıldı.

Ayağa kalkıp Tevfik'ten tarafa birkaç adım koştum, daha doğrusu koşmaya çalıştım. Çünkü şişeyle vurduğum adam, nasıl olduysa ayaklanmış ve arkadan üstüme atlamıştı. Boynuma bir şey doladı, nefes alamıyordum. Çaresizce, gırtlağımı ezen urgana gitti ellerim, "Teker teker gelin!" diyordu Tevfik beş altı metre ötemde, ama sesi çok uzaklardan aksederek geliyordu artık. İmdat demeye çalıştım, diyemedim. Gözümün önünde benekler uçuşurken önüme bir masa devrildi. İki ayağımı birden yerden kesip masadan kuvvet alarak kendimi geriye ittim. Ne olduğunu anlamadı herif. Birlikte, turşu kavanozlarının dizili olduğu tezgâha çarptık. Etraf sirkeye çaldı, o ara boynumdaki urgandan kurtuldum. Hışımla dönüp sağlamından bir yumruk geçirdim adamın karnına – nereye isabet ettiyse artık elim kırıldı sandım. Adam iki büklüm oldu ama çabuk toparlandı, alttan bir yumruk da o bana patlattı. Tam çenemin altına denk geldi yumruk, dişlerim birbirine geçti. Böyle üç beş yumruklaştık. Baktı olacak gibi değil, tezgâhtan büyükçe bir turşu kavanozu kapıp kafama vurmaya kalktı ama tutturamadı. Fırsattan istifade, hışımla üstüne çullanıp yumruklaya yumruklaya bayılttım herifi. Beşe üç kaldık, diye geçirdim içimden.

Tabii hesaplar çabuk değişti.

Arkamı döndüğümde, Ramo'nun iki adamı kafalarından tutup birbiriyle tokuşturduğunu gördüm. Ağzına kadar dolu bir pekmez kavanozunun yere düşüşü geldi aklıma. Adamlar, Ramo'nun ayaklarının dibinde ağız burun dağılmış vaziyette kıvranırken, tezgâhın arkasına sıvışmış iri yarı sakallı bir adam, meyhanecinin koca satırını alıp gerine gerine Ramo'ya nişan aldı. Tezgâhın üstünden uzanıp son saniyede vurdum adamın eline. Satır birkaç metre fırlayıp şişelerin dizili olduğu dolaba saplandı.

Sakallı hayvan, satırı ordan alıp bu sefer de bana hücum etti. Hiç mübalağasız, benden bir kafa uzundu herif, Ramo'nunkiler kadar olmasa da kolları kütük gibi kalındı. Bereket versin, pek çevik değildi. Öne doğru atılıp satırı bana salladı ama eğilip kurtuldum. İkinci darbeyi neredeyse yiyordum, rüzgârı çenemi sıyırdı geçti. Herif boşa çıktığı gibi sağdan eğilip kulağına üst üste iki tane vurdum, birkaç adım gerileyip muvazenesini kaybeder gibi oldu ancak düşmedi. Sa-

tırla iki hantal hamle daha yaptı bana, ikisinden de sıyrılıp bütün kuvvetimle karnına bir dirsek indirdim. Satırı elinden düştü ve karnını tuttu, ama aynı anda, koca kafasını tepeden kafama gömmeyi de ihmal etmedi. Dünyadaki tüm ışıklar ve sesler bir anlığına sükûta erdi, sislerin arasından şimendifer düdüğüne benzer uzak bir çınlama geldi. Yerde miyim yoksa hâlâ ayakta mıyım, diye idrak etmeye çalışırken, gözkapaklarımın arasından mermi gibi gelen yumruğu gördüm. Körlemesine yana attım kendimi. Sakallı, daha bana yüzünü dönemeden, yandan sıkı bir tekme salladım beline, birkaç adım sendeledi ama yine devrilmedi. Bilakis, daha da kudurup iskemleleri devirerek üzerime koştu. Kaçmamı bekliyordu biliyorum, hatta haklı da olabilirdi, çünkü hakikaten herifin önünde durmamak, sağa sola, bir yerlere kaçmak istiyordum. Ancak yapmadım, belki de yapamadım. İki adım geriye çekilip eğildim ve yerdeki kırık masa bacağını mızrak gibi elime aldım. Tam çarpışmak üzereyken, sopayı alttan bütün kuvvetimle adamın karnına geçirdim. Adam, süratinin de tesiriyle, havada bir takla attıktan sonra, sırtüstü barbut masasına düştü. Karnını tutarak sağına döndü, yavaşça dizlerinin üstünde doğruldu. Ayağa kalkmasına fırsat vermeden, masanın bacağıyla sırtına dört beş defa indirdim. Kuş tüyü bir yatakta, dünyanın en huzurlu uykusuna dalar gibi sere serpe saldı kendini.

Rüzgâr istikamet değiştirmişti, ikiye karşı üçtük artık.

Ramo, avurtları çökmüş, sırıktan bozma bir adamla sahnenin önünde dövüşüyordu. Bir kişi de Tevfik'i sahnenin yanındaki köşeye sıkıştırmıştı. Bizimkinin tâ en başta yanlışlıkla çarptığı kel herifti bu. Onlara doğru koşmaya başladım. Kel herif kamasını salladı Tevfik'e, bizimki kendini korumak için kolunu kaldırınca ilk kesiği koluna yedi. İkinci darbe bacağını sıyırdı geçti.

"Anam!" dedi inceden.

"Şimdi de gülsene lan dürzü!" diye hırladı çakal.

"Sen Tevfik'e yardım et!" diye bağırdım Ramo'ya, "Bunu bana bırak!"

Böyle dememle, Ramo'nun dönmesi bir oldu. Dövüştüğü adamın savurduğu yumruktan sakınmadı bile. Yumruk Ramo'nun sırtına üzüm tanesi gibi çarpıp düştü. Adam ikinci hamlesini yapamadan, fasulye sırığının üstüne atladım.

O sırada Ramo, Tevfik'e kama sallayan kel herifin kafasını, ufak bir kavunmuş gibi tek eliyle kavrayıp duvara çarptı. Bir sandık yumurtaya

çarpan top güllesi nasıl bir ses çıkartabilirse, öyle bir ses çıktı adamın kafasından. Ağzından kan gelerek yere yığıldı.

Burdan sonrasını hatırlamıyorum.

Uyandığımda, perişan bir halde, zabitan misafirhanesindeydim.

Tevfik ile Ramo yatağımın başında oturmuş, bıyık altından bana gülüyorlardı. Fasulye sırığı diye kendimce alaya aldığım adam, meğer tek yumrukta yere sermiş beni. Tevfik de adamı pencereden dışarı atmış.

"Daha da gidemeyiz o meyhaneye kumandanım" dedi sıkkın bir sesle, "ama güzel eğlendik."

Laf etmeye, hatta düşünmeye dahi mecâlim yoktu.

Sanki ona değil de bana sallamışlardı o kamaları, kasaturaları.

"Değil mi?" diye ekledi ardından heyecanla, "Hele Ramo... Çok acayipti be!"

Mülazım Tevfik konuştukça benim çenem zonkluyordu. Bu hergele çenesine hiç yumruk yememiş miydi acaba? Zira susmuyordu. Susmadı. Ne bıçak, ne sopa, hiçbiri fayda etmedi Tevfik'in çenesine.

Elma şeklindeki plastik buz kovasını açarken, "Vay be, büyükenişteye bak!" demiştim keyifle, "Kavgalar, dövüşler..."

Murat Hoca da, büyükenişteye olmasa da, gözlüklerinin üstünden bana bakarak, "Eee, haydi öyleyse," diye kadehini kaldırmıştı, "bu da onun şerefine olsun."

Yüz yıllık yumruklara içmiştik.

Kavgadan dövüşten açılmıştı sonrasında konu.

Boynundaki yara izini kaşıyarak "Roket yedim, yumruk yemedim" demişti.

"Ne yani? Hiç mi dövüşmedin sen şimdi hocam?"

"Dövüşmedim, demedim ki doktorum, yumruk yemedim, dedim" deyip gülmüştü, "Nihayetinde, insan hep bir düşman arar kendine. Mücadele edecek bir şey..." Sandalyesinde geriye yaslanıp ellerini iki yana açarak "Bak bize mesela," diye nefesini vermişti "bizimki de böyle bir dövüş..."

Ağzının üstüne okkalısından bir yumruk yeseydin, bence hiç böyle mecazlı mecazlı konuşmazdın, demek istemiştim ama, biraz tuhaf kaçardı şimdi o rakı sofrasında.

"Bu dövüş kıymetli," diye devam etmişti, "bu öfkeyi, heyecanı, kaybetmemek lazım doktorum, hayat emâresidir. Gülbahar'la da-", anlaşılmıştı, konu yine Gülbahar'a geliyordu. "-öyle olmuştu. Bizi

birbirimize bağlayan, ortak düşmanlarımız vardı eskiden. Zamanla hepsinden kurtulduk bir şekilde. Kimini yendik, kimini unuttuk, kimini umursamayı bıraktık. Sonunda kalktık, birbirimize düşman olduk. Yaşamadık, yaşattırmadık, kendimize dar ettik dünyayı. Yan yana ama hiç birbirimize temas etmeden, uzaktan izledik hayatı. Yaşamadık doktorum, anlıyorsun beni değil mi? Yaşayamadık."

"Gülbahar'a..." demiştim kadehleri tazeleyip.

"Gülbahar'a..."

Gecenin sonunda, "Hayat yine de güzel be," gibisinden boş boş konuştuğumu hatırlıyorum, ancak o kafayla bile çok emin olmadığımdan, omuzlarımı düşürüp "yani, güzel olabiliyor bazen..." diye sonuna eklemiştim.

"Hay gözünü sevdiğimin rakısı," deyip keyifle sigarasını yakmıştı Hoca, "sana da şu lafı söylettirdi ya!"

Yine bir şair varmış, ondan bahsetmişti;

"Şişede durduğu gibi durmaz ki kâfir,
tutar insana şu dünyayı sevdirir."*

ya da öyle bir şeyler...

Bir anlığına inanmıştım her şeye.

Bir anlığına sevmiştim.

* Metin Eloğlu'na ait olan şiirin aslı, "Şişede durduğu gibi durmaz ki kâfir, / Tutar insana yaşamayı sevdirir." şeklindedir.

20. Masalar ve Odalar

2 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Sabah müthiş bir baş ağrısıyla uyandım, alnım epey şişmiş, ellerim yara bere içinde. Eğilip kalkarken de sırtım fena zonkluyor, postalımı giyerken ölüyorum zannettim. Tabii dünkü kavgayı düşününce yine de iyiyim, hatta sapasağlam sayılırım. Misafirhaneden çıkınca, hangarın arkasına sıra sıra dizilmiş küçük hidrojen balonlarını gördüm. Çapları beş metre kadardı. Her birinin altından, içine ancak bir askerin sığabileceği ebatta, küçük birer sepet sarkıyordu. Kısa müddetli keşif vazifeleri ve bilhassa tarassud için, hakikaten şahane olabilirler.

Öğlene doğru Kolağası Kenan ile havada mavzer tâlimi için tayyareye bindik. Alnımdaki şişi sordu motoru çalıştırırken. Teferruatına girmeden, bir serseriyle sokakta kavgaya tutuştuğumu söyledim. Neyse ki rüzgâr şiddetli estiğinden, pek uzamadı muhabbet. Havalanıp cenûb istikametinde seyrettik. Denizin üstünde, sabah gördüğüm küçük hidrojen balonlarından bir tanesi asılı duruyordu. "Hedef bu!" diye bağırdı ön taraftan Kolağası Kenan, "Sepetin yanındaki kırmızı levhayı vuracaksın."

Emredersin kumandanım, dedim mavzerin ağzına mermiyi sürerken.

Geniş bir kavisle, bulutların arasından hedefe doğru uçtuk. Balon ile aynı irtifaya geldiğimizde, Kenan yavaşladı. Bulutların üstünde duba gibi ağır ağır salınan balona ve hemen altındaki küçük sepete baktım. Hayalî bir memlekette, hayalî bir canavarı avlamaya gelmiştik sanki. Sarsıntıyı mümkünatınca azaltmak için nefesimi tutup nişan aldım; nişangâhım sürekli hareket ediyordu, bir taraftan hedefimi sabitlemeye çalışıyor, bir taraftan da yanlışlıkla balonu vurmaktan imtina ediyordum. Kısa bir an için namlunun ucunda kırmızı levhayı gördüm ve ateş ettim. Uzaklaşırken bir mermi daha attım.

"Sıkma sıkma, bir defa daha geçeriz" dedi Kenan.

Böyle, balonun etrafında döne döne bitirdik mavzerdeki beş mermiyi.

Akşam balonu indirip, hedef levhasını Deniz Tayyare'ye getirdiler. Beş atıştan dördünü, bir şekilde isabet ettirmişim. Şayet bu ateş ettiğim hedef, başka bir tayyarenin gövdesi olsaydı, muhtemelen içindeki

tayyareciyi karnından ve baldırından vurmuş olurdum. Ölmek için ne fena bir hal...

Neticeleri görünce Kolağası Kenan beni canı gönülden tebrik etti. Kendisi şimdiye kadar en fazla iki atış isabet ettirebilmiş.

3 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Dün yaptığım mavzer tâliminin tekrarını, bugün yine aynı Curtiss tipi tayyare ile tek başıma yaptım. Yine bulutların üstündeki hayal âleminde, o görünmez canavarlara ateş ettim. Ancak işler, evvelki günkü kadar kolay olmadı; zira bir yandan tayyarenin muvazenesini muhafaza etmeye çalışırken bir yandan da mavzerle ateş etmek neredeyse imkânsız. Tabii yine de vazgeçmedim, iyi kötü, beş defa ateş ettim hedefe. İsabet etti mi, etmedi mi göremedim bile.

Tâlim dahilinde değildi ama, mektebe dönmeden evvel, hedefe arka arkaya beş defa da pistolümle ateş ettim. Nihayetinde hedefi tetkik ederken, mavzerin açtığı delik ile Luger'in açtığı deliği, tefrik etmek mümkündü.

Akşam balonu indirip levhayı tetkik ettik. Levhanın ortasında küçük bir delik, onun biraz altında ise yan yana beş büyük delik vardı. Mavzerle yaptığım atışlardan sadece birisini isabet ettirmiş, ancak pistol ile tek mermiyi dahi ıskalamamışım.

Tâlim kapsamında olmadığı halde pistol ile hedefe ateş etmem, Kolağası Kenan'ı biraz şaşırttı. "İnisiyatif almanız takdire şayan, ancak emirlere riayet etmenizi tercih ederim yüzbaşı" deyip cigarasını yaktı ve "Bu seferlik heyecanınızı mazur görüyorum" diye ekledi. Dostça güldü ardından, bir cigara da bana ikram etti. Hangarın arkasında hiç konuşmadan içtik.

Bu satırları yazarken Binbaşı De Gois'un bir sözünü hatırladım. "Uçmak, tabiattan başka kimsenin kanununa tâbi değildir monsieur" deyip dururdu; zannımca ne demek istediğini şimdi daha iyi anlıyorum. Hakikaten uçacaksak, günün birinde aya ve hatta diğer seyyârâta gideceksek eğer, ihtiyacımız olan ordular, milletler, devletler değil, tabiat kanunlarını ziyadesiyle anlamış insanlardır.

4 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Curtiss'lerden biri, kalkışta daha evvelden duymadığımız cinsten, tuhaf bir ses çıkardı. Hangara götürüp motorun hareketli aksamını tetkik ettik.

•

Kapı çaldı az evvel. Ramiz kolunun altında tavlayla ziyaretime gelmiş. Uzun zamandır oynamadık, dedi. Bir saat kadar tavla oynayıp cigara içtik. Yine mağlup oldum tabii ki. Beşe üç...

•

Hangar diyordum, yarım kaldı. Hangara gittim, ben de makinistlerle birlikte tayyarenin başında durdum. Ufak tefek tamirattan anlamanın kimseye zararı olmaz. Bilakis, günün birinde faydasını bile görebilirim.

5 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Tayyareye epey intibak ettim. Tâlimlerim şahane geçiyor. Birkaç hafta evveline nazaran, çok daha iyi bir tayyareci olduğumu söyleyebilirim.

Kolağası Kenan ile yine uçuşa çıktık. Bu sefer rasıt koltuğuna o oturdu ve yaptığım manevraları takip etti; rüzgârla birlikte sakin sakin süzülüyordum ki "Süratlen yahu, korkma" dedi. Bayram sabahına uyanan çocuklar gibi şen hissettim kendimi, süratlendikçe süratlendim. Fişek gibi deldim bulutları. Gözlüğümün camları hafifçe ıslandı. Güldüm, daha da süratlendim. Şimşek gibi çaktım Marmara'nın tepesinde.

Koyun ilerisindeki irili ufaklı takalara baktım. Balıkçılar ağlarını topluyordu; birkaçı, bizi görünce, aşağıdan el salladı. Ben de on metre kadar üstlerinden geçip onlara selam ettim.

"Balık sever misin kumandanım?" diye bağırdım Kolağası Kenan'a.

Rüzgâr her lafımı bir tarafa savurdu.

"Anlamadım!"

Motorun kuvvetini azaltıp bir daha sordum, bu sefer duydu.

"Elbette severim" dedi.

"İyi o zaman, akşama, balıkların en tazesini biz yiyelim kumandanım" deyip aşağıdaki takalara doğru süzülmeye başladım.

"Tamam" dedi neşeyle.

Balıkçılardan ücreti mukabilinde dört kilo balık aldık.

Mektebin aşçısı Seyfettin Efendi, üfleye püfleye de olsa, akşam balıkları bir güzelce temizleyip pişirdi. Allah affetsin, birkaç tane balığın yanında, bir paket de tütün verdik kendisine rüşvet olarak. Hülâsa, Kolağası Kenan, Ramiz ve birkaç zabit arkadaşla birlikte, pek lezzetli bir akşam yemeği yedik.

6 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Sabah deniz tayyarenin muhaberatını ziyaret ettim. Telgraf masasındaki zabitler, mors alfabesini iyi biliyor fakat okumak ve yazmak hususunda, kâfi derecede süratli değiller. İvedi hareket edilmesi icap eden bir vaziyet olsa, neticesi ağır olabilir. Tayyare intibak talimlerim bitince, bilhassa bu hususta zabitlere birkaç ders vereceğim.

Bunun haricinde, günümün geri kalanını hangarda geçirdim. Curtiss'in bazı motor aksamını makinistlerle birlikte söktüm, temizledim. Ramiz de ordaydı, biraz da onunla hasbihal ettim. Eksireyetle, talimler ve tayyareler hakkında konuştuk. Kısmetse on, on beş güne, mektebe yeni bir tayyare daha gelecekmiş.

7 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Curtiss ile bir uçuş daha yaptım.

Telgrafhanedeki rutin günlerimin ardından, burada neredeyse her gün uçabiliyorum. Uçmak manasında çok güzel, çok şahane, fakat ben, daha fazla ehemmiyet arzeden uçuşlar yapmak arzusundayım. Şayet tayyareciliğimizin terakkisini istiyorsak, Fethi ile Sadık'ın yapmaya kalkıştığından daha büyük seferlere kalkışmalıyız. İstanbul'dan Kıbrıs'a, Kıbrıs'tan Cebelitarık'a, Cebelitarık'tan Londra'ya... Neden olmasın? Yeter ki gayret gösterelim. Henüz bir ay evvel, Karl denen şu Alman, hiç mola vermeden on altı saat uçmadı mı? Hem de Aviatik tipi küçük bir tayyare ile yaptı bunu! Adam kalktı, hiç durmadan 1700 kilometre uçtu. Bin yedi yüz... Heyhât! Biz de kalkmış, aylardır, İstanbul ile Kahire arasındaki 2500 kilometrelik mesafeyi katetmeye çalışıyoruz. Çünkü milletçe heyecanımız, vücudumuza fazla geliyor. Dağları yerinden oynatmak istiyoruz, ancak, coşkuyla ve pek iyi niyetlerle girdiğimiz her hamulenin altında, maalesef kemiklerimiz kırılıyor. Sadece arzu etmekle olmuyor işte azizim, olmuyor. Kederleniyorum bunları düşündükçe; Sultan Hamid'den, İttihatçılara kadar herkese ayrı hiddetleniyorum.*

8 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Bugün uçarken Ayastefanos'taki Rus Âbidesi içime battı. Memleketin bağrında neredeyse yirmi senedir hançer gibi duruyor. Neden yıkmıyoruz ki bunu? Neden bir işgali, abidelerle taçlandırıyoruz? Bu kadar mı âciz kaldık, bu kadar mı biçareyiz artık?

---

* Karl Ingold (1880-1956).

9 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Öğlen kısa bir uçuş yaptıktan sonra, Ayastefanos Feneri'nin açığında bir yere indim. Hava hafif rüzgârlıydı. Denizin üstünde, sandal gibi salınıyordu tayyare. Birkaç balık geçti önümden, bir zıplayıp bir girdiler suya. Potinlerimi çıkartıp uçağın kenarından ayaklarımı denize uzattım. Marmara'nın ortasında bir yerlerde, yerle göğün arasında tek başımaydım. Büyük keyif aldım bu vaziyetten. Bir cigara yaktım dalgaları izleyerek, dünya daha iyi bir yermiş gibi tebessüm ettim. Daha iyi bir yerdi tabii. Bu hâletiruhiyenin verdiği huzurla, güzeller güzeli kızımı düşündüm bir müddet. Sonra Yurdanur'u düşündüm. Hayatımın hiçbir döneminde, onlarla birlikte bir deniz tayyaresinin kenarına oturup, ayaklarımızı suya uzatamayacağımızı düşündüm. Sadece benim duyacağım dalgalar geçti yanımdan, sadece benim göreceğim balıklar, bulutlar, martılar... İki cigara daha içtim orda; denizin sırtında parıldayan güneşi seyrettim. Bugün de böyle bitti.

10 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Muhaberattaki duvara, üzerinde Mors Alfabesi bulunan büyük bir levha astırdım. Vaktiyle biz bu sayede kolayca öğrenmiştik, onlara da büyük faydası dokunacaktır.

Hatırlarım, Fransızcayı da İngilizceyi de benzer usullerle öğrenmiştim. Her eşyamın üzerine adını yazmış, neredeyse bir sene boyunca hepsini bu şekilde kullanmıştım. Sabah akşam, mütemadiyen görünce, kelimeler hiç farkında olmadan insanın aklında yer ediyor.

11 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Biraz yorgun uyandım. Halbuki dün, bütün vaktimi muhaberatta kahve içerek harcamıştım. Zannımca masalarla odalar bünyeme iyi gelmiyor. Benim daha çok buluta, toza ve yağmura ihtiyacım var. Neyse ki bugün uçuşum vardı, muhaberata gitmem icap etmedi.

Güzel bir uçuş oldu. Üç tayyare yan yana havalandık. Kenan, Natık ve ben... Haberleşme talimi yapacağımız için bilhassa yanımıza rasıt almadık. Evvela bulutların içine daldık, göz gözü görmez oldu. Diğer tayyarelerin sesini takip ederek, bulunduğum vaziyeti muhafaza etmeye çalıştım. On dakika kadar böyle gittik, bulutlardan çıktığımızda hâlâ aynı hizadaydık. Sonrasında, el işaretleriyle haberleşerek birkaç manevra daha yaptık ve en nihayetinde Küçükçekmece Gölü'ne indik. Talimlerde umumiyetle gölün ortasına inerdik, fakat bu sefer taş köp-

rüye yakın bir yeri tercih ettik. Köprünün üstü ve kıyılar çocuklarla doluverdi. Bize el sallıyorlardı. Karaya, yanlarına, çıktık.

Çocuklarla hasbihal ettik. Kalitarya Köyü'nden balık tutmaya gelmiş birkaçı, diğerleri daha yakın köylerde ikamet ediyormuş. Hemen bize, dillerinin döndüğünce balık satmaya çalıştılar, bir yandan da hayranlıkla tayyarelere ve üzerimizdeki üniformalara bakıyorlardı. Dayanamadık, birer tane kızılkanat aldık tabii veletlerden. Akşama yine Seyfettin Efendi'ye, tütün mukabilinde, temizletip pişirtirdik.

Tam tayyarelere geri dönecektik ki "Kenan Kumandanım," dedim, "çok hayran bakıyor bu çocuklar, ne dersiniz beş dakika da olsa tayyareye bindirelim mi birkaçını? İstikbalin tayyarecileri, yine bu çocuklardan çıkacak."

Kolağası Kenan elini gözüne siper etti, havaya baktı, çocuklara baktı, sonra tekrar havaya baktı "Olur fakat," deyip duraksadı, "sadece bir seferlik."

Dersleri iyi olanlardan bir Rum, iki de Türk çocuğu seçtik. Gölün üstünde, çok yükselmeden küçük bir tur atıp geri indik. Öyle çok sevindiler, öyle güzel, şen kahkahalar attılar ki, neşelerine gıpta ettim. Ah, ah... Çocuk olmak lâzım şu hayatta, hatta mümkünse, çocuk kalmak lâzım. Çocuk dedim de, Makbule'yi çok özledim. Kaç zaman oldu, göremedim güzel yüzünü.

12 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Dün üç tayyare ile yaptığımız uçuşu, yine aynı güzergâhı takip ederek, bu sefer de gece vakti tekrarladık. Havadayken el işaretlerini görmenin imkânı yoktu, mümkünatınca sese göre hareket ettik. Keşke rüzgârda sönmeyecek türden küçük bir gaz lambamız ya da ona benzer helyograf tarzı bir tertibatımız olsa da rahat rahat irtibat kurabilsek.*

Yazmayı unuttum, bugün itibariyle tayyare intibak talimlerim nihayete erdi. Muhaberatı da epey intizamlı hale getirdim. Artık deniz tayyaredeki tek vazifem, genç tayyarecilere muallimlik yapmak olacak. Kimi zaman da hangarları ve tayyareleri tetkik edip, vaziyetleri hakkında rapor tutacağım. Velhasıl yine kaldım kuytularda, yine kaldım bulutların altında. Ancak şaşırmıyorum beni böyle uzak tutmalarına, neticede İttihatçı değilim; hiçbir zaman da olmayacağım. Neden olayım? Hürriyet, müsavat, uhuvvet deyip bir istibdâtın yerine

* Güneş ışınlarından yararlanan bir çeşit optik telgraf aleti.

başka bir istibdât getirdikleri için mi? Memleketi fedailerin, komitacıların, birbirinden acayip kıyıcı adamların inisiyatifine bıraktıkları için mi? Hayır efendim hayır, onlardan biri olmayacağım. Her daim bahriyeliyim ben, her daim tayyareciyim, her daim askerim, hepsi bu, hepsi bu kadar.

Ancak kadir kıymet bilmediğime hamledilmesin, halimden gayet memnunum. Kara tahta başında olmayı, telgraf makinası başında olmaya tercih ederim. Bu cihetle pek bahtiyarım. Fiilen çok fazla uçmayacağım belki, rüzgârla haşır neşir olmayacağım, fakat en azından istikbalin tayyarecilerini ben yetiştireceğim. Gökyüzü ve deniz, benim rahle-i tedrisimden geçmiş onlarca Fethi'yle, Nuri'yle, Sadık'la dolacak. Şimdiden yolları açık olsun.

13 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Ramiz ile yemekhanede epey bir hasbihal ettik; yaverliğini yaptığı Miralay Ragıp Bey, öğlenden sonra makamına uğramamı emretmiş. Yemeğim biter bitmez karargâh binasına koşturdum. Miralayın ikinci kattaki odasına çıktım. Odanın önünde bekleyen emir eri, ne için geldiğimi bile sormadan bana kapıyı açtı.

İçeri girdiğimde miralay, ellerini masanın üstünde birbirine kavuşturmuş, büyük bir dikkatle önündeki Arap Vilayetleri haritasına bakıyordu. Haritayı görünce Kahire Seferi'yle ya da muhaberatla alakalı konuşacağımızı düşündüm ancak öyle olmadı; talimlerimden bahsettik bunların yerine. Deniz tayyaresine fevkalade bir şekilde intibak ettiğimi öğrenmiş Ramiz'den, beni tebrik etti. Evi ziyaret etmem için mükâfat bab'ında bir günlük müsaade verdi bana.

Akşam saatlerinde yola çıkacağım. Yurdanur da Makbule de çok şaşıracak. İkisini de çok özledim. Sadece onları mı, horozumuz Beberuhi'yi dahi özledim. Evi özledim.

14 Nisan 1914 – Kandilli

Allah be!
Baba oluyorum!
Eve girer girmez müjdeyi verdi Yurdanur.
Makbule'ye kardeş geliyor!
Oğlan olursa adını Fethi koyacağız.
Kız olursa da belki Saliha Hanım'ın adını...
Uzun zamandır, böyle can-ı gönülden gülmemiştim.

Gülmek ne kelime, böyle deliler gibi bağırmamıştım, tayyare olup uçmamıştım.

Baba oluyorum be Fethi!

Baba oluyorum!

Günü geldiğinde, birer kadeh de sizin yerinize içeceğim Hristo'nun Meyhanesi'nde. Kederden mi sevinçten mi bilmeden, çok da hakkında düşünmeden, sadece ve sadece, ve belki de sadece, vaktiyle sizi tanımış olmanın verdiği memnuniyetle içeceğim.

21. Çok Uzun Bir Gece

15 Nisan 1914

Sabahın ilk ışıklarıyla Deniz Tayyare Mektebi'ne geri döndüm. Yüzümde hâlâ Yurdanur'un verdiği güzel havadisin tatlı izi vardı. Nizamiyeden içeri adımımı atınca, daha ciddi bir yüz ifadesine kavuşurum diye düşünmüştüm ancak olmadı. Hayatın rehaveti bir türlü peşimi bırakmadı, minimini eller gördüm gözlerimi kapattıkça, minimini ayaklar, kulaklar, gözler... Hangarın arkasında sırtımı güneşe verip keyifle cigara içtim. Bulutlar süzüldü üzerimden, martıların sesini dinleyip güvercinlerin taklasını izledim. Sonra gürültüyle bir automitrailleuse* *geçti hayallerimin içinden, geldi arkamda durdu. Daha evvel hiç bu kadar yakından görmemiştim. Paslı, gürültülü, demirden bir yığındı. Bildiğim kadarıyla, Sultan Hamid saltanatının son senesinde dört tane sipariş etmişti bunlardan, ancak İttihatçılar vesaitin hepsini yolda zapt edince, hiçbiri İstanbul'a ulaşmamıştı. Şimdi de böyle zırhlı devriye olarak kullanıyorlardı demek. Ironique...*

O sırada Ramiz'in gölgesi düştü üstüme. "Miralay..." dedi kısık bir sesle, "Yine seni çağırıyor, acilmiş."

Her nasılsa, merak bile etmedim miralayın neler söyleyeceğini.

Hızlı hızlı karargâh binasına doğru yürümeye başladık.

"Baba oluyorum Ramiz." dedim, "Dün öğrendim."

Durdu.

"Aslan kardeşim!" diye kükredi eliyle omzuma vururken, "Allah analı babalı büyütsün."

"Sağ ol Ramiz," dedim, "amin, amin..."

Sarıldı.

Sırtımda birkaç kemik çatırdadı.

"Öldüreceksin Ramo..." diye inledim "Bırak da... babalı... büyüsün... çocuk..."

Bir kahkaha patlatıp bıraktı.

Yolumuza devam ettik; ağaçların arasından geçerek rıhtım boyunca yürüdük. Karargâh binasına vardığımızda, haydi işin rast gitsin,

* Makineli tüfekle donatılmış zırhlı araç, oto-mitralyöz. Bkz: Ekler - Fotoğraf 8.

diyerek sundurmanın merdivenine çöktü, cebinden tütün kesesini çıkardı. Ramiz'i orda cigarasıyla baş başa bırakıp Miralay Ragıp Bey'in odasına çıktım.

Hoş geldin, dedi miralay, son bir imtihanım daha varmış, ondan bahsetti.

Şaşırdım.

O konuştukça, şaşkınlığım daha da arttı: "Curtiss ile pek çok uçuş yaptınız yüzbaşı, artık tayyareye ziyadesiyle hâkimsiniz" dedi her şeyden haberdar bir sesle, gözlerini kısıp önündeki deftere baktı, "Tayyarecilik hakkında da epey malumat sahibisiniz."

"Evet efendim, mümkünatınca okuyorum."

"Biliyorum, biliyorum... Fakat bunlar kâfi midir?"

"Ne için efendim?"

"Daha sarih olayım. Hakiki bir tayyareci olmak için, birkaç tâlim yapıp üç beş kitap okumak kâfi midir?"

"Hayır kumandanım. Öğrenecek çok şeyimiz var."

"Güzel... Güzel..." diye başını salladı, "Fakat sadece öğrenmekle kalmayın yüzbaşı. Biraz da yaşayın, tatbik edin."

Tam olarak ne ima ettiğini anlamasam da "Emredersiniz kumandanım" dedim.

"Âlâ..." dedi o da memnuniyetle, "O zaman, bir saat sonra rıhtımda Ramiz'le buluşun. Size teferruatını izah etsin."

"Emredersiniz kumandanım."

"Şimdi gidin, güzel bir yemek yiyin yüzbaşı, zira Eskişehir'e kadar uzun bir uçuş yapacaksınız" deyip babacan bir tavırla bana kapıyı gösterdi. Yüzünde, daha evvelinde hiçbir kumandanın yüzünde görmediğim cinsten, bahtiyar bir ifade vardı. Zannımca sırf onun yüzündeki bu ifade sebebiyle, sevincim şaşkınlığıma galip geldi; deniz tayyaresiyle, denizi olmayan Eskişehir'de nereye ineceğim, diye sormadım bile. Onun yerine: Elbet küçük bir göl vardır o civarda, diye geçirdim içimden. En kötü ihtimalle Porsuk Çayı'na inmeyi denerdim. Bu düşüncemden dolayı gizliden gizliye keyif duydum. Bahriyedeki talebelik senelerimden sonra kendimi ilk defa bir bütünün parçası gibi hissettim.

Binadan çıkar çıkmaz zabitan misafirhanesine doğru koştum, yemekhaneye uğramadım bile. Yanıma biraz kuru ceviz ile badem alsam bana kâfi gelirdi. Apar topar odama girip karyolanın altındaki döşemeyi kaldırdım, jurnalimi sakladığım yerden aldım ve heyecanla

bu satırları yazmaya başladım. Yapacağım mühim uçuşu, elimden geldiğince kayıt altına almak istiyorum.

Saat dokuz olmuş.

Ziyadesiyle heyecanlıyım.

Velhasıl birazdan hayatımın en uzun uçuşunu yapacağım, güzergâhım neredeyse tayyarenin azamî menzili kadar. İnşallah bir aksilik olmaz da, beş saat sonra Eskişehir'e inebilirim.

•

Rıhtıma vardığımda, Ramiz ellerini cebine sokmuş, koca koca dalgaların arasında sallanan tayyareyi izliyordu; "İyi alıştın sen bu uçan sandala" dedi, beni görünce.

"Bahriyeliyiz, ondandır" dedim, cevap vermedi.

Cigarasını yaktı.

Bir cigara da ben yaktım.

"Fenerin oraya inecekmişsin" dedi bir gözünü kısarak, "Kırmızı bir sandal olacakmış o civarda. Onun yanına..."

"Kim var ki o sandalda?"

"Yeni talebelerden biri, ben de görmedim daha... İntibak için gelmiş, bu uçuşta rasıtın olacakmış. Miralay, böyle tuhaf bir tâlime heves etti niyeyse. Tayyarecilik kitaplardan..."

"Öğrenilmezmiş, evet, evet, bana da aynısını söyledi."

"Ha işte, biliyorsun meseleyi."

Evet manasında başımı salladım.

Cigaram bitince tayyareye zıplayıp pilot mahalline geçtim. Jurnalimin ve kuruyemişlerin olduğu harita çantasını, koltuğun altındaki küçük dolaba yerleştirdim.

Koca elini havaya kaldırıp "Haydi kal selametle!" diye bağırdı Ramiz.

Elimle selam edip motoru çalıştıran manivelayı çevirdim, pervane dönmeye başladı. Cenûptan sert bir rüzgâr esiyordu ve de deniz, kış vakti lodosa tutulmuş gibi dalgalıydı. Bereket, yağmur yağmıyordu, sallana dalgalana, iyi kötü havalandım. Geniş bir daire çizdim gökyüzünde, muvazenemi temin eder etmez, koya doğru döndüm; deniz fenerine yaklaşırken, kademeli şekilde süratimi azaltarak alçaldım.

Etrafta sandal mandal yoktu. Sadece ufukta birkaç balıkçı teknesinin silüeti görünüyordu. Süratimi biraz daha azalttım, takriben

denizin on metre üzerinden süzülüyordum. Bir ara o kadar yavaşladım ki motor tekler gibi oldu, az kalsın perte de vitesse* *olacaktım. Bristol Mektebi'ndekiler* stall *derdi bu vaziyete. Hiç zaman kaybetmeden tekrar süratlendim, kiriş telleri rüzgârla birlikte uğuldamaya başladı. Mehmâemken az manevra yaparak sahili taradım. Birkaç dakika sonra, Ramiz'in bahsettiği kırmızı sandalı üç yüz metre kadar ilerimde gördüm. Dalgaların vurduğu kayaların arasında, ceviz kabuğu gibi bir aşağı bir yukarı sallanıyordu; içinde paltolu biri vardı ve de sanki cihanın en sütliman denizindeymiş gibi oltasını atmış, sakin sakin balık tutuyordu. Yaklaştığımı fark edince bana el salladı.*

Rüzgâra karşı cenûp istikametinde geniş bir manevra yapıp tayyarenin burnunu, sandalın sağındaki sivri kayalığa doğru çevirdim. Kayalara on beş ya da yirmi metre kala, yavaşça denize indim. Tayyare, geniş kanatlarına ve onca ağırlığına rağmen, dalgalarla birlikte çalkalanıyordu. Sandaldaki adam, "Orada kal!" diye bağırdı o sırada. Motoru durdurup onu bekledim. Oltasını toplayıp, bana doğru kürek çekti. Dalgalara rağmen kısa zamanda tayyarenin dibine kadar yanaştı. Akranım diyebileceğim yaşta, bembeyaz dişli, kapkara bir adamdı.

*Sandaldan tayyarenin kanadına atladı, ordan da tutuna tutuna gelip yanımdaki koltuğa oturdu, "Merhaba," dedi elini uzatıp "adım Ahmet Ali,** Arap Ali de derler. Miralay bana bilhassa burada beklememi söyledi."*

Merhaba deyip elini sıktım, ayağa kalktım, manivelayı çevirdiğim sırada biraz konuştuk, eski bahriyeliymiş o da. "O zaman uçan sandala hoş geldin Ali!" diye bağırdım motoru çalıştırırken. Büyük bir heyecanla ve de hayranlıkla arkadaki koca pervanenin dönüşüne baktı, meşin şapkasını kafasına geçirdi, "Bu benim ilk..." dedi neşeyle hatta keyifle.

"İlk deniz tayyaresi mi?"

"Hayır, ilk uçuşum."

Kendimi tutamadım, kahkahayı bastım. En uzun uçuşumu, daha evvel hiç tayyareye binmemiş birisiyle yapacaktım: "Sıkı tutun o zaman Ali!" dedim, "Zira çok uzun bir uçuş olacak."

---

* (Fr.) Hız kaybı, perdövites. Havada tutunabilmek için, her uçak belirli bir sürate ihtiyaç duyar. Eğer uçak bu süratin altına düşerse ya da süratten bağımsız olarak kritik hücum açısı geçilirse, uçağın kanadında oluşan kaldırma kuvveti, uçağın ağırlığını kaldıramaz hale gelir ve uçak tutunma kaybına uğrayıp düşmeye başlar.

** Ahmet Ali Çelikten (1883-1969). Bkz: Notlar I.

Filhakika, öyle de oldu. Yol boyunca hasbihal ettik Ahmet Ali'yle; vaktiyle ninesi tâ Nijerya'dan İzmir'e köle olarak getirilmiş, ondan bahsetti. Uzun seneler hizmetçilik yapmış kadın, sonra bir Türkle evlenmiş, kâtipmiş adam. Hep İzmir'de yaşamışlar, annesi de İzmir'de doğmuş zaten. Velhasıl, denizle koyun koyuna büyümüş Ahmet Ali. Vaziyet böyle olunca, tıpkı benim gibi bahriyeli olmuş tabii. Akabinde, yine tıpkı benim gibi, tayyarelere merak salmış. Ben de baba olacağımı söyledim ona, tebrik etti. Bursa civarında, ters istikametten şiddetli bir rüzgâra yakalandık, birkaç defa yalpa vurdu tayyare, kanatlardan acayip sesler geliyordu. Muvazeneyi muhafaza edebilmek için epeyce uğraştım. Nihayetinde birkaç sert manevrayla tehlikeyi savuşturduk. On dakika geçti geçmedi, bir de sağanak bastırdı üstüne, süratimizi iyice azaltmak mecburiyetinde kaldık. Yine de her şeye rağmen Eskişehir'e sağ salim indik.

Bu arada hákkını yemeyeyim, Ali'nin ilk uçuşuydu belki ama harita hâkimiyeti fevkaladeydi; Eskişehir'e vardığımızda, ineceğimiz küçük gölü, elimizle koymuş gibi buldu. Şayet o olmasaydı, uçuş müddetimiz asgari bir saat daha uzardı. Gölün kenarındaki seyyar istasyonda kalacağız bu gece.

Kampetin üstüne uzanalı on dakika olmuştu ki İstanbul'dan yeni bir emir geldi. İki saat sonra, Ayastefanos'a uçacakmışız. Keşke biraz uyumak için fırsatımız olsaydı.

•

Şansımıza, dönüş yolunda hava sütlimandı. Ali de ilk uçuşuna göre daha az heyecanlı görünüyordu. Karanlığa rağmen, ikimiz için de rahat bir uçuş oldu. Gece iki civarında deniz tayyarenin önündeki koya indik. Ramiz rıhtımda heykel gibi dikilmiş bizi bekliyordu. Hoş geldiniz ağalar, deyip ikimizi de tebrik etti. Çok yorgundum, o sebeple fazla hasbihal etmeden kendimi odama attım. Şimdi bu satırları bile müşkülat çekerek yazıyorum. Uyumam lâzım.

Şevket Kemal Bey, muhtemelen günün bittiğini düşündüğü için, burada diğer sayfaya ertesi günün tarihini atmış ama olaylar hiç de düşündüğü gibi gelişmemiş. Tam misafirhanedeki odasında uykuya dalmak üzereymiş ki, kapı gibi bir adam olarak gözümde

canlandırdığım yaver, bizim büyük enişte'nin kapısını tıklatmış ve 'Mühim bir mesele hakkında görüşmemiz icap ediyor, bir saat sonra mühimmat deposunun arkasına gel' demiş. Ne diyeyim, pinpon topuna çevirmişler adamcağızı.

Bu bölümü ilk defa, yağmurlu bir gecede Murat Hoca'nın kırçıllı sesinden dinlemiştim; çoğu zaman olduğu gibi Suruç'ta elektrikler kesikti ve biz lüks lambasının titrek alevinde yine birlikte bira içiyorduk. Murat Hoca gözlüklerini düzeltirken "Bak şimdi doktorum," demişti, "burdan sonrası çok acayip." Hoca'dan hiç gözümü ayırmadan sehpadaki kâseden tuzlu fıstık almıştım, o da kaldığı yerden okumaya devam etmişti.

Etraf zifiri karanlıktı ve de benim, neler olduğuna dair hiçbir fikrim yoktu. Belki biraz kafamı toplarım ümidiyle yavaş hareket ediyordum, sakince kapıyı açıp misafirhaneden çıktım. Sis içinde bir ayaz çarptı yüzüme, oradan da içime nüfuz etti. Paltomun yakasını kaldırdım, mühimmat deposuna kadar başım önümde böyle yürüdüm. Deponun arkasında koyu renkli, kadife perdeli, dört kişilik bir kupa arabası bekliyordu. Birkaç adım yaklaşınca arabacıyı tanıdım, evvelki ay beni buraya getiren zayıf adamın ta kendisiydi. Dikkatini celbetmek için hafifçe öksürdüm. Adam hemen arabanın önünden aşağı indi, yüzünde pis bir sırıtışla bana kapıyı açtı. Burnuma ılık bir parfüm kokusu geldi o sıra; el yordamıyla içeri girdim, arkamdan kapı kapandı. Anladığım kadarıyla, bir kadının yanına oturmuştum. İçeri biraz ışık girsin diye perdeyi açacaktım, "Açma açma, çatladın!" dedi kadın, sonra hafifçe kıkırdadı. "Bekle biraz, gözün alışsın aslanım."

Hasbinallah deyip bekledim.

Bir müddet sonra, iyi kötü etrafımı seçmeye başladım. İncecik, çarşaflı bir kadın oturuyordu yanımda. Gözleri kocamandı kadının, yüzü güzeldi, çarşafının rengi gül kurusu ya da eflatun gibiydi. Karşımdaki koltukta, üstüne yeldirme atmış, başörtülü bir başka kadın daha vardı, iriceydi biraz.

"Bu ne kepazeliktir, Ramiz Yüzbaşı nerde?" diye bağırdım.

"Aman kumandanım, sakin ol" diye fısıldadı karşımdaki kocakarı, sesi herif gibi karttı. Ben daha ağzımı bile açamadan, yeldirmesini çıkardı. Kim olduğunu görünce afalladım.

Dayanamadım, "Kimmiş Murat Hocam?" diye araya girdim.

Ters ters baktı Hoca, eliyle sus işareti yaptı, "Bırak da okuyayım doktorum. Ne diyordun sen bana geçen gün, şey yok işte, şey... *Spoiler* yok."

Lafı nereye getireceğini bildiğimden, bir şey demedim. Tabii Hoca bu sessizliğime konuşarak karşılık verdi. Ra-ta-ta-ta-ta! Hep öyle olurdu zaten, ben susardım, o konuşurdu; çok ama çok, ama çok, konuşurdu.

"Düğünde bütün Starkları öldürdüler, dedim diye kafamı kıracaktın yahu!" ya da öyle bir şeyler dedi, ne bilecekmiş benim o bölümü izlemediğimi, falan da filan, söylendi durdu.

Ben de durdum.

Dudağımı bile kıpırdatmadım.

O da bir süre sonra tekrar okumaya başladı.

"Aman kumandanım, sakin ol" diye fısıldadı karşımdaki kocakarı, sesi herif gibi karttı. Ben daha ağzımı bile açamadan, yeldirmesini çıkardı. Kim olduğunu görünce afalladım: Mülazım Tevfik'ti karşımdaki! Üzerinde, tıpkı benim giydiğime benzeyen bir deniz tayyare üniforması vardı.

"Tefo?" dedim, "Ne oluyor yahu, ne işin var burda?"

"Vakit yok kumandanım, şunu üstünüze geçirin. Yer değiştiriyoruz" dedi, az evvel çıkardığı yeldirmeyi bana uzatırken, çok lüzumu varmış gibi "Tebdili kıyafet..." diye de ekledi, ben anlamıyordum sanki. Yanımdaki kadın tiz bir kahkaha attı; bir kadına, bir Tefo'ya baktım.

"Hadi aslanım..." diye bacağımı dürttü kadın, "Yeni gelin gibi naz yaparsın."

"Kumandanım," dedi Tefo kısık sesle, "Şinasi Bey'in arada hanım ziyaretçileri olur, miralay da bir şekilde göz yumar, teferruatına girmiyorum. Zaten vardığınız yerde her şeyi anlayacaksınız. Şimdi istirham ediyorum, daha fazla sual etmeden giyin şunu. Kapıdan geçerken de kim olduğunuzu belli etmeyin."

Nihayetinde daha fazla inat etmedim, söylene söylene de olsa giyindim. Aynı gün içinde pilot sıfatıyla en uzun mesafeli uçuşlarımı yapmış, bu müddet zarfında hiç ama hiç uyumamış, üstüne bir de araba arkalarında kocakarılar gibi yeldirmeye bürünmüştüm. Sonum hayrolsun, deyip geriye yaslandım.

Kadın biraz daha güldü, "Güzel oldun, güzel..." diye mırıldandı.

Cevap vermedim.

Mülazım Tevfik, "Yolunuz açık olsun kumandanım" deyip aşağı indi.

Kupa arabası yavaşça hareket etti.

Mühimmat deposunun arkasından kıvrılıp, iki tarafı ağaçlı chaussée *yola girdik, "Adım Naciye," dedi kadın, "senin adın ne?"*

"Şevket..." dedim utana sıkıla.

"Ellerin güzelmiş" deyip diğer tarafa döndü, arabanın perdesini araladı.

Nizamiye kapısına yaklaşıyorduk.

Elli metre kadar sonra durduk.

"Açın kapıyı dubaracılar!" diye bağırdı arabacı.

Nöbetçilerden biri arabaya yanaşıp camdan içeri baktı, Naciye kapıyı aralayıp "Kolay gelsin asker ağalar" dedi.

"Sağ ol bacım."

"Soğuktur şimdi, zordur bu havada nöbet."

"Yok" dedi asker, "Erzincanlıyım ben, üşümem."

Güldü Naciye: "Bilmez miyim aslanım, fenadır Erzincanlılar."

Asker başını öne eğdi, güldüğünü belli etmemeye çalışıyordu. Bir iki saniye durdu öyle, ardından nöbetçi kulübesine doğru yürüdü, eliyle arkadaşına tamam manasında bir işaret yaptı.

Kapı açıldı, geçtik.

Deniz tayyareden uzaklaşınca "Hani ya gizleniyorduk biz?" diye sordum.

"Gizlendik ya!" dedi bana şaşkın şaşkın, "Saklansaydık gizlenemezdik." Bunları söylerken, bir eliyle de arabanın tavanına tutunuyordu. Malum, arabada amortisseur *ya da muvazene namına hiçbir şey yoktu, oturduğumuz yerde zangır zangır sallanıyorduk. Zannedersem orman yoluna sapmıştık. Perdeyi aralayacakken koca bir taşın üstünden geçip havaya zıpladık. "Çüş Nezir Efendi, çüş! Yavaş!" diye bağırdı Naciye ve elini pençe gibi omzuma geçirdi; öyle böyle değil, beş tırnağı birden etime saplandı. Döndüm baktım: Yüzünde öyle bir tebessüm vardı ki... Hakikaten kafasını bir yere vurmamak için mi bana tutunmuştu, yoksa keyfî bir hareket miydi emin olamadım. Tuhaf kadındı vesselam.*

Kısa bir müddet sonra, ağaçların karanlığında, tenha bir yerde yavaşladık. Durmaya yakın, arabanın kapısı açıldı. Ramiz, devasa

cüssesiyle içeri atlayıp karşımızdaki koltuğa oturdu. "Devam et Nezir!" diyerek eliyle tavana tıklattı. Cigarasını dudağına yerleştirirken "Tanıştınız mı Vanka'yla?" diye sordu.

"Vanka mı? O kim?" dedim, şaşkınlığıma şaşkınlık katarak.

"Benimkini de yaksana" diye, bir eli ağzında Ramiz'e doğru eğildi o sırada Naciye. Ramiz kendi cigarasını yaktıktan sonra, çakmağını Naciye'nin kucağına doğru attı ve "Vanka," dedi, "bu karı işte."

Vanka ya da Naciye ya da adı her ne ise, çakmağı havada kaptı.

"Sana adım ne demişti Şevket?"

"Naciye..."

"Ha! Naciye... Sever bu ismi, bir de Gülizar'ı vardır. Değil mi Vanka?"

Cigarasını yakıp arkasına yaslandı Vanka: "Keyfime göre..." deyip kafasını cama yasladı, serçe parmağının ucuyla perdeyi araladı; bana mı öyle gelmişti emin değilim ama, yüzü biraz kederli göründü o an gözüme. "Bu arada..." dedi sonra, "Bir daha bana karı dersen Ramiz, o koca kafanı duvara saçarım. Geberdiğini bile anlamazsın."

Kısa bir sessizlik oldu.

Ardından, anırır gibi güldü Ramo. Şaşırmadım.

Daha evvel de yazdığım gibi, kale duvarına çarpan üzüm tanesinin ne kadar tesiri olabilirse, kelimelerin de Ramiz'in bünyesinde o kadar tesiri olabiliyordu. Gerçi mitralyöz mermisi haricinde, onun bünyesine tesir edebilecek pek az şey olduğunu düşünüyorum.

Ramo'nun kahkahasını Vanka'nın narin gülüşü izledi; sanki daha on saniye evvel kimseyi öldürmekle tehdit etmemiş gibi yaptı bunu. Zamandan ve mekândan âzâde, her şeyden uzakta, ve de aynı zamanda her şeye dahil, her şeyin içinde güldü. İşte o an, Ramo ile Vanka'nın uzun senelerdir birbirlerini tanıdığını idrak ettim. Bu acayip nobranlığın ve de bir o kadar tuhaf vurdumduymazlığın, başka bir izâhı olamazdı. Hoş, ne tuhaf değildi ki? Sabah evden çıkarken, bir arabanın arkasında yeldirmeyle oturacağıma ihtimal verebilir miydim sanki? İmkânı yok! Ya da Eskişehir İstanbul arası gece uçuşu yapacağıma... Ya da o sarayda... Offf... Uykusuzluktan kafam karışıyor artık. Fakat tarihe not düşmek adına, hepsini sırayla yazmalıyım.

Ne diyordum? Kupa arabasındaydık; orman yolundan, sahildeki balıkçı köylerine doğru iniyorduk. On, on beş dakika sonra izbe bir kayıkhanenin önünde durduk. Kızağa çekilmiş bir takanın yanında birkaç adam ateş yakmış şarap içiyordu. Yanlarından geçerken,

Ramo'ya asayiş berkemal gibisinden el ettiler; Ramo da hafifçe başını öne eğip, sağ elini kalbinin üstüne koyarak onlara selam verdi. Biraz daha yürüdük, iskelenin başındaki barakaya vardık, kapı aralıktı, içeri girdik.

Monşer Şinasi, dizlerinin üstüne çökmüş, yerdeki halıyı topluyordu. Bizi fark edince ayağa kalktı, "Ben de sizi bekliyordum azizim" dedi. Az evvel yarısına kadar yuvarladığı halı, tam o esnada tapır tapır açılıp tekrar eski haline geldi. Hepimiz aynı anda bakışlarımızı halıya çevirdik. "Oh mon dieu..." diyerek iç geçirdi Monşer, "Rica etsem, şunu toplar mısın Ramiz?"

Ramiz halıyı tek hamlede cigara çarşafı gibi yuvarladı. Halının altında, kenarları demir perçinlerle tutturulmuş, her halinden ağır olduğu anlaşılan, murabba şeklinde bir kapak vardı, ve de gaz lambasının ziyasında, Edgar Allan Poe'nun neşrettiği garabet mekânlardan birisine açılıyormuş gibi görünüyordu.

"Pardon, söylemeyi unuttum" diye devam etti Monşer, "Artık çarşaflarınızı çıkartabilirsiniz, o kadar da muhasara altında değiliz."

Nihayet, diye geçirdim içimden, üstümdekini hemen çıkartıp kenara attım. Vanka da iskemlenin yanındaki deri çantayı alıp bitişikteki diğer odaya geçti.

"Hoş geldiniz azizim!" diyerek elini uzattı o sırada Monşer, "Bendeniz Çarkçıbaşı Şinasi. Siz de Şevket Kemal Bey olmalısınız."

"Evet, tanıştığımıza çok memnun oldum Şinasi Bey. Ramiz hep sitayişle bahsediyordu sizden."

"Ahh..." deyip kısa bir müddet bekledi, "Öyledir, çok sever beni sağ olsun."

Evet, elbette, minvalinde bir şeyler söylüyordum ki Vanka tekrar odaya girdi. Gayriihtiyari ona baktım, çarşafını çıkarınca bambaşka bir kadın olmuştu: Saçları koyu kızıldı ve de Fransız kabare şarkıcılarınınki gibi kulak hizasında, küt kesilmişti. İlk o nazar-ı dikkatimi celbetti. Üzerine, koyu meşe rengi bir tayyareci ceketi ile tulum benzeri, siyah bir şalvar geçirmişti. "Postallarım nerde?" diye sordu revolverini beline takarken, Nagant yahut ona benzer bir silah olmalıydı.

Duvarın kenarındaki sandığı işaret etti Monşer, ardından yeleğinin cebinden saatini çıkarttı, "Haydi Ramiz," dedi, "vakit tamam, gidelim."

Ramiz yerdeki kapağı kaldırdı.

Aşağısı karanlıktı. Bir bodrumun değil de bir zindanın ağzındaydık sanki, asma merdivenin ilk birkaç kademesinden sonrası görünmüyor-

du. Vanka elindeki gaz lambasıyla yukarıdan bize ışık tuttu. En önde Monşer olmak üzere, üçümüz sırayla aşağı indik.

Epey uzun bir merdivendi, en az on metre kadar indiğimizi tahmin ediyorum. Nihayetinde mağaraya ya da ona benzer genişçe bir başka alana çıktık. Vanka'nın lambası, tepemizde soluk bir nokta gibi küçücük kaldı. Tam olarak etrafımı göremesem de, yüzüme vuran serin havayı ve yosun kokusunu hissedebiliyordum.

Ramiz çakmağını yaktı.

Sağ tarafımda, duvara sabitlenmiş birkaç büyük çark ve bu çarklara bağlı pirinç kaplama bir manivela vardı. Bu tarz bir tesisatı en son Turgut Reis'in makina dairesinde görmüştüm. Monşer makara sarar gibi manivelanın kolunu hızla çevirmeye başladı. Yüzüne biraz tuhaf bakmış olmalıyım ki, durdu ve "Faraday Dinamosu'nu duymuş muydunuz azizim?" diye sordu.

Tabii ki adını duymuştum; ilmî teferruatı hakkında pek malumat sahibi değildim belki ama, en azından bir şekilde elektrik ürettiğini biliyordum. "Duymuştum, ancak görmemiştim" dedim.

"Görün o zaman!" diye neşeyle haykırdı ve tekrar çevirmeye başladı, her çevirişinde tavandaki lambalar titreşti, "Elbette," dedi hızlanırken, "Faraday dinamosu daha iptidaîdir, bu onun daha... –nefes nefese kalmıştı– amélioré *hali."*

Cümlenin bitmesiyle birlikte, tüm lambalar cızırdayarak yandı. Dört tarafı tuğla duvarlarla örülü, hangar büyüklüğünde bir mekândaydık. Arkamı dönünce bir kere daha şaşırdım. Karşımda, lombozundan yosunlar sarkan acayip bir tahtelbahir duruyordu. Bahriyede gördüklerime kıyasen oldukça küçüktü, neredeyse bir küre gibi yuvarlaktı.

Monşer, tepedeki kapağı açıp bizi içeri davet ederken "Bunun adı Peyk, ilk bakışta gözünüze bir tahtelbahir gibi görünse de kendisi teknik manada bir batiskaftır" diyerek konuşmaya başladı ve hiç susmadı. Antik Yunanca'da derin manasına gelen "bathys" ile gemi manasına gelen "skaphos" kelimelerinden mürekkep bir kelimeymiş. Suyu tahliye şekli daha farklıymış, bu cihetle tahtelbahir değilmiş, kat'a suretle de olamazmış. Bir de, Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa'nın talebelerindenmiş, uzun seneler paşayla Rhode Island'da bulunmuş. Lineer Cebir Kitabı'nı yazarken ona yardım etmiş. Peyk adını verdiği tahtelbahiri de İbrahim Efendi'nin timsah şeklindeki modelini esas alarak üç kişilik olarak tasarlamış.

Ramiz, homurdanarak Peyk'e tepeden girmeye çalıştı lakin bir türlü delikten içeri sığamadı. İçeri girebilmesi için, suya dalıp alttaki tahliye kapağından sırılsıklam geçmesi icap etti. Hemen ardından, boğuk bir uğultuyla sarsıldı tahtelbahir; birkaç ibre, pirinç kadranların içinde fırıl fırıl döndü, bir pistonun ya da ona benzer başka bir şeyin tıslaması duyuldu, nihayetinde dibe daldık. Monşer vanaları sıkıp kolları indirdikçe, bakır borulardan dışarı buharlar fışkırdı, Marmara'nın zifiri suları pencerenin dışında köpük köpük dalgalandı. O nâmütenahi karanlığa battığımız sırada, kendimi fezaya çıkıyor gibi hissettim. Başım ağrıyor, kulaklarım çınlıyordu. Şimdi şu satırları yazarken bile tazyikten gıcırdayan vidaların sesini kafamın içinde duyuyorum.

Tahminimce, denizin on on beş kulaç dibine indik. Ramo, Monşer Şinasi'nin tüm ihtarlarına rağmen, orada bile paçalarından aşağı su damlaya damlaya cigara içti, "Deryanın yedi kat dibindeyiz, dünya üstüme geliyor" deyip durdu. İki saat sonra, rutubet kokan küçük bir hangarın ortasında cigara dumanı içinde yüzeye çıktık. Çıktığımız yer, bir sığınağa ya da tabyaya benziyordu daha çok. Birkaç metre ilerde, taş duvara sabitlenmiş, paslı bir merdiven vardı; ne kadar uzundu ya da nereye çıkıyordu, hiçbir fikrim yoktu. Sırtımızda kambur gölgeler, ağır aksak oraya doğru yürüdük.

Monşer Şinasi büyük bir itinayla merdiveni tırmanmaya başladı, "Zât-ı şahaneleri uyanmışlar mıdır acaba?" diye sordu tam ortadayken. Ramiz, "Sanmam." dedi aşağıdan, "Malum, sevmiyor uyumayı." Zat-ı şahane lafını duyunca, Sultan Reşad'la görüşeceğimizi anladım, fakat bu işi neden bu kadar gizli saklı yaptığımıza ya da neden bu derece zahmete girdiğimize bir türlü mana veremedim. Monşer ile Ramiz'in peşinden tırmanmaya devam ettim. Bir müddet sonra, küçük lambaların loş cızırtısından ve merdivendeki adım seslerimizden başka bir şey kalmadı geriye. Çıktık da çıktık...

Merdivenin sonunda, bizim evin kilerinden bile daha küçük, daracık bir oda vardı. Güçbela içine sığıştık. Odanın kapısının altından kuvvetli bir ışık sızıyordu. Ona bakarak bekledik.

Bekledik...

Bekledik...

Monşer kapının yanındaki zinciri çekti.

Dışarıda bir yerlerde bir zil sesi duyuldu.

Birileri yürüdü.

Birileri koşturdu.

Ramiz öksürdü.

Monşer hapşırdı.

Ben esnedim.

Nihayet kapı açıldı.

Işık gözümüze vurdu, elimi yüzüme siper edip etrafa göz gezdirdim: Ortasında mermerden büyük bir süs havuzunun şırıldadığı, yüksek tavanlı, geniş bir salona çıkmıştık. Havuzun dört köşesinde, insan boyunda mavi çinili vazolar duruyordu. Büyülenmiş gibi kaldım. Dolmabahçe'nin içini, diye geçirdim içimden, acaba benden başka kaç yüzbaşı böyle yakından görme şerefine nail olmuştur? Muhtemelen pek fazla değildir, belki de hiç yoktur.

Monşer ve Ramiz önde, ben arkada, salonun diğer ucundaki merdivenlere yürüdük. Beyaz bir papağan geçti üstümüzden, havuzun kenarına kondu, "Padişahım çok yaşa!" diye ciyakladı kanatlarını açıp açıp kapatırken, "Padişahım çok yaşa!" Okunu atmaya hazırlanan bir Eros heykelinin yanından geçtik. On sene düşünsem, sarayda bu tarzda bir heykel olacağı ya da bir papağan göreceğim aklıma gelmezdi. Heykelin sırtındaki küçük kanatlardan, tavandaki tabloya kaydı gözüm; uzaktaki bir kalyon toplarını ateşlemiş, karşısındaki kalyon ise dumanlar içinde yana yatmıştı. Şimdi ne kalyonlar kaldı, ne de donanma... Heyhât, ne acı... Üç yüz sene evvel sahip olduğumuz azamet, bugün sadece müphem bir hatıradan ibaret. Barbaros Hayreddinlermiş, Piri Reislermiş, hepsi masal oldu gitti. Allahım, sen bu millet-i Osmâniye'yi muhafaza et.

Merdivenlerden ağır ağır yukarı çıktık. Tavandan aşağı muazzam bir kristal avizenin sarktığı, duvarları altın varaklı işlemelerle kaplı, alt kattakinden daha da ihtişamlı bir başka salona girdik. Duvar kenarlarında, çivit mavisi sıra sıra sütunlar vardı. Dışardan martı sesleri geliyordu, küçük bir balıkçı teknesi geçiyordu pencerenin önünden. Gece bastıran sis açılmaya başlamış, hava iyice aydınlanmıştı. Karşı kıyıdaki yalıların camları, pus içinde kızıla çalıyordu artık. Şirket-i Hayriye bile seferlerine başlamıştı. Ne ara güneş doğdu, diye düşündüm o an. Yoksa batıyor muydu? Akşam mı oluyordu? Hayır hayır, imkânı yoktu, o kadar zaman geçmiş olamazdı. Peki nasıl oluyor da sabah güneşi Anadolu yakasındaki yalıların camlarından denize aksediyordu? Şark ile garp yer mi değiştirmişti? Gayriihtiyarî, pencereye doğru birkaç adım attım. Hakikaten, neredeydim ben? Biraz daha pencereye yaklaştım. Mecidiye Camii ile Hatice Sultan Yalısı'nı karşı

kıyıda görünce kalakaldım. Başından beri Dolmabahçe Sarayı'nda değildik! Sırtımda tuhaf bir ürperti hissettim. Sabık Sultan Hamid'in, iki sene evvel sürgün edildiği Beylerbeyi Sarayı'na gelmiştik.

Ben böyle pencerenin önünde mevki tayini yaparken, "Hoş geldin Şevket yüzbaşım" diyerek salona girdi Miralay Ragıp Bey. Ramiz ile Monşer'e dönüp çıkabilirsiniz minvalinde başıyla onlara bir hareket yaptı.

Çıktılar.

Tek kelime etmediler.

Kapı arkalarından kapandı.

Koca salonda miralayla ikimiz kaldık.

Biraz şaşırdım.

Yutkundum.

Kalp atışlarımı duyabiliyordum.

Bir yerlerde bir saat tıkırdıyordu.

Ahşap kokusuyla karışık, tuhaf bir sessizlik yayılıyordu salona.

Nihayet, "Yüzbaşım..." diyerek konuşmaya başladı miralay.

O konuştukça ben biraz daha şaşırdım.

Evvela, teşkilat olarak uzun zamandır beni takip ettiklerinden bahsetti; hangi teşkilattan bahsettiğine mana veremedim. Taraf olmayanın bertaraf edildiği bu devirde, sadece ve sadece askerî kabiliyetlerimle ayakta kalabilmem takdire şayanmış. Tayyareci iken telgraf memuru oldum, bundan daha fazla nasıl bertaraf edilebilirdim, demek istedim ancak sustum. "Haberiniz olmadı fakat," diyerek devam etti, "ruhen, zihnen ve bedenen pek çok imtihandan geçirdik sizi." Haftalardır yaptığım talimler, Eskişehir'e gidip gelmelerim, uykusuz kalmalarım, tayyareyle denize inmelerim... hepsi bu imtihanların bir parçasıymış. Pek tabii ki bütün bunların nihayetinde muvaffak olmuşum; onlar da artık bazı istihbarat faaliyetleri için münasip olduğuma kanaat getirmişler. Bu kararı almalarında, Ramiz ile Mülazım Tevfik'in bana kefil olmalarının da tesiri büyükmüş. Ne diyeceğimi bilemeyip mahcubiyetle başımı öne eğdim, sırf bir şey söylemiş olmak için "Hakkımda gösterdiğiniz teveccühe..." dedim kısık bir sesle, "teveccühe... lâyık olabilmek için... elimden geleni yapacağım efendim." Şüphem yok zaten, deyip babacan bir tavırla gülümsedi, ardından perdeyi aralayıp gözlerini sarayın bahçesindeki yosun tutmuş duvara dikti. Dalgaların ardı arkası kesilmiyor, duvarın üstünden içeri köpük köpük deniz taşıyordu. Bir eliyle bahçeyi

göstererek "Memleketin hali..." diye mırıldandı, "tıpkı şu duvara benziyor yüzbaşım." Dinlediğimi ifade etmek için bütün dikkatimle dalgaları izlemeye başladım, miralay da ellerini arkasına kavuşturup "Biz," dedi kederle, "biz ne kadar sağlam olduğumuzu zannetsek de, tıpkı şu biçare duvar gibi içten içe çöküyoruz. Uçuruma sürükleniyoruz yüzbaşım, üç kişi, beş kişi de değil, külliyen, bütün memleket, uçuruma sürükleniyoruz." Cümlesinin sonunda, nefesini ağır ağır dışarı verdi. Böyle yaparak, benim de meseleyle alakalı birkaç kelam etmemi mi arzu etmişti yoksa sadece efkâra mı dalmıştı emin olamadım.

Matemi andıran bir sükûtla, bir müddet daha dalgaları izledik.

Tuzun içinde eridi duvar, kan gibi çamur, çamur gibi yosun saçıldı mermerin üstüne. Tarihin kucağında, biz de böyle peyderpey yok oluyorduk işte, ne suretimiz, ne adımız, ne de şu gök kubbenin altında hoş bir sadâmız, hiçbiri kalmayacaktı geriye.

Martılar denize pike yaparken "Mahvetti bu ittihatçılar memleketi..." diye mırıldandı miralay, akabinde "Soruyorum size yüzbaşım," diyerek bana döndü, "yirminci asırda, komitacılıkla, partizanlıkla, devlet mi idare edilir?"

"Zor kumandanım" dedim.

"Zor mu? Ne kadar da hüsnüniyet sahibisiniz." dedi kısık bir sesle, "Zor değil, imkânsız yüzbaşım. Neden imkânsız bilir misiniz, çünkü bu ittihatçı çocuklar, çocuklar diyorum, zira çocuklardır benim nazarımda, bu ittihatçı çocuklar, hakikaten memleketi çok seviyorlar, hakikaten sadece ona sâdıklar; ama işte olmuyor, sâdakat diye diye liyakat sahibi olanları unuttular. Siz de biliyorsunuz, nerede bir başıbozuk, nerede Yakub Cemil* gibi bir kıyıcı adam varsa, aldılar en tepeye koydular, artık isteseler de onlardan kurtulamıyorlar."

Haklısınız manasında başımı salladım.

O da tavrımdan memnun bir ifadeyle tebessüm etti.

Ba'dehû, mavi sütunların ilerisindeki altın yaldızlı büyük sandalyelere geçip oturduk. Biraz uykulu göründüğümden olsa gerek, Ragıp Bey kapının dışında bekleyen emir erinden, ikimize de birer şekerli kahve getirmesini istedi.

Henüz daha beş dakika geçmemişti ki kahveler geldi. Elimizde telkâri işlemeli fincanlar, memleketin ahvali ve manzara-i umumiye

* Yakub Cemil (1883-1916) Bkz: Notlar VI.

üzerine biraz daha hasbihal ettik. İngilizlerin müstemleke haline getirdiği memleketleri ellerinde tutmak için her şeyi göze alabileceğinden, Almanların ise Avrupa'nın ortasında sıkışıp kaldığından bahsetti miralay. Sırf bu vaziyet sebebiyle bile, Avrupa'da her an büyük bir harp çıkabilirmiş. Hatta Sultan Hamid, şayet böyle bir harp çıkarsa, bu harbin birkaç memleketle sınırlı kalmayıp bütün dünyayı mahvedecek umumî bir harbe dönüşeceğinden endişe ediyormuş. Bu münasebetle, zat-ı şahaneleri, devletin bekasını mümkün mertebe müdafaa edebilmek gayesiyle, Yıldız İstihbarat Teşkilatı'ndan arta kalan bir avuç sadık hafiyesiyle –ki ekseriyeti bahriyeliymiş– "Sintine" adında gizli bir teşkilat kurmuş. Zira, silahın kudreti her daim istihbaratın zekâsına muhtaçmış. Elbette teşkilat çok kalabalık değilmiş; zaten artık, devir kalabalık teşkilatların değil, aynı zamanda hem her yerde, hem de hiçbir yerde olabilen, küçük ama vasıflı teşkilatların devriymiş. "Misal," dedi, fincanını mermer sehpaya bırakırken, "Teşkilât-ı Mahsusa kalabalık da ne oluyor? Güya burayı sabah akşam muhasara altında tutuyorlar, çarşıyı pazarı taharri memurlarıyla doldurdular, mabeyn kapısına bile nöbetçi diktiler. Ne oldu? Hiç! Nihayetinde bize müşkülat çıkarmaktan öteye geçemiyorlar. Yine herkes, istediği yere bir şekilde girip çıkıyor. Bakın işte, ikimiz de buradayız."*

Teşkilatlar hususunda haklıydı miralay. Tamam, saraya girebilmek için evvela çarşafa bürünmem, kâfi değilmiş gibi bir de üstüne tahtelbahire binmem icap etmişti belki ama... Neticede içeri girebilmiştim işte. Mühim olan da buydu. Mühim olan itimattı, teşkilatlardı, babalardı, bebeklerdi, Yurdanur'du, Makbule'ydi, baba oluyordum değil mi ben, baba oluyordum, oydu, mühimdi, daha da mühimi tayyarelerdi ve bir de bulutlar ve elbette insanlar, insanlar ve insanlardı. Gözkapaklarım kurşun gibi ağırdı. Ve uykusuzluk, ve akıl, ve aklım, öyle bulanıyordu ki aklım... Kahveyi tek seferde kafama diktim.

Miralay Ragıp Bey'in tok gülüşü çınladı kulaklarımda.

"Evladım, sen birer kahve daha getir bize!" diye seslendi kapıya doğru. Ardından, dostane bir tavırla elini omzuma koyup "Velhasıl, senin gibi kabiliyetli bir tayyareciye her daim ihtiyacımız var" dedi, "Şimdi söyle bana, bizimle misin Şevket Kemal?" Her nasılsa rütbemle

* İttihat ve Terakkî Cemiyeti bünyesinde Enver Paşa'ya bağlı olarak kurulan gizli teşkilat.

hitap etmemişti bana, şaşkınlıkla miralayın ak sakallı yüzüne baktım. "Artık rütbeleri unut. Bizimle misin Şevket Kemal?"

Ayağa kalkıp baş selamı verdim.

"Sizinleyim kumandanım!"

"Bizimle misin Şevket Kemal?"

"Sizinleyim kumandanım!"

"O zaman aramıza hoş geldin" diyerek elimi sıktı, "Bugünden itibaren, ismin ve vazifelerin hiçbir vesika ile tevsik edilmeyecek, her ne suretle olursa olsun, gizli kalacaksın. Bunun haricinde, her nev'i sair evrakta adın sadece yetmiş dört olarak geçecek. Zira teşkilata katılan yetmiş dördüncü kişi sensin. Allah muvaffak etsin, yolun da bahtın da açık olsun."

Cevap vereceğim sırada kahvelerimiz geldi.

Sessizce bekledim.

Boş fincanları aldı asker, doluları bıraktı.

Bir bana, bir miralaya baktı, selamını verip salondan çıktı.

Asker kapıyı kapatır kapatmaz, "Emredersiniz kumandanım!" diye atıldım, "Sizi temin ederim ki, bu mühim vazifeye lâyık olabilmek için bütün kuvvetimle çalışacağım."

Ve işte böyle...

Ve işte böyle oldu.

O koca avizenin altında, Saltanatı Osmaniye'yi her sûrette müdafaa edeceğime vatanım, vicdanım ve de namusum üzerine yemin ettim.

Hâlâ kendimde değilim.

Murat Hoca pimapenle kapatılmış o arka balkonda, bir tabak acılı ezmenin arkasında bunları okurken, vay arkadaş, diye masaya vurdum: "Vatan millet Sakarya, ne gaza gelmiş bizim enişte!"

Elindeki kâğıttan gözünü bile ayırmadan "Sana göre hep gaz bunlar" dedi kısık sesiyle, "ama...", ki her zaman olduğu gibi yine bir ama'sı vardı, "O devir başka bir devirdi doktor" ki doktorum yerine doktor dediğine göre de bana biraz kızmış olmalıydı, "Yüz yıl öncesinden bahsediyoruz burda. Üç, beş, on değil, yüz yıl... O zaman, bambaşka bir ruh halindeymiş insanlar."

"İyi de..."

"İyi-de'si yok, yani bir düşün, bir tepeyi kaybettiği için intihar eden komutanlar varmış yahu o devirde. Bir düdükle siperden çıkıp

mitralyözün üstüne koşuyormuş gencecik çocuklar. Tek bizimkiler de değil hani... Çanakkale'sinden tut Verdun'una, Galiçya'sına kadar, her yerde parça parça olmuşlar."

"Ama..." dedim ama, duymadı.

"Gazmış..." diye söylendi onun yerine, "Gazmış... Yahu, yahu senin şu gaz dediğin hissiyat uğruna, şu iki satır laf uğruna, milyonlar öldü biliyor musun doktor?"

"Evet..." dedim muhabbetin bitmesi için.

Bitmedi tabii.

"Tabii," dedi, "kıyım mıdır, kahramanlık mıdır bunun adı bilmiyorum, ama...", yine bir ama'sı vardı, "ölüp gittiler işte, bir yerlerde, bir şeylere inanmışlar bir kere."

"Doğru..." dedim.

Çatalımı, gavurdağı salatanın en cevizli yerine daldırdım.

Lokmamı çiğnerken, salata çok lezzetliymiş gibisinden abartılı sesler çıkardım.

Şimdi laf mezelere gelir, biter hemen bu tatsız muhabbet dedim.

Bitmedi tabii.

"Ancak" dedi, bardağına uzanırken, "bugün kimse, vay efendim nasıl oldu da şu tepeyi kaybettim, diye kendini öldürmez. Bırak tepeyi, iki düzine şehir kaybetsinler, yine umurlarında olmaz. Bizimki de böyle bir devir..."

"Bizimki de böyle bir devir..." diye mırıldandım Hoca'nın arkasından.

Kalender bir tebessüm yayıldı suratına.

Şerefe yapmak için kadehini kaldırdı.

Tam bardaklarımızı tokuşturuyorduk ki "Belki Japonlar" dedim.

"Ne olmuş Japonlara?" deyip donuverdi.

Çok acayip bir andı.

Ellerimiz havada kaldı.

Bugün bile gülerim hatırladıkça.

Fotoğraf gibi öylece bekledik.

Ya da mala bağlamış iki sarhoş adam gibi, böylesi daha doğru oldu sanki.

O şekilde ne kadar bekledik hatırlamıyorum ama,

"Eee, Japonlar?" dedi Hoca sonunda.

"Eee... Japonlar," dedim, "Belki de sadece onlar, şu tepeyi nasıl oldu da kaybettim diye kendini öldürebilir bu devirde Murat

Hocam. Duvarı bile eğri örse, intihar ediyor adamlar. Bence biraz ölüme doğru, sevecen bir meyilleri var."

"Hay seni doktor..." diye bardağını tokuşturdu, "Bir şeyi de ciddiye al be!"

"Öyle yapıyorum zaten, sadece tek bir şeyi ciddiye alıyorum."

Merak edip de 'neymiş o ciddiye aldığın tek şey' diye sormadı. "Tamam..." dedi tavana bakarak, "Daha da başka söz söylemiyorum sana", rakısından büyük bir yudum aldı, "Yalnız senden bir ricam olacak, bir zahmet pencereyi şey etsen, bir kapatsan doktorum, esiyor da akşam akşam."

Ayağa kalktım, pencereyi kapattım.

Camdaki yansımam da karanlığın içinde dalgalanarak bir başka pencereyi kapattı; ardından durup dikkatle yüzüme baktı. Ben de onun yüzüne baktım, yorgun görünüyordu, bıyığının ucuna biraz yoğurt bulaşmıştı. Bıyığımı sildim. Bıyığını sildi. Sıkıntıyla nefeslerimizi dışarı verdik. Bir sis, bir pus, ağır bir koku yuttu bütün sokak lambalarını. Tül perdenin arkasında bozkır uğuldadı ve de Hoca kaldığı yerden günlüğe devam etti.

İkinci kahvelerimizi içerken, emirlerden bahsetti miralay; bundan sonra bütün emirleri doğrudan kendisinden alacakmışım. İttihatçılar ise sadece kâğıt üzerindeki vazifelerimden haberdar olacaklarmış. "Bu cihetle, kıymetli refikanız da dahil, yeni vazifenizden kimseye bahsetmeyiniz" diye birkaç defa tembih etti. İşin tayyarecilik kısmına gelince, uçuşla alakalı vazifeler için Fransa'daki SPAD fabrikasından çift kanatlı, tek kişilik bir tayyare sipariş etmişler. Şinasi Bey bu SPAD üzerinde birkaç tadilat yaparak kanatların mukavemetini artırmış, irtifa dümenini ipekle kaplamış, hatta şimdi de fasılalı bir zincir tertibatı üzerinde çalışıyormuş. Velhasıl, tayyareyi daha iyi hale getirmek için, Monşer epey bir uğraşmış. Anlatılanları dinledikçe, yerimde duramaz oldum, altımda kaybolup gidecek köyleri, şaha kalkmış karlı dağları, dört yanımı saracak hırçın rüzgârları düşündüm. Aklım bulutlara karıştı. Sintine'nin mahiyetini izah ediyordu o sırada miralay, yetmiş üç kişi, diyordu*

* Hangi model SPAD olduğu belirtilmemekle beraber, uçak hakkında bir fikir vermesi açısından ekler bölümündeki 10 no'lu fotoğrafa bakabilirsiniz.

aheste aheste, seninle birlikte yetmiş dört, yetmiş dört kişi vazife yapıyor teşkilatta. Mısır'dan Balkanlar'a, Kırım'dan Hindistan'a kadar her yerde hafiyemiz var...

Benim tanıştığım kişilerden Vanka, Balkanlar'da vazifeliymiş mesela. Yirmi sene evvel, eşkıyanın baskın verdiği bir Bulgar köyünde, kavruk bir ceviz ağacının altında bulmuş Ragıp Bey, Vanka'yı. Sekiz dokuz yaşlarında ya varmış ya yokmuş kızcağız; hemen tepesinde bir ipin ucunda, bacaklarından aşağı idrar damlayan, al yazmalı genç bir kadın sallanıyormuş. Annesiymiş bu kadın Vanka'nın ve de her anne gibi bakışları çok güzelmiş. Dışarı sarkan diline, morarmaya başlayan yüzüne rağmen bakışları çok güzelmiş. İşte bütün bu keşmekeşin ortasında, üstüne çullandığı bir cesedi dur durak bilmeden bıçaklamakla meşgulmüş Vanka. Aniden Ragıp Bey'i arkasında fark edince, bir bıçak da onun bacağına sallamış hatta, tam da postalın bittiği yere saplanmış bıçak; fakat Ragıp Bey, sanki hiçbir şey olmamış gibi müşfik bir ifadeyle kucağına almış o an küçük kızı ve acıyla gülümsemiş. Hülâsa böyle, akıbeti meçhul, yarım kalmış bir intikamın kıyısında başlamış ikisinin hikâyesi.

Mülazım Tevfik ve Ramiz'e gelince, onlar da ekseriyetle Monşer ile birlikte merkez karargâhta kalıyorlarmış. Faytoncu Nezir ise, yine merkezde vazifeli olmakla birlikte, bazı hususi vaziyetlerde Anadolu'nun en ücrâ köşelerine kadar gidiyormuş. Bekirağa'da çavuşmuş vaktiyle bu Nezir. Asker kaçağından paşasına, her nev'iden insanın canını yakmış zindanlarda. Bir kerpeten ve tek bir çiviyle, konuşmayanı konuşturmakta, çok konuşanı da susturmakta ustaymış. Ustalığı batsın, ondanmış demek herifin bütün gudubetliği.*

Nezir'in haricinde birkaç kişiden daha bahsetti miralay, ancak... "Ancak," dedi nihayetinde, kahvesinden bir yudum aldı, "bütün bu insanlar içinde tayyare kullanabilen tek kişi sensin. Zat-ı şahaneleri de, seni bilhassa tayyareci olman sebebiyle teşkilata istedi zaten. Velhasıl böyle... Sen bizim en mühim keşif kuvvetimiz olacaksın Şevket Kemal."

Ne yalan söyleyeyim, gururum okşandı o sözler karşısında; hoşuma gitti tek ve en mühim ve belki biraz da vazgeçilmez olmak. Tarifi imkânsız bir sevinç kapladı içimi. Uykusuzluktan bir köşeye sızmış,

---

* Bkz: Notlar III.

rüya görüyordum sanki. Rüya gibiydi, hakikaten, rüya gibiydi. Çünkü, ah Yurdanurum, sen bilmezsin, sana hiç bahsetmedim, vaktiyle öyle çok, öyle çok kenara ittiler ki beni... Bahriyeli oldum, Sultan Hamid donanmayı kızağa çekti. Tayyareci oldum, İttihatçılar muhaberata hapsetti. Bir onlar, bir bunlar, bir onlar, bir bunlar, vurdular babam vurdular. Birinden olmayanı, hep diğerinden saydılar. Halbuki, bak bu kısmını sen de çok iyi biliyorsun, halbuki ben iki tarafın da istibdatını sevmedim, kimseye temelluk etmedim. Devr-i hürriyetin, devr-i istibdattan** bir farkı yok; hür olmak bunlardan daha fazlasıdır, dedim. Ne diyordu Tevfik Fikret? Fikri hür, irfanı hür, vicdânı hür... İşte ben, işte ben sadece ve hakikaten o şiirdeki gibi bir adam olmak istedim. Ancak bilmiyorum Yurdanurum, tahlil edemiyorum, doğru mudur düşündüklerim. Tek bildiğim, kimin yanında olduğuma ya da olmak istediğime dair hiçbir fikrimin bulunmadığı. Ama olsun... Nihayetinde, nihayetinde,'en nihayetinde, sabık bir sultan tarafından da olsa, takdir edildim işte. Ancak... Ancak ve maalesef, çok iyi biliyorum; kimden yana taraf olursam olayım, ehven-i şerden ötesi değil benim bu tercihim.*

Bu paragrafın sonunda birden durdu Murat Hoca, "Şimdi Tevfik Fikret'i görünce aklıma geldi," dedi kırçıllı sesinin gerisinden, "bilir misin, o da sağlam ittihatçıymış eskiden, çok desteklemiş onları, adamlar için marş bile yazmış."

"Yok, nerden bileyim. Bir şu paşaları biliyorum işte, İttihatçı olarak."

"Tabii tabii, öyle, Tevfik Fikret de öyleymiş; ama sonra bir bakmış, gelenin gidenden farkı yok, dayanamamış, isyan etmiş adam. O zaman da kalkmış 'Yiyin efendiler yiyin' demiş İttihatçılara, 'bu han-ı iştiha sizin, doyuncaya, tıksırıncaya, çatlayıncaya kadar yiyin.'"

"Yerler" dedim, "Her yerde, her devirde, hepsi aynı bok hükümetlerin."

"Ben öyle demezdim de..." deyip ayağa kalktı, içeri gitti, "İnsanoğlu aç doktorum, gözü doymaz. Meselenin özü, aç gözlülük..." dedi taa oralardan.

---

* II. Meşrutiyet Dönemi için kullanılan bir ifade, özgürlük devri.

** II. Abdülhamid Dönemi için kullanılan bir ifade, baskı devri.

"Ben orospu çocukluğu demeyi tercih ediyorum" dedim arkasından.

"Hiç yakışmıyor sana doktorum" diye çıkıştı.

Ardından Cem Karaca'nın öfkeli sesi duyuldu.

Yiyin efendiler yiyin, bu iştah veren sofra sizin.
Doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyin!

"Hocam, sen şarkı değiştirmeye mi gittin yahu oraya?"

"Başka nereye gideceğim? Bu kadar denk gelmiş – ha bak, bir de ne diyeceğim..." diyerek birkaç şey daha anlattı. Şair Eşref diye bir adam varmış, onun devri-i istibdat şiiri o dönemi çok iyi özetliyormuş. Oku da duyalım, dedim ama okumadı. Terbiyesi müsait değilmiş. Güldüm bu lafına. Hemen internetten baktım neymiş diye, buldum. Biraz da Hoca'yı taklit ederek, abartılı bir sesle okudum;

"Devr-i istibdatta söz söylemek memnû idi,
Ağlatırdı ağzını açsan, hükümet ananı.
Devr-i hürriyetteyiz şimdi, sanma değişti kaide,
Söyletirler evvelâ, sonra sikerler ananı."

Şiir biter bitmez, "Hah!" diye masaya vurdu Murat Hoca, "Oh be... Sonunda sana da şiir okutmayı başardım, ölsem de gam yemem artık. İşte budur edebiyat öğretmenliği, işte budur."

Velhasıl tuhaftı, antikaydı, çok ama çoook – çok acayip bir adamdı Murat Hoca. Nerde nerde, nerde kalmıştım diye mırıl mırıl okumaya döndü.

İnanır mısın Yurdanur, o mavi sütunlu salonda miralayı dinlerken, içimdeki bütün şüpheler ve muğlak hisler, yerini kat'i bir memnuniyete bıraktı. Birileri tarafından adım konulmuş, yolum çizilmişti artık; belli ki bugünden sonra hayatım keşiflerle, tayyarelerle ve de fotoğraf makinalarıyla geçecekti. Yetmiş dört, diye mırıldandım farkında olmadan.

"Evet," dedi miralay, "yetmiş dört kişi içinde, tayyarenin ne olduğunu bilen tek kişi sensin Şevket Kemal" elini tekrar omzuma koydu,

"Tabii evvela, yeminini bir kere de huzur-u şahanede tekrarlaman icap ediyor. Ben de kefil olduktan sonra, zat-ı şahaneleri, teşkilata katılan herkesi mutlaka bir de şahsen görmek ister."

Şahsen...

Şahsen...

Şahsen...

Sultan Hamid ile şahsen görüşeceğimi duyunca, ağzımın içi kupkuru kesildi. Yutkundum. Nasıl olacaktı bu iş şimdi? Nasıl olacaktı? Koskoca sabık sultan ile ben... Tayyareci Şevket... Yüzbaşı Şevket, yüzbaşı da değil hatta, sadece yetmiş dört olan Şevket... Ben yani... Yüz yüze... Ben... Ben demişken... Ben beş sene evvel, Sirkeci Garı'nda bir kere uzaktan görmüştüm Sultan Hamid'i, o kadar. Selanik'e sürgün edildiği gündü, hafifçe kambur ve de ziyadesiyle düşünceli, önümden geçip gitmişti. Bir insana değil de jurnallerle, sürgünlerle, yasaklarla dolu menhus bir fikre bakar gibi bakmaya çalışmıştım ona, ancak pek muvaffak olamamıştım. Gizliden gizliye üzülmüştüm o perişan haline, hatta o halinin müsebbibi benmişim gibi bir de suçluluk hissetmiştim. Onca zamandır, demiştim, koğuşlarda, yatakhanelerde, soba başlarında, biz bu omuzları düşük adama mı Yıldız Baykuşu diye sövüyorduk? Biz, yani bütün o topsuz bırakılmış topçular, gemisiz bırakılmış bahriyeliler... Pas içinde, pul pul Haliç'e dökülen gemiler için, bu adama mı kızıyorduk? Bu yorgun ve ihtiyar adama... Belki şimdi biraz mübalağa ediyormuşum gibi olacak ama, öyle yorgun ve öyle ihtiyar görünüyordu ki sultan, sanki yorgun ve ihtiyar olmak haricinde başka hiçbir sıfatı haiz olamazmış gibi geliyordu insana.

Velhasıl Sirkeci'de o gün biraz kafam karışmış, içimde kenarları keskin, katı bir düşünce kırılmıştı. Ya da şimdi, İttihatçıların bugünkü basiretsizliklerini bildiğim için, vaktiyle böyle hissettiğimi zannediyorum, onu da bilemiyorum. Ancak yine de, ruhumun, siyah ile beyazın körlüğünden ya da rahmetli pederimin tabiriyle ifrat ile tefrit illetinden, o tren garında azâde hale geldiğini söyleyebilirim. Bugün, kendi meşrebimce bazı hakikatleri idrak edebiliyor ve de her nevi idée fixe'den mümkün mertebe uzak kalabiliyorsam eğer, sebebi kuvvetle muhtemel bu tesadüftür.

"Haydi o zaman Şevket Kemal" diyerek ayağa kalktı miralay.

"Emredersiniz kumandanım!" dedim dalgınlığımdan sıyrılarak.

Kapıya doğru yürüdü. Hemen önünden gidip ona kapıyı açtım. Birlikte salondan çıktık.

Adımlarımız sertti.

Gümp, gümp, gümp, gümp...

Sesler koridor boyunca devam etti.

Nihayetinde altın varaklı dar bir kapının önünde durduk.

Miralay fesini düzeltip büyük bir ihtimamla kapıyı tıklattı.

Belli belirsiz bir ses "Geliniz" dedi.

Odaya girdiğimizde, Sultan Hamid ellerini arkasında kavuşturmuş, dalgın gözlerle pencereden dışarıyı seyrediyordu. Tıpkı beş sene evvellinde olduğu gibi, üzerinde kül rengi bir redingot vardı, ancak vücudu o güne nazaran daha kambur ve daha yorgun görünüyordu. Belli ki Selanik'teki sürgün hayatı ve ardından gelen bütün bu saray hapsi, kendisini her manada harap etmişti. Parmaklarının arasındaki yarım cigaranın hafifçe sağa sola titrediğini görebiliyordum.

Miralayla selamlarımızı verdik.

Sultan, tek tel pamuk ipliğiyle kendine bağlı ruhunu da peşinden sürükleyerek, temas ettiği bütün diyarların ötesinden yavaşça bize döndü. Cigarasını söndürürken devirler devrildi, nesiller değişti.

Bize baktı.

Biz de ona...

Gözlerinin feri çok uzaklara gitmişti.

Gözleri demişken... Doğru muydu acaba padişahın gözlerinin içine bakmak?

Burnuyla alakalı bir hassasiyeti olduğunu biliyordum ama...

Peki ya bu gözlere bakma meselesi?

Sen en iyisi bakma Şevket.

Sâbık mâbık...

Sultan nihayetinde.

Fesüphanallah!

Ne şuur kalmıştı artık bende, ne idrak!

Tarihin orta yerinde düşündüğüm meseleye bak.

Okuyorsan eğer, gül Yurdanur.

Bakışlarımı, gayriihtiyarî şekilde Sultan Hamid'in sağ omzuna doğru kaydırdım, oradan da çalışma masasına ve daha arkasındaki kitaplığa... Kitapların yaldızlı sırtları, sabah güneşinin altında, uhrevî diyebileceğim bir ziyayla ışıl ışıl parlıyordu. İşte bu benim istikbalim diye düşündüm o an, bekliyor beni pırıl pırıl, güneşli bir istikbal...

Miralay'ın, "Efendimiz, Yüzbaşı Şevket Kemal'e şahsen kefil olduğumu huzru şahanenizde saygıyla arz ederim" diye girizgâh yapmasıy-

la, zihnimdeki mütebessim hayal dağılıverdi. Ragıp Bey sultana doğru bir adım atmış, sanki ben çok uzakta bir yerdeymişim gibi, beni işaret ederek tafsilatta bulunuyordu; "Bu genç, bu cevval adamın," diyordu, "kabiliyeti ve zekâsıyla teşkilatımıza büyük faydalar sağlayacağı kanaatindeyim. Elbette ki nihaî karar zat-ı şahanenizindir."

Çehresine, tebessümü andıran müşfik bir ifade yayıldı Sultan Hamid'in, "Âlâ..." dedi, kısık sesiyle, "Beni çok memnun ettiniz evladım. Eminim, pek büyük faydalarınız olacaktır, zira tayyare ile keşif..." hafifçe öksürdü, "... ve bilhassa fotoğrafçılık, istihbarat için elzemdir; mâlum, istihbarat bu devirde her şey demektir. Peki, siz ne düşünüyorsunuz bu hususta?"

"Sizinle hemfikirim efendim" dedim. Cevabımın üzerinden birkaç saniye geçmişti ki, ezbere, sathî bir laf ettiğimi düşünmemesi için "Kör bir aslandan farkı yoktur, istihbaratsız kalmış memleketin" diye, bir de kendimce teşbihte bulundum. Tabii ne kadar isabetli bir laf oldu bilemiyordum. Cümlemi bitirdikten sonra ne kadar müddetle sultanın yüzüne bakmam icap ediyordu, ya da bakmam icap ediyor muydu, onları da bilemiyordum. Neyse ki hazırol vaziyetinde bekliyordum da ellerimi nereye koyacağımı biliyordum; yoksa onu da bilemezdim. Bildiğim tek şey uçmaktı benim.

"Evet, kör bir aslan..." deyip çok uzakta bir yerlere daldı sabık sultan, ardından gelen her saniye, birkaç sene sürdü o sessizliğin içinde. Merasime, protokole pek âşina değildim, haddimi mi aştım acaba, diye düşündüm. Ukalâlık mı etmiştim yoksa? Tavana baktım, duvara baktım, yerdeki hasıra baktım, halıya baktım... Başım önümde, bekledikçe bekledim. Sultanın çalışma masasındaki kristal mürekkep hokkasına daldı gözlerim; pencereden süzülen güneşin altında, alâim-i semâ misali, kırmızı, sarı, yeşil, mavi, rengârenk parıldıyordu. Demek böyle bir karanlığın içinden süzülerek geliyordu dünyaya renk ve de böyle usul usul, ruha sirayet ediyordu umut... Korkma Şevket Kemal, dedi, içimdeki ses o ânda, her şey, bilhassa da istikbal, çok ama çok güzel olacak.

"Murat Hocam," demiştim tam bu paragrafın sonunda, "sence niye böyle kafayı istikballe bozmuş bizim enişte?"

"Ne yapsaymış, senin gibi geçmişle mi bozsaymış?" demişti o da. "Ne güzel işte, geleceğe dair bir umudu varmış adamın."

"Gençmiş tabii, ondan..."

"Lafa bak! Yaşla ne alakası var ki bunun? Hiç mi görmedin umutlu bir ihtiyar ya da umutsuz bir genç? Mesela sen... Eminim, sen gençken de böyle kaknem bir adamsındır doktor."

"Nasıl nasıl, ney bir adamımdır?"

"Kaknem... Yani ne bileyim, seni bir türlü şen şakrak, böyle geleceğe umutla bakarken hayal edemiyorum."

"Yaşlısın ya ondan, hayal gücün kalmamıştır."

"Hah!" diye duraksadıktan sonra, "Yahu aslında fena da laf etmedin" demişti. "Hani utanmasam, haklısın bile diyebilirim."

"Demelisin bence."

Sandalyesinde gerinerek gülmüştü.

"Haklısın be doktorcum."

"Sağ ol Murat Hocam."

"Rica ederim," diyerek bardağını kaldırmıştı, "vur hadi şunun gözüne!"

Vurmuştuk.

"Bozkırlara içelim."

İçmiştik.

"Gerisini de okuyalım mı?"

Okumuştuk.

Ve işte böyle,

hayata, kırıldığı yerden, devam etmiştik.

"Kör bir aslan..." diye bir kere daha mırıldandı Sultan Hamid, ardından, masanın üzerindeki Hanımkalbi paketinden bir cigara aldı, elini kibrit kutusuna uzatıyordu ki, Miralay çevik bir hareketle cebinden çakmağını çıkartıverdi ancak sultan bu hareketi görmeyerek yahut da görmemiş gibi yaparak, kendi kibritini yaktı. Cigarasının zivânesini kibritin alevine tutarken "Pek güzel söylediniz evladım" dedi, "Kör bir aslandan ne farkımız kaldı ki? Ne hücum, ne müdafaa, ikisini de yapamıyoruz artık. İşte sırf bu sebeple, istihbarata her zamankinden daha fazla ehemmiyet vermeliyiz."

"Evet efendim."

O sırada Miralay, çakmağını aynı çeviklikle tekrar cebine soktu.

"Sigara" dedi Sultan Hamid, öksürdü, "içiyor muydunuz evladım?"

"Evet efendim."

"O halde size şahsî bir tavsiyede bulunayım; sigarayı içmeden önce zivânesini mutlaka ateşe tutun. Malûm, fabrikada sigara saran kızların arasında, her türlü sirayet-i maraz olabilir."*

"Emredersiniz efendim."

Cevabımdan memnun kaldığını belli eden bir ifadeyle başını salladı, "Pek âlâ..." dedi sakince, akabinde ses tonunu hiç değiştirmeden, "Son bir sualim olacak" diye ekledi.

Bekledim.

"Huzuruma gelmeden evvel, yemininizi ettiniz mi evladım?"

Pek alakasız bir anda gelen bu sual karşısında kısa bir müddet şaşırsam da, hiç vakit kaybetmeden "Ettim efendim" diye cevapladım.

"Arzu ederseniz, huzru şahanenizde yine yemin etsin efendimiz" diye araya girdi Miralay.

Kâfi manasında elini kaldırarak, "Tekrara lüzum yok" dedi Sultan Hamid.

"Emredersiniz efendim."

"O halde, sizi tebrik ediyorum evladım" dedi mat gözlerini bana dikerek, "Benim muvafakatimi ziyadesiyle aldınız. Yarın erkenden vazifenizin başına geçebilirsiniz. Allah muvaffak etsin."

"Emredersiniz efendim."

"Şimdi çıkabilirsiniz evladım."

Tam temenna ediyorduk ki "Bu arada," dedi Sultan Hamid, "nazar-ı dikkatimi celbetti, epey bir müddet masamdaki kitapları tetkik ettiniz. Meraklı mısınızdır okumaya?"

Masadaki kitaplar mı? Halbuki ben kitaplara hiç dikkat etmemiştim. Tabii ne bilsin koskoca sultan, benim mürekkep hokkasına dalıp gideceğimi. Hiç bozuntuya vermeden, "Fırsat buldukça, okurum efendim" dedim, neticede yalan söylemiyordum, "Eksériya, tayyarecilik hakkında kitaplar okurum, bazan coğrafî keşiflerle alakalı ecnebî mecmualara tesadüf ediyorum, onlara da mutlaka göz gezdiririm." Bu lafları ederken, gözucuyla masadaki kitaplara baktım –birinin adı Nick Carter Hafiye Hikâyeleri'*ydi ama diğerinin adını okuyamadım.*

Masadaki koyu ciltli kitaplardan birini eline alıp "Roman da okumalısınız evladım" dedi sultan, "Pek faydalıdır zihin için, hafızayı canlı tutar."

"Emredersiniz efendim."

---

* Bulaşıcı hastalık.

"Zira ben çok faydasını gördüm. Bilhassa hafiye romanlarının... Eskiden daha fazla okurdum, lakin şimdi yeni kitap bulamıyorum" dedikten sonra, nefesi kesilir gibi oldu, maziye karışan hayatının tozuyla birkaç kere öksürdü, "Kendi romanlarıyla uğraşmaktan, Halide Hanım da pek tercüme etmiyor artık..." diye hayıflandı mağmum bir sesle, "Mecburen bazılarını tekrar okuyorum."*

Kemikli parmaklarının arasında yaprak misali titreyen kitaba baktım; Sherlock Holmes'ün Avdeti'ydi *adı, epeyce kalın bir kitaptı.*

"Sherlock Holmes'ü hiç okumadım efendim ama Bristol'de talebeyken duymuştum adını, ara ara gazetelerde çok güzel resimlerle tefrika edilirdi. Halide Hanım'ı da iyi bilirim, birkaç kitabını okumuştum, refikam çok sever" dedim ama... Ben bunları söylerken, Sultan Hamid bambaşka bir diyara gitmişti sanki, beni duyup duymadığından bile emin değilim. Boş ve uzaklara bakıyordu gözleri.

"Velhasıl, okuyun evladım" dedi mırıldanır gibi.

"Emredersiniz."

"Okuyun."

Bu ikinci tekrar karşısında ne diyeceğimi bilemedim.

Kâğıt, ahşap, halı ve deniz koktu ortalık. İnsanın kokusu ahşaba karıştı; ahşabın kokusu denize, denizin kokusu halıya, halının kokusu, kitapların güneşte kavrulmuş çatlak çatlak sırtlarına... Ve biz, Sultan Hamid, Miralay, avizeden sarkan örümcek, dışarda pike yapan martılar, balıklar, balıkçılar ve hatta Yüzbaşı Şevket Kemal, ve hatta Yetmiş Dört Şevket Kemal, ve yine hatta, her nev'iden sahip olduğum sıfat ve şahsiyet, hepimiz, ama hepimiz, dünyanın kıpırtısız bir sureti gibi sessiz, oracıkta donup kaldık. Tâ ki uzaklardan gelen bir ses, "Çıkabilirsiniz evladım" diye fısıldayana kadar.

O sesle birlikte, yerle bir temenna ederek geri geri odadan çıktık.

Kapı kapanır kapanmaz, "Yaşa be Şevket Kemal!" deyip karnıma dirsek attı Miralay, "Kör Aslan ha! Pek beğendim bu lafını." Astıyla değil de, bir arkadaşıyla konuşur gibi konuşmuştu benimle, hoşuma gitti.

Tekrar tahtelbahire binmek için aşağıdaki salona indik.

Kapı açılırken "Padişahım çok yaşa!" diye bağırdı arkamızdan papağan.

Hülâsâ, bugün hayatımdaki en mühim günlerden birisiydi.

Böylesine tuhaf ve de ziyadesiyle uykusuz geçti.

---

* Halide Edip Adıvar (1884-1964).

Anladığım kadarıyla, gece uçuşuydu, gündüz uçuşuydu, kara çarşafla fayton turuydu, sigara kokan denizaltıydı, istihbarat teşkilatıydı, ikili oynayan delişmen albaydı, devrik Osmanlı Sultanı'ydı, uykusuzluktu derken, büyükenişte narkozdan yeni çıkmış hastaya dönmüş ve en küçük muhabbetten, tavandaki örümceğe kadar her şeyi şuursuzca günlüğüne yazmaya başlamış. Gerçekten, bir hokka takımındaki yansımayı neden uzun uzun anlatır ki insan? Sen Yaşar Kemal misin Şevket Kemal Enişte? Sana ne hokkadan, ondan, bundan...

Bunun dışında, gerçekten inanması güç sayfalardı benim için. Murat Hoca okurken, birkaç yerinde "Yok artık!" dediğimi çok iyi hatırlıyorum. Sonunda da vurgulu şekilde "Ohannes Johanburger!" diye dizlerime vura vura kişnemiştim – nedense lisedeyken Erman'la böyle acayip bir şaşırma şeklimiz vardı, taa ordan alışkanlık... Hoca da bîkkınlıkla yüzüme bakmıştı. Ne yapayım, kendimi tutamamıştım. Sonuçta 15 Nisan 1914, Şevket Kemal Enişte'nin defterindeki en ilginç günlerden birisi sayılırdı, ama o kadar, sadece sayılırdı, çünkü sonraki sayfalarda Murat Hoca ile çok çok daha ilginç günlere denk geldik.

22. Yıldız

19 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Mektepten yeni mezun talebe kadar heyecanlıyım.

Yarın, bana tahsis ettikleri tayyareyi Kilyos'ta tecrübe edeceğim.

20 Nisan 1914 – Kilyos

Tayyareyi nihayet gördüm. Kum rengi, adı Yıldız, öyle güzel ki... Kanatlarında, kırmızı rakamlarla yetmiş dört yazıyor. Kuyruk kısmında da iki kalın şerit var, biri kırmızı, diğeri beyaz. Gövdesinin iki tarafına, Halley'i andıran, birer mavi kuyrukluyıldız, rahmetli dedemin tabiriyle ahter-i dünbâledâr, resmedilmiş. Yıldızlar pilot mahallinin hizasına çizilmiş, kuyrukları da neredeyse tayyarenin kuyruğuna kadar uzanıyor. Halley demişken, birkaç sene evvel, cahilinden ulemasına kadar herkese nasıl büyük heyecan yaşatmıştı o da. İstanbul'a çarpacak diyen mi olmadı, kıyamet kopacak diyen mi olmadı... Neymiş efendim, hâvi olduğu mevâdd-ı sulbe-i nâriye, arza çarparak kün fe-yekûn edecekmiş, muhtevî olduğu gazât mahlukatı boğacakmış, mışmış da mışmış... Her taraf felaket tellallarıyla dolmuştu. Bir de kim vardı, Yurdanur çok severdi, Ahmet Rasim miydi, yok, Hüseyin Rahmi, evet, o da şu hadisenin üstüne, vaziyeti hicveden çok güzel bir roman yazmıştı. Unuttum şimdi adını – halbuki pederimin hafızası pek kuvvetliydi; ben maalesef bu meziyeti pek tevarüs etmemişim. Tabii bana kalırsa, kuyrukluyıldız meselesinde millet beyhude yere telaşa kapılmıştı, vaktiyle Halley 1835'te arza nasıl teğet geçmiş ise, 1910'da da öyle teğet geçecekti. Nitekim dediğim gibi de oldu. Her ne ise artık, tayyare diyordum; filhakika, ismiyle müsemma, pırıl pırıl bir tayyare Yıldız. Tek kişilik olması münasebetiyle, Bleriot XI ve muadillerine göre biraz daha küçük fakat motoru onlarınkinden çok daha kuvvetli.

•

Gece vakti şiddetli sağanağın altında, Kilyos civarındaki bir kumsaldan gizlice havalandım. İntibak uçuşu mahiyetinde, Beykoz'a kadar

süzülüp geri döndüm. Tayyarenin manevra ve pervaz kabiliyeti çok yüksek, hayran kaldım. Bir an evvel uzun mesafeli uçuşlara başlamak istiyorum.

21 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Öğlen, yemekten sonra Mülazım Tevfik'e rastladım. Ağzında cigara, kolunun altında bir tomar evrak, yüksekçe bir sandığa yaslanmış, hangardaki marangozlarla çene çalıyordu. Beni fark edince, laklakı bırakıp hemen yanıma geldi, baba olacağımı duymuş Ramiz'den, boynuma sarılıp tebrik etti. "Nasılsınız kumandanım, alışabildiniz mi buralara?" minvalinde bir şeyler söyledi, her şey çok güzel, dedim. Pek mutlu oldu, ba'dehû "Duydunuz mu pazar günü olanları?" diye sordu heyecanla.

"Yok" dedim, "Hayırdır, ne olmuş Tefo? Hep tayyare ile meşguldüm."

"Galatasaray var ya Galatasaray?"

"Evet?"

"Romanya Milli Takımı'nı dört iki mağlup etmiş. Hem de bir sıfır gerideyken."

"Aman yahu! Ben de mühim bir havadis vereceksin sandım."

"Mühim kumandanım" dedi, yarım ağızla.

Güldüm. Bir haftada özlemişim hergeleyi.

Üç beş daha laflադık birer de kahve içtik.

Muhaberata döndü sonra.

Akşamüstü rıhtımın altındaki atölyeye gittim. Henüz daha merdivenin başındayken kükürt kokusundan genzim yanmaya başladı. Öksüre öksüre aşağı indim. Monşer, içinde cereyanın dalgalandığı koca bir cam kürenin önünde ayakta durmuş, etrafa alelacayip mâî gölgeler saçıyordu. Düdük sesini andıran bir ses çıktı o ara, çarklar takır takır döndü, bir yerlerde pistonlar uğuldadı, köşedeki tazyikli kazanın kenarından sarımsı bir buhar yükseldi. Monşer elindeki deftere bir şeyler karaladı, bir kadrana parmağıyla tıklatıp, bir zinciri aşağı çekti, tekrar bir şeyler karaladı. Geldiğimi fark etmedi bile, halbuki kendisi çağırmıştı.

"Şinasi Bey..." dedim, yavaşça. Sesim, bakır boruların, kırmızı vanaların, paslı çarkların ve de ne işe yaradığını bilmediğim manivelaların arasında kayboldu gitti. Ağır adımlarla cam küreye doğru yürüdüm. Sarmaşıktan daha sarmaşık, dört tarafı kaplamış kabloların üzerinden birer ikişer geçip Monşer'in tam arkasında durdum.

"Şinasi Bey!"

Elindeki defter havaya fırlayıverdi adamcağızın, tekrar zor yakaladı; "Aaa! Hoş geldiniz azizim" dedi, ödünün koptuğunu belli etmemeye çalışarak, sağ gözündeki monoklu düzeltti: "İnanır mısınız, ben de sizi bekliyordum."

"Doğrudur efendim, buyrun."

Cebir muadeleleriyle dolu defterini kapatıp kalemiyle birlikte büyük bir sandığın üzerine bıraktı. "Tekrar hoş geldiniz" diyerek elimi sıktı, kanı çekilmiş gibi soğuktu elleri. "Gelin, gelin, lütfen takip edin" dedi hiç vakit kaybetmeden, "Size küçük bir" eğilip kalın bir borunun altından geçti, ben de peşinden gittim, "hediyem olacak."

"Aman efendim, mahcup ediyorsunuz."

Tavandan sarkan kablo demetini perde gibi kenara iterken, "Rica ederim, ne mahcubiyeti azizim" dedi kısık bir sesle, "Asıl ben size mahcup oldum, dağınıklık için kusuruma bakmayın."

"Estağfurullah Şinasi Bey."

"Emin olun, ben de bu kabloların hepsinden kurtulmak istiyorum."

"Döşemenin altından geçirseniz, belki bir fayd..."

"Hayır, hayır!" diyerek güldü, "Siz beni yanlış anladınız; ben külliyen kurtulmaktan, elektriği kablosuz şekilde nakletmekten bahsediyorum."

"Enteresan..." dedim, "Mümkün mü böyle bir şey? Yani, havadan..."

Duvar kenarındaki mühimmat sandığına eğildi ben konuşurken, tek dizinin üzerine çöktü; sandığın kapağını açıp içindekileri karıştırmaya başladı, "Düşündüysek mümkün," dedi, tangır tungur ve de derinlerden, "hatta ben Amerika'dayken, nerde, nerde, işte buldum, burdaymış," küçük deri bir çantaya elini uzattı, "hatta ben Amerika'dayken, bir beyefendinin kablosuz transfere muvaffak olduğunu rivayet ettiler, ancak gözümle görmedim."

"Kim efendim, Edison mu?"

"İlahi azizim! Ben size daha sonra müsait bir vaktimde izah ederim."

"Tabii, çok memnun olurum."

"Ama şimdi..." sandıktan kuvvet alıp doğruldu, "Size bunu vermek istiyorum."

Uzattığı çantayı aldım.

İçinde, pirinç çerçeveli, tuhaf bir pilot gözlüğü vardı. Ya da tuhaf bir dürbün... Tam olarak ne olduğunu anlayamadım.

"Kendi icadımdır" dedi gururla, "Vazifelerinizde kullanırsınız." Ardından, "Şurasını çevirince..." diye teferruatıyla anlatmaya başladı. Öyle hoşuma gitti ki icat, bir kere de değil, tam üç kere teşekkür ettim Monşer'e. Hakikaten çok güzel. Birazı gözlük, birazı dürbün, birazı sekstant, hepsinin halîtası gibi... Ufukta sabit bir nokta tespit ettikten sonra, etrafındaki dişlileri kendi mihverinde çevirerek mesafe tayini yapmayı sağlıyor. Bilhassa uzun uçuşlarda ziyadesiyle işime yarayacağını tahmin ediyorum.

Gözlük kâfi değilmiş gibi bir de gümüş tabaka hediye etti bana, üzerinde tayyareci alâmeti var. Çok cigara içtiğimi görünce, beğeneceğimi düşünmüş. Ramiz ne diye o kadar atıp tutuyor Monşer hakkında anlamadım; bilakis pek nazik, pek münevver bir adam.

22 Nisan 1914 – Deniz Tayyare Mektebi

Öğlene doğrú Miralay Ragıp Bey çağırdı. "Kahire Seferi'nden daha mühim bir vazifeye hazır mısın?" diye sordu bana. Elbette ki hazırdım, "Hazırım kumandanım!" dedim.

"Zaten şüphem yok!" deyip güldü.

"Teveccühünüz efendim."

"Yalnız biliyorsun, çok gizli..."

"Evet efendim."

"Refikanız da dahil, kimseye bahsetmeyiniz."

"Emredersiniz kumandanım."

Birkaç gündür, olur da gizli bir vazife için gitmem icap ederse Yurdanur'a ne yalan söylerim diye düşünüyordum; neticede, diğer hava meydanlarını ve muhaberat dairelerini tetkik edeceğimi, söylemeye karar vermiştim. Miralay'a bu düşüncemi anlattım, pek beğendi, "İsabet buyurmuşsun Şevket Kemal" dedi.

Birer kahve içtik.

Bana kendi tabakasından bir cigara ikram etti. Almakta tereddüt ettiğimi görünce "Çekinme yahu!" dedi o babacan, gür sesiyle, "Sen artık lalettayin bir yüzbaşı değilsin. Benim nezdimde sen, bambaşka bir askersin."

"Ama efendim..."

"Al şu cigarayı, emre itaatsizlik etme."

"Emredersiniz kumandanım."

Cigarayı aldım.

"Derhal yakıyorsun."

Yaktım.

"Ha şöyle!" diyerek ellerini kavuşturdu, "Şimdi gelelim asıl meseleye..."

Tek kelime etmeden bekledim.

Koltuğunda biraz öne eğildi, üniformasının cebinden, Irak ve Suriye civarını gösteren küçük bir harita çıkartıp önüme koydu. Rüzgârı ve kumu gördüm o an; denizi ve dağları ve bulutları... Kısık bir sesle anlatmaya başladı. Bedevi kabilelerinden bahsetti biraz; Huzeyl, Harb, Advan, Hoveytat diye birçok isim saydı döktü, vazifeden evvel haklarında malumat sahibi olmam şartmış. "Mesela Hoveytatlar," dedi, "ekseriyetle kırmızı kefiye takarlar, olur da günün birinde onlara denk gelirsen, uzak dur. Pek itimat etmeye gelmez. Ancak Ageyller iyidir, müttefikimizdir, en azından paralarını aldıkları müddetçe sadıktırlar, sözlerini tutarlar. İyi de at binerler. Vaktiyle teşkilata büyük faydaları oldu." Ba'dehû, işaretparmağını haritadaki çöle koyup "Bir de sakın unutma," dedi, "buralarda bu adamlar için unvan ve altın, sudan çok daha kıymetlidir" masanın çekmecesini açtı, içinden büyükçe bir kese aldı, "O nedenle al, bunlar sende kalsın."

Haritanın üstüne bıraktığı keseye ve kesenin kenarından uçları görünen Mecidiye nişanlarına baktım.

"Emredersiniz kumandanım. Altınları anladım, lakin..."

"Lakin?"

Mecidiye nişanlarının ne işe yarayacağını sordum. İzah etti: Bazı kabile şeyhleri altın değil, illa ki unvan isterlermiş; biz de onlara tamam deyip nişan takar, fahri paşalık verirmişiz, adamlar da sahiden paşa olduk zannedip sevinirlermiş. O işe yararmış. "Müşkül bir vaziyette kalırsan, sen de bol bol dağıt bu nişanlardan" dedi, "Depoda üç kutu daha var."

"Emredersiniz kumandanım."

Bedeviler aşağı, Bedeviler yukarı, belki yarım saat, belki kırk beş dakika daha onlar hakkında konuştuk. Sıra ancak bunlardan sonra vazifenin ne olduğuna geldi.

Elinde kalem, bak şimdi bu kısmı çok mühim diyerek, uzun uzun anlattı miralay; dört gün sonra Ramiz, Tevfik ve ben, hep birlikte Suriye'ye gidecekmişiz, Tefo'yu vazifeye dahil edebilmek için epey bir dalavere döndürmüşler hatta. Marangoz olarak Dursun Efendi ile Potik Celal gelecekmiş bizimle. Makinistimiz de Hüseyin Efendi olacakmış. Marangozları pek tanımıyorum ancak Hüseyin Efendi'yi iyi bilirim,

işinin ehli bir adamdır. Ben orda birkaç keşif uçuşu yapacakmışım, Tevfik de güzergâh boyunca muhaberatı temin edecekmiş. Karadaki bütün diğer işlerden ise Ramiz mesulmüş. Dikkatle dinledim miralayı, bir yandan da o Suriye'den bahsettikçe, ne hissedeceğimi bilemedim; hem ziyadesiyle bahtiyar oluyor hem de tarifi imkânsız tuhaf bir sıkıntıya kapılıyordum. Bizim delibaşlar geliyordu aklıma. Bilhassa da Fethi... Ah, diyordum, ah, kaderde, parçalanıp gittiğiniz çölleri görmek de varmış.

Tabii ben, Fethi gibi İstanbul'dan kalkıp Suriye'ye kadar bilfiil uçmayacağım. Her şey daha kolay olacak benim için. Tayyareyi sandıklara taksim edip Haydarpaşa'dan şimendifere yükleyeceğiz. Ne Toroslar'ı aşmakla uğraşacağız, ne de başka bir şeyle... Humus'a kadar gideceğiz öyle. Humus'a varınca, tayyareyi sandıklardan çıkarıp tekrar bütün haline getireceğiz. Asıl vazifem de, daha doğrusu asıl vazifemiz de, o merhaledén sonra başlayacakmış. Ancak orda ne yapacağımızı bilmiyorum, vardığımızda teferruatıyla anlatacaklarmış; zira böyle olması, istihbaratın selameti için daha doğruymuş. Herhangi bir aksilik halinde, istesek bile düşmana malumat veremezmişiz. Hak vermeden edemedim; nihayetinde insanız, bu işler hiç belli olmaz. Belli olan tek şey, birkaç gün içinde havacılığımızın terakkisi adına çok büyük işler yapacağımız.

Bundan eminim.

Ve de çok iyi biliyorum,
uzun sürecek, pek mühim bir sergüzeştin eşiğindeyim.

Hepimizin yolu açık olsun.

74
Şevket Kemal

23. Bir Tatlı Huzur

24-25 Nisan 1914

Kahvaltımı yaptığım sırada Ramiz geldi, "Dün Miralay sana söylemeyi unutmuş," dedi, "şu bizim vazifeden evvel iki gün müsaadeliyiz. Fazla oyalanma sağda solda, topla bavulunu."

"Hay yaşa!" dedim lokmamı yutarken, "Ne güzel havadismiş, ben de eve mektup yazacaktım, pek makbule geçti şimdi. Eee, sen niye burdasın, gitmiyor musun bir yerlere?"

"Yok be Şevket, bizim aile hep mezar. Tırnova'da bir bunak dayım vardı, harpten sonra o da kayboldu. Ama yaşıyordur herhalde."

"Yaşıyordur" dedim pek ihtimal vermesem de.

"Gerçi yaşasa gelir beni bulurdu."

"Bunak dedin ya! Unutmuştur."

"Değil mi yahu!" diyerek zoraki de olsa güldü.

"Muhakkak ki öyledir."

Cevap vermedi bu lafıma.

Yüzü her zamanki gibi ifadesiz, bekledi.

Ancak bana yine de biraz müteessir olmuş gibi geldi: "Hadi Ramiz, sen de bunaltma kendini burda. Çık dışarı, vur kendini Pera'ya, olmadı ordan Galata'ya." dedim ama hiç oralı olmadı. Israrla bizim eve davet ettim, sarmalar, dolmalar, hepsi seni bekler dedim, ona da yanaşmadı.

"Sağ ol biraderim" dedi, "Hovardalıkmış, yemekmiş, hepsine doydum ben alimallah. Tevfik'i dün tutamadım ama geceden koşa koşa gitti."

"Nereye? Hovardalığa mı?"

"Yok bre, onda nerde! Kayınvalidesine yemeğe gitti, paparasını yer gelir."

Kahkahayı bastık.

Kahkahanın üstüne birer sarma cigara yaktık.

Hovardalık demişken, Monşer'in Macar sevgilisinden bahsetti bana. Saçları kıvır kıvır, gözleri zift karası, güzelce bir kadınmış. Epey de uzun boyluymuş, Monşer hatunun ancak omzuna geliyormuş. Bu mu-

habbete bata çıka yemekhanenin merdiveninden aşağı indik, ayaküstü biraz daha hoşbeş edip vedalaştık.

Hiç vakit kaybetmeden odama gittim.

Bavuluma iki parça esvap koyup yola çıktım.

Şimdi kamburumu çıkarmış, vapurda bu satırları yazıyorum.

Ah benim rûhum efendim, iki gözüm Yurdanurum, sen de şimdi nerde, neler yapıyorsundur kim bilir. Evde misin acaba? Yoksa bahçede mi? Komşuda mı? Çarşıda mı? Ya da hamile başına validene mi gittin? Ki inşallah gitmemişsindir, biliyorum henüz çok erken, daha birkaç aylıksın, ama olsun. Hem vâkıa o ki, Kandilli'den kalkıp bir de ordan Kınalı'ya gelmek gözümde büyüyor. Hâşâ, validenizi sevmediğimden, ziyaretine gitmek istemediğimden değil, ama sizi hiç görmeden, göremeden, beyhude yere yolda geçecek bütün vaktim; onu hiç istemiyorum.

•

Vapurdan atlar atlamaz, bizim yokuşu tek nefeste tırmandım, bahçe kapısına gelince durdum. Neredeyse bir buçuk ay evvel diktiğim çam fidanları, bir nebze de olsa boy atmışlardı; halbuki geçen hafta müsaadeli geldiğimde, hiç nazarı dikkatimi celbetmemişti. Zannederim ki zaman, yine her daim olduğu gibi, hiç hissetirmeden üzerimizden aktı geçti. Veyahut da ben, baba olacağımı öğrenmenin verdiği heyecanla, o gün hepsini unuttum. Böylesi de mümkün.

Kapıyı bir çırpıda açıp hırsız gibi bahçeye süzüldüm. Mümkün mertebe ses çıkarmadan sundurmaya kadar parmak ucumda yürüdüm. Zira, beni görünce şaşırsınlar, şaşırsınlar ki daha da mesut olsunlar, istiyordum; yavaşça içeri girdim, ancak ne Makbule, ne Yurdanur, ikisi de evde yoktu.

Odama çıktım. Bir saat kadar kitap okuyarak oyalandım. Aşağı indim, gezindim, bahçeye göz attım. Kocaman bir kara kedi fırladı geçti önümden, arkasından da iki tane, yine kapkara yavru koşturdu. Bir vakit odunlukta doğmuştu bunlar, onlardı sanırım. Pisi pisi, ettim, geldiler, kendilerini sevdirdiler. Makbule de muhtemelen çok seviyordu bu kedileri. Makbule... Sahi, nerede o şimdi? Kediler bacağıma dolanıp sürtünürken, Monşer'in hediye ettiği tabakadan bir cigara çıkarıp yaktım. Tepemde bulutlar, tıpkı evhamlı düşünceler gibi, ağır ağır birbirinin üstüne yığıldı; öğlen vakti, hava akşam olmuş gibi kararda. Sonra yağmur, bir de o başladı. Hafif hafif ama mütemadi...

Derinden, ıslak ve uzak... Yurdanur, dedim, Makbule'yi alıp hakikaten de validesine gitmesin? Ya da Allah korusun, başlarına kötü bir hal gelmesin? Tekrar eve girdim.

Biraz daha bekleyeyim, olmadı komşulara sorarım. Ne faydası olacaksa artık, oturdum, jurnalime bunları yazıyorum. Ama sanki... Her şey daha kolay oluyor böyle yapınca, yazınca yani, yazınca, daha kolay tahammül edebiliyorum her türlü musibete, sanki harflere dökülünce, kötülükler ağırlıklarını kaybedecekmiş, hatta yok olup gideceklermiş gibi hissediyorum. ~~Haydi ama Yurdanur, haydi gelin artık.~~

Bahçe kapısı açıldı.

Geldiler!

Şevket Kemal Enişte eve geldiğinde, nedense saçma sapan bir evhama kapılmış. Bir de kalkmış, son cümlesinin üstünü karalayıp alt satıra "Geldiler!" diye yazmış. Geldilermiş... Böyle şeyleri gördükçe, aslında büyükeniştemin bu günlüğü taa en başından beri Yurdanur Hala ve hatta belki de hiç tanımadığı bambaşka birileri –ki bu durumda o bambaşka birileri Murat Hoca ile ben oluyoruz– bulup okusun diye yazdığını düşünüyorum. Yazmak demişken, büyükeniştemin son sayfada yazmakla ilgili söylediklerine, sanırım şimdi geç de olsa, ben de katılıyorum. İş, hayata katlanabilmeye geldiğinde: Yazmak, salonun ortasına sandalye çekmekten, tütün sarmaktan, bıyık yolmaktan, elektrik idaresine sövmekten, acılı ezme yemekten, rakı içmekten, duvara bakmaktan, aynı şarkıyı otuz beş kere dinlemekten, rüzgârı seyretmekten ve gecenin bir yarısı buzdolabını açıp içindeki her şeyi yemekten sonra, biraz da olsa işe yarıyor sanki. Tabii Murat Hoca'ya göre, hepsinin ardında izlenme ihtiyacı ya da bazen kullandığı şekliyle "gizli bir teşhir ihtiyacı" yatıyor; inzivanın özünde bile o var, demişti bir keresinde, çok bakarsan görürsün. Göremedim gerçi ama haklıdır herhalde.

Bilhassa ses etmedim.

Odamdan çıkıp sobanın yanında sessizce bekledim.

Alt katta kapı açıldı.

"Gir içeri, ıslanma" dedi Yurdanur.

Patır patır ama acemice koştu birisi.

Kapı kapandı.

"Sevdin mi kızım?

"Sevdim."

Merdivenin tepesinden sessizce aşağı baktım.

Oradaydılar işte.

Sırtları bana dönüktü. Makbule'nin elinde kırmızı bir macun, Yurdanur'un saçında sedefli bir firkete... Yokluğum demek böyle bir şeymiş, diye geçirdim içimden. O ânı değil de, uzak bir hatırayı izliyormuş gibi hissettim kendimi; çok uzaklardan, bir günlüğüne gelmiş de gidecekmiş, ya da hep oradaymışım da kimse beni görmezmiş gibi... Öyle kendi hallerinde ve öyle güzellerdi ki, bir şey söyleyip de aralarına girmek istemedim. Hem, dedim, şimdi konuşursam, korkarlar belki.

Geri çekilip bir müddet daha bekledim.

Yurdanur hafifçe öksürdü.

Mutfaktaydı.

Kap kacak sesi geldi.

Bir şeye su konuldu.

Kibrit çakıldı.

Salonda bir sandalye itildi.

"Kızım in ordan."

Tekrar sandalye sesi...

Beş dakika geçti, geçmedi "Anne çiş..." dedi Makbule.

Onlar tuvalete giderken, merdivenin her vakit gıcırdayan altıncı kademesine basmadan, hemen aşağı kata indim. Ateşin üstünde ıhlamurun buharı tütüyordu ve de dışarda delicesine yağmur yağıyordu. Tuhaf bir mutlulukla dolaptan postallarımı aldım, iyi ki fark etmemişlerdi bunları, yavaşça evin kapısını açıp arkamdan kapattım. Tuvalette olduklarını bildiğimden, kapıyı çalmadan evvel sundurmanın altında biraz bekledim.

Sonrası malum...

Kapıyı çaldım, boynuma sarıldılar. Siz geldiğinizde aslında ben evdeydim, dedim neşeyle, anlattım, aman efendim pek bir eğlendiler, pek bir güldüler. Beyhude yere telaş etmişsin, dedi Yurdanur, zira korkmazlarmış, hem niye korksunlarmış. Şinasi Bey'in iki gün evvel korkudan zıpladığı geldi aklıma ama söylemedim; lüzumu yoktu zaten şimdi isim vermenin. Yurdanur'un o latif tebessümüne baktım onun yerine.

Ellerine, gözlerine, dudaklarına, çenesine... Velhasıl yağmur sesi ve ıhlamur kokusuyla geçti ikindi vakti.

Akşam, Makbule'yi yatırdıktan sonra, sade bir rakı sofrası kurduk salona. Beyaz peynir, ciğer, haydari ve biraz da helva... Henüz daha ilk kadehleri içerken, birkaç kere söyleyesim geldi benim şu teşkilat meselesini. Bu kadın senin düşmanın değil ki dedim defalarca kendi kendime, bu kadın senin düşmanın değil, neden o zaman, neden gizliyorsun her şeyi? Bilse ne olur? Gizli teşkilatsa, gizli teşkilat, söylediğini kim bilecek? Tam ağzımı açacakken aldı eline udunu, her daim olduğu gibi, Sebuh Efendi'nin o meşhur longasını çalmaya başladı. Severdi neşeli başlangıçları ve de romanlara hapsolmuş dörtnala hayatları. Bu kadın senin düşmanın değil, dedim tekrar içimden, haydi be oğlum Şevket, söyle gitsin. Artık pısırık bir telgraf memuru olmadığını o da bilsin. Hem böyle neşeliyken, her şey ama her şey yolundayken, rakı yağ gibi akar, yağmur alelusul camlara dokunurken, haydi be oğlum Şevket, söyle gitsin. Evet ruhum efendim, sen o gün karşımda neşeli nağmeler tıngırdatırken, ben sana hiç hissettirmeden de olsa bunları düşündüm. Şimdi okuyunca kızacaksın ama, olmadı işte, yapamadım. Yok yok, dedim, bilmemesi daha iyi, bu hamile haliyle bir değil on defa endişe edecek şimdi. Hem olur ya birisi ağzından laf almak ister, bir fenalık eder, o vakit istese de malumat veremez. Tabii yine de ve hâlâ bilemiyorum, doğru mu ettim, doğru mu ediyorum.

Belki inanmayacaksın, birkaç kadeh sonra, sen "Gamzedeyim Deva Bulmam"ı çalarken ve ben yanağındaki gamzeye dalıp dalıp çıkarken, tekrar bütün hakikati sana anlatmak istedim; ancak yine ve yine vazgeçtim. Haydi hakikati geçtim, o gece sana yalan bile söyleyemedim. Güya, Eskişehir'deki hava meydanını teftişe gideceğimi söyleyecektim, epey uzun sürecekti orada işim. Sadece Eskişehir'i mi, civardaki bütün ikmâl istasyonlarını dağ bayır dolaşacaktım; tabiatıyla, sen de benden uzun bir müddet haber alamayacaktın. Sen de biliyorsun, o gece bunların hiçbiri hakkında konuşmadık. Arka bahçedeki kuyunun kapağını maviye boyatmışsın, ondan bahsettin, beyaz olunca çamur içinde kalıyor, dedin. Haklıydın, iyi yapmışsın. Ben ise ancak tâ bu sabah, bavulumu alıp da evden çıkarken, sanki pek de ehemmiyeti yokmuş gibi, Eskişehir'e gideceğim yalanını söyleyebildim. Bir tuhaf baktın yüzüme, bir tuhaf tebessüm etin, hâlâ aklımda o halin ve o sımsıkı sarılışın ve o sözlerin: "Biz hep burdayız ruhum, efendim. Yolunuz da bahtınız da açık olsun."

İnşallah dediğin gibi olur Yurdanur.
Göreceğiz.
Bakalım nasıl olacak?
Bakalım şu felek beni nereye savuracak?

74
Şevket Kemal

24. Tıkır Tıkır

26 Nisan 1914

Güneş doğmadan kalktık. Birkaç lokma atıştırıp Curtiss'i sahildeki hangara çektik. Esasında dört büyük sandığa rahatlıkla sığabilecek bu deniz tayyaresini, planımız icabı, yedi büyük sandığa taksim ettik. Hiç vakit kaybetmeden, sandıkları teker teker rıhtıma taşıdık. Birkaç balık zıplayıp oynaştı denizin üstünde, ardından hafif bir meltem başladı.

"Gemi kaçta gelecekmiş?" diye sordu Tevfik, sesi hâlâ uyku mahmuru çıkıyordu.

"On dakkayı bulmaz" dedi Ramiz, ellerindeki tozu çırparken.

Filhakika, on yahut on beş dakika sonra epey uzakta bir geminin silüeti zuhur etti. "Geliyor beyim!" diye atıldı marangozlardan biri heyecanla. Omzumun üstünden arkama döndüm baktım, Potik Celal'di konuşan. Potik Celal demişken, kırk yaşlarında, kemikleri odun gibi kalın, kirli sakallı bir adamdı; boyu güçbela benim omzuma geliyordu, ancak eni, hiç mübalağasız Ramo'nunki kadar vardı. O haliyle, Allah affetsin, gergedan yavrusuna benziyordu. Dikkatli baktığımı görünce, mağrur bir ifadeyle çehresi aydınlandı adamın; belli ki, böyle pek ehemmiyetsiz hareketlerle dahi olsa, gözüme girmeye çalışıyordu.

Tekrar önüme döndüm. Tabakamdan bir cigara çıkarıp dudaklarımın arasına koydum. Birer tane de millete ikram ettim. Yolluk niyetine, kulaklarının arkasına sıkıştırdılar. Ramo hariç elbette. O, alır almaz ağzına götürdü cigarayı. Bir kibrit çaktım, pek kuvvetsiz, mâî bir alevle parlayıp söndü; ikinci kibritin sadece dumanı tüttü, üçüncüsü yarı yolda kırıldı. Velhasıl cigara keyfim Marmara'nın rutubetine mağlup oldu. Nihayetinde Ramo, homurtuyla çakmağını bana uzattı. Bermutad, tek seferde yandı çakmak. Cigarayı dinamit misali ateşledi.

Sonra biz,

Rıhtımda altı adam,

Gözlerimiz denizde, aklımız kim bilir nerde ve belki de biraz kibirle, öylece bekledik. Üstümüzden, kuş sürülerinin yol yol ettiği, tül gibi bir bulut geçti. Kapıldığı rüzgârın önünde üç parçaya ayrıldı,

uçları tiftik tiftik, lime lime dağıldı. İşte ancak o vakit, beklediğimiz geminin uğultusu işitilir oldu. Hemen, elimizdeki feneri üç kere yaktık söndürdük, karşıdan da aynı şekilde mukabele ettiler. Bir müddet sonra uğultu gittikçe arttı, gemi gittikçe yanaştı, yanaştı, yanaştı – Sarı Kız adında, tek bacalı, küçük bir kum kosteriydi. Halat mesafesine girdiğinde, hepimiz hareketlendik. Halatlar atıldı, büyük bir itinayla sandıklar taşındı. Ana gövdenin olduğu uzun sandığı, tekerlekli kaidelerin üstünde rıhtımdan güverteye kaydırdık. Motorun ve bazı hareketli aksamın bulunduğu ağır sandığı, Ramo ile Potik Celal tek seferde sırtlayıverdi. Kanatlarmış, varillermiş, alet edevatmış, gerisini de biz hallettik.

Yarım saat içinde yedi sandığı da yükledik. Koster inlemeye benzer paslı bir sesle Haydarpaşa Garı'na doğru ağır ağır hareket etti. Ramo ile rüzgâr almayan bir köşeye çekilip birer cigara daha tellendirdik. Havadan sudan, biraz da yanımızdaki diğer adamlardan konuştuk. "Yahu muhayyilem almıyor," dedim muhabbetin bir yerinde, "koskoca Yıldız Teşkilatı, nasıl oldu da böyle bir avuç kaldı?"

"Kahpelikten be Şevket..." dedi o da, üç günlük sakalını kaşırken, "Kimini itler vurdu, pusuya düşürdü, kimi de gitti kendi it oldu. Müsademeye, vurmaya-kırmaya gelince, hepsi gözü kara adamlardı da" duraksadı bu noktada, "öteleri kof çıktı."

"Ne yapıyorlar peki şimdi?"

"Eşkıyalık yapıyorlar, ne yapacaklar. Galata'da, orda burda, milleti haraca kesiyorlarmış. Hele birkaçı var ki, ah ulan, orostopolun dik âlâsı çıktılar. Mahsusa'da ayakçılığa başlamış soysuzlar."

"İttihatçı mı oldular yani?"

"Öyle olsalar yine iyi, en azından inandıkları bir halt olurdu, biraz hürmet ederdim. Bunlar bildiğin düdük oldu. Parayı veren çalıyor herifleri."

"Eee," dedim rahmetli pederim gibi sonunu uzatarak, "sırtını bir kere iktidara dayayan, kolay kolay vazgeçemezmiş o rahatlıktan. Şimdi suyun başını başkası tuttu, şaşırdılar tabii. Bak bu iktidar gider yenisi gelir, görürsün, ona da kene gibi yapışırlar."

"Yapışmasına tüküreyim onların" diyerek homurdandı Ramiz, cigarasını küpeştede söndürüp denize attı. Deniz, bir sırrı yutar gibi, hafiften dalgalandı.

"Sıkma canını Ramo" dedim ama kulak asmadı.

"Cibilliyetsiz herifler..." deyip sustu.

Suskunluğunun içinde, kırılan kemik seslerini duyar gibi oldum. O sırada koster burnunu şarka doğru çevirmeye başladı; sahil arkamızda küçücük kalmış, iyice açıklara gelmiştik. Cigaramdaki son nefesi çektim. Makina dairesinin derinliklerinden gelen motor uğultusu, tarifi imkânsız bir huzurla doldurdu içimi.

Potik Celal'in "Başlayalım mı kumandanım?" demesiyle bölündü her şey.

Başlayalım minvalinde elimi kaldırdım.

Hummalı bir patırtı yayıldı güverteye. Hep birlikte, sandıklardan üçünü tamamen boşaltıp içindeki parçaları diğer dört sandığa taksim ettik. Kaptan da kollarını kavuşturup yukardan bizi izledi; kum tepesinin arkasındaki, üstü yelken beziyle örtülü yığını işaret etti sonra. Gidip bezi kaldırdık. Yıldız, muntazam şekilde parçalarına ayrılmış ve her parçası keten bezlere sarılmış vaziyette bizi bekliyordu. Onu hemen, az evvel boşalttığımız sandıklara yerleştirdik.

Şimdi sandıkların dördünde deniz tayyaresi, üçünde de bizim Yıldız var. Tabii resmî kayıtlara göre yedi sandığın yedisi de deniz tayyaresinin parçalarıyla dolu. Zaten resmî evrak üstündeki vazifemiz, Eskişehir'deki seyyar tayyare istasyonunu tetkik ettikten sonra, İskenderun'a geçip, orda yeni bir deniz tayyare istasyonu için yer bulmaktan ibaret. Mülazım Tevfik de, benim uçuşta olduğum zamanlarda muhaberata destek için bizimle gelmiş görünecek. Bu minvalde, deniz tayyaresiyle bölgede göstermelik keşif uçuşlarına çıkacağız. Tabii ki daha ilk keşif uçuşunda, tayyarem arızalanacak ve ben denizin ortasına mecburî iniş yapacağım. İndiğim yerde akıntıya kapılıp Akdeniz'in ortasına sürükleneceğim. Balıkçıların beni ve tayyareyi bulmaları, üç dört günü, ya da vazifem için ne kadarı icap ediyorsa o kadar günü, bulacak. Hikâyemiz böyle. Hakikatte ise deniz tayyaresiyle İskenderun'dan havalandıktan sonra Humus yakınlarındaki Kattina Gölü'ne ineceğim. Bizimkiler de, Yıldız'ı sandıklarla bu göle kadar getirecek. Orada tayyareyi birleştirip asıl vazifemizin bize bildirilmesini bekleyeceğiz.

Haydarpaşa Garı'nda kosterden indik. Cam gibi gökyüzünün altında sandıkları şimendifere yükleyip tekrar yollara düştük. Ramiz ile Tevfik yemek vagonuna koşturdu. Ben aç olmadığımı söyledim. Şu anda havasız bir kompartımanda tek başıma oturmuş, bu satırları yazıyorum. Dışarıda evler, köyler, bahçeler, tepeler... Zannımca Bilecik dolaylarındayız, herhalde iki saate kalmaz Eskişehir'e varırız. Ayva

ağaçları akıp geçiyor yanımdan, bazılarının dalları ufak ufak vagonun camına sürtüyor. Çocukluğum geliyor aklıma, bizim evin bahçesinde kocaman bir ayva ağacı vardı, onu düşünüyorum. Bir keresinde, mevsiminden evvel birkaç ayva koparmıştım o ağaçtan, peder bey çok kızmıştı. Zorla yedirmişti hatta bir tanesini bana. O gün nasıl iğrendiysem artık, şimdi kaymaklı ayva tatlısı dahi yiyemiyorum. Aman aman, yazarken bile dişlerim kamaştı.

•

Eskişehir'e inince, sandıkları ve varilleri garın deposuna istifledik. Ramiz ile Hüseyin Efendi nöbetçi olarak depoda kaldı. Ben de, geriye kalanlarla birlikte, seyyar tayyare istasyonunu teftişe çıktım. İstasyondaki makinistlerle marangozlar, hakikaten işinin ehlî görünüyor fakat kullandıkları çadırların hali içler acısı. Kış gelmeden, buradaki neferât için mutlaka ahşap barakalar inşa edilmeli. Vaziyeti telgrafla İstanbul'a bildirdik. Geceyi burada geçireceğiz. Yarın istikamet İskenderun.

27 Nisan 1914

İskenderun'a vardığımızda, güneş tepelerin ardından doğmak üzereydi. Şehre gölgesi vuran bulutlar, tozlu sokakların üzerinde, gümüşî bir ziyayla ince ince parıldıyordu. Şimendiferin pistonları sarsıntıyla yavaşlarken Ramiz'in "Hayda bre!" demesiyle kompartımandan dışarı çıktık; sepetli köylülerin, üst üste uyuyan çocukların, koridorlara yığılmış çuvalların arasından geçerek yük vagonuna doğru yürümeye başladık. Bir ara Mülazım Tevfik muvazenesini kaybedip yırtık pırtık bir bohçanın üstüne kapaklandı, kadının biri arkamızdan Arapça bir şeyler söyledi. Birkaç kişi güldü. Düşe kalka, ağır aksak ilerledik. Son yolcu vagonuna gelince şimendiferin tamamen durmasını bekledik; zira yük vagonu hemen bu vagonun arkasındaydı ancak diğerleriyle irtibatı yoktu. Şimendifer durur durmaz aşağı atladık.

Hüseyin Efendi ve marangozlar, yük vagonunda uyuduklarından, çoktan kapıları açıp sandıkları indirmeye başlamışlardı. Bizim vagondan bile daha sıcak ve daha havasızdı içerisi, bunca saat, valla iyi tahammül etmişti adamlar; yine de bizim Tevfik'ten daha dinç görünüyorlardı. Velhasıl çok geçmeden, içlerinde deniz tayyaresinin olduğu dört sandığı, peronda yan yana dizdik.

Planımız tıkır tıkır işliyordu. Daha evvelinden kararlaştırdığımız üzere; Ramiz, Potik Celal ve Hüseyin Efendi, vakit kaybetmeden tekrar şimendifere bindi, Humus'a doğru yollarına devam ettiler. Mülazım Tevfik ve Dursun Efendi ise benimle birlikte İskenderun'da kaldı. Sonrasında, pazar yerinden bir at arabası temin edip bütün eşyamızı kumsalda gözden ırak bir yere taşıdık. Sağ olsun arabacı aynı yolu bizim için dört kere gidip geldi. Epey bir bahşiş verdim adama.

Sahilde deniz tayyaresini, mümkün mertebe kumdan koruyarak, birleştirdik. Saat henüz erken olmasına rağmen, hava oldukça sıcaktı, ter içinde kaldık. Bu kâfi değilmiş gibi, bir de çalıştığımız müddet boyunca, Mülazım Tevfik çok acıktım kumandanım deyip durdu. Buraların yemeği, bilhassa da künefesi meşhurmuş, ballandıra ballandıra anlattı. Baktı ben pek oralı olmuyorum, "Gidip de dönmemek, dönüp de görmemek var kumandanım" dedi en son, "Haydi gel kırma beni, gidelim, şöyle en güzelinden bir yemek yiyelim."

Ömrümde ilk defa hak verdim bizim densize. Fethi gitti, diye geçirdim içimden, Sadık gitti, Nuri gitti... Ne oldu? Hiç... Hiçbiri geri dönmedi. Seferden sonra güya biz de Hristo'nun Meyhanesi'nde en şahanesinden sofra kuracaktık. Kısmet değilmiş, olmadı.

"Tamam," dedim, "nereye diyorsan oraya gidelim ama çok oyalanmayalım."

Kabul edeceğimi düşünmüyordu sanırım, epey şaşırdı kaltaban.

Marangozumuz Dursun Efendi'yi, sırtında bir çakaralmaz ile tayyarenin başına nöbetçi bırakıp, sahilden şehre doğru yürümeye başladık. Artık güneş iyice yükselmiş, her şeyi puslu hale getiren, yapışkan bir öğlen sıcağı bastırmıştı. Yakamdaki düğmelerden birini gevşettim. Tevfik de kalpağını çıkartıp eline aldı, on dakika kadar böyle yürüdük. Cumbalı taş binaların, çınlayan bakırcı tezgâhlarının, sırtları kamburlaşmış hamalların ve de portakal kabuğu kemiren birkaç dilencinin arasından geçtik. Bağırsakları kuruyup karnına dolanmış bir adam, ruhu bir kuyunun dibinde boğuluyormuş gibi derinden inledi. Üniformayı görünce birkaç çocuk peşimize takıldı, konuşmaya çalıştık ama ehlen ve sehlen'den öteye geçemedik. Ne söylediğimizi anlamasalar da güldüler, arkamızdan el salladılar. Hatta içlerinden biri, ters eliyle asker selamı bile verdi.

Ba'dehû, Uzun Çarşı denilen yerde bir lokantaya girip karnımızı doyurduk. Evvela, birkaç içli köfte ile biraz muhammara geldi sofraya. Ardından kâğıt kebabı getirdiler. Yanına buz gibi ayran içtik. Tatlı

olarak da elbette künefe sipariş ettik. Filhakika, hepsi çok lezzetliydi, afiyetle yedik. Keşke on dakikalığına, bir tayyareci değil de, şu yemeklerin lezzettini tasvir edebilecek kabiliyette bir muharrir olsaydım. O derece şahane yemeklerdi. Dursun Efendi için de biraz yemek ve künefe alıp tekrar kumsala döndük.

Dursun Efendi karnını doyururken tayyarenin son tetkiklerini yaptım, mükemmel haldeydi. Yüzümde ferah bir tebessümle, alnımdaki teri sildim. Yorulduğuma da yorulacağıma da değmişti. O sırada saat ikiye geliyordu; bir aksilik olmadıysa eğer Ramizler Humus'a varmış olmalıydı. Hatta nakliye işini çabuk hallettilerse, Kattina Gölü'ne bile varmış olabilirlerdi.

Saat dört gibi, kızakları yerleştirip tayyareyi yavaşça denize indirdik. Palmiyelerin gölgesinde birer yorgunluk cigarası tellendirdikten sonra vedalaştık. Tevfik ile Dursun Efendi de yarın "ben kaybolunca" beni arama bahanesiyle kimseye haber vermeden şehri terk edecek. Gizlice Humus'a gidecekler; orada, bir telgraf hattına kaçak bağlanıp küçük bir muhaberat odası kuracaklar. Velhasıl vazife müddetince Humus'talar.

Tayyareye atladığım gibi motoru çalıştırdım, Curtiss'in koca pervanesi gürültüyle dönmeye başladı; Akdeniz altımda köpük köpük dalgalandı. İyot kokusu içinde, güneşe doğru havalandım. Evvela sözleştiğimiz gibi Adana istikametinde uçtum. İskenderun'dan epey uzaklaşınca, yükselip bulutların arasına girdim, ve orada, körlemesine, Humus tarafına manevra yaptım. Zannedersem yirmi dakika kadar o irtifada seyrettim. Sonrasında bulutlar seyrekleşti, hava ısındı; ben de süzülerek denize doğru alçaldım. Yüzüme kuru bir rüzgâr çarptı, çöl havası hafiften kendini hissettirmeye başlamıştı.

Kıyı şeridiyle aramdaki mesafeyi beş yüz metre civarında sabit tutarak cenûb istikametinde devam ettim. Zira bu uçan sandalın içindeyken, altımda hep deniz olsun istiyordum. Karanın üstünde bulunduğum her saniye benim için tehlike demekti, hasbelkader yere insem bile, muhtemelen bir daha kalkamazdım. Tabii ne ilginçtir ki bunları düşündüğüm sırada tek damla suyun olmadığı kızgın bir çöle doğru uçuyordum. Kendi kendime gülmeye başladım o an, korkudan değil, delilikten olsa gerek ya da keyiften ya da zevkten ya da hayatın ta kendisinden ya da hepsinden, emin değilim, emin olduğum tek şey, deliler gibi güldüğümdü. Evet güldüm, güldüm, güneşin alnında hepimiz için güldüm Fethi.

Yüzümde tebessümle, tayyarenin burnunu çöle çevirdim. Binlerce kum tepesi, az evvel arkamda kalan denizin bir devamı gibi dalgalanıyor, karşısına çıkan her şeyi yutarak ufkun ötesine uzanıyordu. Ara sıra, ıssız adalara benzeyen sivri kayalıklar geçiyordu altımdan, tek başına kalmış cılız ağaçlar, boynu bükük kervanlar, terk edilmiş köyler... Takriben üç saat uçtum böyle, nihayetinde hedefime ulaştım.

İşte oradaydı: Kattina Gölü kum tepelerinin arasında –sırf benim için– balık sırtı gibi parlıyordu. Ramizler beni gölün cenup tarafındaki adada bekleyecekti. Bir müddet sonra bahsettikleri adayı da gördüm. Gözyaşı damlası şeklindeydi ve de haritadakinden bile daha küçük görünüyordu; bir ucuyla diğer ucu arasındaki mesafe, en fazla üç yüz metre gelirdi. Etrafı, ince bir çerçeve şeklinde sık çalılarla ve yüksek ağaçlarla çevrilmişti, ortasında ise çorak, düz bir meydan vardı. Hemen altımda, adanın tam karşısındaki kıyıda, iki boş yük arabası ile dört hecin devesi duruyordu. Bizimkiler gelmiş olmalıydı. Derin bir nefes alıp süratimi azalttım, alçalarak adanın üzerinden geçtim. Filhakika Ramiz ile Potik Celal ağaçların altında oturmuş, beni bekliyorlardı. Hüseyin Efendi de sandıkların başında bir şeyler yapıyordu, yanında iki de Bedevi vardı. Tayyareyi görünce el salladılar. Onların on metre kadar üzerinden süzülerek göle indim.

Motoru rölantiye alıp ağır ağır adaya doğru yanaştım. Yüzlerinde büyük bir sevinçle, beni kıyıda karşıladılar. Sarıldık, selamlaştık. O esnada çalıların arasından bir patırtı geldi, hemen silahıma davrandım. Ramo elini kaldırıp "Yok Şevket, telaş etme" dedi, "Güvercinler var orda. Muhaberat için..."

"Mümkünse muhaberat kelimesini uzunca bir süre duymak istemiyorum azizim" dedim. Azizim kısmını bilhassa Monşer gibi müstehzi bir havayla tiz perdeden söylemiştim. Kısık kısık güldük. Ramiz elini cebine atıp bir hoş geldin cigarası uzattı, birer tane içtik. Sonra birlikte tayyareyi karaya çektik. Potik Celal ile Hüseyin Efendi tayyarenin kanatlarını söktü. Biz de tüm parçaları tekerlekli bir kızağın üstüne koyup, hepsini ağaçların arasından diğer taraftaki düzlüğe çektik. Akşam vakti bu kadar hareket bile kan ter içinde kalmamıza yetti. Acayip bir sıcak...

Bereket birkaç saat sonra hava serinledi; soğudu hatta. Şimalden, ayaza çalan keskin bir rüzgâr bastırdı. Üstümüze birer aba atıp ağaçların altına büyük bir kıl çadır kurduk. Geceyi burda, gölün ortasında geçireceğiz.

Yanımızdaki Bedevilerden biri iyi kötü Türkçe biliyor. Adı Faris... Kırk yaşlarında, kavruk tenli, gözleri hep yorgun bakan bir adam. Sakalı dikenli çalılara benziyor. Sandıkların üstünde otururken, dilinin döndüğünce bize dert yandı; Ageyl Kabilesi'ndenmiş, iki koyunu varmış, üç ay evvel Harisli birkaç eşkıya yolunu kesip iki koyununu da gaspetmiş. Hayvanlardan birini orda kesip yemişler, diğerini de yanlarında götürmüşler. Üzüldüm adamcağızın haline, tam o sırada Ramo kulağıma eğilip, "Bakma bunun ağladığına, daha dün şu iki arabanın kirası için beş koyun parası saydık avcuna" dedi, "Ama iyi adamdır, madik atmaz, epeydir tanırız."

Anlıyorum minvalinde başımı salladım.

Faris de kendisine baş salladığımı zannedip "Böyle işte efendi" diyerek koyun bahsini kapattı, devamında vazifeyle alakalı üç beş kelam daha etti. Çölde üç farklı mevkide çadırları olacakmış, haritada hepsini tek tek işaretledi. Her gün düz bir istikamette on kilometre daha şarka hareket edeceklermiş. Hatta ben tayyaredeyken kolayca tanıyayım diye her çadırın başına mavi sancak takmışlar. Bir de böyle benim gibi giyinirler, dedi, mavi ya da siyahtır kefiyemiz, harmanimiz de boz olur. Bize her nevi yardımı yapmaya hazırlarmış.

"Şükran" dedim.

Ayıp bir laf duymuş çocuklar gibi başını öne eğip güldü.

Böyle geçti akşam.

Şimdi çadırdayım; kenarda bir yere oturdum, gaz lambasının altında bu kelimeleri yazıyorum. Karşı kıyıdaki develerin homurtusu buraya kadar geliyor. Bir yandan da çok fena uyku bastırdı. Devamını yarına mı yazsam diyorum, ama hayır, yarına kalırsa unuturum. Derin derin esniyorum, geriniyorum; kemiklerim, sırtım, hareket ettikçe her tarafım ağrıyor. Off... Galiba biraz da boynum tutulmuş. Dile kolay, tâ İskenderun'dan çıktım, tek seferde üç yüz kilometreden fazla yol geldim. Sıcak bir yandan, rüzgâr bir yandan... Vurdular babam vurdular, küfelik sarhoşlara döndüm. Velhasıl, bugün çok ama çok yoruldum. Ancak yanlış anlaşılmasın, halimden şikâyetçi değilim; bilakis, uzun zamandır ilk defa, bir kıymetiharbiyemin olduğu hissine kapıldım, ziyadesiyle bahtiyarım. Şu anda kalbimi, nefesimi ve hatta damarlarımda gürül gürül akan kanın sesini bile duyabiliyorum. Zannederim hayatımda Yurdanur ile Makbule olmasa, çadırdan dışarı fırlar ve yıldızların altında, başıbozuk serseriler gibi kahkahalar atarak "Ölsem de gam yemem ulan!" diye bağırırdım.

Gözlerim kapanıyor.
Ramo horlamaya başladı bile.
Neyse ki diğerleri sessiz uyuyor.
Bir an evvel uyumam lazım, lambayı söndürüyorum.

28 Nisan 1914

Şafak vakti titreyerek uyandım, nefes aldıkça böbreklerim hançer gibi içime batıyordu. Öyle böyle değil, çöl havası, insanı gece nasıl üşütüyor anlatamam. Velhasıl yorgun kalktım, ancak gölde elimi yüzümü yıkadıktan sonra kendime gelebildim. Ardından, kumların üstünde dalgalanan uzun gölgelere karıştım. Bizimkilerle çalıların dibinde, alelacele biraz hurma ve ekşi ekmek yedik; alelacele diyorum, zira sıcak bastırmadan sandıkları açıp Yıldız'ı birleştirmek istiyorduk. Öyle de yaptık. Hüseyin Efendi sağ olsun, tahmin ettiğimden çok daha çabuk hallettik bütün işleri. Faris bize kendi kahvesinden ikram etti, güzelinden birer tane içtik. Pişirirken bir tutam da kakule koyuyormuş cezveye, aklımda bulunsun.

Biz bunlarla oyalanırken, güneş iyice yükselip cehennem gibi çöktü tepemize. Çadıra girdim, haritaları ve fotoğraf makinasını toplayıp çantama yerleştirdim. Ramiz de bir yandan bana güvercinleri anlattı; "Kara güvercin," dedi, "doğruca İstanbul'a uçar. Alacalı olan da buraya, göle gelir. Ha bir de unutma, akşamcıdır bunlar, bir saldın mı gece bile uçar. Tabii inşallah ikisini de kullanman icap etmez, tez zamanda gider gelirsin."

"İnşallah..." dedim, kafesi elime alıp güvercinlere baktım, biraz ürktüler benden, "Duracak mı bunlar şimdi tayyarede?"

"Dururlar merak etme. Monşer bilhassa onlar için yer yaptı."

Öyle olsun, deyip güvercin kafesini pilot koltuğunun arkasındaki dar boşluğa yerleştirdim. Tayyarenin son tetkiklerini yaptık. Pervane, tekerler, motor aksamı, menteşeler, hepsi mükemmel vaziyetteydi. Şimdi geriye, merkezden gelecek emri beklemek kaldı. Beylerbeyi'nden Humus'a şifreli telgraf çekecekler, ordan da Tevfikler bize güvercin uçuracak. Alesta bekliyoruz.

•

Nihayet güvercin geldi.

On gün evvel Humus'un epey şarkında birkaç İngiliz görmüşler. Soranlara "Arkeoloğuz, sultan bize kazı yapmamız için müsaade etti"

deyip evrak göstermişler. Yanlarında, birkaç Bedevi ile halinden tavrından asker oldukları anlaşılan silahlı adamlar varmış. Elbette havadis bize ulaşana kadar, adamlar çoktan sırra kadem basmış; şimdi kimse nerde olduklarını bilmiyor ya da bilse bile bize söylemiyor. Pek tabii, bu adamların nerede ve neyin peşinde olduklarını bulmak bana düşüyor. Mesajda "Sadece uzaktan yerlerini tespit et, müsademeye girme, eğer fırsatın olursa fotoğraflarını çek" diye defaatle tembih etmişler.

Yazılanları okurken kalbim şiddetle çarpmaya başladı. Gayba karışmış İngilizlerin peşinden, meçhule doğru yol alacaktım. Öyle hoşuma gitti ki bu acayip vaziyet, ne çıkar adamları bulamazsam dedim, yeter ki bir gaye uğruna uçayım, varsın olsun bitmesin. O yol, o bulutlar, o gök, devam ettikçe devam etsin. Hem zaten, kolay iş değil ki! Samanlıkta iğne, hatta çölde kar tanesi arıyorum. İngilizler on kilometre ya da yüz kilometre uzakta, her yerde olabilir. Ölmüş, öldürülmüş, kaçırılmış ya da memleketlerine avdet etmiş dahi olabilirler. Her şey mümkün. Benim ise, bu uçsuz bucaksız kumun ve binlerce ihtimalin ortasında, sadece dört yüz kilometre uçacak kadar benzinim var; daha da fenası, azami iki yüz kilometre uçtuktan sonra ikmal için tekrar adaya dönmeye mecburum. Hasbelkader dönemezsem ya da teşkilatla müşterek çalışan şu mavi sancaklı Bedevilere denk gelemezsem, güvercinlerden birini bizimkilere yollayıp imdat isteyeceğim.

Mesajı okuduktan sonra kâğıdı yaktık. Güvercini de başka kafese koyduk. Heyecanımı ve belki de korkumu belli etmemeye çalışarak, matarama gölden su doldurdum. Yanıma nevale olarak hurma, kuruyemiş, baharatlı tuhaf bir un ve biraz da ekmek aldım. Altın kesesini ve Mecidiye nişanlarını, harita çantasının dibine sıkıştırdım; ne olur ne olmaz, ihtiyacım olabilirdi.

Ramiz yanıma geldi, "Şevko..." dedi kısık sesle, daha evvel bana hiç böyle hitap etmemişti. Bir şeyler söyleyecek diye bir müddet bekledim, ancak konuşmadı; sadece çok mukaddes bir eşyayı teslim edermiş gibi, kendi matarasını yavaşça bana uzattı, aldım. Eyvallah minvalinde başıyla selam etti. Hep birlikte tayyareye yürüdük. Kaşkolümü boynuma atıp pilot mahalline geçtim. Meşin şapkamı ve gözlüklerimi taktım. Potik Celal tekerlerin önündeki takozları aldı, Hüseyin Efendi pervaneyi çevirdi, motor tok bir sesle çalışmaya başladı. Koyu, safran sarısı bir toz kalktı havaya. Faris arkamdan, havaya biraz kum serpti.

"Az daha unutuyordum!" diye bağırdı o sırada Ramo.

"Neyi!?"

"Şunu!" deyip bez parçasına sarılı küçük bir şey fırlattı bana, havada yakaladım "Şimdi sen rüzgârda kibrit çakmayı beceremezsin Şevket! Bu meret kolay kolay sönmez!" dedi ardından.

O böyle söyleyince, avcumdakinin ne olduğunu daha bezi açmadan anladım.

"Sağ ol kardeşim!" dedim.

"Hediye değil ha!" diye bağırdı, "Döndüğünde alırım!"

"Mutlaka!"

"Haydi Allah'a emanet ol!"

Elimi kaldırıp selam ettim süratlenirken. Kalkış için kullanacağım meydan biraz kısa olduğundan, kuyruk yerden kurtulur kurtulmaz süratimi son haddine kadar artırdım. Neyse ki zemin kuru topraktı ve de sertti, tekerler pek gömülmedi. Tayyare biraz titrer gibi oldu ancak iyi kötü muvazenemi temin ettim. Nihayetinde, ağaçlara teğet geçerek havalandım. Göl de ada da altımda küçücük kaldı.

Kâfi miktarda irtifa kazanınca Humus istikametine manevra yaptım, şarka doğru seyretmeye başladım. Hava bulutsuz, sıcak ve alabildiğine kuruydu. Keyifle arkama yaslanıp etrafa baktım. Ufukta alev alev dalgalanan sivri kayalar, aşağıda nihayetsiz, yolsuz bir çöl vardı. Daha uzaklarda küçük bir köyün üst üste binmiş evleri toz içinde birbirine karışmıştı. Velhâsıl güneşin altında her şey, kendisinin bir başka hali gibi görünüyordu. Pervanenin sesi bile kavruluyordu sıcaktan, buhara dönen hintyağının kokusunu alıyordum.

Ilık bir rüzgâr yakaladım sonra, onunla birlikte kum tepelerinin üzerinde süzülmeye başladım. Mavi sancaklı bir çadırının üzerinden geçtim, bu Ageyllerin ilk çadırı olmalıydı. Faris'in işaretlediğine kıyasla, çok daha yakında ve çok daha şimaldeydi. Takriben, otuz kilometre kadar böyle devam ettim. Bu süre zarfında sekiz on hurma ağacı, üç Bedevi çadırı ve başıboş birkaç vahşi at haricinde herhangi bir hayat emaresine rastlamadım. Yine de tedbiri elden bırakmayıp gördüğüm bütün çadırların fotoğrafını çektim. En kötü ihtimalle, dönüş yolunda hepsini gizlice tetkik ederim. Tabii hâlâ orada olurlarsa.

Şark-ı şimalide, paslı bir testerenin kızıl dişlerini andıran, kayalık bir vadi uzanıyordu. İngilizler o cihette olabilir düşüncesiyle süratimi azaltıp alçaldım; bir ihtimal, kayaların gölgesine kamp kurmuş olabilirlerdi. Mehmâemken ortada kalmaya çalışarak –zira ters bir rüzgârda tepetaklak olmak istemiyordum– vadinin içine daldım. Belki istikbalde işimize yarar düşüncesiyle, birkaç fotoğraf çektim. Bir ara

sağ kanadımın ucu, kayalara sürtecek gibi oldu, son anda toparladım; akabinde, köprü gibi kemer yapmış bir kayanın altından, hiçbir mecburiyetim olmadığı halde, kendi mihverimde üç yüz atmış derece dönerek geçtim. Doğru değildi bu yaptığım biliyorum ama... Hep tecrübe etmek istemiştim. Avazım çıktığı kadar bağırdım. Boğazım ağrıyana kadar kahkahalar attım. Rüzgâr ve biraz da kum vurdu yüzüme. Evet, dedim, her zaman, ama her zaman, bir gün evveline göre daha fazla yaşayabilir insan. Neden olmasın? Daha uzun değil, daha huzurlu değil, daha fazla; belki kısacık ama daha fazla...

Fethi ile Nuri geldi aklıma. Onlar da seferlerinin bir yerinde, tıpkı benim gibi düşünmüşler miydi acaba? Delicesine kahkahalar atmışlar mıydı? Sevinçten bağırmışlar mıydı? Bağırmışlardır tabii, deyip, sanki onları yukarıda bir yerlerde görecekmişim gibi göğe doğru bir asker selamı çaktım. Şimdi tekrar düşündüm de, elbette bağırmışlardır; çünkü bu güzel, vahşi ve belki biraz da iptidaî hissin hiçbir lügatta kelime olarak muadili yok. Başka türlü hareket etmek, riyakârlık olur.

Yükselmeye hazırlanıyordum ki aşağıda, gölgelere karışmış bir akasya ağacı gördüm; altında da köhne bir kuyu... Ancak zemin taşlık olduğundan iniş yapamadım. Gerçi henüz yarım matara su içmiştim ama çölde an gelir bu yarım matara suyun yanımda olup olmamasına göre ölebilir ya da hayatta kalabilirdim. Vadi sona erene kadar takriben bir kilometre daha uçtum. Nihayetinde düz bir zemine inmekte muvaffak oldum.

Uzaktan bakıldığında fark edilmemesi için, Yıldız'ı vadinin ağzındaki mantar şeklindeki kayaya doğru yaklaştırdım; üstüne de Monşer'in ısrarla verdiği kum rengi camouflage *filesini attım. Sonra, ah, dedim, güvercinler, nerdeyse güvercinleri unutacaktım. Apar topar filenin altından geçtim, koltuğun arkasından kafesi çıkarıp yüksek, gölge bir yere astım, içindeki suluğa da mataramdan biraz su doldurdum. Neticede, zavallıların yılanlara yem olmasını ya da sıcaktan ölmesini istemiyorum.*

Öyle sıcak, öyle sıcak ve öyle sıcaktı ki...

Hava...

Hava yani...

Hava cehennem gibiydi, ciğerimdeki nefes bile buhar olup kendiliğinden dışarı çıkıyordu sanki. Katre katre eriyordum. Yüzüme alev alev rüzgâr çarparken hışımla kaşkolümü çekiştirdim, belki serinlerim

ümidiyle birkaç yudum su içtim. Nafile... Mümkün olduğunca gölgede kalmaya itina ederek kuyuya kadar yürüdüm. Vardığımda, kan ter içinde kalmıştım. Başımı eğip tedirginlikle kuyunun içine baktım. Dipte kendi suretimin dalgalandığını görünce sevindim.

Bir kova su çektim; hafif çamurluydu ama içilmeyecek gibi değildi. Oracıkta içebildiğim kadar içtim, mataramı taşana kadar doldurdum. Biraz istirahat edip kuruyemiş ve hurma yedim. Şimdi jurnalimi de bu bahsettiğim kuyunun başında yazıyorum.

Belki bir saat daha otururum. Sonrasında şark istikametinde uçacağım. Şayet o tarafta birkaç gün netice elde edemezsem, bu sefer de şansımı Şam'da, Amman'da ya da daha da cenupta deneyeceğim. O civarda, kime ait olduğu bilinmeyen, büyük harabeler olduğunu duydum. Hem madem arkeologmuş bu adamlar, göreyim bakalım, neler yapıyorlarmış. Kim bilir, belki de hakikaten oradadırlar. En azından rolleri gereği, yıkık dökük birkaç binaya mutlaka ihtiyaçları var.

•

Yarım saat istirahat ettim.
Tekrar yola çıkıyorum.
İstikamet şark.

•

Bütün gün, iki yüz metre irtifada, neredeyse perte de vitesse *olacak kadar yavaş, sabit rejim uçtum. Aşağısı öylesine boştu ki tarassud için dürbün kullanmam icap etmedi. Tabii ara sıra alçalıp zikzaklar çizerek, araziyi çıplak gözle de taradım. Ne bir hurma ağacı ne bir çalılık, etrafta kumdan başka bir şey görmedim. Hayat elini ayağını, topyekûn buralardan çekmiş sanki. Koskoca çölde, bir deve leşi bile yok. Bitki, hayvan, insan, dost ya da düşman, ölüm ve hatta zaman, hiçbiri burada mevcut değil. Burada sadece kum, kum ve daha fazla kum var. Nasıl anlatsam... Bir tayyarenin içinde olmasam, imkânı yok ilerlediğimi anlayamam. Biteviye aynı yerin üzerinde dolanıyor gibiyim.*

Hava kızıla çalarken ilk gördüğüm düzlüğe indim. Acil bir vaziyette beni yavaşlatacağını düşündüğümden, bu sefer camouflage *filesini kullanmadım. Tayyarenin üzerinden çekip alması rahat iki*

üç dakika sürüyor. File varken, o şekilde kalkayım desem, bambaşka dert... Pervaneye dolandığı gibi alaşağı eder tayyareyi.

Yanımda getirdiğim baharatlı unu, biraz suyla karıştırıp iki avuç kadar yedim. Kıvamı çamur gibi oldu ancak lezzetli sayılır, epey de tok tutuyor. Akabinde oturdum, ay ışığında bunları yazıyorum. Uzaklardan bazı uğultular geliyor. Hayvan sesi desem değil, insan sesi desem değil, pek acayip... Yerimi belli eder diye ateş de yakamıyorum; inşallah gece çakallar basmaz. Hoş, eşkıyayla müsademeye girmektense, çakalların basmasını tercih ederim. Yapacak bir şey yok, en güzeli bir an evvel uyumak.

Kanadın altına, mezar gibi uzunca bir çukur kazıp battaniyeyle içine girdim. Bir elimde defter, bir elimde silah, gözlerimi kapadım. Uyuyayım diyorum, uyuyamıyorum. Kanadın kenarından görebildiğim kadarıyla yıldızları seyrediyorum; dübbüekber, dübbüasgar, ikisi de koca pençelerini çıkarmış, ağır ağır dönüyor tepemde. Serin bir rüzgâr geçiyor üstümden, çukuruma kum doluyor. Öksürüyorum. Sonra yine o boğuk uğultuları duyuyorum, varsa eğer, hiçliğin sesi böyle bir şey olmalı. Sen geliyorsun aklıma sonra aniden, ne hiçlik kalıyor geriye, ne de başka bir ses... Muhtemelen uyuyorsunuzdur şimdi Yurdanur, sıcacıktır ev.

Sizi düşünürken ben de uyumuşum.

Ancak...

Boynumun yanında ıslak, kaygan bir şeyin hareket etmesiyle, yattığım yerden fırlayıverdim. Yılan sandım, değilmiş. Kertenkele ile balık arası, garabet bir hayvan geçti önümden. O da benden korktu zannedersem, tısladı kaçtı, kumların içine daldı. Çakmağın alevinde çukurun sağını solunu kolaçan ettim, neyse ki başka hayvan mayvan yok. Battaniyeme sımsıkı sarındım, tekrar yattım bakalım.

Kıymetli pederimin de hep söylediği gibi,

Sabah ola hayrola!

74

Şevket Kemal

Bir çölün ortasında, kuma kazdığım bir çukurun içinde uyuyor olsaydım, acaba ben neler düşünürdüm? Ne adını anacak bir Yurdanur var hayatımda ne de saçma sapan inanacağım bir dava. Dava da ne kasvetli, ne kasıntı bir kelime yahu bu arada, kimine göre de pek ciddi... Bayramın ilk günü takımını giymiş de yakasında boynu kırık bir karanfille kerhanenin kapısında bekliyormuş gibi ciddi... Her ne haltsa, yok bende onlardan. Sanırım ben aslında, insanların yaşadığı maceralardan çok, o insanların o maceralar karşısında hissettikleri, hissedebildikleri heyecanı seviyorum. Sevmek mi!? Kıskanıyorum ulan, kıskanıyorum. Sabah kahvaltıda kumdan heykel yiyip, öğlen buzdolabı köpüğü kemiriyorum; bazen öyle anlamsız, bazen öyle siktiriboktan ve biraz da kurumuş kabuk gibi hissediyorum kendimi.

O nedenle,

Yaşa be Şevket Kemal Enişte!

Tarihin içinde bir yerlerde de olsa, iyi yaşa, güzel yaşa, hep yaşa...

25. Gözleri Sürmeli, Bir Tuhaf Sergüzeşt

29 Nisan 1914

Geceyi sağ salim geçirdim; hatta çukurun içinde, umduğumdan daha rahat uyuduğumu bile söyleyebilirim. Güvercinler desem, onların da keyfi yerinde. İkisine de ekmek ve su verdim, ardından kendi karnımı doyurdum. Zannedersem yarım saate yola çıkarım, şark istikametinde devam edeceğim. Haritama göre Ageyllerin çadırı da o civarda olacak.

•

Bahsettiğim güzergâh boyunca zikzaklar çizerek, yine alçak irtifada seyrettim. Hafifçe şimale manevra yaptım. Bu sefer kumun yanı sıra, rengi maiye meyyal bazı kayalıklar gördüm; ancak yine de herhangi bir hayat emaresine rastlamadım.

Ageyllerin çadırı da ortada yok. Off... Aldım başıma belayı, güya orada olacaklardı. Ya pusulam bozuldu, ki zannetmiyorum, ya da adamların başına bir iş geldi. Ya da... Ya da Faris çadırın yerini yanlış işaretledi. En kuvvetlisi üçüncü ihtimal. İşin kötüsü, adamlar nasılsa ordadır diye, bir matara suyu lıkır lıkır içtim. Tedbiri elden bırakmamalıydım, büyük hata ettim.

Velhasıl bugün çölde sadece İngilizleri değil, Ageylleri de aradım. Bir de içecek su elbette... Tek matarayla kalmayı göze alamadım. Bir ara aşağıda, hurma ağaçlarıyla çevrili, masmavi bir göl gördüm. Sevinçle vahaya doğru alçalmaya başladım. Yere belki on metre kalmıştı ki az evvel gözümün önünde duran ağaçlar, toz olup kuma döndü. Dakikalardır bir seraba, ya da frenklerin tabiriyle fata morganaya, baktığımı ancak o vakit idrak edebildim. Sonrasında yine aynı minvalde, kuleleri göğe doğru uzayan şehirler, altın kubbeli saraylar, bahçelerinde şırıl şırıl süs havuzları olan kervansaraylar gördüm; denizdeyken de böyle çok tesadüf ederdik. Hiç varılamayan adalarmış, havada yüzen gemilermiş, suda yürüyen insanlarmış, hepsine doymuştuk.

Gördüklerimden pek çoğunun optik bir ilüzyondan ibaret olduğunu bilsem de her serapta, ne olur ne olmaz diyerek, alçaldım. Nihaye-

tinde çok da yanlış düşünmemişim, bu inişlerimin birinde, hakikaten bir vahaya denk geldim. Vahadaki su, dün bulduğum kuyununki gibi çamurlu da değildi üstelik; bilakis, Kırkçeşme'nin suyu kadar berrak ve bir o kadar da lezizdi. Mataraları doldurup ağaçların altında bir cigara içtikten sonra havalandım.

Vaktimin çoğu, uzaktan harabeye benzettiğim yerlere inip kalkmakla geçti. Ancak bu yerlerin ekseriyeti, rüzgârın delik deşik ettiği kaya sütunlarından ibaretti. Etraflarında ne bir at izi, ne deve izi, hiçbiri yoktu. Sadece, terk edilmiş bir kamp yerinde, birkaç çakal izine rastladım o kadar. Saatlerce böyle izsiz, yolsuz dolandım.

Artık güneş ardımda iyice alçalmış, tayyarenin uzayan gölgesi, kum tepelerinin sırtında yılan gibi kıvrılmaya başlamıştı. Mataralarım doluydu, güvercinlerim sıhhatliydi, benzinimin de ancak üçte birini harcamıştım. Hülâsa, keyfim yerindeydi. Nasıl olmasın? Gökyüzünden dürbünle çölü izliyor, arada fotoğraf çekiyor, bir yandan da fındık fıstık yiyordum. İşte o sırada ufukta, bir toz bulutunun içinde, kemerleri ve yıkılmış sütunlarıyla, muazzam bir harabe zuhur etti. Suyun dibindeymiş gibi ağır ağır dalgalanıyordu, ilerisindeki tepede de galiba küçük bir kale vardı. Belki yine serap görüyordum, bir türlü emin olamadım. Tabii yine de tedbiri elden bırakmayıp, orada hakikaten bir harabe varmış gibi hareket ettim. Şayet, dedim, ben bir arkeolog yahut da arkeolog rolü yapan bir casus olsaydım, ve de çölün ortasında bu koca harabeyi görseydim, mutlaka orada olurdum. O sütunların arasında dolanırken birileri beni görsün isterdim.

İşte o vakit, belki İngilizler de tıpkı benim gibi düşünmüştür, diyerek, mümkünatınca alçaldım ve de süratimi son haddine kadar artırdım. Yer ile aramdaki mesafe yirmi metre kadardı. Tayyarenin kanatları çatırdıyor, lövye zangır zangır titriyor, gözlüğümün camına irili ufaklı kum taneleri çarpıyordu. Ondan ötesi toz, ter ve çamur... Bir de tepeler... vın, vın, vın... ölüm gibi uğulduyordu yanımdan geçerken. Bir müddet bu şekilde, alçak irtifada, yalpa vura vura uçtum. Hedefime üç dört kilometre kala, miğfer gibi sivri bir kayanın arkasında yere indim.

İner inmez camouflage *filesini tayyarenin üstüne örttüm. Sıra, araziye hâkim yüksek bir tepe bulmaya geldi. Birkaç yüz metre ilerdeki dik yamacı gözüme kestirip tırmanmaya başladım. Adım attıkça ayaklarım kuma batıyor, bastığım yerde girdap misali oyuklar açılıyordu. Muvazenemi kaybedecek gibi olsam da azimle tırmanıyordum. Bazan altımdaki kum birden aşağı kayıveriyor, beni de beraberinde*

götürüyordu. Avuçlarım kum içinde, belki yarım saat böyle debelendim; neticede, ama çapraz yürüyerek, ama emekleyerek, zirveye ulaştım.

Neyse ki tepenin sırtında yürümek kolaydı, belli belirsiz bir eğimle, hafifçe şarka doğru yükseliyordu. Sırt boyunca, yedi yüz, sekiz yüz metre daha yürüdüm. Artık harabeleri sarih şekilde karşımda görebiliyordum. Kemerleri ve sıra sıra sütunlarıyla, viran olmuş Yunan ya da Roma şehirlerinden birisi gibi görünüyordu. Gerçi ben Paris'te Madeleine Kilisesi'ni gördüğümde, onun da Romalılardan kaldığını zannetmiştim. Velhasıl konunun mütehassısı değilim; daha evvel adını hiç duymadığım bir medeniyete de ait olabilir.

Yüzükoyun yere yattım. Monşer'in verdiği dürbünlü gözlüğü takıp mesafe tayini yaptım; harabenin başladığı kırık sütunlar, tam bin yüz otuz iki metre uzağımdaydı. Bu sütunların gerisinde de başka kemerler, başka sütunlar, büyükçe bir amfitiyatro ve mabet olduğunu tahmin ettiğim birkaç taş bina uzanıyordu. Harabe, neredeyse bir kilometre boyunca böyle devam ediyordu. Tam kimse yok diye umutsuzluğa kapılıyordum ki, tâ diğer uçtaki duvarların ardında, Bedevilerin kurduklarına hiç benzemeyen o bez çadırları gördüm; daha çok bizim sıhhiye çadırlarına benziyorlardı.

Zannedersem İngilizleri buldum.

Hem de daha ikinci günümde!

İngilizleri buldum!

Aslında burdan çadırların fotoğrafını çeksem kâfi. Hatta fotoğrafı da geçtim, kampın yerini haritada işaretleyip bizimkilere güvercin uçursam, o da kâfi. Ancak, ya bu arada adamların başka yere gideceği tutarsa? Yolladığım güvercin göle varacak da, bizimkiler harekete geçecek de, gelecek de... Hayır hayır, olmaz. Hem belki İngilizlere bile ait değil o çadırlar. Evvela vaziyetten emin olmalıyım.

Tepede biraz geriye çekildim.

Hava kararana kadar bekleyeceğim.

•

Zifiri bir karanlık çöktü çöle.

Ay'ın o solgun, incecik hilalini yuttu.

Gökyüzünde sadece Şimal Yıldızı'nın soluk ziyası kaldı.

Birkaç ateş yandı çadırların olduğu tarafta.

Hafif bir rüzgâr çıktı.

Gitme vakti.

Gün gelir de yazdıklarımı okuyabilir misin bilmiyorum Yurdanur ama itirafımdır: Ben buraya ne yazdıysam, günün birinde senin okuyacağını düşünerek yazdım ve de yazıyorum. Bir de şunu bilmeni isterim ki, seni hep çok sevdim, çok seviyorum. İkinizi de çok seviyorum. Eğer şu anda yanındaysa, Makbule'yi benim yerime defalarca öp.

Yola çıkıyorum.

Hakkınızı helal edin.

•

Allah'ım büyük badire atlattım!

Ölüyordum!

•

Kafamı toparlayıp kendime gelmem birkaç saatimi aldı. Düşündükçe hâlâ ellerim titriyor. ~~Şimdi yaşad~~ ~~Başımdan geçenleri~~ Şimdi yaşadıklarımı, sanki bir başkasının başından geçmiş gibi, sükûnet içinde anlatmaya çalışacağım. Hâlâ ellerim titriyor, yazmıştım bunu, biliyorum, ama hâlâ ellerim titriyor. Kampı tepeden tarassud ettim, havanın kararmasını bekledim, aşağı indim, evet, aşağı indim. Oradan itibaren, aşağı indiğim yerden itibaren, tane tane yazacağım. Aşağı indim, ellerim titriyor, bunu daha sonra anlatacağım, evet, aşağı indim.

•

Bir saat oldu.

Bir saat geçmiş.

Manasız, saçma sapan cümleler kurmuşum.

Baştan yazıyorum.

Belki vakit kaybı olacak, bilmiyorum.

Yazmam lazım.

•

Kampı bir müddet daha tarassud ettikten sonra, dürbünümü boynuma asıp temkinli bir şekilde aşağıdaki düzlüğe indim. Hattı bâlâya düşerim korkusuyla, çoğu yerde eğilerek yürüdüm, tepelerin etrafından

dolandım, kayadan kayaya, çalıdan çalıya, ağır ağır, sabırla yol aldım. En baştaki yıkılmış duvara varınca durdum, biraz etrafı dinledim, hiç ses yoktu; rüzgâr bile esmiyordu. Bir de duvar demişken, devasa kesme taşlardan imal, dört ya da beş metre yüksekliğinde, kale duvarı gibi bir duvardı. Seksen, belki de doksan metre uzayıp gidiyordu. Üstündeki geniş pencerelere ve içerisi olarak düşündüğüm taraftaki muntazam sütunlara bakacak olursam, muhtemelen eskiden bir mabet ya da bir çeşit saray olmalıydı. Duvar boyunca ses çıkarmadan yürüdüm, nihayetinde boş bir meydana çıktım. O kısmı sürünerek geçtim. Neyse ki devamında tekrar yüksek sütunlar başladı. Velhasıl böyle böyle, amfitiyatroya kadar geldim; tepeden baktığımda çok anlamamıştım, epey büyüktü tiyatro, içine bin kişi rahat sığardı. Kim bilir eskiden neler yaşandı burada, diye düşündüm sahnenin kenarından geçerken. Piyesler, merasimler, belki de dövüşler... Bir anlığına, binlerce senenin ötesinden gelen alkışları duyar gibi oldum, içine kahkahalar ve çığlıklar karıştı. Sonra sustular; artık benim de bir parçası olduğum, koyu bir ıssızlığın içinde kayboldular. Gökte tek yıldız parladı, ötesi karanlık... İçimde bir kalp çarpıp durdu duvarlara, süzülür gibi geçtim kumun üstünden, bir adım diğerinin, diğerinin ve yine diğerinin önüne geldi, iki tarafımdan yüksek sütunlar aktı, uzadı yol, bir sütun daha geçtim, bir sütun daha geçtim, ben, ben değildim de, gece vakti çölün kaybettiği rüzgârdım sanki.

Artık develerin huzursuz nefes alıp verişlerini duyacak kadar kampa yaklaşmıştım. Yan devrilmiş bir sütunun arkasına eğilip saklandım. Kafamı kaldırıp etrafa baktım; ilerdeki kemere, bir ateşin titrek ziyası vuruyordu. Onun yanındaki cılız palmiyenin altında da, yan yana bağlanmış birkaç hecin devesiyle birkaç at vardı. Ordan geçersem hayvanları ürktürüm diye, diğer taraftan gitmeye karar verdim. Kemerin epeyce açığından dolanarak, takriben iki yüz metre uzağa, ateşi görebileceğim bir yere mevzilendim. Dürbünümü çıkardım: Ateşin başında dört kişi bir şeyler konuşuyordu. Çadırlar da en fazla yedi sekiz metre arkalarındaydı. Adamlardan üçü koyu kırmızı pelerin ve kefiye takmıştı, miralayın bahsettiği şu Hoveytat Kabilesi'nden olmalıydılar; muhtemelen İngilizlere rehberlik ediyorlardı. Bedevilerden ikisinin sırtı bana dönüktü, üçüncüsü biraz daha yan oturuyordu; hafifçe profilden görüyordum, burnu atmaca gagası gibi aşağı kıvrık, sakalıysa uzun ve sivriydi. Dördüncü adam, ayakta, ateşin biraz gerisindeydi; baştan aşağı kum rengi giyinmiş, sırtına da Arap usulü siyah bir pelerin atmıştı, ancak açık tenliydi ve yüzü tıraşlıydı. İngiliz miydi, Fransız mıydı

bilmem ama çöldeki hiçbir kabileden olmadığı kesindi. İçlerinden biri öksürünce eğiliverdim. Evet ruhum efendim, evet, tedirgindim. Çok az kaldı, dedim, kendi kendime, şu çadırlara bir bak, sonra savuşup gideceksin. Günün birinde bu geceyi, uzaktan, tebessüm ederek seyredeceksin. Uzak bir hatıra, çok uzak bir hatıra diyeceksin, birilerine anlatacaksın, güleceksin. Yurdanur gülecek, Makbule gülecek, müstakbel oğlun ya da kızın gülecek, belki gelinin ile damadın bile gülecek. Latif bir bahar akşamı ya da bayram sabahı, ağaçların altında, arka bahçede... Şu çadırlara bir git gel, gerisi kolay.

Dürbünümü sallanıp ses çıkarmaması için belimdeki kılıfa taktım. Nefesim çınladı kulağımda, postallarımdan dökülen kum tanelerini duyuyordum. Duvarları kendime siper ederek yavaş yavaş ilerledim. Ayak izim kalmasın diye, bilhassa zeminin sert olduğu yerlere basıyordum. Bir müddet sonra, önünde yedi sekiz büyük sütun bulunan, yüksek duvarlı devasa bir mabede geldim. Mabed, dik bir kum tepesinin kıyısında, her an aşağı yuvarlanıp gidecekmiş gibi görünüyordu; fakat tavanı ve duvarları hâlâ sapasağlamdı. Kendimi binanın dış duvarına yapıştırıp, ki yüksekliği on metre vardı, temkinli şekilde yürüdüm. Her adımda, altımdaki kum bayırdan aşağı kayıyor, tepenin dibinde vahşi hayvanlar gibi titreşen çalıların içinde kayboluyordu. Sadece bastığım yeri düşünüyordum, sadece nefes alıp vermeyi...

Mabedin bittiği yerde, kırık dökük bir başka duvar başladı. Bahsettiğim bu duvar, ilk başta bir adam boyundan yüksekti, fakat ilerledikçe kademeli şekilde alçaldı. Üzerinde yürüdüğüm patika da ziyadesiyle daraldı, biraz daha daralsa sağ tarafımdaki bayırdan aşağı paldır küldür yuvarlanırdım. Sırtımı iyice duvara verdim, bir taraftan da tuğlaların arasındaki girintilere tutunuyordum. Bir müddet sonra, arkasına gizlendiğim duvarın boyu, neredeyse bir metreye düştü; eğildim, kumlara bata çıka, emekleye emekleye devam ettim. Bir ara geldiğim yeri anlayabilmek için kafamı kaldırıp baktım, ateşin başındaki adamların tam hizasındaydım. Aramızda sadece birkaç sıra viran olmuş duvar ve geniş bir taş kemer vardı. O sırada açık tenli adam, benim bulunduğum tarafa bakarak "Who's there?" diye bağırdı. Bedevilerden biri de, elindeki çakaralmazdan baston gibi destek alarak ayağa kalktı.

Ne olmuştu? Gürültü mü yapmıştım? Yoksa beni mi görmüşlerdi? Ne yapacağımı, nasıl hareket edeceğimi şaşırıverdim, şaşırırken de telaş içinde sevindim: Adam İngilizce konuşmuştu, doğru yerdeydim!

Duvarın dibinde yere yattım. Mümkün mertebe ses çıkarmadan, hatta nefes bile almadan, aksi istikamette sürünmeye başladım. Kalbim kulaklarımın içinde gümbürdüyordu. Ve dizlerim... Ve ellerim... Hiçbirini hissetmiyordum. Bayılmış da bir uçurumdan aşağı düşüyordum sanki.

"I said, who's there!" diye tekrar bağırdı adam.

Adımlar hızlandı.

Ben de hızlandım.

Bir, iki, hayır üç farklı istikametten geliyorlardı. Patır patır patır, hâlâ zihnimde yankılanıyor sesleri, çakaralmaza sürülen merminin sesi, taşın taşa, metalin metale, etin kuma sürtünmesinin, terin, tuzun ve de tozun sesi... Kendimi bayırdan aşağı bırakmayı düşündüm, çalılara kadar kaya kaya inerdim. Tabii arkamda yol gibi iz bırakırdım, sonrasında nereye giderdim, ne olurdu, bilemiyorum. Muhtemelen bulurlardı beni. Derken seni düşündüm ruhum; vaktiyle bir rüyama melek kılığında girmiştin, nedense o halin geldi aklıma. İdama giden vakur mahkûmlar gibi gülümsedim ve sahiden seni görecekmişim gibi kafamı yukarı kaldırdım. O an belki seni göremedim Yurdanur ama, kurtuluşumu gördüm: Mabedin dümdüz ve yüksek dediğim duvarında, ancak bir elin gireceği ebatta sıra sıra çatlaklar, delikler vardı.

"Check the bushes!" diye bağırdı epey uzakta bir başka adam.

Birileri, daha uzaktan Arapça bir şeyler söyledi.

Dört, beş, sekiz, on, kim bilir kaç kişiydiler.

Her yerde ama her yerdeydiler.

Patır patır patır patır –akabinde bir koyu sükûnet, yılan gibi sessiz, sinsi...

Sonrasında yine sesler, yine adımlar..

Patır patır patır...

Öyle bir meyusiyet çöktü ki omzuma, öyle kabullendim ki kıskıvrak yakalanmayı... Madem bitiyor her şey, en azından güzel bitsin, diye geçirdim içimden. İnanır mısın Yurdanur, ancak, hiçbir kurtuluş ümidimin kalmadığına inanınca, harekete geçebildim. Ne olacaksa olacaktı artık. Nefesimi tutup ayağa kalktım, bir elimle duvarın ortasındaki deliğe tutundum. Az evvel arkasına gizlendiğim duvarın etrafına birkaç gölge toplanıp dağıldı. Bir tanesi yirmi, yirmi beş metre kadar uzağımdan geçti, pantolon giymişti, elinde gaz lambasıyla, hiç sağa sola bakmadan, doğruca tepeden aşağı çalılara doğru indi. Peşinden siyah pelerinli biri daha koşturdu, zannedersem şu ateşin başındaki İngilizdi. Çalılardan dönerken büyük ihtimalle beni göreceklerdi. Hiç

vakit kaybetmeden yukarı tırmanmalıydım. Postalımın ucunu iki taşın arasındaki çatlağa sokup kendimi bütün kuvvetimle yukarı ittim ve bir üstteki deliğe tutundum. Gözüme biraz kum kaçtı. Her an beni görüp ateş etmelerini bekleyerek birkaç delik daha tırmandım. Bir gümbürtü ya da ciğerimde bir dağlanma ya da sırtımda bir acı... Hiçbiri olmadı. Mabedin tepesine varmak üzereydim, varıyordum. Bir yandan gürültü yapmamaya çalışıyor, bir yandan da ayağımı sokacak delik arıyordum. Dal çıtırtıları geliyordu aşağıdan, belki bir ayak, belki bir dipçik, ezip geçiyordu çalıları.

İçlerinden biri "It must be your fucking jerboa Sayyid!" *diye bağırdı.*

Bir başkası alay eder gibi güldü.

"No, no, it must be your horny mama!"

Bu sefer diğeri kahkaha attı.

Sayyid kimse artık, muhtemelen İngilizce bilmiyordu.

Adamların kahkaha attığını duyunca, gayriihtiyari de olsa rahatladım. Demek ki o kadar da ciddiye aldıkları bir vaziyet yoktu. Sol tarafımdaki kırık tuğlayı da o vakit fark ettim. Zor da olsa, ayağımı duvardaki deliğe atıp en üstteki çıkıntıya tutunuverdim ve tek nefeste kendimi binanın tepesine çektim. Gaz lambalı adamlar, beş on dakika daha çalıları ve sağı solu aradıktan sonra tekrar yukarı çıktı; söylene söylene harabenin farklı köşelerine dağıldılar. Bir kısmı da ateşin başına geri döndü; tekrar yerlerine oturdular.

Kırmızı pelerinli Bedevilerden biri, iptidaî bir cümbüşe benzeyen ama cümbüşe göre epeyce küçük bir müzik aleti çıkarıp yarım saat kadar şarkı söyledi. Sırtüstü uzandım. Bilmediğim bir medeniyetin, bilmediğim bir tanrı için inşa ettiği mabedinin çatısında, daha evvel hiç duymadığım şarkılar dinledim. Ellerim başımın altında, Şimal Yıldızı'na daldı gözlerim; bu karanlığın, bu tozun toprağın, mütemmim bir cüzü gibi bekledim. Korkmuş muydum yoksa mutlu muydum, hâlâ emin değilim.

Orada böyle üç saat geçirdim. Kâh şarkı söylediler, kâh konuştular, kâh kahkahalarla güldüler. Nihayetinde cümbüş bitti, şenlik dağıldı. Kamp ateşinin başında sadece bir Bedevi kaldı; çelimsiz, zayıf bir adamdı, kesesini çıkarıp tütün sarmaya başladı. Diğerleri de zannedersem çadırlarına gitti. Gidenler uykuya dalsın diye biraz daha zaman geçirdim, sonra sessizce aşağı indim. Birkaç saat evvel arkasına gizlendiğim yıkılmış duvara doğru ilerledim. Duvarın alçaldığı yere vardığımda, adam cigarasından derin nefesler çekerek ateşi izliyordu.

Başını biraz öne eğmişti, bir yandan da bir şeyler arıyor gibiydi; durdu, cigarasını söndürdü, etrafına bakındı, hafif ama tiz bir ıslık çaldı. Fareye benzeyen, zıpır zıpır bir hayvan fırladı geldi kumların arasından. Avuç içi kadar, ufacık bir şeydi, kuşlarınki gibi incecik bacakları vardı. Tuhaf bir mahluktu vesselam. Adam, cebinden küçük bir parça ekmek çıkarıp havaya attı. Hayvancağız ekmeği tek zıplayışta, daha yere düşmeden kaptı.

Dostça güldü adam.

Bu hareketi Makbule görse, o da böyle gülerdi.

Hayvan iki defa daha olduğu yerde zıplayıp takla attı.

Çok oyuncuydu ve de çok açtı.

Eğilerek yoluma devam ettim. Duvar tekrar yükseldi, şimdi ya duvar boyunca dışardan yürüyecektim ya da iç tarafa geçip oradaki sütunları takip edecektim. O Bedevi de beni görmezdi, hayvanla meşguldü zaten. Ancak yine de göze alamadım, dışardan gitmeye karar verdim. Elbette ilerde duvarın yıkıldığı başka yerler vardır, dedim, ordan tekrar içeri girerdim. Kırk, elli, altmış metre gittim fakat olmadı. O dış duvar, Çin Seddi gibi uzadıkça uzadı, bir türlü diğer tarafa geçemedim; bitene kadar yürüyüp köşesinden döndüm, orda bir başka delik buldum, öyle içeri girebildim. Velhasıl, ahmak gibi lüzumsuz yere yolumu uzattım.

Harabenin o uzak kısmı, büyükçe bir kemerden ve sadece duvarları kalmış iki küçük binadan ibaretti. Tam iç taraftaki sütunlara doğru yürüyordum ki, bir öksürük duydum. Bomba patlamış gibi kendimi yere attım. Birkaç karanlık gölge, kamp tarafından üstüme doğru geliyordu, birinin elinde cigara vardı. Neyse ki beni fark etmemişlerdi, hızla sütunlara doğru sürünmeye başladım. Sütunun arkasına varır varmaz silahımı çıkarıp emniyetini açtım. Adamlar yaklaştıkça yaklaştı, üç kişiydiler; dört ya da beş sütun ötemde –takriben on metre– biraz durup beklediler. Bir kibrit yandı söndü karanlıkta, aynı adam tekrar öksürdü, Arapça bir şeyler konuştular, ardından, küçük binaların olduğu istikamete doğru uzaklaştılar. Muhtemelen devriye atıyorlardı.

Her nasılsa bunu da kazasız belasız atlatmıştım ancak... Ancak ne ileri, ne geri, hiçbir yere kıpırdayamadım. Şunların hepsi bir rüya olsa da uyanıversem istedim. Bir bakmışım evdeymişim, yok, hatta telgraf makinasının başındaymışım. Utandım kendimden, hani ya ölümdü muhaberat benim için? Hâlâ ölüm! Orda durmadın, burda da durmayacaksın, diye tekrarladım içimden, durursan yakalanırsın, durursan yakalanırsın, durursan yakalanırsın... Şu çadırlara bir git gel, bak,

gerisi kolay. İçimden bu lafları tekrarlaya tekrarlaya, dirseklerimi yaka yaka yerde süründüm, çadırlara beş altı metre kala bir duvarın kuytusunda duruverdim; karşımda, iki siyah at ve arkası branda kaplı, kum rengi bir camion *duruyordu. Şansıma etrafta kimsecikler yoktu, hayvanlar da pek ses çıkarmadı, usulca yaklaştım.* Camion'un *önündeki manivela, pirinç kaplamaydı, motor kapağında paslı harflerle Thornycroft yazıyordu. Buna benzer vesâite daha evvel Bristol'de rastlamıştım. Koca* camion'u *tâ İngiltere'den çölün ortasına kadar getirdiklerine göre, bu herifler çok acayip işler peşinde olmalıydı.*

Yan taraftan ağır ağır kampa sokuldum. Kamp, birkaç metre arayla kurulmuş, beş çadırdan ibaretti; dördü, ikişerli şekilde karşılıklı kurulmuştu, hiçbirinin lambası yanmıyordu, hatta birinden hafif bir horultu geliyordu. Beşinci çadır ise bu dört çadırın birkaç metre ötesindeydi, diğerlerine kıyasen daha büyük ve daha koyu renkliydi, hâlâ lambası yanıyordu. Evvela onu tetkik etmeye karar verdim. Bir karargâh ya da depo olma ihtimali çok yüksekti. Kenardan uzanıp baktım; ön tarafta, koyu renk giyinmiş pantolonlu bir adam cigara içiyordu. Birkaç saat evvel, çalıların arasında beni arayanlardan biri de oydu sanırım. Cigarası bitince çadıra girdi, ben de aynı çadırın arkasına geçip eğildim. Burda, üstleri yelken beziyle örtülmüş iki sandık vardı. Birisi ağzına kadar kazmalarla, küreklerle, diğeri de yine aynı şekilde, halatlarla ve sair alet edevatla doluydu.

Kulağımı çadıra yanaştırıp bir müddet içeriyi dinledim. Kimse kimseyle konuşmuyordu, adam orda tek başına olmalıydı. Tabii işimi şansa bırakmadım, bıçağımla çadırın duvarına ince bir kesik attım. Artık adamı görebiliyordum; küçük, yuvarlak bir sehpanın önüne oturmuş, gaz lambasının ziyasında cigarasını içerek gazete okuyordu. Arkası bana dönüktü.

Bekledim.

Adam okudu da okudu.

Biraz daha bekledim.

Adam biraz daha okudu.

Çayını içti, bir cigara daha yaktı.

Daha ne kadar oturacaktı orda bu herif?

Arada yine o öksürüğü duydum, peşinden birkaç gölge geçti gitti.

Zannedersem bu şekilde, bir saatten fazla zaman geçirdim.

Nihayet herifçioğlu gazetesini katlayıp sehpaya bıraktı. Dudağının arasına bir cigara daha koyup hımbıl adımlarla çadırdan dışarı

çıktı. Bir tane de dışarda içecekti şerefsiz. Çakmağının sesini duyar duymaz, çadırın köşesini, içinden sürünerek diğer tarafına geçebileceğim ebatta kestim. Nefesimi tutup içeri süzüldüm; adamın karartısı, çadırın kapısındaki keten perdede dalgalanıyordu. Cigarasından bir nefes çekti, bıçağım hâlâ elimdeydi, sapını sımsıkı kavramıştım, olur ya içeri tekrar girerse, üstüne çullanacaktım, artık yapacak bir şey yoktu. O sırada, perdedeki karartı küçülüp soldu. Adam başka bir yere mi gitmişti, yoksa sadece görüş alanımdan mı çıkmıştı, bilemiyorum.

Yine de derin bir oh çekip parmak uçlarımda ayağa kalktım. Sehpanın üstünde, gazeteden, kül tablasından ve porselen çay bardağından başka bir eşya yoktu. Hiçbirine dokunmadan yanlarından geçtim. Çadırın ortasındaki kalın direkte, Arap vilayetlerini gösteren büyük bir harita asılıydı. Humus'un şarkında, Şam'ın ve Amman'ın cenubunda bazı yerler kırmızıyla işaretlenmişti. Hızlıca bulunduğumuz yere baktım, orası da kırmızı kalemle yuvarlak içine alınmıştı, ortasında "Palmyra" yazıyordu. Daha evvel hiç duymamıştım bu ismi. Haritayı yanıma alsam mı, diye düşündüm, ancak vazgeçtim. Hem çok ses çıkartırdı hem de çok büyüktü. Hiç zaman kaybetmeden sağdaki büyük masaya göz attım. Masanın üstü, rulo halinde başka haritalarla, boy boy cetvellerle, pergellerle ve onlarca kalın ciltli kitapla doluydu. Mesopotamian Archaeology, A History of Sumer and Akkad, Amurath to Amurath, Child of Storm... *Aklımda kalan isimler bunlar; anladığım kadarıyla ekseriyeti arkeolojiyle ilgili kitaplardı. Masanın altındaki küçük çekmeceye takıldı gözüm, sessizce açtım. Çekmecenin içinde bir cep saati, bir pusula, deri kaplı iki defter, nereden gönderildiği belli olmayan sekiz on mektup ve katlanmış bazı mecmua sahifeleri vardı. Pusula ile cep saati hariç her şeyi aldım ve geldiğim gibi çadırdan dışarı çıktım; kestiğim kısmı mümkünatınca gizledim. İmkânı yok ilk bakışta göremezlerdi, fark ettiklerinde ise ben çoktan Humus'a varmış olurdum.*

Harekete geçmeden evvel etrafı dinledim, çadıra biri girdi. Delikten içeri baktım; az evvel gazete okuyan herifti, sehpanın başında ayakta durmuş, bardağına çay dolduruyordu. Peki acaba şu devriye atanlar neredeydi? O öksürük sesini bekledim, bir türlü duyamadım. Öksürmeyeceği tutmuştu adamın. Eğile eğile sütunlara gittim.

Bu sefer tâ duvarın dışından yolumu uzatmayacaktım, kamp ateşinin ilerisinden geçtim mi, tayyareye kadar yolum açıktı. Bitmişti nihayet, hafiflemiştim. Bir sütundan diğerine, bir sütundan diğeri-

ne... esip gidiyordum işte; ateşe varmak üzereyken önümden fare gibi küçük bir şey geçti. "Yahu bu, şu acayip hayvan değil miydi?" demeye kalmadan, kırmızı pelerinli Bedevi ile burun buruna geldik. Mavzerini sütuna dayamış, üstünü başını düzeltiyordu. Herhalde hâcetini görmeye gelmişti. Beni fark eder etmez, silahına davrandı, ancak o daha yetişemeden, fişekliğinden tuttuğum gibi yere devirdim. Çevikti, düştüğü gibi ayaklandı, hâlâ silahına koşuyordu. Üstüne atladım, sol dirseğimi boynuna dayayıp, vücudumun bütün ağırlığını öne vererek adamı bu sefer de tam arkasındaki sütuna çarptım. Adam diyorum da, lafın gelişi öyle söylüyorum, on altısında ya vardı ya yoktu oğlan; uzaktan öyle sakallı görünce daha yaşlı olduğunu zannetmiştim. Dirseğimi biraz daha boğazına bastırdım, kıtırt etti, içinde bir yer ezildi, bağırmasın diye ağzını kapattım. Tüm kuvvetiyle elimi ısırdı, Allah'tan elimde eldiven vardı. Sus, dedim. Susmayacaktı biliyorum, olsun, sus, dedim. Karnıma alttan bir yumruk yedim, boğazına bastırmama aldırmıyordu artık. Ben de yediğim yumruğa aldırmadım, aldım bunu, bir daha arkaya çarptım, sırmalı kefiyesi başından düştü, sütuna kan bulaştı. Gözleri kayıp geri geldi, sürmeliydi, sürmeliydi gözleri. Elini arkasına atmaya çalıştı bir ara, hışımla kolunu çektim, yere kara saplı, koca bir cembiye düşürdü. O sırada sağlamından iki yumruk attı sol kulağıma. Neye uğradığımı şaşırdım, ağzını kapattım. Bağırmaya çalıştı, olmadı. Çırpındı. Uzaklardan bir yerden, yine o herifin öksürük sesi geldi. "Sayyid?" dedi birisi, kim nerde demişti, anlamadım. Belimdeki silahın kılıfı çıt etti, açıldı o an. Oğlan bir eliyle kulağıma yumruk üstüne yumruk atıyor, diğer eliyle de Lugerimi almaya çalışıyordu. Bir yumruk daha, bir yumruk daha, bir yumruk daha yedim, kulağıma, çeneme, omzuma... İçimde öyle bir hiddet köpürdü ki, belimden almaya çalıştığı, bütün ümitlerini bağladığı pistolü, çektiğim gibi yere fırlattım. Ne yaptığıma mana veremedi. Sus, dedim. Anlıyor muydu beni, bilmiyorum. Sus, dedim. Sen sus, ben de çekip gideyim. Gözleri sürmeliydi, kocaman açtı onları, sus dedim; dili dışarı fırladı. Sus, dedim. Titredi, titredi, titredi... O an fark ettim, iki elimle birden boğazını sıkıyordum zavallının. Sus ulan, dedim, sus gebertirim. Sustu. Yığıldı kaldı yere. Gık bile demedi; ancak, aklımın içinde bir feryat, korkunç bir feryat çınladı. Kendimi ne iyi, ne kötü hissettim. Hakikaten ben mi yaptım bunu diye düşündüm sadece. Böyle mi oluyordu birini öldürünce? Apar topar pistolümü yerden aldım. Vicdan*

* Genellikle Yemen dolaylarında kullanılan, eğri uçlu bir tür hançer.

muhasebesini sonra yapardım, adamlar koşturuyordu patır patır. Etrafa saçılmış defterleri, kâğıtları topladım. Cembiyeyi de belime soktum. Derken az ilerimde, devrilmiş sütunun üstünde, fareye benzeyen o tuhaf hayvanı gördüm. Elinde küçücük bir ekmek parçası, yemeden, hareket etmeden, hatta nefes dahi almadan pürdikkat bana bakıyordu.

Güm!

Karanlıkta bir silah patladı.

On, on beş metre uzağımdaydı.

Sese doğru birkaç el ateş ettim.

Adım sesleri arttı.

Bağırdılar, çağırdılar, küfrettiler.

Çok öfkeli ve çok kalabalıktılar.

Koşmaya başladım.

Zikzaklar çiziyordum.

Birkaç silah daha patladı ardımdan.

Bir kurşun kulağımın dibinden vınlayıp yanımdaki sütuna isabet etti.

Bin senelik taş parçaları yağdı üstüme.

Atlar kişnedi, develer böğürdü.

Kemer, dedim, kemere koşmalıyım.

Atlar da develer de ordaydı.

Nefes nefese yanlarına vardım.

En baştaki atın ipini çözdüm, akabinde eyerine atladım. Yine bir silah patladı. Altımdaki at, can havliyle fişek gibi öne fırladı, güçbela zapt ettim hayvanı, az kalsın üzerinden düşüyordum. Hemen yanımdaki hecin devesi acı içinde bağırdı, hörgücünden vurulmuştu zavallı. Korkudan deli gibi çırpınıyor, ipini koparmaya çalışıyordu, hâlâ kulaklarımda sesi... Belki hâlâ oradayımdır, bu sebeple duyuyorumdur hayvancağızın sesini, bilmiyorum. Gözlerimi kapattıkça kendimi o harabede buluyorum. Sahi, neredeyim ben? Ya da neredeydim, kimdim? Kaçıyordum, evet, kaçışımı anlatıyordum.

Yaprağın fırtınada savrulması gibiydi kaçışım; haşin ve de teslimiyet dolu... Varmışım da yokmuşum, hem fail hem de mağdurmuşum gibi... Ne olacaksa olacaktı artık, bıraktım gitti kendimi. Kemerlerin altından yıldırım gibi geçti benim at, sütunların arasından rüzgâr oldu süzüldü. Gecenin koynunda, ben mi onu sürüyordum, yoksa o mu beni kaçırıyordu, belli değildi. Belli olan tek şey, herkesin peşimde olduğuydu. Atlarla, develerle, dörtnala geliyorlardı.

Harabeden çıkar çıkmaz atımı kumlara sürdüm. Nişan alamasınlar diye karanlıkta bir sağa bir sola koşturuyor, mümkün olduğunca toz kaldırıyordum. Filhakika bir müddet sonra, herifler ateş edemez oldu, ama takibi bırakmadılar. Belli ki tayyareye kadar böyle gidecektik ya da ben öyle gideceğimizi zannediyordum. Elbette zannettiğim gibi olmadı; zira sağ tarafımdan, takriben iki yüz metre kadar uzaktan, bir uğultu yaklaşıyordu. İlk başta tozun toprağın içinde ne olduğunu anlayamadım. Sonra iki kum tepesinin arasından, bir anlığına da olsa, sesin sahibini gördüm. Üstüme son sürat bir camion *geliyordu, önümü kesecekti muhtemelen. Hiçbir işe yaramayacağını bilsem de, iki el o tarafa ateş ettim. Ardından daha da hızlandım.* Camion'la *aramıza, irili ufaklı kum tepeleri ve sivri sivri kayalar girdi, bazıları epeyce yüksekti. Bir görüp, bir kaybediyorduk birbirimizi. Kurtulmak için tek fırsatım buydu muhtemelen, vurdukça vurdum altımdaki hayvanın sırtına. Çatlarcasına koştu zavallı. Fırtınada kuru yaprak misali... Ben onu, o beni sürükledi, arkadakilerle mesafe, açıldıkça açıldı. Atlılar yine yakın sayılırdı ama deveye binenler çok gerilerde kalmıştı. Bir görsen, nal toplattım hepsine Yurdanur.*

Gökte tek yıldız, devirlerin ötesinden, karanlığa inat, umut gibi parladı ve yine aynı hızla ve yine umut gibi söndü; zira sağımdaki tepeler tam o sırada alçaldı. Kemer yapmış bir kayanın altından, camion *tekrar sahneye çıktı, bu sefer arkasında ayakta duran üniformalı bir adam vardı. Adam bir yandan kenara tutunarak muvazenesini temin etmeye çalışıyor, bir yandan da kasanın üstündeki çadır bezini açıyordu; tam nişan alıyordum ki eğiliverdi. Ardından şoför, direksiyonu üzerime kırdı. Koca demir yığını, tıslaya zangırdaya bana döndü. Kafaya koymuşlardı, ezeceklerdi beni. Aramızdaki mesafe otuz, otuz beş metre kadardı. Hayır böyle bitmeyecek, diye geçirdim içimden, tayyare şu tepenin arkasında, kurtulacağım, uçup gideceğim buralardan.*

Bir kumar oynayıp atımı doğruca tepenin dik yamacına çevirdim, hayvan ilk başta kuma gömülür gibi oldu ama yoluna devam etti. Ancak camion, *benim kadar şanslı değildi; arkamdan kumların içine daldı ve kükremeye benzer bir sesle, yamacın kıyısına saplanıp kaldı. Motoru inledikçe, tekerleri daha da derine gömülüyor, her yanı zelzeleye tutulmuş gibi sarsılıyordu. O an, kimse beni mağlup edemezmiş gibi hissettim; hatta geri dönüp* camion'*dakileri öldürmeyi bile düşündüm, punduna getirseler ezeceklerdi beni. Bu muhasebenin ortasında, bir kurşun saplandı beş altı metre öteme, atlılar hâlâ takipteydi, tepede*

açık hedef olmuştum heriflere. Hiç vakit kaybetmeden dörtnala yamaçtan aşağı indim ve diğer tarafa dolandım. İşte karşımdaydı: Yıldız o sivri kayanın hemen arkasında, bütün sükûnetiyle beni bekliyordu.

Ardımda nal sesleri, ardımda küfür, barut ve ölüm, hızlandıkça hızlandım. Kayaya yaklaşınca atımın dizginlerini çektim, huysuz bir kişnemeyle yavaşladı hayvan, o daha durmadan üstünden yere atladım. Nasıl yaptığımı bile anlamamıştım, bir de baktım tayyareye doğru koşuyordum. Varır varmaz camouflage *filesini açmaya çalıştım, fakat olmadı, bir kısmı gitti pervaneye dolandı. Cembiyeyi çekip parça parça ettim fileyi, bir daha da kullanmazdım bu zıkkımı. Apar topar kanadın kenarına çıktım, yarı belime kadar pilot mahalline eğildim, vanayı açıp motora biraz benzin pompaladım. Tekrar ön tarafa koşturdum, pervaneyi iki elimle tutup bütün kuvvetimle çevirdim. İlkinde bir tekledi meret ama ikincide gümbür gümbür çalıştı. O kulak tırmalayan ses, kainatın en güzel şarkısı gibi geldi bana. Tabii bu şarkı, atlıların yaylım ateşiyle sekteye uğradı Zor bela attım kendimi pilot mahalline. Öteden beriden birkaç mermi daha geçti. Gömüldükçe gömüldüm koltuğun içine, motora tam gaz verdim. Bir sol tekerin, bir de sağ tekerin üstünde zıplayıp yaylandı tayyare. Muvazenesi biraz bozuk da olsa hızlanmaya başladı.*

Atlılar artık neredeyse yanımda koşuyordu. Neyse ki şansıma, ekseriyetinin sırtında fi tarihinden kalma çakaralmazlar vardı. Hele ki at üstünde ve karanlıkta nişan almaları, doldurmaları, epey meşakkatliydi. Şansım da bir yere kadardı elbette. O sırada İngilizlerden biri, kanadın arkasından dörtnala tayyarenin dibine kadar sokuldu. Kısacık bir ân, hangimizin kim olduğunu bilmeden – av ile avcı gibi, göz göze geldik adamla. Altındaki at, gümbür gümbür sallanırken, revolverini doğrultup üstüme ateş etti. Cız etti omzum, kurşun sıyırdı geçti. Akabinde ben de ona iki el sıktım. Zannedersem ilk kurşun adamın karnına, ikincisi de maalesef sürdüğü atın bacağına isabet etti; hayvancağız acı içinde kişneyerek şaha kalktı, kalktığı gibi de tökezledi, üstündeki adam yere yuvarlandı. Arkasından gelenler, birbirlerine çarpıp itişerek onların üstünden atladı. Epey vakit kazandım bu hengâmede, adamlarla aramızdaki mesafe açıldıkça açıldı.

Her şeye rağmen güzel hızlanmıştım. Motor o randımanlı, tok sesine kavuşmuş, kuyruğum çoktan havaya kalmıştı. Tekerler de yerle teması kesince, tamam, dedim, oldu bu iş, kurtuldum. Yükseliyordum. Beni takip eden andavallar da, bir işe yaracakmış gibi, hâlâ peşimden

at koşturuyordu. Nasıl gözleri dönmüşse artık, arkamdan ateş bile ettiler. Tabii nafile...

"Aslanım be!" diye bağırdım sevinçle, "Aslanım Yıldız!"

Siperliğe sıkıştırdığım fotoğrafımla göz göze geldim.

O bile bir başka bakıyordu Yurdanur.

Gecenin koynunda süzülüp giderken, bir iki el daha körlemesine ateş ettim aşağı. Toz bulutunun içinden uzak bağrışmalar geldi. Sonra iyice azaldılar, artık çok gerilerde kalmışlardı.

İşte...

İşte tam o anda koptu gürültü.

Ra ta ta ta ta ta!

Mitralyöz tarrakasıydı bu, nerde duysam tanırdım.

Tepenin yamacında yanıp söndü sarı bir alev.

Ra ta ta ta ta ta!

Tayyareyi yalayıp geçti mermiler.

Camion'un *arkasından bana ateş ediyorlardı.*

Az evvel vuramadığım şerefsizdi muhtemelen.

Ra ta ta ta ta ta!

Kanadımda bir delik, iki delik, üç delik...

Ne büyük talih ki son sürat onlardan uzaklaşıyordum.

Ra ta ta ta, ra ta ta ta, ra ta ta ta ta ta ta ta ta ta ta!

Kiriş tellerinden biri koptu o sırada. Keskin bir manevra ile tayyarenin burnunu aşağı verip dik bir kum tepesinin arkasına dalışa geçtim. Öyle ani yapmıştım ki bu hareketi, irtifa dümenim kırılacak zannettim. Kâfi derece alçalınca, tepeyi arkama alıp yavaşladım. Ancak bu sayede heriflerin nokta-i nazarından çıkabildim.

Mitralyöz susuverdi.

Hiçbirinin sesi kalmadı geriye.

Kanadımda birkaç delikle, gayet ucuz atlatmıştım, en azından öyle olduğunu düşünmüştüm; derken, nefesi tıkanmış gibi tekleyiverdi motor, pata pata, pata, pat, sarsıldı, dışarı saçılan hintyağının kokusu geldi burnuma. Pervanenin hemen yanından, incecik, siyah bir duman çıkıyordu. Of ki ne of, çok fena yerden vurulmuştum. Ya alev alırsam, dedim, burda cayır cayır yanarsam? Bir anlığına belimdeki Luger'e kaydı gözlerim, hayır, hayır, diye kendimi telkin ettim, telaşa mahal yok, indireceksin tayyareyi, indireceksin.

Ben bu beylik laflarla kendimi avuturken, arkamdaki güvercinler, patır patır çırpınıyordu kafesin içinde; zira pervaneden çıkan duman,

onları haklı çıkarır gibi iyice koyulaşmıştı. Ne doğru düzgün önümü görebiliyordum ne de nefes alabiliyordum. Öksüre öksüre bir hal oldum, içim dağlanıyor, genzim yanıyordu. Hiç sükûnetimi bozmadan kaşkolümü yüzüme sardım, biraz faydası oldu. Humus istikametine dönüp süratimi azalttım. Şanslıysam eğer, böyle süzüle süzüle bir yerlere inerdim. Hem tayyarenin hâkimiyeti de bende sayılırdı, çakılmıyordum nihayetinde, sadece aşağı süzülüyordum. Velhasıl varacağım yer belliydi, eninde sonunda kendimi çölde bulacaktım. İngilizler de bunu biliyor mudur acaba, diye vehme kapıldım. Hâlâ peşimde olabilirler miydi? Yok yahu... Belki o karanlıkta, tayyareyi vurduklarını bile görmemişti adamlar, kaçıp gittiğimi sanmışlardı. Ancak bir türlü vaziyetten emin olamadım.

En mantıklısı, elimden geldiğince havada kalmaktı, ne kadar uzağa inersem o kadar iyi olacaktı. Öyle yaptım, öyle yapmaya çalıştım, ancak olmadı, acayip bir tıslamanın ardından motorum harlayarak alev aldı. Pervane, bir iki defa daha tıkırdayıp durdu. Sonrası kulakları yırtan bir sessizlik, yüzümde biraz rüzgâr ve ince bir çıtırtı...

Fotoğrafına baktım, ucundan tutuşmuştu Yurdanur, alelacele üstümde söndürüp cebime koydum. Suretin dahi olsa, yanımda olsun istedim. Buraya kadarmış, diye geçirdim içimden, buraya kadarmış. Ne yapılırdı ki o saatten sonra, tepe üstü, yere çakılıyordum. Yine de lövyeyi bırakmadım. Kumlar, kayalar, taşlar, topraklar, belki yılanlar, belki ağaçlar ve belki kuşlar ve her daim mevcudiyetinden emin olduğum o katı karanlık... hepsi birbirine karıştı aşağıda. Tek, yekpare, koca bir bulamaç oldu. Yine de lövyeyi bırakmadım, sabit tutabildiğim kadar tutacaktım. Ne korku, ne ümit, ne de başka bir hisli içimdeki, yine de lövyeyi bırakmadım; kum tepeleri altımda büyürken, tüm kuvvetimle kendime doğru çektim onu, Yıldız'ın burnu hafifçe havaya kalktı ve ellerimin arasında can çekişir gibi son bir kez sarsıldı.

Akabinde olanlar oldu.

O kadar çabuk ve o kadar yavaştı ki...

Zaman ve hatta cazibe-i arz, bir müddet beni beklediler sandım.

Evvela sağ kanadım çarptı tepenin kenarına, ortasından kırılıp savruldu gitti. Ardından çarpmanın tesiriyle tayyare sola fırladı, biraz yana yattı ve kendi etrafında birkaç kere dönerek alevler içinde –ki tam bu noktada seni düşünüyordum Yurdanur– yamaçtan aşağı kaymaya başladı. Kum zımpara gibi alttan tayyareyi yiyor, alevler yanlardan yükselip yüzümü yalıyordu; bir de ellerim, onlar da titriyor gibiydi, emniyet kemerini açamıyordum, yirmi, kırk, belki de elli metre, aşağı sürükleniyordum. Neyse ki düzlüğe gelince durdu tayyare.

Defterleri, mataraları, kafesi, alet edevat çantasını ve elime geçen her nevi techîzatı yanıma alarak palas pandıras dışarı atladım. Hâlâ önümü zor görüyor ve de ciğerlerim sökülürcesine öksürüyordum. Güvercinler desem, kafesin içinde çıldırmışçasına kanat çırpıyordu, bir sağa bir sola vuruyorlardı kendilerini. Sakin ol kızım, sakin ol oğlum, geçti hepsi, dediysem de nafile... Nafile, çünkü düpedüz yalan söylüyordum zavallılara, onlar da farkındaydı; çıra gibi yanan bir tayyarenin önünde, elimde camı çatlak bir pusulayla ahmak gibi oturuyorum. İnşallah İngilizler öldüğümü düşünür, diye geçirdim içimden. Tabii o da, koca çölün ortasında şu enkaza denk gelirlerse... Ya da hakikaten hâlâ peşimdelerse... İhtimal mi, ihtimal...

Eşyamı enkazdan uzağa taşıyıp beş on dakika istirahat ettim. Omzum, kaburgalarım, sırtım, başım, her tarafım ağrıyordu; ancak atlattığım onca badireye bakınca sapasağlam sayılırdım. Sağımı solumu yokladım, kırık yoktu, birkaç ezik, birkaç sıyrık, o kadar. Ceketimi ve gömleğimi çıkarttım, omzumdaki yaraya ispirto bastım, şanslıydım ki kurşun kemiğime denk gelmemiş, sadece etimi sıyırmıştı. Yarayı ecza beziyle sardıktan sonra giyindim. Kuşlara ekmek ve su verdim; bütün telaşlardan âzâde, sessiz sedasız yediler.

Ağzıma birkaç badem atıp haritayı önüme açtım. Palmira, dedim, şu civarda bir yerdeydi; geniş bir daire içine aldım o mıntıkayı. Ben de muhtemelen oranın sekiz on kilometre garbında bir yerlerdeydim. Tahmini bir nokta koydum. O nokta bendim, ben bile değildim, tayyarenin enkazıydı, güvercinlerdi, hepimizdik. Noktaya bakarken, içimde tuhaf bir sıkıntı peydah oldu. Haritada bile uçsuz bucaksız görünüyordu çöl. Kaba bir hesapla, Ramoların beni beklediği göle en az bir hafta yürüme mesafesindeydim. Sıcağı da hesaba katarsam ve bir de susuzluğu ve bir de bütün bu kum tepelerini... Varmam on günü bile bulabilirdi.

Velhasıl, ıssızlığın koynunda bir başıma kalmıştım. Oysa daha dün öğlen vakti ağaçların gölgesinde keyifle cigara içiyordum; yine bir başımaydım ama böyle yalnız hissetmiyordum kendimi. O vahada... Orası da nerden baksam üç dört günlük mesafedeydi. Evet, tamam, evvela oraya giderdim. Böyle adım adım, merhale merhale halledersim bu işi, başka çaresi yoktu. Hem belki yolumun üstünde, Ageyller'e ya da yardım edebilecek başka birilerine rastlardım. Bir at ya da deve verirlerdi bana, sürüverirdim bizimkilerin yanına. Hadi diyelim yolda kimseye rastlamadım, o zaman da vahaya varmış olurdum. Daha ne olsun! Mataralarımı doldurur, bir de üstüne toplayabildiğim kadar hurma toplardım. Sonrası daha kolay

olurdu, vahadan çıkar, o ilk uğradığım kayalık vadiye doğru devam ederdim. Tahminimce o yol da yine üç dört gün sürerdi. Sürsün; emniyette olurdum orda, kuyusu vardı en azından, gölgesi vardı. Epey de hurma olacaktı yanımda, aç da kalmazdım. Olmadı bir müşkülat yaşarsam, güvercinlerden birini pişirir yerdim artık ne yapayım, diğer güvercini de bizimkilere gönderirdim. Bunu düşününce, kendimi daha iyi hissettim. Evet, dedim, o vadiye vardıktan sonrası kolay, burdan kurtulmam mümkün, ah keşke biraz daha hızlı gidebilseydim. İşte tam o esnada, aklıma enteresan bir fikir geldi. Çarptığım kum tepesine tırmandım. Gözüm karanlığa alışmıştı ancak yine de önümü pek iyi gördüğüm söylenemezdi, çıkarken defalarca tökezledim. Zirveye varınca çakmağımı yaktım, zor olsa da tayyarenin savrulup giden kanadını, diğer taraftaki yamaçta buldum; çok değil, on, on beş metre uzağa düşmüştü zaten, neredeyse boyum kadar bir parçaydı. Aldım, yanımda sürükledim. Yamaçtan aşağı bıraktım, birkaç metre kayıp durdu, ben üstüne çıkınca, iki metre daha kayıp durdu. Hiç de düşündüğüm gibi olmamıştı, kızak yapacaktım güya, tepelerden inerken zaman kazanacaktım.

Omuzlarım düştü, oturdum bir cigara yaktım. "Frottement" dedi zihnimde bir ses, Binbaşı De Gois'un sesiydi bu, "Uçuyorsak da düşüyorsak da sebebi frottement..." Doğru ya! Güldüm, bir koşu aşağı indim. Teçhizat çantasında bir şeyler olacaktı, gres yağına gitti elim, bir bez parçasına sürüp kanadın altına cila gibi güzelce tıla ettim. Hatta durmadım, bir de kanadın kenarına iki delik açtım, kemerimi içlerinden geçirdim. İyi kötü ona tutunacaktım. Yıldız'ın enkazı küle dönerken, taşıyabildiğim her şeyi yanıma alarak ağır ağır yukarı çıktım.*

Tepede durdum. Sıra, yaptığım bu iptidaî kızağı tecrübe etmeye gelmişti. Güvercin kafesini sıkıca arkaya bağladım, tayyareci şapkamı ve gözlüklerimi taktım, ba'dehû yamacın en dik yerine gelip yüzükoyun kanadın üstüne uzandım. Kum altımda çıtırdadı, ayaz ve karanlık vurdu yüzüme. Ayaklarımı topladım. Biiir, iki, üç... Tutundum, bir, iki... Beklemedim bile, ellerimle kızağı öne çekip kendimi aşağı bıraktım.

Müthiş süratli gidiyordum, kum taneleri gözlüğüme çarpıyor, engebeler alttan patır patır karnıma vuruyordu. Pek emniyetli değildi, ancak her şeye rağmen hâkimiyeti bendeydi: İcap ettiğinde, ayaklarımı yana açıp kuma sokarak, onları fren niyetine kullanabiliyor, hatta kızağa bir nebze istikamet dahi verebiliyordum. Velhasıl icadım işe yaradı, dakikalar sürecek inişi, otuz saniyede hallettim.

---

* (Fr.) Sürtünme kuvveti.

Güzergâhım boyunca, mümkün mertebe düzlüklerden yürüsem de, pek çok yerde mecburen tepelere tırmandım. Yirmi, belki de otuz kere... Şafak sökene kadar bu şekilde gidebildiğimce gittim. Birkaç saat sonra, gökyüzü koyu turuncudan, açık mâiye doğru meylederken, ben de yürümekten sürünmeye doğru meylettim. Artık takatim kalmamıştı, emekliyordum. Bir de esniyordum. Mütemadiyen esniyordum. İnkâr etmeye çalışıyor olsam da uykusuzluktan bayılmak üzereydim. Ancak durmadım, duramadım; zira sabahın ilk saatleri öylesine serindi ki – o serinliğin tek saniyesini bile kaçırmak istemedim. İstirahat edecek bir yer bulana kadar yoluma devam ettim. Nihayetinde, öğlen sıcağı bastırmadan, küçük bir kayanın gölgesine sığındım. Uykuyla baygınlık arasında, kumlara yığılıp kaldım. Yumuşak ve rahattı; kendimi bir anlığına, validemin serdiği patiska çarşafların üstünde şekerleme yapıyormuş gibi huzurlu hissettim. Tabii uzun sürmedi, gözlerimi kapadıkça at sürüleri koşturdu, silahlar patladı, develer bağırdı, sonra o gencecik oğlan, sürmeli gözlerini üzerime dikip koca koca açtı onları, içlerinde yarım kalmış bir hayatın sureti, içlerinde yol yol, eğri büğrü damarlar –hepsinin sonunda ben ve ellerim ve pençelerim var. Kafamda bütün bunları döndüre dolaştıra, becerebildiğim kadar uyudum.

Uyandığımda beynim sıcaktan pelte gibi olmuş, kafamın içinde fokurduyordu; bir saat daha orda beklersem, kulaklarımdan dışarı akacak gibiydi. Üstüm başım kum içinde, güçbela doğruldum. Pistolümün kabzası, mataramın ağzı, hepsi kabarıp çamur olmuştu. Saate baktım, öğlenin ikisiydi. İyi, dedim, iyi, beş altı saat de olsa uyumuşum. Gölgeye geçtim, birkaç yudum su içip ekmek ile kuru üzüm yedim. Biraz da güvercinleri besledim, garibanlar şimdiden çok yorgun görünüyor.

Güneş batana kadar burda bekleyeceğim.

Yaram kaşınıyordu, bezini değiştirdim; hafifçe kanamış.

Şimdi, sırtımı yüksek bir kayaya verdim, oturuyorum.
Elimde kalem, dizimin üstünde jurnal...
Aklıma geldikçe yazıyorum.

•

Akşam olmak üzere, yola çıkıyorum.

74

26. Umut Desen Su Gibi, Uçar Gider Zamanla

30 Nisan 1914

Bütün gece, vahanın olduğu istikamette ilerledim. Tepelerin ötesinden gelen nal sesleri haricinde –ki vahşi at sürüsü mü geçmişti, yoksa birileri beni mi arıyordu bilmiyorum– yol boyunca herhangi bir hayat emaresine rastlamadım. Gerçi hoş, kalkıp da İngilizlere ya da eşkıyalara denk gelmektense, hiç kimseye denk gelmemeyi tercih ederim; varsın olsun iki deve görmeyeyim.

Sabaha karşı, başıma küçük bir kaza geldi. Tepeden aşağı kayarken, kızağım kuma gömülü bir taşa çarpıp boydan boya yarıldı. Güvercinler çok korktu. Benim de neredeyse bileğim kırılıyordu. Son anda kendimi kenara atmasam, kalemi bile tutamazdım şu anda. Ardından oturdum, kanadın parçalarını tekrar birbirine bağladım; ancak çok da işe yaradığını söyleyemem. Muvakkat bir çözüm olduğu aşikâr. Nasıl tabir edeyim, emaneten kayıyor artık kızak, eski süratinden eser kalmadı.

Güneş doğarken, kum tepelerinin arasına sıkışmış küçük bir palmiye korusuna vardım. Şansıma, palmiyelerin kenarında birkaç tane de cılız hurma ağacı vardı; etraflarında rüzgârla birlikte savrulan sinek sürüleri vızıldaşıyordu. Haddizatında burdayken biraz hurma toplayıp yoluma devam etsem, belki bir iki saat daha serinlikte gidebilirdim, ancak ilerde bir başka koru daha bulabileceğimden emin olamadım. Hem şimdi şu ağaçların gölgesinde uyumazsam, diye düşündüm, iki saat sonra çölün ortasında kaldığımda çok pişman olurum. Haydi pişmanlığı da geçtim, muhtemelen bir de orda bütün suyumu içerim. Sudan bahsetmişken, o da bir buçuk matara kaldı. İnşallah vahaya kadar beni idare eder. Yemek işiyse nispeten daha kolay, epey erzağım var. Hatta burda o erzağa da dokunmadım, onun yerine, ağaçtan biraz hurma düşürüp yedim, çok az da su içtim. İki ya da üç yudum. Zaten koru serin sayılır, çok içmesem de olur. Bir de, kuşlar sever mi bilmiyorum ama, onlara da hurma verdim, bir iki didikleyip bıraktılar. Sonrasında yaramı havalandırdım, daha iyi görünüyor şimdi, eskisi kadar kaşınmıyor artık.

Velhasıl, bütün dünya o devasa güneşin altında hayal gibi eğilip bükülürken, bunlarla oyalandım. Birkaç satır karaladım jurnalime, ne yaptım, neler yapıyorum... Yazacak fazla bir laf gelmedi aklıma. Gözlerim ağırlaştıkça ağırlaştı, kalktım, bir gölgenin altına uzandım, üstüme tatlı bir rehavet çöktü. Uykuya dalıp gidiyordum ki, en azından yarım saattir "uykuya dalıp gidiyor" olduğumu fark ettim; uçurumun kenarında duruyor da bir türlü aşağıya düşmüyordum. Şu aldığım defterler, diye mırıldandım, sahi şu defterlerde, ne yazıyordu yahu onlarda? Canımın derdine düşmekten, içlerine açıp bakmamıştım bile. Halbuki vazife... Vazifem vardı benim, içinde defterler, İngilizler ve de pek çok vesaire...

Harita çantasını açıp çadırdan aldıklarıma şöyle bir göz attım, elime dörde katlanmış bir sahife geldi. The Burlington Magazine *adlı mecmuadan kopartılmıştı, içinde upuzun bir makale vardı. Archibald Creswell kimse artık, oturmuş, Pers usulü kemer mimarisi ile Asur usulü kemer mimarisi arasındaki farkları teferruatlı şekilde anlatmış. Biraz daha karıştırdım çantamı, mektuplarla defterleri çıkardım, defterlerden birinin arasında gazeteden kesilmiş bir havadis vardı; belki bu mühimdir deyip evvela ona baktım ama nafile... Onda da Alman arkeologlardan bahsediliyordu, Kefren Ehramı'nda lahit odasını nasıl keşfetmişler, onu anlatıyor. Bir umutla, mektuplardan birini rastgele açtım, bir mektubun müsveddesi gibiydi ya da belki de hiç gönderilmemişti. Okudum, T.E. Lawrence adında biri, Leonard Woolley diye bir adama yazmış.*

Tam burada, yok artık, dediğimi hatırlıyorum. Arabistanlı Lawrence'tan bahsediyordu bizim büyükenişte. O kazıda rastladığı İngilizlerden biri Lawrence'ın ta kendisi bile olabilirdi. Heyecanla diğer paragrafa geçtim.

Anladığım kadarıyla, bu adamlar Karkamış diye bir yerde, birlikte kazı yapmış, ancak Woolley kazının bir yerinde, bilinmeyen bir sebeple Londra'ya dönmüş, diğerleriyse kalıp devam etmiş. Orda keşfettikleri, kemerli büyük kapıyı ve aslan fresklerini uzun uzun tasvir ediyordu mektup. Bu yer, Hitit Medeniyeti'ne ait bir mabet ya da saray olabilirmiş. Birkaç mektuba daha baktım, hep aynı şeyler, mabetler, sütunlar, kemerler, heykeller... Bilmem kim ne demiş, öbürü ne söylemiş, o seneden miymiş, şu seneden miymiş, yok efendim böyle mi tercüme

edilmeliymiş, yoksa şöyle mi tercüme edilmeliymiş, yazışmışlar da yazışmışlar. Okudukça ateş bastı içimi, bunlar için mi hayatımı tehlikeye atmıştım ben, bunlar için mi o gencecik oğlanı ellerimle boğmuştum?

Haydi, dedim, şansımı biraz da defterlerde deneyeyim, fakat değişen bir şey olmadı. Masal üstüne masal yazmışlar. Hakikaten, ne işimize yarayacak bütün bunlar? Fikir vermesi bab'ında, bir kısmını tercüme etmeye çalışacağım; mesela birinin bir sahifesinde, aşağı yukarı şöyle yazıyor: "Sasimus çöllerde vahalardan vahalara koşan mâî renkli bir attır. Rivayete göre, Sahra-i Kebir'den Karakum'a, hatta Taklamakan Çölü'ne kadar her yerde zuhur edebilir. Yine bir başka rivayete göre, İskenderiye Kütüphanesi ve Beyt'ül Hikmet, bu ata sahip olanın bütün çölleri aşabileceğini anlatan pek çok kitap ve el yazmasıyla doludur; tabii ikisi de yanıp kül olduğundan bugün bunu teyid edemiyoruz. Ancak Sasimus ile alakalı benzer ifadelere, civardaki halkın Methuselah dediği tahtelarz mağarada da rastladık. Bana soracak olursanız, burada keşfettiğimiz büyük kitâbe, Baron Lubbock'un ne kadar da haklı olduğunu herkese ispatlıyor. Bunun haricinde, birkaç sene evvel Musul civarında çıkardığımız bazı kil tabletlerde de –doğrudan Sasimus adına tesadüf etmesek de– 'mavi at' manasına gelen 'iqnû sissû' ibaresinin sık sık kullanıldığını gördük." Vesaire vesaire vesaire, böyle bir yığın safsata... Başka bir sahifede ise Gertrude Bell adında bir kadının Bağdat civarında keşfettiği bir mezar taşından bahsediyordu. Şöyle bir şiir kazınmış taşın üzerine;

"Ayakların kuru, gözlerin ateş,
Gittiğin yollar gölgesiz,
Varacağın yer karanlıktır, bunu bil."

Bu satırları okuyunca, ruhum daralır gibi oldu; çölün ortasında nasıl ölüp gideceğimi tasvir ediyordu sanki. Defterleri ve bütün diğer kâğıtları sıkıntıyla çantama koydum. Velhasıl burda yazanların, benim için vakit kaybından başka manası yoktu.

Palmiye dallarından kendime yatak yaptım.

Güzel bir uyku çekeceğim.

Şevket Kemal

Olmadı.

İki saat geçti uyuyamadım.

Dönüp durdum olduğum yerde.

Ne yapıyorum ben böyle?

Ne yapıyordum?

Ne yapıyorum?

Delirdim mi?

Yoksa deliriyor muyum?

Onunla mı meşgulüm?

Off...

Ölüp gidecek miyim burada?

Belki de...

Ben de kalkmış uyumaya çalışıyorum!

Ne dersin, hata mı ediyorum ruhum?

Kim bilir, belki de mübalağa ediyorum.

Beyhude bir telaştan ibarettir hepsi.

Ötesi yoktur.

Ötesi...

Hale bak!

Yan yana yazmayı bile beceremiyorum.

Sakin olmalıyım. Zira biliyorum, iki güne kalmaz şu vahaya varırım. Evet, yani muhtemelen... Biliyorum. Muhtemelen de olsa biliyorum. Baharatlı unum, kuruyemişim ve de bol bol hurmam var bir kere. Bir mataradan fazla da suyum var, idare ederim oraya kadar. Mesele yok. Ancak bir yandan da, acaba, diyorum, rehavete mi kapılıyorum? Daha da beteri, kendimi mi kandırıyorum? Her ihtimale karşı, güvercinlerden birini Ramizlere yollasam, şöyle şöyle, şurda bir vaha var, oraya gidiyorum, sizinle orda buluşalım Ramo, desem... Ama yok, kaç gün sürer tâ oraya gelmeleri, hem, hem ne malum bulacakları? İyice arapsaçına döner işler. En iyisi beklemek, milleti şimdiden telaşa gark etmeye lüzum yok.

Bir yudum su içip birkaç hurma yedim, akabinde, madem vazifem İngilizleri bulmaktı, dedim, o zaman göndereyim kara güvercini İstanbul'a, mesele hallolsun gitsin. İngilizler, diye yazarım, Palmira adı verilen bir harabede sağı solu kazıp duruyorlar. İyi kötü mevkiilerini biliyorum, arzını tûlunu da eklerim, gerisini bizimkiler halleder. Fakat ağzımdaki hurmanın çürümüş tadıyla –ki ziyadesiyle ılık ve de cerahat kıvamındaydı– bu güvercin fikrinden vazgeçiverdim. Aklıma ilk defa açlık geldi. Belli mi olur, belki de o vahaya hiç varamayacaktım ya da oraya varmam, tahmin ettiğimden çok daha uzun sürecekti. Velhasılıkelam, netice-i meram, İstanbul'a göndereceğim güvercini, tedbir mahiyetinde yanımda tutmaya karar verdim. İnşallah zavallıyı yemeye mecbur kalmam.*

•

Nihayet uykum geldi. Aklımda öyle çok düşünceyle uzandım ki dalların üstüne, akşam nasıl olur da uyanırım ya da bu kafayı nasıl yerden kaldırırım bilmiyorum. Olacak ama, hayır, olacak; zira huyumdur, öyle ya da böyle hep ayağa kalkarım.

Yatıyorum, akşam tekrar yola çıkacağım.

1 Mayıs 1914

Bir bez torbaya iki kilo kadar hurma doldurup akşam serinliğinde yola çıktım. Bir müddet sonra ayaklarımın altındaki kum, yerini kırık dökük çakıl taşlarına bıraktı. Kireçtaşından mürekkep yüksek bir

* Arz ve Tûl: Enlem ve Boylam.

tepenin yanından kıvrılıp, sertleşmiş kuma benzeyen sivri kayaların arasından geçtim. Bir yandan da kızağımı sürüklüyordum; o da ciddi ciddi külfet oluyordu artık. Yine de vazgeçmedim. Peşimde kanattan bozma bir kızak, peşimde bir kafes, iki güvercin, ardımda toz, toprak, kaya, taş, çakıl, takır tukur yürüdüm.

Çölün diğer kısımlarına kıyasen, burası gürültülü bile sayılırdı; rüzgâr kuru çalıların arasında yılan gibi dolanıyor, sükûnetin en koyu olduğu yerlerde, tepelerden aşağıya irili ufaklı taşlar yuvarlanıyordu. Tak tak tak ve takır ve aksediyordu hemen arkasından, tak tak tak ve takır ve aksediyordu hemen arkasından, tak tak tak ve takır ve aksediyordu hemen arkasından, zamanı inkâr edercesine karanlıkta dönüyordu sesler. Hakikatin bittiği yerde mi akisler başlıyordu, yoksa akislerin bittiği yerde mi hakikat filizleniyordu, hiçbiri belli değildi.

Gece yarısına doğru, ortasından kılıçla kesilmiş gibi görünen, dikenlerle kaplı dar bir vadiye geldim. O sırada, hışırtıyla bir yıldız kaydı üstümden, bir anlığına gece biraz daha karardı. Çakmağımı yaktım, bir yılanın kurşunî sırtı parladı yerde, tıslayarak kıpırdandı. Mümkünatınca ses çıkarmadan ve ani bir hareket yapmadan yanından geçtim, uzaklardan bir başkası tısladı, ardından bir başkası... Gece gece cehennemin ortasına düşmüştüm; neyse ki postallarım baldırımın yarısına kadar geliyordu, kazara birinin üstüne bassam bile dert olmazdı. Çalı çırpının içinde sağı solu yoklaya yoklaya, böyle ağır aksak üç saat ilerledim, nihayetinde taşlar seyrekleşti, küçüldü, pul pul dökülüp tekrar kuma döndü. Kumlar yükselip binlerce tepe oldu, sıra sıra, tâ ufka kadar yığıldı önüme. Belki biraz tuhaf ama, o tepeleri görünce, eski bir dosta rastlamış gibi sevindim. Kurtulmuştum yılandan çıyandan.

İlk tepeyi heyecanla tırmandım, zirvesinde durup bir cigara yaktım, zabitan misafirhanesinde ya da bizim evde, arka bahçeye bakan pencerenin önündeymişim gibi büyük bir sükûnetle içime çektim dumanı. Hoş, vaktiyle bu vazifeyi kabul etmeseydim, muhtemelen elimdeki cigarayı şimdi yine evde ya da misafirhanede içiyor olacaktım. Bu muydu peki istediğim? Yok, ona da hayır. Ne olursa olsun, diye geçirdim içimden, yüzükoyun kızağıma uzandım, asıl şimdi doğru yerdeyim. Cigaramı bile söndürmeden, kendimi yamaçtan aşağı bıraktım.

Ok gibi çıkmıştım, süratliydim, ancak... Altımdaki kanat parçasının, ben vadiden geçmeye çalışırken nasıl da harap olduğunu hesaba katmamıştım. Aniden dizlerimin yere gömüldüğünü hissettim. Paldır

küldür yuvarlanmaya başladım. Kızağım, kıvılcımlar saçan kuma ancak buraya kadar mukavemet edebilmiş, tam da tamir ettiğim yerden ayrılıp paramparça olmuştu. Yıldızlar etrafımda birkaç kere döndü, yuvarlana yuvarlana aşağı kadar geldim.

Evvela, ani bir hareket yapmadan biraz bekledim. Başımda bir ağrı, omzumda bir sızı, yanağımda biraz kum, bir, iki, üç, sekiz, dokuz, on parmak... Mamafih iyiydim, sağlam gibiydim. Hâlâ dudaklarımın arasında tüten cigarayı fark edince, kendimi daha da iyi hissettim. Bir müddet daha devrildiğim yerden rüzgârı dinledim. Araya güvercinlerin patırtısı karıştı. O hengâmede nereye savruldularsa artık, epey uzaktan geliyordu sesleri. Güvercinler... Onlar nasıldı, iyiler miydi acaba? Yavaşça dizlerimin üstünde doğrulup gözlerimi ovuşturdum, ağzımdaki burnumdaki kumu temizledim. Pencereden içeri dalgalanan sayfiye işi perdelerin sesi geldi kulağıma ya da fırtınaya tutulmuş, direğinden kurtulmuş yelkenlerin. Rüzgârla dolup dolup taşan, oltanın ucunda çırpınan, aç... Hışırdayan... Yırtılır gibi hışırdayan, kâğıt gibi hışırdayan... Kâğıt ya! Gidiyordu defterler! Hışımla ayağa fırladım.

Dokuz on metre yukarda çantam açılmış, içindekilerin bir kısmı etrafa saçılmıştı. Hurma torbası da görünürde yoktu. Deli gibi koştum. Haritalar bir yana, defterler öte yana uçuştu. Yerde taklalar atan defterin son anda kenarına bastım, İngilizlerin defterlerinden biriydi; sonra da havada anafora kapılmış gibi dönen mecmua sahifesini yakaladım. Jurnalim de birkaç metre ilerdeydi, neyse ki o çok fazla uçmamış, kuma saplanıp kalmıştı. Hepsini aldığım gibi çantaya koydum. Yine o patırtıyı duydum. Güvercinler tek tük de olsa karanlığın içinde inatla kanat çırpıyordu, orada bir yerde olmalılardı. Ölüyorlar mıydı yoksa? Göreceğim manzaradan korkarak etrafıma bakındım, evet, aşağıdaydılar. Ters dönmüş kızak parçasının kenarında kafesleri tepetaklak olmuştu. Hemen yanlarına vardım, bir mucize eseri ikisi de sapasağlamdı; sağlam diyorum ama çok korkmuşlardı, beni görünce sakinleşir gibi oldular, başlarını okşayıp biraz su verdim. Velhasıl kazadan sonra, hurmaları koyduğum bez torba haricinde, bütün eşyamı buldum. İki de mektup, hayır, üç mektup, üç de mektup kayıp. Bir torba hurma, üç mektup...

Öyle müteessir oldum ki bunu fark edince... Adam öldürmüştüm ben bu kâğıt parçaları için. Adam da değil, çocuk yahu, çocuk öldürdüm. Şu uçan defteri son anda yakalamasaydım ya da jurnalimi temelli kaybetseydim, ne yapardım o zaman? Taşıdığım defterleri, mektupları, haritaları, sahifeleri, ezcümle bütün evrakı, farklı yerlere koymaya

karar verdim o ân. En azından defterlerin hepsini aynı çantada taşımayacaktım. Jurnalimi iç cebime koydum, mektuplarla haritaları sağıma soluma dağıttım, not defterlerinden birini de kalınca bir kâğıda sarıp kafesin dibine yerleştirdim.

Durmamalıydım.

Midemin kazıntısını alsın diye birkaç parça ekmek attım ağzıma. Lokmamı çiğnerken harita çantasını omzuma astım; eğilip güvercin kafesinin kayışlarını gevşettim, şaşkın şaşkın bana baktı hayvanlar, çanta gibi sırtıma taktım kafesi. Omzumdaki yara derinden sızladı, her şeyi tekrar çıkarıp yaramı yokladım, gayet iyi görünüyordu, sadece biraz kabuğu sıyrılmıştı. Temizleyip bezini değiştirdim. Sonrasında eşyamı toplayıp garp istikametinde yoluma devam ettim.

Rüzgâr arkamdan esiyordu. İki saatlik hızlı bir yürüyüşün ardından, kum tepeleri seyrekleşti; aralara, üstü ince kumlarla kaplı, eski lav yatakları girdi. Bu yataklar, üzerinde gölge edecek tek bir ağacın ya da çalının dahi bulunmadığı, mavimsi geniş ovalardan ibaretti. İşte tam da böyle çorak bir ovanın ortasındayken, uçları alev alev bir güneş yükseldi uzaklardan. Karanlık dağıldı. Gece küçüldü, küçüldü, küçüldü, uzun, ince ve de solgun bir gölge olup kaldı önümde.

Sıcak bastırmadan bir palmiye korusu ya da bir vaha bulurum ümidiyle, dolandım durdum. Uçarcasına yürüdüm, hatta koştum, fakat nafile... Kendi gölgemden başkasına rastlayamadım. Yerde eğilip bükülen, ama bir şekilde bana benzeyen, o katran karası lekeyi izledim bir müddet. Onun içine devrilmek istedim, yahut altına girmek, kendi suretimi üstüme çekip ölü gibi uyumak... Olmadı. Öğlene doğru gölgem bile güneşin altında eriyip yok oldu.

Umutla bir saat daha yürüdüm. Bir ağaca, bir çalıya, bir kayaya ya da bir duvara, herhangi birine rastlamaya razıydım, ancak hiçbirini göremedim. Yürüdükçe bir ağrı peydah oldu kafamın içinde, şakağımdaki damar nabız gibi atmaya başladı. Gözlerim... Onlar da kurşun gibi ağırlaşmıştı. Sabaha kadar Hristo'da rakı içmiş de sızacak yer arıyordum sanki. Güneşe bile bakamaz olmuştum, elimi siper edip kıstım gözlerimi; ufka kadar dalgalanıyordu çöl ve de ben her nasılsa dizlerimin üstündeydim, düşmüştüm ya da gövdemi yere bırakmıştım, bilmiyorum. Dünya dönüyor, diye mırıldandım yanımda biri varmış gibi, dönüyor dünya, daha da dönecek, elbet ama elbet gece gelecek. Öylece bayılmışım.

Üç dört saat sonra titreyerek uyandım. Ter içinde kalmıştım. Bir

yandan da ellerim acıyordu, kabarıp su toplamıştı ikisi de; ve de yanaklarım, hiç görmediğim kadar feci şekilde kavlayıp kıpkırmızı soyulmuştu. Yanmıştım, kurumuştum, içim kavruluyordu vesselam. Yutkundum, yutkunmaya çalıştım ya da tısladım. Su, demiştim galiba. Matarayı belimden çıkardım, elimde birkaç kere salladım, sesi bile serinletiyordu suyun; sonra mataranın kapağını yavaşça açıp azıcık dudaklarımı ıslattım, iyi gelir sandım, gelmedi, işkence gibiydi. Tabiatıyla daha fazla tahammül edemedim, neredeyse suyun yarısını, tek seferde kafama diktim. Canım sıkıldı; ancak her şeye rağmen yine de şanslıyım, ne eşkıyaya denk geldim ne de vahşi köpeklere...

•

Akşam oldu.
Kuşları besledim, yola çıkıyorum.
Tahminim doğruysa eğer, yarın bu saatlerde vahaya varmış olurum.

2 Mayıs 1914

~~*Dört tarafım... Uyandığımdan beri boğazım acıyor...*~~

Acayip bir yerdeyim bu akşam, acayip bir vaziyette, hayır, pek sıhhatli düşünemiyorum, yine fikri firardayım, olmuyor. Tarihe faydam olacaksa eğer, tıpkı bir vakanüvis ya da muharrir gibi yine en baştan yazmalıyım. Hakikaten böyle mi yapmalıyım? Esasında, iş gibi, mesai gibi oldu bu jurnal bana. Yaşadığım için mi yazıyorum, yoksa yazacak birkaç cümlem olsun diye mi yaşıyorum, bilemiyorum. Saçmalıyorum. Vaha, diyordum, vahaya doğru yola çıkmıştım, çıktım. Dün akşam... Hepsini birbirine karıştırıyorum. Dün akşamdı, evet, dün akşamdan bu akşama, nasıl hadiseler cereyan etti, en baştan hikâye edeceğim.

Güneş, kan rengi ziyalar saçarak tepelerin ardında kayboldu; peşinden ayaz bir karanlık geldi. Bir de o haşîn rüzgâr... Kumlar kayaların üstünde sürüklendi. İnce bir hışırtı çıktı geceye dair. Ardından, güvercinlerin boğuk sesi çalındı kulağıma. Tedirginlerdi. Korkmayın, dedim başımı çevirip, sesim fısıldar gibi kısık çıkmıştı, korkmayın... Adları neydi sahi bu kuşların? Ala ile Kara mı, hayır, sadece renkleri öyleydi. Belki bir saat güvercinlere isim düşündüm, ne çöl kaldı aklımda, ne susuzluk. İyi geldi. Nihayetinde, Zifir koydum siyahın adını, diğerininkini de Kadife...

Yüzümde ince bir mendil, gözümde tayyareci gözlüğü, kum savuran rüzgâra karşı dur durak bilmeden yürüdüm. Taşa benzeyen kumların,

kuma benzeyen taşların arasından geçtim. Ayaklarıma yabani otlar dolandı, dikenler battı, kaşındım, terledim, üşüdüm, alnımda biriken çamuru sildim. Bir de bol bol düşündüm; alelade, dümdüz bir ovanın ortasında, hep aynı yerde dolanıyor gibi hissettim kendimi, omuzlarım çöktü, bir kenara kıvrılıp kalasım geldi. Dağ olsa tırmanırdım, nehir olsa yüzerdim, kafamda onları rakip, hatta düşman beller, mücadele ederdim sonuna kadar. Ama yıldızların altında yatan bu çöl, bu gölgesiz düzlük, bu dümdüzlük, bu ıssızlık, bir türlü bitmiyordu, sükûnetiyle öldürüyordu beni.

Yedi belki de sekiz saat, ilerlediğimi bile anlamadan, adım üstüne adım attım. Dalları birbirine girmiş kuru bir ağacın yanından geçtim. Ağacın altında, kaburgaları sayılacak kadar zayıf bir deve leşi vardı. Yuları hâlâ boynundaydı hayvanın, yerde yanlamasına yatıyordu, belli ki sahibinin başına bir iş gelmiş, gariban da burada ağaca bağlı vaziyette açlıktan ölmüştü. Diyorum ya, bu çöl, bu gölgesiz düzlük, bu dümdüzlük, bu ıssızlık, sükûnetiyle öldürüyordu herkesi. Taşlar bile ölüp kum oluyordu burda, değil ki develer, değil ki ben...

Gün ağarmaya yakın, sıra sıra kumtaşlarının olduğu bir vadiye vardım. Epey yüksekti kayalar, bazıları iki adam boyu vardı, bazıları rüzgârdan mağara gibi içe doğru oyulmuştu. Keşke dün denk gelseydim şuraya, diye geçirdim içimden, güneşte o kadar perişan olmazdım. Yarım saat vadide istirahat edip, biraz kuruyemiş ve ekmek yedim. Zifir ile Kadife'ye de azıcık su verdim. Kadife suyunu hemen içiyordu, Zifir ise daha sakindi, yutmadan evvel her yudumunu birkaç saniye gagasında bekletiyordu. Hiç fark etmemiştim böyle olduklarını.

Kuşların keyfi yerine gelince kafesi çanta gibi sırtıma taktım, sonra durdum, doğan güneşe daldı gözlerim; bir yere gitmeyip şu küçük mağarada mı kalsam dedim bir anlığına, gündüzü gölgede geçirir, akşama yine yola çıkardım. İlk başta kulağıma mantıklı geldi, ancak yine de emin olamadım; zira sabah serinliğinde yürümeyip hiçbir şey yapmadan oturmak, nerden baksam bana üç dört saat kaybettirirdi. Vazgeçtim bu fikrimden. Zaten beş saat daha yürüsem vahaya varırdım. Ha gayret, deyip tekrar yola koyuldum.

Hata etmişim.

Vahayı bulamadım.

Nasıl bulamadım, onu da anlamıyorum. Birkaç yüz metre yanından mı geçip gittim karanlıkta? Yoksa henüz varmadım mı? İkisi de

mümkün, tam olarak nerdeyim bilmiyorum ki, sekstantım da ortada yok, her şey takriben, her şey yarım... Bir ümit, sağa sola yürüdüm, zikzaklar çizdim, öğlene kadar döndüm dolaştım, yine olmadı. Ne vaha vardı ortada ne de gölge... Güneş desem, her zamankinden daha kuvvetliydi; gözlerimi kapatsam bile orada olduğunu görebiliyordum, kızıl bir karanlığın ötesinde sabırla bekliyordu beni.

Sıcağın altında böyle yalpa vururken, kendimi, envaiçeşit dikenli çalılarla kaplı kül rengi bir ovanın ortasında buldum. Yine o düzlük, yine o ıssızlık, yine o zamanı yutan sükûnet... Bir muhaberat odası gibi kıpırtısız, bir o kadar ölü... Uzunca bir yılan derisi, tül gibi havalandı yerden, döne döne göğe karıştı. Derken, bir taşın dibinde boynu kırık bir tutam pelin otu gördüm, uçlarından kemirilmişti, az da olsa ümitlendim; bir deve ya da başka bir hayvan, en nihayetinde bir şey geçmişti buralardan. O avuntuyla iki saat daha yürüdüm. Hiç mecalim kalmamış, gözlerimin etrafında buğulu gölgeler vücut bulmuştu artık. İşin kötüsü, hâlâ o çalı deryasının içindeydim.

Biçarelik insana neler yaptırıyor hayal edemezsin ruhum.

Ne yaptım biliyor musun?

Cehennem sıcağı kâfi değilmiş gibi, kalktım tayyareci ceketini üstüme giydim – bilirsin sen onu, şu kalın, dana derisinden olan var ya hani... Bir de eldivenlerimi taktım, onlarsız olmaz. Hamama battaniyeyle girmek gibiydi, off, şimdi yazarken bile nefesim daraldı. Ne yaparsın, ya havale geçirecektim ya kurdeşen dökecektim ya da zehirlenip ölecektim, öyle beter, öyle fena... Başladım o vaziyette otları yolmaya; bir görsen, akrep, yılan, örümcek, çıyan, binbir türlü haşerat, ne varsa kaçıştı. Hiç mübalağasız, beş metreye beş metre, neredeyse nizami bir murabba şeklinde söktüm bütün çalıyı çırpıyı. Yatacağım yerin etrafına, küçük bir de hendek kazayım dedim ama, yer çok taşlıktı, onu beceremedim. Yine de bulabildiğim taşı toprağı, siper misali çalıların önüne yığdım. Olduğu kadar... Geçtim, uzandım sonra ortaya. Ziyadesiyle tedirgindim, fakat yorgunluğum tedirginliğime ağır bastı; kafamı, yastık gibi katladığım cekete koyar koymaz, rüyasız bir uykuya daldım.

Gözlerimi açtığımda gökyüzü kızıla çalıyordu, hava da nispeten serinlemişti. Çok şükür kolumu bacağımı da ısıran olmamıştı. Derin bir oh çektim. Üstüne bir yudum su içip kuruyemiş yedim. Un ufak edene kadar çiğnedim cevizleri, o halleriyle bile zor yuttum. Boğazım dünkünden de kötü olmuş, pul pul olup kurumuş. Nefes alırken,

hatta su içerken dahi acıyor. Bunları düşünmemeye çalışarak, Zifir ile Kadife'ye birer parça kuru ekmek ufaladım, güzel güzel yediler. Bahsettiğim murabbanın ortasında oturmuş, onları izliyorum şimdi, adlarını fısıldıyorum, dudaklarım çatlak içinde, inceden kanıyor; bir yandan da bütün metanetimle bu satırları yazıyorum.

•

Haydi bakalım, hava kararda.
Vakit, çöllere düşme vakti!

3 Mayıs 1914

Artık vaziyeti kabullendim, vahayı bulamayacağım. Bir şekilde ıskalamış olmalıyım orayı. En iyisi, garba doğru yoluma devam etmek. Evvela kuyunun olduğu vadiye ulaşırım, ordan da Ramizlere güvercin uçurur, ba'dehû gelmelerini beklerim. Koskoca vadi zaten, bulmamalarına imkân yok. Mamafih haber gitsin gitmesin, bizimkiler geride birisini nöbetçi bırakıp beni çoktan aramaya çıkmışlardır.

•

Kafamda bu düşüncelerle yürüdüm. Binlerce yıldızın altından, binlerce çalının arasından geçtim; yılan tıslamaları eşliğinde, iki saat sürdü yol. Yol boyunca dişlerim takırdadı, ayazı inkâr edercesine soğuk soğuk terledim ve de terlediğimi inkâr edercesine kendimi kuvvetli hissettim. Bir anlığına tabii! Yine bir anlığına, şu güvercini şimdiden göle uçursam mı, diye düşündüm. Varacaktım nasıl olsa oraya, epey zaman kazanırdım, Ramizler ordan, ben burdan derken, üç dört güne vadide buluşurduk. Ancak çölde üç dört gün, suyun altında üç dört dakika –hatta üç dört saat– kalmaya çalışmaktan farksız. Öyle uzun bir müddete tekabül ediyor ki... Durdum, vazgeçtim güvercin mevzuundan, muhtemelen iyi de yaptım. Hem zaten yolda başıma, müspet veya menfi, binbir türlü hadise gelebilirdi. Şam'a ya da Humus'a giden bir kervana rastlayacaktım belki, bir devenin sırtında bütün bunları unutacaktım.

Hayalimdeki kervan ufukta kaybolurken, mataramdaki son yudum suyla dudaklarımı ıslattım. Erzak miktarımın da suyumdan pek farkı yoktu; çeyrek somun kuru ekmeğim, biraz baharatlı unum, iki avuç kadar da kuruyemişim kalmıştı. Küçük bir harabenin kıyısında birkaç

badem yedim, cılız bir akasya ağacından sekiz on yaprak kopardım, yenirler miydi bilmiyorum, her ihtimale karşı yaprakları çantama attım.

Gece yarısına doğru, tek tük kum tepeleri başladı. Ben yürüdükçe sayıları arttı. Tepelerden bazısı, çıtırdayan, incecik bir tuz tabakasıyla kaplıydı. Bu tabaka, bazı yerlerde toprak gibi adımlarıma mukavemet ediyor, ancak bir noktada kırılıp dibe çöküyordu. Devriliyordum. Bazan da dizlerime kadar battığımdan, yamacın ortasında dimdik ayakta kalıyordum; bütün kum, tehevvüre gelmiş nehir misali gürüldeyerek, yanımdan akıyordu.

Şafak vakti, ben yarı uyur vaziyette kuma saplanıp kalmışken, köpek sürüleri uludu tepelerin ardında. Uzun uzun, vahşi ve aç... Biraz tedirgin olsam da sevindim. Hayata dair bir sesti en azından. Lugerimde sekiz mermi, sırtımda iki güvercin, temkinle ilerledim.

Güneş doğdu.

Köpekler sustu.

Kumlar parladı.

Bakamıyordum yere ya da gökyüzüne. Gözlerim yuvalarından çıkacakmış gibi hissediyordum. Hissetmiyordum hatta, zira akıyordu gözlerim yere, çıkıyordu yuvalarından. Kısıyordum onları. Bir de şu, bir de şu kor parçası vardı, kafamın içinde dolanan, dolandıkça ağır ağır beynimi dağlayan... Sonra uzaklarda tüten, o ince dumanı gördüm: Telaşsız kıvrımlarla, göğe doğru salınıyordu. Kahve ya da ekmek yapıyordu biri muhtemelen. Ageyller'di belki... Yahut da bizimkilerdi, belli mi olur? İçime bir sevinç yayıldı, ağrıymış sızıymış hiçbiri kalmadı.

Büyük büyük attım adımlarımı.

Koşar gibi yürüdüm.

Bir ya da bir buçuk saat...

Tepenin hemen ardındaydı duman.

Hevesle tırmandım.

Filhakika, tahmin ettiğim gibi, aşağıda bir akasya ağacının yanına kurulmuş Bedevi usulü bir çadır vardı. Dürbünüme davrandım, çadırın sadece arkasını görebiliyordum, duman ise diğer tarafta kalıyordu. Başında kimler vardı acaba o dumanın? Kaç kişiydiler? Çadırın ebadına bakılırsa üç dört kişiyi geçmezlerdi.

Güvercinleri ve harita çantasını ağırlık yapmaması için yukarıda bıraktım. Pistolümü çekip sessizce çadıra doğru indim. Ne bir konuşma ne bir kahkaha duyuyordum, çıt çıkmıyordu. Kafamı uzatınca sebebini anladım; ateş sönmeye yüz tutmuş, kap kacak namına ne varsa, kumlara saçılmıştı. Ortalarında da kan revan, iki ceset yatıyordu. Ölenlerden biri benim yaşlarımda sakallı bir adamdı; sol elinden iki parmağı kopmuş, bağırsakları kanlı yılanlar gibi karnından dışarı fırlamıştı. Diğeriyse, onun annesi yaşında, çenesi ve alnı dövmeli ihtiyar bir kadındı. Çadırın ağzında gırtlağını kesip bırakmışlardı. Sağa sola bakındım; üç beş çul çaput, bir kör bıçak, tencerenin dibinde iki kaşık bulgur... Neyini yağmalamışlardı acaba bu garibanların?

Allah affetsin, o iki kaşık bulguru yedim. Tadı fena değildi. Aç bir köpek sürüsünün gelme ihtimaline karşı, cesetleri çadırda bulduğum bir battaniyenin üstüne koyup üç yüz dört yüz metre uzağa çektim. Kadın neredeyse uyuyor gibi görünüyordu, ancak adamın gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Usulca gözlerini kapattım. Artık takatimin de sabrımın da son çeyreğindeydim, ben de gözlerimi kapatsam, diye geçirdim içimden, yatsam, devrilsem, bayılsam... Lakin yapamadım, uyumaya vicdanım elvermedi. Elime bir bakır tencere alıp kazabildiğim kadar kazdım kumu. Kazdıkça doldu çukur, kazdıkça doldu... Belki iki, belki iki buçuk saat uğraştım. Olduğu kadarıyla, yan yana gömdüm iki cesedi. İyi mi ettim bilmiyorum ama mataramdaki son suyu da o ara içtim, yarım kapak da güvercinlere kaldı.

Nihayetinde, tepede bıraktığım çantayla kafesi alıp çadıra indim. İnceden tüten dumanın üstünü kumla örttüm.

Bir saat evvel ellerimle gömdüğüm ölü adamın yatağına uzandım ardından. Rüzgârın çadıra savurduğu kum tanelerini dinledim. Birkaç satır karaladım. Birgün, diye geçirdim içimden, birgün, şu içinde yaşadığım gün, maziye karışacak – ya da çoktan karıştı. Bilemiyorum, tuhaf... Kendimi bugünün içinde değil de, dünde, mazinin gölgesinde bir yerlerdeymiş gibi hissediyorum. Hani ya sanki yaşamıyor da, çok evvelden yaşamışım gibi... Hem zaten ne fark eder ki? Yazdım bitti, yazdım bitti, yazdım bitti... Esniyorum. Eskiden gözlerim sulanırdı esnerken, şimdi kupkurular. Kupkuru ve de kurşun gibi ağır esniyorum. Hep söylerdi topçu taifesi, gülle çukuruna yeni gülle düşmez, diye. İnşallah eşkıyalar için de vaziyet öyledir, göreceğim bakalım. Beyhude yere burda baskın yemek istemem. Yatıyorum.

Şevket Kemal

4 Mayıs 1914

Akşamüstü mide kazıntısıyla uyandım. Bir avuç kuruyemişim kalmış, yarısını yedim. Ancak tek damla suyum yok, içim kavruluyor. Tek tesellim, baş ağrımın biraz geçmiş olması, kaşıntım da azaldı ya da susuzluk ikisini birden bastırıyor. Neren ağrırsa canın orda atar, derdi rahmetli dedem, belki biraz da o misal. Canım da fikrim de su için tutuşuyor. Güvercinleri zaruret halinde yerim diye saklıyordum, fakat şimdi, kanlarını içsem, acaba susuzluğuma çare olurlar mı diye düşünüyorum. Sanki ben gittim de, yerime vicdansız, merhametsiz, vahşi bir canavar geldi. Neler oluyor bana, anlamıyorum.

Bir densizlik yaparım korkusuyla, Kadife'yi apar topar bizimkilere uçurdum; bir ihtimal, belki bulurlar beni. Mümkün mertebe, nerede olduğumu ve gittiğim güzergâhı anlattım. Kayaların şeklinden çalılara kadar etrafta gördüğüm her şeyi yazdım. Erzağım kalmadı, acele edin, dedim. Vadiye benden evvel varırsanız, ordaki kuyunun başına birini nöbetçi bırakın diye de tembih ettim. Böyle demesem bile bırakırlar muhtemelen. Ha, bir de en sona şöyle ekledim: İngilizleri buldum, vazife tamam. Palmira, takribi arz ve tûl: 34 Şimal - 38 Şark

•

Dürbünümü unutmuşum. Ne ara çıkarmıştım ben onu? Ya da nerede? Siliniyor her şey. Dalıp dalıp gidiyorum. Peki nereye? Fikrim yok, onu da unutuyorum. Unutmak ve delilik, diyor içimdeki ses, aklın sınır köyleri... Ancak ben delirsem de seni unutmam Yurdanur, bu kadarını biliyorum. Öyle ki, adını yazmak bile hoşuma gidiyor. Yur-da-nur, Yur-da-nur, Yur-da-nur... Defterim kâfi gelmedi, yol üstünde bir kuru akasyaya adını kazıdım.

Yur – da – nur

Ah güzelim! Ah ruhum... Öyle çok özlüyor ve öyle çok hayal ediyorum ki seni, derken, hayalini yanımda gezdire gezdire, bazı anlarda seni özlediğimi dahi unutuyorum.

•

Güneş doğuyor. İnsanlar var ufukta. Hepsinin kafası göğe doğru uzayıp dalgalanıyor. Yürüdükçe kayboluyorlar, yürüdükçe kayboluyorlar...

Biliyorum ki hayalden, seraptan, uzak bir köyde yaşayan gölgelerden ibaret hepsi. Aslında hiç yoklar, hiçbir zaman da orda olmadılar.

•

Öğlen sıcağında sığınacak yer arıyordum. Boz bir hortum havalandı tepelerin ötesinden, çekirge sürüsü gibi güneşin önünü kapladı, döne döne büyüdü; tozla, kumla birleşip göğü yuttu. Yüzümü mendille örtüp gözlüğümü taktım. Bir hayalin parçası gibi, rüzgâra karşı, eğile büküle yürüdüm. Sivri bir kaya yükseliyordu kumların arasında, o kayanın dibini gözüme kestirdim. Kendime küçük bir mezar kazdım, kazdıkça doldu çukur. En az on tencere kum döktüm boşalsın diye. Tencerem vardı, tencerem var, yanıma almışım demek, hatırlamıyorum.

Ama hamsin, ama samyeli, bin atlı misâli hücum etti rüzgâr, dörtnala fırtına oldu, öyle toz, öyle duman... Aşındığımı hissediyordum. Kafesi koynuma aldığım gibi çukura girdim. Kum çarptı yüzüme. Battaniyeyi üstüme çekip iki büklüm kıvrıldım. Zifir ile göz göze geldik, kafasını boynunun içine gömmüş bana bakıyordu. Korkma, diye bağırdım, ben burdayım. O sıra, uğultuyla üstümüzden geçti bütün çöl ve de bütün dünya. Bir an çantam geldi aklıma, dışarda mı bırakmıştım yoksa? İçimi ateş bastı o an, hayır, hayır... Sağımı solumu yokladım, ordaydı işte, ayaklarımın ucundaydı. Belki yarım saat sürdü fırtına, belki biraz daha fazla. Uyumuşum.

Akşamın ayazında kalktım.
Kuruyemişleri yedim. Yarım bademde Zifir'e kaldı.

Bermutad, istikamet yine garp.

Bir yere varacak mıyım böyle?

Gidiyor muyum hakikaten?

Kadife varmış mıdır bizimkilere?

Ya da nerededir şimdi?

Peki ya ben neredeyim?

Zihnimde sadece sualler var. Günler geçip giderken biriken tek şey bu sualler zannedersem ve belki biraz da şu solgun sahifeler. Peki, peki ya mesafeler ve onların rakamlarla doldurduğu yollar ve ona tekabül eden onca zaman, onlar da birikiyor mu Yurdanur? Bir adları var mı? Aramızdaki koca boşluğun bir adı var mı mesela? Mesafe ya da hasret değil, demek istediğim. Bir haftayı ya da o birkaç bin kilometreyi katettikten sonrasından bahsediyorum; sımsıkı sarıldığımızda bile aramızda kalan, ikimizi bir ve aynı zamanda ayrı kılan o tuhaf boşluğun bir adı var mı? Ya da akşamüstü üstümüze serpilen birkaç tutam hüznün ve tebessümün hükmü var mı bu hoyrat çölün ortasında? Ya da sadece ben... Ben var mıyım Yurdanur? Bana öyle geliyor ki ben, tayyareci yüzbaşı ya da sadece yetmiş dört olan ben, güneşin kumda bıraktığı çelimsiz bir lekeden ibaretim. Bir sert rüzgâra bakıyor her şeyi unutup aklımı kaçırmam.

ŞK 74

27. Mavi

5 Mayıs 1914

Gökyüzü öyle güzel görünüyordu ki, onu gören çoğu kişi, bu göğün altında kötü bir hadisenin yaşanacağına ihtimal dahi vermezdi. Muhtemelen birkaç sene evvel ben de vermezdim. İşte o güzel göğün altında, battaniyemi yerde halı gibi yuvarlayıp urganla sıkı sıkıya bağladım; gül kurusu bulutlar süzüldü üstümden, kim bilir kaç matara ya da kaç tulum su eder bunlar, diye düşündüm – üç, beş, yedi... Hoş, ne ehemmiyeti var?

Kemerimde tıngırdayan boş mataraları duymamaya çalışarak yavaş yavaş eşyamı topladım. Pusula çantaya... Cigara ile çakmak, pantolon cebine... Defter, kalem iç cebe... Güvercin kafesi... Onu da tam sırtıma takıyordum ki birden başım dönüverdi. Tutundum, nereye bilmiyorum, tutundum. Avuç içlerime kadar soğuk soğuk terlemiştim. Sanki ruhum hâlâ yerde oturuyordu da, vücudum ondan habersiz ayağa kalkmış gidiyor gibiydi. Elimi yanımdaki kayaya dayamışım. Başım omzumda bir müddet bekledim. Bekledikçe döndü dünya ve de güneş çok uzaklarda kaldı, kesif kokulu bir safra geldi ağzıma, tükürdüm, genzim dağlandı. Ayakta daha fazla duramadım. Kayanın dibine çöküp avuçlarım kum içinde istifra ettim. Velhasıl, böyle zehir zıkkım çıktım yola.

Düşe kalka dört saat yürüdüm. Gündüz uyumama rağmen hâlâ uyumak istiyorum, zor duruyorum ayakta, ancak terlemem azaldı. Belki biraz faydası olur diye durdum, biraz istirahat edeceğim. Güzel, kuytu bir yer... İlerde birkaç akasya ağacı var, rüzgârı kesiyor. Gündüz gölge de oluyordur burası. Uyusam mı, diyorum ama... Hayır! Belki yarım saat, biraz gözümü kapatır hemen kalkarım. Hem belki, hem belki burda kalırsam Ramizler beni daha kolay bulur. Ya da benden geriye ne kalırsa, onu... Ramo, muhterem dostum, bu satırları okuyorsan eğer, jurnalimi kıymetli refikama vermeni istirham ediyorum. Yegâne vasiyetim budur.

Olmaz olsun böyle iş!
Battaniyemi de unutmuşum!

Küçük bir çukur kazıp içinde iki saat uyudum.
Tekrar yola koyuluyorum.

•

Lügatta, açlığıma, susuzluğuma ya da biteviye halime, kifayet edecek bir kelime var mıdır bilmiyorum ancak; midem kazınıyor, gurulduyor, homurdanıyor, büzüşüyor, dalgalanıyor, uğulduyor, etimi kemiriyor... Ölüyor midem. Susuzluğun ise sesi yok, mezar gibi bekliyor.

•

Rüzgâr kesildi.

Bir yamacın kıyısında durdum. Ayın müphem ziyası altında, mehtabı yutan karanlık bir denize benziyor çöl. Katı bir sükûnet dolduruyor zihnimi; içinde ıssızlığın vücudu, içinde binlerce nefes almayan insan, yüzlerce ölü deve, kuru ağaç, boynu kırık atmaca, kabuğuna dolanmış yılan ve gözleri solmuş birkaç güzel at var. Avazım çıktığınca haykırmak istiyorum.

Yapmamalıydım biliyorum ama ellerimi borazan gibi ağzıma götürüp "Kimse yok mu!" diye boğazımı yırttım az evvel. Hem de birkaç defa... Ne dost, ne düşman, kimseden ses çıkmadı. Zifir kafesin içinde biraz kıpırdandı o kadar. Acı bir tebessüm birikti yüzümde, bizim olduğu hayaline kapıldığımız uçsuz bucaksız çöle baktım. Aynı kumun üstünde, aynı yıldızlı gece, ağır ağır döndü; binlerce senedir yaptığı gibi, tek bir katre su ya da bir avuç gölge neymiş bilmeden, kum tanesi ya da insan neymiş tefrik etmeden, hudutsuz ve de memleketsiz yaptı bunu. İşte o an kendimi pek küçük, pek ehemmiyetsiz hissettim. Ha varmışım, ha yokmuşum, diye mırıldandım, üstümden üç, beş, yedi matara bulut geçmiş ya da postallarım ve pusulam ve kulaklarım ve ruhum kumla dolmuş ya da tencereyle mezar kazmışım ya da birini öldürmüşüm, kime ne? Öyle ehemmiyetsiz meseleler ki bunlar.

Şu anda mühim olan tek şey vadideki kuyuya varmam. Gerisi teferruat. Tahminime göre, yarın öğlene doğru orda olurum. Kazasız belasız, iyi geldim buraya kadar. Bir cigara içeyim, yola çıkıyorum.

•

Güneş doğdu.

Hava henüz serinken yürümeye devam ettim.

Ayaklarımı sürüyordum, kaldıramıyordum onları. Arkamda, saban izini andıran, dümdüz bir hat kalıyordu. Bazan da dizlerimin bağı çözülüyor, bahsettiğim hattın sağına soluna avuç izleri bırakıyordum. Kararmış gözlerle ayağa kalkıp tekrar yürüyordum. Postallarımın aşınmaya başlamış burunlarına bakıyordum mütemadiyen. Her saniye, atacağım, hatta atacağım da değil, atıyor olduğum adımı düşünüyordum. Sadece onu... Bu adım, diyordum, diğerinin önüne gelecek, vadiyi de boş ver, sırf bunu düşün. Bin tane at bu adımdan. Dokuz yüz doksan dokuz, dokuz yüz doksan sekiz, dokuz doksan yedi... Sayıyordum. Bitince, bir bin daha sayıyordum, binler bir oluyordu aklımda, adımlar, mesafeler küçülüyor, daha tahammül edilir hale geliyordu. Benim için hayatta kalmak bundan ibaretti.

Altı yüz on üç, altı yüz on iki derken, kuru bir palmiyenin dibinde dizlerimin üstüne düştüm. Yine kalkarım sandım, olmadı. Çenem takırdıyordu, ellerim buz kesmişti ama üşümüyordum. Başka bir yerde olmalıydım. Her türlü acıdan, tutkudan, hırstan, endişeden âzâde, kendimi yüzükoyun yere bıraktım. Ölmek bu kadar kolaydı belki de. Bir yaz akşamı, pembe erguvanların gölgesinde uyuya kalmak gibi, loş, serin, yüksüz ve de zamansız.

Orada hakikaten ölüyor muydum yoksa baygınlık mı geçiriyordum bilmiyorum. Ancak bir saat sonra nal sesleriyle yerimden fırladım. Bir anlığına, rüya mı acaba, dedim ama değildi. Hakikaten tepelerin ötesinden bir yerlerden sesler geliyordu. Gittikçe uzaklaşıyorlardı. Biraz evvel ölüyor olduğumu unutup, son bir gayretle en yakınımdaki tepeye tırmandım. Bayram sabahı macuncunun peşine takılmış çocuklar gibi heyecanlıydım. Tuhaftır ki, neden oraya tırmanıyordum, neden öyle heyecanlıydım, hiçbir fikrim yoktu. Birkaç köle tacirine ya da haramiye el sallayacaktım belki de kim bilir?

Ter içinde tepeye vardığımda, iki üç kilometre uzakta yükselen toz bulutundan başka bir şey göremedim. Şarkı-ı şimâliye doğru gidiyorlardı. Ne olacaksa olacaktı. Kumarı göze alıp pistolümü çektim, iki el ateş ettim havaya. Ne olur, ne olmaz diyerek hemen şarjörümü doldurdum. İş müsademeye gelince, altı mermi ile sekiz mermi arasındaki fark çok büyüktü. Mübalağasız yarım saat, tepenin başında gelmelerini bekledim, bekledim, bekledim... Lakin toz bulutu geri dönmedi.

Kimdi acaba onlar? Eşkıyalar mıydı? İngilizler miydi? Mamafih, İngilizler olacağını pek sanmam, düştüğümü bile görmedi onlar. Yoksa gördüler mi? Hayır, hayır, birkaç Bedevi geçti muhtemelen ya da birkaç vahşi at... Peki niye geri dönmediler? Duymadılar mı ateş ettiğimi? Ya da duydular ama beni eşkıya sanıp korktular mı? Diyorum ya ruhum, zihnimde sadece sualler ve sualler var. Bir de sen varsın elbette, bir de Makbule... Bütün bu kopuk düşüncelerin arasını dolduran, zihnimi ve bedenimi bir arada tutan hayalleriniz var.

Yamaçtan aşağı inerken, gözlerime inanamadım. Cenuptaki tepelerin arasında, bütün sükûnetiyle, ince uzun bir göl parlıyordu. Koştur koştur çıkarken fark etmemiştim demek. Bir fırının ağzından fışkırıyormuş gibi sıcak, kuru bir rüzgâr vurdu sırtıma. Terimi aldı götürdü, hadi, diyordu sanki bana, hazırsın şimdi. Bir hevesle koşmaya teşebbüs ettim ama daha on metre gidemeden yere devrildim, Zifir patır patır çırpındı kafesin içinde. Sakin ol oğlum, sakin ol güzelim, diyerek bir müddet emekledim, aksıra tıksıra ayağa kalktım, mümkün mertebe geniş adımlar atmaya çalışarak yürüdüm. Açlıktan elimi yumruk yapmış, mideme bastırıyordum bir yandan da; varınca hepsi geçecek, diye telkin ediyordum kendimi. Gözlerimin etrafında buğulanan gölgeler, dağılır gibi oluyordu. Hatta öyle ki, göle yaklaştıkça, o alevli rüzgârın bile serinlediğini hissediyordum.

Midem sırtımda, dilim damağımda, yürüdükçe yürüdüm. Mecbur kaldıkça tırmandım, yuvarlandım, tırmandım, düştüm, kalktım, yürüdüm, yine tırmandım, yine yuvarlandım...

Mecalimin bedenimi terk ettiği yerde, ağaçların gölgesi düştü yüzüme. Peşinden alnımı okşayan latif bir serinlik geldi. Ardından su şıpırtısı... Gözlerimi araladım, pırıl pırıldı göldeki su. Huzura benzer, ama bir yandan da korkuyu andıran, tuhaf bir his doldu içime. Yere dökülmüş hurmaları didikleyen kuşları seyrettim bir müddet. Onlar hep burdaydılar, onu düşündüm. İçlerinden biri havalanıp ilerdeki ağacın en ince dalına kondu. Aklımdaki bütün bedbîn fikirler, o kuşun kanat çırpmasıyla dağılıp gitti. Sırtımdaki kafesi çıkarıp yere bıraktım. Nihayet olmuştu işte, kurtulmuştum! Delice kahkahalar atarak göle koştum, yarı belime kadar daldım suya. Kafamı soktum çıkardım. İçinde yuvarlandım. Senelerce, hiç bıkmadan, yapabilirdim bunları. Ellerimi ağzıma götürmüş kana kana su içiyordum ki, yanımdan bir akrep geçti. Ne işi vardı suda akrebin? Ensemdeki tüyler ürperdi. Nerede olduğumu ancak o vakit idrak edebildim. Ne göl kaldı ortada,

ne ağaç ne de kuş... Kumun ortasında balık gibi çırpınıyordum. Ağzıma doldurduğum tozu toprağı tükürdüm. Ciğerlerim sökülürcesine öksürdüm salya sümük.

Ve inanır mısın Yurdanur, öfkemden çocuk gibi ağladım.

Vücudumda kaç damla su kaldıysa artık, onları da orda bıraktım.

•

Kum kum kum!

Sadece kum var.

Hiçlik bile terk etmiş burayı.

•

Nefes alırken boğazım yanıyor. Kafamı nereye çevirirsem çevireyim, hep güneşe bakıyorum sanki. Parlak lekeler görüyorum her yerde, gözlerimi kapatsam dahi ordalar. Meğer sırf karanlık değil, aydınlık da kör edebiliyormuş insanı. Neyse ki gözlerimi ovuşturunca geçiyorlar. Çöktüm yere, akşam olmasını bekliyorum. Serinde tekrar yola çıkacağım. Saçma sapan fikirler doluşuyor aklıma. Bölük pörçük cümleler, kelimeler... Yazıyorum. Akşam olacak, bir de akşamı bekliyorum. Niye bekliyorsam. Yürüyecek halim de yok.

•

Eğer dünyaya tekrar gelseydim, zannederim, yine bu namütenahiye doğru uzayan çölün ortasında olmak isterdim. Biliyorum, yine buraya varmak için yine aynı yollardan geçmem icap ederdi. Olsun, geçerdim. Şunu bil ki ruhum efendim, her şeye rağmen vardığım yerden memnunum. Birkaç ay için de olsa, hakikaten yaşadığımı, nefes aldığımı hissettim. Bazı insanlar koca bir ömür boyunca, bu hisleri hiç tatmadan yaşayıp ölüyor; en azından ben yaşadım, pişman değilim. Hayır, hayır... Hayır, hepsi benim tercihimdi, asla ve kat'a pişman değilim. Sakın üzülme benim için, yas tutma. Keşke o gencecik oğlanı öldür-

meseydim tabii! Keşke... Eğer dünyaya tekrar gelseydim, o oğlanı öldürmezdim. Öldürmezdim Yurdanur.

•

Kum... Yine kum... Yine serap... Yine kum...
Bir de o insanı kör eden parıltı...

•

Tepelerden aşağı yuvarlanan göller,
göllerden aşağı yuvarlanan seraplar var biliyorum.
Zira o kızgın kum, akıyor su gibi rüzgârın önünde.

•

Kum...
Hiçliğin sükûta erdiği yerde başlıyor.
Bitmiyor, bitmiyor, bitmiyor!

•

Bekliyordum. Akşamı bekliyordum. Geldi.

İyice soğudu hava, sıtma tutmuş gibi titriyorum. Yerimi belli ederim korkusuyla günlerdir ateş yakmıyordum; şimdi biraz çalı çırpı toplayıp yaktım. Görürlerse görsünler, bulurlarsa bulsunlar. Her şeyi göze aldım. Hem etrafta kimse yok ki! Sadece kum var, biraz da rüzgâr... Ve ben çok yorgunum; ziyadesiyle ve de fersah fersah yorgunum.

Oturdum ateşin başına, ellerimi ısıttım. Jurnalime üç beş satır karaladım. Yıldızları seyrettim. Güvercin kafesini seyrettim. Gözleri ateşte yakut gibi parlıyordu Zifir'in. Çıkardım kafesten, kucağıma aldım. Halsizdi. Kum içindeydi. Güzelim, dedim, güzelim... Anlarmış gibi kıpırdandı. Başını okşadım, kendini ellerimin arasına bıraktı. Yutkundu belli belirsiz, parmağımın kenarına dokundu gırtlağı, bir yukarı, bir aşağı gitti geldi boğum boğum... Gözlerimi kapadım. Belki o da kapadı. Affet, koruyamadım seni Zifir, diye fısıldadım kulağına. Duydu mu beni bilmiyorum. Boynunu tutup çeviriverdim. Çıt etti.

Pençeleri yumuldu, kanadı titredi; sonrasında buz gibi, ağır ağır avcuma saldı kendini. Ölmek bu kadar kolaydı işte. Bir müddet, başım önümde, heykel gibi bekledim. Hayvancağızın tüylerini yoldum sonra. Küçücük kaldı. Bir lokmacık et, bir damlacık kan, hepsi o... Kafasını kesip baş aşağı tuttum. Sıkabildiğim kadar sıktım gövdesini, avcuma koyu kırmızı, yapış yapış bir kan doldu. Dilimi değdirdim yavaşça, heyhât yalan, içtim yahu, kudurmuş gibi emdim kanı. Tadı ılık ve tuzluydu. Bir nebze de olsa susuzluğum geçermiş gibi hissettim. Geçmedi. Utandım o vahşi halimden, ancak durmadım. Olmazdı. İnce bir dal parçasına geçirip, ağır ağır pişirdim Zifir'i ve de kafesin önünde it gibi kemirerek yedim. Kuruydu, kupkuruydu eti.

Ateşim sönüyor. Yola çıkmam lazım ancak kıpırdayamıyorum. Yorgunluktan mı, yoksa ümitsizlikten mi böyleyim, bilmiyorum. Ah bir yudum su bulsam... Bulsam... Bulsam ne değişecek? İşkenceyi uzatacak. İşkenceyi... Hayatı, hayatı yani... Biliyorum, kalbimde bir nebze huzur istiyorsam eğer, vazgeçmeliyim artık mukavemet etmekten. Ölümü tam da burada vakurca kabullenmeliyim. Allahım... Uykum geliyor ya da ölüyorum, hangisi olursa artık. Çukur, çukur, çukur kazmalıyım.

Çukur kazdım, çukur, çukurda uyuyacağım.
Başka türlü olmayacak.

6 Mayıs 1914

Şafak sökerken, ölü gibi uyuduğum çukurdan dışarı hortladım. Birkaç metre ilerde koca bir aygır, gece yaktığım ateşten kalan külün ortasında durmuş, huzursuzca kişneyerek ön ayağını yere vuruyordu. Gözleri kırmızıydı. Daha sarih bir ifadeyle, gözleri, içinde kor parçaları varmış gibi kırmızıydı; hayır, gözlerinin içinde –kuvvetle muhtemel, cehennemin tâ en dibinden koparılmış– kor parçaları vardı. Mübalağa etmiyorum, hakikaten öyleydi. Yelesi siyahtı. Tüyleri ise, üstüne güneş vurdukça, siyahtan çivit mavisine ya da ona benzeyen serin bir laciverde meylediyordu. Hani bazı yaz akşamları evden çıkıp Kanlıca'ya kadar yürürdük ya Yurdanur, sonra bir ağacın altında durup denizi seyre dalardık; işte öyle bir lacivertti.

Tabii sen bakma şimdi, böyle her şeyi uzun uzun tasvir ettiğime; o esnada namlunun ağzına mermiyi vermiş, Lugerimi nefes nefese bir o tarafa, bir bu tarafa çeviriyordum. Neticede bir sahibi olmalıydı

bu hayvanın, bir Bedevi, bir eşkıya ya da herhangi başka birisi... Fakat kimseyi göremedim. Temkinli adımlarla ata yaklaştım. Birkaç metre geriye çekilip huysuzlandı, altındaki kumda peydah olan derin toynak izleri, kaşla göz arasında tekrar kumla dolup kapandı. Allahım sen aklıma mukayet ol, diyerek gözlerimi ovuşturdum; at hâlâ oradaydı, ancak yerde iz miz kalmamıştı. Eminim dokununca, tıpkı dün gördüğüm göl gibi, bu koca aygır da kaybolup gidecekti. Yine de bir ümitle biraz daha yaklaştım, o da biraz daha uzaklaştı. Neden demeye kalmadan, elimdeki silahı fark ettim, gerçi yere doğru tutuyordum ama belli ki ürküyordu hayvan. Korkma, zarar vermeyeceğim sana, dedim. Lugerimi indirip belime taktım, o vakit kaçmayı bıraktı.

Usulca başını okşadım, mermer gibi soğuktu alnı. Oğlum, dedim, iki kere daha yere vurdu ayağını, sakin ol oğlum, bekle. Bekledi. İnsana ziyadesiyle âşina gibiydi. Harita çantamı yanıma alıp hayvanın safir gibi parlayan sırtına atladım. Daha evvel hayatımda, ata hiç eyersiz binmemiştim. Hoş, daha evvel hayatımda, mâî renkli bir ata da binmemiştim. Ne yapacağımı pek kestiremeden, iki elimle yelesine tutundum. Gideceği yeri biliyormuş gibi koşmaya başladı.

Arkamızda iz bırakmadan, ancak toz duman ve de dörtnala gidiyorduk. Ne yaparsam yapayım, idare edemiyordum hayvanı. Kendi bildiğini okuyor, ezbere koşuyordu cenuba doğru. Muhtemelen köyüne ya da ahırına dönüyordu. Nihayetinde, inat etmenin âlemi yok, diyerek, kaderimi bu acayip atın insafına bıraktım. Tepelerin arasından süzüldük, belki de üstünden, öyle süratliydik ki anlayamadım. Bir müddet sonra çöl, boz bir bulamaca döndü benim için. Gördüğüm her şekil geriye doğru bükülüp dağılmaya başladı. Aynı anda, hem her yerde hem de hiçbir yerdeydik sanki. Eğilip iyice yelesine yapıştım hayvanın, süratten başımı dahi kaldıramıyordum.

Bu bir at mıydı hakikaten? Cidden ama cidden, neyin üstüne binmiştim ben? İngilizlerin defterinde yazan masalları düşündüm; her çölü aşan, vahalardan vahalara koşan, mâî renkli bir attan bahsediyordu bir yerinde, imkânı yok, dedim, adı üstünde, masaldı onlar, efsane... Hatta atın, enteresan bir de adı olacaktı. Neydi, neydi, neydi, olmadı, hatırlayamadım. Bir yerde durursak, bakardım.

Yüksek sütunlu koca mabetlerin içinden, kızıl renkli kemerlerin altından, uğuldayan kayaların kıyısından ya da hepsinin ama hepsinin üstünden geçip daha da cenuba indik. Bir, bir buçuk saat sonra yavaş-

ladık. Güzel bir vahanın serinliğinde durduk. Palmiyelerin gölgesinde küçük bir kuyu vardı, kuyunun başında da ak sakallı bir adam... Adama el salladım, adam da bana selam etti. Su çekiyordu aheste aheste, makaradaki ipin gıcırtısını duyuyordum. Hemen attan indim. Düşman değilim, dedim gülerek. Adam ifadesiz bir yüzle bana baktı. Mataramı gösterdim, su, su için geldim. Bir şey demedi, muhtemelen anlamıyordu beni. Kuyudan çektiği kovayı iki eliyle tutmuş, öylece bana bakıyordu. Kovayı almak için elimi uzattım, vermedi. Bir iki hamle daha yaptım, bana mısın demedi, baktım olmayacak, öfkeyle üstüne atladım herifin, bir santim bile kıpırdamadı. Akabinde, gözünü bile kırpmadan ve de hunharca, hakikat vurdu yüzüme: Güneşin altında, cayır cayır yanan, adam boyunda bir kayaya sarılıyordum. Kuyuymuş, suymuş, ümitmiş, hepsi buhar oldu gitti.

At benimle alay edermiş gibi, ayağını yere vurup hafifçe kişnedi. Büyük bir hüsranla, az evvel kavgaya tutuştuğum ya da tutuşmaya çalıştığım kayanın dibinde yere çöktüm. Bunun haricinde yapacak başka bir hareket düşünemedim. Hiç değilse şu aygıroğlu aygırın adı neymiş, ona bakayım, diye geçirdim içimden. Çantamı açtım, fakat İngilizlerden aldığım defteri bir türlü bulamadım. Halbuki kaybolmasın diye –aniden yaptığım avanaklığın farkına vardım– güvercin kafesinin dibine koymuştum ben o defteri. Zifir olmayınca da, haliyle kafesi yanıma almamıştım. Aklıma bile gelmemişti defter meselesi.

Bir daha kişnedi at. Bu sefer alay etmiyordu da, haydi kalk gidelim, diyordu bana. Bizi bekleyen denizler, köyler var, haydi kalk gidelim. Kafamda döndürdüğüm bu lafın büyüsüne kapılıp tekrar hayvanın sırtına atlayıverdim. Böyle böyle, bir saat garp istikametinde devam ettik. Nefesimi tuttum, bir kum fırtınasının içine karıştık. Onunla birlikte tepeleri aştık. Yanımızdan uğultular geçti.

Fırtınadan çıktığımızda, iki tarafından sivri kayalar yükselen daracık bir vadinin ağzındaydık. Kavrulmuş ot, çürümüş et ve biraz da baharat kokuyordu etraf. Bir deve leşinin yanından geçtik; sağa sola öbek öbek renkli kumaşlar saçılmıştı. Biraz kafamı kaldırdım, tam pusu atılacak yer burası, diye düşünüyordum ki tepede parlayan namluyu gördüm. Ardından, kulakları yırtan bir mavzer tarrakası geldi. Fişek gibi öne fırladı altımdaki at. Yolun ortasına yığılmış çuvalların üstünden atladık. Karşımızda, yüz metre kadar ilerde, develerinde bekleyen mavzerli birkaç eşkıya daha vardı. Ancak öyle süratliydik ki, adamlar henüz nişan dahi alamadan, toz bulutunun içinde kayboldular. Gümbür

gümbür körlemesine ateş ettiler arkamızdan. İnatla peşimden gelmeye çalışsalar da, beş dakika içinde mazi oldular.

İşte o an sızlamaya başladı baldırım. Sol dizimin bir karış kadar altından girmişti mermi. Kemiğime saplanmıştı, hissedebiliyordum. Can havliyle atı durdurmaya çalıştım, durmadı. Aşağı atlayıp yaya kalmayı da göze alamadım.

El yordamıyla kemerimi çözdüm, dizimin biraz üstünden geçirip bağladım. Beyaz lekeler uçuşuyordu gözümün önünde, bir yandan da dünya kararıyordu. Kararmıştı belki de... Karanlıktı. Tuhaf bir körlüğün eşiğinde gibiydim. O halimle neler yaptım, ne kadar gittik, attan mı yuvarlandım, yoksa kendi rızamla mı indim bilmiyorum. Gerçi bilsem ne fark eder ki?

Gözlerimi açtığımda, kumun üstünde yüzükoyun yatıyordum. Güneş tepemdeydi. At ise yirmi yirmi beş metre uzağımda durmuş bana bakıyordu. Gel buraya, dedim fısıltıyla, gelmedi. Sürüne sürüne yanına gittim, geriye çekildi. Gel buraya, dedim, gel, adın neydi senin? Elimi ceketimin iç cebine attım, jurnalimi çıkardım, oraya da yazmıştım adını sanki, öyle olmalıydı, adı... geriye doğru çevirdim sahifeleri. İşte karşımdaydı; "Sasimus!" diye bağırdım, boğazıma kan tadı geldi. "Sasimus... Gel buraya oğlum."

Adını duyarduymaz yılan görmüş gibi kişneyerek şaha kalktı hayvan.

Ve beni ıssızlığın ortasında tek başıma bırakıp gitti.

Yavaşça doğruldum. Sol ayağımı yere basar basmaz, beynimde şimşekler çaktı. Kaval kemiğim kıymık gibi etime batıyor, yaramdan aşağı macun kıvamında, koyu renkli bir kan sızıyordu. Çantamı yokladım, eczâ bezim kalmamıştı. Mendilimi yaraya bastırıp sıkıca sardım. Kuyunun olduğu vadi, muhtemelen şimal-i garpta kalmıştı. Izdırap içinde bir bacağımı sürüyerek, o istikamette yürümeye başladım.

Uzakta büyükçe bir gölge dalgalanıyordu, devesine binmiş bir adam ya da o ebatta bir kaya parçası olmalıydı. Bağırıp el salladım. O da bana el salladı. Bu sefer hayal değildi sanırım.

Ağır ağır yürüdüm.

Aramızdaki mesafe azalmıştı. Adamın kefiyesi siyahtı ve de rüzgâr, devesinin homurtusunu tâ bana kadar getiriyordu. Birkaç adım daha yaklaşınca, mavzerini omzuna dayayıp bana ateş etti. Kolumu sıyırdı

geçti mermi. Hakikaten vurulmuş gibi kendimi yere attım. Hayır, hayır, katiyen hayal değildi.

Kıpırdamadan, ölü gibi bekledim.

Göz ucuyla baktım: Kırmızı püsküllü devesinin üstünde, salına salına bana yaklaşıyordu adam. Ganimetini alacak her eşkıya gibi keyifliydi.

Nefes dahi almadım.

Üstüm başım kurumuş güvercin kanıyla kaplıydı.

Bir şeyler mırıldanıp kendi kendine güldü, omzundaki fişekliğe gitti eli. Sanırım mavzerini doldurup bir tane de yakından sıkacaktı. Allah'tan şarjörüm ağzına kadar doluydu da, herif daha ne olduğunu anlayamadan, belimdeki pistolü çekip tam kafasından vurdum. Çuval gibi yere yığıldı. Deve ise ilk başta ürküp dört beş metre uzağa kaçtı, fakat silah sesine âşina olmalıydı ki çabuk sakinleşti. Kör topal hayvanın sırtına atladım. Eyerine kurulunca, ayağım biraz rahatladı.

Ölüyordum sevinçten.

Beş dakika içinde bir devem, bir mavzerim, bir tulum da suyum olmuştu. Daha da güzeli, mavzeri baston olarak da kullanabilirdim. İlk defa, kurtulacağıma dair bir his hasıl oldu içimde. Pusulama baktım, vadiye doğru yoluma devam ettim. Yüzümde bir tebessümle gökyüzünü seyrederken uyandım. Ne olmuştu, ne yapmıştım? Ne ara, nasıl... Uyumuştum. Uyumuşum.

Herhalde eyerin üstünde sızdım, diye düşündüm, ancak hayır, yerdeydim. Kafamı kaldırıp etrafa bakındım. Devem yoktu, mavzerimle su tulumum da gitmişti. Bir mana veremedim. Elimi belime attım, Allah'tan pistolüm duruyordu. Sıktığım merminin boş kovanı da hemen yanımdaydı. O vakit idrak ettim: Hayalî bir eşkıyayı hakiki bir mermiyle öldürmeye muvaffak olmuş, bir de kâfi değilmiş gibi, adamın hiç varolmayan devesini çalmıştım. Velhasıl, o garabet atın beni terk ettiği yerden yüz metre bile uzaklaşmamıştım.

•

Öyle bedbaht bir haldeyim ki... Dün ne güzel, bir emelim vardı, kuyunun olduğu vadiye gidiyordum, attığım her adım kıymetliydi. Şimdi hiçliğin ortasındayım, varacağım bir yer yok. Daha da kötüsü, bir de kalktım, Ramizleri o hiç varamayacağım vadiye çağırdım. Beyhude yere beni orada bekleyip duracaklar. Ah benim ahmak kafam...

•

Muhtemelen fark etmişsindir, son günlerde hadiseleri, kuvve-i kalemiyemin imkân verdiği nispette, tıpkı bir muharrir ya da gazete muhabiri gibi, bilhassa yaşadığım şekliyle ve de hissettiğim haliyle anlatmaya çalışıyorum. Yalnızlık böyle bir meretmiş; kafasının içinde konuşturuyor insanı, daha evvelinde hiç bu denlisini tecrübe etmemiştim. Tabii bir de... Bir de öleceğim ruhum efendim, son istasyondayım, onu biliyorum. Artık kumdan ve şu bulutsuz, berrak gökyüzünden ötesi yok benim için, ama olsun, bir hastanenin kül rengi tavanına bakmaktan iyidir, ölürken bu koca gökyüzüne bakmak.

Yüz metre bile gitsem nefes nefese kalıyorum. Uyumak istiyorum. Gözlerim kapanıyor, rüya görüyorum belki de bilmiyorum. Rüyamda bile bu kumun üstünde bu jurnali yazıyorum. Şurada bir, bilemedin iki saatim daha vardır. Son ânıma, son ânımıza kadar yazacağım Yurdanur. Ne görürsem, ne hissedersem... Zaten benden geriye şu jurnalden başka bir şey kalmayacak. O da elbette, birisi gelip cesedimi bulursa... Bulun beni Ramo. Ölü ya da diri, Allah aşkına bulun beni. Sana vasiyetimdir kardeşim, ne olursa olsun, bu jurnali mutlaka Yurdanur'a ver. Boşuna yaşamamış, boşuna ölmemiş Şevket desin. İstirham ediyorum, unutma bunu.

•

Seni hep sevdim Yurdanur. Seni sevdim, güvercini yedim. Latife ediyorum cânım efendim. Sevmesem onu da yemezdim. Yoksa yemedim mi? Yedim ama sevmedim mi? Yok yok, yedim, hatta diğer güvercini de yedim. Hayır yahu, yemedim, ben onu Ramiz'e göndermiştim. Yoksa göndermedim mi? Ama üstümde kan var. Üstümde kan var Yurdanur. Salya var, o Bedevi oğlanın da salyası akmıştı. Boş bakıyordu. Söylemiş miydim, sürmeliydi, sürmeliydi gözleri.

•

Ya burda ölürsem Yurdanur? Ya bu yediğim güvercinler uçmazsa? Hem nereye uçar ki güvercinler, nasıl bilirler nereye gideceklerini? Peki ya kan, o nasıl anlar nereye akacağını? Ya o deve, ya o mâî at Yurdanur, onlar da çare değilse eğer yaşamak için, o zaman en azından, faydaları dokunmaz mı huzur içinde ölüp gitmeme? Ne sordum ben? Ne sordu-

ğumu sordum. Ondan evvel... Ondan evvel Yurdanur... Ondan evvel sen. Hepsinden ve her şeyden evvel sen. Makbule'den de evvel, Fethi'den de evvel... Fethi... Doğdu mu Fethi, Yurdanur? Söyle, doğmasın, babasını beklesin. Çünkü ölmeyeceğim, biraz istirahat edeyim, geleceğim. Biraz istirahat ediyorum şimdi. Bekleyin.

•

Neresi burası, diyorum, öleceğin yer Şevket Kemal, diyor kafamın içinde kısık bir ses. Burası, her şeyin nihayete erdiği yer. Korkma, azabın gider, matemin gelir, hiçbir vakit boş kalmaz buralar.

•

Uyuyor muyum? Uyuyor muyum? Uyumuyorum, sadece su istiyorum. Bardak istemez. Sürahiyle içerim. Rica ediyorum. İçim yanmış, ne yapayım Yurdanur. Sitem etme hemen. Teessüf... Ondan da etme. Sen söyle ufak ufak, ben dinliyorum. Hakikaten dinliyorum. Gamzedeyim deva bulmam... Çal onu, evet, yine onu çal. Yemek nâmına hiçbir şeyim kalmadı maalesef, sana bir şey ikram edemeyeceğim. Sadece cigaram var. Cigara yaktım, cigara yaktım, sadece cigaram var, içimi dağlıyor her nefes, onu bile içemiyorum.

•

Ruhum, kuyunun üstünü kapat, feslerimi kalıplat. Ağaçları da sulayın.
Ya sen ya Makbule ya Fethi ya Beberuhi ya da o kara kedi...
Biriniz halledin o işi canım, sakın unutmayın.
Beni de unutmayın.

•

Avcumda kesik, avcumda kan var. Kan değil, bulamaç bu, çamur bu, koyu, kara, tuzlu, isli, yanık, kavruk, zift gibi ve de kes, kes, kes, kesmiyor susuzluğu. Bir de Yurdanur, bir de o kahpe ölümün rengi, ne siyah, ne de öyle beyazmış kefenlerdeki gibi... Sarı, boz ya da en olmadı mâî... Başkası yok.

O mâî at tekrar zuhur etti önümde.

Bastığı yerden su fışkırıyor.

Başka bir at

Bizim büyükeniştenin bulutları delip geçen havacılık kariyeri, harita üzerinde bile takibi zor, uzun bir maceranın ardından böyle sona ermişti. Tam da Birinci Dünya Savaşı'na iki ay kala, tarihin kuytusunda delirip ölmüştü adam. Murat Hoca'nın tabiriyle: İmparatorlukların son, dünyanın ilk büyük savaşını ıskalamıştı. Olsun... Sadece ömrünün son üç ayından ibaret olsa da, en azından geriye bir gölgesi kalmıştı Şevket Kemal Enişte'nin. Şimdi düşünüyorum da belki biz de geriye bir gölgemiz kalsın umuduyla başlamıştık gazetedeki bu tefrika olayına. Tabii sonra işler, benim için bambaşka bir hal almıştı. Kendi kişisel tarihimin içinde kaybolup gitmiştim. Nasıl oldu, onu da anlatayım.

28. Filiz

Günlükteki son cümleyi okuyunca, Murat Hoca'yla birlikte, buzdolabının radyatör sesi eşliğinde uzun süre konuşmadan oturmuştuk. Oturmak da değildi aslında, oyuncağı kırılmış çocuklar gibi öylece kalmıştık. Gecenin bir vakti, bütün meşgalemiz sona ermişti. Halbuki bir yıldır, iyi alışmıştık bu yazma çizme olaylarına. Ben de başka ne bekliyorsam artık, olacağı buydu nihayetinde; birkaç şaşkınlık cümlesinden sonra, üç güne kalmaz yine benim hastane maceralarına geri dönecektik. Bir de Gülbahar'lı anılara... Ötesi yoktu bizim için.

Son bir gayretle, sırf biraz daha günlük hakkında konuşalım diye "Şu Ramiz denen adam, günlüğü neden saraya teslim etmemiştir sence?" demiştim, "Yani, cesedi Ramiz'in bulduğunu düşündüğümden böyle söylüyorum, o bulmuştur herhalde."

"Bana kalırsa..." diyerek bıyığını kaşımıştı Murat Hoca.

"Günlükte yazanları mı önemli bulmadı, diyorsun?"

"Yok, hayır."

"Cesedi mi Ramiz bulmadı, diyorsun?"

"Ona da hayır, bir dur yahu, izin ver. Büyükeniş–"

"Tamam, sustum."

"Off... Büyükenişten, günlüğünde öyle vasiyet ettiği için, böyle oldu, diyorum. Kaç defa yazmış adam, Yurdanur'a teslim edin, diye. Ramiz cesedi bulmuş, saraya vereceğini vermiş; sonra da günlüğü, Yurdanur Halana teslim etmiştir. Bu kadar basit bence. Eski adam bu, yapar. Hatta bak, bir teorim daha var."

"Ne gibi?"

"Senin büyükenişte yola çıkmadan, Ramiz ona bir çakmak veriyordu ya hani?"

"Evet?"

"Sen o çakmağı hiç buldun mu?"

"Yok. Üniforma falan hepsi tamamdı ama–"

"Gördün mü bak! Her şeyi buldun, tek onu bulamadın."

"Evet... Bir de dürbünlü gözlük vardı, onu da bulamadım."

"Onu saymıyorum, onu geç, o saraya gitmiştir. Neyse, ne diyordum? Hah... İşte bu sebeple, yüzde yüz – haydi bilemedin yüzde doksan dokuz, büyükeniştenin cesedini Ramiz bulmuştur bence. O kadar eminim bundan. Çakmağı da, nasıl olsa kendisinin diye, bir beis görmeyip geri almıştır. Neticede adamın malıydı. Değil mi öyleydi, onundu çakmak, hediye etmemişti?"

"Etmemişti."

"Tabii yine de belli olmaz, belki sonradan biri çaldı çakmağı... Ama yok, sanmıyorum. Çalan adam, çakmakla mı kalır, tabancasını, botunu, her şeyini alırdı."

"Doğru..." demiştim.

Bu kısa cevabımın ardından, kısa bir sessizlik daha yaşamıştık.

Kuru, sıcak bir rüzgâr esmişti karanlık apartmanların ötesinden.

Balkon kapısı, yapışkan, tozu bir sesle gıcırdamıştı.

Sırtımı geriye verip parmaklarımı çıtlatmıştım.

... çıt...

... çıt...

... çıt, çıtırt...

"Eee doktorum," diye gülmüştü Murat Hoca, "yakalım mı şimdi birer sigara?"

Yakmıştık.

İçimde koca bir boşluk hissetmiştim o an. Meşgul olduğumuz ne varsa, artık gerçekten bitmişti. "Vay be..." demiştim kendi kendime, mırıldanmıştım daha doğrusu, "Büyükeniştenin hikâyesi de buymuş."

"Evet," demişti Murat Hoca da suyundan büyük bir yudum alıp "Bak göreceksin, millet okuyunca çok şaşıracak."

Şaşırmışlardı da... 2014 yılının sonlarıydı. İlginçmiş, yazmışlardı forumun birinde, sekiz on sayfa konuşmuşlardı hakkında. Birkaç tarihçi de bizi şarlatanlıkla suçlamıştı. Güya bunları uydurmuşuz, tarihe saygısızlık ediyormuşuz. Sonra, iyisiyle kötüsüyle, hepsini unutmuşlardı.

Günler geçmişti.

Aylar geçmişti.

Yıllar geçmişti.

Murat Hoca derslere, ben ameliyatlara girmiştim. Her zamanki gibi, bazı hafta sonlarında birbirimizle görüşmüş, elimizde rakı bardaklarıyla sazlıklardan havalanıp, sarhoş sarhoş bozkırlara bakmış-

tık. Türkçe sözlü hafif batı müziğine teğet laflar geçmişti masanın üstünden. Üç beş şairden kalma birkaç kelam yuvarlanmıştı ortaya. Bazı geceler, ben yine muhabbete fasıllardan girmiş, Müzeyyen Senar'ın tek damlasını bile dökmeden elinde çevirdiği rakı kadehine kadar devam etmiştim. Hoca da ordan pasımı alıp "Ne kadar uzağa gidersen git doktorum," demişti bir keresinde, "ya da ne kadar hızlı koşarsan koş, ipin nereye bağlıysa, onun etrafında dönersin. İster fizik de sen buna, ister hayat, bu işler böyle."

Kısacası, o yıllarda yine bol bol içmiş ve de hep aynı şeylerle alakalı olsa da yine bol bol konuşmuştuk. Konuştukça hiç dışarı taşırmadan, içten içe düşünmüştüm. En çok da Şevket Kemal Bey'in çöldeki saçma sapan mutluluğu gelmişti aklıma. Ezbere sevinçlerden uzak, her şeyi kabullenmiş ama yine de umut doluydu adam. Çölde geçirdiği o birkaç gün, hatta birkaç saat, hayatının tamamından daha değerliydi sanki. Gerçekten öyle miydi, var mıydı bunun imkânı? Ya da ne bileyim, nasıl ölçülürdü hatıraların ağırlığı? Matematik buna yeter miydi?

Muhtemelen tıpkı büyükeniştem gibi ben de biraz kafayı yemiştim o sıralar, bilemiyorum. Bildiğim tek şey, kabuk misali sırtımı kaplayan, birbirinin aynısı yıllarımın olduğuydu. Farklı noktalarıma farklı şekillerde ağırlık yapıyorlardı. Altlarında eziliyordum. Sanki yaşamıyor da, onların yarattığı basınca uyum sağlayıp evrimleşerek hayatta kalıyordum. Kök salmadan, tutunmadan, dokunmadan, apatik... Olduğu kadarıyla nefes alıp veriyordum. Gök maviymiş, yeşilmiş, turuncuymuş çok da bir anlam ifade etmiyordu benim için; ya da bulutlar ya da rüzgâr ya da yağmur ya da üst üste yığılmış bütün o koca dağlar... Farkında bile değildim hiçbirinin. Asfalta saçılmış kazalarla uğraşıyordum genellikle, davullu zurnalı al duvaklı cinayetlerle, yorganların arasında şişlenmiş fetüslerle, beşinci kattan betona atlamış entarilerle, elleri kolları kopmuş pankartlı patlamalarla... Önce kelimeler anlamını yitiriyordu, sonra sayılar. İkişer üçer, bazen onar yirmişer, hatta bazen paramparça ve birbirine karışmış cesetler geliyordu sokaklardan. Kefenler, ceset torbaları, çöp torbaları, kovalar, süpürgeler, bahçe hortumları, mazgallar, battaniyeler, halılar, hurçlar, vesikalıklar, listeler ve her şeyin üstünü örten siyah beyaz gazeteler giriyordu araya, flaşlar patlıyordu sürmanşetten, bol mozaikli, ruhsuz, kelimesiz... Sonra biz, acılı ezme, kebap, rakı ve muhabbetle, biraz da müzikle, bir

şeyler yapmaya, tutunmaya belki, ya da, ya da sadece yaşamaya çalışıyorduk onların arasında. Olmuyordu. Anlamsız olmak dışında başka bir anlamı kalmayana kadar devam ediyordu hayat.

Böyle geçiyordu, böyle geçti zaman. Derken çift yılların birinde, rüzgârlı bir pazartesi akşamı, benim için her şey daha da anlamsız hale geldi: Murat Hoca öldü, onun tabiriyle, şimdiyi bırakıp geçmişte bir güne sabitledi kendini.

Hoca öğleden sonraki dersine girmeyince, okul müdürü merak edip telefon etmiş, ancak telefonu açan eden olmamış. İyice meraklanmışlar. Bir ihtimal belki biliyorumdur, diye beni aramışlar, aradılar, evet aradılar, sordular, yok, dedim, hakikaten ben de görmemiştim, en son cumartesi konuşmuştum. Kafamda bin tane düşünce, apar topar Hoca'nın evine gittim, zile bastım. Bazen temassızlık yapar çalmazdı o zil, o nedenle düğmenin sol tarafına doğru bastırdım. Kesik kesik çaldı. Sustu. Bir daha çaldı, bir daha sustu. Kulağımı kapıya dayadım. İçerde televizyon açıktı, hafif de olsa sesi geliyordu. İki üç seslendim, kapıyı tıklattım, açan olmadı. Neyse ki yedek anahtarım vardı, çıkardım kilide taktım, apartman boşluğunda birkaç öksürük, birkaç kuru nefes yankılandı. Dört beş komşu merdivenin başında toplanmış, şahit yazılmayacak kadar güvenli bir mesafeden beni izliyorlardı. Sadece, köşedeki kebapçının dilsiz çırağı yakınımda duruyordu. Yutkundum. Otomat söndü, hemen yaktı birisi. Çevirdim anahtarı. Kapı açılır açılmaz, takırt edip durdu, arkasında sürgüsü takılıydı. Aradan elimizi kolumuzu sokmaya çalıştık ama olmadı, beceremedik, giremedik içeri.

Çilingir çağırdım. Sağ yanağı çıbanlı, cins herifin teki geldi. Kapının önünde ellerini göbeğine koyup, polise haber verin abi başka türlü açamam, dedi. Bıyığımdan iki tel yolup, iyi, dedim, polisi de ararım. Aradım. Önce bir üflenip püflendi adamlar ama yine de yirmi dakikaya geldiler. Neyse, lafı daha fazla uzatmaya gerek yok, polisiydi, çilingiriydi derken, kolluk kuvvetinden, küçük esnafına kadar akşamüstü herkes apartmana doluştu. Sürgü kırıldı, kapı duvara çarptı, çamurlu ayaklarla paldır küldür içeri dalındı. Terlikler ters döndü daha ilk saniyede, Gülbahar'ın çerçeveli fotoğrafı devrildi. Mahremiyet namına ne varsa ezdik geçtik. Nedense sükûnet içinde yapılmazdı böyle işler, yapmadık.

Bir el uzandı duvara, koridorun lambasını yaktı, birinin omzu vestiyere takıldı, bir ceket düştü yere. Tam orada bir yerlerde, nefes

nefese uzandım salonun kapısına, açtım: Murat Hoca televizyonun karşısındaki kanepede, ağzı sonuna kadar açık vaziyette yatıyordu. Gözlüğü hafifçe burnunun üstüne doğru kaymıştı. Yere düşmüş kitabına, sehpada yarım kalmış kahvesine baktım. Al sana apati Mithat, al sana hayat, diye geçirdim içimden. Yılların verdiği bir alışkanlıkla, kahve fincanını mutfağa götürüyordum ki "Hocam," dedi polisin biri, "ellemeyin sakın, yeni savcı pimpirikli biraz, çok kızar."

Doğru ya, şüpheli ölümdü sonuçta, savcıyla birlikte bizim Haluk da akbaba gibi damlardı birazdan. Ardından, bir eli hâlâ cesedin üstündeyken kol saatine bakıp bir süre bekler, kimsenin bilmediği çok gizli bir bilgiyi açıklarmış gibi "Ex olmuş sayın savcım" derdi. Acaba hangi ucuz polisiyeden araklamıştı bu teatral hareketleri? Bir ara tuhaf bir zamanımda, beş altı defa denk gelmiştim onun böyle yaptığına. Hiç sektirmezdi. Foseptik çukurunda boğulan çocuğun başında bile yapmıştı aynı hareketi. Halbuki bir hafta çukurda kaldığından davul gibi şişmişti çocuğun cesedi, kulaklarıyla burnunu fareler kemirmişti. Ne diyeyim... Haluk da böyle bir manyaktı işte. Ama iyi adamdı. En azından dördüncü dubleye kadar, iyi adamlar ne yaparsa o da onu yapardı.

Kafamı Haluk'un dengesizlikleriyle meşgul ederken, içerde bir pencere çarptı. Mutfak penceresiymiş, gittim kapattım. Dışarda rüzgâr, kum fırtınasına dönmüştü. Sokaklar birer birer kaybolurken 'şıp' etti bir şey. Lavabonun içindeki küçük bakır cezveye musluktan su damlıyordu. Şıp... Hoca hep böyle lavabonun içine koyardı bulaşıkları ve de hep böyle –şıp– damlatırdı bu musluk. Cezveyi ellemedim ama başlarım savcısına deyip musluğu güzelce sıktım. Pimpirikliymiş, pimpiriğine sokayım onun. Salona dönerken her taraf karardı. "Hay sikeyim ya!" diye söylendi oturma odasında birisi, "Ayıp oluyor, mevtanın önünde" dedi bir başkası. Benim de, hav hav hav, diye bağırasım geldi, tabii bağırmadım. "Mum getiriyorum" diye seslendim, onun yerine. "Tamam hocam, bizde de ışıldak olacaktı" dedi, polis olduğunu tahmin ettiğim tıraşlı bir ses. Polisler ışıldağı, ben mumları getirdim. Birer birer yaktık.

Yarım saate, savcıyla birlikte Haluk da geldi. Çin malı turuncu bir ışıldağın önünde her zamanki şovunu yaptı. Sonrasında Murat Hoca'yı, Gülbahar'dan kalma geyikli bir battaniyenin içine koyup karga tulumba kapıdan dışarı çıkardılar. Ben de onlarla birlikte, yok-

muymuş-kimi-kimsesi, n'olmuş-n'olmuş-öldürmüşler-mi, yazık-ya-vallahi-yazık-adamcağıza, diye fısıldaşan gölgelerin arasından sıyrılıp kendimi sokağa attım. Çok da karışık bir durum yoktu aslında. Sakin mi sakin hayatının ortasında, kalp krizi geçirmişti Murat Hoca. Tık diye gitmişti kalpten, annem hep imrenilmesi gereken bir ölüm şekliymiş gibi söylerdi bunu; tık diye gitmiş, derdi hafif kederli, hafif gıpta eden bir sesle, tık diye gitmiş, tertemiz.

Boğazımda bir düğüm, yutsan yutulmaz, kussan kusulmaz... Kum tanelerine çarpa çarpa eve kadar yürüdüm. Elimi bile siper etmedim yüzüme. Sonrası yine aynı terane... Cep telefonunun ışığında kapıyı açtım. Salona geçtim, mumları yaktım. Sıra, o meşhur sandalye faslına geldi. Çektim en kenardakini halının ortasına, oturdum. Bıyıklarımı çiğnedim ucundan ucundan, dört ya da on dört ya da yirmi dört tel yoldum sağından solundan. Tıng... Tıng... Yapma yahu şunu doktorum, dedi içimde bir ses. Tıng... Bir Muratti yaktım Hoca'nın şerefine – bok gibiydi. İlk nefesimi çekerken üst kattan Züleyha'nın çığlıkları geldi. Ne diyordu acaba? Ne demek istiyordu şu izbe dünyaya? Günlüğünün bir yerinde, çölün dili, demişti sanki Şevket Kemal Enişte, orda sadece kumun konuştuğu, zamanın başlangıcından bile eski bir dil varmış. Belki de onu duyuyordu kızcağız. Söylesene Züleyha, ne diyor bu rüzgâr sana?

O gece rüzgâr, Züleyha'ya ne söyledi bilmiyorum ama bana "Git artık buralardan" dedi. "Kimsenin hikâyesi burda başlamaz doktor, sadece herkesinki burda sona erer. Seninki de bitti, git artık."

Çok düşündüm kafamda yankılanan o lafı.

Uğruna çok bıyık yoldum.

Avuç avuç Ritalin çiğnedim.

Şeker niyetine Talcid emdim.

Arada üç beş Diazem attım.

Olmadı.

Haklıydı rüzgâr.

Murat Hoca gidince, gerçekten de bildiğim bütün hikâyeler sona erdi. Suruç'un tadı tuzu kalmadı, şehir ıssızlaştı. Ne hayattan bir keyif alıyordum artık, ne de işten... Abdullah Usta'nın patlıcanlı kebabı bile yavan geliyordu. Sonunda bu amaçsızlığa daha fazla dayanamadım, yedi buçuk sekiz ay sonra, Kandilli'deki dizi ekibini evden çıkartıp damdan düşer gibi İstanbul'a taşındım. Daha yirmi gün olmamıştı ki, fakülteden arkadaşım Ceyhun'un da yardımıyla,

bir özel hastanede iş buldum. Çamlıca tarafındaydı hastane, büyükhalamın evine de oldukça yakındı.

•

İlk zamanlar, Yurdanur Hala'nın evini daha tanıdık bir yer haline getirmeye çalıştım. Suruç'ta pencerenin önüne koyduğum mumu, tıpkı oradaki gibi yine pencerenin önüne koydum – ışıkları kapattığımda nerede olduğumu dahi unutuyordum. Annemin bende unuttuğu örgü takımı vardı sonra, onu da, şişlerinin ucunda kalmış yarım kazağıyla birlikte, koltuğun yanına bıraktım. Duvarlar boştu, onları doldurdum. Gülbahar ile Murat Hoca'nın renkleri patlamış düğün fotoğrafını, annemle babamın solgun fotoğraflarının yanına astım. Halbuki pek sevmezdim Gülbahar'ı ama nedense Hoca'yı ondan ayrı düşünmek istemedim. Pimpirikli adamdı bizimki; bir yerlerde üzülür, bir yerlerde incinirdi şimdi.

O günlerde, süper kahramanım Meftûne Hanım'ın da çok yardımı oldu. Bir eksiğiniz gediğiniz var mı diye, gitti gitti geldi, sordu sordu durdu. Mahcup oldukça mahcup oldum kadıncağıza ama yılmadı. Hem zaten huzurevindeki işinden de çıkarmışlar, başka yapacak işi mi varmış, ne mahcupluğuymuş. Ayıp ediyormuşum, darılırmışmış. Konuştu da konuştu. Zamanı, mekânı, her şeyi büktü... düzeltti... yıkadı... ovaladı... sildi... çitiledi... Arap sabunu ve biraz da çamaşır suyu kokusuyla, bütün hayatıma nüfuz etti Meftûne Hanım. Hatta bir akşam meftûne bile yaptı. Sonunda yedim o yemeği.

Önceleri böyle haftada iki üç defa yanıma uğrardı, sonraları ayda bir iki defa ancak uğrar oldu. Hisar civarında yeni bir iş bulmuştu yanlış hatırlamıyorsam, biraz da romatizmaları azmıştı. Ama çok, ama az gelsin, hep o uzaktan duyduğum "aile dostu" kelimesinin karşılığı gibiydi benim için. Kendisine karşı pek dillendirmesem de, pazar sabahları çat kapı eve gelmelerini, o kahkahalarını ve neşesini çok severdim.

Ziyaretlerinin birinde, epey bir oturduk arka bahçedeki şeftali ağacının altında. Kızı geldi aklıma, onu sordum. "Sormayın," dedi kırgın bir sesle, "önce boşandı, sonra da bir mühendisle evlendi, taa Kanadalara gitti." Yani mutluysa... diye bir şeyler geveliyordum ki, duymadı, "Çengel nere Kanada nere Mithat Beyciğim" diye devam

etti. "Bir fotoğraf gönderiyor, inanır mısınız her yer buz. Elini, kolunu geçtim, ruhu donar insanın orda." Suruç'un sıcağında da donuyordu ruhlar ama hiç girmedim o konulara. Meftûne Hanım'ın muasır medeniyetler seviyesinde buz kesen kızını –sanırım sırf Meftûne Hanım anlattığı için– büyük bir dikkatle dinledim. "Velhasıl..." dedi en son, nefesini derinden vererek, "Bir başıma kaldım evde. Neyse ki Sıdıka var, iyi kötü can şenliği oluyor bana. Az çok da komşular gelip gidiyor sağ olsun."

"Sıdıka kim Meftûne Hanım?"

"Ay, unuttum di mi ben onu size söylemeyi! Şu evde bulduğunuz kedi vardı ya hani Mithat Beyciğim, odunluğa bırakmıştınız."

"Evet şuraya –Haa! Demeyin yahu, o muydu Sıdıka?"

"Evet evet o ya, baktım cüce gibi küçücük kalmış kardeşlerinin yanında, kıyamadım yanıma aldım zilliyi. Gerçi hâlâ küçük."

"İyi yapmışsınız. Siz Sıdıka deyince ben de komşunun çocuğu sandım."

"Yok değil... Vaktiyle bizim Aynur öyle koymuştu adını, anne, demişti, koca bekler gibi hep camda duruyor bu sıpa, adı Sıdıka olsun. Öyle bir karikatür mü ne varmış."

"Biliyorum evet. İyi bari en azından,"

"İyi tabii, evde bir nefes..."

Meftûne Hanım'ın "evde bir nefes..." demesinden sonra gelen o birkaç saniyelik katı sessizlik, aklımın içinde haftalarca yığılı kaldı. Sanırım, sonuna sessizlikten başka hiçbir şeyin yakışmadığı o yarım, o kırık, o hazmedilmemiş cümlelerden birisiydi bu söylediği. Bazen benim de oluyordu. *Hey gidi Murat Hoca...* deyip susuyordum mesela, ya da *Ah be annem...* ya da *Ah be peder bey...* Bazen de gövdesiz ve öznesiz, tek başına bir *ah be* kaçıyordu ağzımdan; en çok da ona yakışıyordu sanki sessizlik. Neyse ki bu kadar sessizlik, bir süre sonra üst üste birikip, huzura benzer anlamsız bir sükûnete dönüşüyordu içimde. İstanbul'un uğultusundan ve de zamanından muaf, alabildiğine sakin geçiyordu hayat.

Hafta sonları Erman'la Kurtuluş'ta bir şeyler içiyorduk – ki Emmi diye salaş bir mekânın müdavimi olmuştuk o günlerde. Bazen de fakülteden çocuklarla, manzaralı bir masaya kapak atıp, kafamızı serpme kahvaltı menülerine gömüyorduk. Tuhaf bir biçimde, Suruç'u özlüyordum tam tahıllı ekmek sepetlerinin arasında. "Arabayı değiştireceğim de... Scirocco'nun ikincieli, şimdi kaça

gidiyor abi?" diyordu birisi, masanın bir ucundan diğer ucuna. Kafamı eğiyordum kelimeler çarpmasın diye, aklıma çöller, deli deli esen rüzgârlar geliyordu.

Bazı akşamlar, hem eski günleri yâd etmek hem de biraz kafa dağıtmak için, çalışma odasına çekilip Şevket Kemal Bey'in günlüğünü okuyordum. Okurken, derinden derine, Murat Hoca'nın kırçıllı sesi yankılanıyordu kulaklarımda. Bazen de babamın sesini duyar gibi oluyordum: Ra-ta-ta-ta-ta-ta-ta! Ra-ta-ta-ta-ta-ta-ta! Delik deşik oluyordu aklımdaki bulutlar, erken kurulmuş hayaller gibi...

Belki biraz hafif,

Belki biraz buruk,

Gülümsüyordum.

Dirseklerimi masanın kenarına dayayıp, bu adam da bu cümleyi, tam da bu odada yazmış diyordum kendi kendime. Ben geriye yaslandıkça, büyükeniştemin sandalyesi altımda gıcırdıyordu. Yine, bu adam, diyordum, bu Şevket Kemal Bey, bu benim büyükeniştem olacak büyükeniştem, bu sandalyeye yaslanıp bu tavana bakmış, sonra biraz doğrulup sigarasını şu kül tablasında söndürmüş. Ben de o kül tablasında söndürüyordum ciğer söndüren Gauloises'larımı. Zamanda geriye gidiyordum sanki o an. Öyle çok keyif alıyordum ki bunları yapmaktan... Gel zaman git zaman, her müptezel gibi –ki Murat Hoca'ya göre müptela demeliydim– dozajımı artırdım. Artık benim için okuma faslı çoktan bitmiş, geriye sadece günlüğü yaşaması kalmıştı.

Peki ne yapacaktım? Suriye'ye gidip iç savaşın ortasına dalacak halim yoktu elbette. Orda aptal aptal çöllerde gezmeyecektim. IŞİD'in yerle bir ettiği Palmira Harabeleri'ni de görmeye kalkmayacaktım. Sonuçta, sevgi kelebeği gibi daldan dala konan, yirmi ikisinde Norveçli bir bisikletçi, ya da ne bileyim, otostopla Kandahar'a gitmeye çalışan Boston'lu bir doğa fotoğrafçısı değildim. Hayır hayır, o kadar da kafayı yememiştim. Hayata karşı beslediğim bütün umut, uzun yıllar önce bir hastane odasında çoktan açlıktan ölmüştü. Dünyanın nasıl ya da kaç bucak olduğunu bir anda öğrenmiştim. Dünya kötü bir yerdi. Cildini ayrı, cibilliyetini ayrı sikerdi. Bu nedenle her mantıklı insanın yapacağı gibi, günlükle alakalı araştırma gezilerimi İstanbul'la sınırlı tuttum. Altı üstü bir meşgale bulmaktı benim derdim, altı üstü bir heyecan...

Kahire Seferi'nden sonra dikilen anıta gittim bir sabah. Fatih'te, surların biraz ilerisinde, eski belediyenin önündeki parktaydı. İnternetten daha önce birkaç fotoğrafına bakmıştım ama gerçeğini görmek farklıydı. Kırık bir sütun şeklindeydi evet, ama... Tıpkı İzmir'deki saat kulesi gibi, düşündüğümden çok daha küçüktü. Mona Lisa'yı gördüğümde de böyle hissetmiştim. Genelde böyle olurdu zaten, ihtişamlı her hayal, gerçeklerle küçülürdü.

Oraya kadar gitmişken, dönüşte bir de Vefa Bozacısı'na uğradım. Fakültedeyken çok giderdik. Eskiden de içerisi, yine bugünkü gibi leblebi, tarçın ve maya kokardı. Bizdeki de ne akılsa, kar kış dinlemez, Kocamustafapaşa'dan Vefa'ya yürürdük bir bardak boza için. Bazen abartır, Eminönü'ne, Galata'ya, Taksim'e kadar devam ederdik; hatta taa Beşiktaş'a... Ne nefesim daralırdı, ne başka bir şey. O zamanlar yetmiş yedi kiloydum, cıva gibi derler ya hani, öyleydim. Tabii bu son gidişimde arabama kadar zor yürüdüm orası başka, Beyazıt bile büyüdü gözümde.

Bir hafta sonu da Yeşilköy'e gideyim dedim. Deniz tayyare üssüne yakın olan şu feneri merak etmiştim. Kandilli'den bir buçuk saat sürdü yol. Fenerin beyaz kulesini görünce, sahil yolundan içeri sapıp bir ara sokağa park ettim. Şansıma hava biraz kapalıydı, bulutların altında, ağır ağır ve de serin serin dolandım. Yalnız, ne günlükte anlatılan karaçamlar vardı ortada, ne de ağ kokan balıkçı barınakları... Acaba yüz küsur yıl önce nasıldı buralar diye düşündüm. At arabasıyla hangi yoldan geçmişti bizim Şevket Kemal Enişte? Hangi kayalıkları görmüştü? Deniz fenerinin etrafında kayalıklar var, yazmıştı bir yerde, şimdi kayalıklar bile kalmamıştı, varsa yoksa betondu her taraf. Gökyüzü dışında her şey değişmişti. Neyse ki fener hâlâ yerinde duruyordu, gerçi o da balık restoran olmuştu.

Olursa olsun.

Hiçbir şey keyfimi kaçıramazdı, yılmadım. Restorana girdim. Büyük bir görev bilinciyle, kalamar tava ve levrek ızgara yedim cam kenarı bir masada. Sağına soluna baktım fenerin, tavanları inceledim. İki tek de rakı attım balığın yanına. Oh mis... Yalnızdım belki ama güzel bir gündü. Akşama doğru, aklımdaki birkaç ölü pilot ve bir edebiyat öğretmeniyle birlikte geri döndüm eve.

İki hafta sonra, sıra günlükte en çok merak ettiğim yer olan, Beylerbeyi Sarayı'na geldi. Sarayı nedense, pastanın üstündeki çilek

gibi, mümkün olduğunca sona saklamıştım. Pek itiraf etmesem de, bazı konularda hayal kırıklığına uğramaktan korkuyordum. Gençliğimde iki defa görmüştüm çünkü Beylerbeyi'ni, güzel bir bahçesi vardı onu hatırlıyorum; gerisi, çoğu sarayda olduğu gibi iç karartan mobilyalardan, süslü tavanlardan ve birkaç devasa avizeden ibaretti.

Güneşli bir sabah vakti, böyle bir tedirginlikle girdim sarayın bahçesinden. Süs havuzunun önüne gelince iki üç dakika soluklandım. Sınavdan önce son tekrarlarını yapmaya çalışan öğrenciler gibi, notlarımı okuyordum: "Mermer havuz, mermer havuz..." diye mırıldanıyordum, "Salonun ortasında... Her köşesinde mavi çinili vazolar var." Kendime bile, kendimi dinlediğimi belli etmeye çalışırcasına, hafifçe baş sallıyordum bunu yaparken "Evet evet... Gizli kapı buraya açılıyor."

İçeri adımımı atar atmaz, hiç oyalanmadan, doğruca havuzlu salona gittim. Mermer süs havuzu, mavi çinili vazolar, dünyanın üstüne oturmuş Eros heykeli... Gerçekten de her şey, büyükenistemin günlüğünde yazdığı gibi tastamam oradaydı. Gözlerimi kocaman açıp dikkatle aynalara, duvarlara baktım, birkaç yeri kendimce ittim, çektim, çevirdim ama gizli kapının neresi olduğunu, bir türlü kestiremedim.

Uzaktan epey tuhaf görünüyor olacağım ki, bir ara güvenlik görevlisi kadın, arkamda durup birkaç kere üst perdeden öksürdü. Ben yukarı kata çıkana kadar da gözleriyle beni takip etti. Gizli gizli fotoğraf çekmeye çalışıyorum sandı muhtemelen; "Hayır hanımefendi, fotoğraf çekmiyorum, burada gizli bir kapı var, onu arıyorum" desem, herhalde deli zannederdi beni. Haklı da olabilirdi aslında, çünkü havuzun etrafında boş boş gezindiğimi fark edince, ben de bir süreliğine deli olabileceğimden şüphelendim. Gizli kapıymış, diye güldüm kendi kendime, inandığım şeylere bak, yok denizaltıyla saraya gelmişler de, burda kapılardan geçmişler de... Nasıl söylesem, o dönem öyle böyle değil, bizim enistenin saçmalıklarıyla çok fena bozmuştum kafayı.

Sanırım kafayı çok fena bozmak –ya da sadece delilik– köklü bir aile geleneğiydi bizde. Peder bey savaş filmleriyle, annem peder bey ve çiçeklerle, Şevket Kemal Bey uçaklarla, Yurdanur Halam da kim bilir neyle bozmuştu kafayı. Uzayıp giderdi bu deli liste.

Delilik dedim de, bir keresinde Murat Hoca "Düşünsene dok-

torum," demişti, apartman boşluğundaki merdivende ayakkabımı bağlıyordum o sırada, "belki de senin şu büyükenişte şizofrenin tekiydi. Belki de gerçekten karısına dediği gibi Anadolu'daki meydanları teftişe gidiyordu. Biz de burda oturmuş, adamın halüsinasyonlarını çözmeye çalışıyoruz."

"Valla şaşırmam" deyip gülmüştüm.

Hoca da, "Ben hiç şaşırmam!" diyerek, hırıltılı bir kahkahayla bana eşlik etmişti, "Ne vatan, ne millet, ne tayyare, meğer adamcağızın tek derdi kendini kıymetsiz hissetmesiymiş mesela. Uçuştu, örgüttü, çöldü, hepsini uydurmuşmuş. Uydurduğunu bile bilmeden, uydurmuşmuş. Kendisi de inanmış hepsine."

"Yine yapıştırdın senaryoyu" demiştim doğrulurken.

"Yapıştırdım değil mi? Hep böyle yapıyorum, ama cidden bak –otomat sönmüştü, hemen geri yakmıştı– düşün, şimdi gerilimli bir müzik çalıyór arkada, filmin başından beri, adamın aslında hep yalnız olduğunu görüyoruz. Tüylerimiz diken diken oluyor. Her şeyi kafasında yaşamış senin büyükenişte, aslında muhaberat odasından hiç çıkmamış mesela, vesaire, vesaire, vesaire..."

Murat Hoca'yla yıllar önce yaptığımız bu ayaküstü muhabbeti, bazı günler anlamsızca hatırlardım. O gün de hatırladım. Beyin jimnastiği yaparken sakat kalacağız valla, gibisinden kendince bir espri de yapmıştı, off... Onu da hatırladım. Mavi sütunların olduğu salona ağır aksak çıkarken, içimde büyük bir boşluk hissiyle bunları düşündüm. Hatta altın yaldızlı sandalyelere ve tavana bakarken bile bunları düşündüm. Bir anlık karanlık, bir anlık umut, bir anlık şüphe geçti üstümden. Yine de her şeye rağmen, Miralay Ragıp Bey ile Şevket Kemal Bey'i, o sandalyelerde konuşurken görür gibi oldum.

Ellerinde fincanlarla dalgalandılar. Birazdan kahvelerini bitirecek, sonra da kalkıp İkinci Abdülhamit ile görüşeceklerdi.

Kahveleri bitti.

Kalktılar.

Adımları, adımlarımız sertti.

Gümp! Gümp! Gümp! Gümp!

Koridor boyunca, eş zamanlı adımlarla ve de yüz küsur yıl arayla yürüdük.

Altın varaklı küçük bir kapının önünde durduk.

Miralay fesini düzeltirken toza dönüşüp odaya dağıldı.

Hep birlikte içeri–

diyordum ki, bir şeye takıldım.

"Beyefendi lütfen ipin diğer tarafına geçmeyin" dedi bir güvenlik görevlisi.

Bütün hayallerim ve araştırma gezilerim, o kapının önünde böyle sona erdi.

Oysa iyi alışmıştım her hafta sonu bir yerlere gitmeye.

Tak diye kesildi.

Günlükle alakalı görebileceğim her yeri görmüştüm zaten – ya da aklıma başka bir yer gelmiyordu, bilemiyorum. O durağan dönemde, Erman'la tekrar Kurtuluş'a dadandık. Patlayana kadar kaburga yiyip rakı içtik sağda solda. Sabaha karşı midyecilerde tepsi kapattık. Üç beş de konuştuk arada. Döndolaş aynı şeylerdi, hep geçmişten bahsettik. Ancak yetmedi. Hiçbiri kesmedi bu sefer. Geçmişin de geçmişini arıyordum sanki. Dolmabahçe Sarayı'ndan Beylerbeyi'ne, Beylerbeyi Sarayı'ndan Dolmabahçe'ye bakasım geliyordu. Bakıyordum da, gözlerimin ardında, adsız sansız bir delilikle, defalarca bakıyordum. Gemiler geçiyordu günlerle beraber. Ve de hep aynı güneş, doğup doğup batıyor, doğup doğup batıyor, doğup doğup batıyordu hiç durmadan.

O günbatımlarının birinde, epeyce soğuk ve karanlık denilebilecek bir cuma akşamı, Harbiye'den kıvrılmış da Kurtuluş'a inerken, aniden kaldırımda durup arkamdaki askeri müzeye baktım. İşte tam o noktada, şehrin diğer ucundaki havacılık müzesi geldi aklıma. Evreka, diye bağırdı içimde çırılçıplak bir adam, kar toplayan ayaz geceye hiç aldırmadan.

Ertesi gün, sabahtan arabaya atlayıp Yeşilköy'deki müzeye gittim. Sıra sıra uçakların olduğu bahçeden çok, üniformaların sergilendiği salonda geçirdim zamanımı. Fethi Bey'in giydiği ceketi inceledim uzun uzun, solgun bir hâkiydi rengi, yakasıysa açık maviydi. Büyükeniştemin tavanarasında bulduğum üniformasına benziyordu biraz. Kim bilir, diye geçirdim içimden, belki de işler daha farklı gelişseydi, bugün burda Fethi Bey'in değil de, Şevket Kemal Bey'in eşyalarına bakıyor olacaktım. Acı bir tebessüm yerleşti yüzüme, öyle öyle, birkaç pilot gözlüğüne, şapkaya, tuluma daha göz gezdirdim. Nuri Bey'in üniformasını gördüm sonra, boğulduğunda üzerinde o varmış adamın; sen beni tanımazsın ama ben seni iyi tanıyorum, der gibi baktım üniformaya.

"Merhaba, akrabanızdı galiba? Ya da... Ya da asker çocuğusunuz" dedi yanımda birisi, başımı çevirdim: Atkısına sarınmış ufak tefek bir kadındı konuşan. Otuzlarında olmalıydı, zavallı Buket Hemşire'ninki gibi renkli gözleri vardı. Sol omzuna vuran spotların ışığında, doksanların başında çekilmiş, ışığı yetersiz bir fotoğraf gibi görünüyordu. Bol gölgeli, kadife karanlık ve de her şeyiyle güzel...

"Ah merhaba –yok hayır, ikisi de değil. Neden sor–" dedim,

"Siz böyle dikkatli bakınca," diye araya girdi, "sanki tanı–"

"Hayır ama" diye ben de başka bir araya girdim, "haksız da sayılmazsınız."

"Nasıl yani?" dediğinde, yüzündeki her gölge ayrı ayrı kırılıp içime saplandı. Her kavis, her renk, her doku ve belki de her tat, ruhumu saran bir atmosfer varsa eğer – onun içinden geçip, boş yere tutulan dilekler gibi, adını bile duymadığım diyarlara çakıldı. Denize inen dar sokaklar uzadı aklıma, ılık bir rüzgâr esti.

Ve ben konuştum.

Ve ben çok konuştum.

Boğulmuş bir pilotun, artık denizle hiçbir alakası kalmamış üniformasının önünde, "Çok eski bir günlük vardı da bende" diyerek, beni müzeye getiren hikâyeyi anlatmaya başladım.

Dinledi.

Dinledi.

Dinle–

Birden o da bana kendi hikâyesini anlatmaya başladı – heyecanla laflarımı kese kese, gelişine ve de dağınık yaptı bunu. Tuluğ imiş adı, Tuluğ Tozan, ilk onu söyledi – sonunda yumuşak g varmış adının. Babası gibi pilot olmak istermiş eskiden, bazı sebeplerle olamamış. O da kalkmış İTÜ'de makine mühendisiği okumuş, uçak bakımı yapan firmaları denetliyormuş şimdi. O gün de aklına esmiş, kısa saçlarını kulağının arkasına atıp: Her gün önünden geçiyorum, bari şu müzeyi bir gezeyim, demiş.

"Her gün önünden geçiyorum, bari şu müzeyi bir gezeyim."

Evet, aynen böyle söylemiş.

Yıllar geçmiş bu sıradan cümlenin üstünden.

Şimdi düşünüyorum da, o kadar da sıradan bir cümle değilmiş aslında. Sonuçta Tuluğ ile bu cümlenin hatrına tanıştık ve yine

bu cümlenin hatrına evlendik. Düğünümüz Yeşilköy'deki deniz fenerinde oldu. Gecenin sonunda fakülte arkadaşım Ceyhun sandalyeleri devirip şarkı söylemeye kalktı – söyledi de sanırım. Erman fotoğrafımızı çekerken denize düştü. Peşinden ben dahil birkaç kişi, şakır şakır denize atladı. Güzel bir gündü.

Şu anda, büyükhalamın koltuğuna gömülmüş, karşımdaki sarı saçlı çocuğun elindeki uçakla oynamasını izliyorum. "Bum! Bum! Bum!" diye bağırıyor, halının üstüne görünmez bombalar bırakırken.

"Metin," diyorum, "oğlum, kime atıyorsun bombaları?"

"Bomba atmıyorum baba" diyor. "Ateş ediyorlar, kaçıyorum. Görmüyor musun?"

"Görüyorum," diyorum kırık bir tebessümle, "görüyorum."

Düşüncelere dalıyorum ardından.

Yurdanur Hala günün birinde merdivenlerden aşağı yuvarlanmasaydı mesela diyorum, ya da Şevket Kemal Bey o günlüğü hiç yazmasaydı ve ben hiç bulmasaydım... Bu saçları güneşe karışan, menekşe gözlü çocuk, hâlâ bu halının üstünde uçağını uçuruyor olur muydu?

Derken Murat Hoca geliyor aklıma, "Kırıldığı yerden filizlenir hayat, doktorum" diyor. Biraz daha gülüyorum, acı bir gülüşe benziyor uzaktan ama değil, değil biliyorum, çünkü benim gülüşüm bu. Erman'ın zoruyla bitpazarından aldığım pikap, koyu mavi bir gölgenin içinde hafifçe cızırdıyor *"Önümüzde barajlar var"* diyor kısık bir sesle, *"Bu su hiç durmaz, bu su hiç durmaz..."* Rüzgâr uğulduyor dışarda, yağmur gittikçe hızlanıyor, her fırtınada olduğu gibi yine annemle babamı düşünüyorum, sandalyeler yerinde duruyor, biraz daha gülüyorum. Kederli bir gülüşe benziyor belki uzaktan, ama değil, mutlu bile sayılır, biliyorum. Böyle geçiyor hayat, böyle bitiyor.

Eğer
bu bir roman olsaydı
ya da günün birinde bazı
şeyleri fark etmeseydim, hayatımın
önemli bir bölümünü anlatan bu kitabı,
tam da bu noktada bitirirdim. Bitirmek
isterdim. Kamera salondan dışarı doğru
uzaklaşır, pencereden son bir kez bizi
gösterir ve de çatıların arasından yükselerek
kaybolurdu. Hoş, eğer günün birinde bazı
şeyleri fark etmeseydim, bu kitabı asla
yazmazdım. Yazmam da
gerekmezdi. Fakat... Fakat öyle
olmadı. Hayat akmaya
devam etti,

29. Sonrası

Meftûne Hanım'ın başka bir devre aitmiş gibi görünen şen şakrak ziyaretleri, ben Tuluğ ile evlendikten sonra da sürdü. Romatizmasından, lumbagosundan ve diğer postüral problemlerinden fırsat buldukça –ki bu ayda bir iki defaya denk geliyordu– mutlaka uğruyordu bize. Üstü pütürlü elmalı pastalardan getiriyordu bazen, bazen de aşure ya da yaprak sarması. Ara sıra da Bahtiyar için çiğ ciğer... Her gelişinde böyle zahmet ediyordu ve de her zahmet edişinde, biz süklüm püklüm mahcup oluyorduk. Öylesi zamanlarda, altları torbalı gözlerini Tuluğ'un ince yüzüne dikip "İlahi kızım, lafı mı olur bir kap yemeğin" diyordu. "Nasıl güneş gibi doğdun şu eve, bir bilsen." Bilmezdi Tuluğ, pek farkında değildi kendisinin, ama ben biliyordum, yörüngesini kaybetmiş bir yıldızdı o benim için. Etrafındaki mevsimleri değiştirir, zamanı bal kıvamında ağırlaştırırdı. Bize sadece yaşaması düşerdi.

Kısacası herkes mutluydu o günlerde. Özellikle de süper kahramanım... Gerçekten de, bizim evdeyken neşesine diyecek yoktu Meftûne Hanım'ın. Hele ki Metin doğduktan sonra daha da arttı neşesi; torunuymuş gibi sevdi, sahiplendi Metin'i. Oyuncaklar mı almadı, patikler mi örmedi, yerlerde mi emeklemedi, neler yaptı neler... Hatta Tuluğ'un ağır grip olduğu bir dönem, sırf bebeğe bakmak için, işten izin alıp bir hafta bizde bile kalmıştı. Son gün evine dönmeden önce, bir tencere de meftûne yapmıştı bize. Metin daha on bir aylıktı o zaman. O günden tam yirmi yedi gün sonra, uyku apnesinden *tık diye* öldü Meftûne Hanım.

Güya bizim oğlana parkta pastalı-balonlu doğumgünü yapacaktık, oraya davet etmek için sabahtan aramıştım. Genç bir kadın açtı telefonu: "Buyrun, Aynur ben..." dedi sıkıntıyla, "Kızıyım Meftûne Hanım'ın." Biliyordum kim olduğunu, daha önce konuşmuştuk, ancak söylemedim. Meftûne Hanım'ı sordum, "Annem," deyip sustu, araya beş altı saniyelik uğultulu bir sessizlik girdi, sonra kendini toparlayıp her şeyi anlattı: Üç gün önce ölmüş annesi. O da apar topar Kanada'dan cenazeye gelmiş. Dünmüş cenaze. Baş sağlığı

diledim. Duydu mu beni bilmiyorum. "Uyku şeyi varmış" dedi kısık bir sesle, son hecede sesi titredi, ağlıyordu sanırım. Bir kez daha baş sağlığı dileyip telefonu kapattım.

Ancak telefondan taziyede bulunmak bir türlü içime sinmedi. Meftûne Hanım'ın Çengelköy sırtlarında bir yerde oturduğunu biliyordum, ama daha önce hiç evine gitmemiştim – belki de gitmem gerekiyordu, belki de gizliden gizliye bunu bekliyordu kadıncağız. Tuhaf bir vicdan azabıyla, iki dakika sonra kızına tekrar telefon edip evin adresini aldım.

Öğleye doğru Çengelköy'e gittim. Meftûne Hanım'ın evi, incir ağaçlarının gölgesinde, rutubet kokan bir apartmanın giriş katındaydı. Kapısının önünde öbek öbek ayakkabılar birikmişti. Üstlerinden atlayarak eve girdim. Ayak kokusuyla karışık, keskin bir kolonya kokusu geldi burnuma. Pencereler, pencereler kapalıydı ve de koridor daracıktı. Paslı çivilerin tuttuğu kapı kolları gıcırdıyordu sağda solda. Sürekli tuvalete gidiyordu birileri, balkon kapısı açılıp açılıp kapanıyordu, peşinden duman ve kesik kesik öksürükler geliyordu. Bir sigara olsaydı diye geçirdim içimden. Mutfak kapısının buzlu camına yaslanmış fısır fısır kalabalığın yanından geçtim. Birkaç kişi, beni yıllardır tanıyormuş gibi, başıyla selam verdi.

Az ilerimde "Yürü yürü! Hışt!" diye ciyakladı devanasından bozma bir kadın, ayağıyla yerde bir şeyleri itip kakıyordu.

"Yapma Kıymet Abla" diyerek araya girdi bir başka kadın, saçları gece mavisiydi, kanadına hızma takılmış hafif kemerli bir burnu vardı. İncecikti elleri, kolları, her yeri... Epey de gençti. Kucağındaki çay dolu tepsiden olsa gerek, biraz da öne doğru kamburdu sanki.

"Pis ayol!" diye gürledi devanası.

"Deme öyle, annemden hatıra..." –Aynur bu muymuş, dedim o an.

"Hatırası mı var kızım, nankör hayvan. Ayağıma atladı geçerken."

İnceden tıngırdadı tepsideki bardaklar.

Bir depremin habercisi ya da ölümün çınlayan sessizliği gibi...

"Olsun," dedi Aynur usulca, "sen yapma."

"Hep mikrop yuvası bu mendeburlar, tutma evde kızım."

"Anladım, git abla."

"Ay desene tamam! Çekildim, hadi geç."

"Öyle git demedim. Siktir git, dedim. Siktir git!" diye bağırdı.

Evdeki bütün kafalar Aynur'a döndü.

Bir damla kan damlamıştı artık denize.

"Aynurcum bak küçüksün, çocuksun, bir şey demiyorum, biliyorum acılısın."

Bardaklar yerde paramparça olurken "Siktir git!" diye bir daha bağırdı Aynur, elleri titriyordu "Duydun mu? Siktir git! Hâlâ bana ev diyor, kedi diyor, ev mi kaldı, annem öldü diyorum, ev mi kaldı? Siktir git Kıymet Abla! Hepiniz defolun! Hepiniz defolun! Hepiniz..."

Sırtını duvara verip aşağı doğru kayarak yere oturdu.

Ağladı.

Ağlamanın resmi gibi ağladı.

Bir eli alnında.

Omuzları sarsılarak.

Pencereden süzülen küf yeşili güneşin önünde yaptı bütün bunları. Sağ kolundaki küçük dövmeye kaydı gözüm, geri dönüşüm sembolüne benziyordu. Bir cenaze evinde görülebilecek en anlamlı dövme olabilirdi.

"Hadi gidin..." diye mırıldandı kendi kendine, "Ya gitsenize! Gidin!"

Bu son bağırışı koridorda yankılandı.

Sekiz on kişi gidiyordu gerçekten, yığın yığın et azalıyordu eşyaların arasından.

"Utan utan, ölü evinde yaptığına bak!" diye bağırdı adamın biri çıkarken.

Utandı mı bilmiyorum, ben olsam utanmazdım.

Uzun boylu yaşlıca bir kadın, gel kuzum, diyerek koluna girdi Aynur'un. Ben de yerden kalkmasına yardım ettim. Buz kesmişti elleri. İkisi birlikte televizyonun olduğu küçük odaya geçti. Aynur kadına sarıldı, kadın da ona. Ağladılar. O mahremiyet karşısında ne yapacağımı bilemedim. Eşikte durdum. Kaldım öylece kapının ağzında. Birkaç kişi daha söylene söylene çıktı evden. Gidenlerden biri olmak istemiyordum, yok hayır, ne olursa olsun kaleyi terk etmeyecektim – elimi koyacak bir yer, sonra gözlerimi, gözlerimi çevirecek bir nokta aradım, halıdaki desenler dedim, ya da demedim, sadece baktım, halıdaki desenlere baktım, baktım ve gördüm hepsini, dalları, çiçekleri, bordo gülleri, mavi saçları, ağlamaktan yanağına yapışmıştı saçları, ayakları, sanki utanır gibi birbirinin

üstündeydi, çapraz atılmıştı, sonra elleri, titriyordu, hâlâ biraz titriyor, titrer, fena patladı çünkü, titrer, sol bileğinin içinde jilet dövmesi var, üzerinde eğik harflerle *Now or Never!* yazıyor, o dövme de titrer dünyanın geri kalanı gibi, ne-yapsam-ne-yapsam-ne-yapsam, bakacak başka bir yer, bakacak başka bir yer bulsam, geriye bir adım atsam mesela, eğsem başımı, yine halıdaki desenlere dalsam, ya da eğmesem, dik tutsam başımı, tam karşıya baksam, bir duvar var orda hiçbir şey anlatmayan, sessiz, soluksuz, neşesiz, üstünde duvar saati tıkırdıyor, bir ehliyet kursu vermiş, içi beyaz, rakamları kırmızı...

"Buyrun ayakta kalmayın" dedi Aynur, avcunun içiyle gözünü silerken.

"Geç evladım, otur" diye yaşlı kadın da ona katıldı.

Yakalanmıştım, görmüşlerdi beni.

"Sağ olun" diyerek karşılarındaki koltuğa oturdum, tanıdığımı belli etmek istercesine "Nasıl oldunuz Aynur Hanım," dedim, "daha iyi misiniz?"

"İyiyim, teşekkür ederim. Siz... Mithat Beysiniz değil mi?"

"Evet."

"Demin öyle biraz şey oldu, yani..."

"Hiç önemi yok."

"Gerçekten, kusura bakmayın Mithat Bey, ben biraz, ben biraz – kendimi kaybettim orda. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım."

"Bazen oluyor, gerekiyor hatta, gerçekten, hiç önemli değil."

"Size de bağırmış gibi oldum değil mi?"

"Yok, ben üstüme alınmadım."

"Çok sağ olun," dedi hafiften tebessüm ederek – parmağındaki yüzüğü çeviriyordu bir yandan da "pek incesiniz. Annem arada bahsederdi sizden, bir kere de şey için konuşmuştuk sizinle, değil mi?"

"Evet, kedi için."

"Evet evet, iyi hatırladınız. Beş altı yıl olmuştur."

"Olmuştur. Tabii... Ben daha İstanbul'a yerleşmemiştim. Suruç'taydım."

"Suruç evet, annem söylemişti. Ben İstanbul'daydım o zamanlar."

"Şimdi Kanada'dasınız sanırım," deyip duraksadım, "anneniz söylemişti."

"Ah Meftûne ah..." diye iç geçirdi Aynur'un yanındaki yaşlı kadın.

Üçümüz de bir anlığına boşluğa baktık.

İnce bir miyavlama duyuldu koridordan.

Ardından cam şıngırtıları geldi.

"Aman!" diye ayağa kalktı yaşlı kadın, "Ben bir bakayım şuna."

"Sağ ol Pakize Teyze, çok zahmet olacak."

"Yok, kızım olur mu, sen dinlen" deyip çıktı. Terliklerinin evcimen sesi kaldı geriye. Daha önce kaç bin defa duymuştum bu sesi kim bilir – yolluk serilmiş loş koridorlarda, balıksırtı parkelerin sırtlarında, şıpıdık, şıpıdık, şıpıdık, şıpıdık...

Başparmağının kenarını kemirirken, Aynur da bunları mı düşünüyordu bilmiyorum. Ancak... Annemin, misafir gelecek, diyeceği kadar dalgındı gözleri. Başka bir zamanda olduğu ya da olmak istediği kesindi. Gündelik hayata dair soğuk ve köşeli sorular geldi aklıma. Çünkü bana göre en iyi teselli, boş kalmış bir damacanayla ya da dolapta kokmaya başlamış bir kutu yoğurtla geliyordu. Hayata tutunmadıkça, hayatın en dibine batmaktı belki bunun adı, emin değilim ama işe yarıyordu. Su bitmiş, diyordum, sucuyu aramalıyım. Yoğurdu da çöpe atayım, atmalıyım. Böyle böyle, biraz utanarak da olsa, hayata geri dönüyordu insan.

"Ne yapacaksınız şimdi?" diye sordum, kafası dağılsın diye.

"Bilmiyorum," dedi, "ne yapar insan annesi ölünce?"

"Maalesef büyür" ya da "biraz daha yalnız kalır" demek istedim ama o sulara girip gündelik hayat manifestomu çiğnemedim. Bu lafların yerine: "Zor tabiii..." diye geçiştirip "Ne olacak peki, Kanada'ya geri mi döneceksiniz?" diye devam ettim.

Bozuldu biraz soruma.

"Evet ama önce evi kapatmam gerekiyor" dedi, "kira da burası..."

"Bilmiyordum."

"Öyle... Annemin acısı yetmezmiş gibi bir de bu çıktı başıma. Yani Mithat Bey, bu kadar eşya, bu kadar hatıra... Nereye gidecek bunların hepsi?"

"Hatıralar bir yere gitmiyor, hep sizinle kalacak" dedim kısık bir sesle, en azından Alzheimer olana kadar. "Eşyalar için de bir depo tutabilirsiniz ya da isterseniz... Benim evin bodrumu boş, bir kısmını oraya koyabilirsiniz."

"Çok naziksiniz, gerçekten mi?"

"Elbette, hiç kullanmıyorum orayı."

Zaten bir kısmını atacakmış eşyaların, bir kısmını da yanında götürecekmiş ama yanında götüremeyeceği o kadar çok eşya varmış ki hatırası olan... Biraz rahatlamanın da verdiği heyecanla, nefes almadan anlattı. Hiç sorun değil, dedim, değildi de gerçekten: "Hem depo aramakla uğraşmamış olursunuz. Nakliye işi de kolay, ben ayarlarım."

Defalarca teşekkür etti bana.

Etmeyin, dedim.

Etmesindi.

Etti.

Utandım. İyilik yapmaya çalışmanın en zor yanı, insanda yarattığı bütün mahcubiyete rağmen devam edebilmekti sanırım – nasıl olduysa böyle bir cümle geçti içimden. Ben mi söylemiştim bunu, yoksa Murat Hoca'nın bahsettiği gizli kibrin gölgesi mi düşmüştü üstüme, emin olamadım.

O sırada, kucağında küçük bir yavru kediyle, Pakize Hanım girdi odaya.

"Aaa!" dedim şaşkınlıkla, "Bir de yavrusu mu varmış bizim kedinin?"

Pakize Hanım anlamaz gözlerle baktı.

"Yok, yavrusu değil, ta kendisi Mithat Bey" diye lafa girdi Aynur.

"Nasıl?"

"Sizin verdiğiniz kedi vardı ya, o işte."

"Ciddi misiniz? Ama hiç..."

"Büyümedi evet. Gittik birkaç yere sorduk-soruşturduk, cüceymiş garibim."

"Demeyin yahu! Duymuştum, kedilerde oluyormuş. Çok da şekermiş kerata."

"Çoook, çoook..." dedi, yavruyu Pakize Hanım'ın elinden yavaşça alırken, "Adı Sıdıka bu arada, tabii biz Sıdış diyoruz. Bir de öyle kibar, öyle narin ki..."

"Belli oluyor."

"Kanada'ya götüreyim diyorum ama almıyorlar ülkeye hemen."

"Evet, duymuştum. Epey bir prosedürü varmış o işlerin."

"Aynen Mithat Bey, aşısıydı, raporuydu, osuydu, busuydu... En az üç ay Türkiye'de kalması gerekecek, hatta bir arkadaşımı altı ay beklettiler."

"Cidden çokmuş."

"Çok ya... İşin kötüsü, benim o kadar zamanım yok, pazartesi mutlaka işe dönmem lazım. Bilmiyorum..."

Sustu.

"Hepsini geçtim," dedi sonra, "eşim de kedi sevmiyor, bir de ona laf anlatması var. Neyse... Gitmeden bir ev bulacağım artık şu zilliye."

Bu son cümleyi tıpkı Meftûne Hanım gibi söylemişti Aynur.

"Bulmayın," dedim hiç düşünmeden, "ben alırım, biz alırız, misafir ederiz yani. Üç ay olur, beş ay olur, ne kadar isterseniz."

Belli ki beklemiyordu böyle diyeceğimi, dondu kaldı.

Gülümsemeye benzer, hüzünle karışık bir gölge geçti yüzünden.

Pakize Hanım da sorgulayacak gibi karşımdaki koltuğa oturdu.

"Bahtiyar var bahçede, bilirsiniz. Tek gözlü, kara bir kedi..." diye, ekleme ihtiyacı hissettim, "Benim oğlan, onu görünce ne yapacağını şaşırıyor sevinçten. Daha bir yaşında ama şimdiden çok seviyor hayvanları."

Bu laflarımın ve bu laflarımın devamında gelen birkaç başka lafın ardından, kendimi, dört adet tüy toplama rulosu, iki torba tavuklu mama ve cücelikten gani gani nasibini almış tekir bir kedi ile eve doğru giderken buldum.

Böyle başladı Sıdıka'nın misafirliği – ki epey uzun sürdü.

Metin kucağımdaki kediyi görünce, on iki aylık bir bebek ne kadar sevinebilirse o kadar çok sevindi; kikirdedi ya da güldü ya da öyle bir şeyler yaptı. Onu izlerken, adını koyamadığım bir mutlulukla doldu içim. O an, Şevket Kemal Bey'in yazdıkları geldi aklıma, "Kanaatim odur ki" diyordu günlüğünün bir yerinde, "hayattaki tüm mücadelemizi, bir sabah vakti şu güzel kahkahaları duyabilmek için veriyoruz." Galiba haklıydı. Gerçi nasıl bir mücadele vermiş olduğuma dair bir fikrim yoktu ama olsun, yine de haklıydı. Verilecek bir mücadele varsa eğer, bir yerlerde vermiştim demek. Karşılığında da hayat bana, yokuş aşağı günlerde hatırlamam için, bu kısacık anlardan birini sunmuştu.

Hep hatırlarım.
Hep hatırlıyorum.

Dönüp dönüp ve hiç durmadan ve hiç durmadan yapıyorum bunu. Ellerim göbeğimde, Yurdanur Halamın rutubet kokan koltuğunda

oturuyorum. Ensem terlemiş, bıyığımı yolmuşum. Aklım dönüyor. Oturuyorum, oturduğumu hatırlıyorum. Aklım dönüyor. Aynur, Kanada bürokrasisini yenmiş ama kocasının kedi alerjisini bir türlü yenememiş... Kediyi "emanet" almamın üstünden üç küsur yıl geçmiş...

"Metin," diyorum, "oğlum, kime atıyorsun bombaları?"

"Bomba atmıyorum baba" diyor, "Ateş ediyorlar, kaçıyorum. Görmüyor musun?"

"Görüyorum," diyorum kırık bir tebessümle, "görüyorum."

Yine o noktaya geliyorum.

Ömrümün ortasında paslı bir raptiye gibi duruyor.

Tuluğ'un sesi giriyor araya: "Hadi canım hazırlan!" diyor içerden, "Geç kalıyoruz. Sigortaları da kapat, unutma. Benim boyum yetmiyor."

Çoktan kapatmıştım o bunu söylediğinde.

"Kapattım, merak etme."

"Hah iyi – oğlum hadi sen de topla oyuncaklarını."

Annesinin dediklerini duymuyor tabii Metin, savaşıyor adam, ne yapsın.

"Gel askerlerini kışlaya koyalım Meto" diyorum.

Koltuğun yanındaki hâki renkli ayakkabı kutusunu alıyor. Büyük bir özenle topluyor ordusunu. Uçağı da dirsek temas aralığında bekleyen askerlerin yanına bırakıyor.

Sıdıka masa örtüsünün püskülüne zıpladı –zıplamıştı– zıplıyor.

"Mehveşler de gelseydi keşke" dediğini duyuyorum Tuluğ'un.

"Çok işi varmış Erman'ın" diyorum kafamı koltuktan geriye vererek. "Seneye yaparız bir plan ama. Erman da çok sever öyle, denizdi kumdu."

"Mutlaka yapalım" diyor kediyi kucağına alırken, sonra onu, sadece bir kere kullandığımız küçük kafesin içine koyuyor. Ben de çantayı kontrol ediyorum. Güneş kremi, kumdan kale yapmak için kova ve kürek, şişme ördek, sinek kovucu sprey, bir kutu Alka-Seltzer, havlular, terlikler, iki polisiye roman, büyükeniştemin günlüğü, şarj aletleri, yedek bataryalar, fotoğraf makinesi, her şey tamam.

Artık hazırız.

Ne olur ne olmaz diye evden çıkarken ana vanayı bile kapattım, o derece hazırız. Uzun süreliğine bir yere giderken, annem bir de koltukların üstüne beyaz örtü sererdi. Biz o kadarını yapmıyoruz.

Alışkanlıklar zamanla şekil değiştiriyor hatta biraz aşınıyor. Bavullarımızı alıp çıkıyoruz. Kapıyı kilitlemeden önce son bir kez bakıyorum eve, peder bey de hep öyle yapardı. Son anda ne göreceksek...

Arabaya doluşuyoruz.

İstikamet: Gümüşlük.

Tabii yola çıkmadan önce, Ermanlar'a uğrayıp Sıdıka'yı ve sahip olduğu her türlü acayip ekipmanı onlara bırakıyoruz. Yiyip yiyip kendinden geçtiği bir saksı çimi bile var hayvanın. Çıngıraklı bir topu, tahtadan bir faresi...

Ermanlar'la vedalaştıktan sonra tekrar basıyorum gaza. İstanbul çok gerilerde kalıyor. MFÖ'den bir şeyler çalıyor arka planda, hangi şarkıydı hatırlamıyorum. Güneş giriyor gözüme, bahçelerin arasından geçiyoruz. Daha Manisa'ya bile varmadan havamız değişiyor. Hasır şapkası ve yuvarlak güneş gözlükleriyle Instagram'a fotoğraf bile koyuyor Tuluğ arabanın içinden. #GümüşlükYolcusuKalmasın #tatilbaşlasın

Off!

Kimi kandırıyorum yahu ben?

Başlarım kedisine de Instagram'ına da!

Sokayım hepsine.

Kaza geçirdik, herkes öldü.

Bu kadar ani ve de saçma yaşandı her şey.

Daha ne yazayım?

Yazamıyorum öyle başkasının başına gelmiş ya da hepsi bir romanın parçasıymış gibi. Karım öldü, nokta, oğlum öldü, nokta. Olmuyor. Zaten bir romanda okusam, daha en başından anlardım, bu mutlu aile tablosunun bir trafik kazasıyla dağılacağını. İçinde olunca anlayamıyor insan; çünkü çoğu kez, göstere göstere vurmuyor hayat. Sağdan beklerken soldan, soldan beklerken sağdan... Bazen sadece ruhundan. Duvardaki her tüfek patlamıyor, sırf ben gördüm diye. Hem ben görsem ne olur, görmesem ne! "Bir gözlemecide–" demişti en son Tuluğ, orda kesildi lafı. Metin'in son bir lafı da olmadı. Öldü gitti herkes. Hepsi bu. Ayakkabı kutusundaki plastik askerler bile eridi.

Tanık ifadelerine göre, Manisa-Balıkesir yolunun otuz dördüncü kilometresinde, karşı şeritten gelen hafriyat kamyonunun altına girdik ancak çıkamadık. Çıksak da aynı çıkamadık. Tuluğ'un çene kemiğini arka koltukta, Metin'in göğüs kafesine saplanmış halde

buldular. Beni de ön konsolla koltuğun arasında... Yüzüm cam kırıklarıyla doluydu ve de her nefes alışımda direksiyonun kenarı kaburgalarıma batıyordu. Tuluğ diye bağırmaya çalıştığımı hatırlıyorum ya da öyle bağırdığımı hayal ediyorum, bilemiyorum. Hiç cevap vermedi ki.

Yüzümdeki cam parçalarını üstünkörü silkeleyip gözlerimi açtım. Biraz puslu da olsa görebiliyordum. Alnım şişmiş, üstüm başım kan içinde kalmıştı. Korkuyla başımı çevirdim: Yolcu koltuğunun olması gereken yerde koca bir kamyon tekeri dönüyordu. Boş boş bağırıyordum "Çıktın mı Tuluğ?" diye, gittikçe uzaklaşıyor, bulanıyordu sesim: "Meto! Meto çıktınız mı oğlum?"

Bu kadar.

Gerisi sessizlik.

Sessizlik de değil... Gerisi... Gerisi... Sıçayım gerisine. Bazen sadece kelimesiz kalırsın. Gerisi oydu işte. Sessizlikten başka, boşluktan öte... Murat Hoca yaşasa, belki bilirdi o kelimenin ne olduğunu. Ya da en azından güzel bir açıklama getirirdi. Hep bulurdu bir şeyler. Bir keresinde "Çok susan adamın kafası gürültülü olur doktorum," demişti bana, "çünkü düşündüğü hiçbir şey, cümle olup ağzından dışarı dökülmez. Birikir de birikir içinde. Şimdi böyle bir adamla senin, ya da sadece seninle benim, aynı sessizliği paylaştığımızdan bahsedebilir misin?" Diyorum ya, çok severdi böyle alengirli lafları. Ben olsam "Herkesin sessizliği kendine" der geçerdim. Her neyse...

Boğazıma dolanmış emniyet kemerini çözmeye çalışırken gözlerim karardı. Benzin kokusu alıyordum bir yerlerden. Bağırayım dedim ama bayılıp gittim .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Orda ne kadar kaldım bilmiyorum. Karga tulumba beni arabadan dışarı çıkardıkları sırada biraz kendime geldim. Alınları terli birkaç iri adam, gözleri yaşlı bir esmer kadın... Asfaltın kenarında baş vermiş sarı otların arasına yatırdılar beni. Serin bir rüzgâr esti, incecik bir bulutun gölgesi vurdu yüzüme. Doğrulmak istedim tuttular, tekrar gözlerim karardı. Dünya azaldı, sesler kaldı aklımda;

Hiç yüzülmemiş bir denizin,

Gel gel, çocuk var burda.
Ambulans nerde ambulans?
Koş kardeşim!

en karanlık dibinden gelir gibi boğuk

Öndeki kadın mı?
Geldi geldi!
Açıl! Hadi açıl! Çek çek!

ve de sahipsiz sesler...

Günün sonunda, bir ben, bir de kamyoncunun muavini kurtuldu o kazadan. Gerçi onun da yarısı kurtuldu sayılır, spinal kord hasarı ve T12 tipi parapleji* ile çıkabildi kamyonun içinden. Benim ise, üstümdeki onca kana rağmen, burnum bile kanamamıştı. Tamam, kaburgamda birkaç çatlak vardı ama hepsi o kadar, hasar bile sayılmaz. Ne diyeyim, kendimden nefret ettim o an. Tuluğ paramparça olurken üstüme sıçrayan kanı kendi kanım zannetmiş, bir de utanmadan yaralandığımı sanmıştım. Halbuki orda ölsem de olurmuş. Tuluğ'un dirsekten parçalanan sol kolunu ya da başsız kalmış vücudunu ya da Metin'in ağzından akan kapkara kusmuğu ya da elindeki ters dönmüş parmakları hiç görmezdim o zaman. Ancak olmadı. Hepsini gördüm. Duvardaki bütün tüfekler, aynı anda patladı.

* Omurilik felci, genellikle belden aşağı her iki bacağın tutmaması, felç hali.

GÜM!
GÜM! GÜM! GÜM! GÜM!

Daha önce söylemiş miydim hatırlamıyorum ama sağdan beklerken soldan, soldan beklerken sağdan vurdu hayat. Sandalye üstlerinde ve izmarit diplerinde, böyle öldüm ben. Uzun uzun ve de derinden...

30. Dört Duvar

Kazanın ardından üç buçuk ay ücretsiz izne ayrıldım. Hastane yönetimi de bu kararımı anlayışla karşıladı. Zaten başıma gelenleri duyan herkes, o günlerde yaptığım her haltı, anlayışla karşılamayı alışkanlık haline getirmişti. Gecenin üçünde oturma odasındaki bütün camları kırdığımda bile polisi arayan olmadı. İbretlik bir hikâyeymişim gibi beni –ve üst kattan bahçeye uçan sandalyeyi– uzaktan izlediler. Muhtemelen gizli bir huzur buldular bunda. Ya da... Ya da sadece, fazla yaklaşırlarsa eğer üzerimdeki uğursuzluğun onlara da bulaşacağından korktular. Gözlerini kaçırmalarından anladım bunu, yanlarından geçerken susmalarından.

Ne yaparsam yapayım, koynumda uyuyan cüce kedi haricinde kimseyi görmek istemedim işte o zaman. Önce telefonu, sonra evdeki panjurları kapattım. Eşya çıtırtılarıyla dalgalanan, loş bir sessizlik çöktü etrafa. O sessizliğin içinde, beklemek denilemeyecek bir eylem ile, hiç düşünmeden ve hareket etmeden, tozlu bir eşya gibi dikilmeye devam ettim.

Biliyorum belki size komik gelecek ama, ölümü ben en çok, o akşam vakitleri televizyonun karşısında otururken –tam kolumla göğsümün birleştiği yerde– bir çocuk başının eksikliğini hissettiğimde, anladım. Sanırım ölüm, boşluğun cisimleşip ağırlaşabildiği tek yerdi. Eziyordu insanı, değiştiriyordu. Unutturuyordu. Gerçekten... Nasıl bir şeydi bir kadına ya da çocuğa sarılmak bir akşam vakti? Sonra bunalmak onlardan, terlerinden ya da nefeslerinden ve kalkmak yanlarından? Of, deyip kendi içine çekilmek... Karanlıkta, buzdolabının sesinden başka sesler duyabilmek... Ya da nasıl bir şeydi, mutfağa giderken bir şey ister misin diye sormak? Hepsini unuttum.

Gölgelerin yer değiştirmesinden ibaretti artık günler benim için, adları ya da anlamları yoktu. Sandalyenin üstünde sigara üstüne sigara yakıp, Ritalin üstüne Ritalin çiğnedim. Hiç uyumuyordum sanırım. Uyuyup uyumadığımı kestiremiyordum. Yemek yemiyordum ama biliyorum, sadece safra kusuyordum çünkü, bir onu net

hatırlıyorum. Nedense klozetin içine bakarken gördüklerini, kolay kolay unutmuyor insan.

Günler ya da haftalar sonra bir akşam vakti, ellerimi pençe gibi klozete geçirmiş, önümde dönüp duran köpüklü anafora bakarken, yeniden düşünmeye başladım. İlk defa orda, bir eşya olmaktan sıyrılıp tekrar biraz insanlaştım. Hatta o kadar insanlaştım ki durumum hakkında analitik bir değerlendirmede dahi bulundum. Öncelikle, yenmem gereken azılı bir düşman ya da çözmem gereken karışık bir problem yoktu ortada; onu belirledim. Tek ihtiyacım, başıma gelen her şeyi, yaşandığı şekliyle kabul edebilmekti. Bu kadar basitti aslında. Hazmedecektim ve tüm acılar sona erecekti. Hem bunu zaten ben yapamıyorsam, kimse yapamazdı. O kadar ölüm görmüştüm sonuçta, o kadar ölüm... Kaybettiklerime çok güveniyordum. Ancak olmadı. Kendimi bir türlü kandıramadım; çünkü derinden derine ya da gizliden gizliye, hayır hayır, gizliden gizliye falan değil, açıktan açığa, asıl problemimin ne olduğunu biliyordum: Ne kadar çok insanın hayatını kurtarmış olursam olayım, değer verdiğim, sevdiğim, tek kişinin bile hayatını kurtaramamıştım. İşte bu çaresizlikti, beni en fazla yıkan. Ölüm de bunun altını çizmişti.

"Hiçbirinizi kurtaramadım" diye ağladım sudaki suretim bulanırken. "Niye sizi kurtarmama izin vermediniz? Öyle gittiniz apar topar, sormadan, konuşmadan... Çok dokundu be, çok dokundu, niye öldünüz?"

Sifonun sesi uzaklaştı.

Gözlerim karardı.

Aniden ayağa kalkmış olmalıydım.

Boş bir şişe yuvarlandı yerde.

Yürümüştüm de demek ki...

Evet yürümüştüm, hatta çıkmıştım bütün merdivenleri, oturma odasındaydım.

Kapının eşiğinde durdum.

Sıdıka, delirtme-beni-kendine-gel demek istermiş gibi birden üstüme atladı, diken diken bacağıma battı tırnakları. Hiç kızmadım, irkilmedim bile. Benim yüzümden kaç gündür güneş yüzü görmemişti zavallı, artık iyice kudurmuş, çileden çıkmıştı. Tabii o sırada, kendine-gel, yerine "Pencereyi aç, ruhsuz herif!" ya da "Beni asıl sahibime geri gönder!" diye bağırıyor da olabilirdi, bilemiyorum. Hayvancağızı avuçlarımın arasına alıp sandalyeye oturdum.

Guruldayarak gözlerini kapattı. Geriye yaslanıp bir sigara yaktım. Akmayan ya da çok ağır akan bir zamanın kıyısından uzaklara nasıl bakılırsa, öyle baktım.

Sokak lambasının maviye çalan ışığı, iki panjurun arasından süzülüp yerdeki cam kırıklarına vurdu. Her bir cam parçası, buz tutmuş göller misali halının üstünde parıldadı. Halbuki televizyonda izlediğim belgeseller haricinde, buz tutmuş göl görmemiştim. Olsun, yine de en çok o göllere benziyorlardı. Kafamda bu göl fikrini dolaştırırken, yerde tuhaf bir şey fark ettim: Halının köşesinde, topuk kısmı iyice koyulaşmış, kanlı bir ayak izi vardı, pencerenin önünde bir başkası, sedirin yanında bir başkası... Alt kattaki banyoya kadar devam ediyordu izler. Ne zaman kesmiştim ben ayağımı? Dün mü, geçen hafta mı, yoksa geçen ay mı? Hiçbirini hatırlamıyordum. Ayağımın altında, çoktan kabuk bağlamış uzunca bir yara vardı. Bu derece mi kendimden geçmiştim? Cep telefonumu buzdolabında, kışlık çoraplarımı soğan sepetinde unutacak kadar, ne ara dağılmıştım? Mutfaktaki kurtlanmış pilavı ve dibinden çay suyu sızan pide kutularını görünce, içinde bulunduğum vaziyeti daha iyi anladım. Görmeyi, duymayı bırak, haftalardır belki de aylardır, koku dahi almamıştım.

Cazzzt!

İlk şoku verdi pilav tenceresi – en az iki yüz jul bastı.

Uzun süredir ilk defa, Tuluğ'un arka koltuğa fırlayan kafasını veya alt çene kemiğini değil de onun gülüşünü ve gözlerini düşündüm. Sanki basit bir mesele için akşam tartışmışız da sabah hemen barışmışız gibi bakıyordu bana. "Biz öldük, sen de ölme" diyordu en şefkatli sesiyle, biz öldük, sen de ölme Mithat, en azından şimdi burda ölme. Hayır hayır, daha değil. Yapacakların var, hâlâ yapacakların olmalı. Şimdi burda ölme, daha değil, daha değil...

Cazzzzzt!

İkinci şok daha güçlü geldi.

Gözbebeklerim kocaman oldu, ayaklarım titredi.

Güneş gibi parıldayan, belki biraz sevinci andıran, ancak umuda hiç benzemeyen, beklentisiz, yüksüz, koca bir boşluk yayıldı içime. Bir yerlerden tanıyordum bu hissi, annemle babam öldüğünde de yaşamıştım. Böyle soluyordu en kara yas bile, böyle evcilleşiyordu keder.

Cazzzzzzzt!

Üçüncüsü çok derinlere vurdu.

Kaskatı ama sarsılarak zıpladım.

Yüzümde çarpık bir gülümsemeyle, tenceredeki pilavı çöpe dökerken buldum kendimi. Kusmamak için nefesimi tuttum. Çalışma odasındaki kül tablasını boşaltırken, Şevket Kemal Bey'in gölgesini görür gibi oldum. Utandım. Yahu, dedim, adam çölün ortasında susuzluktan ölürken bile benim şu hallerime düşmemişti. Boşuna yazmamıştı günlüğüne *"huyumdur hep ayağa kalkarım"* diye. Ben ise sadece kendime acımayı biliyordum. Pilav tenceresinden almıştım gücümü, rezilliğe bak.

Olsun, saçma bir sebeple de olsa en azından ayağa kalkmıştım. İyiydim iyi, sıkıntı yoktu. Soğan sepetinde kalmış çorapları topladım; ilginç bir şekilde temiz kokuyorlardı, hepsini güzelce şifonyerin en alt gözüne dizdim. Kalbim attı küt-küt-küt, içim ısındı. Sonuçta böyleydi: Hayat bazen, birkaç çorabın yer değiştirmesiyle bile yeniden başlayabiliyordu; ortaya çıkmak için mutlaka bir bahane buluyordu kendine. Bana kalırsa bütün bu tencereler, faturalar, çoraplar, bütün bu gündelik hayhuy, tıpkı defibrilatörler gibi yaşayanları öldürüyor, ölenleriyse bir ihtimal tekrar hayata döndürüyordu. Her şey bu kadar basit ve de bu kadar karmaşıktı.

Kabul ediyorum, o geceden sonra, biraz da olsa nefes alır gibi oldum. İlk iş, cep telefonumu tekrar kullanmaya başladım. Telefonu açar açmaz, binlerce mail ve binlerce mesajla hücum etti dünya. Çoğunu okumadan sildim. On tane kadar da Aynur mesaj göndermiş, onunkileri okudum. Hatta merak etmiş, yedi sekiz kere de aramış beni, üstüne. Ulaşamamış tabii... Neyse artık... Başsağlığı falan filan, öyle şeyler yazmış. Ha bir de sonunda, hayatlarındaki kedi krizini çözmüşler. Ailecek daha büyük bir eve taşınmışlar artık. "İki haftaya yerleşmiş oluruz, isterseniz o zaman gönderebilirsiniz. Size ne kadar teşekkür etsem azdır Mithat Bey" diye yazıyordu mesajlarının birinde. Elbette, dedim ve tıpkı söz verdiğim gibi, kediyi Kanada'ya gönderdim – gerçi iki hafta yerine on bir hafta sonra halledebildim o işi ama, olurdu o kadar. Dedim ya, nefes alır gibi oldum ama alamadım, yetmedi. Ne kadar yaşamaya çalışırsam çalışayım, tam olarak normale dönemedim. Tuluğ'un numarası hâlâ telefonumda kayıtlıydı mesela, arar diye beklemiyordum ama silemiyordum da. Bazı sabahlar hiç farkında olmadan, sofraya ikinci, hatta üçüncü bir tabak getirdiğim oluyordu. Metin'in sevdiği çizgi filmi açıyordum

arada. Bazen de film izlerken, sanki Tuluğ yanımdaymış gibi Tuluğ Hanım ya da Sayın Tozan diyerek şakayla karışık film hakkında yorumlarda bulunuyordum. Sesimden sonra gelen sessizlik, içimi ürpertiyordu. Televizyonun sesini açıyordum. Özellikle de filmde Adile Naşit varsa.

Evin her köşesinde ayrı bir anıya maruz kalıyor, kendimi ister istemez geçmişte buluyordum. Güzel havalarda, kötü çıkmış fotoğraflara saplanıp kalıyordum uzun uzun. Flu çıkanlara, ters ışıklılara, renkleri patlayanlara, hiçbir manzaranın parçası olmayanlara... Asla daha iyilerini çekemeyecektim, yüzleri hep bulanık kalacaktı bizimkilerin. Ahhh... Şu anda, gözlerinin kapalı çıktığı dandik bir fotoğraf çekebilmek için neler vermezdim be Tuluğ. Yine öyle dudaklarını aşağı bükerek gülerdin, çenendeki gamze küçülür, pütür pütür olurdu. Biliyor musun, senden başka da kimseyi görmedim, güldüğünden utanıyormuş gibi gülen.

Her neyse...

Hepsi geçti gitti.

Şimdi çok daha iyiyim.

Ne de olsa bunların hepsini, yüz kırk iki yıl önce yaşamıştım.

Elbette o zamanlar, bu kadar uzun yaşayacağım, aklımın ucundan dahi geçmezdi. Yağ bağlamış karaciğerimi, kronik hipertansiyonumu, Ritalin ve içki-sigara tüketimimi hesaba katınca, kendime en fazla on beş yıl daha verebilirdim. Kaba bir hesapla, sigorta primlerimi düzenli olarak yatıracak, emeklilik yaşımı doldurur doldurmaz da ölecektim. Ne diyeyim, o halimle her türlü devletin ve sigorta şirketinin ıslak rüyası gibiydim. Hepsinin rüyası buhar oldu tabii, devletler boğuldu, şirketler battı, bir ben kaldım eski dünyadan geriye. Böyle söyleyince çok acayip oldu farkındayım, hepsini anlatacağım.

31. Stabil Sıkıntılar

Elli yaşımdayken, kırklarımda gösterdiğimi zannediyordum. Babam da yaşını pek belli etmezdi, bir şekilde genetiğimiz iyi olmalıydı. Ancak altmışıma yaklaştıkça, işlerin tam olarak öyle olmadığını anladım, zaman aktıkça her şey acayipleşti. Bizim Erman'ın yüzü yavaş yavaş çöktü, saçları döküldü – gerçi o haliyle bile benden daha fazla saçı vardı baltanın. Mehveş desem, bütün o pilates hareketlerine, vegan beslenmelere, ketojenik diyetlere rağmen, kollarının sarkmasına engel olamadı. Bir de asırlardır uyumamış gibi yorgun görünüyordu, halka halkaydı gözlerinin altı. Ceyhun da ufak ufak isimleri unutmaya başlamış, iyice ak sakallı dedelere dönmüştü. Jinekoloji bitirmişti zavallıyı.

Bense tuhaf bir biçimde yaşlanmamıştım, yaşlanmıyordum sanki, kırklarımda bir yerlerde donup kalmıştım. Yaşıtım dediğim herkes, yanımda annem-babam ya da en azından abim-ablam gibi görünüyordu. Tamam, kabul, ben de şahane değildim, stabil ve sürdürülebilir bir sefalet yaşıyordum. Bir tutam saçım kalmıştı, ensem katmer katmerdi, suaygırından halliceydim, ayı gibi horluyordum, iki adım atsam nefes nefese kalıyordum, çok terliyordum, sol dizimde tendinit vardı, dikkatim dağınıktı, karaciğerim yağ bağlamıştı, reflüden mustariptim... Ah, yazarken bile nefesim daraldı, ancak, ancak ben otuzumda da böyle berbat bir haldeydim, eti budu bu kadardı benim gençliğimin. Ceyhun'un o zamanki tabiriyle, ağırsıklet vücut, ortasıklet sağlık, tüysıklet de özgüven sahibiydim.

Yine de her şeye rağmen dengeli sayılırdım, en azından A noktasından B noktasına doğru uzanan, dümdüz ve de yatay bir çizgiydim. Ne aşağı ne yukarı, hep aynı, hep vasat... Ancak yıllar geçtikçe, bahsettiğim bu yatay çizgi, dikenli tellerle ve mayınlarla çekilmiş sınırlar gibi, arkadaşlarımla aramıza girdi. Aynı dili konuşamaz olduk, yabancılaştık. Mesafemiz açıldıkça açıldı. İçinde bulunduğumuz "kuşaksız kuşak farkı" boğazımıza dolandı. Doğallığımızı yitirdik, belki biraz da hissizleştik.

Görünmez, soğuk bir duvarın arkasından konuşuyorduk artık. Konuştuğumuz her on konudan yedisi, bir şekilde yaşımla ya da görünüşümle alakalı oluyordu. Arabalardan, kadınlardan, filmlerden, sentetik organlardan, nelerden bahsedersek edelim, konu dönüp dolaşıp yine aynı yere geliyordu. Bulduğu her fırsatta, "Botoks mu yaptırdın Çiko?" diyerek şakayla karışık sıkıştırıyordu beni Erman, hayır, desem de inanmıyordu. Gerçi evet desem de inanmazdı, inanmak gibi bir derdi hiç olmadı.

Bir keresinde Ceyhun da atlamıştı Erman'ın peşinden, "Brad Pitt bile ne hale geldi oğlum," demişti, "senin maşallahın var."

"Sağ ol," demiştim, "dikkat ediyorum biraz."

"Bok dikkat ediyorsun!" diyerek birasını açmıştı. "Neyse... Hadi şerefe!"

Bardakları tokuşturmuştuk.

"İndi... İndi, neydi Indiana Jones'taki herifin adı?" diye gevelemişti sonra.

"Harrison Ford."

"Hah, Harrison Ford... Lan o rahmetli bile patates oldu. Nasıl çökmüştü adam... Stallone'yi saymıyorum artık, kategori dışı, mutant. Anasını satayım bir sen, bir Tom Cruise yaşlanmadınız. Ha bir de Hakan Peker! Ne yapıyorsunuz oğlum siz, gizli bir tarikata falan mı üyesiniz?" deyip gülmüştü.

O gece, bu Ceyhun'un son gülüşü oldu. Öldüğünden değil, bir daha hiç gülmediğinden. Üç ay sonra bir pazar sabahı, Sarıyer'de boğaza karşı kahvaltı yaparken, alakasız bir konuşmanın orta yerinde "Bugün bir haber aldım da beyler..." diye araya girecek ve bize dördüncü evre pankreas kanseri olduğunu anlatacaktı. Bir hastasından bahseder gibi sakin ve de tane tane yapacaktı bunu – bazen ölüme çok yaklaştığında, kendine bile yabancılaşıyordu insan. "Yaşlılık böyle bir şey Mito, sen bilmezsin" diye ekleyecekti en son, ardından o bilindik el hareketiyle garsondan hesabı isteyecekti. "Bu benden olsun," diyecekti adisyona bakarken, "bir sonrakini siz ödersiniz." Koyu bir gölge geçecekti yüzünden, gülmeyecekti. Hiçbirimiz gülmeyecektik, sadece üstü örtülü bir vaziyette Ceyhun'un ölüm haberini bekleyecektik.

Bekledik.

Bir cuma sabahı, elli yedinci doğumgününe dört gün kala öldü Ceyhun. Ceyhun'un öleceğini bildiğimden midir, yoksa ölüme

karşı nasır tuttup ruhsuzlaştığımdan mıdır bilmem, hiçbir halt hissetmedim. Eskiye dair birkaç günü, birkaç anıyı hatırlamaya çalıştım, o da olmadı. Ne korkunç, diye geçirdim içimden, ölünce arkanda bir boşluk dahi bırakmamak, unutulmak için bile başkalarının varlığına ihtiyaç duymak ne korkunç... Beynimdeki kıvrımları dümdüz etti bu düşünce. İşte o an, öldüğümde unutulabilmeyi diledim. Sonuçta insan sadece tanıdığı birini unutabiliyordu, birileri beni tanısın istedim. Tabii arkadaşlarımın yarısı ölü, yarısı da bunak olduğundan, o konuda pek başarılı olamadım. Unutulmak, büyük bir lükstü benim için. Sanırım bu kitabı yazmamdaki en önemli iki sebepten birisi budur. İnsanlar, yüzlerce yıl sonra da olsa, annemden, babamdan, Murat Hoca'dan, Yurdanur Hala'dan, Şevket Kemal Bey'den, Tuluğ'dan, Metin'den, Meftûne Hanım'dan –kimsenin adını bilmediği, kuytuda kalmış o küçük insanlardan ve dolayısıyla benden– bir şekilde haberdar olsunlar istedim.

"Yaşlılık böyle bir şey Mito, sen bilmezsin."

Aylar sonra evde uzanırken, Ceyhun'un ettiği bu laf dönüp durdu kafamda. Sesi öyle kırgın, kısık ve derinden çıkmıştı ki... Halimden utanmış, onu kanser eden benmişim gibi gizliden gizliye suçluluk hissetmiştim. Yaşlılık nedir bilemez miydim gerçekten? O kadar yılı ben de yaşamamış mıydım? Halbuki aynı amfide dirsek, aynı evde ciğer çürütmüştük biz Ceyhun'la. Giderayak saçmalamıştı işte sırık. Hem düşünüyorum da, yaşlı bile sayılmazdı bunu söylediğinde, elli yediydi altı üstü. Ancak ne demek istediğini anlamıştım, benim on beş yıl öncesinde mumyalanmış gibi görünen yüzüm, muhtemelen kendisini olduğundan daha yaşlı hissetmesine sebep olmuştu. Cildim biraz daha nemliydi muhtemelen ya da metabolizma hızım biraz daha fazlaydı. Zaten peder bey de yaşını belli etmezdi ki... Ateş Amca da hep ona derdi, "Ne gamsız adamsın Metin, saçının teli bile beyazlamadı" diye. Yurdanur Halam da –II. Ramses'in halası gibi görünmekle beraber– yüz yirmi yıldan fazla yaşamıştı. Hem bir de Tom Cruise vardı. Sonra o Çiçek Taksi'deki plastik suratlı herif... Bizim Ev'deki Jesse Dayı... Jared Leto... Ajda Pekkan... Cher... Cher yahu Cher, en çok da Cher!

Bu mantıklı açıklamalarla birkaç gün kandırdım kendimi ama yetmedi. Sonunda dayanamadım, bir gece vakti eski fotoğrafları

karıştırmaya başladım. Fotoğrafların birinde Murat Hoca'yla bir kebapçıda oturuyorduk, arkamızda şelale manzaralı devasa bir duvar kâğıdı vardı. Biraz uzaktan çekildiğinden yüz hatlarımız pek belli olmuyordu. Bir diğerinde, flaş çok yakında patladığından tamamen karanlıkta kalmıştık. Böyle böyle, saatlerce arşivimi taradım.

Tuluğ ile arabada çekildiğimiz o selfie çıktı karşıma. Ekrandaki suretlerimiz, her şeyden habersiz ve de neşeyle gözlerimin içine bakıyorlardı. Sadece benim yüzüm kalacak şekilde büyüttüm fotoğrafı, Tuluğ kadrajdan çıktı. İki boyutlu olması haricinde, fotoğrafın eski olduğunu anlamak imkânsızdı. Sanki on yıl önce değil de, on dakika önce çekilmiş gibi görünüyordu. Aradaki yedi farkı bulmak istercesine, bir fotoğrafa bir aynaya baktım: Saçımın dökülüp seyrekleşmesi, alnımda uzanan ikisi ince, biri kalın üç derin çizgi, sol gözümün altındaki hafifçe şişmiş morumsu damar... Hepsi ama hepsi aynıydı. –Tıng– Hatta bıyığımın sağ tarafındaki birkaç beyaz tel bile yerinden kıpırdamamıştı. Suratımda şaşkın bir ifadeyle bıyığımı yolarken, ensemdeki tüyler diken diken oldu. Bunun az yaşlanmakla ya da o zamanki popüler tabiriyle "kaliteli yaşlanmakla" açıklanacak bir yanı yoktu. Muhtemelen dünyanın en sıradışı –ve belki de en havalı– genetik anomalisiyle karşı karşıyaydım.

O anda kendimi, tesadüf eseri süper güçlerinin farkına varan çizgi roman kahramanlarından birisi gibi hissettim. Gerçi yüz on iki kilo oluşumu, dikkat dağınıklığımı ve kronik hastalıklarımı düşününce, çok da süper olduğumu söyleyemezdim. Tamam, dedim, mantığı bir kenara bırakayım, diyelim ki yaşlanmıyorum; peki bu tam olarak ne anlama geliyor? Cildim mi yıpranmayı bıraktı? Metabolizmam mı hızlandı? Uzaylılar üstümde deney mi yaptı? Yoksa sadece delirdim mi? En mantıklısı delirmiş olmamdı, ama hayır, mantığı unutmalıydım, onu kenara bırakmıştım, öyle girmiştim nizamiyeden içeri.

Kafamda böyle zırvalarla banyoya yürüdüm. Ellerimi lavaboya dayayıp aynaya baktım: Yüzüm, kirli sakalımın ardında, eski bir fotoğraf gibi solgun ve kıpırtısızdı. Ya gerçekten yaşlanmıyorsam –hatta ölmüyorsam– diye düşündüm. O kadar kaza atlattım, ölmedim. Ölmeliydim, ölmedim. Yaşlanmalıydım, yaşlanmadım. Tekrarladıkça daha da mantıklı geldi söylediklerim. Evet, ölümsüz olmuştum belki de kim bilir?

Anlamanın tek yolu vardı.

Diş fırçasının yanındaki jileti alıp boynuma dayadım. Nabzım aksak topal jiletin sapında attı, yutkundum, merhaba arteria carotis communis*, dedim. Gözlerim kapandı ya da kapattım, fakültedeki koca amfi geldi aklıma, yüzlerce yüz, yüzlerce kadavra... Saçmalama, diye geçirdim içimden, bir şey çözdüğün yok şu anda, sadece intihar etmek için bahane arıyorsun. Uydurduğun yalana kendin bile inanmıyorsun. Tuluğ'un sesini duyar gibi oldum, "Biz öldük, sen de ölme Mithat" diye fısıldadı kulağıma. Kilitlendi kaldı elim. Titredi. Jileti lavabonun içine bırakıp yüzümü yıkadım. Yalnız nasıl inandıysam ölmeliydim, ölmedim, ölmeliydim, ölmedim, parmağımı en azından, bırak Tuluğ, en azından bırak parmağımı keseyim, diye sayıklıyordum. Bıraktı Tuluğ... Tuttum, işaretparmağımın kenarına küçük bir kesik attım. Parmağım olması gerektiği gibi kanadı. Kesiğin kabuk bağlayıp iyileşmesi bir haftayı buldu; yara izinin tam olarak kaybolması ise daha uzun sürdü. Anlaşılacağı üzere, gayet normaldim. Süper bir iyileşme gücüm falan yoktu. Cildim pek kırışmıyordu, o kadar.

Banyoda geçirdiğim sinir krizinin ardından, biraz korktum kendimden. İki laf, birkaç fotoğraf uğruna neredeyse gırtlağımı kesecektim. Aptalca, yok-hayır, çocukça hezeyanlara kapılmıştım; çünkü yıllar geçmişti üstümden, kabuğum aşınmıştı, çünkü yaşlıydım, çünkü ihtiyardım, moruktum, göçkündüm, –hepsi bundan olmalıydı– çünkü karttım, kartalozdum, kocamıştım, çünkü ponpondum, pinpondum, pompuruktum, kırantaydım, balamozdum, çünkü hoşaftım, ve daha önce hiç duymamış olsam da, Murat Hoca'nın güzel hatrı için, matûh, muammer, müsin ve de mütekaittim.

Gökyüzü bile ağır geliyordu sırtıma.

Bıkkındım.

İşte o bıkkınlıkla, insanlara duymak istedikleri yalanları söyledim. Artık yaş bahsi açıldıkça, yoga yapıyorum diye eveleyip geveleyip, sonra da köşeye sıkıştığım için itiraf edermiş gibi, kök hücre tedavisi oldum, biraz da botoks yaptırdım, diyordum. Güya bir de, işlenmiş gıda içermeyen özel bir diyetim vardı, uzun uzun onu anlatıyordum. Merakla dinliyorlardı.

Millete böyle masal anlatırken boş durmadım tabii. Meftûne Hanım'ın evinden gelen eski eşyaları bir depoya gönderip, evin bodrumuna inkübatöründen, santrifüj cihazına kadar kapsamlı

* Şah damarı.

bir laboratuvar kurdum. Vınıl vınıl döndü içleri kan dolu tüpler. Dışarıda her şimşek çaktığında, Victor Frankenstein gibi hissettim kendimi, bazen de Doktor Jekyll... Neyse ki onlar kadar çıldırmamıştım, en azından gökyüzüne bakıp manyakça kahkahalar atmıyordum. Altı üstü, Hayflick Limiti ve telomerler üstüne makaleler okuyor, sonrasında da hücre yenileme hızımla, oksijen tüketimimle ilgili basit testler yapıyordum. Ancak test sonuçlarını görünce, belki de gökyüzüne bakarak manyakça kahkahalar atmam gerekiyordur, diye düşündüm; çünkü altmış bir yaşımda olmama rağmen, kırk kırk beş yaşlarında bir insanın ortalama değerlerine sahiptim. Kısacası sadece kozmetik anlamda değil, biyolojik anlamda da gençtim, pardon, orta yaşlıydım.

Hal böyle olunca, sonraki yıllarda kendi üzerimde pek çok deney daha yaptım. İlk önce kanıma basit bir grip virüsü zerkettim. Normalde iki gün içinde hastalığı hissetmem gerekiyordu fakat herhangi bir semptom göstermedim. Belli ki bağışıklık sistemim sapasağlamdı. Dozajı artırıp daha da güçlü mikroplarla deneyimi tekrarladım. Üç numara astigmat gözlerimi mikroskopa dayayıp kanımda kıpır kıpır gezinen bakterilere baktım. Konsantre betondan yapılmış hücre duvarlarımı, *su tabancasıyla delmeye çalışıyor* gibiydiler. Umutsuzca denediler şanslarını, sonra da yok olup gittiler. "Ama bu imkânsız!" dediğimi hatırlıyorum hayretler içinde, "Muhteşem!" ancak deneylerim ilerledikçe vaziyetin o kadar da muhteşem olmadığını anladım. Madalyonun bir de diğer yüzü vardı: Asıl olay bağışıklık sistemimin güçlü olması değil, vücudumun bir şekilde kendini bütün değişimlere kapatmış olmasıydı. Kısacası bir parça mermerden çok da farkım yoktu. İyi ya da kötü anlamda, hiçbir şekilde değişemiyordum; kanıma girenin virüs, bakteri, yemek ya da ilaç olması fark etmiyordu. İçeri giren her şeyi yok ediyordu vücudum.

Dolayısıyla hayatımın geri kalanında, ne reflüden kurtulabildim ne de kilo verebildim. Kilo veremiyordum ama alamıyordum da, en güzel yanı da buydu sanırım. İster baklava yiyeyim ister brokoli, benim için hiçbir şey değişmiyordu. Ancak, dışardan gelen fiziksel etkilere karşı böyle bir korumam yoktu. Elim de kesiliyor, kanım da akıyor, kemiğim de kırılıyordu.

Bütün bu keşfettiklerimin ışığında, kan plazmamı, yaşlılığı durduran ya da bağışıklık sistemini güçlendiren bir çeşit ilaç olarak

kullanabilirim belki diye düşündüm. İlacımı, daha doğrusu yaptığım özütü, önce fareler üzerinde denedim. Ne yararı ne de bir zararı oldu hayvanlara. İtiraf ediyorum, deneylerim sadece farelerle sınırlı kalmadı. Özütümü, hastanede belirlediğim üç kritik hastaya da gizlice enjekte ettim. Ancak onlarda da bir işe yaramadı.

Üç dört yılım, bunlar gibi hiçbir yere varmayan deneylerle geçti. Sonunda vazgeçtim hepsinden ve iyi kötü anladım: Sebebi ne olursa olsun, yaşamaya mecburdum. Yaşadım. Üstüne bir de emeklilik geldi; fena olmadı aslında, epey rahatladı kafam. Geriye bir tek, şu yaş konusunu halletmesi kaldı, çünkü trafik kontrolünden, pasaport kuyruğuna kadar her yerde fazlasıyla dikkat çekiyordum. Bıkmıştım artık her sorana ayrı bir yalan uydurmaktan. Daha yaşlı görünmek için saçlarımı kazıyıp sakalımı uzattım; yanlardan başlayarak uca doğru tamamını beyaza boyadım, mis gibi oldu. Ben yaptım diye söylemiyorum, kafasına talk pudrası dökülerek yaşlandırılmış Cüneyt Arkın'a veya Hülya Koçyiğit'e kıyasla on kat daha başarılı yaşlanmıştım.

Saç sakal boyasıyla hayat aktı gitti. Zaman denilen incecik çizgi, ölü ve diri diye, ikiye böldü her şeyi. Hastaneden iki doktor, mahalleden üç komşu, arka bahçeden bir kedi eksildi o dönem. Bahtiyar da, uğuldamayı andıran, uzun ve boğuk bir miyavlamayla, gecenin bir köründe sırra kadem bastı. Bahçeyi terk etmeden evvel, son kez pencereden gördüm onu. Arkasına bile bakmadı.

Derken Mehveş öldü, turneye çıktığı otobüsün arka koltuğunda. Mola yerine gelene kadar arkadaşları anlamamış öldüğünü, uyuyor sanmışlar. Erman dimdik ve ayakta yıkıldı Mehveş'in ardından. Ağladığını görmedim. İnatla yayınevine gitti, çeviriler yaptı, yazarlar keşfetti, hiçbir işini aksatmadı. Kurtuluş'ta meyhaneymiş, yemekmiş, içmekmiş, dağıtmakmış umurunda olmadı. Bir akşam, Süleyman Amca ile Kâmuran Teyze'nin fotoğraflarının tam karşısındaki kanepede otururken "Bu aralar bize gelme Çiko" dedi.

Anlıyordum neler hissettiğini, tek başına dibe vurmak ve belki de ordan hiç çıkmamak istiyordu. Ben de geçmiştim aynı karanlık yoldan. "Tamam, ararsın beni ne zaman istersen" deyip kalktım, birkaç mesaj haricinde pek haberleşmedik Erman'la, yedi sekiz ay, belki de bir yıl sürdü o sessizliğimiz.

Yalnız, sessizlik de zaman da bir şey eksiltmedi dostluğumuzdan. Bir yaz akşamı, çat kapı Kandilli'ye geldi Erman ve "Tela-

fi edeceğimiz günler vardı Çiko, hadi edelim" dedi. Kaldığımız yerden devam ettik muhabbete. Mehveş'ten, Tuluğ'dan, Metin'den konuştuk önce, yetmişe merdiven dayadığımızdan mı bilmem, kısa cümlelerle ve de gülümseyerek andık onları. Sonra, gel bak sana ne göstereceğim, diyerek Şevket Kemal Bey'in odasını gösterdim ona. Çocuksu bir heyecanla odadaki silahlara, kılıçlara, eski dergilere baktı. Güldüğünü hatırlıyorum. Evinin arka bahçesinde, korsan hazinesi bulmuş çocuklar gibi neşeliydi.

Erman'ın elinde subay kılıcı, benim elimde Luger tabanca, büyükenistemin çalışma masasında karşılıklı oturup sigara içtik. "Düşünsene, belki de bu silah vaktiyle bir İngiliz subayını öldürdü" dedim elimde çevirerek. "Şevket Kemal Bey, karnından vurmuş bununla birini, adamın akıbeti belli değil tabii."

Ver bakayım şunu, deyip, tabancayı merakla elinde tarttı.

Erman bununla meşgulken, Şam çeliğinden yapılma hançeri masanın üstüne koydum "Bak bu da, o boğuştuğu Bedevi gencinden..." diyerek anlatmaya başladım. İlk üç beş dakika iyiydi de, derken ilgisi ya da dikkati azaldı Erman'ın. Halbuki tam da tavanarasında bulduğum üniformaları anlatmaya geçmiştim, "Naftalin koydum," diyordum, "tertemizler, istiyorsan onları da getireyim."

"Zahmet etme Mithat, gördük işte göreceğimiz kadar" deyip sigarasının külünü silkti. "Şimdi içkin de vardır senin, ondan haber ver."

Elbette vardı.

Kaç zamandır bekleyen bir şişe viskim olacaktı, koştum onu getirdim.

Ben bardaklara buz atarken, "Senin yerinde olsam, şu kitaplığın altını minibar yapardım" dedi, ciğerleri sökülür gibi öksürdü. "O silahları üniformaları falan da şuraya vitrin yaptırır, müze gibi oraya koyardım. Müziğimi de açardım. Oh... Her akşam kafa dinlerdim burda."

Muhabbet muhabbeti açtı o gece.

Göreceğin daha çok şey var deyip bodruma kurduğum laboratuvarı gösterdim ona. Yaşlanmadığımı, hastalanmadığımı, sırf millet anlamasın diye sakalımı boyadığımı ve gece vakitleri yaptığım acayip deneyleri anlattım. Delirmişim gibi gözlerime baktı: "Şu anlattıklarını bir kitapta görsem saçma derdim Çiko" deyip büyük bir dikkatle yüzümü inceledi. "Ama... Ama sana inanıyorum

galiba. Zaten göz var izan var be oğlum, Dorian Gray'in azman hali gibisin, anasını satayım."

Anırdı balta, bu son lafının üstüne, yetmişine de gelse değişmiyordu işte.

Konuştuk da konuştuk.

"Bunların kitabını yazmalısın bence" dedi bir ara. "Esrarengiz olayları çözen yaşlanmayan bir doktor, yanında şiddete meyilli, çiroz, moruk bir editör... Tam Dylan Dog macerası olur, hatta Martin Mystere. Yayıneviyle konuşurum, ayarlarız hepsini, kurgusuna da yardım ederim. Hatta dur, belki bir de çizer buluruz, şöyle gençlerden, çizgi roman bile yaparız. Ne dersin? Hem bize de..."

Nefes almadan anlatıyordu ki "Kim ne yapsın bizi Erman?" deyip kırdım arkadaşımın bütün hevesini.

"... Meşgale olurdu" deyip sustu.

İyi mi yaptım o gece bilmiyorum, aklıma geldikçe üzülürüm.

•

Erman ilerleyen yıllarda birkaç defa daha çizgi roman bahsini çıtlattı ama sonra kendisi de unuttu ne söylediğini. İleri derece Alzheimer tanısı kondu yetmişlerinin ortasında. Çocukları apar topar Bomonti civarında bir huzurevine yatırdı onu. Ben de ayda bir iki, mutlaka ziyaretine gittim. Satranç oynadık, sudoku çözdük, Barbar Conan'dan bahsettik, hemşireleri çekiştirdik, havalandırma borularından gelen sesleri dinledik, boş boş oturduk... Görenler, Erman'ın oğlu, yeğeni ya da miras peşinde koşan uzak bir akrabası sanıyordu beni. Arkamdan, "ne vefalı", bazen de "ne nankör" evlatmış diye fısıldaşıyorlardı.

Her ziyaretimde, biraz daha eridi çocukluk arkadaşım. Doğru düzgün yemek yememeye başladı önce, serumla takviye şart oldu; sonra altını bağladılar, pijamasını sıyırıp ortalık yere işiyormuş. Gözlerimin önünde, hiç hatırası olmayan, nefes alıp vermekten öteye geçemeyen, âciz bir canlıya dönüştü. Ara sıra çocukluk anılarını anlatıyordu. Bazılarında ben de vardım, kendi hikâyelerimi uzaktan dinliyordum, onun gözünden. Bazı günler, on beş yirmi dakikalığına beni de hatırladığı oluyordu, ama hepsi o.

Zamanla iyice azaldı o hatırlamalar, iki arkadaş gibi konuşamaz olduk. Onunla konuşurken sesim, küçük çocuklarla, bazen de çok

tehlikeli olmadığını bildiğim akıl hastalarıyla konuşurken yaptığım gibi yüksek perdeden çıkıyordu. "Bir emrin, bir isteğin var mı amcacım" diyen siyasetçi yavşaklığıyla, "Keyfin yerinde mi, mutlu musun?" diyordum. Kendimden ve belki de sadece yaşlanmıyor oluşumdan, utanıyordum böyle yaparken.

"Keyfin yerinde mi, mutlu musun?"

"Değilim evladım" diyordu, hiç tanımadığı birine dert yanar gibi, "Kafam sağlam çok şükür, o kadar delirmedim." İnsan ne kadar kendini unutursa unutsun, bazı fikirleri hiç değişmiyordu demek. Mutluluk da aşk gibi sadece bir akıl hastalığıdır, derdi gençken, hiç vazgeçmedi o düşüncesinden.

"Haklısın amcacım" dedim kendimden iğrenerek. Erman, diyemedim.

Bana hak verir gibi başını salladı.

"Öyle... Öyle..." diye mırıldandı "Kalmadı artık eski lüferler. Hele ki o pavuryalar... Pavuryayı bilir misin evladım sen?"

O an kuru pullarla kaplı, benekli bir el gırtlağımdan girip, ciğerimle birlikte tomar tomar yengeç, midye, yosun ve çapari çıkardı içimden. Midem kaynadı, boğazım düğümlendi. Ölmemişti ama gitmişti Erman. Belki hayatını değil ama kendini çoktan terk etmişti.

32. Bazı Hayatlar Virgülle Biter

Erman'ın seksen birinci doğumgününde, on kişilik çikolatalı pasta yaptırıp yağmur çamur demeden huzurevine gitmiştim. Pastadaki mumları bile üfleyememişti zavallı arkadaşım. Mumlarla ne yapması gerektiğini kestiremediğinden olsa gerek, uzunca bir süre onlara bakmıştı; ardından, annem gelmeden üflemem, diye ellerini yüzüne götürüp hüngür hüngür ağlamıştı. Hemşirelerden biri anne olmuştu da ancak öyle kandırmıştık bizimkini. Sırf inansın diye, "Seni bekliyorduk Kâmuran Teyze" bile demiştim gencecik kadına. İkimize de, ayıp bir şey yapmışız da utanmamız gerekiyormuş gibi, tiksintiyle bakmışlardı.

O ziyaretimde, hemşirelerin bakışlarından ya da Erman'ın ağzından kucağına dökülen pasta bulamaçlarından çok, hastabakıcı kadının gözlerini yere devirip, dudaklarını büzerek kıkırdaması üzmüştü beni. Üzmüştü de diyemem, sinirlendirmişti. Ters bir laf edecektim, Erman'ı düşünüp etmemiştim. Elli yıl sonra, bu kadının beyninin de muhallebi kıvamına geleceğini düşünerek avutmuştum kendimi. Ölecek aptal karı, demiştim, sıkma canını. Geberecek. Yalan olmasın, hoşuma gitmişti hastabakıcıyı ve yedi sülalesini, günün birinde toprağın en dibine gömecek olma ihtimalim. Daha da beteri, Hipokrat yeminimi çöpe atıp, kadının öldüğü gün başucunda oturuyor olmayı bile dilemiştim. Neler oluyordu bana? Vaktiyle binlerce ameliyata giren, katil, psikopat, tecavüzcü demeden milletin hayatını kurtaran ben değildim sanki. Hatta bir keresinde, karısını, kaynanasını ve üç çocuğunu vurduktan sonra kendini öldürmeyi beceremeyen bir herifin ameliyatına girmiştim, yaptığım her hareket ağır gelmişti bana; ama yine de ne gerekiyorsa yapmıştım. Ölmemişti herif, öylelerine kolay kolay bir şey olmaz.

Velhasıl böyle... İlk defa orda korktum, yaşlanmıyor oluşumdan. Bazı görgüsüz zenginlerin, az parası olana böcek muamelesi yapmasından ne farkı vardı benim düşündüklerimin? Ben de onlar gibi sahip olduğum şeyi hazmedemeyip yozlaşmış, zihnen bir vampire, bir canavara dönüşmüştüm. Emin olun, kolay değil etkilenmemek. Ne

kadar doğru bir örnek bilemiyorum ama bu durum, görünmezlik gücü kazandıktan sonra kimseyi gizlice izlememeye, dinlememeye, hiçbir yere gizlice girmemeye ya da banka soymamaya benziyor. Her neyse, sahip olduğum özel gücü kafamda normalleştirmek için çok uğraştım. Bir, iki, beş değil, onlarca yılımı aldı. Ancak böyle kurtulabildim hastalıklı ruh halimden. Başkası olsa, o da benim gibi acayip düşüncelere kapılır mıydı ya da kapıldığı düşüncelerden bir şekilde kurtulabilir miydi bilmiyorum.

Aynı hastabakıcı bugün kıkır kıkır öyle gülseydi, kadının patavatsızlığını umursamaz, her türlü hareketinden bağımsız, ona acırdım. Yüz seksen küsur yılı devirip, beş kuşağın cenazesini görünce, insanın içinde sadece sevgiyle karışık bir acıma duygusu kalıyor. Kızmakmış, üzülmekmiş, korkmakmış, hepsi anlamsız. Hayır, hani kızdığım da bir halt olsaymış, neymiş, kadın gülmüşmüş. Bana neyse, bırak, gülerse gülsün istediği gibi, insanlık hali, olur, olabilir. Bize güldüğü de meçhuldü bu arada. Meçhulünü de geçtim, gülse ne olurdu? Biz hiç mi gülmemiştik sanki ameliyatlarda? Gülmeyi de bırak, ne hayvanlıklar yapmıştık fakültede. Ceyhun manyağı, sırf kızları korkutmak için, zavallı bir kadavranın ayak başparmağını sökmüştü bir keresinde. Evindeki buzlukta üç ay saklamıştı onu. Kim bilir kimin kadavrasıydı. Merak bile etmemiştik o zamanlar, gerçekten komik bir haltmış gibi gülmüştük. Çocuktuk, gençtik, cahildik işte.

O gün pasta yeme faslı biter bitmez çıktım huzurevinden. Sabahki yağmur dinmiş, binaların üstüne, hangi fabrikanın sırtından kazınıp geldiği belli olmayan, pas rengi bulutlar yığılmıştı. Erman'ın açık mavi pijamasındaki koyu lekelere gitti aklım; senede bir defa yediği doğumgünü pastasını, bulamaçtan bozma yemekleri, teri, sidiği, gaitayı ve ekşi kokan her şeyi düşündüm. Sonra hastabakıcı kadının kıkırtısını duyar gibi oldum.

Söylene söylene yürüdüm Kurtuluş'a doğru.

Birkaç dilenci koluma yapıştı gün ortası.

Yarısı haplı, yarısı çipliydi çocukların.

Bileğini uzatıyordu bir tanesi, dokun, dokun, dokun bana, diyordu geçerken. Redde çiplerini Çinliler kopyaladığından beri, böyle ayaküstü soyuyorlardı milleti. Göz teması kurmadan hızlı hızlı devam ettim. Suriye Sokağı'nda bir şeyler atıştırıp Pangaltı'nda bir birahaneye girdim.

Köşedeki masalardan birine geçip azad ettim dünyadan beynimi.

Üç dört saat demlendim orda.

Akşam dokuza doğru, epey keyifli ve de çapraz basarak döndüm eve.

Kulaklarım uğulduyordu.

Bahçe boyunca, otların arasından ilerledim.

Kapıyı açtım.

Otomatik hareketlerle paltomu vestiyere astım. İkinciel tabutlar gibi gıcırdayan on üç basamağı tırmanıp Şevket Kemal Bey'in odasına attım kendimi. Serin bir koku geldi burnuma, ahşap-halı-kitap-tütün, huzur, dedim, oh be huzur... Odanın kokusu bile mutlu ediyordu beni, derin derin nefes aldım. Şaka maka, Yurdanur Hala'nın evinde, bana aitmiş gibi hissettiğim tek yer burasıydı. Bu oda inimdi, mağaramdı, mabedimdi benim. Zamandan muaf, çocukluğa teğet, incecik bir dilim... Peki o zaman, neden hâlâ tek çöpün yerini bile değiştirmemiştim? Neden hâlâ yıllardır misafir gibiydim orda? Oysa Şevket Kemal Bey'in olduğu kadar, benim de sayılırdı bu oda. Hatta büyükeniştemin yirmi dokuzunda öldüğünü hesaba katarsam,.daha çok benim sayılırdı.

Gerinip sırtımı kütürdettim.

Ensemi kaşıdım.

Çok sessizdi ortalık, bir şarkı attım arkaya.

Mumları üfle, bir dilim kes hayattan,
Hatırla beni gideceğim yanından.

Tam masanın başına geçecektim ki durdum.

Ağzım kurumuştu.

Mutfağa inip bir şişe bira aldım.

Perdesiz gitarın sesi evi doldururken, tekrar çıktım merdivenleri.

Bu sefer kitaplığın önündeki koltuğa oturdum.

İlk yudumu almadan aksak ritim soluklandım.

Şişenin dışında biriken damlacıklar, ince yollar halinde aşağı süzüldü. Üzerinde Sagrada Familia yazan deri bardak altlığı, yarım daire şeklinde ıslandı. Eski bir refleksle, pantolonumun yanına sildim biriken suyu. *Birlikte*, kelimesinin henüz somut bir karşılığı varken, Tuluğ ile birlikte Barselona'dan almıştık bu bardak altlığını. Birlikte... Bir kasvet çöktü üstüme o an. Gözlerimi ovuşturdum. Yalnızlık ile yaşlılık aynı şey olabilir mi, diye düşündüm. İkisinin

de sayılarla alakası yoktu, şişeyi kafama diktim, ikisi de ölüme yakındı, ikisi de gözlerden ırak...

Masadaki paketten bir sigara aldım.

Birliktelikmiş, yaşlılıkmış, yalnızlıkmış, ölümmüş, ne önemi vardı ki bütün bunların? Yeterince uzun bekleyince, hiçbirinin anlamı kalmıyordu; kalmayacaktı. Ruhumu sarartacak kadar derin bir nefes çektim sigaradan. Aklım bulandı. Dünün içinde biraz yarın – ondan vardı, evet. Dünün içinde biraz yarın vardı, yarının içinde de biraz dün... Ardı arkası gelmeyen, cümlelerin önünü kesmeyen, noktalar vardı – altlı üstlü ve de arka arkaya. Bir de kahkahalar! Bir de kahkahalar vardı, tıpkı ağıtlar gibi aynı sessizlikle biten. Sonra ölüm, ölümün de doğumun da sonunda aynı geceydi yine bekleyen. Nerede ne kadar beklediğinle, bekleyebildiğinle, alakalıydı çoğu şey. Her kalabalığın sonu ıssızlıktı mesela; her heyecanın sonu bıkkınlık, her bulutun sonu çamur, her denizin sonu kum, her taşın sonu toz, her yıldızın sonu karanlık, her doğumun sonu mezar, her mezarın sonu bahar, her baharın sonu kış, her kışın sonu binlerce kuş, solucan, kelebek, tomar tomar adı unutulmuş çiçek...

Durmadı kafam.

Döndü vınıl vınıl.

Biram bitince, ıkına sıkıla indim aşağı.

Bir bira daha aldım.

Tekrar odaya çıktım.

Kitaplığın altındaki dolaba takıldı gözüm. Kalktım açtım. Gerçekten oraya bir minibar koysam, hiç fena olmazdı. Bir küçük viski, iki şişe bira, biraz çikolata, tonik, soda, badem, buz... Hem mutfağa in-çık yapmaktan da kurtulurdum. Kapının yanına da Erman'ın dediği gibi üniformalar için vitrin yerleştirirdim, oh mis, şahane olurdu. İnimdi, mabedimdi, tabutumdu burası benim.

Ertesi gün uyandığımda unutmadım planımı. Minibar fiyatlarına ve müze tipi vitrinlere baktım epeyce. Sonunda güzelinden bir minibar ile solgun, sarı ışıkları olan ahşap bir vitrin sipariş ettim; öyle üç boyutlu yazıcıda basılanlardan değil, gerçeğinden, gerçekten ahşap olanından... O yakışırdı çünkü bu odaya.

Önce minibar geldi.

Birkaç gün sonra da vitrin.

Tuluğ ile de buna benzer bir vitrinin önünde tanışmıştık çok eskiden.

İçkileri yerleştirdim, üniformaları getirdim.

Şevket Kemal Enişte'nin gözlüğüyle pilot şapkasını, üst bölmedeki büste taktım. Deri montu aldım askıdan, küçücük kaldı elimde. Bir hevesle, üstüme deneyeyim dedim ama kolum bile girmedi içine. Ufak tefek adamdı büyükeniştem vesselam. Gerçi normal, başka türlü de sığmazdı o pırpır uçaklara. Eldivenleri, atkıyı, madalyaları hepsini tek tek yerleştirdim. Postalları da en alta koydum, ancak yumuşak bir deriden yapıldıklarından hafifçe boyunlarını büktüler. En iyisi içlerine kâğıt doldurmaktı.

Sağ teki vitrinden çıkardım. Bir parça kâğıdı top yapıp postalın burnuna kadar ittirdim. İkinci topu sokuştururken, elim postalın tabanına yayılmış kum tanelerine değdi. İçimde bir yerlere dokundu o kum. Suruç'u çamura bulayan kum kadar olmasa da incecikti. Plaj dönüşleri peşimizden eve taşıdığımız kuma benziyordu daha çok. Ters çevirip silkeledim postalı, birkaç kum tanesi düştü, birkaç tane daha, birkaç tane daha, üçer beşer de olsa dökülüyordu kum. Tabandaki keçeyi çıkarıp doğru düzgün temizleyeyim şunu demiştim ki dondum kaldım: Keçenin altında, ikiye katlanmış bir mektup duruyordu. Deli gibi diğer postalın tabanına baktım, daha kalınca bir mektup da ordan çıktı.

Hızlıca göz attım.

İngilizceydi mektuplar.

Gönderen bir arkeologdu.

İlk önce zarfların neden orda olduklarını anlayamadım, fakat Şevket Kemal Bey'in günlüğünü biraz karıştırınca meseleyi çözdüm. Büyükeniştem uçak kanadıyla tepelerden aşağı kayarken bir yerde kaza yapıyordu. İngilizlerden çaldığı belgelerin bir kısmı kayboluyordu orda. "*Taşıdığım defterleri, mektupları, haritaları, sahifeleri, ezcümle bütün evrakı, farklı yerlere koymaya karar verdim o ân*" yazıyordu defterde. Günlüğünü ceketinin iç cebine, not defterini de güvercin kafesinin dibine koyduğunu yazmıştı hatta. Bu iki mektubu da postallarının tabanına saklamıştı demek.

Tahminime göre haftalar belki de aylar sonra, miralayın yaveri büyükeniştemin cesedini bulmuş, cesetle birlikte belgeleri de alıp İstanbul'a dönmüştü. Muhtemelen, ele geçirilen her şeyi miralaya teslim etmiş, fakat postalın tabanını söküp altına bakmadığından, mektupları bulamamıştı. İhtimalleri düşününce, kalbim yerinden çıkacak gibi oldu. Ellerim titreyerek okumaya başladım. İlk mek-

tubun bende bıraktığı etkiyi size de yansıtabilmek adına, metni özellikle hiç bölmeden çeviriyorum.

Birinci Mektup

Sevgili dostum Leonard,

Öncelikle, Revue Archéologique*'deki şarlatanlara kulak asmayıp kazı raporlarınızı benimle paylaştığınız için çok teşekkür ederim. Bazı eksikleriniz olmakla beraber, gerçekten çok titiz ve düzenli çalışmışsınız. Raporları sizin gönderdiğinizi bilmesem, bu kazıları İngilizlerin değil de Almanların yaptığını sanırdım. Şaka bir yana, orada sizinle olabilmeyi çok isterdim. Hepinizi tebrik ediyorum.*

Konuyla ilgili görüşlerime gelince; Sümer, Asur ve Hitit kitabelerini, karşılaştırmalı biçimde değerlendirmek gerektiğini düşünüyorum. Sizin ekibiniz de tercümeleri yaparken belli ki bu çerçevede hareket etmiş; ancak bazı noktalarda, bu üç farklı dile tek bir dil muamelesi yapmışlar. Mesela çoğu yerde SİSU, SUSA ve SİSYO kelimelerini karıştırdıklarını gördüm. Hepimizin bildiği gibi, SİSU Sümercede, SUSA da Asurcada "at" anlamına geliyor. Leopold Messerschmidt'in Asurca üstüne yaptığı diyalektik çalışmalara göz atacak olursak, SİSYO kelimesinin ise "at" değil "atlar" anlamına geldiğini görürüz. Dolayısıyla bahsettiğiniz kitabelerde, bir attan değil iki attan bahsediliyor. Zannederim ki kazı ekibiniz, Sümerceden aşina olduğu SİSU kelimesiyle, aslen Asurca olan SİSYO kelimesini birbirine karıştırdı. Ya da daha fenası, sesli harflerin telaffuzunu, vaktiyle Corpus Hittiti*'den edindikleri bazı temel prensiplere göre yaptılar. Kıymetli dostum, ne olur artık Mezopotamya Uygarlıkları'nı aynı uygarlığın farklı versiyonlarıymış gibi düşünmeyi bırakın. Bazen bizimkilerden bile daha cahil olabiliyorsunuz.*

Gelelim atların isimlerine... Sasimus ve Samusis isimlerinin SİSU ya da SUSA köklerinden türemiş olmaları muhtemel, bu konuda size katılıyorum. Ancak sizin düşündüğünüzün aksine, Sasimus ve Samusis'in, aynı atın farklı coğrafyalarda kullanılan farklı isimleri olduğunu düşünmüyorum. İki farklı attan ve iki farklı isimden bahsediliyor. Kısacası, Herakles ile Herkül gibi ikili bir kullanımla karşı karşıya değiliz. Bana kalırsa bu durum, Apollo ile Artemis örneğine daha çok benziyor. Sonuç olarak, kitabelerde bahsi geçen atlar, kardeş, hatta ikiz dahi olabilirler.

Şimdilik gördüklerim bu kadar sevgili dostum. İçiniz rahat olsun,

ben de zamanım oldukça araştırırım. Herhangi bir önemli bilgiye ulaşırsam, sizi mutlaka haberdar ederim. Katharine'e selamlarımı söyle. Londra'ya geldiğimde o son yenildiğim quoits maçının rövanşını mutlaka alacağım.*

En içten dileklerimle...

Albert T. Clay
12 Temmuz 1913 / New Haven

Mektup bitince, sanki odada birisi varmış gibi, demek iki at varmış, diye mırıldandım. Sasimus'u günlükten biliyordum ama Samusis ismini hiç duymamıştım. Büyükenıştemin günlüğü de "Başka bir at..." diye sona eriyordu. Bu başka at, Sasimus ya da Samusis olmalıydı. Şimdi anlamıştım neden öyle yazdığını, kendince arkadaşlarını uyarmaya çalışmıştı. Tabii onun okuduğu notlarda sadece Sasimus adı geçtiğinden, diğer atın adının ne olduğunu asla bilememişti.

Diğer zarfa geçmeden önce, bu ilk mektubu kimin yazdığını araştırdım. Yale Üniversitesi'nde arkeoloji profesörüymüş Albert T. Clay denilen adam. Leonard diye hitap ettiği de, daha önce günlükte de adına rastladığım Leonard Woolley olmalıydı. Woolley, Arabistanlı Lawrence ile birlikte Karkamış'ta kazılara katılmış ünlü bir arkeologdu. Of of of, fena karışıyordu işler. Kafamdakiler daha da dallanıp budaklanmadan diğer mektuba geçtim. Bunu da Albert T. Clay, aylar sonra yine Leonard Woolley'e yazmıştı.

İkinci Mektup

Muhterem dostum Leonard,

Üç ay önce, tam da Paris'e gitmek üzereyken, mektubunuzu posta kutumda görünce ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Uzun süre sizden haber alamadığımdan, başınıza kötü bir şey geldiğini düşünmeye başlamıştım. Gerçi birkaç şiddetli kum fırtınası, bir de büyük Bedevî baskını atlatmışsınız, neredeyse haklı bile çıkıyormuşum. Tanrıya şükür, şimdi iyisiniz.

Bahsettiğiniz bu sıkıntılar haricinde, kazılarınızın yolunda gitmesine sevindim. Sizin de belirttiğiniz gibi, Palmyra Antik Kenti, bu

* 19. yüzyılda İngiltere'de, çoğunlukla açık havada oynanan halka atma oyunu.

atların geçiş rotaları üzerinde olabilir. Böyle bir rotaları varsa tabii. Koskoca çölde hepsi bir ihtimal... Ancak sizi iyi tanıyorum, mutlaka orayı bulursunuz, bulamazsanız da bu sizi asla yıldırmaz. Nihayetinde siz, ihtimallerin, bazen de hayallerin peşinden koşmayı, hatta güneşe doğru uçmayı çok seversiniz. Bu anlamda cesaretinizi ve yaptıklarınızı takdir ediyorum, ancak bir yandan da sizin gibi olmadığım için seviniyorum. Sonuçta tarzlarımız, ziguratlarla mozoleler kadar birbirinden farklı.

Bu arada, tercümeler hakkında yazdıklarıma katılmanıza çok şaşırdım. Aynı fikirde olmamız sevindirici. Yalnız doğru söyleyin, böyle düşünmenizde güzeller güzeli ve anlayışlı karınız Katharine'in bir etkisi oldu mu? Çünkü siz beyefendi, bir İskoç'tan daha inatçı olduğunu bildiğim tek İngiliz'siniz. Neyse ki onlar kadar çok içemiyorsunuz; ben de her ziyaretinizde, tutkal gibi diye burun kıvırdığınız –ama bir türlü yok da diyemediğiniz– Tennessee viskilerimi sizden saklamak zorunda kalmıyorum. O nedenle ikinizi de her zaman evime beklerim.

Gelelim mektubumu neden böyle geç yazdığıma. Açıkçası, bahsettiğiniz atlarla ilgili elle tutulur bir bilgiye ulaşmadan, tek satır dahi karalamak istemedim. Öğrencilerime de daima söylüyorum; arkeoloji gevezeliğe gelmez, mezar dediğiniz sessiz kazılır, diye. Haksız mıyım, benim şarkı söylemeyi seven dostum? Umarım bu son cümleyi okurken, biraz da olsa gülmüşsünüzdür.

Sizin ekip çölde koştururken ben de burda boş durmadım. Mezopotamya kısmına siz bakıyorsunuz zaten, pek karıştırmadım oraları. O nedenle şu olaya, daha geniş bir perspektiften bakmaya karar verdim. İlk önce gazetecisinden tarihçisine, onlarca geveze adamla "üstü kapalı şekilde" yazışmam gerekti. Bazıları epey yardımcı oldu. Sonrasında birkaç üniversitenin kütüphanesini tam anlamıyla talan ettim. Pers, Hindu, Afgan, Türk hatta Moğol kayıtlarını bile inceledim. Afrika konusunda ise şansım yaver gitmedi. Ordaki arkeologlarla tarihçiler, sadece Mısır Piramitleri'yle ve firavun lanetleriyle ilgilendiğinden, ve bir de bol bol viski içip birbirlerine hâlâ Boer Savaşı anılarını anlattığından, Sahra Çölü'yle alakalı pek bir araştırma yapamadım. Halbuki o bölgedeki kaynakları da dönem ayrımı gözetmeksizin incelemek gerekir.

Araştırmalarım sırasında, sırf adından dolayı, aklıma iki yıl önce Fransızların İran'da yaptığı Susa Kazısı geldi. Bir ihtimal, atlarla ilgisi olabilirdi. Hatırladığım kadarıyla, oradaki kazıyı sevgili dostum Roland De Mecquenem yönetiyordu. Biliyorum, De Mecquenem'i siz dahil

pek çok kişi sevmiyor, "mezar soyguncusu" diyor herkes arkasından; ancak iyi bir arkeologdur, o kötü lakabı hak etmiyor. Fransızlar, İran'ı arkeolojik olarak resmen ablukaya aldı, başka milletlerden kimseyi kazılara sokmuyorlar; bana kalırsa De Mecquenem'in sevilmemesinin asıl nedeni budur. Bir de öğrendikleri hiçbir bilgiyi kimseyle paylaşmıyor züppeler. Bu sonuncusuna ben de çok kızıyorum. Tabii ne kadar kızsam da yılmadım, şansımı denedim ve Roland'a tek cümlelik kısa bir mektup yazdım: "Susa kazısında Sasimus ismine rastladınız mı?" Şimdi sıkı durun azizim, büyük haber geliyor: Elbette rastlamış!

Sonrasında ne yaptım peki biliyor musunuz? Sırf sizin şu acayip atlarınız için, sedir ağaçlarının gölgesindeki güzelim evimi terk edip, yemek diye çiğ kıyma, salyangoz ve kurbağa bacağı yiyen insanların şehrine geldim. Evet, doğru tahmin ettiniz, koca okyanusu aşıp Paris'e gittim ve yine doğru tahmin ettiniz ki De Mecquenem akşam yemeğinde herkese inatla yine tartare de boeuf *yedirmeye çalıştı. Gerçekten anlamıyorum şu Fransızları. Velhasıl kıymetli dostum, çektiğim gastronomik işkenceleri de göz önünde bulundurursak, bu sefer bana epey borçlandınız.*

Neler öğrendiğimi kısaca anlatayım. De Mecquenem, Susa'da yaptığı kazıda, I. Darius Dönemi'nden kalma büyük bir saray bulmuş. Orda kısa sürede, üç metrelik bir Darius heykeline ve onlarca dört yüzlü kitabeye ulaşmışlar. Ne ilginçtir ki bu kitabelerin birinde Sasimus ve Samusis adları defalarca kullanılmış.

Mecquenem sağ olsun, bütün yasaklara rağmen beni Louvre'un deposuna gizlice sokmayı başardı. Orda kitabeyi bizzat inceleme şansım oldu; iyilik ile kötülüğün savaşını anlatan uzunca bir klasik metindi. Sasimus'tan "Gölgesi, Ahura Mazda'nın gölgesidir" diye bahsediyordu. Samusis için ise "ayakları kuru, gözleri ateş, gittiği yollar gölgesiz" şeklinde bir ifade kullanılmıştı. Bir yerde de, "Ehrimen'in yoldaşı" diye anılıyordu at. Heyecan verici şeyler ama yeterli değil... Ne yazık ki Paris'te bulduklarım bunlardan ibaret. Hikâyenin özünde, o hep bildiğimiz arketipler yatıyor. İyi ile kötü arasında sonsuz bir savaş vardır ve de dünyanın dengesi bu savaşın ta kendisidir. O nedenle bir başlangıç olmadığı gibi bir son da yoktur. Bu çerçevede değerlendirirsek, Sasimus ile Samusis'in çölün dengesi olduğunu söyleyebiliriz.

Ayakları kuru, gözleri ateş, gittiği yollar gölgesiz... Şevket Kemal Bey'in günlüğünde de görmüştüm benzer ifadeleri. O da bu ya-

zışmalarla alakalı başka notları okumuştu muhtemelen. Ahura Mazda'nın gölgesi Sasimus, Ehrimen'in yoldaşı Samusis... Belli ki işin ucu iyice mitolojiye dokunacaktı. Boş boş okumayayım diye biraz araştırdım, 3500-4000 yıl öncesinin Pers tanrılarıydı ikisi de. Zerdüştlerin aydınlık ve bilgelik tanrısıydı Ahura Mazda, iyiliği temsil ediyordu, Türklerdeki adı Hürmüz, Moğollardaki adı Hormosta'ydı. Ehrimen de elbette karanlık ve kötülük tanrısıydı, başka ne olacaktı ki? Merakla devamını okudum.

Louvre'daki maceranın ardından, sizin de kolaylıkla tahmin edeceğiniz gibi, araştırmamı biraz daha geç dönem Pers yazmaları üzerine yoğunlaştırdım. Yanıma üç zeki öğrencimi alıp sahaf sahaf, kütüphane kütüphane dolaştım. İşe yarar bir bilgiye ulaşmam aylar sürdü, sonunda İskenderiye'de bir antikacıda buldum kendimi. Üniversitenin ödeneğiyle yaptım bunları. Korkmayın azizim, sizden iki kasa viski ve kazı raporlarınızda beni referans olarak göstermeniz haricinde özel bir talebim olmayacak.

Yalnız şunu baştan belirteyim; ulaştığım bilgiler, geçirdiğim bütün o uykusuz gecelere ve çektiğim yollara değdi. Aradığımı, Louvre'daki kitabeden neredeyse bin yıl sonra kaleme alınmış iki ciltlik bir seyahatnamede buldum. Sâsânîler devrinde yaşamış, Ardaşir adında İsfahanlı bir seyyah yazmıştı. Ardaşir, Kebir Çölü'nden yola çıkıp Hazar Gölü'nün doğusundan Karakum'a, ordan da Moğolistan'a ve Gobi Çölü'nün batısına kadar gitmiş. Uzun lafın kısası, o da sizin gibi bu atların peşine düşmüş hayalperestlerden birisiymiş sevgili dostum. Tabii Ardaşir sadece oralara gitmekle kalmamış, bir de yedi yıl boyunca, karşılaştığı insanlardan duyduğu her türlü hikâyeyi ve masalı kitabında toplamış. Bu açıdan paha biçilmez bir kaynak olduğunu söyleyebilirim. Ardaşir'in kitabında, şu sizin, daha doğrusu artık bizim olan atlarla ilgili iki farklı hikâye okudum. İlki şöyle;

"Sasimus çöllerde bir vahadan diğerine koşan mavi renkli bir attır, geçtiği yerde ıslak bir iz bırakır. Her kim ki onun sırtına biner, o kişi adı bilinen bütün çöllerin, devlerin ve devirlerin üstünden geçer.

Sasimus'un bir de Samusis adında, ona çok benzeyen bir kardeşi vardır. Samusis vahaların değil serapların arasında dolaşır ve de peşine takılan herkesi Ehrimen'in zindanlarına götürür. Dikkat et yolcu,

Samusis'in gözleri kan rengidir ve de bastığı yer ateşgedelerden bile daha sıcaktır.

Rivayete göre Sasimus'u kırk yıldır gören olmamıştır. Samusis'i ise yedi yıl önce Kabil yakınlarında birkaç çoban görmüştür. Şimdi o son görüldüğü yerde Samusi adında küçük bir köy vardır."

Gerçekten orda öyle bir köy var mı bilmiyorum sevgili dostum, haritalarda görünmüyor, teyid etme şansım olmadı. Ancak bildiğim kadarıyla, "samusi" genellikle Libya'dan gelenler için kullanılır. Büyük ihtimalle o köyü Libya'dan gelen birileri kurmuştur. Ya da sizin inanmak isteyeceğiniz şekliyle, Samusis denilen at, Libya'nın çöllerinden geldiği için, o köyün adı böyle olmuştur.

Tam bu noktada "Hasssiktir!" dediğimi hatırlıyorum. Delirmemişti ama yanlış ata binmişti bizim enişte. Sasimus diye Samusis'in sırtında, seraptan seraba sürüklenmiş, sonunda da ölmüştü. Tekrar açtım büyükeniştemin günlüğünü, "*Mavi bir at zuhur etti önümde. Bastığı yerden su fışkırıyor. Başka bir at*" yazmıştı son sayfaya, hay yazık, dedim, doğru at da gelmişti ama biraz geç gelmişti.

Benim anladığım, mektupları apar topar postalına sakladığı için, Şevket Kemal Bey'in bu ikinci attan ya da onun isminden hiç haberi olmamıştı. Canının derdine düşmüştü adamcağız. Yine de mektuplara bir göz atmış olabilir miydi?

Olmaz, yok, sanmıyorum.

Okusa günlüğüne yazardı.

Sasimus'tan başka isim geçmiyordu ki günlükte.

Atlardan birini, okuduğu üç beş sayfanın etkisiyle uydurdu desem, diğerini nasıl uydurmuştu peki o zaman? Fışkıran suyu yazmış, başka bir at daha olduğunu yazmış... Durduk yere öyle hayal etmesine imkân yoktu. Ne gerçek, ne değil, bilmiyordum artık. Neydi hatta, bir de köy mü kurmuşlardı Samusis –hay pardon– Samusi, diye. Merak edip ona da baktım haritadan. Cidden bu isimde küçük bir köy vardı Afganistan'da. İyice kafam karıştı. Hayatımı değiştireceğini hiç bilmeden, Ardaşir'in ikinci hikâyesinin anlatıldığı satırlara geçtim. Neler olacağını bilir gibi, bu bahsi kapatalım, yazıyordu ilk cümlede, bu bahsi kapatalım.

Bu bahsi kapatalım. Benim asıl ilgimi çeken, ikinci hikâye oldu. Ardaşir bu hikâyeyi, Karakum Çölü'nü aşarken, Darvaza denilen küçük bir köyde duymuş. İki gözü de kör, Sheba adında genç bir kız anlatmış. Köylülerin söylediğine göre, Sheba'nın asıl dili Berberice'ymiş, Pehlevice'yi sonradan öğrenmiş ve de Darvaza'ya elli yıl önce, bir gece vakti mavi bir atın sırtında gelmiş. Mavi at lafını duyunca, Ardaşir dayanamayıp atın bir adı var mı diye sormuş. Tabii ki de varmış, Sasimus'muş atın adı. Sheba'nın kabilesi o atı kutsal sayarmış. Onlara göre, bastığı yerden sular fışkıran bu at, ab-ı hayat çeşmesinin ta kendisiymiş; sadece çölde ölmek üzere olanlara görünürmüş. Atın verdiği sudan içen, kırk yıl yaşar da bir gün bile yaşlanmazmış. İşte bu sebeple Sasimus, çölün dengesini bozmamak adına, sadece ölüme çok yakın olanlara görünüp yardım edermiş.

Ardaşir'in Karakum'da duyduğu hikâye, o gün farkında olmasa bile, sinsi bir tohum gibi içine yerleşmiş. Öyle ki, üç yıl sonra Ardaşir, bu atı bulmayı saplantı haline getirmiş. Rüzgârda savrulan kumu izleyerek uzun günler boyu düşünmüş. Sonunda, Sasimus'u yakalayıp ölümsüz olmak için, kendince bir plan yapmış. En ince ayrıntısına kadar yazmış yapacaklarını. Yazdığı gibi de yapmış. Gobi Çölü'nde bir yerlerde, derin bir çukur kazıp üstünü çalılarla örtmüş, sonra da kurduğu tuzağın başında kılıcını karnına saplayıp Sasimus'un gelmesini beklemiş. "Gel artık!" yazmış en son. Ardaşir'in seyahatnâmesi böyle bitiyor. Muhtemelen orda acılar içinde kıvranarak ölmüştür.

Size anlatacaklarım bu kadar sevgili Leonard. Yazdıklarımı okurken yüzünüzdeki şaşkın ifadeyi görür gibiyim. Ah aziz dostum, yapmayın. Tanrı aşkına inanmayınız böyle folklorik zırvalara. Biz masalları keşfeden, hatta onları yazan adamlarız; inanmak bizim işimiz değil, bırakın onlara kafası parsiktu kadar kalın insanlar inansın.

Son olarak, birkaç gündür Kahire'de Mena House Hotel'de kalıyorum. Bir hafta bu civarda olacağım, sizinkiler Giza'da ne haltlar karıştırıyor yarın gidip bakayım. Bay Herbert ile de uzun zamandır görüşememiştik, güzel vesile oldu. Bu süre zarfında siz de Kahire'ye uğrayacak olursanız, mutlaka beklerim.

En kısa zamanda görüşmek üzere,

En içten dileklerimle...

Albert T. Clay
20 Ocak 1914 / Kahire

Mektubu bitirmemle, koltuktan fırlamam bir oldu, takır-takır-takır, taşlar yerine oturuyordu kafamda. Su, dedim, ve at ve su ve su ve daha çok su... Takır-takır-takır. Güm! Her şeyi bir büyücünün küresinden gördüm o an: Şevket Kemal Bey, yüzü gözü kum içinde, can çekişiyordu çölün ortasında. Kavrulmuş gözkapaklarının arasından, uzaklarda dalgalanan ufka baktı, ufkun üstünde küçücük bir gölge şekillendi. Öylece bekledi gölgeyi, beklediğinin ne olduğunu bilmeden. Gölge yaklaştı, yaklaştı, büyüdü ve birkaç metre ilerisinde durdu. Bastığı yerden sular fışkıran masmavi bir attı bu gelen. Hayal miydi gördüğü, bir fikri yoktu Şevket Kemal Bey'in. Yaşamak için değil, sadece kumdan başka bir şey olduğu için, ata doğru süründü. Bitmedi metreler. Her santim yol saatler sürdü. Arada duruyor, bir şeye dokunmaya çalışıyormuş gibi tüm gücüyle elini ileri uzatıyordu. Titriyordu eli. Kuru kuru öksürüyordu ciğerindeki çamuru sökmeye çalışırken. Nefesinde kan tadı, içinde kırık dökük bir umut... Dirsekleri yana yana süründü yerde. Yurdanur Hala'yı ya da Makbule'yi gördü o sıra sanki, gülümsedi. Çok kolaymış, diye, düşünceye benzer bir şeyler geçti aklının köşesinden, daha evvel nasıl oldu da zorlanmıştı bu çölde, anlayamadı. Ne acı, ne sıcak, ne de susuzluk kalmıştı artık. Atın gölgesi düştü üstüne. Gittikçe matlaşan bir sisin ardında kararda gözleri Şevket Kemal Enişte'nin. Matarasını can havliyle çıkarıp öne uzattı; parmaklarının ucuna serin bir su dokundu, ölümün mü, yoksa suyun serinliği miydi vücuduna yayılan, asla bilemedi.

"Matara!" diye bağırarak odadan çıktım.

Büyükeniştem ata doğru sürünürken, muhtemelen son nefesini böyle vermişti. İşte o noktada –belki bir ihtimal– matarasını yerden fışkıran suya daldırmayı başarmıştı.

Gümbür gümbür indim merdivenlerden aşağı.

İyi de daldırsa ne olacaktı, bir de kalkıp mataranın kapağını mı kapatmıştı adam? Kapattıysa saçma olurdu, kapatmadıysa da... Bütün su buhar olur giderdi o zaman. Niye gitmemişti? Bu kadar mantık, akla zarardı.

Arka bahçeye koştum.

Nedenlere değil, sonuçlara odaklanmalıydım belki de? Belki de sadece üzüm yemeliydim, şarap içmeliydim, varsa eğer bir bağcı, onu da sonra döverdim. Boş ver nedenleri, yeter, boş ver.

Bodrum kapısının önünden katlanan merdiveni aldım.

Tavanarasına ilk çıkışım geldi aklıma. Yavru kedinin sesiyle başlamıştı her şey. O gün de buna benzer bir merdiven taşımıştım sırtımda. Daha ağır bir merdivendi tabii, bir de bir ayağı kısaydı onun. Yukarı çıkmıştım. Mataradan su vermiştim sanki kediye. Ben de içmiş miydim, çok hatırlamıyorum. Ama kırk iki yaşında olmalıydım o sıralar. Hâlâ da öyleyim. İçmiştim demek ki, içmiş olmalıyım, ya da en azından tadına bakmıştım. Başka bir açıklaması yoktu. Bu durumda, kedi de cüce falan değildi, olamazdı, tıpkı benim gibi yaşlanmıyordu o kadar. Hatta belki de, deyip durdum merdivenin ortasında, Yurdanur Hala da bakmıştı bir ihtimal, bu suyun tadına. Ancak 1914'te gencecikken değil de, yıllar yıllar sonra, yetmişinde, sekseninde ya da ne bileyim doksanında bir yerlerdeyken içmişti suyu. O nedenle de, hiç anlamamıştı yaşlanmadığını. Sünnet düğünümde elini öperken bile, yaşlanmadığını fark etmeyen, ölümsüz bir ihtiyardı muhtemelen. Düşmeseydi belki de, yuvarlanmasaydı o merdivendenlerden aşağı, hâlâ da yaşıyor olacaktı. Hem altımdaki, hem sırtımdaki merdiven, gıcırdayıverdi o sıra, aman aman, dediğim gibi yoluma devam ettim.

Aksıra tıksıra tavanarasına çıkıp matarayı aldım, içinde hâlâ biraz su vardı.

Aklımda tek bir soruyla, Meftûne Hanım'ın Kanada'daki kızını aradım. Karşıma Meftûne Hanım'ı andıran yaşlı bir kadın çıktı. Saçları gümüş gibi parlıyordu, uçlarını laciverde boyamıştı. Zaten saçındaki boya olmasa, karşımdakinin Aynur değil de Meftûne Hanım olduğunu bile düşünebilirdim. Görür görmez tanıdı beni Aynur. Yıllardır hiç görüşmemiş çoğu insan gibi, tuhaf bir şaşkınlıkla havadan sudan konuştuk. Anlam veremedi yaşlanmamış olmama, yaş veya cinsiyet değiştiren holografik uygulamalardan birini kullandığımı sandı ilk önce, hayır, dedim, gördüğünüz gibiyim. Daha da şaşırdı. Genetik bir anomali varmış, diye uydurdum, cildim yaşlanmıyor

ama iç organlarım mahvoldu. Pek inanmadı söylediklerime, yine de üstelemedi. Sonra malum soruya geldi sıra. Kedi, diye mırıldandım, yaşıyor mu, yaşıyor mu acaba? Yaşıyordu elbette. O cevabın üstüne durdum, "Aynur," dedim, "pardon Aynur Hanım, Aaa..."

"Aynur deyin" dedi, gülerek, gülüşü çok değişmemişti.

Mataranın bende olması haricinde, bütün hikâyeyi hızlıca anlattım.

Bir yerden aşağı düşmezse o kedi hiç ölmeyecek dedim.

Bu söylediklerime de pek inanmadı.

"İlahi, ömürsünüz!" dedi, tıpkı Meftûne Hanım'ın da diyeceği gibi.

Teşekkür edip kapattım.

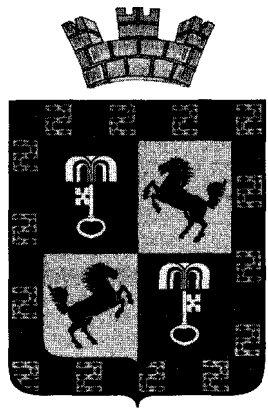
Sonunda çözmüştüm. Ferahlık gibi bir şey yayıldı içime, Video Kazablanka'nın açıldığı günün akşamında, peder beyin gülümsediği gibi gülümsedim. Becerebilsem ıslık da çalardım, olmadı. Büyük bir keyifle kahve yaptım. Uzun yıllardan sonra ilk defa, mutfaktaki krom kaplama koca makineyi değil de annemin çeyizliği olan bakır cezveyi kullandım. En kısık ateşte, aheste aheste, hiç acele etmeden... Rahatlamak böyle bir şeydi sanırım, huzur böyle bir şeydi.

Kahvemi içtikten sonra, musluktan biraz su damlattım boş bir tabağın üstüne. Bir damla da mataradan alıp ayrı bir tabağa koydum. İkisini de pencerenin önünde güneşe bıraktım. Merak da böyle bir şeydi işte, huzur bile fayda etmiyordu onu geçirmeye. Akşama doğru, musluktan gelen damlalar buhar olup gitti. Mataradan aldığım damlaysa bıraktığım şekliyle duruyordu. Abarttım, aynı damlayı bir de sıcak tavanın üstüne koydum, ne ısındı ne buharlaştı. Fizik, kimya, biyoloji, matematik hepsi ters köşeye uçtu. Ancak şaşırmadım, o saatten sonra her şey mümkündü.

Şevket Kemal Bey'in matarasındaki suyu, yıllar önce Tuluğ'un bana hediye ettiği cep matarasına aktardım. Konyak taşırsın bunda, demişti verirken. Bir hevesle üç beş sefer kullanmıştım ben de, öyle kalmıştı. Gerçi elimdeki suyu damlalığa bile koysam olurdu, zira ince belli çay bardağının çeyreği bile etmiyordu. Yüz otuz üç damlaydı hepsi. Bu hesaba göre, dünya üzerinde yüz otuz üç kişinin yaşlanmasını sonsuza kadar durdurabilirdim. Tabii öyle kolay işler değildi bunlar, ne olduğunu anlayınca, korktum elimdeki güçten. Binbir türlü insan vardı dünyada. Bir öğrenirlerse, Rus mafyasından, en tropikal diktatörlere kadar herkes peşime düşerdi. Pek

itiraf etmiyordum ama aslında bu ayrıcalığı, kimseyle de öyle çok paylaşmak istemiyordum. Paylaşmaktan çok, hikâyesini anlatmaktı benim derdim.

Hikâye demişken, gece bir türlü uyku tutmadı düşünmekten. Bir kahve daha yaptım, oturdum atları araştırdım. O kadar yıl geçmişti aradan, o kadar kazı yapılmıştı, elbet bir şeyler bulurum dedim ama... Sasimus ya da Samusis isimlerinin geçtiği tek bir kaynağa bile rastlayamadım. Ne Fransızlar, ne İngilizler, ne Amerikalılar, ne de bizimkiler, hiç kimse, hiçbir yerde bahsetmemişti bu iki attan. Herkes, kayıt dışı tutmuştu çalışmalarını. Atları bulamayınca, mektuptaki profesörün yaptığı gibi ben de Asurca kelimeler üzerinden gittim. Sisu, susa, sisyo... Ne varsa araştırdım. Tunus'ta bir tane Susa adında şehir çıktı. Hem Akdeniz'in hem de Sahra'nın kıyısındaydı, mektubu yazan arkeoloğun gözünden kaçmıştı büyük ihtimalle. Bir küçük şehir de Hazar Gölü* civarında Ermenistan-Azerbaycan sınırına yakın bir yerde çıktı. Şehir dağ başında olunca, buranın atlarla ilgisi yoktur diyordum ki, şehrin kullandığı armayı gördüm.

Kum rengi arka plan üstünde, şaha kalkmış iki at... Biri mavi, diğeri kırmızı arka plan üstüne çizilmiş, içinden su fışkıran iki anahtar... Armanın çevresine sıralanmış 2 rakamları... Yok artık, dedim, bu

* Son Savaş'tan önce Hazar Ovası'nın olduğu yerde bulunan bir göl, bu gölün batısında da Azerbaycan ve Ermenistan adında iki ülke vardı.

kadarı da tesadüf olamazdı. Anahtarlar tahminimce hayatı simgeliyordu, iki rakamları da iki son, iki güç ya da iki at olduğunu... Kırmızı renk kötülük, mavi renk de iyilikti muhtemelen.

Üçüncü kahveyi de koydum cezveye. Sahra'dan Gobi'ye kadar uzanan rota üzerinde, mavi at sembollerinin kullanıldığı pek çok armaya, freske, mozaiğe daha denk geldim. Süveyş civarında yapılan bir kazıda da, ters yönlere bakan ya da sırt sırta vermiş gibi duran kilden at figürleri bulunmuştu. Siyaha çalan koyu bir maviye boyanmışlardı. Atların isimleri pek bilinmiyor, belki de diğer insanlardan gizleniyordu ama, izleri, varoldukları coğrafyanın her tarafına sinmişti. II. Abdülhamid'in, acaba taa en başından beri bu atlardan haberi var mıydı, diye düşündüm sonra. Neden olmasındı? Herkese bilmesi gerektiği kadarını söylemişti belki de, istihbaratın ana ilkesi böyleydi. Şevket Kemal Bey de, dünyadan habersiz ve de piyonlara yakışır şekilde, çölün ortasında ölüp gitmişti. Hepsi birer ihtimaldi, hepsi biraz mümkün...

Ertesi gün sabahın köründe, aklımda bütün bu hikâyeleri döndüre döndüre, Erman'ın kaldığı huzurevine gittim. On gün önceki pasta fiyaskosundan sonra pek umudum yoktu ama bir ihtimal konuşabiliriz diye umuyordum. Her şeyi anlatacaktım bizim baltaya. Olmadı tabii, tanımadı beni. Feriköy Pazarı'nda akşam vakti nasıl kaybolmuş, onu anlattı, polisler tutmuş elinden de buraya getirmişler. Hastabakıcılardan birini Mehveş diye yanına çağırdı, cidden de biraz benziyordu kadın bizim Mehveş'e. Derken Süleyman Amca sandı beni, "Annem yok mu baba?" diyerek salya sümük ağladı. Keşke şu bendeki suyun iyileştirme gücü de olsaydı, diye geçirdim içimden. Ne yazık ki Erman'a, sonsuz bir Alzheimer'dan başka hiçbir şey sunamazdım. Beyninde tümör bile olsa, bir şansım olurdu, içinde bulunduğu evre çok ileri değilse, en azından o haliyle sonsuza kadar yaşatabilirdim arkadaşımı. İster miydi ama böyle bir şeyi, bilmiyorum.

Her neyse...

Aylarca sürdü bu anlamsız ziyaretlerim.

Nadiren de olsa, sekiz on dakikalığına beni hatırladığı oldu.

Bir gidişimde "Çiko..." dedi, fısıltıyla, "Bak sana ne diyeceğim."

Eğildim ona doğru.

"Ölüm döşeğinde, senin şu sıçtığımın suratına bakacağım hiç aklıma gelmezdi."

"İstersen," dedim, gülmeye çalışarak, "hemşireyi çağırayım, ona bak."

"Yok," diye hırıldadı, "bugün şu yaşlı olan var, sana bakarım daha iyi." Güldü, gülmeye çalıştı. Kuru kuru yutkunup kafasını yatakta geriye verdi. Ademelması, iri benlerin, beyaz kılların ve uçları çatallaşmış kılcal damarların arasında, eski çağlardan kalma höyüklere benziyordu.

"Su... Su ister misin Erman?"

Biraz daha geriye yatırdı kafasını, "Krom..." dedi kısık, derinden bir sesle.

"Ne olmuş lan Krom'a?"

"Ölüleri say."

"Nerden geldi şimdi aklı–" duymuyordu beni.

"Âşıkları tek say, ihtiyarları yarım."

"Oğlum sen ciddi misin? Başlatma lan şakana! Erman..."

Çok geçti.

Formaliteden, hemşireye seslendim.

Odadaki hava yetmiyormuş gibi son bir gayretle nefes aldı.

Elleri pençe gibi kaskatı kesildi o sırada Erman'ın, çenesi kilitlendi.

Bir keresinde bayramda, koyunun ciğerini ağzıyla balon gibi şişirip tam ortasına bıçak saplamıştı kasabın biri, hayvanın içindeki hava boğuk bir tıslamayla dışarı salınmıştı. Ona benzer bir sesle tısladı çocukluk arkadaşım. Seksen küsur yıldır adını bildiği her canlı, takma dişlerinin arasından, dünyaya doğru ağır ağır yayıldı. Kelimeleri de yanında götürüyordu Erman, bütün anlattığı filmleri, okuduğu kitapları, dinlediği şarkıları, yosun tutmuş şiirleri, sildiği cümleleri, sadece Mehveş'in kulağına söylediklerini, her şeyi...

Korkma, dedim gözleri donuklaşırken, Mehveş gelecek şimdi. Duydu mu beni bilmiyorum ama yüzünde gülümsemeye benzer bir ifadeyle terk etti dünyayı. Kurtulmuştu sonunda ama yine de üzüldüm.

•

Erman'ın ölümünün ardından, beni ve okyanusun diğer ucundaki yavru kediyi saymazsam eğer, eski dünya dediğim zamandan geriye kimse kalmadı. Öyle ki, yaşamak için her şeyi yapan, damarları nanobot dolu siyasetçiler bile geberdi. Birkaç nesil, birkaç yıl de-

ğil, koskoca bir devir kapandı arkamdan. Hatıralarım ve özellikle de çocukluğum, yirminci yüzyılın son çeyreğinde insanlar şöyle yaşardı, diye başlayan akademik girizgâhların altında kaldı.

Kendimi bir anda, dünyanın geri kalanına uzaktan bakarken buldum. Ruhum, Ege'de bir kasabaya yerleşip domates yetiştirmek istiyordu artık. Hiçbir şeyi umursamamak, geçmişte kalmak... Ağaç gölgesi, belki biraz da kekik kokusu, böyle şeyler. Olmadı tabii. Çekti ruhumu, peşinden sürükledi etim. Aç gözlerini, dedi, durmak diye bir şey yok, sadece nereye gittiğini bilmemek var. Kir, pas, toz, kükürt dolu dumanlar geçti içimden. Asit yağmurları aktı çatılardan, birkaç göl adını unuttu. Birkaç devletin kemiklerini kırdılar, birkaçının ellerini kestiler. O kaotik yılların birinde, Aynur aradı beni Kuzey Paktı'ndan; çok ömrüm kalmadı, diyerek, kedisi Sıdıka'yı bana emanet etti. Taa oraya kadar gittim aldım hayvancağızı.

Yıllar böyle, kucağımda yavru bir kediyle geçti.

Beşer, onar, yirmişer...

Birkaç savaş, birkaç deprem, birkaç büyük salgın atlattı dünya.

Büyük Deprem'de, Beşiktaş'ta köhne bir binanın dördüncü katındaydım, üstüme çöken çatının altında on altı gün mahsur kaldım. Sektör 14 Savunması'nda iki yerimden yaralandım. Kaliforniya'da klon işçiler ayaklandığında ordaydım. Yapay zekâ dokunulmazlığı protestoları dünyaya yayıldığında, sürücüsüz bir araç tarafından kaçırıldım. Mars'ta doğan ilk çocuğu, Ay'da ölen ilk kadını gördüm. Siz bunların çoğunu holoidlerden izlediniz, ben bizzat yaşadım. Tamam, belki biraz yanlış yaşadım, belki de biraz boş ama sanırım iyi bitiriyorum.

Şimdi başka insanlar da yaşasın, yaşayabilsin, dünyayı bambaşka yerlere götürebilsin istiyorum. İşte bu nedenle, sahip olduğum yüz otuz üç damlayı, insanlığa faydası olacak bilim insanlarına, düşünürlere, sanatçılara bağışlayacağım. Bunu, yüce ruhlu bir insan olduğumdan yapmıyorum, hayır, kırk yılın başında bir iyilik yapma şansı yakaladığım için yapıyorum. Biraz da yalnız kalmamak için... Kitabımın asıl amacı, sizlere bu düşünceyi ve de bu düşüncenin arkasında yatan onlarca hikâyeyi ulaştırmaktı. Tabii şu anda bu satırları, entegre çeviri modülünüz sayesinde anadilinizde okurken, zamanında bizim yaşadığımız çeviri sıkıntılarının ne kadarını anladınız ya da anlattıklarımdan ne kadarına inandınız bilemiyorum. Olsun... Belki de en doğrusu bana inanmamanızdır. Zira benim,

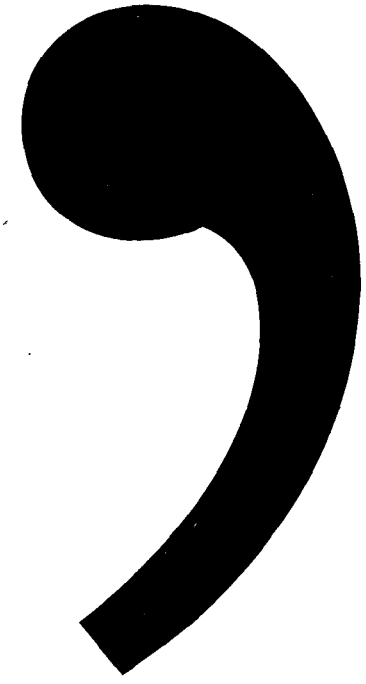
aşırı mantıkla kör olmuş insanlara değil, her şeyin mümkün olduğuna inanan hayalperestlere ihtiyacım var. Sonuçta bugünlere, o hayalperestlerin sırtında geldik.

Başka ne denir bilmiyorum ki, bir masalın gölgesinde, insanlığı ve bilimi yeniden inşa edeceğiz. Şimdikilerin tabiriyle, gezegeni güzelleteceğiz. Hiç yaşlanmayan, sürekli üreten bir Albert Einstein, Nikola Tesla, Marie Curie, James Watson, Rosalind Franklin, Alexander Fleming, Hedy Lamarr, Louis Pasteur, Robert Koch, Emil Behring, Paul Ehrlich, Aziz Sancar, Cahit Arf, Wei Cheng, Satyendra Bhabha ya da Stephen Hawking düşünün; ve de dünyanın nereye gittiğini, gidebileceğini... Ben bunun peşindeyim. Velhasıl, bilginin kuşaktan kuşağa doğru şekilde aktarılmasına, ortak bir tarih bilincinin oluşmasına, gezegenler arası yolculuklara, kolonileşme faaliyetlerine, bilime, tıbba, teknolojiye, hepsine çok büyük faydaları olacak bu yüz otuz üç damlanın.

Evet... Günlükteki hikâyelerin ne kadarı gerçekten yaşandı, yaşananların ne kadarını Şevket Kemal Enişte, ne kadarını Murat Hoca süsledi ya da uydurdu, bilemiyorum ama ortada bir gerçek var, o gerçek de maalesef benim. Buraya kadar yazdıklarımı okuduysanız ve bu yaşlı adamın hâlâ delirmediğini düşünüyorsanız eğer, bana bir serebral mesaj atıp damlalardan birini neden size vermem gerektiğini anlatın. Bu arada, damlaları, güvenlik sebebiyle dünyanın farklı yerlerine sakladığımı da belirteyim. Seçtiğim kişilere, onlara en yakın damlanın koordinatını ayrıca bildireceğim. Damlaları kimlere gönderdiğimi asla açıklamayacağım. Damlayı alanlar, kamuoyuna kendi adına duyuru yapabilir elbette, buna engel olamam. Kuzey Paktı, Avrupa Federasyonu, Asya Birleşik Cumhuriyeti ya da Güney Afrika Bloğu vatandaşı olmanız fark etmez, teklifim gezegendeki bütün insanlara açıktır.

Numaram: 2645-3642-CG1914
Hoşça kalın, çok yaşayın.

Not: Din adamları ve siyasetçiler başvuru yapmasın.

33. Bir de O Balkon Vardı

Bir yerde okumuştum, "Her şeyi iç içe, karmakarışık, yaşandığı gibi anlatmanın bir yolu bulunmadı mı?" demiş vaktiyle Tomris Uyar. İlginç bir şekilde hoşuma gitmişti o laf. Sanırım ben de bu kitabı, kendimce ve olduğu kadar, öyle yazmaya çalıştım. Oldu mu bilmiyorum. Olmadı mı, onu da bilmiyorum. Sadece yazıyorum, çıkmadan, çıkamadan, başka bir şey yapamadan... Bazen gözlerimi kapattığımda, kendimi hâlâ Murat Hoca'nın pimapenle kaplı küçük balkonunda görüyorum. Henüz üzül –henüz çok üzülmemiş, bazı şeyleri hiç yaşamamışım. Aklım bulanık, içim durgun... Arkada, rakı masasıyla hiç alakası olmayan şarkılarından biri çalıyor.

"Kim bunlar biliyor musun?" diye soruyor Murat Hoca kapının ağzından.

"MFÖ işte, değil mi?"

"Hayır," diyor, elindeki salata tabağını masaya bırakırken, "sadece, Mazhar ve Fuat... Özkan yokmuş o zamanlar. Yani varmış da, yokmuş..."

Anlatıyor da anlatıyor.

Anason ve nar ekşisi kokuyor ortalık.

Birkaç nota kıvrılıyor, bol limonlu turp dilimlerinin arasından.

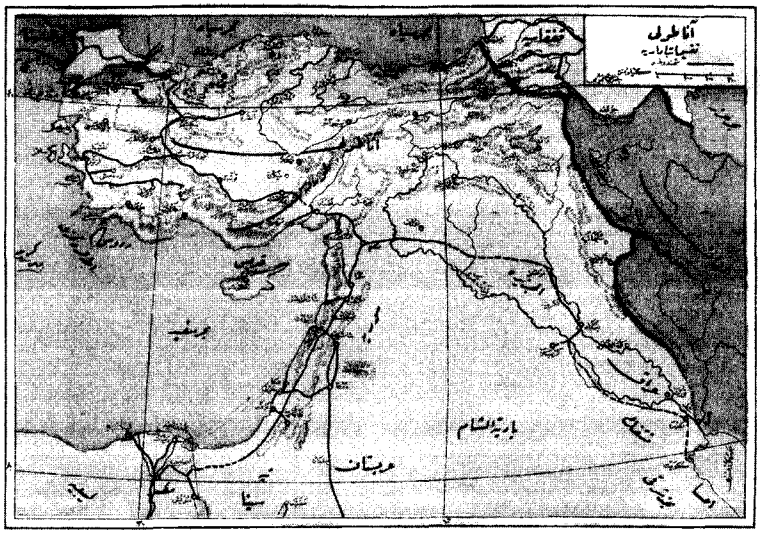
Adımız miskindir bizim, düşmanımız kindir bizim.
Biz kimseye kin tutmayız, kamu âlem birdir bize.
Kamu âlem birdir bize.

Varsa eğer hayatın bir kadrajı ya da kamerası, ordan çıkıyoruz hep beraber. Aklımızın alabildiği bütün hayaller ve ihtimaller dünyayı terk ediyor.

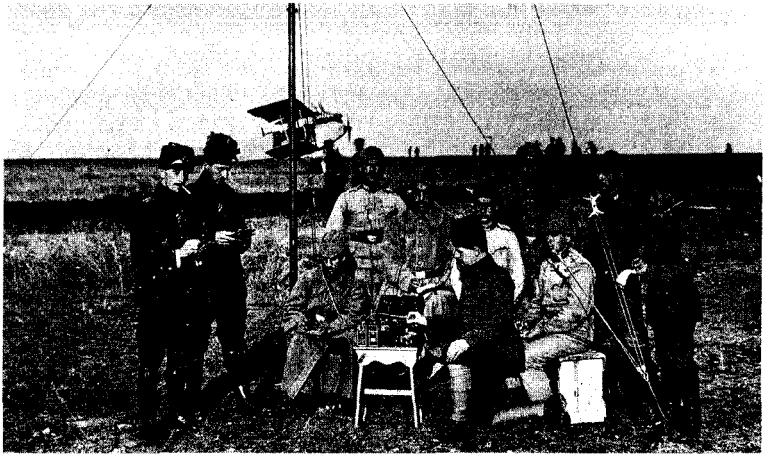
Biz dünyadan gider olduk, kalanlara selam olsun.
Bilmeyen ne bilsin bizi, bilenlere selam olsun, bilenlere selam olsun...

Böyle geçiyor hayat, böyle bitiyor.

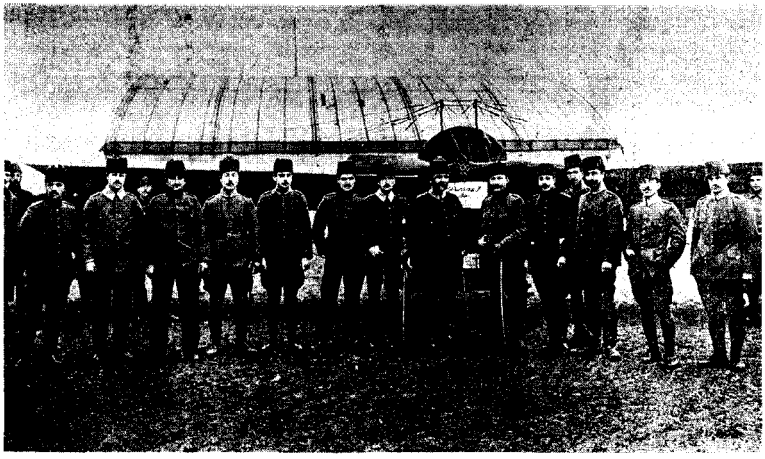
EKLER

1. Şevket Kemal Bey'in çekmecesinde bulduğum eski bir harita.

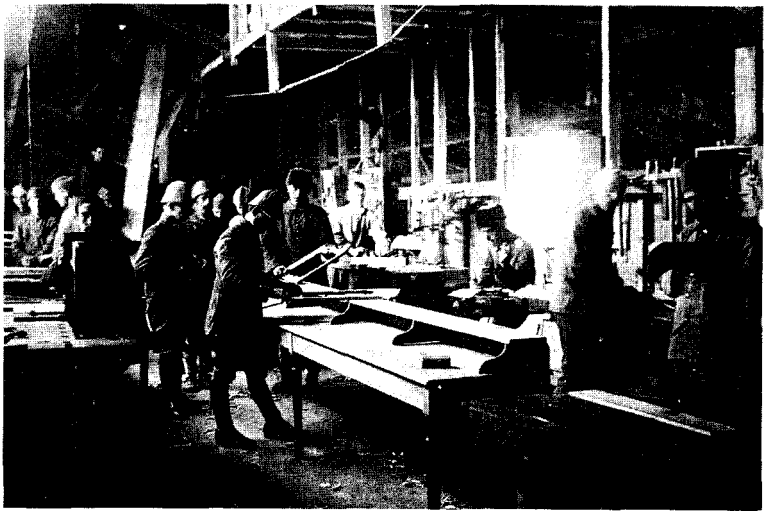
2. Yeşilköy Tayyare Mektebi'nde çekilmiş olduğunu tahmin ettiğim bir fotoğraf. Maalesef fotoğraftakilerin kim olduklarını bilmiyorum, ancak soldaki ikiliye baktıkça aklıma Şevket Kemal Bey ile Mülazım Tevfik geliyor.

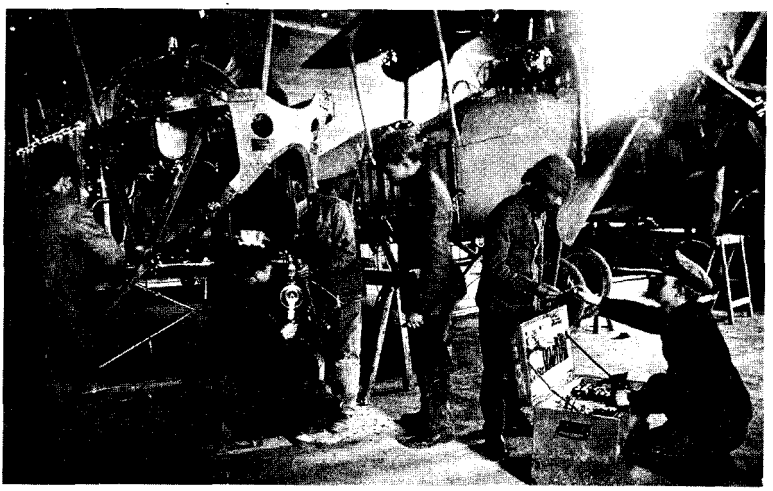
3. Yeşilköy Tayyare Mektebi'nde çekilmiş bir toplu fotoğraf.

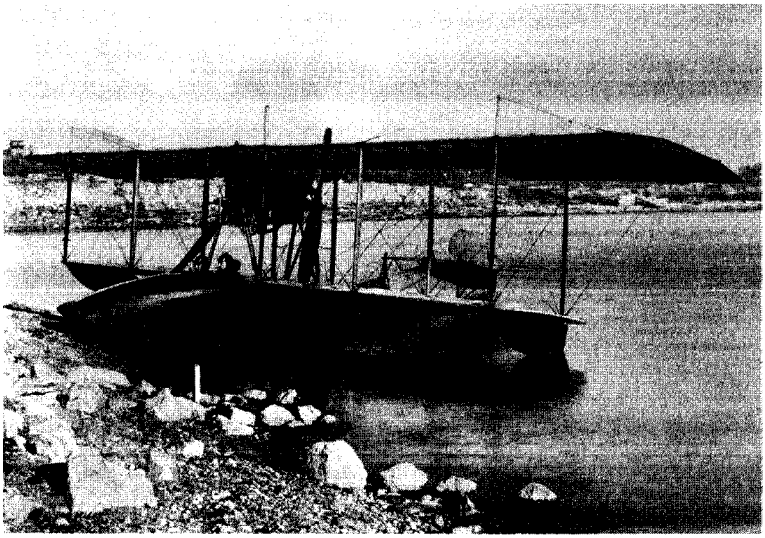
4. Deniz Tayyare Mektebi'nde çekilmiş bir toplu fotoğraf.

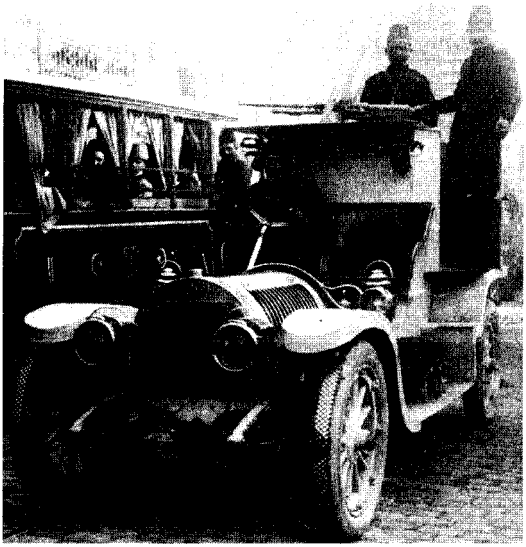
5. Yeşilköy Tayyare Mektebi – Marangoz Atölyesi

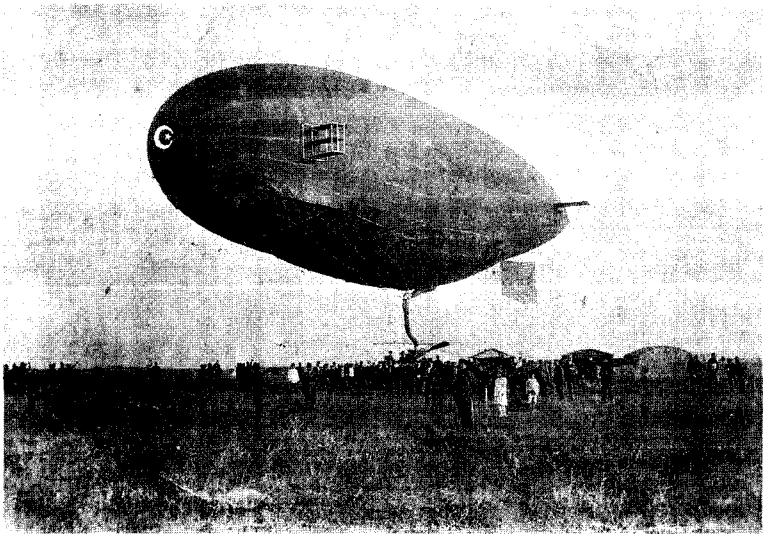
6. Yeşilköy Tayyare Mektebi – Gövde Montaj Atölyesi

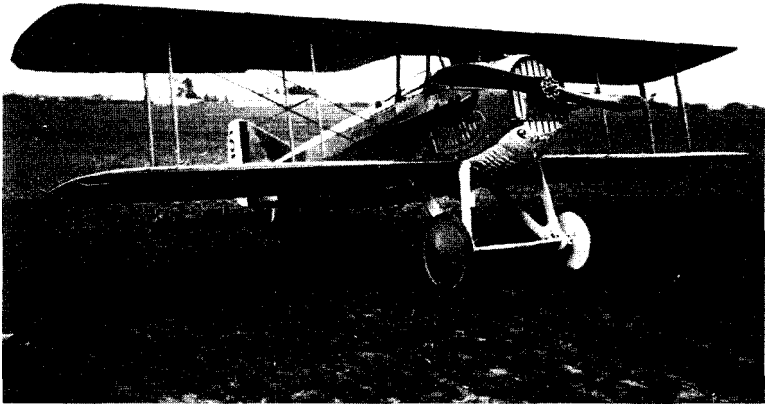
7. Curtiss Model F – Flying Boat: Arkadaki büyük pervanesi ve kokpit yapısıyla ilginç bir tasarımı olduğu için bu deniz uçağının fotoğrafını özellikle paylaşmak istedim.

8. Hotchkiss M1909 Automitrailleuse

9. Keşif ve tatbikat amacıyla kullanılan hidrojen balonu Parseval.

10. SPAD XIII

Notlar

I **Ahmet Ali Çelikten (1883-1969):** Dünyanın ilk siyahî pilotudur. Yeşilköy Deniz Tayyare Mektebi'nin kayıtlarına göre 11 Kasım 1916'da mezun olan Çelikten, Eugene Jacques Bullard'dan altı ay daha önce pilot unvanını kazanmıştır. Amerikan kaynakları ise I. Dünya Savaşı'nda Fransa için uçan Amerikalı Eugene Jacques Bullard'ın ilk, Çelikten'in ise ikinci siyahi pilot olduğunu yazmaktadır. Halbuki Bullard, 1916'nın Mart ayında Verdun'da ağır şekilde yaralanmış, iyileşince de 2 Ekim 1916 tarihinde gönüllü olarak Fransız Hava Kuvvetleri'ne katılmıştır. Bullard 5 Mayıs 1917 tarihinde Aéro-Club de France'dan 6950 bröve numarasıyla mezun olmuş ve pilot unvanına kavuşmuştur. Fransızların, gönüllü Amerikan pilotlarından oluşan meşhur birliği Lafayette Escadrille'de o sırada 34 pilot olduğundan, onun yerine Lafayette Flying Corps'a kabul edilmiştir. Hangi devletin resmî tarihi, sıralama hususunda neyi iddia ederse etsin, Ahmet Ali Çelikten, tıpkı Eugene Jacques Bullard, William Robinson Clarke, Pierre Réjon ve Domenico Mondelli gibi, I. Dünya Savaşı'nda görev almış bir avuç siyahî pilottan birisidir.

II **Ayastefanos Rus Abidesi:** Günlükte bahsi geçen anıt, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında, Osmanlı Devleti tarafından Rus Devleti için savaş tazminatı olarak yapılmıştır. İstanbul'da çalışmakta olan Rus mimar Bozarov, Rusya'nın İstanbul'daki askeri ataşesi Albay Peçkov'un hazırladığı bir taslağı geliştirmiş, anıt bu projeye göre tasarlanmıştır. Ancak, yapımına 1895'te başlanan anıt, ilk önerilen projedekinden çok daha büyük bir boyutta inşa edilmiştir. I. Dünya Savaşı başladığında, Mahmut Şevket Paşa, büyük bir askerî yenilgiyi temsil eden bu anıtı, 14 Kasım 1914 tarihinde yıktırmıştır. Yıkım sırasında, o dönemki İstanbul Emniyet Müdürü anıta gelerek yıkıma engel olmaya çalışmış, ancak Mahmut Şevket Paşa'yı ikna edememiştir. Anıtı yıktırmadan önce Mahmut Şevket Paşa, anıtın tepesindeki çanı indirtmiş ve Askeri Müze'ye göndermiştir. Anıttaki ikona ve benzeri diğer dini eşyaları da Rus rahiplere verdirmiştir. Anıtın pirinç ve altın yaldızlı maketi ise, İstanbul Emniyet kayıtlarında gözükmesine rağmen, hiçbir depoda bulunamamıştır. Yıkıma ilişkin yazılı kaynaklar, anıtın son derece görkemli bir yapı olduğunu yazmaktadır. Kayıtlara göre anıtın iç yüzünde, savaşta ölen Rus askerlerin adlarının işlendiği nişler ve Çar Nikola'nın gönderdiği saray ressamlarının yaptığı duvar süslemeleri vardı. Yine bu kayıtlara göre, anıtın altında bir de savaşta ölen askerlerin kemiklerinin bulunduğu büyük bir mahzen bulunuyordu. Bu sebeple anıtın tam olarak yıkılıp, inşa edildiği alanın temizlenmesi üç ay sürmüştür. Anıtın yıkımı, Fuat Uzkınay adlı bir yedek subay tarafından "Ayastefanos'daki Rus Abidesinin Yıkılışı" adıyla filme alınmıştır. İlk Türk filmi olarak bilinen bu kayıt halen kayıptır.

III **Bekir Ağa Bölüğü:** II. Abdülhamid, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinde, her iktidar tarafından siyasi ve askeri tutuklular için hapishane olarak kullanılmıştır. Her dönemde adı acımasız işkencelerle birlikte anılmıştır. Yeri, bugünkü İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bulunduğu binadır.

IV **Enver Paşa'nın Konuşması:** "Mühim bir vazife ile yola çıkıyorsunuz. Henüz pek yeni olan Osmanlı havacılığının medeni memleketler havacılığı arasında dikkati çekecek bir yeri olduğunu, Osmanlı zâbitânının havacılıkta da maharet ve cesaret sahibi olduk-

larını ispat edeceksiniz. Belki göreceğiniz iş aslında o kadar zor değildir, fakat elde edeceğiniz sonuç şüphesiz mühimdir. Sizlerin bunu takdir edeceğinizden, Osmanlı sancağını başarıyla yolculuğun gayesine ulaştıracağınızdan eminim. Haydi şimdi yola çıkınız. Allah cümlenize selâmet versin."

V **Şair Eşref (1846-1912):** Hiciv tarzının en önemli temsilcilerinden biridir. Hicivlerinde genellikle devletin işleyişini ve toplumsal aksaklıkları konu edinmiştir. Şairliğinin yanı sıra, Fatsa, Ünye, Acıpayam, Buldan ve diğer birçok ilçede kaymakamlık yaptı. Gördes kaymakamlığı yaptığı sırada, tanık olduğu yolsuzlukları şiirleriyle hicvetmesi sebebiyle yapılan suçlamalardan dolayı bir yıl hapse mahkûm edildi. Cezasının ardından İzmir'de gözetimde tutuldu. Tekrar bir jurnalle hapse düşme kaygısından ötürü 1903'te Mısır'a kaçtı. Bir süre Fransa, İsviçre ve Kıbrıs'ta yaşadı. Tekrar Mısır'a döndü, *Curcuna* isimli mizah dergisinde yazılar yazdı. 1904-1908 yılları arasında altı kitabı yayımlandı. II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra yurda döndü. İzmir'de *Edeb Yahu*, İstanbul'da *Eşref* isimli mizah dergilerini çıkardı. Bu arada Turgutlu'da kaymakamlık (1908), Adana'da vali muavinliği görevlerinde bulundu. 1909'da emekliye ayrılıp Kırkağaç'a yerleşti ve yaşamının kalan bölümünü burada geçirdi.

VI **Yakub Cemil (1883-1916):** İttihat ve Terakki'nin en ünlü fedailerinden biridir. Makedonya'da Enver Paşa ve Resneli Niyazi ile birlikte Bulgar, Sırp, Yunan ve Arnavut çetelerine karşı mücadele etmiştir. Trablusgarp'ta yine Enver Paşa ile birlikte savaşmış, hapishanelerden topladığı 4000 kişilik bir mahkûm ordusuyla Balkan Savaşı'nda Çatalca'yı savunmuştur. Trablusgarp'ta, siyahi bir Osmanlı subayı olan Teğmen Şükrü Efendi'yi nöbette uyuduğu, kimine göre ise casus olduğu iddiasıyla, öldürmüştür. Daha sonrasında ise yakın dostlarına bu olayı "Bir zenciden emir almak gücüme gidiyordu" şeklinde anlatmıştır. Bab-ı Ali Baskını sırasında karşısına çıkan ve bir rivayete göre "Ne var, nedir bu? Haddinizi bilmiyorsunuz, münasebetsizlik ediyorsunuz!" diyen, bir rivayete göre ise "Pezevenkler! Siz beni aldattınız, bana verdiğiniz söz böyle miydi?" diye bağıran Harbiye Nazırı Müşir Nazım Paşa'yı "Bu herife laf anlatılır mı!" diyerek şakağından vurmuştur. Bu olaydan kısa bir süre sonra ordudan atılmış, 1914 yılında ise Teşkilat-ı Mahsusa bünyesine alınmıştır. Teşkilattaki ilk görev yeri Doğu Anadolu olarak belirlenmiştir. Yakub Cemil 2000 kişilik bir mahkûm ordusuyla bu görev için yola çıkmış; adamlarıyla birlikte Çorum'da konakladıkları sırada, yerel halktan birini yargılamadan idam ettirmiştir. Bu hareketi pek çok tepkiye sebep olmuştur. 1915 yılında, Erzurum ve çevresindeki Ermenilerin tehcir edilmesinde görev almıştır. Tehcir sürecinde kendisinin ve bazı komitacıların gerçekleştirdiği yargısız infazlar sebebiyle bu görevinden de alınmış, Bitlis'e atanmıştır. Bitlis'te de aldığı emirlere karşı gelerek, çıkan isyanları gereğinden çok daha sert bir şekilde bastırmıştır. Bu sefer de Bağdat'a gönderilmiştir. Bağdat cephesinde de emirleri ihlal etmiş ve burada bölüğünün büyük kısmını kaybetmiştir. Bu olayın ardından cephe görevinden alınarak İstanbul'a çağrılmıştır. İstanbul'dayken İttihat ve Terakki yönetimi ile ters düşmüş, bir süre sonrasında da hükümeti devirmeye teşebbüs ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'ya suikast suçlamalarıyla tutuklanmıştır. Enver Paşa, asla Yakub Cemil'in idam edilmesinden yana olmamış; ancak Enver Paşa'nın yurtdışında bulunmasını fırsat bilen Talat Paşa, Yakub Cemil'in idamına karar vermiştir. Yakub Cemil 11 Eylül 1916 tarihinde kurşuna dizilerek idam edilmiştir. Rivayete göre Yakub Cemil, hiç sigara içmediği halde kurşuna dizileceği duvarın önünde üç sigara içmiş ve de idam mangasına ateş emrini kendisi vermiştir. Son sözleri "Yaşasın İttihat ve Terakki!" olmuştur.

Sözlük

Adab-ı Muaşeret : Görgü kuralları, görgü.
Ahter-i Dünbâledâr : Kuyruklu yıldız.
Ahval : Haller, hadiseler, olup bitenler.
Ahvali Adiye : Olağan haller.
Ahval-i Siyasiyye : Siyasetle ilgili durumlar.
Aksâyı Şark : Uzak Doğu.
Alâimisemâ : Gökkuşağı.
Alametifarika : Ayırıcı nitelik, ayırıcı özellik.
Alelade : 1) Her zaman görülen, olağan. 2) Bayağı.
Alengirli : 1) Acayip, tuhaf. 2) Karmaşık. 3) Gösterişli, fiyakalı.
Apati : Çevreye karşı anormal derecede ilgisizlik, kayıtsızlık, duyarsızlık.
Arz : 1) Dünya. 2) Enlem.
Arzanî : 1) Enine olan 2) Enlem ile ilgili, enleme bağlı.
Avdet : Dönüş, geri gelme.
Âzâde : 1) Başıboş, erkin, serbest, özgür. 2) Bir şeyden kurtulmuş, uzak, bağımsız.
Azamet : 1) Ululuk, büyüklük. 2) Görkem, gösteriş, heybet.
Ba'dehû : Ondan sonra.
Bab-ı Âli : Osmanlı Devleti'nin idare merkezi. Tanzimat öncesinde sadece sadrazamın makamı ve ikametgâhı iken, zamanla bazı önemli bakanlıkları da içine almıştır. Bu idari binaların bulunması sebebiyle, Sirkeci ile Cağaloğlu arasında kalan semtin adı da Babıali olmuştur.
Bahriye : Bir devletin deniz güçlerinin ve kuruluşlarının bütünü, deniz kuvvetleri.
Bedbaht : Mutsuz, bahtsız, talihsiz.
Bedbîn : Kötümser, karamsar, pesimist.
Beis : Sakınca.
Beka : Kalıcılık, ölmezlik.
Bermutad : Alışılagelen biçimde, her zaman olduğu gibi, mutad olduğu üzere.
Beyhude : 1) Yararsız, anlamsız. 2) Boş yere, boşuna.
Bîçâre : Çaresiz.
Bihaber : Habersiz.
Bilakis : Tam tersine, tersine, aksine.
Bilfiil : İş olarak, iş edinerek, kendi ele alarak.
Bilhassa : Özellikle, her şeyden önce.

Binaenaleyh : Bundan dolayı, bundan ötürü, bunun için, bunun üzerine.

Binnetice : Sonuç olarak, sonuçta.

Biteviye : 1) Aynı biçimde, sürekli olarak. 2) Tekdüze, monoton.

Bremze : Alıştırma, motor ayarı yapma, rodaj.

Cadde-i Kebir : Büyük cadde, uzunca bir zaman İstiklâl Caddesi için kullanılmıştır.

Cazibe-i Arz : Yerçekimi.

Cem'an : Toplam olarak.

Cembiye : Genellikle Yemen dolaylarında kullanılan, eğri uçlu bir tür hançer.

Cenk : 1) Kahramanca mücadele, çarpışma, savaş. 2) Büyük çaba, uğraş, kavga, çekişme.

Cenup : Güney.

Chaussée : Şose, kırık taş veya çakıl döküldükten sonra üzerinden silindir geçirilerek hazırlanan basit bir tür karayolu.

Cihet : 1) Yön, yan, taraf. 2) Sebep.

Cûşâcûş : Coşkun, taşkın.

Cüsse : İnsan gövdesi, kalıp, beden.

Dahili : İçle ilgili, iç yüze ait.

Dahiliye Nazırı : İçişleri Bakanı.

Deveran : Dolaşım, dönme.

Devlet-i Aliyye : Büyük, yüce devlet, Osmanlı Devleti için kullanılır.

Dimağ : 1) Beyin. 2) Zihin, bilinç, şuur.

Dubara : 1) Tavlada zarların iki-iki gelmesi. 2) Aldatmaca.

Dübbûekber : Büyükayı takımyıldızı.

Dübbûasgar : Küçükayı takımyıldızı.

Düşeş : 1) Tavlada zarların altı-altı gelmesi. 2) Umulmadık iyi bir rastlantı. 3) Umulmadık başarı.

Düziko : İçinde anason ya da sakız gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı, düz rakı.

Ebat : Boyut.

Ebleh : Akılsız, budala, bön.

Ecnebî : Yabancı.

Ehemmiyet : Önem.

Ehram : Piramit.

Ehven-i Şer : Birkaç kötü içinde en az kötü olanı, kötünün iyisi.

Ekseriyetle : Genellikle, çoğunlukla.

Emâre : Belirti, iz, ipucu.

Emsal : 1) Benzer, denk. 2) Örnek.

Esbab : Sebepler.

Esvap : Giysi, elbise.

Evham : Kuruntular, kuşkular, vehimler.

Faraziye : Varsayım.

Fasılalı : Aralı, aralıklı.

Fasit Daire : Kısırdöngü.
Fenn : Bilim.
Fevkalade : Alışılmış olandan ayrı, olağanüstü, çok güzel, çok iyi.
Feyzalmak : Etkilenmek, ders almak.
Feza : Uzay.
Firkete : Saçı tutturmak için kullanılan, U biçimindeki naylon, tel, kemik ya da bağadan toka.
Garabet : Yadırganacak yönü olma, gariplik, tuhaflık.
Garp : Batı.
Gayriihtiyari : İstemeksizin, düşünmeden, elinde olmayarak.
Gâzat : Gazlar.
Gıpta Etmek : İmrenmek.
Girizgâh : Bir konuyu anlatmaya başlamadan önce, sözü asıl konuya getirmeyi sağlayan giriş sözleri.
Gudubet : Yüzüne bakılmayacak kadar sevimsiz ve çirkin.
Gulyabanî : Karanlık ve ıssız yerlerde, insanın gördüğünü sandığı korkunç hayalet, umacı.
Güzergâh : Yol üstü geçilecek yer, rota, yol boyu.
Hâcet Görmek : Küçük veya büyük abdestini yapmak, tuvaletini yapmak.
Haddizâtında : Aslında.
Hadise : Olay.
Haiz : Bir şeyi olan, elinde bulunduran, taşıyan.
Hakikaten : Gerçekten.
Hâletiruhiye : Ruh hali, ruhsal durum, psikolojik durum.
Halihazır : Şimdiki durum, bugünkü durum.
Halîta : Karışım, birden çok ögeden oluşmuş, karmaşık bir bütün.
Hamasî : Dinleyenleri etkilemek veya heyecanlandırmak için kullanılan ucuz ve abartılı anlatım.
Haminne : Hanım nine sözünün bozulmuş şekli, büyükanne.
Hamule : Yük.
Hâmûş : Suskun, sessiz, çok az konuşan.
Hararet : Sıcaklık.
Harbiye Nazırı : Savunma Bakanı
Hasbelkader : Rastlantı sonucu olarak, tesadüfen.
Hasbihal : Söyleşi, sohbet.
Hasretmek : Bir şeyin bütününü birine, bir şeye ayırmak, vermek, adamak.
Hattı Bâlâ : Tepelerin en yüksek noktalarından geçtiği kabul edilen çizgi. Zirvelerden geçen hat.
Havadis : İlgi ile karşılanabilecek haber.
Hâvi : İçinde bulunduran, ihtiva eden, kapsayan.
Hebâ Etmek : Boşuna harcamak, yazık etmek, ziyan etmek.
Hemşire : Kız kardeş, bacı.
Hengâme : Patırtı, gürültü, kavga.

Hepyek : Tavlada zarların bir-bir gelmesi.

Heyula : 1) Zihinde tasarlanan korkunç hayal. 2) Çok büyük, devasa, iri yarı.

Hezimet : Bozgun, büyük yenilgi.

Hicap Duymak : Utanmak.

Hiddet : Öfke.

Hücum : Saldırı.

Hudut : Sınır.

Hülâsa : Özetle, kısaca.

Hülâsa-i Kelam : Sözün özü.

Hummalı : Sıkı, yoğun, hararetli.

Hüsnüniyet : İyi niyet.

Hususi : Özel.

İcâbet Etmek : Davet üzerine gitmek, katılmak.

İdée Fixe : Sabit fikir, önyargı, takıntı.

İcmâlen : Kısaca, özetle.

İdrak Etmek : Anlamak, kavramak, algılamak.

İfrat : 1) Aşırıya kaçma, taşkınlık, tefrit kelimesinin karşıtı. 2) Yüceltme, göklere çıkartma.

İftihar Etmek : Gurur duymak, kıvanç duymak, övünmek.

İhtimam : Özen.

İhtizaz : Titreşme, titreşim.

İkmal : Eksik bir şeyi tamamlama, daha iyi duruma getirme, bütünleme.

İkrah Etmek : Tiksinmek, iğrenmek.

İktibâs Etmek : Alıntı yapmak.

İlelebet : Sonsuza kadar.

İmtihan : Sınav.

İmtina Etmek : Bir şeyi yapmaktan kaçınmak, çekinmek.

İnisiyatif : 1) Karar verme yetkisi. 2) Gerekli kararları almayı bilen kişinin niteliği.

İntibak : Uyum.

İntikal : 1) Bir yerden başka bir yere geçme, geçiş. 2) Bir şeyin miras olarak kalması.

İntizamlı : Düzgün, düzenli, muntazam.

İptidai : İlkel.

İrfan : 1) Bilme, anlama, sezme. 2) Zihni olgunluk. 3) Kültür.

İrtibat : Bağlantı.

İrtifa : Yükseklik.

İstibdat : Baskı. Vatandaşlarına hiçbir hak ve özgürlük tanımayan sınırsız monarşi, despotluk, despotizm.

İstifra Etmek : Kusmak.

İstikamet : Doğrultu, yön.

İstikbal : Gelecek.

İstirahat : Dinlenme.

İstirham Etmek : Rica etmek, yalvararak istemek.

İtila : 1) Yücelme. 2) Yükselme.
İtimat Etmek : Güvenmek
İtina : Özen.
İttihat : Birleşme, birlik kurma, bir olma, aynı fikirde olma, aynı fikir etrafında toplanma.
İttihatçı : İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye ya da bu cemiyetin düşüncesini benimseyen kimse.
Jurnal : 1) Günlük, 2) Bir kimse aleyhine verilen gizli rapor, ihbar yazısı.
Kabiliyet : Yetenek.
Kable'l-Zeval : Öğleden önce.
Kâfi : Yeterli, yetecek ölçüde.
Kaide : 1) Kural. 2) Bir şeyin yere dayanan bölümü veya bir şeyin üzerine oturtulduğu nesne, taban.
Kameriye : Çardak.
Kanaat : Görüş, fikir, kanı, düşünce.
Kanunusani : Rumî Takvim'e göre şubat ayına verilen ad
Kasten : Kasıtla, bile bile, isteyerek, zihinde tasarlayarak, taammüden.
Katiyen : Kesinlikle, asla
Katre : Damla.
Kefiye : Arap erkeklerinin kullandığı, omuzları örten, kenarları püsküllü, ipek başörtüsü.
Kesif : 1) Yoğun. 2) Koyu.
Kifayetsiz : Yetersiz.
Kıymetiharbiye : Geçerlilik, değer, önem.
Kolağası : Osmanlı ordusunda yüzbaşı ile binbaşı arasında yer alan rütbe.
Koster : Kıyı limanları arasında sefer yapmak üzere inşa edilmiş küçük yük gemisi.
Külliyen : Bütünüyle, tamamıyla, tamamen.
Kuvve-i Kalemiye : Kalem gücü, yazma becerisi.
Lafügüzaf : Boş söz.
Lakin : 1) Ama. 2) Ancak.
Lâlettayin : 1) Herhangi bir, gelişigüzel, özensiz, rastgele. 2) Sıradan.
Latif : Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan.
Latife : Nükteli söz, şaka.
Lâubali : 1) Saygısız, çekinmesi olmayan. 2) Senlibenli, teklifsiz. 3) Davranışları olgun olmayan, ciddiyetsiz.
Lenduha : Çok iri ve kaba
Liyakat : 1) Layık olma. 2) Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırlık durumu.
Lomboz : Kamaralarla alt güverteleri aydınlatmak için bordalardan ve güvertelerden açılan yuvarlak pencere.
Lügat: : Sözlük.

Luminol: : Olay yeri incelemelerinde kan lekelerini belirlemek için kullanılan, kandaki demirle etkileşime girdiğinde mavi renge dönüşen bir kimyasal.

Mabet : Tapınak.

Mabeyn : 1) Konaklarda harem ile selamlık arasındaki daire veya oda. 2) Padişah sarayı.

Mağmum : Kederli, gamlı, tasalı, üzgün.

Magnifik : Muhteşem, büyük.

Maharet : Beceri, ustalık.

Mahiyet : 1) Nitelik, vasıf, öz, özlük, asıl, esas. 2) Bir şeyin görünmeyen özelliği, içyüz.

Mahlukat : Yaratıklar.

Mahrek : Yörünge.

Makinist : Uçaktan anlayan ve onu onarabilen usta. Uçuş teknisyeni.

Malumat : Herkesçe bilinen, malum şeyler, bilgi.

Maslahatgüzar : Bir büyükelçinin temsilci olarak bulunduğu ülke dışına çıkması durumunda veya o ülkeye gelmesinden önce ona vekâlet eden diplomat.

Mâzur : Mazereti olan, mazeretli.

Mecâl : Güç, kuvvet, derman, takat.

Mecmua : Dergi.

Meftun : Tutkun, gönül vermiş, vurgun

Mehmâemken : Olduğu kadar, olabildiğince.

Memâlik-i Osmanî : Osmanlı memleketleri.

Mendebur : Sümsük, sünepe, pis, iğrenç.

Menfi : Olumsuz, negatif.

Menhus : Uğursuz.

Merasim : Tören.

Merdümgiriz : İnsan içine karışmaktan hoşlanmayan, insanlardan kaçan kimse.

Merhale : 1) Aşama, evre. 2) Varılması istenen noktaya kadar aşılması gereken yerlerin her biri.

Meşakkatli : Güç olan, zor, sıkıntılı.

Meşin : 1) İşlenmiş koyun derisi. 2) Bu deriden yapılan.

Meşrutiyet : 1) Hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükûmet etme biçimi. 2) Osmanlı Devleti'nde 1876 Anayasası'yla başlayan ve 1918 Mondros Mütarekesi'ne kadar süren, I. ve II. Meşrutiyet dönemi adlarıyla anılan süre.

Mesuliyet : Sorumluluk.

Meş'um : Uğursuz, kötü.

Metânet : Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.

Mevâdd : 1) Uzayda yer kaplayan maddeler, cisimler. 2) Maddeler.

Mevâdı İptidaiye : Hammadde.

Mevcudiyet : Var olma, varlık, varoluş.
Mevkib : Kafile, alay, kortej.
Meyusiyet : Umutsuzluk, karamsarlık.
Mezar-ı Müteharrik : Yürüyen mezar.
Meziyet : Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik.
Miadı Dolmak : Bir şeyin son kullanma tarihinin geçmesi, eskimek.
Mihver : Eksen.
Minval : Biçim, yol, tarz.
Miralay : Albay.
Mitralyöz : Fransızcada çok namlulu silah anlamındadır. Günümüzde tam otomatik makineli tüfek anlamında kullanılır.
Monokl : Tek gözde, kaş ile yanak arasına sıkıştırılan, çerçevesiz ve tek camlı gözlük.
Muadele : Denklem.
Muadil : Eşit, denk, eşdeğer.
Muâf : 1) Bağışlanmış, affedilmiş. 2) Ayrı tutulmuş, ayrıcalık tanınmış. 3) Özgür, serbest.
Muallak : Bir yere bağlı olmadan boşlukta, havada duran; belirsiz, puslu, kesinlikten uzak.
Muavenet : Yardım.
Muayyen : 1) Belli, belirli, belirlenmiş. 2) Kararlaştırılan.
Mübalağa : Abartı.
Müdafaa : Savunma, koruma.
Müddet : Süre.
Müfreze : 1) Türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan grup. 2) Takımdan küçük askeri birlik.
Muğlak : Anlaşılması güç, anlaşılmaz, karışık, çapraşık.
Muhaberat : 1) Haberleşeme yapılan daire. 2) Haberleşmeler, haberleşme dolayısıyla yapılan yazışmalar.
Muhakkak : 1) Kesinlikle. 2) Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş.
Muharebe : Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.
Muharrir : Yazar.
Muhasara : Kuşatma.
Muhayyile : Hayal gücü, imgelem.
Mühim : Önemli.
Mühimmat : 1) Savaş gereçleri. 2) Cephane.
Muhtelif : Türlü, çeşit çeşit, çeşitli.
Muhtevî Olmak : İçermek.
Mukâbil : 1) Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan. 2) Karşılık.
Mukaddes : Kutsal.

Mukavemet : Direnç, dayanıklılık.
Mülazım : Teğmen.
Mülkî Erkan : Askeriye ve ilmiye sınıfları dışında kalan, vali, kaymakam gibi sivil yöneticiler.
Münâkaşa : Tartışma.
Münasebetiyle : Dolayısıyla, sebebiyle.
Münevver : Aydın.
Muntazam : Düzgün, düzenli, derli toplu.
Müphem : Belirsiz.
Murabba : Kare.
Müsaade : İzin.
Müsabaka : Yarış, yarışma.
Müsademe : Silahlı çatışma.
Müsavat : Aynı seviyede olmak, eşitlik.
Müsebbib : Bir şeyin olmasına, yapılmasına sebep olan, yol açan kimse veya şey.
Müselles : Üçgen.
Müşfik : Sevecen, şefkatli.
Müşkülat : Güçlük, güçlükler, zorluklar.
Müspet : Olumlu, pozitif.
Müstakim : Doğru, doğrusal.
Müstehzi : Alaycı.
Müstemleke : Sömürge, koloni.
Mutad : Alışılmış, alışılan.
Mutasarrıf : Tanzimattan sonra, Osmanlı yönetim örgütünde sancakların idari amirlerine verilen ad.
Müteakiben : Sonra, arkadan, ardı sıra.
Mütebessim : Gülümseyen, güleç.
Müteessir : Üzülmüş, üzüntülü, etkilenmiş.
Mütemadiyen : Ara vermeden, sürekli olarak, mütemadi, biteviye.
Mütemmim Cüz : 1) Bütünü oluşturan tamamlayıcı parça. 2) Ayrılmaz parça.
Müteşekkil : Oluşmuş, meydana gelmiş.
Mütevellit : 1) Doğmuş, dünyaya gelmiş. 2) Meydana gelmiş, ileri gelmiş.
Muttali : Öğrenmiş, haber almış, bilgi edinmiş.
Müttefik : 1) Aralarında anlaşma ya da sözleşme sağlanmış olan kimse ya da topluluk. 2) Birlik olmuş, ittifak yapmış.
Muvaffak : Başarılı.
Muvazene : Denge.
Muzıka : Askerî mûsikî topluluğu , bando.
Naçiz : Değersiz, önemsiz.
Nafiâ : Bayındırlık.
Nafile : Yararsız, işe yaramayan, boşuna, boş yere.
Nahiye : Bucak.
Nail Olmak : Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

Nâmütenâhî : Sonsuz, uçsuz bucaksız.
Nâtamam : Tamamlanmamış, bitmemiş, yarım kalmış.
Nazarî : Kuramsal, teorik.
Nazır : Bakan.
Nevâzişkar : Okşayan.
Nidâ : Çığlık.
Nihaî : 1) Çağırma, bağırma, seslenme. 2) Ünlem.
Nobran : Kaba davranan, sert ve gönül kırıcı olan.
Noksan : Eksik.
Nümayiş : Gösteri.
Pejmürde : 1) Eski püskü, yırtık. 2) Dağınık, perişan.
Pencüse : Tavlada zarların beş-üç gelmesi.
Perte de Vitesse : Hız kaybına uğramak.
Pervaz : 1) Kapı ve pencerelerin kenarına geçirilen ensiz parça. 2) Uçuş.
Peydah Olmak : Çıkmak, ortaya çıkmak, oluşmak.
Peyderpey : Azar azar, bölüm bölüm, yavaş yavaş, ufak ufak, küçük küçük.
Peyk : Uydu.
Pistol : Şarjörlü tabanca.
Potin : Fransızca bottine kelimesinden türemiştir. Koncu ayak bileğini örtecek kadar uzun olan, bağcıklı veya yan tarafı lastikli ayakkabı, anlamına gelir.
Radde : Derece, kerte.
Rahle-i Tedrisinden Geçmek : Bir kişiden ders almak, ekolüne bağlı olmak.
Rasıt : Uçaklarda, pilotun arkasında oturan gözcü, gözlemci.
Redingot : Arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli, resmî erkek ceketi.
Refika : Eş, karı, zevce.
Revolver : Altıpatlar, toplu tabanca.
Rivayet : Söylenti.
Riyakârlık : İkiyüzlülük.
Sabık : Bir önceki, önceki, geçen, eski.
Sadrazam : Osmanlı Devleti'nde, padişahın vekili olarak yönetimi elinde tutan kişi, başbakan, veziriazam.
Safderûn : Kolayca aldatılan, saf.
Sahra-i Kebir : Büyük Sahra.
Saik : Amaç, neden, sebep.
Şakulî : Düşey.
Sarih : Açık, net, kolay anlaşılır.
Şark : Doğu.
Şark-ı Şimâli : Kuzeydoğu.
Sathî : Derinliği olmayan, yüzeysel, üstünkörü.
Şayet : Eğer.
Sekte : Olmakta olan bir şeyin birdenbire durarak kesilmesi.

Sergüzeşt : Macera.
Şeşbeş : Tavlada zarların altı-beş gelmesi.
Sevkıyat : 1) Silahlı kuvvetlerde, personel, silah, araç, yiyecek vb. ikmal maddelerinin, stratejik ve taktik amaçlarla bir yerden başka bir yere gönderilmesi. 2) Göndermeler, yollamalar.
Seyyârât : Gezegenler.
Seyyâre : Gezegen.
Şifahen : Ağızdan, sözle söyleyerek.
Sıhhiye : Sağlık işleri.
Silsile : Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra.
Şimal : Kuzey.
Şimal-i Garp : Kuzeybatı.
Şimendifer : Demiryolu katarı, tren.
Sirayet-i Maraz : Bulaşıcı hastalık.
Sitâyiş : Övme, övgü.
Sual : Soru.
Şuur : Bilinç.
Suzişli : Acıklı, üzücü.
Taarruz : Saldırı, hücum.
Tabiat : Doğa.
Tafsilât : Bir kimsenin, bir şeyin ya da bir durumun özelliklerini, inceliklerini, ayrıntılarıyla anlatmak.
Taharri : Arama, araştırma.
Taharri Memuru : Sivil polis.
Tahayyül : Hayalde canlandırma.
Tahkikat : Soruşturma.
Tahrif : Bir şeyin aslını bozma, değiştirme.
Tahtelarz : Yeraltı.
Tahtelbahir : Denizaltı.
Taife : Özel bir sınıf meydana getiren insan topluluğu, tayfa.
Tâkat : Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü; güç, hal, derman, mecal, kuvvet.
Takriben : Yaklaşık olarak.
Taksim Etmek : Parçalara bölmek, bölüştürmek, pay etmek.
Taksirle : Kusurla, dikkatsizlikle, tedbirsizlikle.
Talebe : Öğrenci.
Talim : 1) Öğretim. 2) Alıştırma. 3) Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi.
Tarassud : Gözleme, gözetleme, dikkatle bakma.
Târumar Olmak : Dağılmak, karışmak, perişan olmak.
Tasavvur Etmek : Zihinde canlandırmak, göz önüne getirmek.
Tasvip Etmek : Bir düşünce veya davranışın doğru olduğunu belirtmek, onamak, uygun bulmak.
Tasvir : Betimleme.

Tatbik Etmek : Uygulamak.
Tayyare : Uçak.
Tazyik : Basınç.
Tebdili Kıyafet : Kıyafet değiştirme, kılık değiştirme.
Teferruat : Ayrıntı, detay.
Tefrik : Ayırma, ayırt etme.
Tefrika : 1) Gazete ya da dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazılardan oluşan dizi. 2) Bu biçimde yayımlanan. 3) İkilik.
Tefrit : 1) Herhangi bir konuda geride kalma, yeterli ölçüde olmama durumu, ifrat kelimesinin karşıtı. 2) Kötüleme, karalama, küçümseme.
Teftiş : Denetleme.
Temelluk : Yaltaklanma, dalkavukluk.
Temenna : Selamlama ve saygı gösterme amacıyla eğilme.
Temenni : Dileme, dilek.
Temin Etmek : 1) Korkusunu gidermek, güven vermek. 2) Sağlamak, elde etmek, tedarik etmek.
Temkinli : Ağırbaşlı, ihtiyatlı hareket etme.
Terakki : İlerleme, yükselme, gelişme.
Teşbih : Benzetme.
Teşebbüs : Girişme, girişim, kalkışma.
Tesir : Etki.
Teşrif Etmek : 1) Şereflendirmek, onurlandırmak. 2) Bir yere gelmek.
Tetkik : İnceleme, araştırma, kontrol.
Tevarüs : 1) Bir kimseden miras kalma, mirasa konma. 2) Kalıtım yoluyla birinden diğerine geçme.
Tevlit Etmek : Sebep olmak, oluşturmak.
Tevsik : Belgeleme.
Teyid : Doğrulama, gerçekleme.
Tezahür : 1) Belirme, görünme, gözükme, ortaya çıkma, oluşma. 2) Belirti.
Tıla Etmek : Sürmek, bulaştırmak.
Tûl : Boylam.
Tûlanî : Boylamla ilgili, boylama bağlı.
Tulûat : Yazılı metni olmayan; kararlaştırılmış taslağı, yerine, zamanına göre oyuncular tarafından, sahnede doğaçlama şekilde tamamlanan oyun.
Trottoir : Tretuvar.
Ücrâ : Çok uçta, kenarda veya kıyıda köşede olan.
Uhrevî : Öbür dünya ile ilgili, ahret ile ilgili.
Uhuvvet : Kardeşlik.
Ummân : Okyanus.
Uzuv : 1) Organ. 2) Parça.
Vâkıf Olmak : Bilmek, öğrenmek, farkında olmak; hâkim olmak.
Vakt-i Muayyen : Belirlenen zaman.

Vakur : Ağırbaşlı, onurlu.

Vareste Tutmak : Ayrı tutmak, hariç tutmak.

Vâveylâ : Çığlık, yaygara, feryat.

Vecd : Sevgi veya heyecandan doğan coşkunluk, kendinden geçme.

Veciz : Kısa ve etkili, özlü.

Velespit : Bisiklet. Fransızcadaki *vélocipède* kelimesinden türemiştir.

Velhasıl : Kısacası, özetlemek gerekirse.

Vesait : Araçlar. Vasıta kelimesinin çoğul hali.

Vicdân-ı Muâzzam Marşı : Leyla Saz Hanım'ın (1850-1936) bestelediği hicazkâr marştır. Neşide-i Zafer ya da İttihat ve Terakki Marşı olarak da bilinir. Sözleri aşağıdaki gibidir.

Vicdân-ı muâzzam olan Osmanlılarız biz
Peymanına kanın koyan Osmanlılarız biz
Arzusunu pek güç bulan Osmanlılarız biz
Azminde sebatkâr olan Osmanlılarız biz
Enverle Niyazi, unutulmaz bu isimler
Tarih-i medaniye(?) emanet bu cisimler
Yaşa vatan çok yaşa!
Yaşa millet çok yaşa!
Yaşasın Osmanlılar!
Yaşasın şanlı ordu!

Vilayet : İl.

Vuku Bulmak : Olmak, meydana gelmek.

Yaver : 1) Yardımcı. 2) Emir subayı.

Yekûn : Toplam.

Yeldirme : Çarşaf yerine kullanılan, başörtüsüyle birlikte giyilen hafif üstlük.

Zâbitân : Subaylar.

Zafiyet : Zayıflık, bitkinlik, güçsüzlük, dermansızlık.

Zaptiye : Osmanlı Devleti'nde toplum güvenliğini sağlamakla görevli askerî polis kuruluşu.

Zaviye : Açı.

Zelzele : Deprem, yer sarsıntısı.

Ziya : Işık.

Ziyâdesiyle : Fazlasıyla

Zuhur Etmek : Ortaya çıkmak, görünmek, belirmek

Diskografi

1. Hamiyet Yüceses – Bakmıyor Çeşmi Siyah (1946) : s. 32
2. Iron Maiden – Aces High (1998) : s. 38
3. Nükhet Duru – Melankoli (1978) : s. 77
4. İlhan İrem – Yolgeçen Hanı (1981) : s. 110
5. Johnny Cash – Hurt (2002) : s. 158
6. Beethoven – Ayışığı Sonatı (1801) : s. 180
7. Camille Saint-Säens – Danse Macabre (1874) : s. 181
8. Cem Karaca – Yağma Sofrası (1980) : s. 254
9. Tatyos Efendi – Gamzedeyim Deva Bulmam (1913) : s. 272
10. Bülent Ortaçgil – Bu Su Hiç Durmaz (1991) : s. 354
11. İlhan İrem – Buruk (1980) : s. 387
12. Mazhar ve Fuat – Adımız Miskindir Bizim (1973) : s. 406

Teşekkür

Kum Tefrikaları'nı yazarken özellikle tıbbî konularla ilgili yardım ve yorumlarını esirgemeyen sevgili doktor arkadaşlarım Aytekin Bayır'a, Haluk Yücel Olcaytu'ya, Ali Sabri Seyis'e, eski Türkçe metinlerin okunması ve çevirisindeki yardımları için Nazike Şener'e, kitaba ilişkin bazı konularda yön tayin etmemde büyük etkisi olan değerli hocam Murat Gülsoy'a ve editörüm Murat Yalçın'a, çoğu konuda bana benden daha fazla inanan Hasan'a, Bora'ya, Sarper'e, Murat'a, Cihan'a, Gencer'e, Gülfem'e, Naz'a, her İstanbul ziyaretimde bana –dolayısıyla da bu romana– yardım ve yataklık eden Levent'e, Emre'ye, Kayhan'a, Ahmet'e, Ümit'e, Mehmet'e, Batu'ya, Serdar'a, yaşadığım her anda bir şekilde izi bulunan aileme ve her daim yanımda olan Özlem'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu güzel insanlar olmasaydı, bu roman da olmazdı.

Dostlukla, sevgiyle, şükranla...

2014-2019

"Panjurların gölgesi yüzümde parlayıp söndüğünde, bıyığımla oynuyordum; ardından boğuk bir gök gürültüsü geldi. Sigaramın külünü silktim. Beş saniye önce kor gibi yanan kül, yüz yıllık diğer külün içinde kaybolup gitti. Geçmiş tarafından yutulmak böyle bir şey olmalıydı."

Muhtelif Evhamlar Kitabı'yla sevilen Ömür İklim [illegible], bu kez "[illegible], [illegible]rdan, hayalden ibaret" bir romanla [illegible] karşımıza. Türkiye'nin son yüz [illegible], geçmişle gelecek arasında sabırla mekik dokuyor.

[illegible] Defterleri, kuytunun, saplanıp kalmanın, [illegible]mülmenin, uzaklara düşmenin, öteki bile olamamanın, boşluğun, hevesin, meşgalenin, Doktor Mithat'ın, Murat Hoca'nın, Yurdanur Hala'nın, Şevket Kemal Bey'in, ölülerin, kelimelerin, telgraf tıkırtısının, tozun, rüzgârın, bulutların, bütün o yılların ve de üstümüzden esip geçen diğer şeylerin hikâyesi... Bir iyi dilek, bir ilk roman...

Kapak resmi: Hermann David Salomon Corrodi, "Caravan in una Tempesta di Sabbia", detay.

Ekranı Kapat, Kitabı Aç!
https://ailesaati.kocsistem.com.tr

ISBN 978-975-08-4864-3
9 789750 848643
35 TL
KDV'den muaftır